

toris solemnitatis à Iure Ciuili requisitæ minimè efficitur iuramento validus. sic sanè Bartol. censet in *d. l. si quis pro eo*, n. 13. Abb. n. 24. Imola 6. *casu*, n. 70. in *d. cap. cum contingat*. Quorum opinio communis est secundùm Alciar. *ibi*, n. 151. probatur eadem ea ratione, quòd istæ solemnitates Iure Ciuili sint inductæ ob fauorem publicum, vt constat, nempe quòd actus ad hominũ conuictum necessarij certiores sint, minusque dolis, fraudibus & falsitatibus subditi, ad maiorem Reipublicæ quietem. Atque ideo iuramento priuati fauor hic publicus tolli non potest. *l. ius publicum. ff. de pactis. l. nemo potest. ff. de legat. 1.* sicuti Barr. in hac specie in *d. l. si quis pro eo*. adnotauit. aduertendum tamen est, hanc Bartoli rationem, licet in sensu possit procedere, in forma locutionis peccare. Nam iuramentum nunquam tendit ad supplendum probationis defectum, sed ad ipsius actus confirmationem: quemadmodum constat ex his, quæ in hac secunda relectionis parte latè tractauimus, & ratione manifesta probatur. cum id non præterit in contractibus, & similibus dispositionibus ad earum probationem, sed ad maiorem earum vim & confirmationem, si probatæ fuerint. qua ratione actus hic deficiens in solemnitate probatoria, deficit tantùm in probatione, non in ipsa vi actus: nec is reprobat, sed ratione probationis minimè pro eo iudicatur. idcirco secundùm Bald. Pauorm. & Alciar. in *d. cap. cum contingat*, n. 151. in hoc casu huius duodecimæ conclusionis nihil refert, an tractetur de fauore publico, an de priuato: utroque etenim casu idem est respondendum: quia iuramentum non tendit ad supplendas probationes, sed ad confirmationem actus lege prohibiti: vel ad eius maiorem vim. Sic denique, vt hi Doctores existimant, etiam si lex fauorem priuatum respiceret, esset omnino admittenda Barr. conclusio, quæ communis est. Ex quo apparet Anton. & Imolam in *d. cap. cum contingat*. prorsus errare, dum hanc duodecimam Barr. conclusionem procedere censent in probatoria solemnitate ob fauorem publicum inducta; non in ea, quæ priuatæ utilitatis causa statuta fuit. Nam hæc interpretatio defendi commode non potest. Quia iuramentum nihil pertinet ad supplendas probationes; cum assertorium non sit, sed promissorium. quidquid de hoc dubitauerit Corneus in *auth. sacramenta puberum*, n. 34. q. 14.

2. Decima quinta conclusio. Iuramentum ꝛ actui appositum præcipuam vim habet in hoc, quòd eius causa actus valet eo meliori modo, quo valere possit: licet aliquo vitio aut defectu laboret. *l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2.* optimus Textus in *e. quando. de iureiur.* Barr. communiter receptus in *d. l. si quis pro eo*, n. 13. *ff. de fideiussor.* qua de re ipse latius tractauit in *c. Reynaldus*, §. 3. n. 10. *de testam.* Vnde Barr. infert, testamentum ꝛ iuratum, factum tamen coram duobus vel tribus testibus, minimè valere, vt testamentum: valere tamen vt codicillum, si testes habeat secundùm leges humanas sufficientes ad codicillorum institutionem, & eorum solemnem probationem, quod hoc in loco minimè conuenit longius tradere, ne alibi adnotata iterum reperamus.

4. Decima quarta conclusio: ꝛ Contractus deficiens in forma iure statuta minimè confirmatur iuramento. Huius conclusionis ea est ratio, quòd forma rei essentiam, vt interim ita loquamur. *l. Iulianus. §. item si quis. ff. ad exhibend.* atque ita Barr. asseuerat in *d. l. si quis pro eo*, n. 14. quem communiter omnium consensu DD. sequuntur, maximè Abb. & Imol. in *d. c. cum contingat*, 7. *casu*, n. 71. vnde Barr. infert ad intellectum *l. 1. §. si quis. & §. si stipulanti. ff. de verb. obligat.* nam si stipulatio ꝛ deficiat in forma Iure Ciuili inducta, minimè valebit vt stipulatio, etiam si iurata sit: valet tamen ratione iuramenti in vim pacti nudi: quod Bartol. asseuerat, cui ceteri consenserunt secundùm Alciar. in *d. cum contingat*, n. 168. idem tenet Corn. in *d. auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend.* n. 38.

6. Hinc Bartolus ipse subinfert ꝛ ad intellectum *l. Gracè. §. illud. ff. de fideiuss.* quo in loco Iuriconsultus scribit fideiussorem deficere omnino, si fiat in plus quam principalis obligatio: aded quidem, vt in nulla parte valida sit fideiussoria obligatio. gloss. in *d. §. illud*. quam ibi DD. approbant teste Barr. & idem notant Hofst. & Abb. *col. 4. in c. celsi. Christus. de iureiur.* tamen si Regia lex 7. tit. 12. part. 5. satis expressim probet, hanc fideiussionem validam esse in quantitate à debitore principali debita: licet plus non teneat. Et tamen si iuramentum accesserit huic fideiussioni, profectò fideiussor tenebitur vt principalis. Idem quod Barr. notauerunt Abb. & DD. in *d. c. cum contingat*. & ibi Alc. n. 173. Ang. in *l. hi qui accessiones. ff. de fideiuss.* Roman. in *l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.* Alex. in *conf. 31. lib. 4.* quorum sententia quæ communis est, dura nimis videtur: cum fideiussoris consensu nihil aliud dicat,

quam quòd ad fideiussoriam pertineat obligationem. qua ratione hoc in loco circa Barr. interpretationem aliquot distinetè adnotare conabor.

Primum est obseruandum, stipulationem ꝛ in forma deficientem, quam ratione iuramenti diximus valere in vim pacti nudi, ita quidem validam esse, vt hoc pactum nudum efficax sit, atque, vt aiunt, vestitum saltem Iure Canonico: quod ex cõmuni omnium sententia fateretur Alciar. in *d. c. cum contingat*, n. 137. idem erit Iure Ciuili, secundùm Abb. in *d. c. cum contingat*. cuius opinio mihi verior videtur, quidquid alij dixerit ex ea opinione, quæ dicit, à iuramento obligationem, & actionem produci Iure Ciuili: de quo in prima huius relectionis parte diximus. Deinde quia pactum nudum iuramento præstito adhuc Iure Ciuili obligatioem & actionem habet, sicuti hac in parte probare conati sumus in §. 4. potissimum hoc obtinebit apud Hispanos leg. Regiæ æquitate perspecta.

Secundò adnotandum est, ratione ꝛ iuramenti teneri fideiussorem in hac questione in vim pacti nudi iurati, non tantùm ad quantitatem per principalem promissam: sed & ad id, quod ultra eam scilicet ipse promissit, secundùm communem, quam modò terulimus.

Tertiò, licet ratione iuramenti ꝛ fideiussor in plus teneatur vi pacti nudi iurati, variè tamen tenetur. Nam in quantitate à principali debita tenetur vt fideiussor, debetque vt beneficiis fideiussoris, quæ iuramentum minimè tollit: sicuti adnotauimus prima huius relectionis parte, §. 4. num. 4. in eo tamen, quod debitor principalis non promissit, tenebitur ipse fideiussor vt principalis debitor, ac si separatim ipse eam quantitatem promissit pacto nudo iurato; cum de eius consensu constat qui scilicet promissit maiorem quantitatem, quam à debitore fuerit promissa, aut debita: qua de re etiam tractat Hippol. in *rub. de fideiuss.* q. 38. Barr. & alios secutus.

Decima quinta conclusio: Aded iuris est apertissima, vt minimè altiore probationem, aut disputationem requiratur eaque asseuerat, iuramentum ꝛ numquam suppleere defectum consensu, nec confirmare actum, qui ratione deficiens in consensu minùs validus sit. ita Bartol. communiter receptus in *d. l. si quis pro eo*, col. vlt. probatur in *l. vlt. C. de non num. pecun. text. & ibi Abb. in cap. pen. de iureiur.* quam conclusionem & in prima huius relectionis parte examinauimus, §. 3. & 4.

Decima sexta conclusio: Contractus prohibitus ratione materiz, quia res, ꝛ de qua agitur, subiecta non est humanæ conuentioni, minimè confirmatur iuramento. Etenim res sacra, quæ ex propria natura non potest alienari, etiam si iuramentum præstitum sit ab alienante, nequaquam iure alienationis poterit in emptorem transferri, cum iurantis potestati non sublit. *l. apud Iulianũ, §. vlt. ff. de lega. 1. l. inter stipulantes, §. sacram. ff. de verb. oblig.* atque ita Bartol. in *d. l. si quis pro eo*. hanc proponit conclusionem *col. vltim.* cuius opinio communis est secundùm Alciar. in *d. c. cum contingat*, n. 179. & Philip. Corneum in *d. auth. sacramenta puberum, quæst. 16.*

Decima septima conclusio: ꝛ Quamuis super alimentis futuris transactio iure optimo prohibita sit testamentum Iuriconsulti in *l. cum hi. ff. de transactio.* præstito tamen iuramento valida efficitur. Huius conclusionis ratio ea est, quòd prohibitio ista facta fuerit propter priuatorum utilitatem, qui ob modicam præsentem pecuniam futuræ & maximæ spei facillimè solent renuntiare: vt docet Accurs. in *d. l. cum hi.* qua ratione perspecta hanc opinionem sequuntur Barr. in *d. l. si quis pro eo*, col. vlt. *Comm. ibi*, Imol. in *d. cap. cum contingat. sol. vlt. in 10. membro in princip.* & imbi Anton. ac Panorm. *col. pen.* Anchar. in *reg. accessorium. col. 7. de reg. iur. in 6.* Alex. in *l. qui Roma. §. duo fratres. §. q. Bart. ff. de verb. oblig. l. in l. de alimentis, col. 1. & ibi Dec. col. vlt. C. de transact.* & idem *l. in d. l. cum hi.* quorum opinio communis est, vt asserit Alciar. in *d. c. cum contingat*, n. 192. licet contraria sententia placuerit Bartolo in *d. l. cum hi.* & imbi Fulgosiõ, & eidem in *l. qui fidei. eodem tit. Bald. in l. pactum. C. de collat. quæst. penult.* propter pecculum famis, cuius subuentioni non potest quis renuntiare, *l. necare. ff. de liber. agnoscendũ.* cum his, quæ obiter ipse tradidit *lib. 1. variat. resolut. c. 2. n. 10.* Et nihilominus opinor, posse hanc posteriorem sententiam defendi, quoties post renuntiationem ipsam is qui renuntiauerit, in vrgentem inopiam & necessitatem deuenierit tunc etenim non obstante renuntiatione, & præstita absolutioe iuramenti, ad hunc effectum dari debent eidem alimenta quibus renuntiauerit: imò nec esset admittenda renuntiatio ista, si tempore, quo facta est, hæc ipsa inopia vrgeat, & grauet renuntiantem,

riantem. quemadmodum sensere Frederic. in *conf. 60. incipiente*, quod pactum. Imol. in *d. cap. cum contingat. vlt. fol. & ibi Andr. Alciat. n. 193.* secundum quam opinionem ipse profecto dubio procul in controuersa lite sententiam dicerem. Tamen si Andr. Tiraq. in *l. si vniquam. C. de reuoc. donat. in princip. num. 136. & 151.* nullam hac in quaestione opinionem elegerit.

¶ Decima octaua conclusio, quæ ex Bartolo colligitur, pertinet ad renuntiationem futuræ successio-
nis, quæ licet iure Ciuili prohibita sit, iuramento omnino confirmatur. quod factum constat in hac Romani Pontificis constitutione: quam statim in *tertia huius relectionis parte*, Deo duce, longius explicabimus.

¶ Decima nona conclusio: Donatio inter virum & uxorem, alioqui iure Ciuili & Canonico improbatam, iuramento ita quidem confirmatur, vt omnino valida sit. Huius opinionis est auctor Bartol. in *d. l. si quis pro eo. col. vlt. & plures alij iuris vtriusque interpretes*, quorum mentionem fecimus in *rubr. de testam. 2. part. n. 10.* quo in loco eam diximus communem esse, defendimusque ab obiectionibus, quæ solent à contrariæ partis auctoribus adduci.

Hæc sint satis ad ea, quæ Bartolus latè de viribus iuramenti quoad confirmationem contractuum iure prohibitorum tradidit in *d. l. si quis pro eo. cetera petenda sunt à commentariis Ioan. Imolæ & Alciati in d. c. cum contingat. Cornei in d. auct. sacramenta puerum. Georg. Nat. in hoc c. quamuis pactum. Antonij Corseti, in rubr. de iure iurando. Marci Antonij Baueræ in tract. de viribus & virtute iuramenti.*

T E R T I A

H V I V S R E L E C T I O N I S P A R S.

B O N I F A C I V S O C T A V V S.

Quamuis pactum patri factum à filia dum nuptui tradebatur, vt dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex ciuili: si tamen iuramento, non vi, nec dolo præstito firmatum fuerit ab eadem, omnino seruari debet; cum non vergat in æterna salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

T E R T I Æ P A R T I S I N I T I V M.

De pactis & renuntiacionibus successio-
num.

S V M M A R I A.

- 1 Pactum, quo filia dote contenta renuntiat paternæ hereditati, quibus rationibus improbetur.
- 2 Legitima filius renuntiare non potest.
- 3 Pactum dotale, quo pater pollicetur, equis portionibus filios institutum, iuramento confirmatur. inibi an possit liberè hoc pactum reuocari. & n. 10.
- 4 Testandi libera facultas, consensu proprio tolli potest.
- 5 Promisso de renuntianda paternæ hereditate cum iuramento eidem præstito, quid operetur.
- 6 Pactum à filia factum, quo paternæ hereditati renuntiat ipsi patri absenti, an valeat.
- 7 Pactum hoc an possit fieri fratribus.
- 8 Fratres, quibus, aut quorum causa filia dotata renuntiat paternæ hereditati, an debeant esse presentes.
- 9 Latè discutitur, an pactum illud deficiat ex eo, quod pater consensum ei præstitum reuocauerit.
- 11 Filia dotata renuntians cum iuramento paternæ hereditati, poterit petere portionem sibi à patre in testamento relictam. & num. seq.

SCIO equidem multa ex Iuris Ciuilis commentariis, variisque Iurisconsultorum, doctissimorumque virorum responsis in huius capituli interpretatione latè atque eruditè adduci posse, quorum aliquot hic breui quadam enarratione exponemus, quò huius responsi decisio aperitùs explicetur, omittentes alia, quæ non omnino huic propolitis materiæ necessaria sunt.

¶ Primum enim præmittenda est Cæsarea constitutio in *l. pactum dotale. C. de collat.* qua factum istud, quod filia dote contenta nullum ad bona paterna regressum habeat, maximè improbatum est. Est & altera Iuris Ciuilis constitutio in *l. pactum quod dotale. C. de pactis.* quæ reprobatur dotale pactum, vt, si pater Didaci Couar. Tom. I.

vita fungeretur, ex æqua portione ea, quæ nubebat cum fratre heres patri suo esset. Harum constitutionum qualibet est in specie consideranda, vt radicatus percipiamus, an iuramentum hæc conuentiones Iure Ciuili prohibitas confirmet. Et sanè prioris decisionis ratio ea est, vt cõmuniter Doctores opinantur, quod non possit renuntiare quis hereditati futuræ, ne facillimè ius futurum modico præfenti accepto, remittatur. Sed ratio ista deficit: quia iuri futuro renuntiare quis potest, *l. 1. C. de pact.* quo in loco communi omnium sententia hoc ipsum probatur: consensu quidem illius, de cuius successione agitur. *l. vlt. C. de pact.* traditur in *l. qui superstitis. ff. de acquir. hered.* vbi futuræ successio-
nis renuntiatio minime admittitur absque consensu illius, de cuius hereditate tractatur: vnde cum in specie & casu *d. l. pactum dotale.* consensus accedat patris, cuius hereditati & successioni per pactum renuntiat, manifestum sit, non posse iure responderi, eam pactio-
nem nullam esse ex eo, quod sit renuntiatio futuræ successio-
nis & hereditatis: cum hæc tantum reprobetur eo casu, quo fit de hereditate viuentis absque eius consensu. Nec item ea ex causa sit huius pacti reprobatio, quia id sit bonis moribus contrarium, aut detur votum vel occasio captandæ mortis: si quidem pactio ista consensu illius, de cuius hereditate tractatur, contraria bonis moribus non est: sicuti constat in *d. l. vlt. C. de pact.* nec per pactum de non succedendo datur occasio captandæ mortis. Præsertim, quia hæc qualicumque occasio, quæ per hæc pactio-
nes præstati malis hominibus potest mortis alienæ optandæ, & denique captandæ, non est sufficiens, vt omnes pactio-
nes, quæ de viuentis hereditate fiunt, eius consensu, improbetur: quemadmodum nos explicuimus in *rubr. de testam. 2. part. n. 15.*

Igitur multus ex causis pactio-
nem istam reprobam esse Cæsares existimant potissimum quidem eo, quod fiat à filiabus, aut filiis ad parentum exhortationem, quibus facillimè non ex libero consensu, sed propter paternam reuerentiam filij refragari non aui, eorum futuræ successioni renuntiant. Huic rationi accedit, quod filius, etiam consentiente patre non renuntiat, nec renuntiare valide potest regulariter legitimæ portioni, quæ sibi ex bonis parentum debita est. quod ipse tradidit. Raynaldus de testam. §. 2. n. 2. & præterea, vt Papinianus respondit, filij potius sunt meritis ad paternæ obsequia prouocandi, quam pactio-
nis adstringendi. text. in *l. si quando. §. 1. C. de inoffic. testam.* cuius intellectum nos expendimus in *c. Rayn. de testam. §. 1. n. 7.* quibus equidem exactè perpenis apparet, pactum istud, de quo in hoc casu agitur, minime esse bonis moribus contrarium; bonis inquam moribus, de quibus agit *reg. non est obligatorium, de regul. iur. in 6.* iuxta eam interpretationem, quæ tradita fuit in *2. huius relecti. part. in princ.* quidquid Bart. scripserit in *d. l. pactum quod dotale. C. de pact. 2. lectio.* existimans pactio-
nem hanc non posse iustè confirmari iuramento, quia contraria sit bonis moribus. Deinde constat, pactum de futura hereditate viuentis quidem absque eius consensu factum, nequaquam iuramento confirmari: quia id est bonis moribus contrarium. *l. vlt. C. de pact. gloss. communiter recepta in d. l. qui superstitis. DD. in d. l. vlt. Fortun. in tract. de vlt. fine. illat. 20. coll. 3.* & plures alij, quorum meminit Andr. Tiraq. in *l. si vniquam. in princip. C. de reuoc. donat. n. 153.* Turpe siquidem est, quempiam adeo sollicitum esse de hereditate viuentis, vt absque eius consensu pactum ea de causa fecerit.

Alterà verò constitutio, quæ traditur in *d. l. pactum quod dotale. C. de pact.* iuxta eius litteram ea ratione procedit, quod per id pactum libera tollatur testandi facultas: atque ided contrarium bonis moribus sit. Quamobrem Bald. in *c. 1. §. moribus. si de feudo fuerit controuersia inter domin. & agnat. ras.* dum voluit, pactum illud de succedendo, cuius in *d. l. pactum quod dotale.* mentio sit, quoad futuram hereditatem iuramento confirmari, ferè omnium consensu reprobatur, maximè ab Alex. in *leg. stipulatio hoc modo concepta.* & aliis inibi, atque in *d. leg. pactum quod dotale.* Ego verò non ambigo: imò fateor planè, pactum istud absque consensu eius, cui succedendum est, minime confirmari iuramento: quia contrarium sit bonis moribus: at si pactum fiat eo modo, quo in *d. leg. pactum.* traditur, nempe per ipsum, cui succedendum est, opinor id iuramento confirmari: ea quidem ratione, qua confirmatur iuramento pactum, cuius in hoc capite mentio fit. Nec me in contrariam mouerit sententiam, quod tollatur libera testandi facultas. Nam huic rationi respondi in *rubr. de testam. 2. part.* asseuerans, non esse bonis moribus contrarium, quod ex consensu proprio tollatur libera testandi facultas. Sic sanè opinionem Baldi eo casu quo consensu eius, de cuius successione agitur, accesserit, verissimam esse opinantur Dec. in *d. l. pa-*

etum quod dotali. C. de pact. col. 1. idem Dec. conf. 184. & Fortun. in d. illatio. 20. vnde Iure Cæsareo licet prohibitum sit pactum dotali, quo pater promiserit se pares in testamento filios omnes in bonis constituturum, neminemque ex eis, aut in vita, aut in morte melioraturum, iuramento tamen confirmatur. Addit sanè Decius patrem huic pacti etiam iurata consentientem posse hunc consensum reuocare, per l. vlt. C. de pact. in quo mihi non omnino placet Decij opinio: nam si pactum fiat cum ipso patre, isque ita, vt diximus, promiserit, & iurauerit, profectò non poterit contractum istum, aut dotali conuentionem reuocare. Quod, ni fallor, iuris est apertissimi. At si pactum fiat inter filios patre consentiente, ipsiq; filij iurauerint, idem erit. Nam etiam si pater consensum illum iam præstitum huic pacti reuocauerit, nihilominus pacifices tenebuntur iurata conuentionem omnino seruare ob eandem rationem. Quamuis Bald. in cap. ad nostram. 2. col. 2. de iure iur. in versic. item qui iunxit patre. & Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Franc. Purp. in d. l. vlt. C. de pact. n. 185. post Decium in d. l. pactum quod dotali. contrarium in hoc teneant, de quo iterum in 4. intellectu agendum est. Nec enim pactum istud semel factum consentiente patre bonis moribus est cõtari: atque ideo iuramento confirmari potuit, semelque confirmatum retractari non potest. Iure Regio ex l. 22. Tauri. obtentum est hanc pactiõnem absque iuramento à parentibus fieri posse, eamque omnino irreuocabilem esse: modò fiat de hac pactiõne, & promissione scriptura publica; licet non fuerit causa dotis, aut matrimonij, facta isthac promissio. Ex his tandem apparet, huius capitri responsum non tantum obtinere in pacto dotali de non succedendo, sed etiã in pacto dotali de succedendo: cuius meminit text. in d. l. pactum quod dotali. C. de pactis. atque ita gloss. hic in verb. improbat. dum patia esse censet pactum dotali de succedendo, & pactum idem dotali de non succedendo; hunc intellectum adnotare videtur: qui primus erit ad huius capitri examinationem.

¶ Secundus intellectus eidem dictioni, pactum, merito commodabitur, vt idem sit dicendum in promissione ÷ de renuntianda paterna hereditate: nam hæc si iurata sit in specie huius text. valet, imò eo ipso facta censetur renuntiatio. Huius verò interpretationis porissima probatio deducitur argumento eiuõdem rationis: quæ & in hoc casu eadem est: quæ huic capitri iure aptari potest. Sic denique hanc conclusionem tenuerunt Bald. in l. pactum dotali. C. de collat. q. 18. Roman. in singul. 183. de quo tractat latè Nicol. Boer. decis. 3. asseuerans iuxta hunc sensum secus esse dicendum, si promissio de renuntianda hereditate iurata non sit: nam ea quidem non valet: atque ita artecto publico definitum fuisse. Id verò, quod diximus promissionem iurata de renuntianda hereditate pro renuntiatione habendam fore, ac ipsam renuntiationem ex hoc factam censeri, multis probari poterat: & præsertim quia circuitus vitandi sunt. l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si cert. petat. l. dominus testamento. ff. de cond. indeb. notatue in clem. audit. de rescript. text. optimus in l. si intra. ff. de pactis. vbi probatur, quòd promissio liberandi exceptionem parit aduersus agentem, ac si liberatio iam facta fuisset. idem dicitur text. vbi Bald. in l. si creditor. C. de fideicommiss. l. si non fore. in. §. adeo. ff. de condit. indeb. quibus satis accedit quod Ioan. Andr. adnotauit in Speculo, rubr. de oblig. & solut. col. 1. scribens, quòd si quis promiserit intra certum diem se obligaturum ad dandum mihi decem, poterit statim cedente die sine alia obligatione conueniri ad illa decem. Sequuntur hanc opinionem Alex. Socin. & Iaf. in d. §. seruum tuum. 1. notab. Idem Iaf. in d. l. dominus testamento. Et est communis opinio: vt fatentur eam secuti Matth. Afflic. decis. 16. Ant. Rub. conf. 29. col. 2. Andr. Tiraq. lib. 2. de retract. in fin. n. 26.

¶ Tertius intellectus in hoc equidem tendit, vt adnotemus, pactum istud valere si fiat ÷ patri præsentem, quasi secus dicendum sit, si absentem factum fuerit: ea ratione, quòd absentem non possit acquiri obligatio, quæ ex hoc pacto, & similibus deducitur. l. absentem. ff. de donat. l. si quis in 1. C. eod. tit. l. si ego. ff. si cert. pet. l. in omnib. circa fin. ff. de ad. & oblig. sufficit tamè ipsius patris absentis rati habitio, aut acceptatio, si notarius pro patre absente fuerit stipulatus: quemadmodum notat Socin. conf. 74. lib. 3. Salicet. in l. vlt. C. de pact. col. penult. & ibi Purp. n. 45. & hoc sanè, vt patri absentem actio quæratur vilis sine cessione. Etenim ad hoc, vt pactum teneat, nec reuocari à filia renuntiante possit, satis erit, quòd notarius nomine patris absentis fuerit stipulatus: sicuti nos tradidimus latè lib. 1. variat. Resolutio. c. 14. & in rubr. de testam. 3. par. n. 13. Forfan tamen ex lege Regia quæ tertia est tit. 8. lib. 3. ordin. non erit necessaria notarij nomine absentis stipulatio: quod & satis deduci

poterit ab his, quæ in dist. c. 14. scripsimus. Denique non deerunt qui opinentur iuramenti religionem sufficere, vt etiam absente patre hæc renuntiatio valida sit: vt tandem iuramentum pactum istud, vel renuntiationem absentem patri factam efficacem constituat: id verò contronerti poterit ex his, quæ in huius relectionis secunda parte diximus de promissione nuda, & de ea, quæ absenti, præstito tamen iuramento facta fuit. Adhuc tamen videbitur quibusdam, oportere quòd pater sit præsens in hac specie, vt ipsius patris consensus accedat, certumque sit: sine quo pacto ista iniquissima censetur: alioqui etiam notario stipulante posse filiam priusquam pater ratum habeat, renuntiationem reuocare: cum ea præcisè exigat patris consensum ad eius iustitiam.

¶ Quartus intellectus in ea versabitur quæstione: vt rùm ÷ pactum istud eundem habeat effectum, si non patri à filia; sed ÷ fratribus à sorore factum fuerit. Etenim Anchar. Imol. Doim. & Georg. hic in 1. limitat. asseuerant, pactum hoc à sorore nuptiarum tempore fratribus factum, omnino improbum esse, nec valere etiam si iuramentum eidem accesserit. Si quidem manifesta turpitudò est, ita pacisci de viuente hereditate absque eius consensu. l. vlt. C. de pact. idem notat Alex. conf. 155. lib. 7. col. vt. Cuman. idem Alex. & Iaf. 4. col. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligat. Anchar. conf. 39. Arer. in l. qui superstitis. ff. de acquir. heredita. Fulgof. conf. 73. Guido Papæ conf. 162. Roder. Suares in l. quoniam in prioribus. §. limit. ad leg. Regiam. C. de inoffic. testam. Cæpol. conf. ciuil. 17. Socin. conf. 74. in 3. lib. col. 2. Purpur. in d. l. vlt. n. 41. & n. 185. & licet Roman. in d. l. qui superstitis. ac Matth. de Afflic. in rubr. de pseudo dato in vicem legu commiss. c. si quis inuestierit. n. 33. teneant pactum hoc, cuius hic mentio fit, fieri posse fratribus; attamè prior sententia dubio procul verior est, eò quòd maximã habeat hæc pacti turpitudinem, si absque patris consensu fiat: ideoque si præmissio & præstito patris consensu pactum hoc cum fratribus factum fuerit, validum quidem erit, & tunc obtinebit opinio Romani & aliorum, qui eum sequuntur, quod deducitur ex d. l. vlt. C. de pact. Igitur dicendum est, ad huius cap. interpretationem, ibi. patri, idem esse si pactum fratribus fiat patre consentiente.

Duo tamen sunt hoc in loco examinanda, vt hic intellectus apertius explicetur. Primum, an sit ÷ necessarium, quòd hi fratres & sorores renuntiantis sint præsentem tempore renuntiationis, & pacti? Nam quòd fratres & sorores debeant esse præsentem (alioqui pactum etiam iuratum nullum sit) notat Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, col. 5. Dec. in d. l. pactum quod dotali. 6. limit. C. de collat. Aymon in conf. 127. n. 5. Calcan. in conf. 33. col. penult. Carol. Molin. in addit. ad Alex. conf. 155. lib. 7. col. vt. Ego verò aliter existimo quæstionem istam intelligendam fore. Fit etenim pactum istud cum fratribus aut sororibus patris accedente consensu: tunc equidem oportet, atque necessarium est, quòd ipsi fratres & sorores sint præsentem: alioqui in ea specie locus erit Iuris vtriusque decisionibus, quæ de conuentionibus cum absentibus, aut in vtilitatem absentium factis statuta sunt: de quibus paulò antè obiter tractauimus: & latius in d. c. 14. lib. 1. variat. Resolut. atque idem erit, si filia pactum fecerit patri, quo eius hereditati futura renuntiat expressim in fauorem alicuius extratribus aut sororibus. illius nãque præsentia requiritur, cuius vtilitas hoc in pacto tractatur, quod omnino considerandum est, vt hinc appareat his in casibus veram esse opinionem Alex. & aliorum, quos modò in hoc versis. retulimus. Sed si pactum à filia patri fiat absolutè, quo renuntiat eius futura hereditati in fauorem fratrum omnium & sororum, vt pater liberè ea exclusa possit inter reliquos filios testari, vtque ea ab intestato exclusa sit ab hereditate paterna: tunc, nisi & in hoc ipse fallor, non est necessarium, quòd fratres aut sorores renuntiantis, præsentem sint huic pacto & renuntiationi: non enim sit pactio à filia cum fratribus, sed cum patre, nec verè quidquam fratribus ex hoc acquiritur: sed tantum libertas testandi patri datur: & omittitur pars, quæ ex eius patrimonio filia iure competeat. Hanc distinctionem colligo ex his, quæ notat Franc. Purp. in d. l. vlt. C. de pact. n. 41.

Secundò ad huius quarti intellectus planiorem sensum est obseruandum, pactum ÷ istud iuratum, quo filia tempore nuptiarum paternæ hereditati patri renuntiat, tunc deficere, nec vim aliquam habere; cum pater reuocauerit consensum, quem huic pactiõni præstitit: quasi pactum hoc non amplius validum sit, quàm donec pater in consensu præstito, & eadem voluntate perseuerauerit, argumento text. ad hoc singularis in d. l. vltim. C. de pact. vbi pactum de hereditate viuente ex ipsius valet consensu, quem ad mortem vsque poterit is reuocare: cuius responsum auctoritate ita hunc text. & eius conclusionem interpre-

tatur

tatur Bald. in cap. ad nostram. in 2. col. 2. de iureiur. quem sequuntur Georg. Nat. in 1. limit. n. 13. Felin. in c. 1. de iureiur. col. 3. Gul. Bened. in cap. Raynuius. in verb. duas habens filias. de testam. n. 283. Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Dec. in d. leg. pactum quod dotati. Franc. Purp. in d. l. vlt. C. de pact. n. 187. & Roder. Suarez in leg. quoniam in prioribus. s. limit. ad legem Regiam. C. de inoffic. testam. Carol. Molin. in Alex. conf. 156. col. vlt. lib. 7. Sed las. in d. l. vlt. C. de pactu. n. 13. asserit Bald. in hoc errasse: cum ipse debuisset distinguere pactum, quo futura patris hereditati renuntiat ab eo pacto, quod fit super viuentis hereditate de ea certo modo diuidenda. In primo, inquit, pacto non est necessarius consensus patris, nec illius, cuius hereditati renuntiat. In secundo vero necessarius est consensus illius, de cuius hereditate diuidenda pactio fit. d. l. vlt. atque ideo cenfer las. in renuntiatione, que fit hereditatis future, de qua hoc in cap. tractatur, parum referre quod consensus patris postmodum reuocetur, aut deficiat: cum is non sit necessarius, nec in hac pactione locus fit constitutioni vltimæ. C. de pact. unde validum est pactum, cuius hoc in c. mentio fit, & de quo in hoc quarto intellectu tractamus, etiam si patris consensus non duret ad mortem vsque.

Ceterum Roder. Suarez in d. limit. s. Baldi sententiam defendere conatus, existimat lasonem in hoc errasse: etenim, vt is verè cenfer, patris consensus requiritur, cum à filia pactu fit ipse cum fratribus aut sororibus, quo hereditati paternæ renuntiat: sicut paulò antè diximus, & sanè quidquid las. dixerit, pactum hoc de non succedendo verè de futura viuentis hereditate fit: atque ideo absque eius consensu turpitudinem habet, quam & illud, quo solet de diuidenda hereditate viuentis tractari. Denique nihil aliud pactio de non succedendo continere videtur, si effectum consideremus, quam certum quemdam modum, quo futura viuentis hereditas distribuenda sit: nempe renuntiant ipso ab eius portione iure sibi competenti exclusio. Quibus quidem fit, vt merito Baldi opinio defendi possit à lason. impugnantibus.

Nihilominus, quia nos in primo intellectu à Baldi sententia aliqua ex parte discessimus, oportebit aliquot casus expressim ac distinctè constituitur, in quibus agendum sit, an admitti debeat opinio Baldi.

¶ Primus casus proponitur, cum simpliciter filia renuntiat futuræ paternæ hereditati, pactum quidem ipsi patri faciens, vt nullum ad eius bona regressum habeat. Et nunc cenfeo admittendam fore Baldi opinionem, quæ communis est, vt, si pater simpliciter pactum hoc remisit, & consensum reuocauerit, filia possit pro æquis portionibus iure aliquo debitum etiam intestato patri succedere, ac si pactum minimè fecisset.

10 Secundò, præmissa eadem pactione, qua patri filia renuntiat futuræ hereditati: atque in effectu iuxta iuramentum præstitum patrem liberat & eximit ab obligatione legali, qua tenebatur filia legitimam portionem titulo institutionis relinquere: si pater non obstantè hoc pacto in testamento filiam vocaret ad aliquam hereditatis partem, nihilominus eam percipere poterit, & est admittenda ex testamento, nec potest à fratribus pactum hoc eidem obiici. Potuit etenim pater pacto huic tacitè vel expressè renuntiare, ac remittere libertatem ex eo pacto sibi acquiritam, vt nihil teneretur filia in morte relinquere. Huius opinionis auctor est Bart. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. & ibi Roman. ff. de verb. obligat. Bald. in l. pactum dotati. q. 6. C. de collar. & Matt. Afflict. in c. si quis inuestierit. n. 24. de feudo dato in vicem legi commissi. quorum opinio ex his, quæ iuniores tradidere in d. l. pactum. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta. frequentiori DD. calculo recepta videtur.

11 Tertius casus in hac controuersa constituendus est: cum filia pactum patri fecerit renuntians futuræ eius hereditati: idque iuramento confirmauerit in fauorem alicuius ex fratribus aut sororibus, aut denique in fauorem aliorum fratrum & sororum. Et profectò dubitari poterit, an pater possit à prædicto pacto discedere, consensumque ei præstitum reuocare? & quidem Bald. quique eum sequuntur, adhuc in hoc casu tenent, patrem posse tacitè & expressè pactum hoc remittere, eiusque consensum reuocare. Et hi præcipue mouentur auctoritate text. in d. leg. vlt. C. de pact. Quibus ipse addiderim, pactum hoc ex eo à patre remitti posse, quod cum ipso patre gestum fuerit, & præcipue vtilitatem eius respiciat. Deinde quamuis in fauorem alicuius ex fratribus id pactum verè factum sit, pater qui pactus est, poterit reuocare eam pactionem, in vtilitatem & commodum alterius ab ipso, conuentam, secundum Bart. sententiam in l. qui Roma. §. Flauius, ff. de verb. oblig. quam latissimè examinauit lib. 1. variar. resolut. c. 14. Idcirco fortassis inibi tradita huic quæstioni conuenientia, efficiant apertiorum huius casus definitionem.

Didaci Couar. Tom. I.

Quartus casus erit omnino examinandus: nempe cum filia iuramento præstito pactum fecerit cum ipsismet fratribus, consentiente patre, quo renuntiat futuræ paternæ hereditati: hoc si quidem casu ipse dubito sitne vera sententia Baldi. Nam absque iuramento poterat fieri inter filiam & eius fratres pactum de futura patris successione, consensu patris accedente, quem pater ad mortem vsque reuocare posset. d. l. vlt. C. de pact. At si iuramentum filia renuntiantis accesserit, vt id aliquid ultra pactionem simplicem operetur, probari forsitan potest, filiam non esse admittendam ad aliquam hereditatis paternæ partem, nec ex testamento, nec ab intestato. Scio etenim hanc opinionem difficilem esse: siquidem tollitur patri testandi libertas, quæ Iure Ciuili adeò constans esse cenferur, vt nullis pactis omnino tolli valeat. Et tamen quidquid sit de patre, qui iam semel consensit, atque ideo pactum ab initio valuit, nullamque turpitudinem habet, filia tamen iuramentum præstitit, quod seruati potest absque villo periculo salutis spiritualis: idcirco ratione huius pacti iurati excludi poterit ab hereditate paternæ. quod & las. voluit in d. l. vlt. n. 13. tamen si non rectè Baldi sententiam intellexerit.

Quintò aliam hinc speciem proximè similem proponam: scilicet quando fratres consentiente patre pactum iuramento præstito fecerunt de paternæ hereditate certis portionibus diuidenda. Et sub eadem hæsitacione respondeo, pactum hoc omnino seruandum fore, etiam si pater tacitè vel expressè consensum semel præstitum reuocauerit. Etenim pactum istud ab initio validum & honestum ex consensu patris, potuit iuramento ita confirmari, vt stabile ac firmum futurum sit, nec possit voluntate patris mutari: quemadmodum valeret, ac poller denique mutari, si absque iuramento factum fuisset. Horum duorum casuum decisionem dubiam esse cenfeo: atque ea ratione amplius est eius veritas ac certitudo à lectoribus, & à meipso inquirenda. Nam plurimum refragatur sententia Baldi, quæ communiori suffragio probata videtur. Cui ad stipulatur quod attendente mente constitutionis vlt. C. de pact. honestas pacti super viuentis hereditate ab illius consensu semel præstito, & perseuerate procedat. Quasi tunc demum pactio super hereditate viuentis improba sit, & bonis moribus contraria, vel cum consensu illius minimè accesserit, aut semel præstitus reuocatus fuerit. Vnde pactum hoc, et si sit iuratum, eam conditionem & intellectum habet, qui eidem necessarius est ad eius honestatem iuxta Iuris Ciuilis interpretationem. Quamobrem licet in primo huius cap. intellectu hanc Baldi sententiam non omnino veram esse existimauerim, modò & in hoc casu, ac præcedenti satis dubito an sit admittenda: denique cenfeo multi faciendam esse tanti viri auctoritatem.

¶ Sextus casus non ita difficilem habet responcionem, quemadmodum & superius in primo intellectu probauimus. Nam si pater in dotali instrumento similiter promiserit, se filios omnes æquis portionibus institutum heredes, nec aliquem ex eis melioratum: licet hoc pactum iure communi reprobetur, attamen ipsius patris iuramento confirmatur: nec poterit ex vario patris consensu mutari. Fit etenim hæc promissio inter viuos: & in contractu, qui profectò inutilis foret, si iuramento super eo præstito mutari ex iurantis voluntate posset: quidquid sit de l. 22. Tauri.

§. P R I M V S

S V M M A R I A.

- 1 Filius paciscens cum patre eo modo, qui traditur in eam quævis pactum, iuramento præstito pactionem confirmat.
- 2 Familia per masculos conseruatur.
- 3 Filius qui à patre accepit eo tempore legitimam integram, an possit post mortem patris petere, eam sibi supplere ex bonis postmodum acquisitis.
- 4 Filia minor viginti quinque annis iuramento præstito confirmat pactum renuntiationis hereditati paternæ: & quid de impubere, proxima tamen pubertati.
- 5 Impubes proximus pubertati, & doli capax iuramento se obligare potest.
- 6 Filia paciscens cum patre iuramento præstito an possit allegare ignorantiam legi, quæ pactum prohibuit.
- 7 Filia constituta in patris potestate potest cum patre iuramento præstito pacisci circa futuram ipsius patris hereditatem.
- 8 Obligatio nulla inter patrem & filiam familiaris esse potest.

Quinta huic constitutioni conuenit interpretatio, dum ea tractat de renuntiatione hereditatis paternæ facta à filia dotata. ¶ Quæritur enim, sitne idem respondendum in pacto facto à filio, qui aliqua ex causa paternæ hereditati renuntiauerit præstito iuramento? Et cum isthæc decisio in filia congruè dotata, loquatur; quibusdam placet, non esse idem in filio dicendum: imò eisdem videtur, renuntiationem factam à filio

Cc 2

cum

eum iuramento paternæ & futuræ hereditatis, adhuc inualem esse, nec iure admittendam: cum diuersa ratio in eo sit. Siquidem in filia que honestè matrimonio elocatur, & familiam exit paternam, possunt censerī iustæ hæ renuntiationes: non sic in filio masculino, per quem familia parentum ꝑ conseruatur: sicuti in hac specie notat Carol. Molin. in *Alexand. consil.* 180. lib. 5. à quo libenter ipse discedo ex communi omnium interpretum sententia, quæ præmittit, idem in filio masculino dicendum fore. nam si is vel causa dotis, aut donationis propter nuptias, aliæ ratione paternæ hereditati renuntiauerit iuramento præstito, pactum istud validum & firmum iuramenti causa censetur. Hanc verò esse magis cõmunem sententiam, vt ostendamus, oportet hoc in loco statim alium huius cap. intellectum examinare.

¶ Sexto disputari solet ad huius tractatus cognitionem, an si ꝑ pater in vita filio tradiderit integram legitimam inspecto eo tempore, quo traditio fit; possit filius postmodum super crescentibus bonis patris, eiusque aucto patrimonio petere sibi mortuo patre legitimam suppleri. Nam Iacob. Butrig. in l. *pactum*, Cod. de collat. tenet, non posse filium petere portionis legitimæ additionem ex bonis, quæ pater mortis tempore reliquerit. Cum satis sit integram legitimam accepisse inspecto eo tempore, quo ipse consensit eam sibi à patre tradi. Hanc opinionem sequuntur plures, quorum mentionem fecerunt, eam dicentes communem esse, Roman. in l. *stipulatio hoc modo concepta*, ff. de verb. obligat. Georg. Nata. in hoc cap. *quamuis*, 3. colum. Gulielm. Bened. in *reper. capit. Raynuitius, de testament. in verb. duas habens, numer. 242*. Curt. Senior *cons. vltim.* Nicol. Boër. *decif.* 62. col. 4. intelligentes hanc opinionem Butrigarij eo casu, quo ipse loquitur, nempe cum filius legitimam portionem integram accepit inspecto eo tempore, quo pater eam ipsi tradidit. Et sanè huic opinioni obstat textus fortis in l. *si quando*, §. 2. C. de inoffic. testam. Neq. video, qua ratione iure defendi possit Butrigarij sententia: cum legitima filii omnino debeatur ex bonis, quæ mortis tempore pater reliquit. L. cum queritur. Cod. de inoffic. testam. Regia l. 23. Tauri [l. 7. tit. 6. lib. 5. Recopil.] Quod manifestius probabitur, si consideremus Baldi sententiam in cap. cum M. colum. 4. de constit. qui per eum textum opinatur, filium à patre accipientem legitimam portionem, & promittentem se nihil ex eius bonis amplius petiturum, posse nihilominus petere integritatem legitimæ iuxta bona, quæ post pactum patri obuenere, & is tempore mortis reliquerit. text. ad idem optimus in d. l. *si quando*, §. 1. cuius opinionis & nos meminimus in cap. Raynuitius. §. 1. nu. 8. Baldum sequuntur Romanus & Imola in d. l. *stipulatio hoc modo concepta*. Ripa in d. cap. cum M. nu. 28. Iason in d. l. *si quando*, §. 1. idem in l. *quod seruus ff. de cond. caus. dat. & in auth. nouissima, n. 9. C. de inoffic. testam.* Roder. Suares in l. *quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. ampliat. 9.* Ioan. Lup. in cap. *per vestras*, 3. notab. §. 23. de donat. inter virum & uxorem. Thom. Gramm. *decif.* 57. n. 30. notat idem Bald. in l. *pactum*, vlt. opposit. C. de collat. rursus Gulielm. Bened. in d. c. Raynuitius. in verb. in eodem primo, n. 220. Iacobum reprobat. Ex quibus opinor satis improbari opinionem Iacobi Butrig. & contrariam communem esse, vt fatetur Iason in d. *auth. nouissima*. & in d. l. *quod seruus*. Posset profectò Iacobi opinio procedere in casu huius text. nempe vbi filius recepta congrua portione legitima ex bonis patris renuntiare cum iuramento paternæ hereditati, & pactum patri fecerit, vt nullum ad eius bona regressum haberet. Hoc siquidem casu, etiam si patrimoniũ patris creuerit, non poterit filius aliquid ex bonis patris petere: quemadmodum expressim adnotauit præter alios Alexand. in *consil.* 180. lib. 5. & in l. 3. *ratione 2. ff. ad legem Falc.* idem Alex. Corn. Iason. & Decius in l. *pactum*, C. de collat. Ripa in d. c. cum M. & lib. 1. *respons. c. 6. col. vlt.* Thom. Gramm. n. 30. in d. *dec.* 52. Aymon. in *consil.* 114. n. 16. sensit Ioan. Lup. in d. §. 23. & Roder. Suares in d. *ampliat.* 9. quorũ opinio magis cõmunis est teste Carol. Molin. in d. *consil.* 180. in addit. ad Alex. tamen si Ial. in d. *auth. nouissima*. adhuc dubitauerit propter rationem textus in *diff. c. cum M.* quia iurans non videtur cogitasse de renuntianda portione, quæ in bonis postea patri obuenientibus sibi iure competeret. Attamen ipse cõmunem opinionem sequor, quippe qui videam iuratum renuntiationem ad futuram hereditatem patris pertinere, quæcumque & quâracumque ea sit. Auctoritas verò quæ pro Iac. Butrig. adduci solet ex l. 1. §. *si vel patris ff. si quis à parent. fuer. manumis.* minimè probat eius opinionem: quod paulò post constabit.

Igitur duo apparent vera esse ad intellectum huius cap. ex huius. Primum, decisionem istam non solum obrinere in filia renuntiante hereditati paternæ; sed etiam in filio, qui iuramento præstito paternis bonis, nuptiarum, donationisve propter nuptias

causa renuntiauerit, pactumque ipsi patri fecerit. Secundum, quòd, licet post hanc renuntiationem creuerit patris patrimonium, eique multa bona obuenierint, minimè poterit filia, quæ renuntiauit, aliquid petere ex bonis patris.

¶ Septimò, eidem verbo, *filia*, subditur & alia interpretatio, vt intelligamus ꝑ huius c. constitutionem etiam in filia minore viginti quinque annis. Etenim pactum hoc ab ea patri factum, iuramento præstito validum est omnino, quemadmodum cõmuni omnium consensu DD. existimant: præsertim Georg. Nat. *hic, 4. limit. Aret. in c. in presentia, n. 19. de probat.* vbi Aug. Berous *num. 168.* fatetur hanc opinionem communem esse. Et eam sequitur latissimè Paul. Paris. *conf.* 26. lib. 3. *num. 13.* & probatur in *auth. sacramenta puerum, C. si aduers. vendit.* Nec quidquam impedit huius opinionis veritatem, cum minor viginti quinque annis possit iuramento obligari: quod iure receptissimum est, modò is pubes sit, nempe femina duodecim, vir autem quatuordecim annorum: imò quibusdam placuit, iuramentum ab impubere, doli tamen capace, & proximo pubertati, qui intellectum & discretionem ad iurandum habuerit, validum esse, & obligationem inducere. Nam is impubes ꝑ iuramento potest se addtingere: gloss. Abb. & DD. in cap. *ex litteris, n. 2. de spons.* textus optimus in l. *vlt. §. in eum ff. de liber. caus.* idem Bart. Corn. & Ial. col. 4. in *auth. sacramenta puerum, C. si aduers. vendit.* quo in loco non tantum simpliciter hoc verum esse opinantur, sed existimant, iuramentum impubertis proximi pubertati, & doli capax contractum alioqui iure inualem confirmare: vt planè in specie huius cap. & similibus sit satis iuramentum præstari à filia impubere, modò ea sit proxima pubertati, ac doli capax: qua in re Bartol. asseuerat hanc opinionem communem esse. Idem notant Abb. in *consil.* 108. lib. 2. Dec. in l. *pupillum, ff. de reg. iur.* Ego verò etsi sciam, in causa matrimoniali, & in eo contractu, qui potius integrum intellectum, quam certam ætatem exigit, iuramentum impubertis doli capax, & proximi pubertati iuramentum obligare, d. *cap. ex litteris.* idque quoad simplicem obligationem regulariter verum sit: tamen, quòd hoc iuramentum sit sufficiens ad cõfirmandum contractum alioqui iure inualem, aut rescindendum, planè dubito, ac potius existimo, iuramentum hoc non habere hunc effectum, ne tot privilegia simul ab vna & eadem radice constituamus: & præterea quia facillimè ea ætas confirmatur in contractibus, & subinde in præstantis ad eorum confirmationem iuramentis. Nam ex causa impubertatis danda est, vt ex ratione metus, à iuramento absoluito, etiam si iurans fuerit proximus pubertati, & doli capax: siquidem, licet iuramentum obliget, æquissimè tamen ob imperfectam ætatem dari debet absoluito. Sic sanè opinionem istam, quòd iuramentum impubertis proximi pubertati, & doli capax non confirmet contractus iure inualem, ad quorum confirmationem est necessarium iuramentum, tenent Cynus, & alij in *diff. auth. sacramenta puerum*, quorum sententiam communem esse fatentur eam secuti Alex. in l. *qui iurasse, in princ. ff. de iure iur.* & Alciat. in d. c. *cum contingat, num. 141.* qui alios huius opinionis citat auctores. Quibus suffragatur text. in d. *auth. sacramenta puerum*. dum ad hunc effectum sacramenta puerum exigit. Idem probant Regiæ Partitarum constitutiones: nempe l. 56. *titul. 5. part. 5.* & l. 6. *titul. 19. part. 6.* nosque olim Salmanticæ eadem sententiam probauimus in *Epitome in 4. Decret. 1. pars. cap. 5. §. 1. num. 4.*

Hinc planè inferitur, in casu huius textus & in casu cap. *cum contingat*. minorem 25. annis, maiorem tamen 14. iurantem hos contractus, minimè posse ab eis defecere, nec ratione minoris ætatis, nec ratione legis has conuentiones reprobantis: vrutque etenim iuramenti religione suppletur: minor quidem ætas & iuris ciuilibus contractum probatio, prohibitorique, sicuti ex præmissis constat, & notant Paul. Castrenf. col. 3. Phil. Corn. nu. 20. in d. *auth. sacramenta puerum*. tamen si Andr. Alciat. in d. c. *cum contingat, nu. 130.* teneat expressim, iuramentum præstitum à minore viginti quinque annis, etiam pubere, minimè confirmare contractum alienationis dotalis rei, aut alium lege prohibitum, vt minor excludatur à beneficio restitutionis, quæ ei competere potest ratione minoris ætatis. De quo etiam tractabimus inferius in quæstione de lætione admodum graui, quam vulgus appellat enormissimam.

¶ Octauò, huius cap. constitutio procedit ꝑ in filia non tantum certa, quòd ius Ciuile pactum istud improbauerit; sed & in ea, quæ minimè fuerit certior facta hac in specie decisionis Iuris Ciuilibus, & ignorauerit hoc pactum Iure Ciuili prohibitum esse. Nihil etenim id refert, cum iusiurandi virtus hoc in casu

& in similibus minimè deficiat ob ignorantiam istam, quæ non impedit consensum iurantis, atque ita adnotarunt Guido Papæ q. 227. & Guliel. Bened. in cap. Raynut. de testam. in verbo, duas habens filias. nu. 29. 4. Quæ ratione profectò admodum esset absurdum, quòd mulier rem dotalem alienans iuramento præstito, obtineret reuocationem huius contractus ita iurati ex eo, quòd probaret, se ignorasse tempore contractus à lege ciuili prohibitam esse dotalem rei alienationem. Igitur octauus hic intellectus præterquam quòd æquissimam rationem habeat; maximè conuenit ad effectum huius constitutionis.

7 ¶ Nonò hæc ipsa constitutio est intelligenda in filiis non tantum emancipata, sed & in ea, quæ sit sub patria potestate: quòd deduci poterit ex l. Pomponius. in 2. ff. fam. eresc. ubi ratione dotis optimè contingit donatio inter patrem & filiam familias: atque ex eadem causa pactum. Quamobrem ita hunc text. interpretantur Dec. in d. l. pactum dotali, C. de collat. colum. 1. & 2. Ioan. Croc. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, n. 47. ff. de verb. oblig. & Paris. in conf. 27. lib. 3. n. 12. tamen si Odofredus in dict. l. pactum dotali. uoluerit, pactum hoc inter patrem & filiam familias minimè ualere: quasi inter eos non possit uerè fieri donatio, nec ei similibus cõuentio. Sed in fauorè prioris sententiæ plurimum facit, quòd, licet alioqui non ualeat iure Ciuili donatio inter patrem & filium familias. l. donationes quas parentes, C. de donatio. inter uirum & uxorem. l. 2. C. de inoffic. donat. tamen iuramento confirmatur. quòd præcipuè adnotarunt Bald. in l. vlt. C. pro donato. Alex. in conf. 8. lib. 2. Aret. conf. 17. col. 4. & consil. 77. colum. 2. idem Alex. in l. si donatio, C. de collat. col. 5. & Guido Papæ dec. 145. tradit Dec. in auth. ex testamento. 4. col. C. de collat. Ripa in l. si inquam. q. 15. C. de reuoc. donat. laf. conf. 118. colum. 1. lib. 4. & plerique alij, quorum mentionem hic fecerunt. Præterim hic intellectus procedit, quia Odofred. in dict. l. pactum. non tractat de pactioe iurata: sed præmittit, illum textum fore necessariò intelligendum in filia emanci-

8 para: cum t̄ inter patrem & filiam in potestate nulla sit efficax obligatio, etiam seclusa prohibitione speciali huius conuentionis, de qua in d. l. pactum. ad cuius interpretationem oportet præmittere secundum eum, pactum illud alioqui validum ex alijs causis esse, atque ita factum cum filia emancipata. Et nihilominus lafon & Dec. ibi discedunt ab Odofredo, ex eo quòd causa dotis potuerit fieri pactum inter patrem & filiam in potestate: ut motò dicebam: & probatur à gloss. Bart. & DD. in d. l. 2. C. de inoffic. donat. Bald. in l. cum oportet. §. 1. C. de bon. qua. liber. Bart. in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. Cardin. conf. 111. col. 2. Paul. Castren. in l. cum pater. §. pater filia. ff. de legat. 2. Quæ ratione non obstante, in d. leg. pactum dotali. improbat pactio, cuius in hoc cap. mentio fit, propter speciales rationes, quas in initio huius tertie partis adduximus. Igitur, si quæ modo prænotauimus, ad amissim fuerint obseruata, cõstabit aperitissimè huius cap. responsum procedere, siue pactum fiat cum filia minore viginti quinque annis, siue cum filia cõstituta sub patris potestate, etiam ignorante pactio- nem istam iure Ciuili prohibitam esse, siue itidem fiat cum filio.

§. S E C V N D V S.

S V M M A R I A.

- 1 Pactum renuntiationis hereditatis paterna factum etiam eo tempore, quo filia nuptui non tradebatur, an teneat.
- 2 Pactum renuntiationis hereditatis paterna iuramento præstito factum à filia, quæ religionem ingredi uult, an teneat.
- 3 Renuntiatio hereditatis materna iuramento præstito facta à filio familias, an præiudicat patri? & num. 4.
- 4 Renuntiatio hereditatis paterna cum iuramento à matre, recepta dote facta, an nocet eius filio petenti sua hereditatem aut, qui post filiam mortem obierit? & in fine huius §.
- 5 Statutum excludens ingressos in monasterium à successione paterna, quomodo ualeat.
- 6 Renuntiatio facta cum iuramento à filia ingrediente religionem, an rescindat possit à monasterio causa grauissima lesionis?
- 7 Renuntiatio facta à filia cum iuramento, nulla recepta dote, an ualeat?

DECIMA huius constitutionis interpretatio uersabitur circa ea uerba: Dum nuptui tradebatur. Nam quibusdam æquè uisum est, t̄ eandem decisionem procedere, si pactum fiat eo tempore, quo filia nuptui non tradebatur, sed tamen ex bonis paternis eo tempore inspecto portionem congruam pro ratione dotis futuræ, aut pro legitima accepit. Valet siquidem pactum istud, & iuramento confirmatur: quemadmodum paulò antè diximus de filio in quinto intellectu. Sic denique parum re-

Didaci Couar. Tom. I.

fert, quòd pactum istud fiat tempore nuptiarum, an ante nuptias vel post eas: modò filia renuntians hereditati paternæ, dotem, vel congruam portionem eo tempore ex patrimonio patris accipiat: secundum Archid. Io. Andr. Domin. Franc. & Georg. hic col. 3. & Gul. Bened. in cap. Raynutius, de testam. in verbo, duas habens filias. num. 260.

¶ Undecimò circa eadem t̄ uerba quaeritur, an pactum istud, cuius in hoc c. mentio fit, iuramento firmatum ualeat, si fiat eo tempore, quo filia religionem ingreditur: & an ea pactio monasterio præiudicet, possit uel rescindi grauissimæ lesionis causa? & sanè quidà existimarunt hanc pactio- nem nec monasterio præiudicium aliquod facere, nec validam esse: sequentibus equidem rationibus.

Primum enim, etsi hæc pactio fiat ante monasterij ingressum: & tamen post professionem religionis pater renuntiantis mortem obierit, monasterium admittendum est omnino ad hereditatem patris ipsius monachæ, non obstante renuntiatione, quòd eleganter responderunt Marian. Soc. in conf. 183. lib. 2. Philip. Corn. in conf. 272. lib. 3. Felin. inter conf. Caroli Rumi conf. 206. & ipse Carol. conf. 204. lib. 1. quorum ea ratio potissima est, quòd renuntiatio prædicta etiam iurata habeat conditionem hanc, si renuntiantii fuerit delata hereditas. Paulus de Castr. Imol. & DD. per text. ibi, in l. qui superstitus, ff. de acquir. hered. idem Paul. & Alex. in l. pactum dotali, C. de collatio. hereditas autem non defertur monachæ mortuo eius patre post professionem, sed monasterio iuxta eam opinionem, quæ magis communis est, quemadmodum nos probauimus in cap. de testam. num. 20. & seq.

Secundò ad huius partis comprobationem plurimum accedit egregia decisio Pauli Castr. in l. fin. in princ. C. de bon. qua. liber. ubi aliter, t̄ renuntiationem hereditatis maternæ factam cum iuramento, minimè nocere patri familias sub cuius potestate manet filius qui renuntiauit, si mater mortem obierit uiuente patre, & nondum finita patria potestate. Quia hæc renuntiatio sortitur effectum eo tempore, quo mater mortua est, quo patri hereditas acquiritur: in qua acquirenda, uel repudianda non potest filius familias patri nocere. d. l. vlt. in princ. & §. 1.

Tertiò, non potest hæc renuntiatio procedere, etiam si fiat sub ea conditione, si renuntians ingressus fuerit religionem: nam ea cõditio improba est, quippe quæ impediatur, aut sanè aliquod præstet impedimentum ingressui & professioni religionis. quòd probatur ex ratione textus in auth. de sanctis. Episc. §. sed hæc presentia. & in l. Tertia si non nupserit, ff. de cond. & demonst. Bartol. in conf. 1. DD. in auth. nisi rogati. C. ad Trebel. & in cap. in presentia. de probat. Sicut & cõditio auertens à matrimonio carnali reicienda est ab ultimis voluntatibus. l. sed si hoc. §. vlt. & l. quoties. ff. de condit. & demonst. atque idem probatur in rub. C. de indis. uidiu. tollend. Quibus quidem rationibus probari poterit, pactum hoc, cuius in hoc capite mentio fit, non posse adhuc iuramento præstito ualidè fieri ab ea, quæ religionem profiteri uult.

Imò contrariam sententiam, quòd pactum hoc iuramento præstito factum ualeat, & firmum sit, etiam si fiat tempore, quo filia ingreditur, aut ingredi uult religionem, tenent Bart. nu. 7. & Bald. in l. vlt. C. de pact. Dec. conf. 31. colum. 2. Franc. Purpur. qui alios allegat in d. l. vlt. num. 188. & uidetur opinio ista magis communis ex his qui Bart. opinionem in d. l. vlt. sequuntur. Et hi sanè post Bart. hanc opinionem intellexerunt, etiam eo casu, quo filia religionem professura non acceperit tantum pro dote, quantum ex patris bonis, & eius patrimonio percipere iure potuisset: modò cõgruam dotem ad ingressum religionis habeat ex bonis paternis. quòd Bart. expressim explicat. Erit tamen ad effugendas hac in controuersia varias DD. opiniones admodum uile, & denique cautissimum, quòd hoc pactum fiat ex consensu monasterij, id est, Prælati, & conuentus, qui in his acquirendis possunt monasterio præiudicium inferre, atque ita in specie cõsulerunt Franc. Purpurat. & Hieron. Cagnol. in d. l. vlt. uterque num. 194. probatur hæc Bartoli opinio auctoritate huius constitutionis, quæ ratione iuramenti confirmationem pacti alioqui iure Ciuili prohibiti, inducit. Nec refert, quòd fiat à filia ingressura religionem: nulla etenim est congrua discriminis ratio, quæ uerè possit in hac disputatione probare, non ualere pactum hoc factum à filia religionem professura: cum validum sit, si fiat ab ea, quæ matrimonium contrahit.

Nec obicit huic opinioni prima ratio in contrarium adducta: siquidem uerum est quòd in d. l. qui superstitus. à iuriconsulibus responderetur. Sed tamen id ita intelligendum est, ut renuntiatio futuræ hereditatis intelligatur hac conditione, si hereditas fuerit delata renuntiantii, uel alteri ex eius persona, uel eius ratio-

Cc 3

ne

ne & causa. Nam tunc renuntiatio, quæ tamen ab initio valida fuit, & fieri potuit, ad hereditatem refertur ac pertinet futuram, quæ vel ipsi renuntians, vel alteri iure ipsius renuntians delata sit. At in præfenti quæstione monasterio defertur hereditas ex persona monachi, eius quidem iure, non alia ratione, nec causa: atque ideo renuntiatio monachi facta ante professionem & valida nocet monasterio, cui non aliter hereditas patris ipsius monachi defertur quam ex iure & persona eius, qui iam per renuntiationem fuerat exclusus ab ea hereditate. Etenim licet *in d. l. qui superstitus*. non possit renuntiari hereditati nondum delata: tamen iuramenti ratione renuntiatio ista permittitur. Quibus quidem accedit, quod ratione huius pacti iurati, si id valet ab initio, non potest hereditas monasterio deferri: quamvis pater monachi moriatur post professionem: quia nec monacho tunc deferretur, si monachus non esset. Sic sanè si monachus mortem obiisset priusquam pater, licet nullum pactum præcessisset, monasterium morte monachi præmorientis ante patrem excluderetur: iure etenim monachi eam hereditatem petere debet: is vero ab ea exclusus est, vel pacto, vel morte. Igitur monasterio deferri ea hereditas non potest. Unde multa possunt simili argumento adnotari: quorum aliquot hoc in loco referam ad apertiorum huius quæstionis intellectum. Nam si quis renuntiaverit fideicommissio conditionalis, ad quod vocabatur, & postmodum ingressus fuerit religionem, ac post professionem conditio fideicommissi euenerit: neipmors illius, qui rogatus fuerat restituere, non poterit monasterium illud conferre: immò renuntiatione excluditur. Sic & in eo casu, quo quis post renuntiationem hereditatis seipsum in adoptionem dederit, & postea mortem obierit is, cuius hereditati renuntiaverit; non obtinebit eam pater adoptiuus: cui alioqui quibusdam sub limitationibus iure cõpetebat. *l. si adoptiuo. ff. de precat. Eodem modo*, si quis post renuntiationem paternæ hereditatis, cuius nulla possit fraus præsumi, crimen commiserit, & ea ex causa omnia bona, iura, & actiones, præsentia & futura, in fiscum deferantur, iuxta ea quæ notantur *in l. §. an bona ff. de iure fise*. Etiam si eo viuo pater moriatur, nihil ex ea hereditate ad fiscum pertinebit. Quod ex superioribus constat.

Sed ne quis admodum vrgentem esse Socini & aliorum argumentationem arbitretur, ea poterit facilius tolli, si constituamus in hac specie & quæstione hereditatem non deferri monasterio: id quæ, ni fallor, apertissimi iuris est. Nam hereditas deferri filio iure fuitatis, vel propter illud ius succedendi, quod habet in bonis patris: huic autem iuri monachus tempore quo potuit, renuntiavit, & se abdicavit spem illam, & ius succedendi in bonis patris: idcirco cum professus est monachus religionem, non transiit in monasterium ius successione: quia illud non habuit eo tempore, nudusque ac priuatus eo iure monasterium ingreditur. Qua ratione non potest ius illud monasterio competere, nec ei deferri hereditas. Nec iure monasterium aliquid ex paternis bonis, vel hereditatibus causa monachi habere poterit: nisi quod ipse monachus in sæculo manens potuisset habere. At si monachus, qui paternæ hereditati renuntiavit, mansisset in sæculo, per renuntiationem exclusus foret à iure succedendi: igitur eadem ratione & ipsum monasterium ab eodem iure excluditur propter renuntiationem.

Secunda probatio prioris opinionis ex eo deficit, quod decisio Pauli Castrensis non omnino admittenda sit. Etenim aut pater consensus renuntiationi factæ per filium, & tunc res est admodum expedita: quod sibi nullum ius hac in re patriæ potestatis causa competat: cum eidem per consensum renuntiaverit, nec filio deferri possit hereditas tempore mortis illius, de cuius agitur successione, quia eidem validè renuntiaverat: sicuti modo in monasterio diximus: & ideo pater non potest hereditatem illam petere ex persona filij. aut sanè pater non consensus renuntiationi: & eo casu valet renuntiationem quoad cetera, patri tamen non nocet quoad vsumfructum, nec quoad alia iura, quæ ratione patriæ potestatis habere in eisdem bonis poterat. Quod verò diximus renuntiationem validam esse quoad cetera præter vsumfructum, videbitur quibusdam quædam contrarium. *l. vlt. C. de bon. quæ liber*. vbi filijfamilias repudiatio hereditatis delata, & aduentitiz minimè nocet patri, nec quoad vsumfructum, nec quoad alia: siquidem repudiante filio potest pater hereditatem adire, & eam sibi omnino acquirere. Quæ tamen constitutio tractat de eo casu, quo hereditas est iam filio delata, & ex eius persona patri, qui nec fuit institutus, nec potest alio titulo hereditatem illam habere quam iure patriæ potestatis, non ex hoc idem erit in hereditate deferenda, qua in specie nos lo-

quimur. Nam si filius renuntiaverit iuri succedendi, postea ei non defertur hereditas: atque ideo cessat omnino ratio Pauli Cast. de cuius opinione dubitat Bart. Soc. *l. 2. n. 5. ff. de huius quæ pena causa*. Et profectò ipse arbitrator, eam falsam esse, nec posse iure defendi, nisi quoad vsumfructum: in quo dubius equidem adhuc eam admittendam esse censerem. Sed et si opinio Pauli vera foret, minimè ad quæstionem istam de monasterio conduceret: siquidem diuersa omnino ratio est. Etenim filijfamilias tempore renuntiationis sub patriæ potestate, cui non potest nocere: at non ita est in eo, qui ante professionem renuntiat hereditati, qui liberam habet potestatem de rebus propriis disponendi: nec monasterium vllum ius in eius bonis eo tempore habet; potestque ipse religionem ingressus in monasterio præiudicium inferre ante eius ingressum, quod satis iure probatur. Nec in hoc potest aliqua contingere controuersia, quæ iuris rationem habeat. Non me lateat, posse hac in quæstione adduci quamdam Lud. Romani sententiam: is, inquam, *in d. l. qui superstitus*, scribit, renuntiationem à filia iuramento præstito factam hereditatis paternæ dote congrua ei constituta, nocere eius filijs, quibus mortua matre aui hereditas fuerit delata, post mortem matris, aui moriente: quia ratione doris acceptæ facimus, quippe qui contrariam veriore esse existimemus. Nam mortua matre, superstita patre, ad aui hereditatem admittendi sunt nepotes iure proprio, quamvis ex persona matris, cuius renuntiatione eum intellectum habuit, si ei non renuntians foret delata hereditas patris: atque ideo nepotes admittendos esse in hoc casu, responderit Bald. *in d. l. pactum dotali. 2. q. C. de colla. quem sequuntur alij, maximè Alex. ibi, & Paul. Cast. in d. l. qui superstitus*. And. Tiraq. *in tract. de primogen. q. 4. o. num. 117*. licet Rom. ad eius conclusionem Baldum citauerit. Idem tenuerunt Francus & Georg. Nathan. hinc, *n. 56*. & Thom. Gram. *de iur. 57. n. 39*. dicens hanc opinionem communem esse. Idem fatetur Rob. Marantha *disp. 10. num. 13*. quod iterum repetat *in fine huius §.*

Tertia ratio minimè comprobatur priorem sententiam: illa etenim iuris Cæsarei responsa, quorum ibi meminimus, non habent omnino eam rationem: ne quis auertatur à professione religionis: siquidem qui religionem profiteri vult, & ea ex causa paupertatem vouet & optat, parum sollicitus erit de bonis ad monasterium deferendis. temerarium enim est iudicium, si opinamur eum auerti à religionis ingressu, ne res temporales, patrimonium, & alia amittat bona, quorum relinquendorum causa religionem ingreditur. Alioqui eadem causa, quæ mouet ad religionem, auerteret ab ea quod absurdum esse palam constat: multisque id probauimus *lib. 1. variar. Resolut. c. 19. n. 7*. immò et si renuntiatione ista iuramento præstito fiat hac apposita conditione, Si renuntians ingressus fuerit religionem: adhuc valet, & firma est. Nec per hanc conditionem renuntians auertitur à religionis professione, ipse quidem sponte deliberans de religionis ingressu, & paupertatem eligens, bonis & hereditati futuræ renuntiat ea ex causa, quia religionem profiteri vult: alioqui profectò minimè renuntiaturus. igitur nequaquam impeditur à religionis professione per renuntiationem istam, quæ manifestè fit ex ea causa, quod ingrediatur renuntians religionem. Idcirco cessant rationes in contrarium adductæ & excogitæ, præsertim à Bart. Soc. *in d. l. 2. n. 5. ff. de huius quæ pena causa*. & Angel. *in disput. incipien. quidam nobilis genere*. & à Soc. *in d. cons. 183. col. vlt. Purpur. in d. l. vlt. C. de pact.* & alijs, qui contrarium iure verius esse asseuerant. Illud sanè adnotandum est, quod Bart. *in d. l. vlt. C. de pact.* licet pactum istud validum esse, iuramento præstito, existimauerit, in statuto tamen aliud probat, quodam distinctione vsus. Etenim distinguit, an statutum quod excludens monachos à successione, his fuerit verbis conceptum, *Monachi non succedant*. & hoc in casu censet statutum valere: an his, *Si quis monasterium religionem professus ingressus fuerit, priuatus sit iure succedendi*: quo casu non valere statutum scribit. quæ distinctio falsa est. Nam in vtroque casu statutum nullum est, secundum Matthesii. *notabil. 145*. & alios, quorum opinio communis est, vt testatur Dec. *in cap. Ecclesia. de consuet. num. 49*. Ioan. Baptist. de S. Severino *in reper. l. omnes populi ff. de iustis. & iur. col. 48*. Soc. *cons. 241. lib. 2. & consil. 81. lib. 1*. quam sententiam sequuntur Doctores *in d. l. vlt. & in dist. cap. Ecclesia*. Bartol. improbant. Confectudo autem, qua monachi à parentum & consanguineorum successione exclu-

excluduntur ab intestato, valet quidem: quia Ecclesiarum, monachorum, clericorum atque Prælatorum, & Principis consensum tacitum saltem habeat. quod in specie adnotarunt Guliel. Bened. in c. Raynuius, de testam. in verb. & uxorem nomine Adelasiam, n. 149. & 224. Chall. in cõfuet. Burg. rub. de successione. §. vlt. Boer. in cõfuet. Bituricensis. tit. de testam. §. vlt. Massuetus in rub. de successione. §. item per consuetudinem. optimè Rebuff. super constitutiones Regias in proemio gloss. §. num. 21. & 22. quo in loco commemorat apud Gallos praxi & consuetudine obseruantissima sublatas esse decisiones Textus in auth. ingressi. C. de sacros. Eccles. & l. Deo nobis. C. de Episc. & Cleric. Ceterum, si verum est quod modò ad huius cap. interpretationem diximus, ¶ nempe pactum renuntiationis hereditatis paternæ iuramento præstito consumari, etiam si fiat à filia, quæ statim est religionem professura: illud meritò quaeritur, an possit hæc renuntiatio postea rescindi ea ex causa, quòd grauiissima contigerit in ea læsio: siquidem opulentissimæ hereditatis spes, aut denique ingens patrimonium prærens fuerit remissum modico accepto, etiam si ad dotem ingressus in religionem fuerit quantitas congrua, & æqua: quæ quidem quæstio solet à plerisque definiti ex his, quæ de læsione admodum enormi & grauiissima traduntur multis in locis ad rescissionem contractus, etiam iurati. De quo statim & nos agemus: & profectò sic a resolutione est ad hanc speciem, & casum adducenda, frequentissimè erunt retrahendæ & rescindendæ renuntiationes, quæ sunt à Monialibus eo tempore, quo religionem profiteri volunt: plerumque enim sperantes ex successione paterna amplum patrimonium, aut denique portionem legitimam maxime æstimatiuam, eidem pacto iurato renuntiant nondum accepta quarta portionis legitimæ parte. in quo dubio procul grauiissima contingit læsio, ac denique ea, quam Enormissimam vulgus appellat. Dec. eleganter in cõf. 3. r. colum. penultim. versicul. vltim. non obstat. & Aymon Saul. in cõf. 160. colum. 1. in ea sunt sententia, vt opinentur, nullum esse locum rescissioni contractus & pacti iurati, etiam prætextu grauiissimæ læsionis, quoties renuntiatio facta fuerit causa ingrediendi religionem. Pro hac sententia ipse ita argumentor: Etenim post religionis professionem, aut agit monasterium ad rescissionem ex persona monachi, & ex iure ipsi monacho competenti, quod in monasterium transfulerit, ex auth. ingressi. Aut agit ipse quidem monasterij nomine iure ipsi monasterio competenti, & delato. Priore equidem casu non video qua ratione monacho possit ius competere ad rescindendum pactum iuratum ex causa vtumque grauiissimæ læsionis: siquidem nulla in hac specie ipsi contigerit monacho, qui ob paupertatem seruandam & vouendam, religionem profiteri vult, paupertatem quaerit, & ipsam eligit. Igitur non poterit monachus, quem admodum paulò antè adnorabam, se læsum fuisse allegare in dimittendis bonis, ac diuitiis: quarum relinquendarum causa monasticam vitam elegit. Quòd si quis dixerit, monachum ipsum grauiissimè læsum eo ipso, quòd in monasterium patrimonium non detulerit: planè id verè dici non poterit, quandoquidem nulla læsio contingit volenti religionem profiteri in hoc quòd tenue patrimonium ad monasterium detulerit, pingue autem consanguineis reliquerit: cum ei paupertas monasterij parum nocere ad religionem. Etenim maximum nomen apud verè Christianos Religiosorum & Ordinum mendicantium ob paupertatem hæctenus censetur ab his, qui de Religiosorum institutis sanctissimè tractauerunt. Idcirco impium foret iudicium, si quis existimaret, profitemem religionem hoc ipso læsum, quòd pauperrimum cœnobium elegerit, dimiseritque apud consanguineos res amplas, quæ possent monasterium ipsum ditare. Alioqui si iure hæc læsio esset aliquid momenti: non ita liberè iura permitterent professoris religionem de rebus propriis omnino inter cognatos & amicos disponere, quod statim tractabitur. Posteriori autem casu monasterium agere ex ea causa minimè potest, siquidem nullum ius eidem monasterio competit, nec defertur, in his rebus, quæ monachus ipse ante professionem, vel amicis, vel consanguineis dimiserit. Nam ingressurus monasterium licentiam habet quomodocumque disponendi de rebus propriis. ausben. de monachis. §. illud. & §. nunc autem sub cap. si qua mulier. 19. quæst. vlt. auth. nunc autem. C. de Episc. & cleric. & in authen. si qua mulier. C. eo. tit. Nec eius testamentum rumpitur, etiam si nihil monasterio reliquerit, modò id fecerit religionis ingressum præmeditatus, iuxta eam resolutionem, quam in hac re nos tradidimus in cap. 2. de testam. num. 5. vnde fit, vt hæc sententia Decij satis possit iure & æquitate defendi.

¶ Duodecima huius c. interpretatio ex eo constat, quòd ad illa pertinet verba, *dote contenta*. Nam ¶ quidam existimarunt, 7 non aliter esse pactum istud admittendum, etiam si iuratum sit, quàm si filia renuntians paternæ hereditati dotem acceperit ad matrimonium, quod eo tempore contrahit: esset enim renuntiatio ista iniquissima ex parte eius cui fit, atque omnino impia; quippe quæ filiam excludat omnino à paternis bonis, & eius hereditate. Sic sanè Anchar. hic opinatur, ad huius capit. intelledum, vt ista decisio admittatur, necessarium esse, quòd filia dotem aliquam acceperit tempore pactiois iuratæ. idem notat Salicet. in l. pactum quod dotali, C. de pact. colum. penultim. quorum opinio verior est, secundum Decium in l. pactum dotali. C. de collationib. nu. 7. Contrariam sententiam probare conatur, & sequitur Imola in dict. l. qui superstitus, colum. 1. ff. de acquirend. hered. Dominic. hic, colum. 3. vers. quid si filia. Georg. Natanus latius §. limitatione. atque item Alexand. in dict. l. stipulatio hoc modo concepta. n. 9. ff. de verborum obligationib. Horum opinio communis est, vt fatetur Augu. Berous in cap. in presentia, de probation. num. 177. etiam si de ea dubitet. Quibus suffragatur, quòd licet pactum istud Iure Ciuili sit improbatum, Iure tamen Pontificio non alia ratione confirmatur religione iuramenti, quàm quòd id seruari à iurante possit sine aliquo dispendio salutis spiritualis. Quæ quidem ratio etiam tunc locum habet, cum filia hereditati paternæ renuntiat gratis nulla recepta dote: illud verò erit considerandum, admissa hac posteriori sententia, an æqua, iustaque sit hæc pactio quoad ipsum patrem. Nam si ex ea parte iniquitatem habet, danda erit iusta ex causa absolutio: sicuti datur ex causa metus, doli veri, vel præsumpti, contingentis ex proposito, vel re ipsa. Qua de re statim in verbo, *non vi, nec dolo præstito*, latius agemus. Etenim si filia diues admodum ex bonis maternis, aut aliunde hereditati paternæ renuntiauerit nulla dote recepta, & iuramento præstito, vt patris hereditas diuidatur inter fratres pauperes: profectò pia est hæc renuntiatio, nec aliquam iniquitatem habet, nec ratione grauiissimæ læsionis rescindi potest: cum nulla verè in hac specie contigerit læsio, nec possit doli presumi propter grauiissimam læsionem: & manifestè constet, filiam renuntiantem hereditati paternæ de hac grauiissima læsione cogitasse, eamque titulo liberalitatis remittere voluisse.

Regulariter tamen est obseruandum, nullam esse in casu huius cap. dubitationem: vbi filia dotem acceperit æqualem portioni legitimæ, quam habitura esset ex bonis patris, si eo tempore, quo renuntiat, fieret inter filios patrimonij paterni diuisio. idem erit, si dotem paulò minorem legitimam portione acceperit. quòd si dos fuerit multò minor portione legitima, quid tunc agendum sit, explicabimus inferius in verbo, *dolo*.

Sed si filia tempore renuntiationis nihil pro dote acceperit, absque vlla controuersia pactum istud, etiam iuratum, non excludit filios huius renuntiantis ab hereditate aui, qui mortem post filiam obierit. Nam & ipse Roman. qui à nobis citatus fuit in hoc. §. vers. non me latet. in hac specie hoc ipsum tenet: & est cõmunis opinio, vt fatentur Alex. & Dec. in d. l. pactum dotali. C. de collat. num. 18. Gul. Bened. in cap. Raynuius in verb. duas habens filias. nu. 280. idem probarunt Bald. in d. l. pactum dotali. 2. quæst. Imol. Ater. & Paul. in d. l. qui superstitus, ff. de acquir. hered. & plerique alij, qui passim à Iunioribus citantur. Nam & idem tenet Fran. & Georg. hic, num. 56. Thom. Grammat. decisio. 57. num. 59. dicens hanc opinionem communem esse: quam & Ripa explicat lib. 1. respons. cap. 6 solum. 2. quidquid Bartol. dixerit in d. l. qui superstitus.

S. T E R T I V S.

S V M M A R I A.

- 1 Renuntiatio hereditatis paternæ non excludit filiam à bonis, quæ propter secundas nuptias pater tenetur seruari filio prioris matrimonij.
- 2 Filia renuntians hereditati paternæ, non prohibetur bona patris petere ut hæres fratris.
- 3 Renuntiatio hereditatis paternæ filium excludit etiam à legitima.
- 4 Renuntiatio hereditatis paternæ à filia facta, an extinguatur mortis fratris, cuius malis vno patre? Et ibi latè hæc dote nulla.
- 5 Renuntiatio extinguatur extincta causa, propter quam facta est. Latè declaratur.
- 6 Exheredari filia, quæ renuntiauit patri successioni, non potest, si causa, ob quam facta est, sublata sit.
- 7 Descendentium appellatione qui veniant.
- 8 Pactum, quo hereditati paternæ renuntiat, excludit filiam à bonis patris, etiam intestati.
- 9 Filia renuntians paternæ hereditati non excluditur à bonis feudalius.

10 *Patnam renuntiationis hereditatis paternæ, renuntianti & eius filius ac heredibus nocet.*

11 *Renuntiatio iurata hereditatis paternæ, non reuocatur natiuitate filiorum.*

DECIMOTERTIO illud omnino examinandum, quem scilicet intelligendum habeant illa verba, vt nullum ad bona paternæ regressum haberet: ex his etenim apparet, filiam tempore nuptiarum renuntiantem cum iuramento hereditati paternæ non posse postea bona paternæ petere; † quæ quidem conclusio planè intelligitur, nisi pater transierit ad secunda vota, & sic ad secundas nuptias: tunc etenim etiam filia renuntians poterit post patris obitum portionem in bonis paternis petere, iuxta constitutionem l. femina. §. illud. C. de secund. nuptiis. quæ & in viro admittenda est secundum gloss. & cõmunem ibi, & Regiam *Tauri* l. 15. Nam bona quæ pater habet ex filiis primi matrimonij, si postea ad secundas transierit nuptias, ea mortuo patre applicantur filiis primi matrimonij. Et licet filia renuntiauerit bonis paternis, etiã iuramento præstito, poterit tamen admitti, & admittitur ad ista bona, quæ pater in pœnam secundi matrimonij amittit, aut saltem tenetur relinquere filiis susceptis ex primo coniugio, sicuti in hac specie ostendit Oldrad. *conf.* 294. quem secuti sunt Guid. *Papæ* q. 228. Gul. *Bened.* in *cap. Raynutius, de testam. in verb. duas habens filias, nu.* 228. Dec. optimè in *conf.* 230. col. penult. Franc. *Purpur.* in d. l. vlt. C. de pact. num. 196. quamobrem textus hic, dum dicit, ratione huius pacti, filiam nullum regressum ad bona paternæ habituram, est intelligendus iure sanguinis, & successionis paternæ. Quasi aliud dicendum sit, quoties filia bona paternæ perierit iure pœnæ, & referuacionis legalis statuta in fauorem filiorum: tunc etenim huic filia non obicit renuntiatio paternæ hereditatis, etiam iurata.

¶ Decimoquarto, eadem ferè ratione responsio huius cap. est intelligenda, vbi filia paternæ bona, vt paternæ perierit: nam excluditur per pactum iuramento præstito firmatum: † quòd si ea bona, vt fraterna petere velit postquam à patre illa deuenere in fratrem, cui ipsa succedere intestato iure potest, nihil filia nocet paternæ hereditatis renuntiatio: sicuti expressim probare conantur Angel. *conf.* 52. Alex. in *leg. 1. §. veteris. ff. de acquirend. posses.* Paul. & Aret. in l. *Paulus. ff. de acquirend. hered.* Dec. in l. *hereditas, nu.* 8. ff. de *reg. iur.* quo in loco hoc ipsum censet intelligendum esse quoties patris hereditas fuerit per renuntiantis fratrem adita: vnde aliud dicendum erit, si nondum fuerit adita per fratrem hereditas paternæ: cum adhuc hæc hereditas paternæ sit potius quàm fraterna. l. *sed si plures, §. si filio. ff. de vulg.* Nihilominus ipse opinor, non esse in hoc vim aliquam, modò filia, quæ renuntiauerit hereditati paternæ, bona paternæ perierit vt heres fratris, non patris: quod idem Dec. considerat in l. *quoties duplici iure. in fin. ff. de regul. iur.* post *Bened. à Capra conf.* 12. ad *fin.* & Aret. *conf.* 161. in *princip.* Atque ita iure optimo procedit hic intellectus, quem itidem sequuntur Socin. *conf.* 74. lib. 3. & *Purpur.* in d. l. vlt. C. de pact. num. 198.

¶ Decimoquinto, sunt qui existimant ad intellectum huius *cap. renuntiationem* † istam paternæ hereditatis, etiam iurata, non excludere renuntiantem à legitima, quæ ei debetur ex bonis patris: quod probare nititur ex l. *si quando, §. & generaliter. C. de inoffic. testam.* ita enim asseruerat Lud. Roman. in l. 1. §. *si quis ita. col. 9. ff. de verb. oblig.* vt citat Andr. Tiraq. in *tract. de primogen. q.* 55. num. 3. sed falsò: sicuti & inibi pro hac parte adducit contrariæ opinionis auctores. Sed tamen huius sententiæ auctores esse videntur Bald. in *rubric. ff. de iureiur. col. penult. vers. non tamen credo.* Roman. in d. l. *qui superstitus. 3. lim. ff. de acq. hered.* Aret. in d. l. §. *si quis ita. col. 5.* quorum meminit ipse Tiraq. in l. *si vquam. C. de reuoc. donat. in princ. num.* 155. huic opinioni subscribens: quam etiam tenet Marth. Afflict. in *cap. si quis inuestierit, nu.* 26. de *seudo dato in vicem legis commissor.* eamque opinionem communem esse asseruerat Nicol. Boer. *decis.* 3. num. 10. idque maximam habet æquitatem, vt satis sit, quòd per pactum istud iuratum filia excludatur ab his bonis, quæ poterat ab intestato patre amplissimè obtinere: non autem æquum est, eam à portione legitima excludi. Ego verò contrariam sententiam veriore esse opinor, atque ita censeo per hanc pactationem iurata filiam excludi etiam à legitima portione, quæ iure alioqui ei competeat in bonis paternis: nam si grauissimè læsa fuerit, poterit agere ad huius pacti rescissionem, quod statim tractabimus. Nec text. in *dist. 8. & generaliter.* priorè opinionem probat: cum ibi non tractetur de pacto renuntiationis hereditatis paternæ; sed de securitate facta per filium hereditatis patris, qua cauerit, se legatum à patre relictum accepisse:

nec adiecerit, nullam sibi superesse de repletione quæstionem: quæ quidem cautio maximè differt ab ea pactone, qua filia paternæ hereditati renuntiat, etiam si nulla iuramētū vt accessisset. Sic sanè posteriorem opinionem veram esse censent Lud. Roman. in d. l. 1. §. *si quis ita. num.* 23. & 32. Paul. de Cast. & Alex. in l. *irratione. 2. in princ. ff. ad l. Falcidiam.* Bald. & Iason in d. l. *si quando. §. & generaliter. Dec. conf.* 26. col. 2. Alex. in *conf.* 181. lib. 5. Georg. Nara. hic, num. 20. quorum opinio communis est, vt testantur Rip. lib. 1. *respons. cap. 6. col. vlt.* & Tiraq. in d. l. *si vquam. C. de reuoc. donat. in princ. num.* 139. tametsi ipse inibi de ea dubitet, nu. 155. ac potius, vt paulò antè dixi, in contrariam irerit sententiam.

¶ Decimosexto circa eadem verba maximè controuertitur, an hæc † renuntiatio iurata expiret & euanescat, vbi fratres renuntiantis, in quorum fauorem facta fuerit renuntiatio, viuo patre mortem obierint? Sunt etenim qui opinentur, pactum istud utrumque iuratum sit, omnino deficere, si fratres, quorum causa, & in quorum fauorem † facta fuit renuntiatio, viuo eorum parente, decefferint, quasi cessante pactationis causa & ipsa pactio cesset. Hanc opinionem veram esse censent Domin. col. vlt. & Philip. Franc. 4. & Georg. Nara. 8. *lim. num.* 24. hinc Bald. in d. l. *pactum dotali. C. de collat. 4. q. & ibi Dec. num.* 9. Gul. *Bened.* in d. *cap. Raynut. in vers. duas habens filias, num.* 297. Marth. de Afflict. in d. *cap. si quis inuestierit, num.* 25. de *seudo dato in vicem legis commissor.* quorum ea est, ni fallor, mens, quòd pactum hoc iuratum in hac specie, mortuis his, quorum causa & fauore factum fuerit, ita extinguatur, vt filia, quæ renuntiauit, sit heres futura patri intestato, & ex testamento ad hunc effectum, quòd pater teneatur ei legitimam relinquere, ac si nulla pactio præcessisset. Sic etenim ipse à prædictis auctoribus deducendum esse sensum istum existimo. Hanc itè opinionem sequuntur Alex. *conf.* 29. lib. 3. Paul. in d. l. *pactū dotali. Salic. in l. pactum quod dotali. C. de pact. Rom. & Aret. in d. leg. qui superstitus, col. 4. ff. de acqu. hered.* Alex. in d. l. *stipulatio hoc modo concepta. num.* 11. & ibi lo. Croc. nu. 33. & Claudius col. 4. denique plures alij, quorum meminit Paul. Paris. *conf.* 26. lib. 3. *nu.* 20. qui hac in quæstione latius loquitur: & tandem scribit, hanc opinionem veram esse, nisi aliud possit deprehendi ex mente patris recipientis pactum & renuntiationem, attentis & perpenfis his coniecturis, quæ huic præsumptioni sufficiant. Et protectò hæc opinio communis est, vt apparet ex his auctoribus, quorum modò meminimus, & alijs, qui possunt ad idem nominatim adduci. Illud verò est in controuersia, an, si tempore pacti & renuntiationis pater nullum filium masculinū habuerit, sed feminas quidem sutores renuntiantis, atque ita absque liberis masculis decefferit, sine locus pactio, vel possit hæc filia, quæ renuntiauit, quasi cessante pacto ad hereditatem suam admitti cum sororibus patre mortuo intestato? Et Bald. in *conf.* 437. lib. 1. *incip. quædam puella:* cum prius prima quæstione prænotatã communem opinionem fuerit securus, tandem in hac scribit, filiam renuntiantem admittendam esse omnino simul cum sotoribus, non obstantè pacto, ad hereditatem patris intestati. Hanc sententiã sequuntur Dec. in *conf.* 370. col. vlt. idem *conf.* 433. num. 2. Eleganter Aymon Saul. *conf.* 42. vbi expressim conatur hanc opinionem defendere, quam Rota in *antiquis* 850. in 1. part. itidem sequitur. Nec enim hæc renuntiatio excludere debet renuntiantem ultra voluntatem præsumptam, vel expressam patris. *leg. tale pactum. §. vlt. ff. de pact.* Patris autem ea est mens, dum hanc renuntiationem filia acceptat, quòd libera sibi maneat testãdi potestas, & quòd ei intestato filia renuntians non succedat, sed masculi nati, aut nascituri propter agnationis fauorem, idcirco pactum istud hanc interpretationem benignè admittit, & iure admittendam esse censent Bald. Dec. Aym. & alij quorum modò meminimus.

¶ Hoc verò Bald. responsum admodum displicet Paulo Paris. qui in *conf.* 26. lib. 3. magno conatu ideuertere tentat, ac denique multis adductis num. 52. scribit, id communiter receptis decisionibus refragari. Nec inficior satis latè ipsum Paulium contentionem istam tractasse: & tamen adhuc ipse, quòd amplius hæc disputatio aperiat, aliquot hinc proponam, simul & exponam separatim: ne tot auctorum nomenclatura, & casuum perplexa mentione lectoris iudicium impediatur.

Primum sanè, quoties filia paternæ hereditati renuntiauit, non simpliciter, sed in fauorem tacitum, vel expressum alterius fratris, aut sororis: dubio procul renuntiatio ex mente contrahentium, nempe filia renuntiantis, & patris renuntiationem accipientis, finita censetur, & extincta in hunc quidem effectum, vt patri intestato filia renuntians heres sit cum alijs æquè successoribus, si frater ille, vel soror, cuius fauore facta est renuntia-

tio,

rio, viuo patre mortem obierit. Atque in hoc conuenire mihi videntur Domin. Bald. & ceteri, ad hunc decimum sextum intellectum citati.

Secundò, eodem proposito themate idem ipse cenſeo ad hunc effectum, vt etiam ex testamento filia renuntians ſit futura heres patri neceſſariò, nec poſſit à patre portione ꝛ ſibi debita priuari, nec præteriri: ſiquidem renuntiatio iſta ob hanc rationem, quæ principalis & finalis eſt, vt aiunt, iuramento præſtito facta eam conditionem habet, niſi iſ, cuius cauſa pactum ſit, viuo patre mortem obierit, & rebus ſic extantibus, nec mutatis. *cap. quem admodum, de iureiur.* quod ipſe video expreſſim deduci ab his, qui hunc communem, & decimum ſextum intellectum admiferunt.

Tertiò illud ſit iure ſatis manifeſtum, quod ab eiſdem auctoribus, & communi opinione tenetur, filiam iſtam ratione huius pacti vel admitti, vel excludi non natis masculis, aut mortuis hiſ, qui tempore renuntiationis ſuperſtites erant: quoties poſſit ex verbis ipſius pacti, aut aliis quidem coniecturis inſpectis apparere mens contrahentium, an ea fuerit, quòd renuntiatio extinctis, vel non natis masculis pereat, ſiniatur & ceſſet, aut denique ſalua ſit, & valida. Vt cumque enim res certa ſit, illi erit omnino ſtandum ſecundum omnes.

Quartò, ſi paternam diſtinctionem, & erga liberos amorem conſideremus, pactum iſtud renuntiationis hereditatis paternæ conceptum eo tempore, quo pater alios habet filios, vel habere ſperat, & ab ipſo acceptum pro ſeuſiſque heredibus ita erit intelligendum, quòd, ſi pater mortem obierit abſque aliis liberis, minimè nocebit huic renuntianti: imò ea admittetur omnino & ab inteſtato, & ex testamento adhuc contra voluntatem patris. Nam etiam ſi in ea pactione de heredibus feminis, & masculis intelligendum ſit, non tamen eſt præſumendum paciſcentes de exteris intellexiſſe: imò tantum de hiſ, qui fuerint deſcendentes à patre, cum alij maxima cum iniuria præferantur filiæ. *l. cum acutiſſimi. C. de fidei commiſſ. leg. ex facto. §. vlt. ff. ad Trebellian.*

Quintò, ſi tempore, quo filia dote accepta renuntiat hereditati paternæ, ipſe pater filium tantum masculum habeat, etiam ſi renuntiatio facta fuerit ſimpliciter, cenſetur ob fauorem agnationis conſeruanda, & ipſius filij masculi, facta renuntiatio, atque ideo eo mortuo viuente patre tota viſ pactionis extinguitur. Et idem erit, ſi præter filios masculos pater filias habeat, alias quidem à renuntiante, quas tamen ad renuntiationem hereditatis paternæ nuptiarum tempore induxerit. ita equidem explicat Aretin. *in d. l. qui ſuperſtitus. col. 4.* Domin. Franc. & Natau. hinc, & alij citati *in princ. huius interpretationis.*

Sextò eſt præterea conſtituendus caſus, quo pater tempore renuntiationis nullum habeat filium masculum, & tamen filias ſorores renuntiantis habuit: quarum nulla mentio facta eſt in renuntiatione; imò ſimpliciter ea fuit concepta: etenim eſſi nullus masculus patri poſtmodum natus ſit, filia quæ renuntiauit, non poterit ex Testamento aduerſus patris voluntatem portionem ex hereditate paternam petere. quod apud omnes eſt in conſeſſo: nec Bald. *in d. conf. 437.* refragatur: ſed & idem erit, ſi pater inteſtatus mortem obierit: cum nulla ſufficiens coniectura poſſit ex hoc adſumi, vt filia renuntians cum aliis ſororibus neceſſariò admittenda ſit ad hereditatem paternam. Qua in re ſequor Paul. Paris. *in d. conf. 26.* qui ex communi conſenſu eorum, quos ſuperius ad hunc intellectum citauimus, Baldum reprobat. huius item ſententiæ Philip. Corn. eſt *in conf. 291. lib. 4. col. 4. verſ. non obſtat.* quo in loco ſcribit, ſe aliàs reſpondiſſe, quòd, ſi extraſſet alia filia, quæ non renuntiaſſet, illa excluderet ſororem renuntiantem hereditati paternæ: quia illa renuntiatio ſimpliciter facta nedum cenſetur fieri fauore masculorum, ſed etiam ſororum feminarum, ſi extarent.

Septimò, ſi pater habens filias, & filios masculos, renuntiationem vnus filiarum iuramento præſtito, acceperit pro ſe & heredibus ſuis, tunc, etiam ſi masculi viuo patre deceſſerint, filia quæ renuntiauit, ab aliis ſororibus excluditur hereditate paternam, etiam ab inteſtato. Hoc deducitur ab Alex. *in diſt. conf. 29. num. 8. lib. 3.* Socin. *conf. 34. lib. 4. num. 6.* quos Pariſius ſequitur *in diſt. conf. 26. lib. 3. nu. 27.* idem ſerè voluerunt Angel. *in conſil. 52. in fin.* & Aret. *conſil. 17. volum. 3. verſ. ſi enim prohibetur.* qui in ſpecie reſponderunt, filiam renuntiantem hereditati paternæ, nulquam fore ad hereditatem patris, etiam inteſtati, admittendam, quando extat aliquis ex patris deſcendentibus. Et tamen deſcendentium

7 ꝛ appellatione pariter veniunt feminæ, & masculi, *l. vlt. Cod. de ſuis & legit. heredib. auth. de hered. ab inteſt. venien. in princ.* huic item

opinionem ſerè omnes paulò antè citati *in principio huius queſtionis* ſubſcribere, cum Alexand. *in diſt. conf. 29.* palam ſecuti fuerint. maximeque probatur iſta conſuſio ex mente præſumpta contrahentium, quæ potiſſimum eſt hac in parte conſideranda.

Octauò, quoties filia habens fratrem & ſorores, paternæ hereditati ſimpliciter renuntiauit iuramento præſtito, nec pater alias ſorores ad renuntiationem induxerit: planè conſtat eius mentem eſſe, quòd renuntiatio proſit masculis & feminis: atque ea ratione etiam ſi masculus patre viuo moriatur, non eſt admittenda filia, quæ renuntiauit, ad paternam hereditatem, licet pater inteſtatus moriatur. quod Marth. de Allicet. probat *in deciſ. Neap. 161.* quem ſatis in ſpecie ſequitur Paul. Paris. *in diſt. conf. 26. num. 38.* & ſenſit Alex. *in d. conf. 29.*

Nonò, idem omnino locum obtinet, ſi filia renuntians paternæ hereditati, eam pactionem fecerit eo tempore, quo religioſe profiteri vult: eſt etenim manifeſta patris mens. Nam & ſi ſis habeat filios masculos & filias tempore renuntiationis, & moriatur ab inteſtato præmortuis masculis, filia, quæ renuntiauit, non eſt admittenda cum aliis ſororibus ad paternam hereditatem. Quia renuntiatio facta fuit, vt reliquæ filie poſſent maiori cum dote matrimonium contrahere. Quin & in hoc caſu extinctis fratribus & ſororibus, minimè admittetur filia monacha, nec monaſterium ad paternam bona, contra voluntatem patris inter alios teſtantis, qui eam mentem habuit, vt poſſet liberè teſtari abſque vlla obligatione inſtituendi heredem filiam monacham, aut ei aliquid relinquendi: tamen ſi ab inteſtato forſan erit monaſterium iure ipſius monachæ admittendum: cum nullus ſuperſit ex patris deſcendentibus, quem pater voluerit filiæ renuntianti, & monaſterio præferri.

Decimò eſt omnino aduertendum ad eum caſum, quo filia ſimpliciter renuntiat hereditati paternæ dote recepta, expreſſim tamen ex ea cauſa, quòd dorem acceperit, ſic denique propter dotem. Et planè Bart. Soc. *in conſil. 34. lib. 4. nu. 5.* huius opinionis eſt, quòd hæc filia nuſquam admittatur ad hereditatem paternam, etiam mortuis viuo patre masculis fratribus, qui tempore pactionis ſuperſtites erant, etiam patre moriente inteſtato: quia ſatis manifeſta eſt renuntiationis cauſa, nempe dos ipſa: quæ quidem cauſa adhuc ſalua manet mortuis masculis fratribus. hoc idem ſenſere Rom. *in conſ. 22. col. 2.* Phil. Corn. *in conſil. 291. col. 3. lib. 4.* & in ſpecie Paris. adnotauit *in d. conf. 26. num. 44. lib. 3.* quorum opinio mihi non diſplicet: imò ſanè placet, quoties doris congruæ receptio, cauſa vnica eſt huius renuntiationis: quod raro contingere poteſt, niſi vbi pater tempore renuntiationis nullos alios filios præter renuntiantem habeat. At ſi pater eo tempore filios vel filias habuerit, etiam ſi expreſſe facta ſit renuntiatio ex cauſa dotis congruæ receptæ, profectò maxima eſt coniectura, eam factam etiam fuiſſe, vt ceteri filij maiorem ex bonis paternis portionem habebant. Idcirco reſiſta eſt cauſiſimè iudicanda. Nam ſi poſſit deprehendi renuntiationem factam aliorum fratrum & ſororum cauſa principali fuiſſe, hiſ equidem viuo patre mortuis abſque liberis, profectò pactum omnino extinguitur: atque ex mente paciſcentium idem eſt, ac ſi factum non fuiſſet. quam obrem iudices de hac controuerſia cognituros maximè admonitos eſſe velim, vt hanc paciſcentium mentem penitiſſimè cognoscere conentur: quò rectius in eo iudicio ſententiam dicere valeant.

¶ Decimoſeptimò ex proxima diſputatione ſatis apparet, pactum ꝛ iſtud à filia iuramento præſtito factum, eam excludere ab hereditate paternam, etiam ſi ipſe pater inteſtatus mortem obierit. quod receptiſſimum eſt: & id in ſpecie norant Domin. Franc. & Georg. hic *9. lim. col. 4.* Bart. Alex. *num. 8.* & alij *in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. vbi Ioan. Crot. num. 26.* dicens hanc opinionem communem eſſe, eam ſequitur. & Paul. Paris. *conf. 26. num. 17. lib. 3.* Rota *in antiquis 850.*

¶ Decimo octauò non prætermittendum, ꝛ pactum iſtud etiam iuramento præſtito factum, minimè excludere filiam à bonis paternis, quæ feudalia ſunt, & quæ etiam feminis ex natura feudi deferantur. Hiſ etenim bonis non videtur filia per pactum hoc ſimplex, adhuc iuratum renuntiare: cum ſanè hæc bona non ſint omnino paternam. atque ita hunc Text. intellexere Aluarot. & Præpoſ. *in cap. 1. de eo qui ſdem fecit agna. Optime Paris. in conſ. 12. num. 56. lib. 1.* & Thom. Gramma. *deciſ. 101. num. 10.* quorum opinio veriſſima eſt, & procedit, niſi aliud ex ipſo pacto poſſit colligi & deduci, attentè perpenſa ipſorum paciſcentium mente.

¶ Decimononò ꝛ hæc conſtitutio eſt intelligenda non tantum

tum quoad ipsam renuntiantem: nam ei manifestè præiudicat pactum; sed & quoad eius filios & heredes. Nam hi excluduntur ab hereditate ista, cui renuntiatum est. Quod gloss. hic in verb. *detrimentum*, communiter recepta fatis manifestè notat. quæ quidem verissima est, quoties filia, quæ renuntiauit, mortem obierit post patrem: hoc etenim casu hereditas patris non potest ab ea peti propter renuntiationem, nec item ab eius filiis, qui non possunt alio iure auo succedere quàm ipsius matris, quod tamen extinctum est per renuntiationem, nec unquam fuit mortuo auo matri delatum, & ab ea repudiatum, atque ideo locus non est successorio edicto, licet nepotes velint iure proprio admitti: hereditas siquidem paterna non defertur filie renuntianti, nec his qui ex eius persona & iure succedere velint; attamen ad crescit renuntiantis fratribus: ius autem ad crescendi excludit successorium edictum. l. 1. C. quando non petent. part. Bald. in l. meminimus, per eum text. C. de suis & legit. heredib. Et præterea successorium edictum hac in specie minimè obtinet: quia filia recipit dotem pro sua portione: eo etenim casu idem est, ac si filia iam successerit patri: atque ideo non admittuntur eius filij ex successorio edicto. quod notant Baldus in l. duob. ff. de legat. 1. idem Bald. 2. quasi. Dec. nu. 18. & Alex. in l. pactum dotali. C. de collat. quòd si filia, quæ renuntiauit, mortem obierit viuo patre, poterunt nepotes non obstante matris renuntiatione, iure proprio aui hereditatem petere: sicuti superius probauimus, §. 2. num. 4. & vlt.

Nec mirum cuiquam videri debet, quòd iuramentum hoc in casu non tantum nocet & præiudicat iuranti: sed etiam eius heredibus, cum tamen Text. hic, & in cap. cum contingat, de iureiur. hoc præcipuè considerauerint: nempe iuramentum istud minimè in alterius præiudicium aut detrimentum tendere. Nam heredibus ex propria natura vis contractus & pactionis per iuramentum validæ nocet omnino: filiis autem, etiam si heredes non sint, nocet ipsa itidem pactione, quia iure ipsius matris admitti volunt: nec ex alio possunt ad aui hereditatem ius habere: mater autem iuramento & pacto exclusæ quidem est. Nec admittendi forent iure matris, cum eius hereditatem repudiauerint: proprio autem iure, quòd non possint aui hereditatem petere, paulò ante ostendimus.

Erit verò ex hac gloss. adnotandum quod ad plurium decisionum interpretationem potissimè conducit, nempe quamlibet iuris constitutionem, quæ alterius quàm contrahentium præiudicium consideret, intelligendam esse de præiudicio principali, & directo: non de eo, quod minus sit principale, quodque secundarium vulgus appellat. Hanc gloss. plures vtriusque iuris DD. commendauerunt, præsertim Georg. Natanus hic num. 54. Felin. in cap. si diligenti. de foro compet. num. 32. & alij quorum ipse memini in cap. Raynuitius, de testam. §. 10. num. 9. vbi aliquot explicui ad intellectum e. cum contingat, de iureiur. quæ ad huius cap. intellectum admodum vtilia esse videntur: nempe in ea questione, an filij huius renuntiantis possint aliquo vti remedio ad huius pacti rescissionem.

¶ Vigesimo ex eadem ratione oportet expendere, an hæc renuntiatio iurata in specie huius cap. reuocetur natiuitate filiorum, si ea quæ renuntiat post renuntiationem liberos suscepit? Nam si pensitemus glossam hic cõmuni omnium consensu receptam, constabit, minimè reuocari hanc renuntiationem natiuitate filiorum: quibus equidem natis, & nascituris præiudicat pactum istud. Atque ita verum esse censent Alexand. conf. 29. lib. 3. Dec. in l. pactum dotali. C. de collat. vers. vltimò notandum est. idem Dec. conf. 181. Anton. Rub. conf. 99. Socin. conf. 39. lib. 3. col. vlt. & alij plures, quos refert And. Tiraq. in l. si unquam. C. de reuocan. donat. in verb. donatione largitus, nu. 151. Nec enim ista renuntiatio, propria & vera donatio est. Et præterea sit præmissa cogitatione proliis suscipiendæ, vt constat.

§. Q V A R T V S.

S V M M A R I A.

- 1 Renuntiatio hereditatis paterna, an confirmetur iuramento præstito ab infideli, vel per falsos deos.
- 2 Iuramentum metu, vel dolo extortum, non confirmat pactum istud, quo paterna hereditas renuntiat.
- 3 Restitutio in integrum non tollitur per iuramentum minoris dolo aduersarij extortum.
- 4 Iuramentum obligare non solet sine consensu.
- 5 Dolsu re ipsa contingens ob lesionem gravissimam, an operetur rescissionem contractus iurati.

- 6 Pactum iuratum ita seruandum est vt nulli exceptio possit opponi.
- 7 Intellectus l. 2. Cod. de rescin. vend. an habeat locum ea decisio in contractu iurato.
- 8 Lesio enormissima, an faciat locum d. l. 2. in contractu iurato.
- 9 Minor iurans contractum, an videatur renuntiare beneficio atatu, & remedio d. l. 2.
- 10 Iuramentum ex simplicitate præstitum vel à muliere, vel à rustico, vel à minore, per iudicem remitti debet.
- 11 Minor maior efficitur per iuramentum.
- 12 Geminatio actus facti à minore facit cessare restitutionem in integrum.
- 13 Metus reuerentialis cum graui lesione, an operetur contractus rescissionem.
- 14 Supplementum iusta estimationis excludit beneficium restitut. ex beneficio l. 2. C. de rescind. vend.
- 15 Bonorum paternorum quantitas quo tempore inspicitur, cum petitur restitutio contra renuntiationem, ob enormissimam lesionem.
- 16 Iurans contractum venditionis, an possit lesus ultra dimidiam, agere ad pretium tantum.
- 17 Alternatiue duo petens, tantum vnum petere videtur.
- 18 Constitutio huius cap. quamuis, est seruanda etiam in foro seculari.
- 19 Pater renuntiare potest hereditati liberorum. & ibid. intellectus l. 1. §. si patrens. ff. si à parente quis fuerit manuiss.

VIGESIMOPRIMO, hæc constitutio, dum iuramento tribuit hanc vim, vt confirmet pactum istud alioqui lue Civili improbatum, à quibusdam intelligitur de iuramento per Christianum præstito, intercedente vera religione diuini ac veri numinis: quasi sciscus sit in iuramento per infidelè præstito falli numinis intercessione & testimonio: etenim tunc non est locus huic decisioni. quod expressim notant post alios Georgius Natanus hic nu. 14. Socin. conf. 65. col. 9. & conf. sequenti, lib. 1. Rom. conf. 155. Guliel. Benedict. in cap. Raynuitius, in verb. duas habens filias, num. 289. qui asseuerat hanc opinionem communem esse, quæ probatur in hoc cap. & in d. cap. cum contingat. in vltimis verbis.

Contrarium planè colligitur ex Bald. in cap. 1. §. item sacramenta. col. 3. de pactenenda, & iuram. firman. quam sequuntur Rom. in d. l. qui superfluo. ff. de acquir. hered. & Dec. in d. l. pactum dotali. C. de collat. nu. 12. quiloquuntur in Iudæis iurantibus. Et profecto ex his quæ nos tradidimus in prima huius repet. part. §. 1. num. 7. & seq. hæc posterior opinio vera est in Iudæo, Saraceno, & alio quocumque infideli iuranti per Deum creatorem cæli & terræ. Nam hic verè per numen diuinum iuratur, etiam si qui iurat minimè legem Euangelicam sit professus. Idem ipse censent quoties quis per falsos deos iurauerit, quos tamen opinatur vera & diuina numina esse. Sic denique prior opinio dubio procul obtinebit, cum vel Christianus, vel infidelis per falsa numina sciens iurat, planè existimans ea numina falsa esse. Quòd si per deos falsos iuratum sit ab eo, qui credit iuramentum veri numinis intercessione præstitisse, opinionis prioris, & forsitan posterioris, auctores non admittent in eo casu huius cap. & similibus decisiones: ipse tamen admittendas fore non temere contendam.

¶ Vigesimo secundo constat ex hoc cap. & similibus, potissimum ex cap. cum contingat. iuramentum non habere hanc vim confirmandi conuentiones lue Civili prohibitas, si per metum præstitum fuerit. Ita equidem omnium consensu receptum est, adeò, vt, cum alioqui iuramentum metu præstitum obliget, donec absolutio ab eo data fuerit, cap. verum. vbi est hæc de e. communis opinio, de iureiurand. attamen si iuramentum metu præstitum accedat contractui lue Civili prohibito, quique ad eius vim & valorem indiget necessariò religione iuramenti: nulla est tunc absolutio necessaria ad agendū contra contractū, secundum Panorm. in dist. cap. cum contingat. 2. colum. cuius opinionem dixi in praxi receptam esse. licet planè cõtraria verior sit, & plurimum auctoritate probata lib. 1. variar. resolut. cap. 4. num. 7. & in Epitome ad 4. librum Decret. 2. part. cap. 3. §. 5.

¶ Vigesimo tertio manifestè ab eodem capit. deducitur, iuramentum hanc vim habere, modò absit dolsu. Etenim si iuramentum dolo extortum sit, contractus eius religione minimè confirmatur. Textus optimus in dist. cap. cum contingat. & cap. licet. de iureiur. in 6. & de dolo vero, quem ex proposito commissum appellat vulgus, non potest vlla contingere dubitatio. Nam licet in authent. sacramenta puberum. Cod. si aduers. vendit. nulla fiat doli mentio; verè Textus ille ita intelligendus est, vt iuramentum à minore præstitum, dolo tamen alterius cum eo contrahentis, minimè impediatur beneficium restitutoris in integrum: sicuti 3 ibidem notat Corn. sol. vltim. & Fortun. de vlt. sine. illar. 20. col. 17. imò quoties dolsu hic aufert consensum, vt frequentissimè fit, non est necessaria absolutio à iuramento per dolum præstito: sicuti notat Abbas in d. cap. cum contingat. cuius opinionem scribit communem esse Alciat. ibidem notab. 3. propter defectum con-

consensus. Siquidem, vt non semel admonuimus, iuramentum
4 ¶ nusquam obligat, si desit consensus obligandi. *l. vltim. Cod. de non num. pecun.* atque de dolo ex proposito commisso, atque quidem decipiendi.

5 Sed si dolus ¶ re ipsa contigerit: nempe data grauissima læsione; quid dicendum sit plerique dubitarunt. Nam idem esse in hoc casu, probari potest eo, quod ratione grauissimæ læsionis dolus præsumatur. *l. omnes. in §. Lucius. ff. que in fraud. cred. Bartol. in l. vltim. ff. de prat. stipulat. Regia l. 7. titul. 15. part. 5.* Textus elegans in *l. si superstite. in fin. Cod. de dolo.* Quæ ratione pactio[n]em istam iuratum in specie huius cap. & authent. *sacramenta puerum.* & cap. cum contingat. rescindi posse, data grauissima læsione, saltem obtenta abfolu[n]tione ad agendum, responderunt Anton. 4. *casu principali. Abbas num. 23. in dict. cap. cum contingat. Anchar. in reg. accessorium. colum. 6. de regul. iuris. Calder. consil. 8. titul. de iure iurand. Cæpolla consil. ciuil. 17.* quam sententiam sequitur Anton. Rub. *consil. 101.* sequuntur item eam dicentes communem esse Decius in *capit. in præsentia. num. 36. de probat. idem Decius in consil. 45. & consil. 380.* Franc. à Ripa *lib. 3. respon. cap. 15. Socin. lun. consil. 53. lib. 1. & consil. 144. num. 19. & 25. eodem lib. Paul. Paris. consil. 12. lib. 1. num. 60.* à quibus plures citantur huius opinionis auctores. Quæ quidem sententia maximam æquitatem habet multis profectò rationibus, sed præcipue quod verisimile non sit, pacifcentem etiam cum iuramento tantæ læsioni voluisse consentire. Siquidem propter doli præsumptionem nulla renuntiatione videtur consensus præstitus in grauissimam læsionem. quod notat Bart. in *l. societatem. §. arbitratorum. num. 2. 4. ff. pro socio. Abbas in cap. quintaualis. num. 32. de iure iurand. Dec. in consil. 39.* dicens hanc opinionem communem esse: quam sex rationibus confirmat Aymon in *consil. 192. col. 5.* etiam si iuramentum sit contractui appositum: quod est de mente Bartoli in *dict. §. arbitratorum. num. 31.* tenent Abbas in *dict. num. 32.* Lanfranc. in *tractat. de arbitr. quest. 14. Socin. lun. consil. 53. lib. 1. l. sentit Imol. in dict. cap. quintaualis. 7. membro.* Et est communis opinio, vt ibi fatetur Abb. que in eo Textu probatur, & in cap. *ueniens. eod. titul. vnde satis* apparet iuri consona hæc de grauissima aut enormissima læsione interpretatio, vt in casu huius cap. & similibus minimè sit locus his decisionibus, quoties enormissima, vt aiunt, læsio contigerit: imò saltem data abfolu[n]tione ex ea causa à iuramento, contractus rescindatur. idem adnotarunt Cardin. *consil. 29. Anchar. consil. 330. num. 10. Corn. consil. 147. lib. 4. Curt. in l. interpositas. C. de transact. quamobrem dum Text. hic de dolo mentionem facit, congruè intelligendus erit de dolo, vel arte decipiendi, vel re ipsa contingenti ratione læsionis, quam vocant enormissimam.*

Contrariam in hoc opinionem vtiorem esse opinantur Archid. Dom. Georg. 6. *limit. & Francus col. 2. notab. 6.* hic Imola in *cap. cum contingat. num. 52. Alexand. consil. 125. lib. 1. idem Alexand. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. num. 10. & ibi Crotus num. 22. & Paris. consil. 26. lib. 3. num. 81.* quam sententiam scribunt cõmunem esse Curt. Senior *consil. 65. in fin. Alex. consil. 42. col. pen. lib. 1. Anton. Rub. consil. 12.* & hæc opinio in praxi admittenda est secundum Imolam in *d. num. 52.* Nam cum omnino seruari debeat pactum
6 ¶ hoc iuratum, consentaneum est, non esse aduersus id exceptionem aliquam opponi, nec ratione læsionis grauissimæ, nec alterius cuiusque rei causa. Vides igitur, Lector optime, quam variè iuris vtriusque interpretes quæstionem istam acceperint: quam tamen ipse conabor propositis quibusdam conclusionibus ad resolutionem fortassis vtilem deducere: in his verò explicandis exponam item rationes aliquot, quæ vel priorem, vel posteriorem sententiam ex modò prænotatis confirmant. Etenim tractabimus, quid possit iuramentum efficere in eo contractu, qui bifariam, aut denique pluribus actionibus, vel modis rescindi poterat. Nam Anton. Rub. in *d. consil. 12. & Paris. in consil. 26. lib. 3. num. 76.* has opiniones ita secum dissidentes componere quidem tentarunt in hunc modum, vt prior obrineat, vbi læsio enormis contigerit in re iam acquisita: posterior verò, quando eadem læsio in re acquirenda acciderit. à quibus planè dissentio, quippe qui videam ita enormem læsionem contingere posse in rebus acquirendis, spe futuræ acquisitionis, & præsertim statu consideratis: sicut in rebus iam acquisitis, quemadmodum statim tractabimus. Et præterea non conuenit hæc cõcordia his auctoribus, quos modò pro priori citauimus opinione: quorum quidam, etiam in specie huius capit. vbi agitur de rebus acquirendis, contractum rescindendum fore ratione læsionis grauissimæ palàm asseuerant. Quamobrem alia oportet hoc in loco examinare, quæ perplexam hanc quæstionem saltem

casuum & specierum distinctione componant & explicent.

¶ Prima conclusio: Maior ¶ iurans contractum venditionis, 7 et si non fuerit certus de constitutione *l. 2. C. de rescind. vend. censetur ex vi iuramenti eidem legi renuntiare.* gloss. Bart. & alij communiter in *d. l. 2.* quos inibi sequitur Pantaleon Cremen. 3. *notab. 1. 4. limitatione. Doct. in cap. pen. de empt. & vendit. Alex. consil. 133. col. 3. lib. 5. Curt. Senior consil. 65. ad fin.* quam sententiam fatetur cõmunem esse eam securus Socin. *consil. 155. lib. 2. & licet contrarium tenere tentauerint Imol. & Burgentis in d. cap. pen. Carol. Molin. in d. consil. Alex. 133. littera B. Aymon consil. 192. num. 8.* tamen omnes hi fatentur hanc opinionem communem esse.

¶ Secunda conclusio: Maior in specie huius cap. renuntians hereditariæ acquisitæ, vel acquirendæ iuramento præstito, non potest agere ad rescissionem contractus, nec ad eum effectu[m] abfoluendum est à vinculo iuramenti, vbi omnibus re & cõsentatis sola contigerit deceptio, aut læsio vltra dimidiam, paulòve maior. Hanc opinionem deduco ex posteriori sententia, & eius auctoribus: ac denique partim ex his, qui priorem opinionem secuti sunt, maximè Decio in *consil. 181. Iacobin. in d. authent. sacramenta puerum, col. pen. & fin. Castad. dec. 1. tit. de empt. & vendit. probatur que hæc conclusio ex præcedenti, atque item ex sequenti. Vis etenim iuramenti excludit auxilium *d. l. 2. & præterea confirmat contractum, & pactum istud iure aliquo Ciuili prohibutum.**

¶ Tertia conclusio: Etiam maior ¶ iuramento præstito re- 8 nuntians hereditariæ acquisitæ vel acquirendæ, aut contractum emptionis vel venditionis pacifcens, si læsio grauissima, admodum enormis, multo que maior quam vltra dimidiam contigerit, ex æquitate abfoluendus est à iuramento, vt agere valeat ad rescissionem contractus, vel ad læsionis compensationem. Hæc conclusio conuenit priori opinioni, cuius modò tentionem fecimus: & planè traditur à Guliel. Castad. in *d. decis. 1. Matthæo Afflic. in rubr. de feudo dat. in vicem legis commif. cap. si quis inuestierit. nu. 2. 1. idem notat Aymon consil. 7. n. 5. & consil. 192. nu. 5. Paul. Paris. in consil. 75. lib. 3. Corneus consil. 27. col. 5. lib. 4. & consil. 133. colum. pen. idem consil. 214. col. 3. & consil. 288. col. 9. lib. 3. Hieron. Gratus consil. 88. lib. 1. Francil. à Ripa *lib. 3. respon. cap. 15. colum. 3.* quorum ea est concors ratio, quod iurans non videatur in tantam læsionem consensisse, nec de ea præcogitasse. Præsertim quia ita grauis læsio non potest absque vero dolo alterius contractantis contingere. Atque ita respondit Corn. sapissimè se consuluisse. Et Castador. restatur frequenter in prætorio Rotæ ita Romæ indicatum fuisse. Nos item huius conclusionis meminimus *lib. 2. variarum resolutionum, cap. 4. num. 5.* Hæc verò læsio in renuntiatione hereditatis acquirendæ facillimè deprehenditur arbitrio prudentis, qui statum præsentè, & dubium euentum rei cõsiderabit.*

¶ Quarta conclusio: Minor ¶ simpliciter contrahens iura- 9 mento præstito, solùm renuntiare videtur beneficio ætatis, nec per hoc excluditur ab auxilio *d. l. 2. C. de rescind. vendit.* liquident tantùm ex iuramento maior effectus est. Hanc conclusionem adnotarunt gloss. in *d. l. 2. & in cap. pen. de emptio & vendit. quas Doctores vtrouique sequuntur communiter. Dec. consil. 403. col. 16. Aymon. consil. 114. col. pen. idem consil. 7. num. 6. & consil. 192. num. 2. Socin. consil. 48. ad fin. lib. 4.* quorum omnium resolutio hanc opinionem interpretatur veram esse, nisi minor expressim promiserit iuramento præstito, se non acturum contra contractum, nec ratione minoris ætatis, nec alia quacumque: quod gloss. in specie explicarunt in *præcitat. locis.* quod quidem æquissimum est. Nam, vt Bald. scribit in *rubric. C. de rerum permutat. ad finem.* non obstante iuramento præsumitur semper in minoribus, mulieribus & rusticis simplicitas: idcirco præsidet, ac iudices recti curare debent, quod iuramenta ¶ à minoribus præstita, propter facilitatem ætatis, remittantur: vt Bald. adnotet in *c. 1. §. item sacramenta col. 3. de pace iurament. firman. Iason in l. generaliter. ff. de verb. obligat. 3. notab. præsertim quia facilitate, qua minores simpliciter contractus pacifcuntur absque iuramento, eadè ad iurandum inducuntur, *l. doli. vers. diuersum. ff. de nouation. quia in re oportet, ac Reipubl. conuenit, iudices esse vigilantissimos.* Ex quibus deducitur vera interpretatio *Regia legi 55. tit. 5. part. 5.* quæ in specie statuit, minorem iuramento præstito contrahentem non posse agere auxilio *d. l. 2. C. de rescind. vend.* ea etenim decisio insignis profectò est, & multis nominibus notanda; quippe quæ hoc ipsum exponat, quoties minor expressim iurauerit, se non acturum ad maius vel minus pretiũ, nec ad rescissionem contractus, etiam si res vèdita verè fuerit maioris, aut minoris valoris: quasi aliud lex ipsa respondisset, si minor simpliciter
contra-*

contractum iurauerit. Idcirco prædicta Regia constitutio ita intellecta maximè conuenit his, quæ in hac conclusione exposuimus. Quòd si quisquam contendat, iuramentis ex hoc iniuriam irrogari, & eorum religioni: satis erit quòd Republicæ conueniat, hæc iuramenta, ubi id æquitas dictauerit, absolute plerumque tolli. Æquitas verò maxima est eo casu, quo iuramenta præstantur à minoribus ætate super contractibus, in quibus ultra iusti pretij dimidiam læduntur. Sic denique & in huius conclusionis Themate, si simpliciter iuramentum fiat à minoribus, danda erit absolutio, ut ipsi agere possint ad reparationem læsionis ultra dimidiam contingentis. At si iurauerint minores, se non acturos contra pacta & conuentiones ratione minoris ætatis: tunc apertissimi iuris est, eos minimè renuntiasse remedio d. l. 2. & ob id nulla erit necessaria absolutio à iuramento, ut possit à minoribus in iudicio agi ad rescissionem contractus, vel ad iusti pretij solutionem.

¶ Quinta conclusio: Minor renuntians iuramento præstito hereditati paternæ acquirendæ, vel acquisitæ, non poterit contra istud pactum agere, nec erit danda ei absolutio, ut agar
11 contra renuntiationem ratione minoris ætatis: quia ꝑ maior efficitur per iuramentum. *auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vend. nec ratione legis civilis pactum istud reprobans: quia is defectus iuramenti religione tollitur. Sic sanè probatur in hoc cap. quamuis, sicuti obiter iam tractauimus in 7. intellectu huius tertie partis.*

¶ Sexta ex præmissis colligitur conclusio: Minor renuntians hereditati iam delatæ iuramento præstito, si in hac renuntiatione decipiatur ultra dimidiam iusti pretij, etsi agere non possit contra renuntiationem ratione minoris ætatis, poterit tamen agere ratione huius læsionis reparandæ, auctoritate d. l. 2. cui per iuramentum simplex minimè renuntiauit. Atque ita expressim tenuerunt Anton. Rub. in dist. consil. 12. Aymon consilio 7. numero 6. quorum opinio manifestè & palàm eos auctores habet, quos ad quartam conclusionem adduximus. Erit tamen absolutio necessaria ab hoc iuramento simpliciter præstito secundum distinctionem ibi propositam. Vnde constat elegans intellectus ad decisionem huius capit. in quo traditur tantum de pacto & renuntiatione hereditatis acquirendæ. Nam & in renuntiatione hereditatis acquisitæ facilius permittitur pactum, & maior potest contingere læsio, saltem iuxta præsentem rei statum.

¶ Septima conclusio: Minor renuntians hereditati paternæ acquirendæ, iuramento præstito, si læsus fuerit ultra dimidiam inspecto præsentis rerum statu, id est, habita ratione bonorum, quæ pater habet tempore renuntiationis, & dubio euentu futuræ hereditatis quoad eius diminutionem vel incrementum; poterit non obstante renuntiatione agere prætextu huius læsionis, cui minimè renuntiauit. Hæc conclusio probatur ex superioribus: & ex his, quæ de transactione, an in ea sit locus d. l. 2. traduntur in l. Lucius. §. vlt. ff. ad Trebell. & in ea. l. 2. C. de rescind. vend. Bart. & Doctor. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. post gloss. in d. §. vlt. gloss. & ibi Doct. præsertim Anton. Burg. in cap. cum causam. de empt. & vend. Dec. consil. 60. col. 3. & 4. & consil. 216. col. 2. Alexand. & ibi Carol. consil. 42. nu. 11. lib. 1. Ioan. Baptista de S. Seuer in tract. de transact. q. 12. Catellia. Corta in dictione, venditor. Maximè conclusio ista est admittenda præstita absolute à iuramento: quod paulò antè adnotauimus. Scribit tamen Carol. Molin. in Alexand. consil. 29. lib. 1. contrarium Parisiis in Regio Pretorio pronuntiatum fuisse in hac specie, data tempore pacti honesta & congrua dote ipsi filia renuntianti: idemque probat eam opinionem secundum quam fuit iudicatum: & Nicol. Boët. decis. 62. col. 4. idem asseuerat, quam sententiam & hi tenent, qui à nobis citati sunt paulò antè pro se cûda opinione. Ego tamen ex his, quæ in præcedentibus assertionibus exposui, opinor hanc septimam conclusionem æquiorè ac veriorè esse.

¶ Octaua conclusio: Renuntiatio hereditatis paternæ delatæ, vel deferendæ facta à filia, etiam minori viginti quinque
12 annis, si fuerit ꝑ geminata, & iuramento præstito, poterit non rescindi adhuc ratione grauissimæ læsionis: cui per actionem geminatam renuntiatum esse præsumitur, argum. *auth. siue à me. C. ad Velleian. Et in specie notat conclusionem istam Philipp. Dec. consil. 181. col. pen. & fin.*

¶ Nona conclusio: Læsiō ꝑ maiori vel minori contingens
13 ultra dimidiam iustæ æstimationis, simul cum metu reuerentiæ & obsequij paterni, aut maritalis, operatur contractus rescissionem, ut ea fiat ratione metus: licet iuramentum conuentioni accesserit. Hæc probatur: quia dolus præsumitur in ea conuen-

tionè adhibitis, & oppressio quædam, saltem reuerentiæ patris vel mariti: alioqui enim non est verosimile quòd tantæ læsionis filia vel vxor consensisset. Text. elegans in l. si superflue. C. de dolo. Paulus Castres. in consil. 174. lib. 1. num. 4. Corneus in consil. 124. lib. 4. Aret. consil. 24. col. 2. Aymon consil. 11. col. pen. cuius opinionis & nos meminimus in Epitome ad 4. lib. Decret. 2. part. cap. 3. §. 6. nu. 4.

¶ Decima conclusio: Filia etiam maior renuntians hereditati paternæ, & futuræ, recepta dote ex bonis maternis, licet iuramentum præstiterit, poterit ex causa grauissimæ læsionis agere ad huius pacti rescissionem. Etenim nemo negare potest, quin in hoc casu grauissima, & admodum enormis læsio contingerit: nec in hac specie omnino locus est decisioni huius capit. cum in eo tractetur de filia renuntiante hereditati paternæ, recepta dote à patre ex bonis ipsius patris: atque ita hanc opinionem tenent Georg. hic 7. limitat. Dec. in d. l. pactum dotalis. 3. col. C. de collat. Corn. consil. 147. lib. 4. quo in loco scribit, quòd si filia habens penes patrem bona materna, renuntiet hereditati paternæ cum iuramento, hac apposita pactio, ut pater ei det mille aureos pro dote; erit intelligenda hæc conuentio in hunc modum: quòd mille aurei sunt dandi ex bonis paternis, non ex bonis maternis. quod notandum est ad l. vlt. C. de dotis promiss.

¶ Undecima conclusio: Quoties ratione læsionis grauissimæ, quam vulgò enormissimam appellamus, aut eius, quæ simpliciter ultra dimidiam iustæ computationis & æstimationis contingit, contractus rescindi potest: ea rescisio intelligenda est, nisi alter velit iustam ꝑ æstimationem rei in conuentionem
14 deductæ soluere & supplere. Huc enim pertinet ratio d. l. 2. C. de rescind. vend. & omnia, quæ de ratione iustitiæ commutariæ posunt adduci aduersus pactioes iniqvas. Nec quidquam obest, dolum hîc ob grauissimam læsionem subesse: atque ideo contractum debere omnino rescindi: quia in hoc casu non subest verus dolus: sed tantum dolus quidam præsumptiuus, ex quo æquum non est, totam conuentionem rescindi. Quod videtur deduci ab his auctoritatibus, quibus prior opinio probari potest, aut probatur ab his, qui eam defendere conantur. Et præter alios huic conclusioni accedere videtur Gregorius in l. vlt. tit. vlt. part. 6. scribens, legis secundæ decisionem obtinere ad viginta vsque annos, ubi læsio enormissimæ contingerit, non obstante quadriennio lege Regiæ præfinito.

¶ Duodecima conclusio: Vbi filia, quæ futura hereditati paternæ iuramento præstito renuntiauerit, dixit, se grauissimè læsam fuisse, & ob id petierit ꝑ conuentionem rescindi: tunc ad
15 habendam læsionis rationem, eiusque reparationem & cõpensationem, erit considerandum, an dotem accepit iustam, eo tempore inspecto, quo dos ei data & constituta fuerit à patre, & computatis illis bonis, quæ eo tempore pater habebat: non his, quæ vel habuit post, vel habere potuit. Hanc conclusionem obiter superius adduximus in hac part. §. 2. num. 6. & ea probatur, quia in specie huius capit. filia renuntians hereditati paternæ, legitimæ portioni renuntiare videtur: sicuti diximus in §. 3. nu. 3. Vnde dotis datio non est hoc in loco ad rationem legitimæ consideranda: tunc enim foret constituenda iuxta quantitatem bonorum, quæ pater habet mortis tempore: sed est dos constituenda iuxta officium paternum, & sic secundum bona, quæ tempore nuptiarum, & constituendæ dotis pater habuit. quod latè tradidit Dec. consil. 26. & consil. 176. colum. 1. Alexand. consil. 29. col. 3. libr. 3. & Georg. Nathanus hic col. 3. vers. an autem, qui & Paul. Paris. consil. 26. num. 89. lib. 3. hanc opinionem asserunt communem esse. Idcirco optimè conitat huius conclusionis veritas.

Ex omnibus his quæ in hac quæstione tradidimus, libet inferre, parum vtile esse disputationem illam, quæ solet in tractatu læsionis ultra dimidiam discuti. ꝑ Scribit etenim Bald. in
16 l. qua sub condicione. §. si quis. ff. de condit. insti. eius loci auctoritate, venditorem, qui iuravit contractum venditionis, perituum esse, si aduersus emptorem egerit alternatim, vel ad supplendum iustum pretium, vel ad rem ipsam: & sic ad contractus rescissionem. Quòd si venditor tantum egerit ad pretium iustum supplendum, inquit Bald. perituum non esse: quia verè non agit contra contractum. Idem notat Socin. in l. i. qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus dub. Felin. in cap. inter ceteras. col. vlt. de rescript. Anton. Burg. in cap. pen. de empr. num. 36. Castador. decis. 1. tit. de empr. ab hac verò opinione discedit Dec. in d. cap. inter ceteras, num. 6. assuecians, hunc venditorem etiam alternatim agentem minimè perituum esse: quia etsi ita egerit, vnum tantum in effectu petere videtur, qui duo ꝑ alternatiuè perit. Leon. ff. quando dies leg. codar. l. si illud. vbi Bald. ff. de legat. 2. §. huic autem. institur. de action. Et præ-

terea qui petit alternatiuè pretium iustum sibi suppleri, vel restituui, & contractum rescindi, non agit contra voluntatem emptoris: cum in eius arbitrio & electione consistat, contractum integrum manere & illatum soluto iusto rei pretio: quod idem Dec. aduersus Bald. & alios considerat. Ego verò hæc in questione non opinor quidquam referre, quod Decius adnotauit. Etenim vel venditor tenetur præcisè stare cõtractui, quem iuramento comprobauit & stabiliiuit: aut potest vti beneficio & auxilio d. l. 2. C. de rescind. vend. Prius casu, ni fallor, periurus erit, si aduersus emptorem etiam alternatiuè egerit ad rei restitutionem, vel ad hoc, vt iustum pretium suppleatur: nam & contra contractum, & conuentionem vtrumque veniat; nempe res ipsa, & certi pretij designatio. atque ideo venditor ex conuentione ipsa tenetur nec rem petere, nec maius pretium quàm conuentum fuerit. Quo quidem casu constat aduersus contractum agi, si alterum tantum petatur. Etenim si quis copulatiuè teneatur ad duo, nullum erit, eum, contra pactiõnem agere, si alterum tantum fecerit: aliud autem facere omiserit. Illud verò apud me parui est momenti, quòd sit in electione emptoris rem non reddere: quia electio non est voluntaria, sed coacta sub ea conditione, ad quam alioqui lege contractus minimè tenebatur, scilicet maioris pretij solutio. Igitur qui ratione iuramenti tenetur stare cõtractui & lesioni ultra dimidiam ex hoc expressè vel tacitè renuntiauerit, profectò siue egerit simpliciter ad iusti & maioris pretij, quàm conuentum fuerit, solutionem, siue alternatiuè, iuxta casum d. l. 2. aduersus contractum agit: nec poterit à periurio iustè excusari. Posteriori verò casu, quo venditor non est exclusus per iuramentum ab auxilio d. l. 2. nec à similibus actionibus, nullum periurij crimen committit, si vtatur eiusdem l. 2. actione, quæ alternatiua est, vel ad rescissionem contractus, vel ad pretij iusti solutionem. Quòd si non obstante iuramento eidem venditori aliqua ex causa competeret ius rescindendi contractum, dubio procul minimè foret periurus censendus, si aduersus contractum ea actione ageret. Quo fit, nequaquam esse in hac specie distinguendum, an agatur ad duo alternatiuè, vel ad alterum tantum: sed potius an iustè agi possit contra contractum non obstante iuramento. Non obstat Textus in d. l. qua sub conditione. §. si quis. qui parum facit, cum inibi altera conditio ob religionis causam, nempe iurisurandi, remittatur, & maneat tantum ex duabus conditionibus alternatiuè conceptis vna, altera reiecta.

¶ Vicesimaquarta interpretatio huius cap. ex eo colligitur, quòd pactum istud sit omnino seruandum ratione iuramenti: ita enim, inquit Romanus Pontifex, *Omnino seruari debet ab eadem. nec de iuramento quidem solùm, sed imò de ipso pacto loquitur, & tractat. Qua ratione in his contractibus, qui alioqui iure Ciuili prohibentur, & ratione iuramenti confirmantur, ipsius iuramenti vis contractum validum & efficacem facit, nec tantum iuramentum seruandum erit, sed & ipse contractus. Quod latius probauimus in 2. huius Relektionis parte. in pr. n. 7.*

¶ Vicesimoquintò hæc eadem constitutio in eisdem verbis palàm ostendit, non tantum has conuentiones iuratas seruandas fore apud iudices Pontificios & Ecclesiasticos, sed & apud iudices laicos & sæculares. Text. hac de re elegans in cap. licet. de iure iur. isto lib. cuius auctoritate hanc opinionem probatur gloss. hic in *lib. seruari. & omnes, præsertim Georg. hic 7. limit. & Pau-*

lus Paris. *consil. 26. lib. 3. colum. 2. asseuerans hanc opinionem communem esse.*

Vicesimosexto ad huius constitutionis intellectum examinanda est Iurisconsulti responsio *¶ in l. 1. §. si parens. ff. si à parente qui manumissus fuerit. Si parens, inquit Vlpian. vel accepit pecuniam, vt emanciparet, vel postea viuus in eum filium quantum satis est contulit, ne iudicia eius inquietaret, exceptione doli repellitur.* Ex hoc sanè responsio apparet, Iure Ciuili etiam absque iuramento validam esse pactiõnem inter patrem & filium, qua hereditas futuræ renuntiat: quod maximè repugnat his, quæ in initio huius cap. tracta uimus. & tamen gloss. hic in verb. *lex ciuilis. & in l. pactum dotali. C. de sollat. Bart. in l. vit. C. de pact. & in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. duos distinxere casus ad intellectum d. §. si parens. Primus quidem est, cum pater in præmium, aut pretium emancipationis pecuniam à filio accepit. Et in hac specie existimant, patrem repelli ab hereditate filij, propter delictum hoc ab eo commissum, ex eo, quòd pecunia, patrem potestatem & emancipationem vendiderit: quam rationem sequuntur Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Idem & Taf. col. 2. & 3. atque ibi Dec. in d. l. pactum dotali. quorum opinio communis esse videtur, vt constat ex his quæ ab eis adducuntur. Secundus casus constituitur, quando pater accepit à filio eam quantitatem, quæ sibi poterat iure competere in bonis filij. Valet etiam pactum, quo pater renuntiat futuræ filij hereditati, si recipiat eam quantitatem, quæ iure legitimæ portionis eo tempore sufficiens est. Et hæc est vera & communis ratio dicendi ad secundam illius §. partem: vt apparet ex Alex. & aliis in d. l. pactum dotali. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta. Vnde licet hæc pactio inter patrem & filium pro hereditate paterna minimè absque iuramento procederet. *l. si quando. §. 1. C. de inoffic. testam. & tradidi superius in initio huius cap. tamen super hereditate filij optimè procedit: quia non ita debetur hereditas filij patri, vt hereditas paterna filio. *l. nam estis parentibus. ff. de inoffic. testam.* notat in specie ista gloss. & DD. hic & in d. l. pactum. Nec obicit prioris partis & casus intellectus *l. vtrum. ff. de verb. oblig.* qua probatur, non esse turpe, patrem pecuniam accipere pro emancipatione filij. Etenim licet id turpe nõ sit, à iure tamen odiosum censetur: vt notat Alex. & Dec. in *præcatus loci.* Vnde nimirum, si ob istud odium ciuilibis lex id permiserit, quod in priori parte d. §. si parens. responsum fuit. Quidam verò quorum partem tutatur Claud. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. n. 23. existimant ob effugiendam rationem d. l. vtrum. aliter esse intelligendum textum in d. §. si parens. vt constituat vnum casum tantum: scilicet, quando pater accepit à filio portionem legitimam, & quæ sibi poterat eo tempore competere ex bonis filij. Distinguit tamen prior pars à posteriori, ex eo quòd in priori parte proponitur, patrem tempore emancipationis à filio portionem legitimam accepisse: in posteriori verò tractatur, quòd eam receperit post emancipationem: nec hic intellectus alienus est à littera & sensu Iurisc. atque ideo non omnino erit improbadus.**

Hæc, quæ adduximus, ad huius constitutionis interpretationem sufficiant. Nam etsi potuissent singula longius ac latius discutiri & examinari; breuem ac apertam rerum cognitionem, quod semper agere conabimur, & hæctenus efficere tentauimus, secuti sumus: ne Lector fastidio quodam, ac tot auctorum relegendorum cura sollicitus, animum ab his obiter euoluendis, censuraque notandis auertat.

F I N I S.

IN
 BONIFACII VIII.
 CONSTITUTIONEM
 VLTIMAM,

QVÆ INCIPIT, *Alma Mater.* SVB TIT. DE SENT. EXCOM.
 ADMODVM BREVES COMMENTARII.

DOCTORE
 DIDACO COVARRUVIAS A LEYVA,
 Consiliario Regio, Auctore.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

MULTI sunt, Lector candide, Iuris utriusque tractatus, qui tametsi eo tempore, quo publico decreto Canones & leges ad eos pertinentes in communem utilitatem ad morum institutionem fuere statuta, & usui maximo fuerint, & utilitati: nihilominus ob varios prouinciarum mores, ob ita frequentem rerum ubique mutationem, sic in obliuionem & desuetudinem abierunt, ut plane quisque oleum & operam perdidisse & quis simè iudicetur, si, quæ iam diu obsoleta sunt, conetur inuita ac renitente publica utilitate, glossematibus & commentariis, labore quidem satis perduto, illustrare. Nec profectò negauerim, plurima in antiquis legibus & Canonibus passim legi & reperiri, quæ vel necessaria sint ad recentiorum legum integram veramq; cognitionem, vel saltem admodum conducant: ut quisque percipiat veteris Reipubl. statum, ad cuius speciem & formam oportebit quandoque & presentem reformare. Verum illud mihi penitus animo insidet, hac tractanda fore, omninoq; memoria repetenda, modo primitus de his seriò agatur, quæ humanas actiones in rectam viam dirigere, aut sanè mores hominum instituere valeant, iuxta Christianam & Catholicam religionem. quod munus ad Theologiae Professores attinet. aut tandem, quæ ad iudiciales contentiones sedandas, easq; iustitiæ tramite definiendas, & contumaces animos in veram subiectionem inducendos, potissimum sint conducibilia. Hac de causa quandoque ipse conatus sum aliquot à me priuatim obseruata, prælo & Typographis ea mente tradere, ut si quid inde Lector ad Iuris intellectum, humanosq; actus discernendos & diiudicandos adnotare posset, id ei commodo cederet, quod semper omni conatu sum præmeditatus. Tandem animaduertens, inter alias Iuris Pontificij sanctiones, passim illas præmanibus versari, quæ ad excommunicationis & interdicti materiam spectent, operam dedi, quò & Ecclesiasticis tribunalibus interim subseruirem, ut Constitutionem ultimam, de sentent. excommunic. lib. 6. quadam breui Relectione Lectoribus exponerem; æquissimo animo, iudicum, atque aliorum, qui huic professioni Iuris Pontificij nomen dederint, censuram subiturus.

DIDACI

D I D A C I
C O V A R R V V I A S
A L E Y V A T O L E T A N I,
I N
B O N I F A C I I V I I I . C O N S T I T V T I O N E M,
Q V Æ I N C I P I T, *Alma Mater.* S V B T I T V L.
D E S E N T E N T. E X C O M M V N I C A T. L I B. V I.
C O M M E N T A R I I.

P R I O R I S P A R T I S I N I T I V M.
D e f i n i t i o a c d i u i s i o E x c o m m u n i c a t i o n i s.

S V M M A R I A.

- 1 Excommunicatio in genere definitur: traditurq; huius dictionis origo. & significatio. & num. seq.
- 2 Communio quid.
- 3 Communio inter Christi fideles triplex est.
- 4 Excommunicatio maior definitur.
- 5 Excommunicationis minoris definitio exponitur.
- 6 Peccatum mortale est, & dicitur, excommunicatio.
- 7 Excommunicatio maior amplius nocet excommunicato quàm ipsum peccatum mortale, propter quod excommunicatur.
- 8 Donatistarum error, quod peccatores non sint de Ecclesia.
- 9 Excommunicatio non est tantum pena externa. & num. seq. aduersus Lutherum.
- 10 Prelati Ecclesia habent iure diuino potestatem excommunicandi.
- 11 Excommunicatio quibus ex causis dicitur medicinalis.
- 12 Excommunicatio an sit ferenda, ubi verisimiliter non est peccatori poenitentia utilitatem allatura.
- 13 Excommunicatio non est ferenda ubi per eam peccator magis induratur quàm sanatur.

Excommunicatione tractaturus, illud præfati minimè in hac parte prætermittà, à pleurisque Theologia, & Iuris Pontificij professoribus variè huius Ecclesiæ censuræ definitionem exponi: sic sanè, vt quandoque ea nequaquam minori excommunicationi aptari commodè possit: quandoque absque vlla distinctione vtrique, maiori & minori, excommunicationi omnino conueniat, quid vtraque efficere valeat sensim exponens. Qua in re ipse non improbo has doctissimorum vitorum traditiones: eas etenim admodum viles esse censeo ad huius rei integrum ac perfectum examen. quod equidem apertissimè cupiens explicare, in genere primùm excommunicationis significationem, & vin, breui quadam definitione tradere non verbor, vt deinde facilius ac distinctius propositi tractatus ambiguitatem effugiamus.

¶ Est igitur excommunicatio. separatio Christiani à communione Ecclesiæ. Nec enim hæc censura infidelibus conuenit; cum hi foris sint: nec à cõmunionem Ecclesiæ priuari possit qui ad eam nullquam admittit fuerit. c. ad dissolendum. de despon. impub. c. sicut ex tuarum. de homicidio. c. quod non. 32. q. 2. l. bouem. §. vlt. ff. de edil. edict. l. nam. & sub conditione. ff. de iniust. rup. Et in hac specie testimonium est Apostoli 1. ad Cor. 6. 5. Quid enim, inquit, mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Nõne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? c. gaudemus. de diuortii. optimus text. in c. omni Christianus. 11. q. 3. Quod verò excommunicatio separatio sit à cõmunionem Ecclesiæ, multis constat, ex quibus id manifestum sit. Primum etenim, quod à Domino

Didaci Conar. Tom. I.

IESV dictū est, *Matt. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* id passim ab Ecclesiæ Doctoribus ad excommunicationem refertur, vt iuxta eorum opinionem, quæ certissima est, is sit Ethnicus & publicanus, qui à cõmunionem Ecclesiæ segregatus existit: sicuti in eodem loco Chryostomus scribit. Apud Paulum 2. ad Thessal. 3. palam excommunicatio in hunc modum significatur, vt ea sit separatio à cõmunionem fidelium. ita inquit, *Quod si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur.* Hoc ipsum palam constat ex his, quæ statim, & ferè in tota hac priori huius relectionis parte tractabuntur, præsertim ab ipsamet dictionis origine. Communio etenim dicitur quamdam rebus, sermone vel beneficiis, ac iuribus societatem. Cicero in oratione pro Cornelio Balbo: *Ita mihi maxime cõmunionem beneficiorum, præmiorum ciuitatis continere videtur, cuius loci præ ceteris ideo meminimus, quod is optinè conueniat cõmunionem, quæ Christi fidelibus Sacramentorum, suffragiorum Ecclesiæ, & Christiani sermonis verè competit.* Nam & locietas cõmunionem dicitur apud Iuriconsultum in l. ea verò. ff. pro socio. Hinc & verbum *Communicare* idem est, quod aliquem participem vel rerum, vel consiliorum, aut sermonis iure cõmunionem facere. Cuius significationis adeo sunt obuia apud Latine linguæ auctores testimonia, vt planè necesse non sit, ea nunc in medium adducere: sit etenim satis, ex his conceptum fuisse à Catholicis verbum, *Excommunico*, id est, à cõmunionem separo, & expello; & nomen, *Excommunicatio*: quod ab initio Ecclesiæ segregationem ab Ecclesiæ & fidelium cõmunionem & consortio significat. Hoc verbo & nomine vsi fuere D. Augustinus, & alij Ecclesiæ Catholicæ Doctores passim quidem, quorum auctoritates hic referre omittam, quippe qui sepissimè in inferius eorum vsurus testimoniiis. In *Canonibus Apostolorum* Græcè olim editis, sed statim in Latinam linguam traductis, passim probatur hæc significatio. Etenim quoties Græci canones vsui sermonis seruientes hoc vsi fuere verbo *ἀφορίζω*, quod Latine est, *segrego*: quandoque ab interprete Latino veteri, & ab ipso Gregorio Haloandro, traducitur *excommunico*: quandoque à cõmunionem priuato, à cõmunionem excludo. sæpè atque frequentissimè ita canones contumacibus & irreligiosis cõminantur: *ἀφορίζω*. & tamen vetus Latinus interpres, & ipse Haloander ita interpretatur: *excommunicatur: à cõmunionem priuatur: segregetur à cõmunionem: priuatur cõmunionem.* Ab eisdem canonibus, excommunicatus itidem Græco sermone dicitur *ἀφορίζω*, id est, *segregatus, separatus*: & quandoque *ἀγορίζω*, id est, *incommunicabilis*: à verbo Græco *ἀγορίζω*, *communico*. & priuatiua præpositione *ἀ*, quasi *ἀγορίζω*, sit *excommunico*. vnde apud Theodoretum lib. 2. *Historia Ecclesiastica* cap. 18. excommunicatio Græcè dicitur *ἀγορίζω*. Hæc dicta sint de dictionis origine & significatione, quo certū sit, excommunicationem esse ab initio Catholicæ Ecclesiæ in hoc sensu acceptam, vt separationem à cõmunionem Ecclesiæ significet. Nam & Tertullianus in libro de præscript. aduersus hereticos, de Mat-

D d 2

cõmunionem

cione commemorans inquit: Post hunc discipulus ipsius emerfit Marcio quidam nomine, Ponticus genere, Episcopi filius, propter stuprum cuiusdam virginis ab Ecclesie communicatione abiectus. Idem graphicè excommunicationem depinxit in Apologetico aduersus Gentes c. 39. de Christianis dicitur: Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplina veritate, & spei fidei. coimus in eorum & aggregationem, vt ad Deum quasi manu facta precatationibus ambiamus orantes. Et paulò post: Summum, inquit, futuri iudicij præiudicium est, si qua ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti commercij re-
legetur. Hæc Tertullianus.

¶ Verùm illud est ad huius censuræ vim omnino præmit- tendum, vt sciamus, qua communicatione priuet excommunicatio, triplicem esse in Ecclesia Catholica communionem fidelium.

3 Prima est communio interior: nempe, per charitatem vni-
tem Christi membra per fidem formatam capiti Christo, & reliquis eius membris: & sic communio illa procedit à charitate, quæ est animi affectio, qua diligitur Deus propter se, & proximum propter Deum, secundum August. in lib. de doctrina Christiana, cap. 22. Magistrum sent. lib. 3. distinct. 27. & ibi S. Thom. & alios. eundem S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 5. probaturque epist. Ioan. cap. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. c. in scripturis. 8. q. 1. De hac vnione, quæ nexu charitatis in Deum indissolubilis fit, & omnes fideles, vt membra Christo Iesu capiti coniungit, meminit Paulus ad Roman. c. 12. Ita, inquit, multi vnum corpus sumus in Christo. Idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 12. & ad Ephes. cap. 4. Eiusdem communionis mentionem fecit Psalmista, Psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentium te. Est etenim hæc communio, vt constat, interior, seu intrinseca. Alia est communicatio extrinseca, quæ consistit in simul orando in Ecclesia, in Missarum celebrationibus, & diuinis officiis simul audiendis; atque in colloquio fidelium. Tertia communio media est, interior, inquam, partim, & exterior: qua omnes fideles participes sumus communium suffragiorum Ecclesie, & item Sacramentorum, cuius mentio fit in Symbolo, dum in eo dicitur: Sanctorum communionem. Hæc distinctio triplicis communionis deducitur ab his, quæ tradidit D. Thom. & alij in 4. sentent. dist. 18. q. 2. Florent. 3. part. tit. 24. in princip. & Cardin. à Turretemata in cap. simoniacus. 11. q. 3. art. 1. Syluest. in verb. excommunicatio. 1. in princip. Caietanus 2. como opusculorum, in quest. de effectibus excommunicationis, & Canonistæ in rubr. de sentent. excommun. optima Regia l. 1. tit. 9. part. 1. Quibus præmissis facillimum erit, vim excommunicationis maioris & minoris, atque iræ peccati mortalis satis distinctè examinare.

4 ¶ Est etenim excommunicatio maior, separatio Christiani, non tantum à communione fidelium omnino extrinseca, sed & Sacramentorum, ac communi suffragiorum Ecclesie participatione. Constat siquidem maiorem excommunicationem esse segregationem Christiani à communione Ecclesie: qua in re commune quid habet cum minori excommunicatione & peccato mortali: atque ideo loco generis in hac definitione diximus, maiorem excommunicationem esse Christiani à communione Ecclesie separationem. Cetera quæ definitioni appositæ sunt, ad differentiam pertinent, quæ constituit verè inter maiorem, maiorem excommunicationem, & peccatum mortale: sicuti statim apertissimè tradetur.

5 ¶ Excommunicatio minor est separatio Christiani à Sacramentorum Ecclesie perceptione, quæ quidem definitio manifesta est, si consideremus, maiorem excommunicationem non priuare quem fidelium colloquio, nec exteriori omnino communione, nec Sacramentorum collatione, quæ à charitate procedit: sed tantum Sacramentorum perceptione. Text. elegans in cap. si celebrat. de cleric. excommunic. minor. Ex quo apertissimi iuris est, quid differat excommunicatio maior ab excommunicatione minori.

¶ Est & alia excommunicatio, impropria quidem, si exactè huius dictionis vsus iam diu obtinuisse in Ecclesia Catholica animaduertamus, quoad priuationem illarum communionum, quarum modò meminimus in maiori & minori excommunicationibus. Hæc denique impropria excommunicatio, quæ tamen grauissimè lædit animam, & ad peccatum mortale pertinet, quod separat Christianum, & segregat ab interiori illa communione, quæ à charitate constat, & qua omnes fideles in Christo coniungimur, & vnum corpus efficiuntur. Charitas etenim amittitur per peccatum mortale. quod probatur 1. epist. Ioan. cap. 4. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nam quilibet actus peccati mortalis charitati con-

trarius est, cum illud sit proprium charitatis, quòd Deus diligitur super omnia: quæ dilectio deficit commisso peccato mortali aduersus Dei præcepta. Sic Paulus ad Roman. cap. 6. Stipendia, inquit, peccati mors. Sed mors est charitati aduersa: siquidem habens charitatem, habet vitam æternam. Ioan. c. 14. Qui diligit me, diligitur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo eum. Igitur per mortale crimen charitas amittitur. Quibus sanè constat per actum mortalis peccati charitatem amitti. cap. nihil. 11. quest. 3. cap. vnum orarium. 25. distinct. quod & D. Thomas docet 2. 2. quest. 24. art. 12. & Magister in 3. sentent. distinct. 31. Hac autem communione non priuatur excommunicatio minor, nec adhuc maior: licet maior excommunicatio, quæ nisi pro mortali crimine infligenda non est, priuationem huius communionis & charitatis præmittat, eo saltem tempore, quo quis excommunicatur iusta excommunicatione, quemadmodum statim latius constabit ex his, quæ ad intellectum huius tractatus examinantur. Multa etenim sunt adnotanda, quæ hæc im deducuntur ex modò præmissis, partim maxime conducunt ad veram harum definitionum cognitionem.

¶ Primum ex his ipse colligo, excommunicationem saltem maiorem, præter damnationem, quod grauissimè intelit peccatum mortale excommunicato, & alia multa damna eidem maximo cum dispendio inferre. Nam mortale crimen Christianum priuatur charitate, qua coniungitur Ecclesie, & alius fidelibus in Christo les v, & vnum corpus efficiuntur: hæc enim leparatur, vt modò probauimus: & tamen adhuc per fidem, quam licet informem hic peccator retinet, Ecclesie coniunctus est, & eius membrum adhuc dicitur, mysticoque corpori coniunctum adhæret, qua ratione fieri nequit, quin tutior sit à Satanæ tormentis, calumniis & tentationibus, quam si omnino extra Ecclesie corpus maneret: vt manet excommunicatus. cum etiam vterque per fidem informem membrum Ecclesie dicatur, & verè sit: atamen peccator nondum est à communione Ecclesie separatus: excommunicatus verò manente excommunicatione ab Ecclesie communione segregatus est, quamuis eius membrum per fidem existat. Obstant enim seueri demoni, quòd minore habeat potestatem in hunc peccatorem mortali culpa grauatum, & charitate priuatum, orationes & suffragia Ecclesie, quorum aliquo modo particeps est, etiam si amissa charitate à consortio corporis mystici fuerit segregatus, & effectus huius corporis membrum aridum: eidem tamen corpori adhærens per fidem. Nam etiam si propter peccatum mortale ante excommunicationem peccator sit in demonis potestate, quippe qui sit demonis seruis effectus; tamen per excommunicationem maiorem in eo habet demon potestatem, vt facilius illum torquere possit. Etenim ante excommunicationem, per peccatum mortale quis charitate amittit; atque ideo non est Christo viuaciter coniunctus: & tamen ab eo non est omnino separatus, quoniam per fidem nonnullam habet vnionem: cuius ratione particeps est orationum communium, quæ ab Ecclesia fiunt, ad hunc sanè effectum, vt eidem spiritus penitentia datur à Deo. Ideo demon non tantam potestatem in peccatorem habet, quòd eum liberè vexet, quoniam resistit demoni virtus reliquorum membrorum, quibus est per fidem coniunctus. At post excommunicationem destituitur excommunicatus hoc auxilio, & à corpore magis separatur, & sic demon potest facilius in eum seuite, & liberius quam antea torquere. Siquidem, licet excommunicatus, adhuc fidem, informem tamen, retineat, & sic membrum hæc ratione Ecclesie sit; nihilominus ab ipsius Ecclesie consortio quoad suffragia & communionis Ecclesiasticæ effectus, manet per excommunicationem segregatus, interim dum excommunicatus existit. Huius sanè distinctionis est & in corpore humano exemplum elegans. Membrum siquidem aridum vita caret, tamen quia corpori per nervos & pellem coniungitur, nonnullò fouetur corporis calore. Cui membro peccator amissa charitate optime comparatur: quippe qui licet membrum aridum sit, & vitæ expers, fouetur quidem aliquo totius corporis calore, propter illam coniunctionem, qua corpori per nervos & pellem, id est, per fidem, licet informem, adhæret. Quod S. Thomas eleganter explicat 3. part. quest. 8. artic. 3. ad 2. Excommunicatus verò hoc auxilio & calore destituitur, à corpore magis, vt membrum abscessum, separatus. Textus optimus in cap. quemadmodum. 23. quest. 7. ex D. Augustino in Epistola 50. ad Bonifacium: licet in vulgaris Decretorum codicibus inscriptum sit hoc caput ex D. Augustino ad Vincentium. Peccatores
etenim

etenim non tantum occulti, sed & manifesti in Ecclesia sunt, vt eius membra: sicut docet Augustinus in Epistola ad Donatistas: & de fide ad Petrum cap. 43. fuitque damnatus eo tempore error Donatistarum ꝛ assuerantium manifestos peccatores non pertinere ad Ecclesiam, nec esse intra eam. Sunt etenim, vt conitat, peccatores etiam manifesti, membra Ecclesie. Quod item probant multis auctoritatibus Alphonsus à Castro de haresib. in verb. Ecclesia. & Ioan. Driedo. lib. 4. de dogmat. Eccles. cap. 2. eius parte 2. quo in loco effectum istum excommunicationis etiam explicat eleganter. Nec fides per mortale crimen amittitur, cum ea possit apud aliquem sine charitate esse, & quidem vera, licet mortua, quæ sufficiat, vt is Christianus sit, & Ecclesie membrum, vt docet Synodus Tridentina de iustificatione, canone 28. Si quis, inquit, dixerit amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti; aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viuax; aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit. explicat optimè Dominic. à Soto de natura & gratia, lib. 2. cap. 7. & 8. Hoc ipsum probatur auctoritate Pauli ad Cor. 1. cap. 5. Nam certum est, Corinthium illum, qui patris vxorem acceperat, tunc possessum esse à diabolo, ac semel cum peccauit, in Satanæ potestate venisse: tamen Paulus denuo eum illum excommunicauit, sub ditionem Satanæ tradidit. vnde planè intelligitur, Corinthium illum primum per baptismum communionis Ecclesiasticæ participem, ac deinde per culpam mortalis criminis charitate auissa dilapsam in aliquam diaboli seruitutem, non ita in dæmonis potestate venisse propter vnionem, qua, licet membrum aridum, Ecclesie per fidem coniunctus erat: sicuti postea cum à Paulo excommunicatus in Satanæ seruitutem & tormenta liberius traditus fuit. Nec illa traditio Pauli tantum significat, Corinthium illum per culpam traditum fuisse Satanæ: etenim licet per peccatum in dæmonis seruitutem is venerit bona quidem ex parte; nihilominus in amplioem Satanæ potestatem postea per excommunicationem à Paulo traditur. Alioqui cur obsecro Corinthius scripsit, se decreuisse suo spiritui vnà cum potestate Domini nostri Iesu Christi, quatenus fornicator ille traderetur Satanæ in interitum carnis? Nec dixit Paulus, Corinthium traditum esse, sed tradendum fore, vt spiritus eius saluus fieret. Et profectò hęc hanc traditionem non accepisset Satanæ in eum maiorem potestatem, minime ipse Corinthius à dæmone fatigatus in interitum carnis, conaretur, vt spiritus eius saluus esset in die Domini nostri Iesu Christi. Idem apertius constat, 1. ad Timoth. 1. vbi ait Paulus se Hymenæum & Alexandrum Satanæ tradidisse, vt dicant non blasphemare. Si non verè eos Paulus Satanæ tradidisset, iam apparet, falsum dixisse Paulum, qui se ipsum asserit, hoc fecisse. Item illud, quod sequitur: nempè, vt dicant non blasphemare, rem ipsam aperit manifestius. Quomodo enim didicissent non blasphemare, nisi per hanc traditionem accepisset in eos Satanæ apertioem aliquam vindicandi potestatem? Idem probatur auctoritate Diui Augustini in sermone sexagesimo octauo, de verbis Apostoli. cap. omni Christianus. 12. quest. 3. eiusdem Augustini in tractat. 27. ad cap. sextum Ioannis. cap. nihil ea causa & questione. Textus singularis in cap. audi. 11. quest. 3. cum multis aliis, quæ hac de re traduntur à Roffensi aduersus Lutherum art. 23. Ioanne Eckio in Enchiridio, articulo. 21. & Alphonso à Castro libro de haresib. cap. 7. de excommunicatione. [His accedit, quod Diuus Augustinus scribit in Deuteronomio, cap. 37. Hoc enim, ait, nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod in veteri Testamento interfectio. Sed & Cyprianus lib. 1. Epist. 11. Tunc, ait, gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autem, quia circumcisio spiritualis ad fideles deservos esse cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum ab Ecclesia eiiciuntur: neque enim viuere foris possunt, cum dominus Dei vnus sit, & nemo saluus esse nisi in Ecclesia Dei possit.]

Secundò hinc constat, impiam esse Lutheri assertionem, & planè hæreticam, qua adseuerat excommunicationem pœnam tantum ꝛ externam esse, atque ideo non priuare hominem communibus spiritualibus orationibus. Etenim apertissimè constat, excommunicationem priuare quempiam Sacramentis, & communibus suffragiis Ecclesie: sicuti probatum est in præmissis auctoritatibus & locis, quorum hic est verus sensus, & ab Ecclesia Catholica omnino receptus. Præsertim hoc Augustinus docet in dict. cap. omni Christianus. & in dict. cap. nihil. cuius verba sunt maxime adnotanda ad huius assertionis probationem: sed & Origenes Homilia tertia, ad caput secundum Iudicum, de excommunicatione tradens: Traduntur, inquit, peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et, vt mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de Ecclesia in potestatem Zabuli hoc modo,

Didaci Couar. Tom. 1.

quo superius diximus: cum delictum eius manifestum sit Ecclesie, & de Ecclesia per sacerdotes pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat, & conuerso eueniat ei illud quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri IESU CHRISTI. Alio verò modo, quia traditus est Zabulo, cum peccatum eius non est manifestum hominibus: Deus autem, qui videt in abscondito, perspicuus eius mentem, & animum eius vitii ac passionibus seruientem, & in corde eius non se diligit, sed aut auaritiam, aut libidinem, aut iactantiam, vel alia huiusmodi: istum talem Dominus tradit Satanæ. Hęc Origenes. quæ tamen Gratianus falsò tribuit Hieronymo, vt animaduertunt Alphonsus à Castro in dict. cap. de excomm. Anton. Demochares super ipsum Gratiani locum. Idem apparet ex Ioan. Eckio in dict. artic. 21. vbi ea, quæ habentur in d. cap. audi. Origeni tribuit, non Hieronymo. Nam & Hieronymus super libros Iudicum nullos edidit commentarios.

¶ Tertio apparet ex prænotatis, Ecclesie ꝛ Prælatos habere ab ipso Iesu potestatem excommunicandi. quæ quidem assertio probatur apud Paulum Apostolum: sicut paulò antè tradidimus. Idem constat Matthei capite decimo octauo. Dic, inquit Christus, Ecclesia. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Quo in loco patet, excommunicationem ferri auctoritate Christi à Prælatibus Ecclesie. Ratio enim subiungitur: Amen dico vobis, quacumque ligaueritis super terram, erunt ligatæ & in calo. vbi gloss. exponit: Ligaueritis vinculo anathematis. Ioan. item Chrysof. ibidem scribit: Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna, quæ hic est, scilicet proiectione ab Ecclesia: Sit tibi sicut Ethnicus & publicanus; & supplicio futuro, quod est esse ligatum in calo. His suffragatur Text. in dict. cap. omni Christianus. & cap. nihil. in quibus refertur D. Augustini elegans ad hoc testimonium. Hieronymus etiam, Potestatem, inquit, tribuit Apostolus, vt sciatis qui à talibus condemnantur, humanam sententiam diuinam sententia roborari. Idem Hieronymus: Quorum recinueritis peccata, reueta erunt: id est, quibus interdixeritis Ecclesiam, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, & ipsi ianna regni cælestis clausa erit. Huc pertinet quod Paulus 2. ad Thess. c. 3. scribit: Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur. Urbanus Papa Martyr, in epistola de communi vita & oblatione fidelium, ad hæc comprobanda ita inquit: Ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisq; Dominum venerimus, & eos vt animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis. Origenes in dicta homilia tertia, idem asserit his verbis: Non solum per Apostolos suos Deus tradidit delinquentes in manus inimicorum: sed & per eos, qui Ecclesie præsident, & potestatem habent non solum soluendi, sed & ligandi. Traduntur autem peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à corpore Christi separantur. Quæ & Gratianus refert in dict. cap. audi. 11. quest. 3. Rufinus & Chrysof. testis est locupletissimus homilia 4. ad cap. 2. epist. ad Hebræos. Nemo contemnat Ecclesiasticam vincula. Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris. cap. nemo contemnat. 11. quest. 3. multis denique comprobari veritas ista potest auctoritatibus, quæ passim in hoc tractatu adducuntur. Sed omnium maxima auctoritas est, quæ ex historia Euangelica, & Diui Pauli Epistolis deducitur. Vnde in Concilio Constantiensi, sessione 8. damnati fuere duo grauissimi errores Ioan. Wiclef, quorum priore assererat: Nullum Prælatum debere aliquem excommunicare, nisi prius fecit, eum esse excommunicatum à Deo, & sic excommunicantem esse excommunicatum vel hæreticum. Posterior autem error ita habet: Excommunicatio Papæ, & cuiuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Antichristi. Quos equidem errores & Mart. Lutherus suscitauit art. 23. in hæc verba impiè ab ipso cœcepta: Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec priuât hominem cõmunibus spiritualibus Ecclesie orationibus. Ecce, Christiane lector, quantis, & quot auctoritatibus hæc dogmata subuertantur: nec desunt alia, Catholicam conclusionem manifestè probantia, quæ Ioan. Roffensis, Eckius, Alphonsus à Castro aduersus hæresim hanc tradidere: & præterea Adrianus in 4. sentent. in tract. de clauib. cap. 3. optimè Pighius, lib. 5. de Eccles. hierarchia, cap. 2. fol. 4.

Quartò, inferitur ex his, excommunicationem maiorem, aliquem habere effectum, etiam quoad interiora animæ, quem non habet peccatum mortale. Quod palam est si consideremus, quæ dicta fuere prima & secunda illationibus. Nam quòd excommunicatione quoad exteriores pœnas multa inducat & operetur, quæ peccatum mortale minime inflixerit, tradetur inferiùs in ea illatione, quæ præcipuos excommunicationis effectus continebit. Quo in loco euidentius ostendat

D d 3

dam illationem istam iure diuino & humano verissimam fore. Atque omnia ista intelligenda sunt de excommunicatione iuste à Prælati Ecclesiæ lata: de iniusta etiam latius, quid tenendum sit, in hac relectione tradere conabimur.

Quintò, hinc patet, falsam omnino esse gloss. in cap. quodcumque. 24. quæst. 1. quæ asserit, excommunicationem quoad Deum nihil operari, & nullum effectum habere: sed quoad Ecclesiam militantem. dixit eam gloss. singularem esse Abb. in cap. dilectis. de appellat. etenim hæc assertio à Catholica veritate planè aliena est. Nam excommunicatio iusta, non tantum effectum habet quoad Ecclesiam, & extrinsecas pœnas, sed etiam quoad Deum, & quoad interiore pœnam. quod satis probatum est in præcedentibus, quæ adducta fuerunt aduersus Lutherum, & alios. Sunt etenim quædam bona spiritualia, quibus excommunicatio neminem priuare queat, nempe fides, spes, & charitas. Si quidem his nemo per excommunicationem priuatur. At præter hæc sunt alia, quæ non parum ipsi peccatoribus inter iustos commemorantibus opitulentur, à quibus nimirum segregat excommunicatio: multique non corporalibus modo, verum etiam spiritualibus incommodis afficit, vt superius diximus.

Sextò, eadem radice necessariò expendenda erit responsio Romani Pontificis in cap. 1. de sententia excommunic. isto libro, vbi scribit, excommunicationem ¶ medicinalem esse, non mortalem: à quo Lutherus omnia tentans euertere argumentatur, excommunicationem non priuare quem bonis spiritualibus, nec communibus suffragiis Ecclesiæ: cum alioqui, si his priuaret, mortalis esset, non medicinalis. Igitur ad extirpandum prauam istam argumentationem, oportet expendere, qua ratione excommunicatio sit medicinalis. Est etenim, & dicitur excommunicatio medicinalis ex huius: quia eius finis est mederi peccatori, morbo peccati laboranti: ordinatur siquidem in hunc finem, quòd excommunicatus respiciat, pœniteat, ac satisfaciat Ecclesiæ, quam propria contumacia iniuria afficit: nam etsi excommunicatio pluribus nocentis, & spiritualibus incommodis quemquam afficiat, nihil tamen refert, vt non dicatur medicinalis. Nam vt ea, quæ purgant corpus, tamen multis alioqui damnis ipsi: afficiant, mederi tamen dicuntur: sic pari modo quid obliuiscit, quo minus id animæ salutare medicamen dicatur, quod ad salutem eius finalem exhibetur: quamquam interea spiritualis nocentis non nihil inferat? magno namque animæ commodo cedit ipsum spirituale damnum, si per id ex morte possit ad vitam reuocari. Erit namque excommunicatio medicinalis, si eam excommunicatus non contempserit: sed potius confusionem suam respiciens emendet, quæ malè prius egerat. Sic plurimum Theodosio Imperatori profuit excommunicatio, cuius mentio fit in cap. cum apud Thessalonicam. 11. quæst. 3. cuiusque nos meminimus lib. 2. Variarum resolutionum, cap. 8. nu. 1. Hunc verò esse finem excommunicationis, constat ex Paulo 1. ad Timoth. 1. Tradidi, inquit, eos Satane, vt discant non blasphemare. ex eodem 1. ad Corinth. cap. 5. Iudicavi eum tradere Satana in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die Domini. Excommunicatus equidem videns se ipsi ita grauati & opprimi à dæmone, & ab omni confortio fidelium alienum esse, respiciet forsitan. Ita sanè scribit Origenes in lib. Iudicum: De Ecclesia per sacerdotem pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat. & conuerso eueniat ei illud, quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini. cap. audi denique. 11. quæst. 3. Textus optimus in cap. corripiantur. 24. quæst. 3. Felix etenim dicitur illa necessitas, quæ nos ad meliora perducit. Quòd si excommunicatus contemnens excommunicationem pœnitere negligat, ac eius cor fuerit induratum, excommunicatio ei erit lethalis, non medicinalis; & tamen adhuc dicitur medicinalis pœna, quia erit excommunicatio medicinalis reliquis Ecclesiæ membris, & per eam consilium incolumitati totius reliquæ communionis. Vnum enim pecus morbidum omne pecus inficit: atque ideo pecus morbo infectum telecandum est & sequeltrandum, ne reliquas contactu suo inficiat oues. Nec ex ea causa pastor iudicatur crudelis, sed pius: imò crudelis esset & ignauus, si pecus morbo infectum à grege minime segregaret. Sic sanè D. Ambrosius super Psal. 118. de excommunicatione loquens, inquit: Rectè ergo & sacerdos vulnus, ne latius serpat, à toto corpore Ecclesiæ, quasi bonus medicus debet abscondere, & prodere virus criminis, quod later. Idem Ambrosius lib. 2. de offic. cap. 27. Cum dolore amputatur, etiam qua putruit pars corporis; & diu tractatur, si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc à medico bono absconditur: sic Episcopi affectus bonus est, vt optet sanare infirmos, serpentina auferre vlcera, adurere aliqua, non abscondere; postremò, quod sanari non potest, cum dolore abscondere.

Hactenus Ambrosius. Gratianus item in d. cap. corripiantur. 24. quæst. 3. citat D. Augustinum in hæc verba: Pastoris tamen necessitas habet, ne per plures serpat dira contagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Idem Gratianus in ea quæstione vult Hieronymi testimonio in cap. refecanda. in hunc modum scribens: Refecanda sunt putrida carnes, & scabiosa oues à caulis repellende, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant. [His Vlpianus suffragatur in l. congruit. ff. de offic. pras.] Quibus equidem auctoritatibus ratio constat, quare excommunicatio medicinalis est, & verè medicinalis dicitur. Imò & reliquæ pœnæ in Republica statutz aduersus facinorosos, si ipsius communiter utilitatem consideremus, medicinales sunt, non ipsi cui imponuntur, sed aliis qui punitorum exemplo territi delinquere minime audent. Clement. 1. de offic. ordm. cap. arrefragabili eodem titul. cap. ad librandum. de Iuda. capit. 2. de calumniar. capit. quapropter 2. quæst. 7. idque eleganter adnotauit D. Thomas 1. 2. quæst. 87. artic. 7. Sunt & ad idem pulchra Aristorelis verba lib. 2. Ethic. cap. 3. Omnem actionem, inquit, sequitur vel voluptas, vel dolor: idcirco virtus circa voluptates & dolores versatur: indicant id punitiones, quæ per dolores adhibentur: sunt enim medicationes quædam: at medicationes per contraria fieri consueverunt. Hæc Aristoteles. idem Plato Dialog. 5. se legibus & idem in Gorgia & in Protagora. Ioan. item Stobæus sermone 42. Vnde colligitur manifestè, pœnas qualibet esse Republicæ & communitati, eiusque membris in hoc medicinas, quòd homines earum timore abstinebunt à criminibus committendis. quod maximè apparet experimèto: cum in omnibus bene institutis communitatibus potissima pars publici magistratus in hoc versetur, vt delicta iustis puniantur pœnis: alioqui libera daretur delinquendi licentia, nec tuta esset inter improbos innocentia. cap. factæ sunt leges. 4. distinctio. Sed & mors ipsa ab ipsis, qui priuim conuenerunt, non vt malum fontibus impositum est, sed tamquam præsidium, & loco medicamenti pro illis, qui malitia absolui & liberari nequeunt, vt hoc saltem modo, quoniam aliter fieri non potest, in præsentia liberati malitiz vinculum effugiant: sicut ex Eusebio tradit Ioan. Stobæus serm. 14. 4.

Hinc patet, vt expendamus, an verum sit, quod plerique ex nostris adnotant, præsertim Ioan. Andr. & Domin. in cap. Romana. isto titul. Iason in l. quod iustit. ff. de re iudic. num. 41. Ioannes Lup. in cap. per vestras. §. 18. num. 14. asserentes, iudicem non debere ferre sententiam ¶ excommunicationis in eum, quem scit, aut verissimiliter suspicatur minime propter eam pœnitentia acturum, & ab illa contumacia cessaturum Catholica respicientia. Etenim hæc sententia falsa est: sicut apparet ex his, quæ modo notauimus. Nam excommunicatio non est ex eo tantum medicinalis, quòd medelam inferat ipsi contumaci, & peccatori: sed quia adhuc reliquis Ecclesiæ membris medeatur. Denique horum auctorum sententia tunc erit admittenda, cum iudex viderit, excommunicationem minime utilitatem ¶ ipsi excommunicando allaturam; imò suspicetur magis induratum cor ipsius per excommunicationem: tunc etenim poterit super sedere huic censuræ: quemadmodum colligitur ex cap. predest. & cap. seq. 23. quæst. 5. blandis enim tunc verbis est allicendus peccator, vt Ecclesiam audiat; non asperis irritandus, vt magis cõtumax efficiatur. Atque ita hanc quæstionem absoluendam esse censent Abbas in cap. ab excommunicato, de rescript. Felin. in cap. Apostolica. colum. 4. & 5. de exceptionibus. D. Thomas in 4. distinct. 18. artic. vltim. sub quæst. 2. Excommunicationis erat & olim veltigium quoddam apud Gentiles, cuius & nos meminimus libro 1. variar. resolut. cap. 18. num. 5. traditque Tiraquell. lib. 1. de retract. §. 1. gloss. 9. num. 275. Sed & apud Sophoclem Oedipus in Tyranno: Homicidæ, qui Regem Laium occiderat, comminatur exilium à Thebarum imperio, edixitque, ne quis eum ad familiaritate colloquium sacræ admittiret. Sed & apud Platonem lib. 9. & 10. de legibus. multa compertit lector excommunicationis vestigia, quæ illic etiam adnotauit Ficinus.

§. PRIMVS.

De communione cum excommunicatis.

S V M M A R I A.

1. Communio cum excommunicatis prohibita est iure non tantum humano, sed & diuino.
2. Romanus Pontifex an possit dispensare, aut permittere, quod communicet quis cum excommunicato. & num. 7.
3. Papa ius diuinum interpretari, non autem tollere vel mutare potest.
4. Romanus Pontifex an possit licite absque peccato communicare cum excommunicato.
5. Princeps, an teneatur seruare leges humanas, vel sit ab eis solutus.
6. Papa, an teneatur semel in anno consisti.
7. Confessio sacramentalis, est ad salutem necessaria, in rege diuino instituta.
8. Quibus casibus iure diuino teneatur quis omnino consisti: presertim ante tempore, quo sumera vult Eucharistiam.
9. Maritus an possit licite communicare cum uxore excommunicata.
10. Contractus factus cum excommunicato, nullus est.
11. Communio cum excommunicato ad eius spiritusalem salutem iure permittitur.

SEPTIMO loco, vt eandem excommunicationis definitionem amplius aperiamus, & quot inferat hæc à communionem Ecclesiæ segregatio nouimenta, explicemus, deducitur à proxime notatis, excommunicatum vitandum fore ab aliis fidelibus, nec ei communicandum ¶ esse. Hoc probatur multis, presertim Matth. cap. 18. Si Ecclesiam non audierit: sit tibi tamquam ethnicus & publicanus. Prima item ad Corinth. cap. 5. Si u, inquit Paulus, qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruans, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum huiusmodi nec cibum sumere. Et rursus ad Thessal. 2. cap. 3. dixit: Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commiscerimini cum illo, vt confundatur. & Ioan. 2. cap. 1. ita admonet: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: quem in dicit illi Aue, communicat eius operibus malignis. Ecce praxi uobis, vt in die Domini non confundamini. Ex quibus patet, non esse communicandum cum excommunicato, nec hospitalitate, nec familiari colloquio. Hoc ipsum admonet Calixtus Papa & martyr in Epistola ad omnes Galliarum Episcopos, dicens: Excommunicatos quoque à Sacerdotibus nullus recipiat, ante utriusque partium iustam examinationem, nec cum eu in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec Aue eis dicat: quia quicumque in his, vel in aliis prohibitis scienter excommunicatus communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem & ipsi similiter excommunicationi subiacebit. Hactenus Calixtus: cuius Gratianus meminit in cap. excommunicatos, 11. quest. 3. idem ferè tradit Textus in cap. nuper. hoc titul. cap. 2. de except. Quibus in locis prohibetur communicatio cum excommunicatis in oratione, osculo, locutione, & cibo ac potu. Est & ad hoc ex Chrysostomo Text. in cap. ad mensam, 11. quest. 3. qua in quaestione Gratianus ipse plures tradit auctoritates, quibus communicatio cum excommunicatis prohibetur. Quibus accedit Regia lex 34. tit. 9. part. 1.

Hinc deducitur, communionem cum excommunicatis prohibitam esse iure diuino legis Euangelicæ. Id patet ex d. cap. Matth. 18. & ex aliis Pauli, ac Ioannis Apostolorum locis. Hanc opinionem tenet Cosinas in Pragmat. sanctio. titul. de excommunicat. non euitand. in verb. nisi. Felinus post alios in cap. nulli. de sentent. excommun. & Theologi, qui nostra ætate aduersus Lutherum scripserunt. Illud tamen est hac in re obseruandum, lege Euangelica prohiberi communionem cum excommunicatis in his quæ ad diuina pertinent; in aliis autem prohiberi lege humana. Etenim in Euangelio illa communicatio prohibetur, quæ uerè & propriè Christianorum est, & spiritualia respicit, & sic illa, quæ circa diuina contingit, auctore D. Thoma in additionibus ad tertiam partem, quest. 23. art. 3. Igitur communicatio in diuinis est cum excommunicato prohibita lege Euangelica, non in aliis: sicuti adnotarunt Ioannes Maior in 4. dist. 18. quest. 4. & Driedo in lib. de libert. Christiana. pag. 137. Huc pertinent multa, quæ in præciatis paulò antè locis frequentissimè à uiris sanctitate & doctrina celebratissimis traduntur.

Vnde solet à nostris in cap. nulli. eodem tit. disputari, possitne aliquis priuilegio Romani Pontificis habere ius communicandi cum excommunicatis? & tandem Panormitan. post alios in d. cap. nulli. in ea est sententia, vt opinetur, non posse Romanum Pontificem ¶ sine causa alicui per priuilegium permittere, quod communicet cum excommunicatis maiori excommunicatione,

idque asseuerat auctoritate Text. in d. cap. nulli. & in cap. 3. §. excommunicatos. de priuileg. quibus minimè probatur hæc assertio. Nam inibi tantum constat, monachos, & alios utcumque exemptos, & priuilegia generalia habentes, teneri ad euitandum excommunicatos, quia priuilegium generale exemptionis à iurisdictione Episcoporum, non tendit in hoc, vt non teneantur habentes hoc priuilegium vitare excommunicatos ab ipsis Episcopis, & Ecclesiarum Prælatibus. Vnde non omnino probatur communis conclusio in dictis locis.

Qua ratione ipse distinguerem in hac quaestione. Etenim aut agimus de communicatione in diuinis: & opinor, non posse Papam dispensare, nec cuiquam permittere, quod communicet cum excommunicato maiori excommunicatione. Nam licet possit summus ¶ Pontifex ius diuinum interpretari, profectò illud non poterit quacumque ex causa tollere, nec per dispensationem, nec per priuilegium: sicuti iam admonuimus non semel, sed præsertim in Epistola ad quartum librum decretal. 2. part. cap. 6. §. 9. num. 2. Sic sane nec vlla ex causa dispensatio in hoc iustificabitur: licet interpretatio possit vim & effectum habere, maximè ex auctoritate Romani Pontificis, qui tamen legem diuinam tollere non potest. cap. cum inferior. de maiorit. & obediens. Et hæc quidem in hunc sensum accipienda sunt, vt ex priuilegio Romani Pontificis minimè peccati culpam estigiat, qui in diuinis communicat cum excommunicato maiori excommunicatione: tamen si huius priuilegij causa immunitas sit à pœna iure positio statuta contra communicantes cum excommunicatis, nempe minori excommunicatione: quæ minor excommunicatio iure humano infligitur communicantibus cum excommunicato, quod Felinus tenet in d. cap. nulli. & comprobari poterit ex his, quæ nos tradidimus in Reg. Peccatum. de regul. iur. 2. part. §. 8. num. 9.

His accedit adnotatio gloss. in cap. si inimicus. 93. dist. & in d. cap. nulli. ubi Panorm. & alij ex ea colligunt, Romanum Pontificem communicantem ¶ cum excommunicato, non incidere in excommunicationem minorem. Etenim id non alia ratione procedit, quàm quod excommunicatio minor, quæ communicantibus cum excommunicatis indicitur, pœna sit iuris humani, & positiuæ. Nec refert ad hunc effectum, quod Papa communicauerit cum excommunicato in diuinis, vel in profanis, & aliis humanis colloquiis: licet nec ipse Papa valeat à peccato excusari, si absque iusta causa cum excommunicato utcumque communicauerit: quemadmodum tenet gloss. in d. cap. nulli. Panorm. in cap. cum desideres. hoc tit. & Syluest. verb. excommunicato. 5. vers. primū dubium. Nam si Romanus Pontifex communicet cum excommunicato in diuinis, peccabit, quia ea communicatio est lege diuina prohibita: quod si hæc communicatio in humanis contigerit absque causa, quidam fortan opmabuntur, ipsum Papam non peccare, ex eo, quod legi positivæ minimè subiiciatur. Text. in Princeps. ff. de legib. cap. proposuit. de concess. prebend. l. omnium C. de testam. Nos contrariam sententiam ueritorem esse arbitramur: quam ea ratio potissimum adiuuat & comprobatur, quod, licet Princeps ¶ summus agens contra ipsius legem, & humanam Principum constitutionem, nequaquam reus sit illius humane legis violatione: quippe qui non teneatur ipsius legis humane vi coactua, vt obiter hac utat dictione, nec ratione humani precepti: teneatur tamen vi quadam directiua, & quæ Principem ratione ad rectum dirigit, humane constitutioni, etiam à seipso late, seipsum summmittere. quod probatur in l. digna vox. C. de legib. cap. in gram. 9. dist. 1. Ratio siquidem naturalis dicitur, Principem legem illam seruare debere, quam is tulerit. cap. cum omnes. de censuris. Qua ratione quoad Dei iudicium Princeps non est absolutus à lege, quam ipse tulerit, quoad vim legis directiuam, quæ Principem in id dirigit, quod facere tenetur: idemque turpe apud Principem, & publicæ caput, est quod non commendat eius cõmunitati. Idcirco probatissimum hoc esse existimant Diuus Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. & ibi optime Caietan. Felinus nu. 24. & Decius num. 14. in cap. 1. de constitut. Fortun. in l. 1. num. 11. ff. de pact. Ludouic. Gomez. in regul. de infirmis resignati. quest. 1. colum. 2. quibus suffragatur textus in cap. instituta. & in cap. plurim. 25. quest. 1. Sunt & ad idem quàm plura testimonia, ex sacris præsertim litteris. Etenim Matthæi cap. 23. Christus Iesus Pharisæis exprobat, quod onera grauius imponant, ipsi uerò nec digito uelint ea mouere. Huc pertinet Catonis sententia: Patere legem, quam tuleris. Illud item quod Plato docet de legibus dialogo 4. Interim enim inquit, paratum exitum illi ciuitati uideo, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præfunt. salutem uerò illi, ubi lex seruientibus magistratibus dominatur. Idem refert Ioannes Stobæus sermone 42. Ad

Roman. cap. 2. D. Paulus factis hanc conclusionem confirmat: Propter quod inexcusabilis est homo omnis, qui iudicatur. In quo enim iudicatur alterum, seipsum condemnat: eadem enim agis, qua iudicatur. Existimas autem hoc, homo, qui iudicatur eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugis iudicium Dei? Hæc & alia ad hanc rem inibi Apostolus docet. vnde Nathan Propheta, quod maiore David Regem pudore suffunderet, sua ipsam de aliena persona lata sententia condemnauit, 2. Regum cap. 12. sic nos ter Bald. insigniter in l. 2. colum. 8. C. de seruit. & aqua. scribit, Principem esse animal rationale, politicum & mortale: atque ideo, licet is solutus legibus sit, non tamen à dictamine rationis. quod multis in locis vt in memorabile dictum commendatur, sed præ ceteris à Curio conf. 63. colum. 2.

Vnde & illa solet discuti quæstio, an teneatur ꝑ Romanus Pontifex omnino semel saltem in anno confiteri propria peccata sacerdoti? quam tetigere ac tradidere gloss. in cap. sanæ. de offic. delegat. vbi Dec. in fine gloss. in cap. nemo. 9. quest. 3. Dominic. in cap. iustum. 9. distinct. Ioan. Andr. in cap. omnis vtriusque. de penitent. & remiss. idem & Panorm. nu. 14. in cap. significasti. de foro compet. Felin. in dict. cap. sanæ. idem in cap. 1. de consuet. 4. fallent. Syluest. in verb. confessio. 2. quest. 6. Theologi in 4. sentent. distinct. 17. Martinus ab Azpilcueta in princip. de penit. distinct. 5. num. 32. & in cap. placuit. de penitent. distinct. 6. nu. 15. Ex quibus illa constat resolutio, summum Pontificem teneri ad hanc confessionem, quæ sacerdotibus secretè fit, in omnibus illis casibus, quibus à iure diuino est instituta & præcepta: tamen minimè teneatur præcisè semel in anno confiteri iuxta præceptum humanæ constitutionis in dict. cap. omnis vtriusque. Non enim tenebitur ad hanc confessionem ipse Papa quolibet anno, secundum receptiorem sententiam eorum, qui paulò antè sunt à me nominatim citati. Quorum quidem opinio in hunc sensum mihi placet, vt ratione præcepti humani, ex eius vi cogente, non teneatur summus Pontifex semel in anno præcisè confiteri: opinor tamen eum omnino ad hanc teneri confessionem tempore statuto in d. cap. omnis, ex vi illius Canonis directiua, ratione sanè naturali, quæ docet Principem legibus etiam humanis subditum esse. Nec dubitarem ipse inspecta gravitate huius rei, summum Ecclesiæ Præsulem mortali culpa notandum fore, si saltem semel in anno minimè propria peccata mortalia sacerdoti confessus fuerit. Sensit hanc opinionem Dec. in d. cap. sanæ. ad finem, de offic. deleg. Cuius sanè conclusionis ratione obiter hoc in aliquot conclusiones exponam, quò facilis lector intelligat, quid sit verè in hac quæstione respondendum.

Prima conclusio: Confessio exterior, quæ omnium peccatorum mortalium sacerdoti secretè fit, necessaria est ad salutem ex Christi institutione. Hæc probatur Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Matth. cap. 16. Tibi dabo clauis regni celorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in calis. Etenim si à Christo Iesu sacerdotes acceperunt potestatem remittendi peccata, & ab eo sunt constituti iudices ad remittenda peccata; consequitur lumine quidem naturali, non posse hoc iudicium exerceri per eos absque cognitione peccatorum. Ignorabit planè sacerdos, an debeat remittere peccata, an retinere, nisi eadem ei fuerint manifesta. Item & Iacob. cap. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Ex quibus hæc est Catholica conclusio: atque ita definitum existat aduersus hæreticos in Concilio Constantiensi: quo loco damnantur errores Wicleff. & in Concilio Florentino sub Eugenio I V. atque item in Tridentino, sessione 6. cap. 14. Huiusque confessionis Sacramentalis, & quæ sacerdotibus fit, meminere Origenes, Basilus, Dionysius, & alij Ecclesiæ Catholicæ Doctores, quorum auctoritates tradidere contra Lutherum Roffensis artic. 8. & 9. Eckius in Enchiridio cap. 8. idem in Homilia 41. de sacramento. Alphonsus à Castro de hæresibus, in verb. confessio. Albertus Pighius in controuersia 9. cap. de peccatorum confessione. & lib. 2. de Ecclesiastica Hierarchia. cap. 7. & 8. Ioan. Arboreus lib. 3. Theosophia. cap. 21. & Compendium concertationum contra Lutherum, art. 15. Concilium Colonienſe titul. de confessione. Andreas à Vega in Concilio Tridentini defensione lib. 13. cap. 27. Eamdem conclusionem probant D. Thomas 3. parte, quest. 84. artic. 5. & quest. 65. artic. 4. & alij in 4. sentent. distinct. 17. Adrian. in 4. sentent. in tractat. de confessione. in princip. & Martinus ab Azpilcueta in princip. de penitentia, distinct. 5. Melchior à Cano in Relectione de penitentia, parte 5. Vt hiuc planè videas, in maximum incidisse errorem gloss. in summa de penitentia, distinct. 5. quam ex nostris plerique secuti sunt, maximè Panormit. in dict. cap. omnis

vtriusque. numer. 18. ex ea asserentes, confessionem Sacramentalem, quæ sacerdotibus fit, iure humano institutam esse: quod & improbi Lutherani ausi sunt asseuerare, & quidam alij ex antiquis hæreticis, Catholicæ Ecclesiæ hostibus.

Secunda conclusio: ꝑ Confessio hæc sacramentalis, ita à Christo instituta est, vt nullum ei tempus certum definitur: sed id Ecclesiæ sit definitioni relictum. Patet hæc assertio: cum ex solo iure diuino non possit percipi, pro quo tempore præceptum istud de confessione nos obliget. tunc verò obligat, cum Ecclesiæ definitur. Etenim dici verè non poterit, iure diuino teneri quem ad confessionem istam exteriorem, statim cum peccata commiserit mortalia, vel eorum memoria occurrerit: non equidem teneatur, sed tãtum tempore iure diuino, vel humano definito, secundum D. Thom. & omnes in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 4. Falluntur item qui existimant, confessionem iure diuino, tantum semel in vita faciendam esse: cum impossibile sit semel in vita de omnibus peccatis confiteri propter obliuionem hominibus facilem: idcirco integritas confessionis plurimum fraudaretur, cuius illud est proprium, quòd omnia peccata mortalia quis confiteatur? Hæc denique certa sunt, licet Innoc. in d. cap. omnis vtriusque. & Archid. in cap. ille Rex. de penitent. distinct. 3. teneant, obligari homines ad statim confitendum.

Tertia conclusio: Iure diuino teneatur quis ad mortaliu confessionem in periculo mortis. hæc est cõmunis omnium Theologorum sententia in d. 17. distinct. & Adrian. in tractat. de confessione. §. 3. Syluest. verb. confessio. 1. q. 2. Text. optimus in c. cum infirmitas. de penitent. & remiss. qua in re oportet aduertere ad hunc effectum, periculum mortis tunc verè dici, quoties frequenter solet mors cõtingere, & probabili suspitione timeatur. quod arbitrio viri prudentis committendum est. Nam probabilis & iusta mortis suspicio propter periculum admodum frequens, hanc obligationem ex ratione iuris diuini constituit: vt Palud. in dict. distinct. 17. & ibi Ioan. Maior. quest. 2. explicat. Viget siquidem eo tempore necessitas expurgandi animam à morbo spiritali, ne eo contaminata exeat à corpore in æternam damnationem.

Quarta conclusio: ꝑ Iure diuino teneatur quis mortalia peccata sacerdoti confiteri eo tempore, hoc velis Eucharistiæ Sacramentum adsumere, nec sufficit ad hoc vera contritio cordis. Hæc constat testimonio Pauli ad Corinth. 1. cap. 11. Nam cum is dixerat, Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo edat: subiunxit, Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Quibus verbis expressit, illum indignè manducare, qui prius non se probauerit, atque discusserit. Hanc verò discussionem fieri debere per confessionem istam exteriorem, quæ sacerdotibus fit, multis ostenditur; & primò auctoritate consuetudinis vniuersalis, quæ ab exordio Ecclesiæ Catholicæ ita fieri obtinuit. Nam & hæc sufficiens exhibet testimonium, auctore D. Augustino libro 4. de baptismo aduersus Donatistas, cap. 23. Si quisquam, inquit, in hac re auctoritatem diuinam quærat, quod vniuersa tenet Ecclesiæ, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica auctoritate traditum, rectissime traditur. Hanc autem consuetudinem ab initio Ecclesiæ seruata fuisse, testis est Sozomenus lib. 9. histor. Tripart. capite trigesimo quinto. Item Diuus Augustinus hanc conclusionem probat in epistola ad Comitem Iulianum de salutaribus documentis, capite trigesimo tertio. Quando, inquit, corpus Christi accipere debemus, antea ad confessionem debemus recurrere. si peccata obnoxia in nobis senserimus: ne cum Iuda proditore diabolus intra nos exultantes pereamus. Hæc & alia ad hanc rem inibi, quæ maximè huic seruiunt disputationi. Auctor itidem libri de Ecclesiasticis dogmatibus, siue is fuerit Augustinus, siue Gennadius, capite quinquagesimo tertio. Quem mortalia, inquit, crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui Eucharistiæ percipere. Cyprianus Martyr beatissimus manifestè huius sententiæ auctor est in sermone 5. de lapsis: vbi Eucharistiæ communionem adsumi absque præuia peccatorum exomologesi, & sacramentali confessione, temeritatem appellat contra Domini ac Dei legem, & contra Euangelij vigorem. Idem Cyprianus in epistola. 18. & 54. 3. lib. hoc ipsum asseuerat. Leo deinde Papa in Epistola 69. ad Theodorum Episcopum Foroiulienſem, cap. multiplex. de penitent. distinctio. 1. Mediator, inquit, Dei & hominum hanc præpositu Ecclesiæ tradidit potestatem, vt consentibus penitentia satisfactio darent, & eadem salubri satisfactio purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admittent. Hanc præterea necessitatem confitendi peccata mortalia ad Eucharistiæ sacramentum percipiendum, præmittit text. in dict. cap. omnis vtriusque sexus. de penitent.

penitent. dum ex eo obligat semel in anno ad confitendum peccata, quòd semel itidè in anno Paschæ tempore ad Eucharistiæ sumptionem Catholicos obligauerit. Qua argumentatione Diuus Thomas vtiur in loco statim citando, tamen certius ac verius sit, oportere ante Eucharistiæ confiteri, quotiescumque illam est homo percepturus: non tamen ex illo præcepto Concilij Lateranensis in dict. cap. omnis. sed ex lege diuina, siue in Pascha, siue quocumque alio tempore Eucharistia sumenda sit. Nec tamen illo cap. omnis. Innocent. III. etiam limitasse videatur præceptum cõmunions ad Paschale tempus, non item præceptum confessionis ad id tempus restrinxit. Igitur duo præcepta continentur separatim: præceptum quidem de semel in anno confitendo, ad nullum certum tempus restrictum: præceptum item de adsumenda semel in anno Eucharistia ad tempus certum, id est, Paschale, limitatum. quod explicat eleganter Melchior à Cano Salmanticensis in relect. de penitent. 5. parte, serè ad finem. ex hoc deducens, non teneri quem præcisè ad confessionem istam tempore Paschæ. Imò sufficere, vt satisfaciatur præcepto de confessione, quòd qualibet anni parte confessus fuerit peccata propria; modo tempore sumendæ Eucharistiæ, si quod mortale crimen commiserit post confessionem, illud confiteatur. idem notat Ioan. Maior in 4. sentent. distinct. 17. quæst. 2. col. penult. Est sanè satis expressim in Concilio Colonienfi, titul. de confessione, capit. quod generalis.

Eandem opinionem, quòd iure diuino sit necessaria confessio sacramentalis eo tempore, quo sumenda est Eucharistia, tenent Hugo de S. Victore in lib. de Ecclesiast. potest. ligandi atque soluendi. Gabriel in canone Missæ, lectu. 7. D. Thom. in 4. sentent. distinct. 17. quæst. 3. artic. 1. quæst. 4. & ibi Palud. Maior. quæst. 2. & alij frequentissimè. gloss. in cap. de homine, de celebrat. Missar. Syluest. in verbo, confessio. 1. quæst. 2. & verbo, Eucharistia. 3. §. 14. Melchior à Cano in dicta Relezione 5. part. Alfonso à Castro de hæresibus, in verbo, Eucharistia. 10. errore. Ambrosius Catharinus lib. 5. aduersus Caietan. cap. adnot. aut. Martinus ab Azpilcueta in princ. de penitent. distinct. 5. ex 3. part. gloss. num. 31. Ex quibus constat, hanc sententiam communi omnium Theologorum suffragio, & Ecclesiæ Catholicæ consuetudine receptam omnino esse. quod fatetur hac de re late disputans Ioan. à Medina in Codice de penitentia, tract. 2. in cap. de confessione præmittenda sumptioni Eucharistiæ. etiam si Caietan. in 3. part. quæst. 80. art. 4. & in summa, verbo, cõmunio. & 1. ad Corinth. cap. 11. asseueret, non obligari quem ad confessionem sacramentalem, nisi semel in anno, etiam eo tempore, quo sumere vult Eucharistiæ sacramentum. Idemque prius senserit Richardus in 4. sentent. distinct. 17. artic. 3. quæst. 6. & tenuerint Palud. ibi quæst. 2. Adrian. in materia de confessione, quæst. 3. Panorm. in d. cap. de homine. non esse mortale peccatum sine confessione ad Eucharistiæ accedere, si homo aliàs contritus sit: quod & Caietanus ipse tenenda. quorum sententia periculosa est, atque ideò minimè contemda, nec constituenda inter eas sententias, quæ probabiles à Theologis solent censeri: præsertim post Synodum Tridentinam, cuius extat hæc in canon vndecimus ex cap. 8. de sacramento Eucharistiæ, in hæc verba: Si quis dixerit, solum fidem esse sufficientem preparationem ad sumendum sanctissimam Eucharistiæ sacramentum, anathema sit. Et ne tantum sacramentum indignè, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur; statuit & declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcumque etiam se contritos existiment; habita copia confessoris, necessariò præmittendam esse confessionem sacramentalem.

Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu publicè disputando defendere, præsumperit; eo ipso excommunicatus existat.

Quinta conclusio: iure diuino tenetur quis ad confessionem peccatorum mortalium ratione periculi earendi confessoris, quem nunc habet, non habiturus tempore necessario. Hæc itidem est omnium consensu recepta sententia in distinct. 17. 4. sentent. vbi in specie Palud. Ioan. Maior. & Adrian. in d. quæst. 3. Angel. in summa. in verbo, confessio. 1. quæst. 31. Florent. part. 3. tit. 14. c. 19. §. 3. Syluest. in verbo, confessio. 1. quæst. 2. Melchior à Cano in d. relect. de penitent. part. 5. serè in fin. quo in loco doctissimè hunc in modum distinguit: Quædam præcepta sunt homini, ad certum & determinatum tempus implenda, vt de ieiunio quadragesimæ, aut vigilia alicuius festi; & eiusmodi non est necesse præuenire, etiam si existimemus, impedimentum legitimum nos habituros tempore, quo sint implenda. Alia verò præcepta sunt sine determinatione temporis, quæ videlicet nos obligant, vt aliquan-

do impleantur, saltem semel in vita, vt sunt media ad salutem necessaria: atque præcepta, quæ de huiusmodi feruntur, antequere necesse est, vt de baptismo, de penitentia. Imò qui nunquam in vita Eucharistiæ accepit, credens futurum periculum mortis, nec habiturum se Eucharistiæ copiam, præuenire debet, cum habet copiam. nam tenetur saltem semel in vita illud præceptum implere.

Hæc denique adduximus, quòd apertius probaremus summum Pontificem teneri quidem sub grauissimi criminis, & peccati reatu, saltem semel in anno confiteri sacerdoti peccata mortalitatis: & idem dicimus de sumptione Eucharistiæ in Pascha, aut tempore iure humano alioqui definito, eamque conclusionem duabus rationibus adstruimus. Prior quidem à vi directiua iuris humani deducitur, sicuti superius cõmentor auimus. Etenim fatemur summum Principem non subiaci legibus humanis quoad earum vim præcisè cogentem, aut coactiuam: attamen negamus eum eximi à legibus humanis, quoad vim directiuam: quæ procedit à lege naturali, & eius ratione: simul & à lege humana. Ratio etenim naturalis dicitur, Principem teneri ad seruandam legem illam, quam eius subditis indixerit. Eadem siquidem ratio, quæ iustam efficit Principis legem quoad eius cõmunitatem, planè arguit, Principem teneri ad eiusdem legis obseruationem, & cum dirigat ad hunc iustitiæ tramitem, vt conueniat communitati, & existimet, legem sibi iustam esse, quam propriis subditis iustissimam fuisse censuit. Posterior ratio inde colligitur, quòd præceptum de annua confessione, licet aliqua ex parte humani iuris sit, non omnino diuini, verè sit diuini iuris limitati per humanum: ita quidem vtriusque iuris violatio vnicum peccatum est, quoniam ambo illa præcepta vnicum actum coniungunt, & alterum est alterius determinatio. Nec me late potuisse Ecclesiæ longius, aut breuius tempus confessioni sacramentali definire: id tamen lege vniuersali fieri potuit, & potest: sed semel constituta lege vel seipsum, vel alium ab ea sine causa, & in hac specie grauissima, iustissimaque, propter vim admittam diuinæ legis, minimè licet Principi summo, eius libenter subiturus censuram, non temerè contendimus.

Prolixius profectò, quàm propolice materiam conueniebat, quæstionem istam tractauimus, quod lector facillimè condonabit: id etenim ex ea causa fecimus, vt conclusionem, quam de communicatione in diuinis cum ipso excommunicato, Romano Pontifici permittenda, fortius comprobaremus.

Quòd si tractemus de communicatione cum excommunicato in humanis, & temporalibus, ea iure humano est interdicta: atque ideò potest summus Pontifex ex causa eam permittere absque vlla culpa, vel priuilegio, vel lege lata. quod si sine causa eam permiserit, malè faciet, nec inuincibilis erit à culpa: quauis, pœna iuris positiuè aduersus communicantes cum excommunicatis statuta, remissa ex hoc censetur: sicuti superius scripsimus: & notat Felin. in cap. nulli. de sentent. excommunicat.

Sic iura Pontificia pluribus in casibus permiserunt communicationem cum excommunicatis: quorum mentio fit in cap. quoniam multos. & aliis eiusdem quæst. capitibus 2. quæst. 3. in cap. cum desideres. cap. si verè. de sentent. excommunicat. l. 33. tit. 9. parte 1. & vbi que iuris Pontificij interpretes, ac Theologi, præsertim Angel. Syluest. & Caiet. in summis. Horum autem canonum causa aliquot hinc breuiter attingam, quòd manifestior sit eorù intellectus.

Est etenim responsum in d. cap. quoniam multos. vxorem absque periculo posse communicare cum excommunicato marito. Etenim cõtrouertitur an maritus itidem possit cum vxore excommunicata communicare? & gloss. imbi tenet, non posse ꝑ maritum cum vxore excommunicata cõmunicare. Idem notat Ioan. Monach. in cap. statutus supra eod. Syluest. post Goffiedum, Summam Rosellam & alios in verbo, excommunicatio. 5. notab. 2. Regia lex 34. tit. 9. part. 1. Ea quidem ratione quòd vir facillimè possit vxorem inducere, & compellere vt ab excommunicatione recedat. Idem tenet Hostiens. in summa. hoc tit. 9. & qua sit pœna vers. lex excusat. quorum sententia mihi non placet. Imò contrariam iure veriorum esse cenfeo, vt tandem eodem iure maritus communicans excommunicatæ vxori, immunis sit à pœna statuta contra communicantes cum excommunicatis. quam sententiam tenuerunt veteres quidam, vt testatur Host. quos sequuntur Angel. in summa. verb. excommunicatio. 8. quæst. Adrian. in 3. sentent. in tractat. de clauibus, quæst. 3. exceptione 6. Ioan. Driedo. de libert. Christian. pag. 241. quibus suffragatur ratio à societate, & communicatione deducta: cum socius possit communicare cum socio excommunicato. gloss. in cap. 1. distinct. 41. cui similis est in cap. si verè.

hoc titul. in gloss. penult. igitur & maritus iure societatis coniugalis poterit communicare cum vxore excommunicata: quod & Card. à Turre-Creinata probat in d. cap. quoniam multos. Nec obicit ratio in contrarium adducta. etenim ex ea opinor maritum grauius peccare, si neglexerit is vxorem iure maritali corrigere, & auertere ab illa contumacia, cuius causa fuerit excommunicata: at tamen non ex hoc sequitur, priuatum esse communionem, & societate vxoris excommunicatæ, & ideo, eum in iuris pœnas incidere, si eidem communicauerit.

Sic & in cap. si verè. hoc tit. extra. probatur, licitam esse communicationem cum excommunicato, ad exigendum ab ipso debitam pecuniam, aliamve rem quampiam: cum alioqui commodum ex contumacia, & delicto consequeretur excommunicatus ipse. qua in re illud est in controuersia, an valeat contractus cum excommunicato factus? & licet prohibita sit communicatio cum excommunicato maiori excommunicatione, & illicita sit, contractus tamen bene valet, & vim habet etiam in utilitatem excommunicati: nec enim in hac specie quidquam agit excommunicatus auctoritate publica, nec ad spiritualia pertinens: sed tamen iure, & auctoritate priuata actum omnino temporalem exequitur. quam obrem hanc opinionem tenuerunt Innocent. & Panormit. num. 35. in cap. verit. de dolo & contum. idem Panorm. in cap. ad probandum. col. 2. & ibi Felin. de re iudic. Doctor. communiter in cap. si verè. de sent. excom. Ioan. de Selua in tractat. de benef. 3. part. quest. 4. col. 3. Alphonsus à Castro de potestat. legis penult. lib. 2. cap. vltim. concl. 2. ad fin. quibus ad stipulatur text. ad hoc celebris in cap. felici. de penit. in 6. §. verum. Er præterea huic opinioni nihil obertur quæ in contrarium adduci solent. Nam hinc agimus de actibus extraiudicialibus; & qui priuata auctoritate in temporalibus sunt: imò matrimonium contractum ab excommunicato, & religionis professio ab eo facta tenent, & valent: sicuti & nos in epitome in 4. decret. tradidimus part. 2. cap. 6. num. 3.

Nec communicatio cum excommunicatis propter contractus prohibetur; imò contractus propter communionis prohibitionem: quæ tamen pœnam habet à iure statutam: qua satis est afficere ipsos communicantes cum excommunicatis. Ea verò pœna, quod contractus sit nullus, nullibi in iure statuta est, nec probatur. idcirco isthæc opinio verior apparet: tamen si contrariam quidam defendere conentur, præsertim Hostiens. in d. cap. veritatis. & Fortun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. colum. 21.

11 Postremò illud est adnotandum, non ad eò tamen superstitiosè communionem cum excommunicatis interdiciam esse, vt non liceat villo pacto cum illis communicare. Etenim in his, quæ ad eorum correctionem, & ad salutem animarum pertinent, licitum est; imò pium, cum illis communicare: & ad illos quidem inducendos in viam rectam, & à praua, pessimaque contumacia auertendos, vt tandem eos ad gremium reducamus Ecclesiæ, à qua propter eorum demerita sunt eiectioni. Hoc permittunt leges Pontificiæ in cap. responso. & in cap. cum voluntate, in princip. hoc titul. de sentent. excommuni. docet Gratianus in cap. cum excommunicato. 11. quest. 3. ex auctoritate Isidori, cuius meminit Iuo Carnotensis in lib. 5. de sentent. excõ. notat D. Thomas in 4. sent. distict. 18. quest. 2. artic. 4. Diuus item Augustinus enarrans Psal. 54. sic ait: Diligamus inimicos, corripimus, castigemus, & excommunicemus, cum dilectione etiam à nobis separemus. Videte enim quid dicat Apostolus; Si quis autem non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & nolite commisceri cum eo. Sed ne subrepat tibi iracundia, & turbet oculum tuum, non inquit vt inimicum eum existimetis, sed corripite vt fratrem, vt erubescat. à quo indixit separationem, non praeiudicat dilectionem. Hæc Augustinus, cuius meminit Alphonsus à Castro de heres. in verbo, excommunicatio. ad fin. vnde constat, non prohiberi cum excommunicatis colloquium, quod ex charitate procedit, & ad charitatem ordinatur, modò id sincerè fiat, absque cautela & simulatione: nam si quis alloquatur excommunicatum, sciens nihil id colloquium ad salutem conducturum, simulatione quadam potius, quàm animo fraternæ dilectionis, & correctionis, seipsum decipit, nec pœnam iure statutam euadit. Quod in specie notat Ioan. Maior in 4. sentent. distict. 18. quest. 2. argum. 4. Igitur erga excommunicatos perseuerare debet diligentia charitatis, eos inuitos castigando, & stimulando: quemadmodum & phrenetici, & lethargici nolentes ligari, nec excitari, & castigantur, & stimulantur, vt excitentur, & ad sanam mentem redeant, auctore Augullino in Epistola ad Festum 167.

§. S E C V N D V S.

S Y M M A R I A.

- 1 Communicatio cum excommunicatis, etiam per epistolam aut nuntium, prohibita est.
- 2 Episcopus non potest communicare cum excommunicato, etiam à seipso, ante solemnem absolutionem.
- 3 Excommunicatus iure veteri statim vitandus erat, occultus quidem occulte: publicus vero publice.
- 4 Fama excommunicationis, an sufficiat ad vitandum excommunicatum.
- 5 Excommunicatio, an presumatur in dubio lata ante appellationem.
- 6 Semel excommunicatus presumitur in eadem excommunicatione manere, donec constet de absolutione.
- 7 Expenditur late constitutio, Adueranda scandala, Concilij Basiliens.
- 8 Nominatum excommunicatus, quis dicitur?
- 9 Sententia declaratoria, an sit necessaria in notoriis?
- 10 Missarum solemnia, an sint audienda à notorio fornicatore, & concubinario.
- 11 Excommunicati ex constitutione Basiliens nullam consequuntur utilitatem: idcirco tenentur ipsi à communionem abstinere, & alios vitare, etiam ante denuntiationem.
- 12 Concilium mutare non potest ea qua sunt iuris diuini vel naturalis, super vitandis criminosis excommunicatis.

AD Eò sanè prohibita est t communicatio cum excommunicatis, vt nec alicia sit verbo, nec per epistolam. text. optimus, vbi hoc DD. notant in cap. si aliquando. de sentent. excommuni. gloss. 1. in cap. constitutionem, hoc eodem titul. & lib. vbi DD. gloss. in Clement. vltim. & ibi præter alios Bonifac. num. 7. eodem titul. Felin. in cap. ego N. col. 2. de iure iurand. Rom. & Iaf. in l. 1. in princip. col. 3. ff. de verborum obligat. Dec. in cap. 2. col. 2. de except. quibus ad stipulatur text. in cap. clericus. 81. distict. & in cap. vbi periculum. §. nulli. de elect. isto lib. & in l. 1. ff. ad legem tul. maies. quibus in locis constat paria esse, quidquam tractari verbo, nuntio, & epistola. qua ratione in hac specie communi omnium sententia receptum est, quod modò expressim adnotabimus.

Hinc profectò satis probatur, Episcopum t non posse licitè communicare cum excommunicato, etiam à seipso, ante formalem absolutionem ab excommunicatione; imò si communicauerit, pœna minoris excommunicatiouis à iure ex ea causa indicta, afficiatur. text. & ibi Doctor. in cap. cum desideres. de sentent. excommuni. gloss. & ibi Dominic. Francisc. & alij in cap. statutus, hoc titul. & lib. Hostiens. & Doctor. in cap. nuper. eodem tit. quorum opinio communis est. nec in hoc casu est locus constitutioni in Clem. vltim. eodem. titul. vbi constat, Papam communicantem, etiam ex certa scientia cum excommunicato, ex hoc minimè videri eum absoluisse, nisi expressim dixerit, & voluerit, eum haberi pro absoluto. Etenim hæc posterior illius constitutionis pars in Episcopo nequaquam obinet: qui tenetur in absolutione ab excommunicatione solemnem formam iuris seruare, secundum gloss. communiter receptam in d. Clem. vlt. Abb. & Felin. post alios in d. cap. cum consideres. Formalis idem erit in Episcopo, qui verè absoluit absque forma iuris, licet malè faciat eam prætermittens: iuxta ea, quæ tradentur inferius §. 11. num. 7.

Quo autem tempore sit vitandus excommunicatus, plerique dubitarunt: nos verò iure veteri Pontificio hanc constitutum vnicam conclusionem. Excommunicatus vitandus est, statim quod constat, eum esse excommunicatum. Hæc probatur ratione, & his auctoritatibus, quibus apparet, excommunicatum vitandum fore. Etenim occulte excommunicatus, modò de hac constet excommunicatione, vitandus erit, quia excommunicatus est: nec ob occultam censuram, desinit, aut cessat in eo excommunicatio. Nam denuntiatio excommunicati minimè eum excommunicat, sed excommunicatum declarat, cap. pastoralis. §. verum. de appellationib. statim siquidem absque vlla executione excommunicatio afficit eum, in quem fertur. Vnde siue occulta sit, siue publica, communicatio, tenetur, qui scit, excommunicatum vitare. gloss. per text. ibi communiter probatur in cap. cum non ab homine. de sentent. excommuni. quo in loco summus Pontifex hoc vitatur moderamine, t vt excommunicatus, occultus, & secretus, minimè vitetur publicè, sed tantum secretò: excommunicatus autem publicus publicè etiam vitetur: imò nec secretò tenetur quis vitare excommunicatum, quem ipse scit excommunicatum esse ex reuelatione confessionis sacramentalis, id est, sibi facta in confessione sacramentali: quemadmodum notant Hostiens. & Hentic. in dist. cap. cum non ab homine. Richard. in 4. sentent. distict. 21. Dominic. à Soto in relectione de ratione regendi secretum, membro 3. quest. 4. dubio 3. & hoc ratione illius omnium maximi sigilli, quod confessioni sacramentali

tali contentit ad secreti obfervationem: quamvis Scotus in d. 21. *distinct.* contrarium teneat, scribens, confessorem teneri vitare excommunicatum, quem ex reuelatione secretissima confessionis scit in excommunicationem incidisse, adhuc coram aliis, si id fieri possit, abique confessionis reuelatione. Hoc enim falsum est: nam confessor etiam scientiam istam habeat, verè ignorans est huius excommunicationis: cum ea lata sit à lege humana exteriori, & per actum exteriori debeat eius scientiam habere, vt vitare teneatur ipsum excommunicatum. quamobrem nec secretò tenetur hunc excommunicatum vitare, licet Adrian. in 4. dum tractat de confessionis sigillo, in cap. circa materiam. ad fin. reprobrans Scoti sententiam, concedat, hunc confessorem teneri ad secretò vitandum istum excommunicatum: quod adhuc falsum esse censemus.

Quid autem de excommunicato, qui nec secretus, nec publicus est? nam si quis sciat Petrum excommunicatum esse, ac possit eamdem excommunicationem probare duobus testibus: profectò hic non est publicus excommunicatus, nec itidem occultus: & tamen Panorm. Henric. & Felin. in d. cap. cum non ab homine. rursus idem Henric. in d. cap. cum desideres. col. 2. opinantur, teneri quem vitare hunc excommunicatum: cum is occultus excommunicatus non sit. Sed in hac specie contrarium notat Innoc. in cap. inquisitionis. de sentent. excomm. quem sequuntur ibi Ant. Card. & DD. frequentius existimantes, excommunicatum non esse ante denuntiationem publicè vitandum, nisi sit notoriè excommunicatus: in quam opinionem inclinant Durand. in 4. sentent. dist. 18. quest. 5. & ibi Palud. quest. 6. nec enim tenetur quis testes in publicum producere, vt publicè teneatur excommunicatum vitare. sic denique magis applaudit Innoc. sententia contra Panorm. & alios, qui de publicè vitando excommunicato tractauerunt: nam de secretis, & occultis euitatione dubium non est: cum secretè vitandus sit etiam occultus excommunicatus: sicuti constat in d. cap. cum non ab homine.

Illud verò non est prætermittendum, ad hunc effectum, vt excommunicatus publicè vitandus sit ante denuntiationem, sufficere famam publicam ipsius excommunicationis. quod probatur in d. cap. cum desideres. 2. eius parte. Nec videri debet hoc cuiquam mirum esse: siquidem hoc non est ex sola fama publica ita constitutum, sed tunc demum, cum propter famam fuerit indicta compurgatio, quam subire is noluerit, vel in ea defecerit: vt ex eod. cap. cum desideres. apertissimè colligitur, secundum Innoc. Ioan. And. Card. & Anchar. in ibi. Domin. in cap. 1. §. vltim. col. pen. de homicid. in 6. is etenim qui deficit in compurgatione, aut eam subire sibi de iure indictam recusat, præsumptione quidem admodum vrgenti cõiungitur. gloss. cõmuniter recepta in cap. infinuatum. de finonia. & in cap. inter. de purgat. canon. sed Panorm. & Henric. in d. cap. cum desideres. Roman. consil. 237. col. vlt. Bald. in cap. 1. in princ. hic finitur lex. & consuet. regni incip. existimant, solam famam publicam sufficere ad euitandum excommunicatum. Hic etenim agimus de animarum salute, atque ideò fama sufficiens testimonium est, vt interim vitemus eum, qui ex ea censetur excommunicatus. quod apertissimè probatur in d. c. cum desideres. part. 2. quo in loco quondam Pontifex simpliciter statuit, excommunicatum vitandum esse propter solam famam, donec seipsum cõpurgauerit. Vides igitur, lector optime, solam famam sufficere, vt excommunicatus euitetur, nec ad hanc euitationem, compurgationis defectum expectandum fore. Idem constat in cap. illud. de cleric. excomm. ministr. Etenim in eo responso consultur excommunicato, quòd propter solam famam publicam excommunicationis, abstineat à diuinis. in dubiis siquidem, vbi de periculo animæ agitur, adhuc in exteriori iudicio certior via est eligenda, gloss. in cap. 1. de scruti. & in cap. iuuenis. de sponsal. qua ratione fama publica sufficit, vt excommunicatus vitetur: sicut notant Abb. Rauen. & alij in d. cap. illud. quem text. ad hoc dicit singularem Aret. in cap. inquisitionis. §. vlt. de accus. notat Gonfaluus à Villadiego, in tract. de irregul. cap. 2. col. 2. qui tamen exigit famam istam aliquo adminiculo coadiuuari. Cui ad stipulatur decisio textus in cap. cum tu. de testib. vbi probatur, in dubio præsumi quempiam nulla esse affectum excommunicatione. Sed tamen illa responsio specialem rationem habet: nempe cum vtrique adductis testibus & probationibus, dubiū constituitur, an excommunicatio lata fuerit post appellationem, vel ante eam. Is enim qui allegauit, excommunicationem latam fuisse post appellationem, vt ea nulla iudicaretur, id legitime probauit per testes hoc ipsum apertissimè testificantes. Hæc verò probatio non confunditur per probationem alterius, qua testes asse-

uerant, excommunicationem latam fuisse ante appellationem: cum potuerit verè excommunicatio, de qua hi testes intelligunt, fieri ante appellationem secundò repetitam, & interpositam; non tamen ante omnem appellationem eam latam fuisse constat: quòd necessarium est. præsumitur sanè potius sæpius appellatum, quam sæpè latam fuisse & excommunicationem: cum ex natura rei appareat frequentissimè, appellationem repeti: non ita excommunicationem. quæ sententia grauis est, atque ideò maturo consilio ferenda. vnde constat ratio text. in d. cap. cum tu. quemadmodum ibi explicant Panorm. Felin. & alij. Iaf. in l. 2. C. de honor. possess. secundum tab. missam equidem facio rationem illam, quæ solet huic aprari responso: scilicet, ad vitandum peturum in testibus, Romanum Pontificem in d. cap. cum tu. præsumptisse, appellationem sæpè propositam fuisse: quod DD. notant in d. l. 2. & aliquot ex Canonistis in d. cap. cum tu. post gloss. ibi. Andr. Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 16. nu. 3. quia isthæc ratio sufficiens non est, & ideò cõmuniter refellitur, vt scribit Felin. in d. cap. cum tu. col. pen. nam in ea Decretali Rom. Pontif. pronuntiat sententiã excommunicationis esse nullam, quia lata post appellationem: nec tractat de perituro testimonio exculando, sed potius de præsumenda iustitia ipsius actus: licet eadem vitatur præsumptione ad hoc, ne testes reatu perituri notentur.

Hinc sanè expendi poterit adnotatio gloss. celebratissimæ in cap. venerabilibus. §. vltim. hoc eod. tit. & lib. quæ auctoritate illius text. respondit, in dubio quoties agitur, an excommunicatio præcesserit appellationem, vel eam secuta fuerit, præsumendum fore, ipsam excommunicationem præcessisse. quam equidem glossam laudant mirum in modum Doct. ibi. Ant. Aret. & Felin. col. 3. in c. cum tu. de testib. idem Felin. in cap. Apostolica. nu. 18. de exceptionibus. Felin. rursus in cap. auditis. de præscript. n. 33. idem in c. novit. de iud. col. 2. Dec. in c. in presentia. col. 5. n. 13. de probat. Ant. & Imol. in cap. super eo. in 2. de appel. vbi Dec. col. 1. asserit, hanc opinionem communem esse: quæ verior est: licet Dec. post Bald. ibi contrariam existimet iure probabiliorē esse, præsertim communis sententia ex eo procedit, quia satis strictam habet eius præxim, si tres casus & species consideremus.

Primus enim casus constituitur in animæ iudicio quoad hunc effectum vt abstineat quis à diuinis officiis: & tunc præsumendum est, excommunicationem præcessisse, & appellationem post eam secutam fuisse. ita sanè in hac specie admonet, & probat Cardin. in Clem. 1. quest. 15. de sepult. Dec. item in d. cap. super eo. cum sit in dubio tutior via eligenda: sicuti paulò antè tradidimus.

Secundus casus est, cum appellatio ipsa ad excommunicationem refertur: quia interponitur ab ea: & in hoc casu vera est cõmunis opinio, vt præsumamus, excommunicationem præcessisse, secundum Bald. in l. ampliore. §. vlt. C. de appel.

Tertia species exponitur in hunc quidem modum, vt quicumque allegauerit vel excommunicationem, vel appellationem præcessisse, is teneatur id probare, nec illa possit vti præsumptione. l. ei qui. ff. de probat. l. actor. C. eodem tit. nam qui fundamentum intentionis propriè allumit à tempore, probare tenetur ipsum tempus. l. vltim. & ibi Bald. C. an seruus ex suo fact. Bart. & Alexan. in l. non solam. §. sed vt probari. ff. de nou. oper. nunciat. idcirco in hac quæstione communis sententia in hunc sensum est accipenda: vt explicant Rota antiqua 318. Dec. in d. cap. super eo. col. 1. & 2. præmittuntque idem Panorm. & alij in d. cap. cum tu. quòd si hæc res sunt, tunc demum præsumptioni, de qua opinio communis est, locus erit, cum partes sint super hac re probationes de eadem quidem excommunicatione, & itidem de eadem certa que appellatione: propter responsum & interpretationem Romani Pontificis in d. cap. cum tu. in quo Canonistæ allegantes, excommunicationem post appellationem latam fuisse, satis hoc probasse videntur per testes idoneos, licet è cõtrario probatum fuerit, appellationem propositam fuisse post excommunicationem. Quibus illud addere non prætermittimus, quòd excommunicatio lata ante appellationem valet, & ligat, nec reuocatur attentatorum remedio, etiam si lata sit intra terminum datum ad appellandum, gloss. in verb. appellatum. in cap. venerabilibus. §. porrò. isto titul. cuius opinionem contra Ioan. Mona. fatentur communem esse Dominic. & Franc. ibi. & eam sequitur Felin. in cap. quoad consultationem. de re iudic. num. 26. quod est maximè obseruandum ad limitationem text. in cap. non solam. de appellat. isto lib. quia excommunicatio vel statim tenet, vel est nulla: nec pendet ab appellatione proponenda, si simpliciter lata fuerit.

Hæc profectò hoc in loco ea ratione tradidimus, vt constet quoad

quoad evitacionem excommunicati sufficere famam publicam absque alio quidem adminiculo: quod in d. c. cum desideres. & in d. c. illud. satis probatur: & id magis communi sententia receptum est: non enim agitur de graui præiudicio. Quod si ageretur de puniendis his, qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipsius excommunicati, qui se immiscuit diuinis, procul dubio non sufficeret excommunicationis probatio per publicam famam. text. opt. in d. c. illud. notat Felin. in cap. cum contingat. col. 3. de rescript. idem d. c. cum desideres. col. 1. & in d. c. cum tu. col. vlt. Anton. in cap. veniens. col. vlt. de testib. in 1. Dec. in cap. 1. de appellat. col. penult. text. ad idem sing. in cap. 1. de except. isto lib. cuius statim in §. sequent. mentionem faciemus. Hi ergo auctores, qui voluerunt, famam solam, etsi publica sit, non sufficere ad probandam excommunicationem, admittendi non sunt quoad effectum vitandi excommunicatum, quæ quidem vitatio modicum infert præiudicium, & præterea in dubio cautiore est. Eorum verò sententia vera erit, si traçteretur de pœna inferenda his, qui communicarunt cum excommunicato, vel ipsimet excommunicato, qui se diuinis officiis minimè abstinerunt, aut tandem de alio graui præiudicio. quod ex præmissis constat. Idcirco eum interdictum Ecclesiasticum maximum inferat præiudicium populo Christiano: non erit id obseruandum propter solam famam, nisi aliis coadiuueur adminiculis. quod probatur in c. 1. de postulatio. pralat. vbi hoc ipsum notat Dec. num. 27. licet Abb. & Barb. ibi simpliciter plurimum tribuentes famæ, contrarium voluerint.

6 Verum si constiterit, & semel quem excommunicatum fuisse, præsumendum est eum adhuc in eadem esse excommunicationem, donec appareat, eum absolutum esse: etenim ex eo, quod allegatur Petrum excommunicatum nunc esse, & probeur excommunicatum fuisse, præsumitur adhuc in eadem manere excommunicatione. cap. sicut nobis. & ibi Abb. de sentent. excommunic. gloss. insignis in cap. proposuit. de cleric. excommun. ministr. vbi Abbas & DD. eam communi consensu sequuntur. notat Rota in antiq. 238. Anchar. consil. 64. Felin. in cap. scribam. n. 3. de præsumpt. Euerardus loco à tempore ad tempus cap. 42. And. Alciat. de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 6. qui tamen hanc opinionem intelligit in excommunicatione lata simpliciter. Nam si ea conditionalis sit, non obtinet hæc præsumptio: potuit enim qui excommunicatus pendente conditione satisfecisse. quod ita tenuerunt Innoc. in c. super his. de accusat. Abb. in d. cap. proposuit. & Rota in nouis 444. imò & præter istum casum, etiam si excommunicatio non sit conditionalis, sed simplex, nihilominus quoad communicantes cum eo præsumitur absolutus, si communi opinione existimantiam absolutam. & liber ab excommunicatione. Item vbi esset elapsus à tempore excommunicationis aliquod tempus ita longum, vt attempta qualitate personæ, præsumendum arbitrio boni viri sit, eum iam absolutum fuisse, & ad gremium Ecclesiæ rediisse: secūdum Abb. & Doctores in d. c. proposuit. vnde inspecta integritate illius, qui olim fuerit excommunicatus, eiusque propriæ spiritualis salutis cura, & sollicitudine, liceret cum eo communicare, absque vilo crimine & pœnæ periculo: vt expressè docent Henricus in d. c. cum desideres. & Syluest. in verb. excommunicatio. colum. §. dub. 17.

Has autem veterum concertationes in ea quæstione, quando sit excommunicatus vitandus, dirimere cupiens synodus Basiliensis, in hunc sanè modum statuit sess. 20. vndecimo Kalendas Februarij, anno Domini 1435.

7 Ad vitandum scandala, & multa pericula, subueniendumq. conscientis timorati. statuit etiam, quod nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque diuinis, vel extrinsecis, prætextu cuiuscumque sententiæ, aut censura Ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine, vel à iure generaliter promulgata, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum obseruare, nisi sententiæ prohibitiuæ, suspensiuæ, vel censuræ huiusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, vniuersitatem, aut locum certum, aut certam à iudice publicatam, vel denuntiata specialiter & expressè, aut si aliquam ita notoriè excommunicationis sententiæ constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari. Nam à communione illius abstinere vult iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo reuelare, nec in eo quomodolibet suffragari. Hactenus Synodus Basiliensis ante eius dissolutionem, vt auctor est Florent. 3. part. tit. 2. cap. 3. huiusque decreti iuxta hanc feriem memipere pragmatica sanctio Gallicana, tit. de non vitandis excomm. in princ. Panorm. in Clem. 2. de sent. excomm. Nicol. in supplemento Pisanelle, in verbo, clericus. 3. in fin. eandem litteram agnof-

cere videtur Felin. in cap. ad probandum. colum. penult. de re iudic.

Quidam verò ex Concilio Constantiensi eandem constitutionem referunt paululum mutata littera quoad eius secundam partem, ita quidem exceptionem à regula priori exponenti: saluo si quem pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incidisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. Hæc sanè est sententia præcæta constitutionis: quemadmodum eam retulere Florent. in d. cap. 3. & idem in tract. de censuris. c. 83. Felin. in c. cum non ab homine de sentent. excomm. idem in cap. Rodolphus. de rescript. colum. penult. Syluest. in verbo. excommunicatio. §. quæst. 3. Ioan. Driedo de libertat. Christian. pag. 88. Maior in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 3. Caietan. in summa, in verbo, excommunicatio minor. & in 2. 2. quæst. 12. art. vltim. Dec. in cap. 2. de except. colum. 2. Adrian. in 4. sentent. tractat. de confessione. quæst. 9. rursus in tract. de Eucharistia. quæst. vlt. in cap. oritur quæst. idem Adrian. in materia de clauibus. quæst. 3. quo in loco etiam meminit Basiliensis decreti secundum eam lectionem, quam nos adduximus. Ex quibus satis apparet maximum discrimen inter has præcæta constitutionis litteræ diuersas lectiones. Etenim ex Constantiensi apertissimè probatur, non omnem notoriè excommunicatum ante denuntiationem vitandum fore, sed eum tantum, qui ex causa iniectionis manuum in clericum omnino notoriè sit excommunicatus. At ex Basiliensi Concilio constat, quemlibet omnino notoriè excommunicatum ante denuntiationem vitandum esse. Tandem Felin. in d. c. Rodolphus. col. vltim. dubius est hæc in re ea quidem ex causa, quod non legerat, nec viderat acta Concilij Basiliensis: & tamen in hanc inclinat sententiam, vt existimet, Concilij Basiliensis litteram, vt posteriorem obseruandam esse, quod & Syluester apertius fateatur. Eandem Concilij Basiliensis constitutionem refert Martinus Azpilcueta in cap. 1. §. labore. de pœnit. distinct. 6. n. 10. etiam si meminerit alterius litteræ, quæ citatur ex Constantiensi Synodo. ego verò etsi sæpissimè perlegerim acta, & Canones Concilij Constantiensis, nusquam tamen hanc constitutionem potui reperire: atque idèd opinor fuisse à Martino Quorundam tempore eiusdè Concilij conditam absque ipsius Concilij Decreto. Deinde video apud acta Concilij Basiliensis legi, & contineri eandem constitutionem iuxta sensum, & lectionem paulò antè notatam: cui standum esse censeo in dubio procul, nisi à tot auctoribus iuxta sensum alterum hæc ipsa constitutio foret sæpissimè citata: & nihilominus minimè audeo à Basiliensi constitutione discedere: cum ea posterior sit, & quæ in illa synodo, & Constantiensi facta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hereticorum, & causas beneficiale, ac censuras, approbata fuerint Apostolica auctoritate, sicuti apparet ex bullis Martini V. & Nicolai V. Romani Pontific. quæ quidem approbationes in ipso Conciliorum Codice continentur.

Ex omnibus his deducitur per hanc constitutionem, vt cumque ea legatur, tolli, & corrigi distinctionem text. in cap. cum non ab homine de sentent. excomm. quo expressim probatur, excommunicatum publicum, publicè vitandum, excommunicatum verò occultum, occultè, & secretò. Etenim etiam secretò vitandus non est excommunicatus occultus, & secretus, quod in dicta constitutione ad sedandas proborum virorum conscientias statutum est.

Secundò deducitur ab eodem decreto, non esse vitandum ante denuntiationem excommunicatum, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit, nec publicè, nec priuatim. atque ita probatur opinio Innocentij, cuius paulò antè mentionem fecimus. §. isto. versic. quid autem. de excommunicato. Nam non tenemur vitare excommunicatum ante denuntiationem, etiam si probare duobus testibus possimus excommunicationem. Atque idèd tollitur opinio contraria Panormitani, Henrici, & Felini in d. c. cum desideres.

Tertiò hinc constat non sufficere famam publicam, vt teneamur vitare excommunicatos ante denuntiationem: non enim tenemur eos vitare, quamuis ad sit fama publica excommunicationis. Idcirco tollitur responsio text. in d. c. cum desideres. 2. eius parte, de qua modò disputauimus.

Quartò ex eadem constitutione ipse infero, non esse vitandum excommunicatum ante denuntiationem, etiam si speciatim, & nominatim sit excommunicatus, & mihi de ea excommunicatione constiterit. hoc probatur: quia eadem constitutio Basiliensis Concilij exigit denuntiationem excommunicationis, etiam si certa sit excommunicatio. & præterea vsus, atque communis interpretatio Christiani orbis in hunc sensum accepit prædi-

prædictam institutionem: Idcirco idem erit dicendum in eo, qui nominatim fuerit excommunicatus, ut is necessarii vitandus minimè sit, nisi post denuntiationem, quod expressim notat Chosim. in prag. sanctione Gallicana. tit. de excommunicatis non vitand. in verbo, subsciberit. cui subsciberit egregius Doctor Martinus ab Azpilcueta in d. §. labore. n. 22. tamen ad Adrian. in 4. sentent. tractat. de sacramento Eucharistia, cap. viso. de impedimentis. versic. quantum ad tertium. & in tractat. de confessione. dub. 9. teneat contrarium: existimans excommunicatum nominatim & specialiter, vitandum esse ab eo qui scientiam excommunicationis habuerit, iuxta distinctionem text. in d. c. cum non ab homine. Etiam ante denuntiationem. Cuius opinionis ea est ratio, quod constitutio Basiliens. Concilij tantum restringat vetera iura quoad excommunicatum generaliter, nec quidquam mutauerit quoad nominatim & speciali excommunicatione affectum. Et quia fortassis quibusdam hæc Adriani sententia placebit, oportet exponere, quis dicatur nominatim excommunicatus. Nam & Ioan. à Medina in C. de penit. tractat. 2. c. de confessione confessori excommunicato facta. idem quod Adrian. tenet: licet suspicetur, contrariam sententiam consuetudine receptam esse. Et Bernard. in cap. à nobis. in 1. de sentent. 8 excommun. asserit, eum dici ¶ nominatim excommunicatum, qui fecerit aliquid contra canonem ita excommunicationem decernentem: Quisquis hoc fecerit ita excommunicatus. Etenim si constiterit, Petrum actum hunc prohibuit fecisse, erit nominatim excommunicatus. Quæ quidem conclusio nec vera est, nec probatur in locis per gloss. adductis. atque ideo frequentiori Doctorum suffragio improbat. est ergo, & dicitur ille nominatim excommunicatus, qui hac notatur censura, expresso nomine proprio, aut aliquot appositis signis, quæ certè, & absque vilo dubio eum, qui excommunicatur significent, & demonstrant. text. opt. in l. nominatim. ff. de cond. & demonstr. l. 1. & 2. ff. de lib. & posthum. §. nominatim. In sit. de exhered. lib. ex quibus hanc opinionem adnotarunt gloss. in cap. cum & plantare. §. excommunicatos. de privilegiis. & in cap. constitutionem. hoc tit. & lib. gloss. in Clem. 1. in verbo, nominatim. de vita & honestate cler. quas DD. communi consensu probant, & sequuntur inibi. & Panor. in c. in Lateranensi. de prob. Card. in d. Clem. 1. 7. q. idem in Clem. de sepult. Aretin. post alios in l. 1. & Soc. in l. 2. ff. de lib. & posth. Chosim. in prag. sanctione. tit. de excommunicatis non vitand. in verb. expresse. quorum sententia ea ratione constat, quantum ad hunc tractatum, quem modò explicamus, quia tantum hinc requiritur, quòd nominatim fiat excommunicatio ad certitudinem illius, qui excommunicatur. Quòd si ad substantiam, & formam exigatur nominatim aliquid fieri, an sufficiat, signa aliquot adscribi omnino nomine proprio, quæ certum constituent eum, in quem actus dirigitur; tradunt Ial. Aretin. & Soc. in d. 1. 1. & 2. post alios ff. de lib. & posth. Abb. in d. c. in Lateranensi. Tit. in l. si unquam. C. de reuoc. don. in verbo, reuertatur. n. 23. 4.

Quintò perpena littera Concilij Basiliensis colligitur, notorie excommunicatum ita, vt nulla possit tergiversatione celari aut excusari, vitandum omnino esse. quod manifestè probatur in eadem constitutione: qua quidem partim sustinetur quod veteri iure statutum est in d. c. cum non ab homine. liquidem ex eo etiam ante denuntiationem vitandus est secretò, & publicè is, qui publicè & notorie sit excommunicatus. Etenim iure Concilij Basiliensis ea conclusio obtinebit, cum ita notoria fuerit excommunicatio, quòd nulla possit excusatio suffragari. Huic interpretationi convenit quod Felin. tradit in cap. Rodolphus. de rescriptis. n. 37. post Panor. in cap. cum non ab homine. de iudic. colum. 12. versic. sed certe subtiliter. & Dominic. in cap. cum secundum leges. de heret. in 6. nempè nullam ¶ sententiam declarationis requirit, aut necessariam fore, vbi quid notorium ita sit, quòd nullam excusationem habeat, nec possit vlla tergiversatione celari. licet aliqui declaratio necessaria sit vbi cumque pœna aliqua, etiam ipso iure pro aliquo crimine infligitur. cap. cum secundum leges. de heret. in l. 1. lib. 1. leuis qui delatore est. vbi Bartolus ff. de iure fisci. Ancharanus in Clement. vnica. not. ab. 6. de penis. Gulielmus à Monte Lauduno in cap. vnico. supra. de vita & honestate clericorum. Felin. in cap. 2. col. 1. & 2. de sponsalibus. Abb. in consil. 68. lib. 2. Franc. in cap. vlt. col. penult. de confess. in 6. his etenim in locis frequentissimo omnino consensu receptum est, regulari ter sententiam in pœnis ipso iure statutis requiri, quæ declarationem inducat. & tamen eam non esse necessariam, vbi crimen ita notorium sit quòd nulla possit obtegi, aut celari tergiversatione, adnotarunt Panor. in cap. cum Vintoniensis. de electione. col. vlt. Sed hæc consideratio non omnino congruit huic materiæ: siquidem ante

Concilium Basiliense ad euitationem publicam excommunicati, satis erat sufficiens ipsa publica excommunicatio, licet non foret ita notoria, quòd nulla tergiversatione celari possit: & ad occultam, sufficeret item occulta excommunicationis scientia: sicuti probatur in dict. cap. cum non ab homine. de sentent. excommunic. nec oberit textus in cap. peruenit. 1. de appellat. vbi denuntiatio necessaria videtur aduersus notorium percussorem clerici. quia inibi tantum agitur de ea quæstione, an nõ obstat appellatio sit declarandus, & denuntiandus, notorius percussor clericus? & responsum est à Romano Pontifice, quòd non obstante appellatione, quæ in ea specie friuola est, iudex procedat ad declarationem, & denuntiationem notorii percussoris clerici. quin & præter ista opinio Panor. in c. Felini tunc vera erit, cum iudex executionis, sit etiam iudex competens ad cognitionem ipsius causæ: tunc etenim non erit necessaria sententia declarationis, si ita notorium sit crimen, quòd nulla valeat excusatio ratione, sed poterit executio fieri absq; declaratione: at si iudex, qui executurus pœnam est, nõ sit iudex cõpetens causæ cognitionis, profectò etiam in notoriis omnino erit necessaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure cognoscere poterat: quod notat Dominic. in consil. 136. col. vltim. & Alberic. in rubr. de heretic. quest. 13. n. 43. & 46. ipse verò adhuc indistinctè potius admitterem eam opinionem, quæ declarationem requirit ad executionem pœnæ, etiam ipso iure impositæ, etiam si notorium crimen sit, & itidem eius auctor: quod praxis recepisse videtur: & plurimum probat textus in dict. cap. peruenit. & in c. inter dilectos. de excess. prelat. atque ita aduersus Felinum & alios tenent Hippolyt. in rubric. C. de probation. num. 226. Caietanus in 2. quest. 12. art. 2. & Syluest. in verbo, Assasinus. in fine. quibus addi poterit, etiam ante declarationem posse conferri beneficium Ecclesiasticum tamquam ipso iure iam vacans: licet non possit post se illo auferri ab ipso possidente, donec lata sit sententia declaratoria, secundum Francisc. de Ripa in cap. sapè. de restit. spoliar. colum. penult. cuius sententia erit obseruanda ad interpretationem text. in cap. 1. de homicid. isto libro.

Supereft igitur, quoad excommunicati euitationem, nouam esse constitutionem istam Concilij Basiliensis ad exceptionem notorie excommunicati; in hoc equidem sensu, si præmittamus Martinum V. iam olim tempore Constantiensis synodi, tantum excepisse notorium clericum percussorem. quòd si vetera iura obseruanda forent, maxime his conueniens est simplex, ac generalis exceptio notorie excommunicati: tamen ea non admodum conueniat fini, in quem ista constitutio diuigitur: nempe ad vitanda scandala, & sedandas proborum virorum conscientias. Idcirco magis recepta est in Christiano orbe Martini V. & Constantiensis constitutio. Illud verò est adnotandum, etiam constitutionem Basiliensis Concilij in exceptione notorie excommunicati, maxime differre à veteri iure. Nam secundum vetera iura satis erat aliquem esse notorie excommunicatum eo modo, quo aliquid dicitur notorium iuris, scilicet per confessionem, per sententiam, & similia argumenta. cap. vestra. de cohabit. cleric. & mulier. At iuxta constitutionem Basiliensem est necessarium, quòd sit notorius excommunicatus per operis euidenciam, ita vt nulla possit tergiversatione celari: quod explicat Chosimas in pragmat. sanct. in titul. de excommun. non vitand. in verbo, suspensionis.

Sextò, ex eisdem constitutionibus poterit tolli anxia quædam quæstio, quæ plerosque torquet. Etenim iure cautum est, non esse audienda ¶ Missarum solemnia, cum ea celebrantur à presbyteris notorie fornicariis & concubinam habentibus. c. nullus. 10 c. præter. 32. distinct. vbi Doct. cap. vltim. & cap. vestra. de cohabit. cleric. & mulier. gloss. in cap. de homine. de celebr. Miss. Henric. in c. si celebrat. col. 5. de cler. excom. in miss. Theologi in 4. sentent. distinct. 13. vbi Gabriel. q. 1. dub. 4. Cardin. à Turreciem. in d. c. nullus. nec item sacramentum pœnitentiæ accipere ab eisdem per confessionem sacramentalem. Hoc siquidem verum est iuxta prædictarum constitutionum decisionem, tunc demum, quando hic notorie fornicarius fuerit denuntiatus, vel in aliquo casu excepto in dictis Martini V. & Concilij Basiliensis Canonibus: quorum paulò antè mentionem fecimus. ex quibus ita hanc controuersiam definiendam esse censent Chosimas in dict. verbo, suspensionis. Florent. 2. part. tit. 9. c. 10. §. vlt. Ioan. Maior in 4. sent. dist. 9. dub. vlt. Syluest. in verbo, Missa. in 2. q. 3. Adrian. in 4. sentent. tract. de Eucharistia. quest. pen. & in tract. de confessione. quest. 9. Martinus ab Azpilcueta in c. 1. §. labore. 2. colum. de penit. distinct. 6.

Postremò non est præmittendum quod in eadem constitutione

E c t u r t i o

tutione Basiliensis Concilij *part. vltim.* est statutum: nempe per eam decisionem nullum ius ipsi excommunicatis tribui, nec concedi: imò ipsi iuxta veteres Canonicas sanctiones, etiam ante denuntiationem tenentur abstinere ab his, quæ excommunicatis sunt interdicta eodem modo, quo ante eandem constitutionem tenebantur. Iure autem Pontificio † excommunicati, etiam ante denuntiationem, regulariter abstinere debent à communione fidelium, quæ & aliis cum eisdem excommunicatis est interdicta. Nam & grauius peccatum est excommunicatos, si alio non vitauerit, quàm aliis, si cum non fugerint, & ab eius communione abstinerint. Magis etenim obligatur excommunicatus ad vitandum alios, quàm alij ad vitandum illum. ipse siquidem excommunicatus propter proprium delictum, & in pœnam illius obligatur ad vitandum alios. alij verò non in pœnam sui delicti, sed in pœnam ipsius excommunicati tenentur vitare illum. Vnde sequitur, quòd magis peccat excommunicatus communicando aliis, quàm alij communicando illi. Text. optimus in *cap. illud. de cleric. excomm. minist. gloss. celebris in cap. quoniam. 1. 1. quæst. 3.* quæ asserit, excommunicatum communicado personis sibi subiectis mortaliter peccare, licet illæ communicando ipsi non peccent. Est tamen illius glossæ conclusio in eum accipienda sensum, quem superius exposuimus in §. *præcedenti. num. 8.* scilicet, maritum non posse nec patrem communicare vxori, aut filio excommunicatis: quamuis hi absque vllò crimine communicare valeant marito & parenti excommunicatis. Nec gloss. vsquam sensit, grauius peccare parentem excommunicatum communicando filiis non excommunicatis, quàm ipsi filij, si liberi ab hac censura, parenti excommunicato communicauerint; qui tamen in hoc nullam culpam ex communione cōtraxerunt. rursus in *d. c. illud.* Papa tantum scribit, multò magis periculosum existere excommunicato, non vitare, quàm non vitari; quia non vitare, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari. quibus sanè verbis constat, excommunicatum delinquere, si ipse minimè abstinerit à fidelium communione, cum in hoc dignus culpa sit: at si ab aliis non vitetur, nullo posse notari crimine: siquidem absque eius culpa poterit ab aliis non vitari. Ex his verò minimè colligitur, grauius peccare excommunicatum, si alios non vitauerit, quàm alij si eum non fugerint. Hæc obiter adnotauimus, existimantes nihilominus, excommunicatum regulariter peccare, si se communioni fidelium, qua interdictus est, etiam ante denuntiationem immiscuerit: quod in *d. cap. illud.* satis probatur, vbi gloss. & Doctor. Quamobrem cum per Basiliensē Concilium nullum detur ipsi excommunicato patrocinium, manifestum sit, ipsum teneri, vt iure veteri tenebatur, etiam nunc ante denuntiationem abstinere ab ea communione fidelium, qua interdictus est iure, ea quidem lege, qua & alij ante Basiliensē Concilium ipsum vitare tenebantur. Ipse verò excommunicatus iure tenetur abstinere à communione fidelium, & à diuinis, sicuti post alios tenent Panorim. in *d. cap. illud.* & in *cap. nulli. de sentent. excomm.* Syluest. in *verb. excommunicatio. 3. quæst. 5.* qui expressim hanc interpretationem Concilio Basiliensi, vel Constantiensi apertissimam esse opinatur, vt excommunicatus, etiam occultè, teneatur à communione fidelium, & à diuinis abstinere ante denuntiationem. cuius opinio mihi satis placet, modò illud obseruetur, quandoque excommunicatum, nondum denuntiatum, minimè teneri à communione fidelium abstinere, si ex hoc occultum eius crimen, & occultam excommunicationem proderet grauius cum scandalo. quòd, licet Syluest. refragetur, ipse admitterem quoad communionem fidelium, quæ non pertinet ad Sacramentum perceptionem. Non etenim censeo, etiam occultum excommunicatum posse diuina Missarum solemnia celebrare, aut Sacramenta percipere. Nam siue is occultus sit, siue publicus excommunicatus, ipso iure prohibetur Sacramenta percipere, ac Missarum solemnia celebrare: sicuti inferius trademus. Vnde nulla expectata denuntiatione tenetur omnino abstinere, etiam omnino occultus, à diuinis Sacramentis percipiendis; præsertim cum hæc pœna, quæ excommunicationis causa iure indicitur, occultissimum criminis auctorem afficiat. Nec ob scandalum vitandum fieri rectè potest, quòd quis ea Sacramenta percipiat, quæ iure sunt ei iustissimè interdicta. Nec rectè Sacramenta conferri possunt his, qui ea percipere verantur, licet causa occultissima sit, quæ ipsos indignos efficiat.

Quamobrem quod plerique adnotarunt, nempe occultè excommunicatum minimè teneri, nec obligari ad se subtrahen-

dum à communione aliorum, cum is absque graui scandalo, & sui prodicione ab aliorum communione abstinere non potest: ita sanè visum est his, quorum Syluest. meminit, & Alphonus à Castro libro 2. *de potest. leg. pœnal. cap. vltim. conclus. 2.* & Martino ab Azpilcueta in *dist. cap. 1. §. labore. in fin. de pœnit. dist. 6.* fortassis erit intelligendum quoad communionem fidelium, quæ extra Sacramentorum perceptionem contingit: & id ratione scandali vitandi. Cuius equidem ratio prudentis viri arbitrio præponenda sit prohibitioni huius communionis cum excommunicato. Attamen circa Sacramentorum perceptionem, non video, quo iure ob scandalum euitandum permittendum sit, quòd excommunicatus vtumque occultus percipiendis se immiscere absque grauius peccato, & pœnis humani iuris impune possit. Idcirco Syluestri sententiam quoad istum sensum ipse libenter sequor, præsertim his animaduertis, quæ de scandalo diximus in *reg. peccatum. in princip. de reg. iur.*

His accedit quod Adrian. notat in *4. sent. in tractat. de clau. quæst. 3.* scribens, non esse Sacramenta conferenda excommunicatis etiam ante denuntiationem, etiam post Constantiense decretum, licet non sint ipsi excommunicati vitandi prius denuntientur. Huius sententiæ ratio verissima est, quia iure naturali & diuino tenemur non dare Sacramenta excommunicatis: atque ipsi tenentur ab eorum perceptione eodem iure abstinere, quemadmodum fatens manifestum est, cum excommunicati sint ab vnione fidelium Ecclesiastica auctoritate segregati. Idcirco sanctum canibus dandum non est. *Matthæi capit. 8. Nolite sanctum dare canibus.* Constitutio autem Basiliensis Concilij nec voluit, nec potuit mutare † quod erat iuris diuini, aut naturalis iuris super vitandis criminosis excommunicatis, & his, qui ab Ecclesiæ Catholice mystico corpore sunt separati, vt scribit Ioan. Driedo. *de libertate Christi. pagina 89.* & sentit Adrian. in *dist. quæst. 3.*

§. T E R T I V S.

S V M M A R I A.

- 1 Excommunicatio, an probetur per denuntiationem, vel litteras denuntiatorias? Et ibi intell. cap. pia. de exception. in 6.
- 2 A consequenti dicitur antecedens, cum antecedens sit necessarium.
- 3 Iuramentum suppletorium an habeat locum in probatione excommunicationis.
- 4 Excommunicatus in vna prouincia, vbiq; vitandus est.
- 5 Communicans cum excommunicato regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori à iure afficitur.
- 6 Intellectus cap. significauit. de sentent. excommunic.
- 7 Intellectus cap. nuper. Et cap. si concubine. de sent. excomm.
- 8 Excommunicatio lata in communicantes cum excommunicato non præmissi iura monitionibus, est nulla ipso iure.
- 9 Communicans cum excommunicato, an mortaliter peccet, an tantum venialiter?
- 10 Communicans potest. Et tenetur dicere horas canonicas ratione sacri ordinis.
- 11 Communicans cum excommunicato per metum, an excusetur à culpa, Et pœna iuris? atque inibi latè expenditur vera interpretatio cap. sacra. de his, qua vis, metu, & causa sunt.
- 12 Alimenta ab excommunicato petens, non videtur cum eo communionem habere.
- 13 Metus mortis non tollit malitiam actus, quem quis metu conatus facit.
- 14 Peccandum non est, vt existatur mors.

C E T E R V M si quis exactè obserauerit quæ in præcedenti paragrapho dicta fuere, planè comperiet plurimum inducere denuntiationem ad probationem excommunicationis: atque inde fit per litteras, quas appellant denuntiatorias, excommunicationem probari. gloss. sing. in *cap. licet. sub isto. titul. cuius opinio probatur per locum à consequenti: siquidè à consequenti vero constat, & colligitur antecedens. l. illud. ff. de acquirend. hered. l. 2.* & ibi Bald. *C. de dotis promiss.* notatur in *c. ex part. Cod. de sponsal.* Sed denuntiationi præmittit † excommunicationem: igitur per denuntiationis litteras ipsa excommunicatio constat. *cap. pastor. alus. §. verum. de appellat.* vbi Deci. indistinctè tenet hanc opinionem gloss. Eius verò argumentatio non omnino conuincit, huius assertio nis certitudinem esse aperitissimam. etenim à consequenti † tunc deducitur antecedens, cum antecedens sit necessarium, & semper contingens. Quòd si antecedens non sit omnino necessarium, nec semper contingens, argumentatio minimè est sufficiens, nec certa: sicuti omnes eam tractantes frequentissimè docent: sic etenim, licet denuntiatione plerumque, & sæpissimè fiat post excommunicationem, attamen fieri potest,

test, & fit quandoque, quòd ea contingat iniuste nulla præcedente excommunicatione: textus optimus in dicto cap. licet. quam obrem idem Dec. in cap. prudentiam. §. sexta. de offic. deleg. col. penultim. post Barb. ibi: & Roman. in l. 1. in princip. ff. de noui oper. nunt. existimat, per denuntiationem nulquam probati excommunicationem, saltem quoad excludendum quem à iudicio, & à similibus actibus: cuius opinio in cap. 1. de except. in 6. maximam auctoritatem habet: cum ihibi statutum sit, excommunicationem per bandam fore apertissimis documentis, vt excommunicatus ea ex causa ab agendo & iudicio repellatur. vnde quibusdam vitium est, non satis probatam esse quoad hunc effectum excommunicationem per vnum testem, & famam. atque ita censent Anton. in cap. veniens. in 1. col. vlt. de testibus. Decius in cap. 1. de appellat. num. 23. idem Deci. in cap. 1. de postulat. pralat. num. 27. Roman. in singular. 198. Speculat. titul. de notorio crimine. §. fama. versu. quid si agenti. lalon. in l. admonendi. in reper. num. 284. ff. de iureiur. Hippol. in rubr. C. de probat. num. 7. Felin. in rubr. de probat. num. 4. Ioanni. Andr. & Domin. in dict. cap. 1. de except. in 6. & de fama sola idem adnotat Abb. & Deci. in dict. §. sexta. col. vltim. quidquid ibi dicat Felin. nos item hoc explicauimus in §. precedenti. num. 5. sic, licet alioqui habenti vnum testem, deferatur iuramentum † ad suppleendam probationem: non poterit hoc fieri ad probandam excommunicationem, vt actor à iudicio reiciatur, secundum Rom. in sing. 197. Io. Andr. Domi. & alij in d. cap. 1. lal. in d. l. admonendi. nu. 284. Felin. in d. rubr. de probat. nu. 4. & Hippol. in eadem rubr. C. de probat. nu. 7. glof. insignis in l. non est verisimile. ff. quod metus caus. in verb. presumptio. quam latissimè explicat Ioannes Baptista in dict. leg. admonendi. col. 57. Quòd si verum est, famam, & vnum testem minimè probare excommunicationem ad hoc, vt quis propter eam à iudicio repellatur, nec posse iuramentum deferri habenti vnum testem: profectò Romani, & sequacium opinio satis defendi poterit. Ego verò duo, vel tria in hac questione notanda esse censeo. Primum communi ferè omnium sententia receptum est, excommunicationem alicui obiectam vi exceptionis peremptoriae ad graue quidem præiudicium, nequaquam probari per denuntiationem: oppositam autem in vim dilatoriae ad repellendum quem à iudicio probari quidem per denuntiationem. hanc distinctionem sequuntur Rota in nouo 252. Roman. consil. 349. Dominicus in cap. 1. §. 2. de except. lib. 6. & ibi Doctor. Francus in dicto cap. licet. Cholinus in pragmat. sanctione, titul. de excom. non citan. in verb. denunciata. Abb. & alij in dict. cap. prudentiam. §. sexta. vbi Deci. asserat, hanc opinionem communem esse, quæ rationem habet ex eo, quòd iuxta cõsuetudinem totius Christiani orbis constitutum sit, neminem denunciari, nisi primum fuerit solemniter excommunicatus. & licet possit contingere, iniquè alicum denunciari non præmissa excommunicatione, id rarissimum est, nec tollit à frequentiori vsu legitimam præsumptionem, quæ argumetum inducit saltem vbi non agitur de grauissimo præiudicio, excommunicationem præcessisse. Secundò erit hac in controversia non præmittendum, potior esse quoad excommunicationis probationem, præsumptionem, quæ oritur ex litteris denuntiationis, & ex ipsa denuntiatione, quam ex fama, & simul vno teste: vel vno teste, & litigantis iuramento. quod probatur ex littera Constantiensis, & Basiliensis Concilij: quorum constitutio paulò antè commemorata satis ostendit plurimum tribuendum fore denuntiationi excommunicationis, vt quis sit omnino vitandus. etenim minimè vitandus erit secundum decretum Basiliensis Concilij is, qui verè fuerit excommunicatus: & tamen videmus quotidie vitari eum, quem constat denunciatum fuisse, licet de excommunicatione verè non constiterit alia probatione, quam ipsius denuntiationis præsumptione. Tertium, quod hic considerandum est, pertinet ad intellectum text. in dict. capitul. 1. de except. lib. 6. liquidem opinamur secuti communem sententiam ad effectum repellendi quem à iudicio, satis probari excommunicationem per denuntiationem: tamen si nec probetur vno teste, & fama: nec item sit deferendum iuramentum habenti super ea re vnicum testem ad suppleendam probationem. quæ quidem resolutio deducitur optimè ex his quæ proximè tradita fuere.

¶ Quartur tandem opportunè, an † excommunicatus in vna ciuitate, nempe à iudice Ecclesiastico vnus prouinciae, sit vbique locorum vitandus: & videtur sanè certi iuris esse, quòd is sit vbique vitandus. Excommunicatio etenim afficit animam, & sequitur excommunicatum, vt lepra leprosum, cap. cito surpem. 1. questione 1. ex Ambrosio in commentariis ad caput 4.

Didaci Couar. Tom. I.

Luce. hoc ipsum probatur in canonibus Apostolorum, capite 13. & 16. & in Concilio Arelateni II. canone 8. Textus ad idem in cap. cum & plantare. §. 1. de priuileg. vbi Abb. idem Abb. & Felinus in cap. 1. de treuga & pace. glof. in cap. si quis presbyter. 7. questione 1. glof. in cap. pastoralu. §. verum. de appellat. glof. in cap. officij. de sentent. excommunication. & ibi Felin. glof. in cap. qui quæ. 4. questione 5. Cardinal. in Clement. 1. in verbo, ipsius. de penus. Abbas in capitul. ad nostram. in 3. col. 3. de iureiurand. Innocentius in cap. inquisitioni. de sentent. excommunic. quem imbi sequuntur Doctores, & in cap. cum non ab homine eodem titul. præsertim Abbas & Felin. quæ quidem opinio communis est, vt asserat Martinus ab Azpilcueta in cap. Inter verba. 11. questione 3. corollario 67. idem probat Ioannes Maior in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 8. adlit tamen hoc procedere iure humano, non diuino: à quo discedit ibi, quæst. 1. articul. 3. Iacob Almain. tenens, excommunicatum Parisiis, vitandum esse vbique, etiam iure diuino, quo prohibita est communicatio cum excommunicatis. & profectò, si ius diuinum prohibet communionem cum excommunicatis, satis manifestè constat, eodem iure diuino, excommunicatum Salmantica, vbique locorum vitandum esse. Hanc verò cõmunem sententiam quidam veram esse opinantur, quando qui excommunicatum vitare vult, probare potest, eum esse alibi excommunicatum, & denuntiatu: alioqui si hoc non possit probare, non tenetur eum vitare, nisi in eo loco, vbi fuerit excommunicatus, & denuntiatu: quod adnotatur Henric. in capitul. cum desideres. de sentent. excommunicat. Cholinus in pragmat. sanct. titul. de excommunicat. non vitand. verbo, excommunicationi. Syluest. in verbo, excommunicatio. §. distio 17. Pia sanè est horum sententia, & fortassis Concilium Basiliensè eam habuit mentè, vt voluerit, nullibi locorum quem teneri ad vitandum excommunicatum, nisi in ea prouincia, & diocesi, in qua denuntiatu fuerit. Ipse verò non auderem ita late Concilij decretum interpretari. Nam qui in vno loco publicè denunciatus est, minimè ab Ecclesia toleratur, eo quòd sit publicè excommunicatus: idcirco si probari denuntiatio possit commodè, vitandus est publicè, & occultè. quòd si probari denuntiatio non valet, tunc equidem vitandus erit occultè: non autem publicè. atque ita existimo esse definiendam questionem istam.

¶ Sed si quis † cum excommunicato aduersus prohibitionem iuris cõmunicauerit, minoris afficitur à cauone ipso, excommunicatione, cap. vltim. de cleric. excommunic. ministr. cap. nuper. cap. cum desideres. de sentent. excommunic. cap. sicut. cap. excommunicatos. cum duobus sequentibus. 11. quæst. 3. cap. 2. de exceptionib. quorum omnium præcipua est distinctio text. in cap. nuper. Ex quo palam deducitur, hanc excommunicationem, quæ infligitur communicantibus cum excommunicatis, minorem esse. idem apparet ex cap. statimus. & cap. constitutionem. sup. eodem. in dicto cap. 2. de exception. qua in re hæsitandum non est. Nam licet aliquot canonibus decisum sit, communicantem cum excommunicato, in excommunicationem à iure statutam, & indistam incidere: illud est intelligendum de excommunicatione minori, sicuti pluribus in locis satis expressim explicatur. quæ denique regula pluribus in casibus fallit, in quibus communicans cum excommunicato maiori notatur excommunicatione, quorum aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris Pontificij decisionum.

Primum equidem solet ad hoc in medium adduci responsio text. in cap. significauit. de sent. excommunicat. vbi probatur maiori excommunicatione affectum esse eum, qui cum excommunicato communicauerit: imò & esse huius excommunicationis absolutionem ab ipso taptum Romano Pontifice postulandam. vnde manifestum est, non posse illum textum intelligi † de excommunicatione minori: dum dicit cõmunicantem cum excommunicato eadem affici & ligari excommunicatione. etenim licet Canones illi in cap. excommunicatos, & cap. sequent. 11. quæst. 3. hanc patiantur in similibus verbis interpretationem propter subiectam materiam, vt eadem excommunicatio intelligatur quoad priuationem Sacramentorum, & eorum perceptionem, & sic minor excommunicatio. cap. si celebrat. de cleric. excommunicat. cap. 2. de except. tamen text. in dict. cap. significauit. non potest vilo pacto ita intelligi: quia & absolutionem huius excommunicationis ad Romanum Pontificem pertinere probat: cum absolutio minoris excommunicationis regulariter obtineri possit à simplici sacerdote: cap. nuper. de sentent. excommunicat. qua ratione hæc interpretatio minimè est admittenda: tamen si eam exposuerit in dict. capitul. significauit. quam ob rem adnotandum

E c 2

erit,

erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici, à solo Romano Pontifice absolendum, tunc demum cum quinque simul contigerint, quæ in dict. cap. significauit. expressim continentur. Primum, quod excommunicatus, cui communicatur, sit ea censura ligatus à Romano Pontifice iudicialiter, & nominatim, ita quod non sit satis, excommunicatum fuisse à Papa sententia Canonis generalis. Secundum, quod communicans sit clericus. Tertium, quod communicet cum excommunicato, sciens illum esse excommunicatum à Papa. Quartum, quod hæc communicatio contingat sponte, nullo metu, nedum conditionali præmissio. Quintum, quod sit communicatio in diuinis, in Ecclesia, vel extra Ecclesiam simul orando, aut aliis. His etenim vnâ constitutis colligitur, communicantem cum excommunicato, maiorem contrahere excommunicationem, à solo Romano Pontifice delendam: secundum Hostiens. Cardinal. Anton. Abb. & Felin. in dict. cap. significauit. eumdem Felin. in cap. excommunicamus colum. 3. de heret. Archid. in cap. si quis Episcop. in conf. 11. quæst. 3. in fin. Syluest. in verb. excommunicatio. 7. casu 6. Caiet. in verbo, excommunicatio. casu 58. Florent. in 3. part. tit. 2. 4. cap. 32. Adrian. quodlib. 6. ad 2. vbi fatetur, hanc opinionem communem esse: idem restantur Syluester in dict. 6. casu, & Mari. Socin. in cap. ad audientiam. de homin. num. 25. vnde patet, falsum esse quod gloss. scripsit in dict. cap. 2. de exception. existimans, communicantem cum excommunicato à Papa incidere in excommunicationem maiorem, & hoc ipsum esse speciale propter auctoritatem Romani Pontificis. sic & Regia Partitaraum lex non relectæ quætionem istam expediuit, dum tit. 9. part. 1. l. 37. statuit clericum communicantem in diuinis vel humanis cum clerico excommunicato à Papa, statim ex hoc ligari maiori excommunicatione. Hoc etenim vel falsum est, vel intelligendum iuxta eam interpretationem, quam communis interpretum consensus recepit ad text. in d. c. significauit.

7 Secundo loco passim adnotatur, communicantem ꝑ cum excommunicato maiori excommunicatione, vt eumque contingat communicatio, si ea sit in crimine, propter quod aliter fuit excommunicatus, maiori ligari excommunicatione. Textus optimus in cap. si concubina, & in cap. nuper. de sentent. excommunic. Ex quibus hæc frequentissimo omnium consensu colligitur conclusio: quæ ita erit accipienda, vt communicatio in alio crimine, cuius causa excommunicatio non fuerit inflicta, minimè sit sufficiens ad hoc, vt communicans in excommunicationem maiorem incidat: secundum Abb. & communem in dict. cap. si concubina. Ab hac verò excommunicatione is tantum absoluit, qui poterat ab excommunicatione principali, & in principalem lata iure absolueret: sicuti probatur in d. c. nuper. §. in primo quidem articulo. nec per hoc verè concluditur, hanc excommunicationem maiorem, qua communicans in crimine afficitur, esse excommunicationem hominis: non enim est, sed Canonis, & Iuris, licet eius absolutio competat ei, qui ratione criminis principalem excommunicauit: quod notant Innocent. Ioan. Andr. Card. & alij communiter in dict. cap. nuper. vbi Panormit. fatetur, hanc opinionem communem esse, eamque sequitur. hoc ipsum probatur in dict. cap. nuper. in verb. quamuis enim & tunc. dnm per dictionem, quamuis, ac per dictionem, & responderet, minorem excommunicationem, qua communicans ligatur, esse Iuris. nam sensu & istam maiorem, quæ propter communionem in crimine imponitur, etiam Iuris esse.

8 Tertiò illud generaliter est obseruandum, posse communicantes cum excommunicatis, quandoque maiori excommunicatione ꝑ ligari, si id iudici visum fuerit, seruatis tamen his monitionibus, quæ à iure in hac specie pro forma fuere statutz, & inductæ: quarum mentio fit in cap. statuimus. & in cap. constitutionem. supr. isto titulo. qua ratione speciale quidem esse videtur, quod in hoc casu excommunicatio lata sine canonica monitione sit nulla ipso iure, quod notat gloss. inibi communiter recepta in dict. cap. statuimus. in verbo, non teneat. gloss. in cap. quod in dubiis. de sentent. excommunicat. Felin. in cap. cum sit Romana. num. 15. de appellat. id autem procedit, vbi quis excommunicat participantes cum excommunicato à seipso: secus si excommunicet communicantes cum excommunicato ab alio, vel à iure: tunc etenim excommunicatio lata sine monitione, licet sit iniusta, non est nulla ipso iure, Ioan. Andr. Domin. & Franc. in dict. cap. statuimus. Abb. & Franc. in cap. peruenit. in 1. de appell. Abb. in dict. cap. quod in dubiis. colum. 1. quod existimo satis dubium esse. Hic verò tertius casus olim fuit planè permittus in dict. cap. quod in dubiis. in fine. quo quidem statutum est, communicantes cum excom-

municatis posse maiori excommunicatione affici, si moniti noluerint à communionem abstinere. adeò sanè est specialis monitio in hac specie necessaria, vt licet alioqui sufficiat monitio generalis, quoties generalis excommunicatio ferenda est, cap. vit. de elect. in sexto. authent. si omnes. C. si minor. ab hered. absli. clement. 1. de iudic. l. 2. C. de decurionib. notat in simili Felin. in c. 2. de constit. num. 8. & in cap. exhibita. de iudic. col. 2. est etenim satis rationi consonum, quod sufficit generalis monitio ad excommunicationem, quæ aduersus incertos generaliter ferenda est. tamen ad excommunicationem ferendam aduersus communicantes cum excommunicatis necessaria est monitio nominatim specialis, nec generalis admittenda est, quamuis generaliter sit ferenda excommunicatio: atque ita visum est gloss. in verbo, nominatim. Ioan. Andr. Franco, & Doctor. in dict. cap. constitutionem. Sed nihilominus Hostiens. in cap. statuimus. super eo. existimat sufficere generalem admonitionem, quoties in genere ferenda est excommunicatio aduersus communicantes cum excommunicato. idem tenet Panormit. in cap. peruenit. in 1. de appellat. quorum opinionem praxis recepit ita quidem, quod monitio generalis tantum semper premitatur contra communicantes cum excommunicatis, vt tandem in eos feratur excommunicatio maior. Hinc solet adnotari, communicantem cum excommunicato, minimè peccare mortaliter. Nam si mortale crimen à communicante committeretur per communionem, posset facillimè maior excommunicatio ferri in communicantes: & tamen hæc ferenda non est regulariter, nec ferri debet, nisi ex grauisima causa, de quo statim acturi sumus.

¶ Igitur regulam istam constituimus, quæ hanc assertionem expouit. Communicans ꝑ cum excommunicatis regulariter venialem tantum, non mortalem contrahit culpam. hæc probatur in dict. cap. quod in dubiis. dum præsumptuosam communicationem requirit, id est, procedentem à contemptu: ad hoc, vt communicans cum excommunicato, maiori afficiatur excommunicatione. vnde fit, vt secluso contemptu non detur mortale peccatum, nec possit ferri excommunicatio maior, quæ ferenda non est, nisi præcedente mortali culpa, aliter text. in dict. cap. quod in dubiis. ad hanc conclusionem induxit Ioan. Maior in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 3. colum. 2. scribens communicantem cum excommunicato non peccare mortaliter, quia non potest is ante canonicam monitionem excommunicari maiori excommunicatione. Quæ quidem inductio minimè sufficiens est: cum & is, qui mortale crimen absque vilo dubio commiserit, nequaquam possit maiori excommunicatione ligari ante canonicam monitionem. Sed adhuc prædicta conclusio omnium Theologorum, & Canonistarum suffragio receptissima est.

Peccat tamen communicans cum excommunicato mortaliter in tribus casibus: si communicet in diuinis, aut in quocumque crimine, aut in contemptum iudicis, vel excommunicationis: secundum Abb. & communem in cap. sacris. de his qua vi metisse caus. sunt. & in cap. sacris. de sentent. excommuni. S. Thom. & alios in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2. art. 4. Syluest. in verb. excommunicatio. §. notabil. 3. Florent. 3. part. tit. 25. cap. 1. & Adrian. in 4. sentent. in tractat. de clauibus. quæst. 3. §. ex dictis. Primi verò casus ea est ratio, quod præceptum de euitandis excommunicatis directè respiciat spiritualia, & legitimos actus: atque ideo qui excommunicatum ad diuina admittit, & cum eo in diuinis communicat, facit contra præceptum, & eius potissimam rationem: idcirco mortaliter peccat. Qui autem communicat cum excommunicato in humanis, non facit contra præcipuum præcepti rationem: vnde veniali tantum notandus est culpa. Hæc sanè communicatio in diuinis, cuius causa mortalis criminis reus est, qui cum excommunicato communicat, pertinet ad officia diuina, quæ publico Ecclesiæ Catholicæ nomine in Ecclesiis celebrantur, item ad sacramenta, & ad Ecclesiasticam sepulturam. his etenim exemplis passim Doctores vtuntur. Nec temerè id adnotauimus, sed vt inde opinemur fortassis tunc mortale crimen committi à communicante in diuinis cum excommunicato: cum in his diuinis communicatio contigerit, quæ ipsis interdicta sunt excommunicatis: nempe in Sacramentis administrandis & percipiendis: atque item in Ecclesiastica sepultura: & præterea in diuinis officiis, quæ publico nomine & officio in Ecclesiis celebrantur. nam excommunicatus non potest ingredi Ecclesiam eo tempore, quo diuina officia celebrantur. text. in capitul. responsio. de sentent. excommunicat. capitul. quod in te. de panitent. & remiss. capitul. alma mater. cuius statim in 2.

buius reledionis parte interpretationem explicabimus. gloss. expressim hoc ipsum tradens in capitul. qui studet. & ibi Præposit. 1. quest. 1. Innocent. Anton. & alij in dicto capitul. responso. Felin. in capitul. 2. de except. Deci. in capitul. ad presentiam. de appellat. Anton. Imol. & Abb. in capitul. 1. ad fin. de vita. & honest. cleric. idem Abb. elemens. grauis. de sentent. excommunicat. ex quibus apparet, communiter receptum esse, excommunicatum posse absque vlla culpa Ecclesiam ingredi causa orandi; eo tamen tempore, quo diuina officia non celebrantur. camerii Panorm. & Henr. in d. cap. responso. teneant, non esse licitum excommunicato Ecclesiam ingredi, etiam eo tempore, quo diuina officia non celebrantur: quos & Felin. ibi sequitur.

Sic & excommunicatus priuatim potest & dicere horas canonicas. gloss. in cap. 2. & in cap. illud. de cleric. excommun. minist. & in cap. presbyterum. 28. distinkt. modo eas solus absque socio dicat & recitet, omitteus illum versiculum, Dominus vobiscum, secundum Archid. & Præposit. in dict. capitul. presbyterum. Florent. 3. part. titul. 2. 4. capitul. 76. quorum opinionem scribit communem esse Martin. Azpilcueta in cap. quando. de consecra. distinkt. 1. notab. 7. num. 18. quo in loco asseuerat, non tantum posse excommunicatum horas canonicas dicere priuatim: imò & teneri si alioqui ordine sacro prædicator sit, quod ante ipsum responderunt alij in clerico deposito, & adhuc in degradato per solemnem degradationem: quos & ipse num. seq. citat. Sed præ ceteris Albertus Ferrati in tractat. de horis canonicis. quest. 12. & 13. Abb. & Doctor. in dict. cap. 2. de cler. excomm. minist. Syluest. in verb. degradatio. qu. 8. Ioan. de Lignano in elem. dignum. de celebrat. Miss. qu. 3. Dec. in cap. inlleximus. de iud. col. 2. Quid autem dicendum sit in excommunicato, an is ratione beneficii Ecclesiastici teneatur ad horas canonicas, paulò post explicabimus in ea questione, qua tractabitur, an excommunicatus possit fructus beneficii Ecclesiastici percipere. & id nos obiter tradidimus in libro 3. variarum resolut. capitul. 13. num. 8. Hæc sanè exposuimus, vt ostenderemus, quæ diuina officia sint excommunicato interdita. Nam fortassis, licet communicans cum excommunicato in his diuinis, quæ in specie sunt ei interdita, mortale crimen committat, non ita mortaliter peccat, sed venialiter si cum excommunicato communicauerit in priuatis horis canonicis recitandis, & in ingressu Ecclesiarum eo tempore, quo officia diuina non celebrantur. Etenim excommunicatus ipse non est his actibus interdicitus, nec priuatus: atque ideo licet nemo possit absque veniali culpa in his cum eo communicare, quemadmodum nec in aliis, quæ ad diuina non pertinent: attamen non ex hoc contrahitur mortale crimen per communicationem istam in diuinis contingentem: cum ex mente Doctorum, qui existimant, mortale crimen committi, si quis communicet cum excommunicato in diuinis, ea conclusio intelligenda sit in Sacramentis, in sepultura, in diuinis officiis, quæ solemniter, & publice in Ecclesiis celebrantur. quod iudicio lectoris committendum esse censemus.

Verum his quæ superius tradita fuere, plurimum obstat decisio elegans in cap. sacris. de his que vi. metusve caus. finit. nam in eius parte vltima probatur, communicantem cum excommunicato mortale crimen committere: & deinde nullo metu excusari à pœna, quæ in iure canonico statuta est contra communicantes cum excommunicatis. Hinc etenim duo constant, quæ videntur iure defendi non posse. Primum, quod communicans cum excommunicatis, mortalem culpam committat. Secundum, quod nullus metus, nisi isã vi præcisa procedat, excuset communicantem cum excommunicato. cum alioqui periculum, mortis ratione famis procedens, à furti crimine excuset, cap. si quis propter necessitatem. de furtis. & præterea licita sit communicatio cum excommunicato ad emendum vel petendum ea, quæ sunt victui, & vestigijs necessaria, ne quis fame peccet. cap. si vere. §. est autem. de sentent. excommunicat.

Primum igitur hæc causa intellectus ad prædictam decisionem ita solet explicari, & distingui, vt qui communicat cum excommunicatis, ab eis petendo ea, quæ necessaria sunt victui & vestigijs, minimè culpam contrahat nec mortalem, nec venialem, nec inuidat in minore excommunicationem: quia is non agit directe ad communicationem cum excommunicatis, sed ad petendum à similitate, & quæ necessaria sunt, ne fame peccet: & sic metu mortis ex fame imminentis non agit prima intentione, & directè ad peccatum: nec in id consentit principaliter: sed in petitionem ipsam alimentorum. at qui metu mortis sibi comminatione instantis, nisi communicauerit cum excommunicato, ei-

dem communicet, metu quidem consentit in peccatum primo & principali consensu. quamobrem in priori casu metus mortis excusat: non sic in posteriori: cum maleficia voluntate distinguantur, capitul. cum voluntate. de sentent. excommunicat. l. qui iniuria. in princip. ff. de furt. sic sanè interpretantur hæc decisiones iuris canonici Panormi, in dicto capitulo, sacra. colum. penult. Adrian. in quodlib. 1. artic. 3. versicub. ab quinto. idem Adrian. optimè in 4. sentent. in tractat. de claudis. quest. 3. exceptione 8. apud quem longius hæc prima interpretatio discutitur.

Secundò, quo apertius prænotata distinctio percipiatur, aliter ipse rem istam discutendam esse censeo: siquidem quoties agimus de his, quæ iure naturali, diuino, vel humano prohibita sunt, an ea liceant ex aliqua causa contingenti ob aliquo euentum, & circumstantiam actus: illud est omnino considerandum, an qualitas illa vel circumstantia tollat actus malitiam, propter quam is prohibitus fuerit: etenim tunc cessat ipsa prohibitio: quòd si illa circumstantia non tollat, nec auferat malitiam actus prohibiti; profectò prohibitio adhuc manet, & ideo non obstante illo euentu & circumstantia, peccatum contra prohibitionem committitur. quam distinctione latius nos explicauimus in Relect. regul. peccatum. de regul. iur. 2. part. §. 1. num. 7. metus autem mortis non tollit malitiam actus in hac prohibitione communionis cum excommunicato, nec eam cellare facit. nam licet metus insit, nihilominus ipse communicans cum excommunicato consentit in illam communionem prohibitam, & in peccatum: qui quidem consensus adesse nequit absque malitia, quam habet communicatio cum excommunicato, cum coacta voluntas sit, sicuti nec malitia actus fornicationis, aut adulterij tollitur, si quis metu grauissimo fornicationem, aut adulterium committat: is equidem, etiam si metu, consentit tamen in peccatum, quòd absque malitia fieri non potest. igitur qui metu communicat excommunicato, in prohibitum consentit actum, qui adhuc malitiam habet, quam circumstantia metus non tollit: quia non obstante metu hæc communicatio cum excommunicato fit aduersus iuris prohibitionem. At qui petit ab excommunicato alimenta sibi necessaria, rem debitam exigere, & licet debita peti omnino, & licet potest ab ipso excommunicato: text. in dict. cap. si vere. atque hæc circumstantia cum permissam faciat communionem cum excommunicato, ne is commodum consequatur ab excommunicatione & crimine contumacia, malitiam actus tollit, & ea ratione cessat prohibitio communionis cum excommunicato. Quibus accedit locus celebris Machab. primo, cap. 2. Machab. 2. capite 7. vbi constat, ludæos metu coactos noluisse carnes porcinas comedere, quas tamen comederunt fame coacti. In priori quidem casu metus circumstantia non abstulit malitiam actus lege Moisaica prohibiti, & tamen in posteriori fames imminens amouit & exclusit ab eo actu omnem eius malitiam, quam ex prohibitione habebat.

Tertiò solet aliter intelligi responsio text. in dict. capit. sacris. in eius vltim. part. vt nullo metu excusetur quis à communionis cum excommunicato prohibitione, in quò adhuc peccet ei communicans propter quemcumque metum, quoties communicatio fit in diuinis, vel in crimine, & his similibus casibus. nam textus ille præmittit peccatum mortale contrahi ex illa communicatione. ergo de ea tantum agit, quæ sub reatu mortalis culpæ prohibita est, & sic de ea, quæ in diuinis, vel in crimine contrahitur. text. opt. in cap. vltim. 2. 4. qu. 1. & in specie hæc interpretationem exponit Syluest. in verb. metus. quest. 7. & in verb. excommunicatio. 5. quest. 3. quasi secus, sit, si quis in humanis, & temporalibus cum excommunicato communicauerit per metum; non enim peccabit, nec excommunicatione minori afficitur. Huic verò intellectui duo videntur obesse: primum quòd lex humana, quæ prohibet communicationem cum excommunicato, etiam in temporalibus, potest obligare sibi subditos sub peccati reatu, & culpa, etiam cum periculo mortis. Nam & Caiet. in 1. 2. quest. 96. art. 4. scribit posse legem humanam obligare, etiam cum periculo vitæ ad aliquid vitandum, vel agendum, sub pœna mortalis culpæ. Igitur potest humana lex prohibere communionem cum excommunicatis adhuc in temporalibus sub reatu mortalis criminis, etiam cum periculo vitæ. Alterum grauius erget, nempe nec veniale crimen esse committendum propter quemcumque metum, qui dubio procul non excusat etiam à veniali peccato: quòd seuori charitatis opponitur. gloss. in verb. benedictionem in proemis sacra. quam ob rem nec licet communicare cum excommunicato in temporalibus & humanis propter quemcumque metum, quem admodum tenet Panormi. in dict. cap. sacra. colum. pen.

pen. tenet D. Thom. in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 4. & ibi Durandus q. 5. ad 3. idem D. Thom. quodlib. 11. art. 9. & in additionibus ad 3. partem quæst. 23. artic. 3. Summa confess. tit. de sent. excomm. q. 165. In genere autem, veniale peccatum non esse committendum ob vitandam mortem, probatur in cap. 1. 22. q. 2. & c. ne quis ea q. ex Augustino in lib. contra mendacium: & alius, quorum & nos meminimus in Epitome ad 4. Decret. 2. part. cap. 3. §. 4. num. 3. Non obicit text. in d. cap. sacru. nam in eo tantum mentio fit de mortali crimine propter eius gravitatem. fit ergo, non esse congruam rationem, quæ in hoc intellectu adducitur ad percipiendum verum sensum d. cap. sacru.

Quarto, licet hæc decisio difficilem rationem habeat, ipse censo veriore interpretationem aliunde fore deducendam: & potissimum à vera cuiusque legis moderatrice ratione. quæ in legibus diuinis, naturalibus & humanis, tantam habet vim, vt commodè non valeat legis alicuius interpretatio adsumi, nisi ratio viam veritatis aperiat. Etenim ipse opinor, legem Pontificiam, quæ in humanis & temporalibus communionem cum excommunicato vetuit, minimè voluisse obligare quemquam ad vitandum excommunicatum cum mortis grauissimo periculo, & sic dato metu cadente in constantem virum. quod mihi apertissimum fit ex eo, quòd canon ipse, iusque Pontificium ex leuioribus causis communicationem cum excommunicato permiserit: nempe iure patriæ potestatis, cohabitationis coniugalis, & familiaritatis. cap. quoniam multos. 11. quæst. 3. par. igitur est, quòd coniectum fortiori ratione, communicationem cum excommunicato excusari, si id fecerit coactus metu mortis sibi imminenti, si communicare voluerit. Qua ratione præcedens intellectus optimè defendi poterat, vt prædicta responsio cap. sacru. non obtineat in eo qui cum excommunicato communicat in temporalibus & humanis propter metum, & mortis periculum. Sed & amplius obseruandum est, quòd nec in diuinis prohibito communicationis cum excommunicato habet eam vim, vt cum periculo mortis obliget quemquam ad vitandum ipsum excommunicatum. Hoc sanè à ratione, quæ legem ipsam verè interpretatur, deduci rectè potest: siquidem præsumendum non est, hanc communicationem prohibitam esse cum tanto vitæ discrimine ipsius nolentis communicare. Piè etenim & maturo iudicio censendum est, noluisse legem, quæ vetuit communicationem cum excommunicato in diuinis, quemquam obligare ad vitandum excommunicatum cum graui mortis periculo, nisi vbi communicatio cõtingeret in crimine, vel in detrimentum fidei Catholicæ, vel in contemptum Ecclesiasticæ censuræ. Nam si quis hæreticus censuras Ecclesiæ contemnens in vilipendium Ecclesiasticæ disciplinæ comminaretur mortem alicui, nisi cum eo in diuinis communicet, profectò potius mortem pati debet is, quàm cum eo ita communicare: sed si quisquam tyrannus metu cogeret sacerdotem, vt coram ipso celebraret Missarum solemniam, in contemptum religionis, nec in vilipendium fidei Catholicæ, absque vlla hæreseos labe: is nequaquam mortaliter peccaret, nec minori excommunicatione affectus est, licet coram tyranno Missarum solemniam peregerit. quam sententiam veram esse existimant Ioan. à Friburgo in sum. confessorum. tit. de sentent. excomm. q. 165. Syluest. in verb. excomm. §. dubio. 14. Ioan. Maior in 4. sentent. dist. 18. quæst. 4. & Mart. ab Azpilcueta in cap. inter. ver. 11. quæst. 3. præliud. §. ex quibus apparet, vltimam partem cap. sacru. esse intelligendam vel in metu leui, vel quoties communicatio contingit in diuinis quoad præiudicium fidei Catholicæ, vel in crimine, aut in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ.

Tandem dum in d. cap. sacru. asseritur, cõmunicantem cum excommunicato mortale crimen committere, intelligendus est istextus iuxta præmissam distinctionem: scilicet cum communicatio fit in diuinis, in crimine, vel in contemptum. vnde & mortaliter peccat qui post monitionem canonicam, ne communi- cet cum excommunicato, ab eius communicatione non abstinere: quasi tunc contemnere videatur Ecclesiasticam censuram: & idem maiori excommunicatione ligari poterit. cap. statuimus. cap. constitutionem. sup. isto titulo.

Illud non est prætermittendum ad veram interpretationem cap. sacru. in prima eius parte, quod Ioan. de Selua in tractat. de iureiurand. 3. part. q. 2. col. 8. vers. Sexto limit. ex illa decisione probare nititur, posse quempiam vi præcisâ compelli ad iurandum: & sic ad loquendum: quod præmittunt Goffred. & Felin. in cap. si vero. in fine. de iureiurand. cum tamen contrarium adnotauerint Ioan. Andr. & Panorm. in cap. verum. eo. titul. quia licet possit quis cogi

ad loquendum metu, & vi conditionali; non tamen vi præcisâ. Est enim vis præcisâ, quando in nobis non est potestas resistendi: vel vtrum agamus, vel non agamus, etiam si velimus, mortem pati potius quàm agere: nec vlla in nobis est voluntas: ac metus conditionalis, aut vis quæ conditionem habet, particeps est nostræ voluntatis, & voluntatem, quamuis coactam, nobis dimittit: quemadmodum distinximus in Epitome in 4. decret. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 11. nam cum in locutione consistat, sicut & in aliis communicatio cum excommunicato, & hæc possit dari per vim præcisâ, vt probatur in d. cap. sacru. in part. 1. consequitur, vt opinatur Selua, inibi satis euidenter apparere, posse quem vi præcisâ cogi ad iurandum, & loquendum. Quæ tamen adnotatio mihi non placet: quandoquidem communicatio cum excommunicato possit planè contingere in multis per vim præcisâ absque locutione: nempe in eo quòd quis sit simul præsens diuinis officiis, quòd audiat ab excommunicato diuina officia, in mensa, osculo, amplexu, & his similibus, in quibus satis poterit ad exemplum deduci prior pars cap. sacru. nec necessariò debet exponi de communicatione in oratione, aut locutione: vnde non est omnino certa inductio Ioan. de Selua: nec conuincit Ioan. Andr. & Panorm. difficultatem falsam esse.

§. Q V A R T V S.

De bonis operibus.

S V M M A R I A.

- 1 Nemo potest alteri, nec sibi ex bonis operibus primam gratiam ex condigno mereri: Et ibi unde procedat meritum condigni.
- 2 Gratia gratis data, auxilium speciale Dei. Et gratia gratificans, qualiter distinguantur.
- 3 Nemo potest sibi virtutibus naturalibus absque speciali Dei auxilio ea efficere, quæ sunt ad Iustificacionem necessaria: Et tamen cum hoc extat liberum arbitrium.
- 4 Opera bona iusti meritoria sunt ex condigno vita æterna.
- 5 Opera bona iustorum dupliciter considerantur. Et item meritum condigni distinguitur.
- 6 Nullus potest quidquam alteri ex condigno mereri.
- 7 Potest quis pro alio de rigore iustitiæ satisficere pro pena temporaria, modo uterque sit in charitate.
- 8 Opera extra charitatem facta non sunt ex rigore iustitiæ satisfactoria, etiam recedente fitione.
- 9 Opera extra charitatem facta, etiam iniuncta in penitentiam sacramentalem non sunt de iustitiæ satisfactoria, adhuc accedente charitate.
- 10 Opera facta in charitate Et per peccatum mortificata, charitate accedente priorem effectum recipiunt.
- 11 Opera bona facta extra charitatem, quandoque utilia sunt.
- 12 Traditur intellect. gloss. in cap. quod quidam. de penit. Et veniit.
- 13 Sacramentum penitentia an sicut baptismus recedente fitione fortiansur suum effectum. Et quid de alio Sacramento.

OSTAVO à definitione maioris excommunicationis potissimus præter alios eius effectus infertur, & deducitur, quòd excommunicatus omnino priuatus sit suffragiis Ecclesiæ Catholicæ. Hoc etenim superius satis probauimus, & constat: quia excommunicatus extra Ecclesiam est, nec eius membrum verè dici potest; igitur suffragia Ecclesiæ, quæ tantum eius in membris communia sunt, minimè profunt excommunicatis. Sed quòd manifestius hanc illationem exponamus, hoc in loco agere libet de effectibus, quos suffragia Ecclesiæ potissimum operantur. & præsertim, vt propositæ materiam subleuamus, quæritur, an orationes, & suffragia vnus alteri prodesse possint? nam hic locus non exigit, quòd in specie tractemus de effectibus orationis, & sacrificiorum erga ipsammet operantem. Sunt igitur aliquot constituenda ad huius rei cognitionem, quibus facillimè constabit eius ad vnguem resolutio.

Primum. Nemo potest alteri primam gratiam ex condigno mereri. Probatur hæc assertio Ieremia cap. 15. Si steteris Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. & tamen maximi meriti fuere apud Deum Moyses & Samuel. ergo nullas potest alteri de condigno primam gratiam mereri. Idem constat Ezech. cap. 18. Erit iustitia iusti super iustum: & impietas impij super impium. nam sicut non nocet homini patris impietas: ita nec poterit prodesse ex lege iustitiæ ipsius patris iustitia. Deinde meritum condigni non excedit personam ipsius qui meretur. Etenim meritum condigni non procedit ex solo libero arbitrio, quo aliquid agimus, nec ex natura operum nostrorum: sed simul ex libero arbitrio & virtute Spiritus sancti, gratiam specialem tribuentis per motionem ad opus bonum & cooperationem eius.

ita quidem nullum opus procedens à libero arbitrio, potest esse meritum sine virtute & gratia Dei: nec item opus Dei esse meritum, nisi fieret per liberum arbitrium humanæ vel Angelicæ naturæ. Meritum enim opus est Dei, & nostrum. Dei scilicet mouentis auxilio specialis gratiæ, & nostrum vt liberè cooperantium: siquidem postquam Deus voluntatem nostram speciali auxilio gratiæ excitauit ad bonum, est in ipsa hominis voluntate hæc potestas, vt Deo mouenti & inspiranti consentiat, aut dissentiat. Est elegans hæc de re Pauli testimonium 1. ad Corinth. cap. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.* idem Paul. 2. ad Corinth. cap. 9. *Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.* Quibus locis palam probatur, non esse nos ex libero arbitrio sufficientes ad opera bona sine gratia Dei. Rursus & hæc præmissa manere apud nos liberum arbitrium, docet Euangelium Ioan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* & Iesus Luc. 9. cum ait: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, nostram libertatem manifeste indicat.* Paul. item 1. ad Corinth. cap. 7. *Qui statuit in corde firmius non habens necessitatem, potestatem autem habens sue voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginitatem suam, bene facit.* hoc ipsum plerisque aliis testimoniis à viris Catholicis aduersus Pelagij pestilentissimos ac omnino dissidentes errores longius comprobatur: maxime per Ioan. Roffensem contra Lutherum artic. 36. Ioan. Eckium artic. 31. Ioan. Bunderium à Gandauo in compendio concertationum, tit. 6. Alphonsum à Castro aduersus hæreses, in verb. Gratia. & in verb. libertas. Dom. à Sor. lib. 3. de natura & gratia, cap. 1. & cap. 7. & aliis. Andr. à Vega in libr. de fide iustificante, quest. 6. & sequens. Ex hac de re Sanctæ Synodi Tridentinæ definitio in sessione 6. capitul. 5. Sunt præter alia multa Diui Augustini in 3. libr. Hypognosticon ad finem pulchra verba. *Audi, inquit, ergo breuiter, propria voluntatis tunc est meritum bonum, quando gratia donum precedit vniscuiusque voluntatem, vt meritum faciat homo per propriam voluntatem. & idem auctor ibidem paulo antè: Sed clamas iterum, & dicis: Si nullum est meritum operantis, quomodo scriptum est: Et tu reddes vniciuique secundum opera sua? Ausculta & intellige, si tamen aures habes audiendi, & cor non sit induratum intelligendi: propter liberum arbitrium, quo bona & mala operantur homines, dictum est: Vniciuique reddes secundum opera sua. Habet enim homo malum meritum, cum vicio suo iam baptizatus declinat à bono, & facit malum, id est, cum dereliquit Deum, & diligit seculum. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperatur existit, & omnem spem suam habet in illum, cum aurem suam, & cor Deo loquenti intus, hoc est, in interiori homine præbet, & non foris in malis seculo perstreptentis. Hæc Augustini. Quæ cum, vt modo argumentabamur, certa sint & probent meritum condigni procedere ab operibus nostris libero arbitrio, cooperante ei dono gratiæ, quod Deus impartitur alicui per motionem ad opera bona, vt ipse ad vitam æternam perueniat: patet condigni meritum non extendi vltra hanc motionem, quod S. Thom. expressim hac vltus argumentatione respondit in 2. quest. 114. artic. 6. & in 4. sentent. distinct. 46. quest. 2. artic. 1. versic. respondendo dicendum. Et omnium Theologorum conclusio receptissima, quæ asseuerat, neminem posse alteri mereri de condigno primam gratiam. Eadem assertio apertissime fulcitur ea ratione, quod mereri vnum alteri gratiam primam, nihil aliud est, quàm deprecari à Deo bonum motum alterius, quod non cadit sub condigni merito: siquidem id iustitiæ innititur: motus autem ad opera bona, gratiæ tantum Spiritus sancti tribuitur: atque ideo non pertinet ad condigni meritum. deinde eadem conclusio satis alia simili adstruitur: quæ certissimum sit, neminem ex merito condigni primam gratiam sibi mereri: sed ex mera Dei liberalitate. Sic enim inquit Paulus ad Rom. cap. 11. *Si ex operibus, iam non est gratia: si autem gratia, iam non ex operibus.* Quamobrem cum hæc prima gratia nomen hoc ex ipsius diuini testimonii habeat, non potest ad condigni meritum pertinere: quia tunc non esset gratia. Diuus Augustin. lib. 3. Hypognosticon inquit: *Vitiato libero arbitrio totus homo vitiatus est, per quod absque adiutorio Dei, & gratia, quod Deo placet nec valet incipere, nec perficere sufficit. Præuenitur autem medicina, id est, Christi gratia, vt sanctetur & reparetur in eodè vitiata, atque præparetur voluntas, qua semper indigens adiutorio, illuminante gratia Saluatoris possit tam Deum cognoscere, quàm secundum eius viuere voluntatem.* Hactenus Augustinus. Deus enim cui vult miseretur, & quem vult indurat: igitur non volentis nec currentis, sed miserentis est Dei, teste Paulo ad Roman. cap. 9. Hanc conclusionem asserit D. Thom. communiter*

receptus in 1. 2. quest. 114. artic. 5. multique auctoritatibus eam probant Domin. à Sor. libr. 2. cap. 3. & 4. & lib. 3. de natura & gratia, capitul. 7. & 8. Andr. à Vega libr. de fide iustificante, quest. 7. igitur gratiam gratis datam, qua Deus benignissima sua voluntate trahit peccatores ad suam gratiam & iustitiam, nemo meretur: sed illa omne meritum antecedit.

Obiter tamen, nam id nosstrates minime explicarunt, vt lector facilius hæc percipiat, adnotare libet, gratiam generaliter dici, quodcumque donum, quod non debetur suscipienti, sed voluntate donatur. Ita enim inquit Paulus, *Si ex operibus, iam non est gratia.* & tamen, licet hoc sit generale nomen, speciali tamen nomenclatura dicitur gratia quædam gratum faciens; reliquis nomen genericum retinentibus, vt dicantur gratiæ gratis datæ. Est autem gratia gratum faciens, per quam homo ipse Deo coniungitur, & formaliter fit amicus, & Deo gratus, ac iustificatur, iuxta illud ad Roman. cap. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* Gratia autem gratis datæ, sunt dona illa, quæ conferuntur non in bonum ipsius suscipientis, sed in aliorum utilitatem, vt vnus alteri cooperetur ad hoc, quod ad Deum educatur. De quibus Apostolus 1. ad Corinth. cap. 12. inquit: *Vniciuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem: scilicet aliorum.* & inibi meminit harum gratiarum, vt sint dona prophetia, linguarum, & sanitarum: quæ nihil vetat prauis hominibus donari. Dicuntur autem gratiæ gratis datæ: quia conceduntur supra facultatem naturæ, & supra merita personæ. Hanc distinctionem explicat D. Thom. 1. 2. quest. 111. art. 1. Gratia autem iustificationis potest tripliciter accipi. Primò quidem pro gratia gratum faciente, qua formaliter iustificamur & efficiamur amici Dei. Secundo modo pro gratia gratis data, qua Deus nos adiuvat, & peculiariter mouet, vt ea efficiamus quæ requisita sunt, vt obtineamus gratiam & amicitiam ipsius. Tertio accipitur à quibusdam gratia iustificationis generaliter, vt sub se comprehendat gratiam in prima & secunda significatione: & tandem vt gratia iustificationis dicatur, quodquid gratis à Deo fit vt iustificemur. Hæc distinctio ex eo probatur, quod sæpissimè à Catholicis auctoribus auxilium speciale Dei mouentis affectum ad opera bona, & concursus ipse Dei præuenientis, conuertentisque ad se nos, appellatur gratia iustificationis. Idem D. Thom. ead. 1. 2. quest. 109. art. 6. dum tractat de Dei auxilio speciali ad mouendum, id videtur tribuere gratiæ iustificationis: sic idem non semel in dict. quest. 111. ex eo distinguit gratiam gratum facientem, à gratia gratis data, quod gratia gratum faciens tendit in utilitatem ipsius tantum suscipientis: gratia verò gratis data non confertur in bonum ipsius suscipientis, sed in utilitatem aliorum, sed auxilium speciale Dei tendit in bonum & commodum illius, cui confertur tantum: igitur id omnino pertinet ad gratias gratis datas: imò est proprium gratiæ iustificationis. Gratia igitur iustificationis generaliter accepta complectitur gratiam gratis datam, quæ speciale Dei auxilium dicitur: & gratiam gratum facientem, qua formaliter iustificamur. Sancti enim patres in Concilio Mileuitano, & Augusti. passim gratiam iustificationis appellant quodquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Gratia verò gratum faciens à gratia gratis data hac in parte distinguitur in hoc, quod gratia gratum faciens est habitus quidam supernaturalis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit; vt per illam formaliter simus illi grati, sic, vt albedine sumus albi, sed & gratia iustificationis prout accipitur pro speciali Dei auxilio, operans dicitur in illo affectu, quo mens nostra mouetur: cooperans verò in illo quo mens nostra mora est, vt velimus, & volumus sic, vt faciamus: sic dum mens nostra monetur tantum, est operans: dum mouet & mouetur, est cooperans: quia cooperatio non solum tribuitur Deo, sed etiam animæ. Eodem modo gratia gratum faciens, dum sanat & iustificat, dicitur gratia operans: sed qua parte est principium meritorie deinceps operandi ex libero arbitrio, dicitur gratia cooperans: quemadmodum hæc explicat D. Thom. 1. 2. quest. 111. artic. 2. de his etiam latè tractant Ioan. Driedonius libr. 1. de gratia & libero arbit. 2. tract. cap. 2. in prima eius parte. Diuus Augustinus de grat. & libero arbit. cap. 17. Andr. à Vega super Concilium Tridentinum in cap. 8. cap. 13.

Ego sanè opinor, auxilium Dei speciale, concursumque eius præuenientis, conuertentisque ad se nos, licet connumeretur inter gratias gratis datas, ab eis tamen posse distingui, & nomen habere speciale, auxiliij quidem gratiui peculiaris, quo nos super naturam Deus euehit: vt discernatur à generali Dei concursu, quo mouet, fouetque res naturales: & tamen à gratia gratum

faciente differre, licet ad gratiam iustificationis pertineat. Hæc omnia constant ex superioribus adnotatis: & quia gratia gratum faciens est habitus quidam supernaturalis, & diuini prorsus ordinis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit, vt per illum sic sumus formaliter ei grati, & amici, vt albedine sumus albi, & cognitione cognoscentes, & fide fideles, Gratia vero gratis data non habitus est, sed auxilium quoddam speciale, & peculiare ipsius Dei, quo Deus peculiariter adiuar, & potentius mouet, & inflectit potentias nostras, vt ea facere possimus, quæ sunt necessaria ad iustificationem nostram, & licet ad consequendam gratiam gratum facientem, & ita habitum, quem modò significamus, quæ distinctio colligitur ex S. Thom. 1. 2. *quest. 109. artic. 6.* Auxilium autem istud speciale Dei mouens hominem ad bene operandum, & preparandum se ad consequendam iustificationem, & habitum gratiæ, seu gratiam habituales, qua tendit omnino in bonum ipsius suscipientis, ad iustificationem pertinet, tamen hæc gratia gratis data appelletur.

Hinc sequitur Catholica conclusio, qua constanter asseueramus, Neminem posse solis viribus naturalibus absque Dei auxilio speciali ea efficere, quæ sunt ad obtinendam gratis iustificationem necessaria. Hæc probatur, Ioan. 6. *Nemo enim potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. & Ioan. cap. 15. Sine me nihil potestis facere.* Eadem conclusio pluribus in locis ab Augustino defenditur aduersus Pelagianos hæreticos, & à sancto Thom. in *dist. artic. 6.* atque aliis Theologiæ professoribus omnium communi sententia, cuius varia doctissimorum virorum testimonia tradidit Dominicus à Soto lib. 2. *de natura & gratia. cap. 3.* Alfonso à Castro *de heresib. verb. Gratia.* Andreas à Vega in libro *de fide iustificante. quest. 3.* & Gregorius Ariminensis in 2. *sentent. distinct. 26. quest. 1.* & in *distinct. 29. quest. 1.* idque definitum fuit olim in Concilio Mileuitano *cap. 4. & cap. 5.* atque in Tridentina Synodo, *sessione 6. cap. 5.* cuius Canon primus inquit: *Siquis dixerit hominem suis operibus, qua vel per humana natura vires, vel per legis doctrinam suauis, absque diuina per Christum Iesum gratia posse iustificari coram Deo, Anathema sit.*

Deducitur item ex his, præparationem, & dispositionem sufficientem ad gratiam, esse opus & Dei, & nostrum. Dei quidem præuenientis: nostrum autem consentientium, & cooperantium. vnde & in nobis nullum est iniurium præparatiuis ad gratiam, & iustificationem: sed Deus inceptor est, licuti in eodem Concilio Mileuitano, & Synodo Tridentina *dist. capit. 5.* definitum extat. idem August. docet *de gratia & libero arbitrio. capitul. 5.* scribens ita: *Nisi donum Dei esset, etiam ipsa ad Deum nostra conuersio, non ei diceretur; Domine Deus virtutem conuerte nos.* Rursum idem Augustinus *lib. 1. capitul. 4. contra duas Epistolas Pelagii.* Non potest homo aliquid velle boni, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non potest velle: hoc est, gratia Dei per Iesum Christum. Paulus ad Philipp. *cap. 2. Deus, inquit, operatur in nobis velle, & perficere.* Quibus & alia plura testimonia iustifragantur, quæ hic missa facimus, quandoquidem à præcatis auctoribus diligentissimè traduntur.

Infertur etiam ex prænotatis, ita ab Ecclesia Catholica liberum arbitrium constitui, vt ei infitum, & egeno necessitatem esse indicet gratiam Dei: at vt ita vicissim gratiam extolli, vt liberum arbitrium minime sublatum esse cepeat, sed definit cooperacione nostra opus esse in iustificatione. Huius Catholice assertiois probatio constat, præter ea, quæ in initio huius paragraphi adduximus, auctoritate Synodi Tridentinæ, *sessione 6. cap. 5. & canon. 4.* vbi definitum est, quod Deus nemine coactum ad se trahit, aut necessitate inducit, sed in nostra potestate, est, gratiam eius respicere, vel assensum nostrum ei præbere, & cooperari. Diuus Augustinus *de peccat. meritis. libro 2. capitulo 18.* sic ait: *Liberum arbitrium huc atque illuc sic flexitur, vt male, vt malum possit, & bene bonum. sed non nisi ex Deo bonam voluntatem habemus.* Paratur enim voluntas à Domino qui operatur in nobis velle, & operari. Tertullianus in libro *de definitionibus ecclesie. dogmatum, cap. 21. Met, inquit, ad querendam salutem arbitrii libertas, id est, rationalis voluntas, sed ad monente prius Deo, & inuitante ad salutem: vt vel eligat, vel sequatur.* His etenim & aliis testimoniis satis apparet liberum arbitrium per primi parentis peccatum læsum, manere quidem in malum per se cum concursu generali naturæ: in bonum autem gratia Dei mouente, & adiuuante, secundum illud *Osæ 13. Perditio tua exse Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Extat igitur Catholica definitio aduersus hæreticos, quos multis tractatibus ad hoc editis conuincunt Diuus Augustinus, & alij Ecclesie Catholice Doctores, quos nostra

atate imitati sunt Roffensis aduersus Lutherum *articul. 36. Ioan. Driedon. de libero arbitrio. Bunderius in compendio concertationum. titul. 7.* Alfonso à Castro *de heresibus. in verb. gratia. Dötmicus à Soto libro 3. de natura & gratia. capitulo 15. exposit. & hæc conclusio nem S. Thom. 1. 2. questio. 109. artic. 2. & artic. 6. & idem 1. parte. questio. 83. artic. 1. & rursum 1. 2. quest. 113. artic. 3.* His tamen & aliam Catholicam conclusionem adhibemus, quæ non necessitatem fore opinamur ad eorum, quæ modò exposuimus, apertioem intellectum.

¶ Opera iusti, quæ genere suo, accircumstantiis bona sunt, & omnia sunt meritoria de condigno & cumulatim prætiæ, & vitæ æternæ. Hæc assertio probatur ratione & auctoritate. Ratio enim ex eo constat, quod quidquid redditur secundum iustum iudicium, merces condigna est: cum id ad iustitiam pertineat: sed vita æterna redditur à Deo secundum iudicium iustitiæ, 2. ad *Timos. 4. In reliqua reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex.* igitur homo iustus ex operibus meretur condignè merito vitam æternam. Deinde meritum est opus, quo quis sit mercede dignus, & pluribus in locis sacre Scripturæ mentio fit mercedis operibus iusti retribuendæ, præsertim *Matth. cap. 19. Amen dico vobis, non perdetis mercedem suam, & 1. ad Corinth. cap. 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundum laborem suum.* ergo præmittitur; opera iusti meritum habere, & ideo esse mercede digna. merces autè gloriæ æternæ est. Nam si opera apud Deum meritoria non sunt, nisi virtute præuix gratiæ, potillimè sunt digna mercede ipsius vitæ æternæ, cuius semen est ipsa gratia, vt inquit D. Thomas 1. 2. *quest. 114. art. 2. ad 3.* & innuit Paulus ad Romanos, *cap. 6. Gratia Dei, vita æterna.* Auctoritate adstruitur hæc conclusio Pauli 2. ad *Thessalonicen. v. vbi scribens de tribulationibus inquit, quas in exemplum iustiticiæ Dei, vt digni habeamus regno Dei, pro quo & patimur.* & *Matth. cap. 5. Gaudete, inquit Iesus, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in celo.* Hoc ipsum sacrosancta Synodus Tridentina confiteatur *sessione 6. capitul. 16. & canon. 26. & 32.* sunt & ad hæc veterum auctororum & sanctorum virorum plura testimonia, quæ aduersus impium Lutherum tradidere plures auctores ex iunioribus, atque item ex veteribus Diuus Thom. in *d. quest. 114. art. 3.* & in Epistolam Pauli ad Rom. *cap. 4. & 8. S. Bonaventura in 2. sentent. distinct. 27. quest. vltim. Richar. in 4. sentent. distinct. 46. artic. 1. quest. 1.* Ioan. Bunderius in *compendio concertationum. tit. 6.* Alphonsus à Castro in lib. *aduersus heresim verb. meritum.* Domin. à Soto *lib. 3. de natura & gratia, cap. 7. & 8.* Andreas à Vega *lib. de fide iustificante. quest. 5.* idem in defensione Concilij Tridentini. *lib. 15. cap. 12. & sequentibus:* à quibus duo huic assertioni obiciuntur. Primum, quod meritum ad iustitiam pertinet, & ius est æqualitatem præmitens nihil autem nos possumus præstare Deo æquale vitæ æternæ: siquidem vita æterna nullis tit nostris obsequiis æstimabilis. Paul. ad Rom. *cap. 8. Non sunt condignæ peccationes huius seculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Ergo nulla est iustitia, aut meritum nostrum apud Deum, ad futuram gloriam, quod comprobatur ex *Artifole 8. Ethicorum dicentes: Deus & parentibus non possumus reddere æquale.* Alterum: merces & præmium quid debiti significat: Deus autem nihil potest debere nobis, nullus etenim ei prior dat, vt retribuatur ei, vt scribit Paulus ad Roman. *cap. 11. nec Deus debet iustis vitam æternam propter quæcumque eorum opera: possere quidem iustis eam non dare, nec existat iniuriarum.* Nam quidquid est nostri officij suum est, & ad debitorum: atque ideo, quod suum est ei reddimus. Igitur nulla est obligatio Dei propter nostra opera vt cumque sanctissima. His vero obiectationibus à Catholicis vnanimè consensu distinctio quadam respondetur, quam hic breuiter exponemus.

¶ Opera iustorum, quæ dupliciter considerantur. Primum quidem considerari possunt secundum suam perfectionem naturalem, & quatenus sunt à libero arbitrio iuxta vires naturales, etiam ex speciali auxilio Dei ante gratiam gratum facientem, & amicitiam diuinam. Et in his non est condignitas ad beatitudinem & vitam æternam. Longissimè enim excedit beatitudo valore omnium salum nostrorum operum, sicut & virtutem nostram naturalem: cum ipsa sit supernaturalis. Est tamen congruitas proportionis, quod homini operanti secundum suam virtutem, Deus recompenset secundum excellentiam suæ virtutis. Possunt tamen secundò considerari opera iustorum secundum perfectionem supernaturalem, quam habent à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum: & sic considerata sunt meritoria vitæ æternæ de condigno, nam valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus sancti: iuxta illud *Ioan. 4. Fides in eo sicut aqua salient-*

salientis in vitam eternam. Attenditur etiam pretium operis secundum dignitatem gratiæ, per quam homo efficitur confors diuinæ naturæ, adoptaturque in filium, cui debetur hereditas: ad Rom. cap. 8. Si filij, ergo heredes. Hac distinctioe vsus est S. Thom. 1. 2. quæst. 114. art. 3. quem Theologi omnes fecerunt in 1. sentent. dist. 17. & in 2. dist. 28. Domini à Soto lib. 3. de natura & gratia cap. 7. & in Epist. ad Rom. cap. 3. Andr. à Vega in lib. de fide iustificante. quæst. 5. vers. ad primum. & constat ex his, quæ statim in sequenti distinctione dicemus. Etenim qui illa vtuntur, & hanc, ni fallor, præmittere videntur sensim quidem, etiam si non omnes hanc expressim adnotauerint.

¶ Meritum item distinguendum est. Aliud est etenim proprium & perfectum, ac suapte natura meritum: cui de rigore iustitiæ merces debetur: vt planè iniustus censetur qui hanc mercedem non reddiderit. Hoc meritum non est hominis ad Deum. nam si Deus nemini redderet operum suorum mercedem, iniustus non esset, etiam si nostra opera adsumamus secundum perfectionem supernaturalem. Aliud dicitur meritum, quod non suapte natura, aut simpliciter dignum est mercede de rigore iustitiæ: sed ex suppositione ipsius retribuētis, & eius ordinatione. quale est præmiū & meritū brauij in hastiludio, in quo Rex promittit victori gemmā, aut aliquid pretiosum: quod multo maioris valoris est, quàm labor & industria victoris: quæ quidem sua propria natura æstimata, non sunt digna ex rigore iustitiæ tanta mercede; sed tamen præmissa & supposita ordinatione seu promissione Regis, victor in hastiludio dignus est omnino, & de iustitia illa mercede. eiusmodi est meritum hominis ad Deum. Nam etsi nostra opera non sint ex se ipsis digna vita æterna: tamen quia misericors Deus promissit seruanti mandata sua se illi darum vitam æternam, Matth. cap. 19. post talem promissionem iustum est, quod Deus det vitam æternam seruanti eius mandata: constituiturque Deus debitor vitæ æternæ non ex operibus nostris, sed ex promissione sua: quæ quidè promissio simpliciter & absolute fecit tribuenda gratiæ. sic inquit Paulus ad Colossenses 1. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Hoc ipsum asserit Augustinus de Trinitat. lib. 1. 4. cap. 15. Quid animam, inquit, faciet beatam, nisi meritum suum, & premium Domini sui? sed & meritum eius, gratia est illius, cuius premium erit beatitudo eius. idem Augustinus sermone 151. de tempore: Lar temus, inquit, fratres Dominum, quia eius fidelia promissa resinemus, nondum accepimus. Parum putatu, quia promissorem tenemus, vt iam debitorem exigamus? promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prerogatiua nostra. idem in sermone 16. de verbis Apostoli: In his, quæ iam habemus, laudemus Deum largitorem: in his, quæ nondum habemus, tenemus debitorem; debitor enim factus est non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit, promittendo. Hæc Diuus Augustinus, qui præmissam distinctionem sensisse videtur, quare post alios exponunt auctores ad præcedentem citati: & Ioannes Bunderius in Compendio concertationum, tit. 6. artic. 5. & sequent. atque optimè Alphonsus à Castro aduersus hæreses in verb. meritum. Vnde ratio huius meriti de condigno hominis ad Deum, non est simpliciter, absolute & perfecte assumenda, sed ex suppositione, vt diximus. Neque dici potest meritum de condigno perfectum secundum rigorem. Id etenim competit merito Christi solius, quia erat suppositum diuinum propter vnionem Verbi. Quod S. Thom. explicat 3. part. quæst. 1. art. 2. ad 2. & ex eo adnotauit Domin. Soto in 4. sentent. dist. 1. quæst. 5. art. 4. & lib. 3. de nat. & grat. cap. 6. Est tamen meritum hoc de condigno hominis ad Deum, suo gradu apud Deum ipsum iustitia. quod idem Soto tradit in 4. dist. 2. quæst. 1. art. 4. & in d. lib. 3. cap. 7. & 8. qui post alios hoc ipsum ex factis Litteris & auctoribus efficaciter probat.

Ex his distinctionibus multa deducuntur, quæ necessaria sunt ad intellectum huius conclusionis, quam Catholicam esse diximus, & ad respondendum obiectionibus, quæ eidem opponi solent.

Primum opera iustorum ex sua propria natura, & vi, vt à libero arbitrio, etiam ex auxilio speciali Dei antecedenti gratiam gratum facientem, procedunt, non esse meritoria merito condigni: tamen de congruo possint esse, & sint meritoria. Hæc Diuus Thomas paulò antè citatus, & alij quorum mentionem fecimus.

Secundum, opera iustorum vt procedunt & considerantur à perfectione, quam habent supernaturalem à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum: & sic à gratia gratum faciente, meritoria esse apud Deum merito condigni. Hoc ipsum satis superius probatum est.

Tertio inferitur, meritum condigni proprie & immediatè, vt

interim ita loquat, procedere à gratia cooperanti, & ei tribuendum esse, & sic habitualem gratiam, id est, gratum facientem, esse principium meriti condigni. Hanc illationem planè probat S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 6. & q. 111. art. 2. post D. Augustin. in lib. de libero arbitrio.

Quartum: constat ex his, iustorum opera, vt procedunt à gratia gratum faciente, & sic à perfectione supernaturali, non esse simpliciter meritoria merito condigni gloriæ, beatitudinis, & vitæ æternæ, sed supposita ordinatione Dei, & eius gratuita diuina promissione, qua iustis vitam æternam promittit, & gratis se constituit debitorem. Sic sanè locus Pauli intelligendus est ad Rom. cap. 8. nam si naturam ipsam operum consideremus, seclusa promissione diuina, & eius ordinatione, non sunt condignæ passionibus nostræ ad futuram gloriam. Hanc illationem planè Catholici omnes fatentur: & post alios D. Thom. 1. 2. q. 114. art. 1. & hi Doctores quorum modò mentionem fecimus.

Quinto, patet ex ratione iustitiæ, supposita hac diuina ordinatione, vitam æternam & beatitudinem deberi, ipsūque Deum debitorem esse propter meritum operum iustorum. Hoc probatur ex præcedentibus: vnde si rectè omnia considerentur, manifesta est responsio ad obiectiones ex his postremis duabus illationibus.

Et licet plerisque visum sit, Deum ipsis iustis debere beatitudinem, & vitam æternam: atque ipsis debitorem esse supposita promissione diuina: vt opinatur Scorus, Bonauentura, & Richardus in 2. sentent. dist. 27. illud tamen consilium probari & teneri potest, quod S. Thom. docet in dict. quæst. 114. art. 1. ad 3. dum allerit, Deum effici non simpliciter debitorem vitæ æternæ; sed supposita eius promissione: atque idè non esse debitorem ipsis iustis operantibus: sed sibi ipsi, suæ propriæ bonitati, & firmitati veritati, vt eius lex, & ordinatio impleatur. [Denique Deum sibi ipsi primum, & ex consequenti implentibus eius ordinationem, ex sua ipsius gratia factum esse debitorem, dici non incongruè poterit, quod tradit Andr. à Vega in dict. quæst. 5. & Viguierius Granatenlis in institut. cap. 9. §. 3. vers. primo tradidere.]

Sextò hinc proximè constat, qualiter accipiendum sit quod Diuus Bernard, scribit in sermone primo de Annuntiatione, dum inquit, quod absque iniuria potest Deus non dare beatitudinem iustis. & rursus quod August. tradit lib. 4. contra Iulianum Pelagianum cap. 3. diceas, Deum fore iniustum, si non ad ipsius regnum verus admitteretur iustus. Ad hæc Paul. Apostolus 2. ad Timor. cap. 2. inquit: Fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus. Si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. idem ad Hebr. cap. 6. Non enim, inquit, iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministratus sanctis, & ministratu. Etenim hæc auctoritates sunt accipiendæ supposita, vel non præmissa promissione diuina. aut tandem aliter, quod petendum est à viris in sacra Theologia doctissimis, eisdemque religionis Christianæ, & Catholicæ Ecclesiæ obseruantissimis. Nostrum siquidem non est, rem à propria professione iuris humani alienam penitus explicare; legat verò quispiam Andr. à Vega in dict. quæstio. 5. & eundem super Concilium Tridentinum lib. vltim. capitul. 22.

Septimò, si ad amouendum quæ dicta sunt perpendantur, elicitur, non esse necessariam nouam Dei acceptationem præter gratiam gratum facientem, vt opus sit de condigno meritorij. Hoc corollarium probatur: quia gratia gratum faciens, nihil aliud est, quàm acceptatio ad gloriam, vt omnes fatentur in 2. sentent. dist. 27. & in 3. dist. 18. si ergo per gratiam homo iam est acceptus ad gloriam, non est opus noua acceptatione operis. Nam si filij, ergo heredes, vt inquit Paulus, & propterea opus est gratum, quia persona est grata. respexit enim Deus ad Abel, & munera eius. Alioqui esset repugnantia, personam esse acceptam, cuius opus non sit Deo gratum: atque ita Domin. à Soto lib. 3. de natura & gratia cap. 7. eleganter, vt & multa alia, hanc illationem probat, & defendit aduersus Scorum, qui in 1. sent. dist. 17. quæst. 1. existimat, non satis esse, opus elici à gratia, vt sit meritorium vitæ æternæ: sed ultra hoc requiritur, quod sit acceptum à Deo, & ordinatum ad talem finem.

Fateor optime lector me longius digressum fuisse, quàm ab initio constitueram: sed tamen hæc ad faciliorem huius materiæ intellectum mutuati sumus à viris Catholicis, & sacre Theologiæ professione celebratissimis, quæ in eum sensum accepimus, & accipere obtestamur, quem sancta mater Ecclesia pro-

probat, & Catholicum esse definiat.

6. ¶ Secunda conclusio: † Nullus potest non tantum primam gratiam, sed nec quidquam aliud alteri merito condigni mereri. Hæc probatur eadem ratione, quam ad probationem primæ conclusionis adduximus ex Diuo Thoma 1.2. q. 114. artic. 6. & præterea, quia meritum condigni proprie & verè iustitiæ tribuitur, & ad eam pertinet: quod satis manifestum est. iustitiæ autem est ad ipsam operantem. Paulus 2. ad Corinth. cap. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit. siue bonum. siue malum. & Apocalypcos cap. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Paul. item ad Roman. cap. 2. referens iustum Dei iudicium inquit, qui reddet unicuique secundum opera eius. deinde iustitiæ alterum est, teste Cicerone lib. 1. de officiis. tradit D. Thomas 2.2. questio. 58. art. 2. post Aristotel. lib. 5. Ethic. cap. 2. & cap. 5. actiones autem, quæ sunt ad alterum, considerantur per comparationem ad agentem, & ad eum, in quem fiunt, ut constat. igitur condigni meritum, quod iustitiæ tribuitur respectu agentis versatur, atque ideò non potest ex alterius operibus alteri de condigno quidquam mereri. idem etiam probatur, quia iustitiæ est reddere unicuique quod suum est; id est, ei debitum secundum proportionem æqualitatem. sed iuxta hanc æqualitatem non potest vni deberi quidquam ex operibus alterius, cum is nihil egerit, nec dederit: ergo non potest quis alteri ex condigno mereri. & præter hæc apparet, quia meritum condigni personam operantis non excedit. Nam gratia cooperans, à qua meritum procedit ex condigno, ut suum possessorem ad beatitudinem perducatur, datur: non ut per eam alteri mereatur ex condigno. Alteri enim ex condigno mereri, soli Christo seruatur est: ut explicat D. Thomas præter alios in d. art. 6. ex quibus constat hæc secunda conclusio, quæ communis est apud Theologos: & eam proponit Adrian. in quodlib. 8. part. 2.

¶ Tertia conclusio: Potest quis non tantum pro suis culpis, id est, pro pœnis temporariis, quæ residuæ sunt ex remissis peccatis, de condigno, & lege iustitiæ satisfacere, sed & eodem iure pro alienis: modo ambo sint amici Dei. Hæc assertio quoad primam partem probatur multis, quæ de satisfactione adnotarunt Theologi, præsertim Catholici aduersus impium Lutheri dogma. Rossensis inquit in art. de satisfactione. Castr. de hæresib. in verb. satisfactio & penitentia. Bunderius in compendio concertationum. tit. 10. D. Thom. & alij in 4. sentent. dist. 15. nec enim Christus Luca. cap. 11. dixisset, date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, si remissa culpa consummata esset mundatio, aut si pœna temporaria, quæ pro peccatis iam dimissis superest, non posset operibus nostris tolli, & exolui. quòd autem hæc satisfactio ad iustitiam, & eius legem pertineat, & sic ex condigno fieri satisfactionem probat D. Thom. in 4. sentent. dist. 20. quest. 1. artic. 2. dum distinguit meritum de congruo à satisfactioe, explicat eleganter Domin. à Soto in lib. 3. de natura & gratia. cap. 6. etenim si pœna temporaria, quæ superest dimissa culpa, per opera nostra pœnalia soluitur, ut est in confesso apud Catholicos, & id Synodus Tridentina definiuit sessione 6. cap. 14. debitum tollitur rigore iustitiæ.

¶ Secunda pars conclusionis probatur ex eo, quòd manifestum sit, posse † quempiam pro pœna ab alio debita satisfacere. Id enim Paulus asserit 1. ad Corinth. capit. 8. Ex æqualitate, inquit, in presenti tempore vestra abundantia illorum, scilicet pauperum ministrorum Christi, inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestra inopia sit supplementum. abundabant namque Corinthij temporalibus bonis, egeni verò erant in spiritualibus: è diuerso ministri Christi spiritualibus abundabant, egenes terrenis. voluit itaque Apostolus, bona opera pauperum Christi communicari. idem Paulus ad Colossen. cap. 1. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Hæc Paulus. quemadmodum ergo passio Christi suffragatur Ecclesiæ, hoc est, membris Christi: ita membra Christi mystica sibi mutuò operibus subsidio sunt, dum vnus satisfactio alteri subuenit. sic hanc secundam partem conclusionis tenent D. Thom. in d. questio. 1. artic. 2. Adrian. quodlib. 8. 2. part. idem Adrianus in 4. vbi tractat de indulgentiis, versicul. ad argumenta, quibus defectus. post S. Thom. in additione ad 3. part. q. 71. art. 1. & 2. & in 4. distinct. 45. quest. 2. Cardin. à Turre-Cremat. in cap. mensuram. de penitent. distinct. 1. §. in Leuitico. num. 13. Domini. à Soto in dict. cap. 6. quibus placet, hanc satisfactionem fieri de condigno, & lege iustitiæ. quia non agitur hic de merito, ut vnus alteri mereatur, sed de solutione debitæ pœnæ. atque ideò apud Deum, si quis velit solvere quòd alter debet, non est cur Deus non ac-

ceptet opera, quæ ex gratia procedunt, si pro amico offeruntur, ac si pro se ille obtulisset. Sic Diuus Thomas, in dicto art. 2. in specie, hanc questionem tractans, hanc satisfactionem vnus pro altero distinguit à merito congrui. Hanc opinionem tenet ac defendit Ioan. à Medina in Codice de penitent. tract. 3. quest. 5. dicens esse communem. tamen addiderit, vnum pro alio saltem de congruo satisfacere. Cuius opinionem sequitur Cordubensis in tract. de Indulgentiis, quest. 5. fateatur tamen communem esse opinionem, quam in hac tertia conclusione proponimus. His accedit, quòd iuxta Ecclesiæ Catholicæ traditiones apud eam est Thesaurus maximus indulgentiarum constans ex meritis, & operibus satisfactoriis passionis Christi, atque ex martyriis & operibus Sanctorum, qui cum dimissa culpa, pœna temporalis sit & finita, potuerit per gratiam & auxilium Christi ad iustum satisfacere, & insuper opera supererescencia agere ad satisfaciendum pro aliis, quibus Sanctorum opera communicantur. quòd manifestum est ex constitutione Vigenitius. inter extraneagan. communes. tit. de penit. & remiss. & multis quæ de indulgentiis tradidere Rossensis aduersus Lutherum, art. 17. Ioan. Eckius art. 9. & 24. Castro aduersus hæreses. in verbo, indulgentia. Ioan. Bunderius in compendio concertationum, tit. 17. Caiccan. in 2. tract. indulgentiarum. Card. à Turre-Cremat. in d. §. in Leuitico. art. 1. & 2. Sanctus Thomas & alij in 4. sent. dist. 20. & præter hos plerique alij, qui de indulgentiis tractauerunt. Hæc enim est illa Sanctorum communio, quæ in Symbolo exponitur, dum fatemur Sanctorum communionem, quæ quidem & in hoc versatur, quòd opera Sanctorum satisfactoria, quæ ex parte supererescunt satisfactioe pro eorum peccatis quoad temporalem pœnam & merita passionis Christi communia sunt Christianis per charitatem. Hinc sanè apparet secunda conclusionis pars: cui addendum est, posse quem etiam si ipse debeat pœnæ temporalis satisfactionem, amici debitum prius quam proprium soluere.

¶ Tertia conclusionis pars, multis apertissima fit, sed præsertim auctoritate Paul. 1. ad Corinth. cap. 13. Si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt deum deam, charitatem autem non habuero, nihil sum, scilicet apud Deum. Hoc ipsum probatur ratione. Nam per culpam peccati fuit offensa facta Deo, cui ob hanc offensam satisfactio debetur, quæ aliter contingere nequit, quam si offensa tollatur: & hæc tolli non potest nisi amicitia restitutione, ut constat: igitur extra charitatem opera facta inuicem sunt apud Deum de lege iustitiæ satisfactoria, ex quibus, & aliis hanc sententiam tenent D. Thom. & communis Theologorum schola, in 4. sent. distinct. 15. quest. 1. art. 3. Gratianus cap. seclerator. §. his auctoritatibus. & ibi Card. à Turre-Cremat. art. 1. & 2. de penit. dist. 3. Adrianus in d. quodlib. 8. part. 1. & 2. idem in 4. sent. in tract. de satisfactione in cap. discussio. & Ioan. à Medina in Codice de penitentia, in tract. 3. cap. 1. vnde manifestum fit, operantem extra charitatem nec pro se satisfacere de rigore iustitiæ, nec equidem pro alio, quia ex parte illi operanti tribuenda sunt eius opera. quia non operatur ut instrumentum alterius, quamuis velit pro altero satisfacere. quòd paulò post explicabitur ex S. Thom. in 4. sent. dist. 45. quest. 2. art. 1. ad 3. item & illud certum fit, opera iusti non prodesse ad satisfactionem pœnæ temporalis, qui est extra charitatem: nam & hoc eisdem rationibus probatur, & communi omnium Theologorum consensu receptum est. Etenim satisfactio ipsi debitori est adscribenda, etiam si ab alio fiat eius nomine. idecirco oportet, quòd non tantum is, qui operatur, in charitate sit, & amicitia Dei, cum hoc ad acceptationem operum sit necessarium, sed quòd ipse, pro quo satisfactio fit, & qui satisfacere tenetur, non sit extra charitatem, ut Deus ex lege iustitiæ tenetur satisfactionem admittere. Hæc etiam confirmatur ex his quæ docet eleganter D. Thom. in 3. part. quest. vltim. artic. 2. scribens, alio modo fieri offensa recõpensationem in penitentia, alio in vindictiua iustitiæ: nam in vindictiua iustitiæ fit recõpensatio per arbitrium iudicis, non secundum voluntatem offendentis, vel offensi: in penitentia fit recõpensatio offensa per voluntatem peccantis, & secundum arbitrium Dei in quem peccatur. quia hic non queritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitiæ vindictiua, sed magis recõpensationem amicitia, quòd fit dum offendens recõpensat secundum voluntatem eius, quem offendit. Hæc S. Thom. quem Caic. inibi sequitur.

Tandem illud fit in hac re constitutissimum, opera extra charitatem facta, de rigore iustitiæ minime satisfacere pro temporali pœna debita, licet ea fuerint à sacerdote pro sacramentali penitentia iniuncta. quam sententiam præter superius citatos

cciam

etiam probant multa, quæ citat Magister sentent. in 4. dist. 15. eandem tenet simpliciter Caiet. in quest. 2. de satisfactione. & esse communem fatetur Martinus Azpilcueta in cap. 1. de pœnit. dist. 6. num. 45. licet ipse Scotus secutus in d. dist. 15. quest. 1. velit tenere contrarium, quod non potest rectè defendi, nisi omnia lege iustitiæ id referamus ad liberalitatem ipsius diuinæ maiestatis: vt Ioan. à Medina in d. q. 2. explicat, post Adrian. in d. cap. discussio. & idem Medina latius explicauerat in tract. 2. cap. de pœnitentia iniuncta. versic. esto igitur. & vers. sed. vltra.

Et hæc quidem aded vera sunt, vt subinde censeamus opera extra charitatem facta, de lege & rigore iustitiæ minimè esse pro pœnis temporalibus satisfactoria, etiam postmodum charitate accedente. Hoc manifestè patet ex eo, quod opera nostra, vt satisfactoria sint, debent à charitate procedere: nam sicut meritum operibus nostris tribuitur à charitate, vt supra ostendimus: ita & virtus satisfaciendi de rigore iustitiæ non aliunde tribuitur quàm coniuncta virtute passionis Christi, à qua secludimur, si extra charitatem simus. Nec ad hoc prodest charitas post facta opera accedens: nam ea non facit, quod illa opera, quæ facta fuere extra charitatem, facta sint in charitate, vt frequentissimo omnium consensu receptum esse videtur: ergo opera ista non sunt satisfactoria. Quod comprobatur: quia opera quantum ad vitam, vel mortem considerata sunt, & distinguenda secundum comparisonem à quo procedunt; siquidem vel procedunt à principio vitæ, vel à principio mortis: igitur si semel processerunt ab initio mortis, non poterunt iterum eodem numero remitti: atque ideò mortua opera non possunt per charitatem fieri viuia: deinde meritum, & satisfactio ex operibus ab eadem ratione procedunt, nempe à charitate, & eius causa, ab acceptione diuina supposita lege promissionis, quæ iam ad iustitiæ rigorem pertinet: opera etenim quæ meritoria sunt, eadem & satisfactoria inducunt, & quæ meritoria non sunt, nec satisfacere possunt Deo ex lege iustitiæ, vt planè fatentur omnes, & præceteris D. Thom. in 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 3. vers. ad 3. q. sed opera mortua, & sic extra charitatem facta, ob charitatè denuo accedentem non efficiuntur meritoria, sicuti receptum est apud Theologos, & tradit D. Thom. in 3. parte, quest. 89. art. 6. ergo nec satisfactoria. sic denique hanc extensione ad tertiam conclusionis partem veram esse censent S. Thomas in d. q. 1. art. 3. ad 3. q. Cardin. à Turre-Crema in d. 5. his auctoritatibus. art. 3. idem in cap. intermittentes. art. 3. de pœn. dist. 4. Syluest. in verb. satisfactio. quest. 7. Adrian. in 4. sentent. in tract. de satisfactione. cap. ex dictis oriuntur alia dubitatio. Ioan. à Medina in Codice de pœnitentia. tract. 3. quest. 3. & est communis opinio Theologorum in d. dist. 15. vbi Paluda. q. 1. art. 3. post alios. Idem norant Archid. in c. vlt. de pœnit. dist. 3. Abb. in cap. quod quidam. de pœnit. & remiss. asserentes, hanc esse communem opinionem.

Idem erit in operibus, ex quibus aliquis manet effectus in ipsi operantibus post ipsius operis transitum, vt in ieiunio, & elemosina. etenim licet post factam elemosinam adhuc maneat diminutio patrimonij, & post ieiunium debilitatio corporis: at tamen & hæc opera extra charitatem facta nequaquam satisfaciunt ex rigore iustitiæ, accedente postmodum charitate. quod in specie adnotatur Adrian. in d. cap. ex dictis oriuntur. & Io. à Medina in d. tract. 3. vers. præsupposito. & in eodem Codice, tract. 2. cap. de pœnitentia iniuncta. vers. sed vltra. aduersus S. Thomam in d. art. 3. & ibi Palud. quos etiam sequitur Card. à Turre-Crema in d. art. 3. Nam hi existimant, opera ex quibus manet aliquis effectus in operantibus adhuc ex interuallo, & post eorum transitum, etsi facta fuerint extra charitatem, esse satisfactoria charitate accedente, quorum sententia ab illo effectu continuo, qui superest factis operibus, rationem habet, quæ verè sufficiens non est: etiam si Syluest. eandem distinctionem S. Thomæ probauerit d. quest. 7. quia si opera facta in statu mortalis peccati extra charitatem, mortua sunt & extincta, certè dubio procul & extincta sunt cum suis effectibus. multisque aliis rationibus hæc opinio S. Thomæ non est admittenda, quas diligentissimè tradit Io. à Medina in d. tract. 2. & tract. 3. apud quem lector eas expendere poterit. Nos enim, ne longius digrediamur, eas missas facimus: & præsertim quia ipse S. Thom. in 3. part. q. 89. art. vlt. indistinctè probat opera extra charitatè facta, nequaquam reuiuiscere, etiam ad satisfactiõem: siue ea sint opera ex quibus in operante manet aliquis effectus, siue effectum nullum relinquunt. etenim licet hac vltima dicendi formula S. Thom. non vtatur expressim, eam tamen præmittit: quippe qui seriò, & omni conatu quæstionem disputans, nullam exponat inter hæc opera di-

stinctionem: imò rationibus vtatur eam omnino excludentibus.

Tertiò ita præscriptam conclusionem probamus, vt opinemur, † opera extra charitatem facta non esse ad satisfactiõem sufficientia, adhuc charitate accedente, etiam si fuerint opera in pœnitentiam sacramentalem à sacerdote iniuncta. Probat hæc assertio his rationibus, quibus proximè fuere probatæ, & eam defendit Ioan. à Medina in d. tract. 2. cap. de pœnitentia iniuncta. versic. sed vltra esset dubitatio. eandem sententiam præmittunt planè Palud. in d. art. 3. Card. à Turre-Crema. & Adrian. paulò antè citati, qui expressim asserunt, per opera extra charitatem facta, esse satisfactum sacerdotis iniungentis pœnitentiam, & Ecclesiæ præcepto, quod statim tractabitur, non tamen Deo, palàm præfatam conclusionem admittunt: sed & Syluest. in d. quest. 7. eam omnino explicans inquit, esse veritatem, & mentem penè omnium Doctorum, quod & nos constanter asseruamus. & nihilominus Caiet. in quest. 2. de satisfactione. existimat, opera iniuncta à sacerdote in pœnitentiam sacramentalem facta extra charitatem, satisfactoria esse, & effectum satisfactiõis habere accedente charitate: & hoc probat ex eo, quod opus sit sacramentale, quod irregulariter, licet quando fit, effectum suum propter obicem peccati non operetur, recedente tamen peccato illum operatur, sicuti de baptismo Augustinus scribit lib. 1. de baptismo. capit. 12. cap. tunc valere. de consecr. dist. 3. at satisfactio sacramentalis pars est sacramenti, vni que habet ex clauibus & virtute sacramenti, atque opere operato: ergo sortietur effectum recedente peccato. Fatetur tamen ipse Caiet. hæc opera charitate accedente non tantum habere effectum ad satisfaciendum, quantum habuissent, si facta forent in charitate; qua in re satisfactiõem sacramentalem distinguit ab aliis operibus sacramentalibus. hæc enim facta extra charitatem recedente fictione & peccato totum & tantum effectum sortiuntur, quantum habuissent facta in charitate, quia opera Dei sunt, non hominis: illa verò cum maxima ex parte hominis sit, facta quidem extra charitatem, recedente fictione, licet effectum recuperet & sortiat, non tamen quantum habuisset facta in charitate. Hæc Caiet. cuius opinionem aded veram esse censet egregius vir Martin. ab Azpilcueta in cap. 1. in princ. num. 49. de pœnit. dist. 6. vt opinetur opera facta extra charitatem, iniuncta tamen in sacramentalem satisfactiõem, accedente charitate eundem effectum habere ad satisfaciendum, quem habuissent, si facta forent in charitate: & hoc propter virtutem sacramenti. ego verò Caiet. sententiam, & viri doctissimi extensionem modò arbitror esse contrariam opinioni communi Theologorum, vt modò adnotauimus; imò communem assertionem non obstante ratione Caietani veriorē esse opinor.

Illud etenim in primis fatemur, quod Caiet. optimè asseruerat, † opera satisfactoria iniuncta in sacramentalem pœnitentiam, & satisfactiõem, magis quidem ceteris paribus satisfacere, & maioris valoris esse virtute sacramenti, quàm opera non iniuncta in sacramentalem satisfactiõem. Hoc fatentur communiter Theologi, & notant D. Thom. & ibi Caiet. in 3. part. quest. 90. art. 2. ad 2. idem D. Thomas expressim quodlib. 3. art. 28. hoc præmissis probatur falsam esse Caiet. sententiam. Primum, quia satisfactio licet sit iniuncta in sacramento pœnitentiæ, & habeat maiorē valorem virtute sacramenti, & clauium, est tamen opus hominis, non Dei: atque ideò eius valor merito innititur operantis. hoc etenim proprium est satisfactiõis, vt fatetur D. Thom. in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 3. ad 3. quem alij sequuntur: igitur cum præcipuè consideretur ex opere operantis, si fiat extra charitatem omnino mortua est, nec accedente charitate sortitur effectum. qua ratione cessat argumentatio Caietani. ab aliis sacramentis deducta. Sacramenta siquidem opera sunt solius Dei diuinitus instituta, quæ valorem habent à meritis Christi: non à meritis operantis: & ideò etiam si fiant extra charitatem, non amittunt proprium valorem, licet non profint operanti, & cessante fictione sortiuntur effectum. præsertim tollitur ratio Caiet. quia ea locum habet in Sacramento imprimentibus characterem in anima, quæ iterari non possunt: hæc enim recedente fictione sortiuntur suum effectum: alia verò sacramenta non hanc sequuntur legem: nam indignè sumpta extra charitatem recedente fictione non conferunt effectum recipienti, vt Ioan. à Medina ex rationibus aliquot Theologorum fatetur in Cod. de pœnitentia. tract. 3. quest. 3. & in tract. 2. cap. de pœnitentia iniuncta. versic. sed vltra. & in cap. de confessione sibi iteranda. & Adrian. in 4. sent. in tract. de confessione. cap. quantum dubium. & tractabitur in fine huius paragraphi. Secundò aduersus Caiet. opinionem argumentatio

tatio efficax fit ex eo, quod communi omnium iudicio in *dist. 25. 4. sentent.* definitum extat, eadem opera, quæ sunt satisfactoria, esse & meritoria, & quæ sunt meritoria, esse satisfactoria: quia & meriti & satisfactoris vna, & eadem radix est gratia cooperans, & gratum faciens; sed si opera iniuncta in sacramentali pœnitentia facta extra charitatem recedente fictione forent satisfactoria, sequeretur eadem esse & meritoria. quod dicendum non est: siquidem opera extra charitatem facta, utpote non procedentia à gratia, nullo modo recedente fictione meritoria sunt: imò contrarium esset erroneum: igitur hæc operanon sunt recedente fictione satisfactoria.

Tertio, virtus sacramenti pœnitentiæ operatur remissionem culpæ pœnæ æternæ, & portionem aliquam temporalem, iuxta Catholicas, & communi consensu receptas definitiones, ex opere quidem operato: non autem satisfactionem, cum hæc ad operantis opus pertineat. sed & si detur, recedente fictione virtutis sacramenti accedere, & prodesse: id obtinet quoad virtutis effectus, quos modò diximus, non quoad satisfactionem. ergo opera hæc licet maioris valoris sint ratione, & vi sacramenti: non tamen extra charitatem facta reuiuiscunt ad effectum satisfactionis pro pœna temporali. idcirco tutior est opinio, quam ni fallimur, communem esse censemus, aduersus Caietanum.

10 ¶ Opera verò facta † in charitate, quæ per subsequens peccatum fuerint mortificata, recedente peccato, & iterum accedente charitate, priorem effectum recipiunt, & satisfactoria, ac meritoria sunt. Hoc constat ex his, quæ S. Thomas omnium consensu receptus adducit in *3. part. q. 89. art. 5.* & Theologi in *4. sent. dist. 15. quest. 1. gloss. in cap. quærat hic aliquis. in verb. non percipitur. de pœnit. distinctio. 3.* Adrian. Syluest. & alij proximè citati, præsertim gloss. super illud Iocel. cap. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locustæ.* inquit enim gloss. *Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amisistis.* vbertas autem ista meritum bonorum operum est, quod fuit perditum per peccatum; ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta ante peccatum, eandem sententiam probat Cardin. à Turre-Cremat. in *cap. intermitentes. de pœnitent. distinctio. 4. art. 2.* quo in loco Gratianus eidem subscribit opinionem, ita intelligens quæ ex Augustino in *cap. 14. lib. de pœnitentia* citauerat, & ex Hieronymo ad *cap. 1. in Aegypto. de pœnitent. distinctio. 3. cap. pium.* & *cap. si quando.* tamen si idem Gratianus in *cap. quærat aliquis. & in cap. vltim. versic. pœnitentia.* vbi gloss. de pœnitentia *distinctio. 3. ad finem.* censet, opera extra charitatem facta, quæ verè mortua dicuntur, per pœnitentiam recedente fictione, satisfactoria esse, & reuiuiscere. quod falsum esse constat ex his, quæ hoc in §. tractauimus. & licet Augustini & Hieronymi sententia in *d. cap. pium.* & *cap. si quando.* huic Gratiani vltimæ opinionis suffragari videantur, attamen intelligendæ sunt in hunc sensum, ut opera facta extra charitatem multa possint ex congruo à Deo, & eius maxima liberalitate impetrare, non autem in eum, ut vel meritoria sint, vel satisfactoria recedente fictione. sunt verò hæc opera extra charitatem facta, etiam ante fictionis & peccati discessum, ad plurima vitia vi impetrationis ex congruo à liberalitate Dei.

¶ Primum, ad impetrandum aliquod temporale bonum & præmium. *cap. quid ergo. de pœnitent. distinctio. 3.* ex Chrysostomo *homilia 66. ad populum Antiochenum.* item ad obtinendum facilius à Deo auxilium speciale, & gratiam conuersionis, qua citius peccator respiciat, & ad acquirendos bonos mentis habitus, quibus facilius homo, etsi peccator, bona opera exercens vitii resistat. † quin & vitia sunt ad consequenda ex impetratione, & iure liberalitatis dilationem pœnæ, & remissionem pœnæ temporalis, quod de Achab refertur *3. Regum cap. 21. cap. talis. cap. Achab. de pœnitent. distinctio. 25.* ad impetrandas intercessionem sanctorum, & ad multa alia quæ passim Theologi tradidere: præsertim Card. à Turre-Cremata in *cap. nihil. de consec. distinctio. 5.* Syluest. in *verb. charitas. quest. 8. rursus idem Card. in c. primum consolatio. §. quamquam bonorum. art. 2. de pœnit. distinctio. 3.* Adrian. in *quodlib. 8. art. 1. in 4. sentent. in tract. de satisfactione. cap. discussio.* Ioan. Maior in *4. sent. distinctio. 35. quest. 1. versic. dubitatur.* & Ioan. à Medina in *codice de pœnit. tract. 3. quest. 2.* quæ quidem peccator operibus bonis à liberalitate diuina poterit impetrare, non ratione iustitiæ, nec proprie ex merito, sed ex congruitate quadam, sicuti & prædicta colliguntur ferè ex S. Thom. in *4. sent. distinctio. 15. quest. 1. art. 3. ad 4.*

12 Hinc sanè expendi poterunt, quæ † adnotauit gloss. in *c. quod quidam de pœnit. & remiss.* quæ singularis est secundum Abb. ibi & Augel. in *verb. pœnitentia. §. 14.* cui est similis in *cap. quærat aliquis. de*

pœnit. distinctio. 3. in verb. non percipitur. etenim gloss. aliquot effectus commemorat, quos operantur bona opera facta extra charitatem, quorum duo, nempe quòd valeant ad faciliorem illustrationem mentis, ut ea facilius à Deo impetretur, & ad bona temporalia liberalitate diuina consequenda superius expositi fuerunt. Addit tamen gloss. in *d. cap. quod quidam.* hæc bona opera facta extra charitatem prodesse ad vitam æternam promerendam. quod falsissimum est, præsertim quia gloss. præmittit hunc effectum, & alios, etiam eo tempore quo quis est extra charitatem non recedente fictione, in quo grauissimè errat. nam opera bona facta extra charitatem etiam recedente fictione, nec meritoria, nec satisfactoria sunt, ut superius ostendimus: atque idèõ temerarium est dicere, quòd opera bona extra charitatem facta nondum recedente fictione, profint ad promerendam vitam æternam; cum eo tempore, nec iure meriti de condigno, nec ex congruo, nec ex vi impetrationis possunt vitam æternam ipsi operanti acquirere. quam obrem suspicor gloss. non ita mente sensisse, ut eius verba significare videntur. & ita gloss. in *dist. verb. non percipitur.* hunc effectum horum operum omisit. Addit etiam in vtraque gloss. opera extra charitatem facta vitia esse, saltem ad minus supplicium subeundum. & id sanè gloss. *tract. 4. non recedente fictione,* eritque vera eius conclusio in hoc sensu, ut pœna inferni, & æterna non debeatur tanta, quanta deberetur, si peccator hæc bona opera non fecisset; nam verè tanta non deberetur: siquidem per hæc bona opera peccator in hunc constituitur status, ut minori contempnu peccet. est autem falsa conclusio gloss. in hunc modum accepta, ut propter bona opera peccatoris minuat pœna æterna iam pro eis peccatis debita; hæc etenim non minuitur, secundum S. Thom. in *4. sentent. dist. 15. q. 1. art. 3. ad 5. q.* & ibi Durand. & Cardin. in *cap. prima consolatio. §. quamquam bonorum. art. 2. de pœnitent. distinctio. 3.*

Tradit præterea gloss. in *d. c. quod quidam.* pœnitentiam factam extra charitatem recedente fictione, & charitate accedente, suum proprium effectum operari, quemadmodum & baptismus, *cap. tunc valere. de consec. dist. 4.* huius glossæ potest esse duplex sensus: prior quidem, ut opera extra charitatem facta, in pœnitentiam tamen sacramentalem iniuncta, accedente charitate esse vel meritoria, vel satisfactoria, aut vtrumque effectum habitura verè constituamus. quod tamen falsum esse superius ostendimus, atque idèõ hic sensus verus non est, nec rectè defendi potest.

Alter sensus in hunc modum explicatur, ut † confessio, & pœnitentiæ sacramentum extra charitatem contingente, cessante fictione, vim & effectum sacramenti sortiantur, sicuti & in baptismo satis est manifestum. Huic opinioni ad stipulatur Gratianus in *c. quærat hic aliquis. ad finem. & in c. vlt. §. vlt.* & ibi gloss. de pœnit. *dist. 3.* qui videtur asserere, etiam in aliis sacramentis obtinere illud quod de baptismo August. adnotauerit, nempe quòd recedente fictione suum effectum operetur. idem notat S. Thom. in *4. sent. dist. 17. q. 3. art. 4. ad 1.* dum adducens conclusionem de baptismo inquit, idem & in aliis sacramentis. hoc ipsum Caiet. tenet expressim, *q. 5. de confessione,* vbi de illa disputat quæstione, an confessio sacramentalis facta extra charitatem sit iteranda: ad cuius intellectum hic tria proponemus ad præsentis controuersiam definitionem, & quidem breuiter, rationum concertationem omitentes, quòd ea non omnino sit nostræ professionis.

Primum illud apud omnes est in confessio, quòd confessio sacramentalis facta ab eo, qui nullum dolorem habet, nec contritionem, nec eam attritionem, ex qua virtute sacramenti fiat contritus, nec attritionem qualemcumque, omnino repetenda sit, cum hæc confessio non sit materia sacramenti pœnitentiæ, quippe quæ à nulla pœnitentia deducatur. Huic assertioni consentiunt omnes, præsertim Caiet. in *dist. quest. 5. Capreol. in dist. distinctio. 17. quest. 2.* & ibi Durandus *quest. 1. 3.* Melchior à Cano, qui diligentissimè de hac re disputauit in *relect. de pœnit. part. 5.*

Secundò, si quis habeat attritionem ex qua virtute sacramenti contritus fiat, gratiam scilicet adsecutus, non est huius confessio iteranda. suscipit etenim hic verum pœnitentiæ sacramentum, ac remissionem peccatorum per abolitionem sacramentalem. Maius igitur dubium est de illo, qui integrè omnia mortalia peccata confitetur nullo ex certa scientia omisso, & habet attritionem adeò imperfectam, ut virtute sacramenti contritus non fiat, imò sacrilegus sit ex eo, quòd irreuerenter tantum suscipiat sacramentum, quod ei concedendum non erat, *cap. quod quidam.* paulò antè citatum, an huius confessio, cui accessit absolutio, sit repetenda? & tunc proponitur tertia conclusio.

Tertio, confessor factus sine debita dispositione, attritionem tamen

tamen habens admodum imperfectam, si integrè confiteatur, sacramentalem facit confessionem, & veram absolutionem percipit, sibi tamen tunc minimè efficacem propter obicem sacramentum positum. Huius assertionis effectus maximus est, quòd non erit necessariò confessio iteranda. Hanc opinionem probant & veram esse opinantur S. Thom. in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 4. ad 1. cui magis communiter consentiunt ceteri Theologi ibidem, & Caiet. in d. q. 6. de confessione. quam sententiam doctissimè defendit Melchior à Cano, in dict. relectione. de penit. part. 5. eamdem sequitur Dom. Sotus in 4. sentent. dist. 18. q. 3. art. pen. & vlt. & profectò hæc pars benignior est, & probabilior; tamen contraria maximis innititur rationibus. quam probare & tutari conantur Io. Maior in dist. 17. q. 9. Adrian. in 4. sent. q. 4. de confessione, & dubio 5. eiusdem tract. Ioan. à Medina in C. de penit. tract. de confessione. e. de confessione ficta iteranda. Et Petr. Sotus de instu. sacerdotum. lect. 8. de confess. in form. opinio autè D. Thomæ nò aliter est accipièda, quam si quis aduertès se carere dolore efficaci, accuset seipsum illius indispositionis, cum alioqui huius culpæ omissione efficeret confessionem non integram, & idèd ea fore iteranda. vnde gloss. in d. §. vlt. de penit. dist. 3. in verb. vltis. quæ dicit hæc simulationem, qua quis Ecclesiam decept, postmodum confitentiam esse, cum quis verè penituerit, non tamen esse confessionem primam iterandam, est intelligenda de fictione illa exteriori, & sacrilegio, quod peccator commisit recipiendo exterius absolutionem. nam hæc antea explicari nò potuit. non autè de illa indispositione, animo atque fictione, quam peccator habuit antequam susciperet absolutionem. hæc enim tunc ad illam absolutionem confitentiam est, quemadmodum satis colligitur ex S. Thomæ resolutione in d. art. 4.

Nec tamen itam sequitur: Confessio ista informis iteranda non est: ergo recedente fictione, sacramenti effectum operatur & habet. Nam vt statim §. seq. probabimus, potest contingere, quòd non sit iteranda confessio extra charitatè facta, secuta absolutione: quia iam est præcepto confessionis obtemperatum, & idèd ad vitandum nouum peccatum non est necessaria iteratio; nouum inquam peccatù, quod ex omissione præcepti committeretur. nec ex hoc necessariò deducitur, eam nò esse iterandam ad obtinendam veram & efficacem illorum peccatorum absolutionem. nihilominus S. Thom. Caiet. & Melchior à Cano, & alij, quibus frequentius placet S. Thom. sententia, palàm asseuerant, confessionem integrã, informem tamen, quia facta sit extra charitatè, secuta sacramentali absolutione, recedente fictione, suum operari sacramenti effectum: & esse idem in sacramento penitentia, quod in sacramento baptismi. & sanè Caiet. & D. Thom. idem esse in omnibus aliis sacramentis opinantur. Melchior à Cano reliqua sacramenta præter baptismum & penitentiam ab hac lege excludit. etenim ceter, sacramentù baptismi & penitentia, quia ea sunt ad salutem necessaria, fictione recedente suum operari effectum; at reliqua sacramenta extra charitatè sumpta, etiam recedente fictione probat, nò operari suum effectum. sed Gabriel in 4. sententiarum, dist. 17. q. 1. art. 3. dub. 2. Io. Maior. ibi q. 9. Adrian. & Ioan. à Medina sepè in hoc §. ad id citat, existant, hoc esse proprium sacramenti baptismi, & eorum, quæ iterari non possunt, vt tandem Baptismus extra charitatè susceptus recedente fictione effectum proprium & verum sacramenti operetur: cetera vero sacramenta, etiam penitentia, recedente fictione non habeant sacramenti effectum, quoad ipsam recipientem extra charitatè, tamen si vera fuerint sacramenta. idem asseuerat Domin. Sotus in 4. sent. dist. 18. q. 3. art. vlt. Horum auctorum ratio ea est, quòd in sacramento baptismi peculiaris quædam obtinet huius privilegij causa, quæ aliis cõmunis non est; aliis inquam, quæ iterari possunt: nam quod diximus de Baptismo, idem intelligimus in similibus sacramentis, quæ iterari non possunt. etenim cum hæc sacramenta iterari non possint, & fructus illorum sit admodum necessarius, verò simile est, diuinam maiestatem fructum horum sacramentorù abscedente fictione conferre, ne baptizati, confirmati, & ordinati perpetuo priuentur horum sacramentorum fructu, qui baptizatis omnino necessarius est; confirmatis autem & ordinatis maximè vilis. Hæc verò ratio aliis sacramentis non conuenit; siquidem recedente fictione iterum recipi possunt, & recipientes ita in charitatè fructum eorum consequuntur, & planè Io. Maior fatetur S. Thom. sententiam in hoc esse contrariam communi opinioni, quod ipse non ita certum esse opinor.

Illud tamen est omnium consensu receptum, confessionem sacramentalem, hoc est, ex qua cum absolutione verum penitentia sacramentum consistit, eam non esse iterum faciendam nec ite-

Didaci Couar. Tom. I.

randam. quòd si sit aliqua confessio, ex qua non est constitutum verum penitentia sacramentum, ea erit omnino repetenda, & iteranda. huic etenim scopo omnia, quæ vtrique in disputationem adduci poterunt, & adducuntur, dubio procul intendunt.

§. Q V I N T V S.

S V M M A R I A.

- 1 Præceptum diuinum, vel humanum regulariter seruatur per opera extra charitatè facta, ad hunc effectum, ne quis nouam violari præcepti culpam contrahat.
- 2 Clericus in peccato mortali dicens Horas canonicas, satisfaciit præcepto Ecclesie.
- 3 Circumstantia temporis festi an sit necessariò consiendæ?
- 4 Potest quis alteri à benignitate diuina multa impetrare: & an primam gratiam.
- 5 Suffragiorum, & orationum triplex valor constituitur.
- 6 Opera habentia valorem ex opere operato qua sint, & ibi de sacrificio Missæ.
- 7 Hora canonica, an habeant vim ex opere operato.
- 8 Suffragia quoad effectum operis operantis dupliciter considerantur.
- 9 Suffragium factum pro multis, non ita cuiuslibet prodest, ac si pro eo tantum foret ministratum.
- 10 Suffragiorum publicorum & priuatorum valor, unde procedat, quoad vim operis operantis.
- 11 Suffragia per viuos exhibita, etiam profunt existentibus in purgatorio.

CETERVM etsi bona opera facta extra charitatè aliquot effectus habeant, quos paulò antè ostendimus, potissimum superest alium effectum exponere, in hunc denique modum, vt certi iuris sit, † opera bona extra charitatè facta in hoc vitia esse, quòd per ea quis excusetur à peccato, & noua culpa, quam contraheret transgressione præcepti, si ea non faceret. non enim est præcepti transgressor, qui actum bono in genere suo, quem lex præcipit, apponit aliquam malam circumstantiam, vel illum fecerit existens in mortali crimine extra charitatè: nam quædam præcepta sunt quæ sine charitate non implentur, vt præceptum de contritione, & de charitate; & in his charitas necessaria est ad obseruationem præcepti. At sunt alia præcepta de actibus exterioribus, quæ non exigunt necessariò charitatè ad eorum obseruationem; & hæc seruantur etiam absque charitate, aut saltem eorum transgressor non est, qui actum præceptum extra charitatè fecerit; scribit sanè eleganter S. Tho. in 1. 2. q. 100. art. 9. non cadere sub præcepto legis humanæ, nec diuinæ modù virtutis, quantum ad hoc, vt aliquis ex habitu radicato operetur, quamuis bene cadat ipse actus virtutis. nec enim secundum eum ab homine, nec à Deo punitur tamquam præcepti transgressor qui debitum parentibus honorè impedit, quamuis id fecerit absque habitu pietatis, nam licet lex præcipiens actum virtutis intendat sibi subditos ad virtutè inducere, tamen de actu virtutis, non de fine præceptum facit; finis liquidem legis præcipientis non cõtinetur, nec est sub ipso legis præcepto, quod idem S. Thom. sensim explicat 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. 2. q. 4. art. 1. 4. & 8. ex quibus locis passim hoc adnotauit Caiet. Palud. in 3. sent. dist. 37. q. 1. col. 3. & ibi Io. Maior. q. 15. & est communis opinio, secundum Almain. in 4. dist. 16. q. 1. cui ad stipulatur altera D. Thom. dist. in eadem 1. 2. q. 100. art. 10. ita enim scribit; Actus charitatis dupliciter considerari potest, vno modo secundum quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub præcepto legis, quod de hoc specialiter datur, scilicet, Diliges Dominum Deum tuum, & diliges proximum tuum. Alio modo potest considerari actus charitatis, secundum quod est modus aliarum virtutum. hoc est, eo modo, quo actus aliarum virtutum ordinantur ad charitatè, quæ est finis præcepti; & tunc actus charitatis non cadit sub præcepto. hæc D. Thom. adiciens exemplum idem de honorando parente. Non enim in hoc præcepto includitur, quod honoretur ex charitate, sed solum quòd honoretur pater. Denique multis aliis rationibus, & auctoritatibus probatur communis opinio: quam Panorm. & alij itidem tenent in d. c. quod quidam. de penit. & remiss. Scotus in 2. sent. dist. 28. Almain. in 2. tract. moralium. c. 8. & esse communem asseuerat Andr. à Vega eam secutus in lib. de fide iustisante. q. 13. col. 2. hoc ipsum tenent, & sequuntur alij Doctores, quorum statim in aliquot corollariis mentionem faciemus, & hi, quos in proximo §. citauimus ad effectus operum, quæ extra charitatè facta sunt. idem S. Thorsum tenet in 1. 2. q. 109. art. 4. cuius sententiam sequitur & explicat Dom. à Soto, lib. 1. de natur. & gratia. cap. 22. qui omnino legendus est, c. 21. Et idem lib. 2. de iustis. & iur. q. 3. art. 10.

¶ Sunt tamen qui existunt, hanc conclusionem non esse in vniuersum accipiendam; & id verum est. nam minimè procedit in his præceptis eorù actuum, quibus positus semper venit ad gratiam gratum facientem, vt præceptum de martyrio, & de di-

F F

lectio-

lectione Dei super omnia. quod constat ex ratione S. Thom. in d. art. 10. & id latius à Theologis traditur in 2. sentent. dist. 18.

Idem est in præcepto de pœnitentiæ virtute, id est, de contritione; nam præceptum habemus de pœnitentiâ tanta quanta sufficit ad reponendum peccatorem in gratia Dei. quod communi omnium Theologorum sententia receptum est, & probatur his rationibus, quibus constat, esse diuinæ legis speciale præceptum de pœnitentiâ cordis. quas rationes ceteris diligentius exponunt Ioan. à Medina in C. de pœnitent. tract. 1. quest. 2. vers. esto sit necessaria. & Melchior Canus in relect. de pœnit. 4. part. quo fit, vt hoc præceptum de pœnitentiâ cordis minimè possit impleri extra charitatem. quod in specie probant Iac. Almain. in d. c. 8. & Andr. à Vega in d. q. 13. & deducitur ab his, quæ D. Thom. scribit in d. art. 10. vnde potest expendi conclusio gloss. in d. c. quod quidam. cuius in §. præced. intellectum tractauimus. inquit enim gloss. quod licet non possit quis verè de vno peccato mortali pœnitentiam agere, absque eo quòd & de aliis pœniteat, cap. sunt plures. de pœnit. dist. 3. notat Andr. in 4. in tract. de pœnitentiâ. q. 3. c. quia iam offensum est. Card. à Turro-Cremata in c. prima consolatio. §. sed quod ei. de pœnitent. dist. 3. vbi Gratianus de hac questione disputat. tamen hæc pœnitentiâ cordis habebit effectum, cum de aliis peccatis peccator pœnituerit. hic enim illius gloss. sensus ad cordis pœnitentiam refertur: & planè responsio gloss. non placet: quia non satisfaciunt peccator præcepto de pœnitentiâ cordis, eo quidem casu, quo pœnitere tenetur, nisi id fecerit, quod sit sufficiens ad reponendum eum in amicitia Dei, à qua exclusus est per aliud peccatum, de quo non pœnitet, nec pœnituit. igitur etiam recedente illa fictione tenebitur ad obseruationem præcepti pœnitere, vt præceptum, & eius diffinito tempore satisfaciatur. qua ratione constat, peccatorem istum præcepto de pœnitentiâ non satisfecisse, nec tunc, nec recedente fictione: atque idèd culpa omissionis præcepti iuste notari.

Præter hæc opinantur quidam prænotatam communem sententiam non esse admittendam quoad præcepta de sacramentis percipiendis. nam hæc præcepta in hunc modum sunt intelligenda, vt quodlibet præceptum de sacramentis vnicum sit, nempe de suscipiendo sacramento debitè, & absque mortali peccato. qui quidem sensus non patitur, quòd dicamus in sacramentis duplex esse præceptum: vnum de eo suscipiendo: alterum de non recipiendo sacramento in mortali culpa. nam iuxta hunc dicendi modum, qui perciperet sacramentum in mortali, peccaret contra præceptum secundum, seruaret tamen primum, idèd hi Doctores priorem sequuntur sensum, & ita intelligunt communem conclusionem. sic sanè Durandus censet in 2. sent. distinct. 28. quest. 3. & 4. Almain. in d. c. 8. ad fin. quorum sententiam defendi posse opinatur Andr. à Vega in d. q. 13. & eam facile admittent, qui aduersus communem conclusionem, quam in principio huius §. constitutum, in vniuersum tenent; sed nihilominus quoad istum effectum ne peccator in peccato suscipiens sacramentum, nouum peccatum omissionis contra præceptum de eo suscipiendo committat, verior & receptor videtur ea sententia, qua solet diffiniri, præceptum impleri etiam extra charitatem ab eo, qui est in mortali peccato; tamen verum sit, eum mortaliter peccare ob irreuerentiam maximam, quam comittit contra diuinum sacramentum; & præterea obicem ponere gratiæ, & effectui sacramenti. in his etenim duobus nulla est apud Theologos controuersia. sic & opinionem Durandi falsam esse censet Domin. à Soro lib. 1. de natura & grat. c. 22. sed generaliter conantur alij probare, nullum per actum peccati satisfacere præcepto Dei, vel Ecclesiæ: quæ quidem opinio, si vera est, manifestè conuincit, verum esse, quod aduersus communem modò diximus: scilicet in sacramentis illud esse considerandum, quod nemo ea recipiens extra charitatem, præceptis Dei vel Ecclesiæ satisfaciatur: cum extra charitatem in peccato mortali irreuerenter & maxima cum iniuria, diuina adsumantur: & ex eo solo culpa mortalis à recipiente contrahatur. sic Andr. in 4. sentent. in tract. de sacramento confessionis. c. quartum dubium. qui in effectu tenet opinionem, quam proximè deduximus ex Durando & Almaino. nos tamen & in hoc casu, sicut in præcedenti, communem sententiam probamus, & tenere profiteamur. denique amplius quidam asseuerare non formidarunt, existentem in mortali, & extra charitatem, non posse implere præceptum aliquod Dei, vel Ecclesiæ: & hi non tantum contendunt sub præcepto alicuius actus, contineri ipsum actum virtutis, sed & finem ipsius præcepti, & legislatoris, quod diximus esse contrariū opinioni S. Thom. & aliorum, qui eum secuti sunt. & tamen hanc opinionem ad-

uersus communem defendunt Dionysius Cisterciensis in 1. sent. dist. 17. q. 1. & Greg. Ariminensis in 2. dist. 18. q. 1. & 2. quorum opinio ab eis & in hoc sensu adsumitur, vt in hac specie præcepta impleri non possint, etiam ad vitandam nouam culpam ex transgressione imminentem, & tamen adeò aliena est à veritate, vt nec probabilis cenferi valeat. Ex communi tamen sententia plura deduci poterunt, è quibus aliquot exponere decreui.

Primum infertur ratio huius conclusionis, quam in §. præcedenti, n. 13. vers. tertio, proposuimus. nã si fictus cõfessor non habet eam attritionem, quæ ex vi sacramenti fiat contritio, & sic cum imperfecta peccatorum displicentia, quæ sufficiens ad veram attritionem non est, huius confisus status eum sacerdoti seipsum accusans detexerit, & absolutionem acceperit, præcepto de recipiendo sacramento pœnitentiæ, cuius effectui obicem ponit, quia extra charitatem est, nihilominus in hoc sensu satisfaciatur, vt euadat nouam ex transgressione præcepti culpam; hinc denique auctores, qui hanc conclusionem defendunt, quos ibi citauimus, planè concedunt, primam huius paragraphi assertionem etiam in præceptis de sacramentis obtinere.

Secundò constat ex his, satisfactionem sacramentalem à sacerdote iniunctam, & extra charitatem postmodum executioni traditam; etiam si nec accedente charitate satisfactionis effectum sortitur, quod in §. præcedenti explicuimus; hunc tamen effectum habere tempore ipso, quo fit, vt sacerdotis præcepto, & obligationi pœnitentiam implendi sub noua culpa reatu peccator satisfaciatur. Hoc probatur ex eo, quòd licet teneatur quis opera pœnalia facere, quæ sacerdos ei iniunxerit in satisfactionem pœnæ temporalis, vel ex acceptione ipsius pœnitentis, vel aliunde, sub pœnâ noui reatus; non tamen tenetur ea opera exercere, & exequi in gratia & charitate: imò liberatur ab hac noua culpa, si hæc bona opera fecerit extra charitatem: tamen si adhuc maneat peccator obligatus ad satisfactionem, vel in hoc sæculo, vel in alio subeundam. atque ita constat ex 1. huius §. assertionem, & tenent hi auctores, quos in proximo §. commemorauimus, n. 8. ex quo subinde colligitur, non esse necessarium, quòd iterum ab Ecclesia satisfactio sacramentalis iniungatur, nec ea repetenda erit ad effectum implendi præceptum Ecclesiæ, vel sacerdotis confessarij; sicuti notat gloss. in §. ult. de pœnit. distinct. 3. in verb. vtilis est.

Tertiò infertur, clericum ¶ extra charitatem dicentem horas præces, ad quas tenetur ratione beneficij Ecclesiastici, vel ordinis sacri, præcepto Ecclesiæ satisfacere; ita quidem, quòd nec teneatur eas iterum exolucere, nec sit pœnæ præcepti obligatus. hæc etenim corollaria conclusio satis apparet vera ex notatis superius in initio huius §. & quia oratio existentis in peccato mortali sibi & aliis ad multa est utilis, sicuti in §. præcedenti respondi- mus. Sed & hanc illationem in specie veram esse censet Abb. c. quod quidam. de pœn. & remiss. Cholm. in prag. sanct. tit. qualiter hora canonice sint dicenda. in verb. debent. Io. Medin. in C. de pœnitentiâ. tract. 6. de horis canonicis reiterandis. & Mart. Azpilcueta in c. inter verba. 11. q. 3. n. 388. & id sanè videtur admittendum præter alias rationes, & ea quidem, ne tot serupulis occasio detur; quamvis contrarium in clerico publicè concubinario teneat Abulens. in tract. de concubinariis. concl. 9. & in omnibus denique existentibus extra charitatem mortali culpa affectis sensum idem inueniunt, Adrian. in 4. sent. tract. de restitutione. c. pro clario. vers. pro responsione. & Ioan. Briart. quodlib. 2. propof. 1. & seq. post eiusdem Adrian. quodlib. illud tamen absque vlla controuersia certum est, maioris valoris esse orationem illius, qui est in gratia & charitate, quam eius, qui extra charitatem constitutus, mortalis culpæ reatu afficitur.

Quartò hinc apparet veritas illius quæstionis; an sit necessariò confitenda, & sacerdoti reuelanda ¶ circumstantia festi, ab eo, qui mortale crimen commissit in die festo, quasi sit nouum peccatum, quòd eo tempore mortalem culpam contraxerit, & quidem contra præceptum de conseruatione festorum, visum siquidem est quibusdam, obligari Christianum ad diligendū Deum super omnia diebus festis. & sic ad abstinentiam à mortali culpa & peccato; illo quidem peculiari præcepto. item eorum sententia solet persuaderi ex eo, quòd extra charitatem non possint impleri præcepta diuina, vel Ecclesiæ, nec eorum aliquod. igitur præceptum de obseruatione festorum violatur præcipuè, si quis eo tempore peccatum mortale commiserit. quibus præterea suffragari videtur text. in c. 16. Leuit. Sabbatum requiescentis est. affligetis animas vestras, ab omnibus peccatis vestris mundabimini. Et rursum c. 23. Affligetis animas vestras: omne opus seruile non facietis in die hac. omnis anima, que afflicta non fuerit in die hac, peribit de populo suo, vt propitietur vobis Dominus.

Quintò his accedit S. Thomæ sententia in 2. 2. q. 122. art. 4. ubi expressim inquit, eum facere contra præceptum de festis obseruandis, qui eo tempore peccatum mortale commiserit. quibus & aliis rationibus hanc opinionem asserunt Alex. de Alex. 3. part. q. 32. membro 5. art. 2. Nicol. Lyra Exodi cap. 20. Florent. 3. part. tit. 17. c. 17. §. 5. Angel. in summa, in verb. feria. & in verb. interogationes. præcept. 3. & in verb. præceptum. §. 5. Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 17. q. 4. Adrian. in 4. sent. tract. de confessione. q. 4. vers. venio nunc. Nider. in præcepto 3. Scotus & Gabriel in 3. sentent. dist. 37. Ambros. Cathar. lib. 5. contra Caietanum.

Contraria sententia nihilominus verior est, & constat hac argumentatione: Præceptum de colendis festis non est arctius Christianis, quam Iudæis præceptum de sabdato colendo, imò laxius; siquidem multa opera nobis licent diebus festis, quæ Iudæis minime licita erant die sabbati, vt decoctio ciborum, & similia, sicuti Diuus Thomas fateretur in 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. & tamen Iudæis solus exterior cultus, & quies imperabatur externa, vt docet idem D. Thomas inibi in corpore questionis; igitur apud Christianos præceptum de colendis festis ad exteriorum cultum pertinet, non ad interiore.

Sic sanè hanc opinionem veram esse, defendere conatur Syluest. in verb. confessus. 1. quest. 10. Caietan. in 1. 2. quest. 7. art. 1. & 2. 2. q. 122. art. 4. & in summa in verb. dies festos. & in opusculo 27. q. cap. 10. Almain. in 4. sentent. distinct. 17. quest. 1. vers. nec solum peccata. Domin. Soto lib. 2. de iust. & iur. quest. 4. art. 4. rursus Syluest. in verb. circumstantia. quest. 3. & in verb. dominica, quest. vltim. & post alios diligenter admodum Martinus Azpilcueta in cap. consideres. in princip. num. 22. quorum opinio verior profectò est, atque ideò admittenda.

Ad primum respondeo, præceptum de colendis festis, qua ex parte sensum habet mysticum, & continet ab omni peccato abstinendam, & mentis in Deo quietem, generale esse; atque cum præcepto illo conuenire, Declina à malo, & fac bonum. At ea ex parte qua præceptum istud est speciale, iuxta litteralem sensum est accipiendum, ac prohibet tantum exteriores operationes seruiles, non ea ratione, quòd sint peccata, sed quòd sint opera seruilia exteriora: vt explicat D. Thom. in d. quest. 122. art. 4. vis autem specialis præcepti secundum communem sententiam Theologorum est consideranda ad hoc, vt necessariò sit circumstantià illius confitenda, igitur festi circumstantia non est cõfiterenda: cum speciali præcepto peccatum in diebus festis prohibitum non sit.

Ad secundum satis responsum extat ex his, quæ in princ. huius §. explicuimus, receptissimam opinionem securi.

Ad tertium, cum viro doctissimo Melchiorre Cano in relect. de penitent. 4. part. ad fin. respondemus primum, quòd lex illa verus abolita est, nec nos obligat, nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta continebat. Deinde quòd lex illa de certo quodam die loquebatur, quòd festum propitiationis erat, vbi sacerdos semel in anno peculiatiter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat: vt quòd nunc Ecclesia facit semel in anno obligans ad penitentiam sacramentum, tunc in veteri illo populo præsignaretur. Nec erat lex, quæ singulis festis & sabbatis hanc animi afflictionem præscriberet; siquidem & nunc in lege Evangelica non obligatur, speciali præcepto, nec diuini, nec humano, ad agendum diebus festis penitentiam: præceptum enim de colendo Deo, quo festis diebus adstringimur, opera religionis præscribit; penitentia verò non est opus religionis, sed vindicationis, secundum Diui Thomæ sensum, in 3. part. q. 85. art. 3. ad 4. & art. 4. & in 4. sent. dist. 14. q. 1. art. 1. ad 5. & dist. 15. q. 4. art. 7. ad 1.

Ad quartum, nempe ad S. Thomæ auctoritatem, constat ex eo responso, quòd is auctor, vt inibi explicat Caiet. velloquatur de præcepto sabbati colendi, iuxta mysticum sensum, aut planè tractet de præcepto isto, quantum ad eius finem, qui non cadit sub speciali vt præcepti, quemadmodum ex eodem sancto Thoma paulò antè latius deduximus. quibus tandem fit, posteriorem huius illationis partem omnino tenendam fore.

Quarta conclusio principalis: Potest quis alteri ex congruo à Deo liberalitate impetrare bona temporalia, augmentum gratiæ, & quandoque primam gratiam. Hæc est propositio Adrian. in quodlib. 8. art. 2. S. Thomæ in 4. sent. dist. 45. quest. 2. art. 1. ad 1. & 1. 2. quest. 114. art. 6. ad 1. & in 3. sentent. distinct. 19. quest. 1. art. 2. ad 1. & de bonis temporalibus constat, quia Sodomitis summis peccatoribus peperisset Dominus, si vel decem iusti potuissent inter eos inueniri, quod Diuus Ambros. lib. de Patriarcha Abraham, cap. 6. adnotat, dicens: Hinc discimus, quantum amicum sit patrie vir Didaci Couar. Tom. 1.

iusus. De prima verò gratia censendum est, eam non posse impetrari per vnum alteri, qui omni bono motu careat, nec ad eam dispositus sit per opera ad eam recipiendam efficacia. Imò contraria assertio in hoc sensu esset erronea. At si quis optimè sit institutus, per bona opera ad id efficacia, nempe sufficientia ad dispositionem recipiendæ primæ gratiæ, ob alterius orationem & suffragia ex vi impetrationis à liberalitate diuina, consequetur maiorem gratiam primam, quam ipse alioqui absque hac intercessione consequeretur. Sic etiam intelligendi sunt S. Thom. & Adrian. dum tenent, posse quem alteri ex congruo impetrare à liberalitate diuina primam gratiam: quemadmodum disputat Ioan. à Medina in C. de penit. tract. 6. vers. sed de oratione pro altero. asseruans, posse quem alteri impetrare ex congruo gratiam vltra gratiam correspondentem propriis alterius operibus. tametsi tunc sit, quòd nullus possit alteri à diuina liberalitate ex congruo aliquam gratiam impetrare: licet bene illustrationem cordis. Nam & Paulus inquit 2. ad Cor. c. 5. Omnes si abimus ante tribunal Christi, & reportabit vnusquisque secundum ea, qua in proprio corpore gessit. Pertinent ad hoc plura alia testimonia, quæ à Theologis questionem istam tractantibus adducuntur. Tandem fieri nequit, vt quis alteri, etiam ex congruo, primam gratiam mereatur, nisi merendo illi propriam actum, qui in Deum conuertatur: rursus nec augmentum gratiæ, nisi merendo illi, vt per proprios actus proficiat in gratia. Ex his quæ Domin. Sot. tradit in 4. dist. 45. quest. 2. art. 1.

Ceterùm & præter superius adnotata, illud hoc in loco necessariò est memoria repetendum, quòd eleganter differuit Scotus in quodlib. 20. nempe, cuiuslibet operis boni & meritorij triplicem esse valorem; specialissimum quidem, specialem, & generalissimū; vt interim his dictionibus vtamur. est enim valor specialissimus quoad ipsum operantē, & is, qui operanti competit, & applicatur. specialis, qui cõpetit ei, pro quo quis orat, ieiunat, aliudve opus simile operatur. generalissimus autē, qui totius Ecclesiæ est, & omnibus Christi fidelibus propter illam sanctorum communionē conuenit, & adicitur. hanc distinctionē vt vtilem admodum ad percipiendū valorem suffragiorū Ecclesiæ sequuntur frequentissimo omnium consensu Theologi post Scotum: præsertim ipse Adrian. quodlib. 8. art. 3. Gabriel in can. Missæ, lect. 26. Doct. in 4. sent. dist. 45. Io. à Medina in d. tract. 6. c. de multiplo valore orationis. Marc. Azpilcueta in c. quando. de consecr. dist. 1. not. ab. 20. u. 81. Dom. Sot. in 4. dist. 14. q. 2. art. 1. & lib. 9. de iust. & iur. q. 2. art. 2. hæc distinctio colligitur ex veteri auctorū sententiis, sicuti constat ex his locis, qui ab his DD. citantur: vt hinc planè colligendum sit, quodecumque opus Christiani, vile quidem esse omnibus Christi fidem profitentibus, quoad tertiam valoris partem.

Est etiam & in hac questione considerandum, esse opera quædam valorem habentia ex opere operato, & sic ex institutione Christi, & hæc operantur suum effectum absque operantis meritis; alia verò sunt opera, quorum valor ab ipsius operantis meritis & statu pendet. & priora quidem operantur in eum, qui obicem non posuerit eorum effectum: his operibus Missa tribuitur, secundum D. Tho. communiter receptum, in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 3. quest. Gabriel in can. Missæ, lect. 57. qui tenent, Missam non tantum qua ex parte est sacramentum, ex opere operato effectum habere, sed etiam qua ex parte sacrificium est, & hoc propter institutionem Christi. Huic opinioni Caiet. refragatur in opusculis, q. 2. de celebrat. Missæ. vbi existimat, sacrificium Missæ ex opere operato nullum habere effectum particularem in quocumque homine. pro cuius opinione traditur distinctio Diui Thomæ, in 3. part. q. 79. art. 5. qui eleganter distinguit Missam in sacramentum & sacrificium, & inquit, eam habere rationem sacramenti, in quantum sumitur altaris hostia; rationem autem sacrificij, in quantum offertur. atque idcirco secundum eundem effectum sacramenti habet Missa in eo qui sumit, effectū autem sacrificij in eo qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Hæc D. Thomas, qui palam sentit, ad Missam, qua ex parte sacrificium est, attendi offerentem ipsum, vel eum, pro quo offertur: & in specie, eum habere ratione sacrificij vim satisfaciendi, in qua magis attenditur offerentis affectus, quam quantitas oblationis. Rursus idem D. Thom. 3. part. q. 82. art. 6. innuit, Missam quoad orationes, & alia præter sacramentū, valorem habere à deuotione, & affectu sacerdotis orantis, & eorum, quorū nomine oratur. vnde fateretur Caietan. & denique omnes post Diuum Thomam in d. art. 6. Missam quoad sacrificium, valorem etiam adferere à deuotione totius Ecclesiæ, cuius nomine celebratur: item & à deuotione, affectuque ipsius sacerdotis. ita quidem apparet, Missam,

sam, ut sacramentum est, valorem & proprium effectum habere ex opere operato, eodem modo, si fiat à malo sacerdote, quo si fieret à bono. Text. sing. in c. intra Catholicam. 1. q. 1. & tamen quoad sacrificium propter deuotionem & affectum offerentis, maioris valoris est Missa optimi sacerdotis, quam prauis. sic sanè infertur, Missam, qua ex parte sacrificium est, maioris valoris esse vno tempore, quam alio, quando videlicet est maior sanctitas & charitas in Ecclesia: à cuius deuotione valorem ipsa adsumit. quod in specie probat Gabriel in *Canone Missæ, lect. 26. col. 6.*

Nihilominus etsi fateamur, hæc quæ modò ex Diuo Thoma & Gabriele adnotauimus, vera esse, & à Theologis communiter recepta, contendimus communem secuti, Missam, qua ex parte sacrificium est, habere effectum ex opere operato. est etenim ipsa oblatio cum consecratione, simul & Eucharistiæ sumptione, sacrificium à Deo ipso institutum. idcirco sicut sacramenta ex opere operato propter diuinam institutionem suum effectum habent, ita & hoc Missæ sacrificium à Christo institutum ex ipso opere operato suum effectum habebit, etiam si nullus mortaliu esset in gratia. quod est impossibile: quemadmodum explicat Gabriel in d. *lect. 26. col. 5.* qui statim subdit, Missam alio in sensu effectum habere ex opere operato, non equidem propter institutionem Christi, sed propter oblationem huius sacrificij nomine totius Ecclesiæ Catholicæ factam à sacerdote, qui minister totius Ecclesiæ est, in hoc sacrificio offerendo. Qua ratione, cum Ecclesia, quæ offert, sit semper dilecta Christi, ut eius sponsa, effectus huius sacrificij operi operato tribuendus est ea ex parte, qua Ecclesiæ totius nomine offertur, siquidem valor iste nusquam deficiat, nec ad ipsum offerentem referendus sit. ego verò hunc effectum & valorem tribuendum esse opinor operi operanti, licet verum sit, eum procedere ab Ecclesia Catholica, cuius nomine offertur hoc sacrificium. nam & ipse Gabriel fateatur, hunc valorem tunc maiorem esse, cum in Ecclesia, quæ per eius ministrum offert sacrificium, maiorem habet charitatem. ergo operi operanti valor hic est adscribendus. Deinde valor operi operantis in hoc sacrificio consideratur ex parte ipsius sacerdotis offerentis, quia offert ipse licet nomine alterius, ut D. Thomas explicat: igitur & effectus huius sacrificij procedens ab Ecclesia, quæ verè offert per ministrum sacerdotis, operi operanti erit tribuendus: sicut & elemosinæ, orationes, ieiunia, & alia opera meritoria valorem habent operis operantis ex parte illius, qui ea fieri iusserit, & mandauerit; quod statim probabitur. Sed & communis opinio, quæ dicitur, Missam, qua ex parte sacrificium est, valorem habere ex opere operato, ex eo apparet, quòd Missa, quatenus sacrificium est, à Christo fuit instituta in remissionem peccatorum, & ab ipso valorem habet ad hunc effectum, ut satisfactoria sit ad remissionem pœnæ temporalis, & meritoria, id verò constat *Luc. c. 22. & Matth. c. 26. Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Pro vobis, inquam, sumentibus: & sic sacramentum est, quod ipsi tantum, cui cõfertur, prodest. Pro multis, id est, aliis, quorù nomine, & pro quibus fiet hæc hostiæ oblatio. Et hac ratione sacrificium est in memoria passionis Dominicæ, & ab ea valorem accipiens: sicut eleganter explicat S. Thom. 3. part. q. 79. art. 7.

Nec pro Caiet. conuincunt S. Thom. verba: quia is, etsi distinxerit Missam in sacramentum & sacrificium, non negat sacrificium Missæ præter valorem operis operantis, habere effectum operis operati. Nec item vrget, quòd sequeretur, hunc valorem esse infinitum. id enim fateamur, modò certum sit quoad applicationem esse finitum, auctore D. Thoma in 3. part. q. 79. art. 5.

¶ De sacramentis Ecclesiæ dubium non est, quòd valorem & effectum habeant ex opere operato, propter Christi institutionem. De oratione Dominica, & horis canonicis ab Ecclesia institutis idem quidam responderunt: nempe eas habere valorem & effectum ex opere operato. ita quidem visum est Gabr. in *Canone Missæ, lect. 57. col. 2.* Gerfoni in 3. part. *Alphabet. 86. & 10. à Med. in tractat. de oratione. de valore orationis pro seipso susa. vers. sed quæres.* quorum opinio est omnino intelligenda in eo sensu, quo Gabr. in *lect. 26.* operis operati valorem considerauit, non equidem ex Christi institutione, sed ex totius Ecclesiæ, cuius nomine oratio fit, deuotione, & applicatione. Nam etsi orationes canonicæ, quæ ex instituto Ecclesiæ dicuntur, valorem etiam habeant ab orantis affectu, ut S. Thom. de sacrificio Missæ tradit in d. q. 82. art. 6. quia tamen fiunt & dicuntur horæ canonicæ à clericis nomine Ecclesiæ Catholicæ, ut eius ministris, secluso valore ratione ipsius recitantis, itidem valorem habent ratione fidelium, & Ecclesiæ, cuius mandato dicuntur. atque in hunc sensum verum

est, quòd istæ orationes effectum habeant ex opere operato, etiam si minister sit in peccato mortali. At si operis operati valorem aliter consideremus, scilicet ex Christi institutione, non poterit defendi Gabrielis opinio. quo fit, ut iuxta propriam significationem & sensum, quo valor operis operati accipiendus est, semoto quocumque humano affectu, dicendum sit, has horas canonicas ab Ecclesia institutas, & quæ nomine totius Ecclesiæ dicuntur, non habere valorem & effectum ex opere operato, sed ex ipsius Ecclesiæ & ministrorum affectu & deuotione. quemadmodum deducitur ex his, quæ modò exposuimus.

¶ Illud verò prætermittendum non est, orationes, & suffragia, & sacrificia, quoad valorem operis operantis esse rursus dupliciter consideranda. Primum enim, ut dicuntur, & fiunt proprio nomine: secundo, ut fiunt & dicuntur nomine totius Ecclesiæ, vel alicuius priuati orationes, aut sacrificia delegantis, & alteri committentis. Etenim suffragia primo modo considerata, valorem accipiunt, & effectum consequuntur ab effectu & statu ipsiusmet, qui orat, ieiunat, aliudve suffragium & opus exequitur. Nam si is sit extra charitatem, & mortali affectus culpa, nec sibi, nec alteri profunt quoad satisfactionem, nec aliam utilitatem afferunt præter eas, quas commemorauimus in §. *precedenti, n. 11.* quòd si secundo modo suffragia considerentur, valorem accipiunt, & habent non tantum ab ipso ministrante, sed etiam ab ipsa Ecclesia Catholica, vel ab ipso, cuius delegatione & commissione fiunt: idcirco licet qui ut instrumentum alterius operatur extra charitatem sit, valorem tamen habebunt suffragia ex parte eius, qui ea commisit ministerio alterius, si ipse charitatem habeat, nec sit culpa mortali affectus. sic sanè S. Thomas communiter receptus eleganter explicat in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 3. q. vnde plura, quòd euidentior sit huius distinctionis utilitas, inferenda sunt.

Primum omnium suffragiorum potissimi valoris esse Missæ sacrificium: cum id valorem habeat ex opere operato, & opere operante causa totius Ecclesiæ, cuius nomine fit, & itè ipsiusmet ministri, vel eius, qui ministerium delegauerit; totius etenim Ecclesiæ affectus & charitas, præter ipsum opus operatum maxime operantur, quoad suffragiorum valorem.

Secundò constat, Missam, qua ex parte sacrificium est, & alia suffragia, maioris esse valoris, si fiant à bono ministro, quam à malo; auget siquidem valorem ipsius ministri charitas & deuotio, auctore D. Thoma in 3. part. q. 82. art. 6. cuius opinio recepta omnino est.

Tertiò hinc apparet, Missam, ut est sacrificium, & cetera Ecclesiæ suffragia, maioris valoris esse, si fiant ex commissione & ordinatione illius, qui est in gratia, & charitatem habet, quam eius, qui extra charitatem est; siquidem suffragiorum valorem auget charitas illius, qui ea fieri constituit, & cuius nomine fiunt, secundum D. Thom. & communem in d. dist. 45. art. 2. ad 3. q. sic quod D. Gregorius scribit in 1. part. *pastoralis. c. 11.* cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, cuius Gratianus meminit in *prime. 49. dist. intelligendum est quoad valorem orationis ab ipso orante procedentem; nam hic valor nullus est, quoties fit oratio nomine & commissione alterius ab eo, qui non est in charitate: valorem tamen habet ab eo, qui orationem & suffragia alteri commisit, si is charitatem habeat.*

Quartò subinde manifestum est, meliora esse, & denique gratiora suffragia facta à pluribus, aut plurium commissione, quam ab vno, vel vnus instituto; quia horum charitas valorem orationis auget, cum maior sit in pluribus, quam in vno. Hoc satis probatum est ex præcedentibus, si quæ modò adnotauimus, ad amissim fuerint considerata.

Quintò inde colligitur, orationem Dominicam, & horas canonicas ab Ecclesia institutas, meliores & gratiores esse Deo ceteris paribus, quam reliquæ sint orationes: cuius illationis ratio est, quia hæ orationes fiunt nomine totius Ecclesiæ; siquidem ministerio orantis à tota Ecclesia fiunt, atque idèd valorem accipiunt à totius Ecclesiæ charitate. Clerici etenim & religiosi ex Ecclesiæ instituto canonicas horas dicentes, ut ministri Ecclesiæ preces istas ad Deum ipsum emittunt. Nec de his, nec de sacrificio Missæ dubitandum est, iuxta communem omnium traditionem. Sed de aliis, qui ex Ecclesiæ lege non tenentur ad horas canonicas, eas tamen recitant, plerique dubitare poterunt, an ut ministri Ecclesiæ munere isto fungantur. Et tamen egregius Doctor Martinus Azpilcueta in *cap. quòdo. de consecrat. distinct. 1. nouabil. 10. n. 66.* existimat, has horas canonicas à quocumque dictas, Eccle-

fiat nomine dictas censeri: cum sint ab ipsa Ecclesia præcipue in hoc instituta, vt nomine totius Ecclesie dicantur. Quæ quidem opinio pia & benigna mihi videtur: oportet igitur hac in controuersia pendere, an suffragia fiant nomine totius Ecclesie, eius instituto, & ab aliquo, vt Ecclesie ministro, vt inde constituamur gratiora & meliora esse, quam si priuatum fiant.

Sexto, si præmittamus, quod omnino præmittendum est, valorem suffragiorum Ecclesie, quoad satisfaciendum, per applicationem finitum esse, & cuiuslibet suffragij tres esse finitos valores, quorum in hoc §. mentionem fecimus, illud erit statim constituendum, suffragium ꝑ factum pro pluribus, non tantum prodesse cuiuslibet ex illis, quantum si pro eo tantum fuisset exhibitum. Nam si vtilitatem operis consideremus, quoad debitum ex iustitia primum, illud profectò finitum est, & cuiuslibet operi constitutum: idcirco certum hoc præmium, & finitum inter plures diuisum, non pertinebit ad quemlibet ea ex parte, qua pertinuisse, si inter pauciores diuideretur; aut denique, si vni tantum applicatum fuisset, quod euidenter demonstratione percipitur. At si consideremus valorem operis quoad impetrandum à diuina liberalitate, nulla est certitudo quid diuina maiestas pluribus, vel vni tribuet. Hæc igitur illatio verior est, & frequentiori calculo probata: eam etenim collegimus ex Scoto, in d. quodlib. 20. D. Thoma in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 2. q. Innoc. in c. penult. ne pralat. vices suas. Imol. in c. significatum. de prebend. Præpos. in c. sacrosanct. 22. dist. Caiet. in opuscul. quæst. 2. de celebrat. Missæ. Ioan. Andr. & Abb. in c. fraternitatem. de sepult. Card. à Turrecrem. in c. non mediocriter. de consecrat. dist. 5. Adrian. quodlib. 8. art. 3. Ioan. à Medina in tract. de oratione. cap. de valore orationis pro multo fusa. Martin. Azpilcueta in d. c. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 20. n. 77. Dom. Sot. lib. 9. de iust. & iur. quæst. 2. art. 2. & in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. eamdem legit, dist. 45. q. 2. art. 4. quibus non obicit auctoritas Hieronymi, in d. c. non mediocriter. vbi inquit: Cùm Psalmus vel Missa pro cunctis animabus dicitur, non minus, quam si pro vnoquoque diceretur, accipitur. Nam illud tantum ex hoc deducitur, Missam dictam pro multis, eundem valorem habere, ac si pro vno dicta fuisset: nec inde sequitur, quòd ille tantus valor vnicuique ex illis multis in solidum applicetur.

Septimo est obseruandum, Missæ valorem ꝑ ex opere operantis procedere ab ipsa Ecclesia Catholica, cuius institutione celebratur, & ab ipsomet celebrante. Idcirco Missa maioris valoris est, si fuerit à sacerdote charitatem habente celebrata, quam ab eo, qui extra charitatem sit: quia licet valor procedens ab Ecclesia, quæ plures fideles charitatem habentes continet, nunquam deficiat, etiam si malus sacerdos ministrat; ille tamen valor, qui à charitate ministri deducitur, planè omnino desideratur, quoties minister mortali culpa est affectus: quod satis colligitur ex D. Thom. in d. quæst. 82. art. 6. & Gabriele in canone Missæ, lect. 26. col. 5. & 6.

Octauo hinc inferitur, reliquorum suffragiorum, quæ priuato nomine, non equidem totius Ecclesie Catholice fiunt, valorem procedere ab ipso ministrante, & ab eo, cuius delegatione & commissione ministrantur. vnde si minister sit extra charitatem, dimidia valoris pars deficit: sicut ex diuerso, si minister sit in gratia: is verò, cuius commissione ministerium sit, culpa mortali impeditus, à charitate sit alienus, etiam deficiet dimidia valoris pars, quòd si verque sit extra charitatem, nullius valoris erit suffragium istud, etiam si pro iustis ministratur, quoad effectum satisfaciendi: iuxta opinionem, quam ex Diuo Thoma superius probauimus, §. præced. n. 7. & constat isthæ octaua illatio ex notatis per S. Thomam communiter receptum, in 4. sentent. dist. 45. q. 2. art. 1. ad 3. quæst. Hæc denique de suffragiorum valore & effectu.

His omnibus adiciendum est, viuorum ꝑ suffragia, si fiant pro defunctis existentibus in purgatorio, eis quidè ita prodesse, vt ex lege iustitiæ satisfaciant pro temporali pœna, quam in eo loco defunctorum animæ pati debent in satisfactioem, quæ non fuerat plene in hoc sæculo corporis labore consummata. quod probatur Machab. 2. c. 12. vbi oblatum fuit sacrificium pro mortuis. Sancta, inquit, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur: peccatis, inquam, id est, à pœna temporali, quam pro peccatis animæ patiuntur in purgatorio, secundum Augustinum, lib. de cura pro mortuis agend. cap. 11. eundem pulchrè de ciuitate Dei, lib. 21. cap. 13. cap. anime defunctorum. 13. q. 2. & ibi Durand. q. 1. S. Bonauent. art. 2. q. 1. S. Thom. in addit. ad 2. part. quæst. 71. art. 1. & 2. Petr. Sot. in instit. sacerdot. lect. 3. de purgatorio. Granatenfis in Institutionibus. 2. 16. §. 4. vers. 33. vbi Cardin. à Turrecrem.

Didaci Conar. Tom. 1.

D. Thom. in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2. ad 2. quæst. Et est verè Catholica conclusio, quæ aduersus hæreticos probatur multis auctoritatibus, quas de suffragiis & purgatorio tradidere Rosentis, Ioannes Eckius, Alphonsius à Castro, Ioan. Bunderius in compendio, & alij Catholici, qui nostra ætate contra pestilentissima Lutheri dogmata scripsere. Item de indulgentiis Ecclesie, quòd ratione suffragij, & eius vi, profint existentibus in purgatorio, tenuerunt omnes communiter, præsertim S. Thom. & alij, in 4. sent. dist. 45. Cardin. Abb. & Doct. in cap. quod autem. de penit. & remiss. Felin. in tract. de indulgent. col. 7. Syluest. in verb. indulgentia. q. 7. Caiet. optimè in tract. de thesaur. indulg. q. 5. [Gabriel in canone Missæ, lect. 57. & in supplemento ad 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 2. & ibi Domin. Sotus q. 2. art. 3. & dist. 21. q. 2. art. 3. & qui de indulgentiis aduersus Lutherum scripsere.]

§. SEXTVS.

De Excommunicatione.

S V M M A R I A.

- 1 Suffragiorum communio dupliciter consideratur.
- 2 Excommunicatio maior, qualiter suffragiorum communione quempiam priuet.
- 3 Peccatum mortale an priuet suffragiorum Ecclesie communions.
- 4 An possit quis pro excommunicato maiori excommunicatione orare? & quid pro mortali peccatore?
- 5 Excommunicatus sacramenta Ecclesie vel conferens, vel suscipiens, peccat mortaliter.
- 6 Sacramentum ordinis susceptum vel collatum ab excommunicato, quem effectum habet.
- 7 Sacramentum penitentiae ab excommunicato susceptum vel ministratum, an teneat, vel sit iterandum.
- 8 Excommunicatus an sit sacramenti penitentiae minister in articulo mortis.
- 9 Excommunicatus maiori excommunicatione celebrans irregularis est: & inibi de celebrante coram excommunicato: & de excommunicato, qui auctoritatem præstat celebrationi.

LIAC TENVS, Lector optime, de suffragiorum Ecclesie valore breuiter quidem egimus, vt hinc appareat, quid referat, excommunicatum suffragiis Ecclesie priuatum esse, ac destitutum, quod modò apertius constabit, si quæ antea diximus, specialibus quibusdam propositionibus exponamus. Etenim valor ꝑ suffragiorum dupliciter consideratur, quoad eorum participationem. Vno quidem modo virtute charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt sint vnum corpus in Christo Iesu: cuius est propria illa sanctorum communio, de qua in symbolo mentio fit. c. loquitur. 2. 4. q. 1. & ad Ephes. c. 4. inquit Paulus: Vnum corpus, & vnus spiritus, & vna spes vocationis nostræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus. text. optimus in c. firmiter. §. vlt. de summa Trinit. Hæc igitur charitas facit omnia bona & suffragia esse communia. Alio modo suffragia quoad eorum valorem, & eius communionem considerantur, ex animo, intentione, & applicatione facientis, & operantis. Hac distinctione vitur S. Thomas in 4. sent. dist. 45. 2. q. art. 4. ad 1. & ad 2. quæst. quem alij communiter omnium consensu sequuntur. repetit idem S. Thom. in dist. 28. q. 2. art. 1. ad 1. q. & Adrian. quodlib. 3. art. 3. post Palud. in dist. 18. q. 1. quibus ita constitutis, sequentia proponimus.

Prima propositio: Excommunicatio ꝑ maior non priuat excommunicatum illa suffragiorum Ecclesie communione, quæ à charitate procedit: cum illa priuatus fuerit per mortale crimen, cuius causa fuit excommunicatione affectus. sic sanè S. Thom. communiter receptus explicat, in d. q. 2. art. 1. dist. 18. & Gabriel post alios, in canone Missæ, lect. 26. col. 7. vnde constat, iniuste excommunicatum minime hac cõmunionem priuari: quod satis manifestum est. Item, nec excommunicatũ minori excommunicatione, cum ea non inferatur propter peccatum mortale, quod hac cõmunionem priuat. Tandem illud certissimum est, huius communionis priuationem mortali peccato, non excommunicationi tribuendam fore; siquidem qui iniquè est excommunicatus, ratione huius excommunicationis nequaquam ista cõmunionem destituitur; cum iniusta excommunicatio non tollat charitatem, qua manente, manet vnionis vinculum & cõmunitio: si verò quis iuste fuerit excommunicatus, peccatum mortale, cuius causa lata in eum fuit excommunicatio, priuauit eum charitate, quæ huius communionis radix est.

His accedit, quòd Missæ sacrificium non habet effectum, quoad operationem operis operati, nisi in his, qui per fidem &

F f 3

chari-

charitatem vniuntur: secundum D. Thom. in 3. part. q. 79. art. 7. ad 1. quam obrem quoad hanc communem nulla est differentia, nec quidquam refert, sit peccator mortali culpa affectus, sit excommunicatus, vel non.

Secunda propositio: Excommunicatio maior priuat quem illa suffragiorum Ecclesie communiōe, quæ ab applicatione & intentione totius Ecclesie radicē habet. Probat hęc conclusio ex eo, quod Ecclesia minimē vult communiā suffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eam sunt, sed tantum pro membris eius ab ea nondum abscissis & segregatis: quemadmodum concordari omnium sententia satis est expeditum: idcirco hęc secūda propositio palam infertur, & notatur à sancto Thoma, & his, quos in proxima assertione citauimus, & Syluest. in verb. excommunicatio. 1. colum. 2.

Tertia conclusio: Excommunicatus maiori excommunicatione, minimē comprehenditur sub orationibus & suffragiis ab Ecclesia generaliter pro eius membris exhibitis. quod constat ex proximē dictis: & est omnium communis conclusio, quidquid in contrarium fenserit Host. in cap. cum voluntate. de sentent. excomm. col. 2. & Summa confessor. lib. 3. tit. 23. quest. 159.

3 Quarta conclusio: Peccator ꝑ etiam mortalis criminis reus, sub generalibus Ecclesie suffragiis pro membris eius institutis comprehenditur: quia per fidem Ecclesie membrum est, nondum publica auctoritate ab Ecclesie communiōe separatum. Hęc apparet ex applicatione Ecclesie, quæ pro membris eius orat. Est autem peccatorum Ecclesie membra, iam superius probauimus, in huius relectionis princip. nu. 6. idcirco receptum est, quod in hac conclusione proponimus. siquidem præcitati auctores fatentur, communionem suffragiorum Ecclesie ab eius intentione & applicatione procedētem, membris Ecclesie quibuscumque conuenire; tamen hęc Ecclesie suffragia non ita vtilia sint existentibus extra charitatem, sicuti his sunt, qui charitatem habent. quod apparet ex adnotatis in §. 4. præced. & nihilominus adhuc plurimum vtilitatis hęc suffragiorum communiō affert peccatoribus: primum etenim ad defendendum eos à tentatione dæmonis, qui hostis accerrimus est. Et ad protectionem Dei, qua diuina maiestas speciali cura filios Ecclesie custodit, ad impetrandam à Deo illustrationem cordis, vt citius ac facilius à peccatis abstinant: ad bona temporalia: denique ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his auctoribus, quorum mentionem fecimus in §. 4. num. 11. quibus quidem vtilitatibus excommunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur, auctore D. Thoma in 4. sentent. distinct. 18. quest. 2. articul. 1. ad 2. q. vt hinc planè sit compertum, quod non semel iam in principio huius relectionis admonuimus, quantum quoad interiores pœnas, & interiora damna excommunicatio differat à mortali peccato. quod & Host. ac Ioan. Andr. adnotarunt in cap. ita quorumdam. de iude. & Caiet. eleganter in tract. 17. q. 6. 13.

Ex quo libet obiter obseruare, Ecclesiam Catholicam quandoque pro excommunicatis, hæreticis, Sacerdotibus, & infidelibus orare: non equidem vt pro membris Ecclesie, orationibus ad Ecclesie membra coadiuuanda institutis, sed vt exteris, & ab vnione Ecclesie alienis, quibusdam orationibus in id ordinatis, quod digne diuina Maiestas eos reducere ad Ecclesie vnitatem, & pœnitentiam: quemadmodum notant S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 1. q. Card. à Turre-Crema. in c. si quis Episcopus. 11. q. 3. Syluest. in verb. excommunicatio. 1. col. 2. & in verb. oratio. q. 4. sic denique orat Ecclesia in die Veneris sanctæ pro hæreticis, paganis, ludæis, & infidelibus, non vt membris Ecclesie, sed aliis ad hoc orationibus institutis.

4 Quinta conclusio: Non ꝑ potest quis vt Ecclesie minister orare pro excommunicatis maiori excommunicatione, his orationibus, quæ pro membris Ecclesie fieri solent. Hanc assertionem S. Thom. & alij paulò antè nominatim citati expressim exponunt, & ea communis est. idem in specie notat Gabriel. in dist. lect. 26. col. 7. notant DD. in cap. cum voluntate. de sent. excomm. & in cap. à nobis. in 2. eod. titul.

Sexta conclusio: Poterit quilibet Christianus priuatis orationibus pro excommunicato etiam maiori excommunicatione priuatum orare. Non enim tunc nomine Ecclesie pro excommunicato, vt pro membro Ecclesie oratur. atque ita S. Thomas communi omnium consensu receptus asseuerat in 4. sentent. dist. 18. quest. 2. art. 1. ad 1. q. Syluest. in verb. excommunicatio. 1. q. 1. & est communis opinio, ex qua sunt omnino explicanda, quæ Abb. & alij adnotarunt in d. cap. à nobis.

Septima conclusio: Potest sacerdos in Missæ celebratione,

dum secretè orat, in priori parte ante consecrationem hostie pro excommunicato speciali oratione orare. Huius conclusionis ratio ea est, quod tunc sacerdos orat vt priuatus, non vt minister Ecclesie: qua ratione ita visum est Syluestro in verbo excommunicatio. 1. col. 2. quem sequitur Martinus Azpilcueta in c. quando. de consecrat. distinct. 1. notab. 19. num. 71. quo in loco latius hac de re tractat. [Oratio verò hæc, quæ à sacerdote, vt priuato fit, eam vim habet, quæ ex ipsius orantis statu habere potest. At quæ ab eo fit nomine totius Ecclesie, quoad impetrandum & obtinendum id quod petitur, maiorem dubio procul valorem habet, cum ea totius Ecclesie precibus innitatur, quæ apud Deum multò sunt gratiores. Vnde facillè intelligimus, quid sit respondendum, quando & ipse sacerdos peccato sit mortali affectus.]

Octaua conclusio: Quilibet Christianus, vel vt minister Ecclesie, vel vt priuatus, orare potest pro peccatoribus nondum vita functis. Huius assertionis veritas ex eo constat, quod Ecclesia minimè intendit ab eius generalibus suffragiis excludere existentes in mortali peccato: modò per excommunicationem non fuerint hi ab vnione fidelium segregati: sicuti modò adnotauimus. posse autem orari pro peccatore viuo, non tamen pro eo, qui ita in mortali crimine decessit, probat D. Thomas 2. 2. q. 83. art. 7. cap. pro obeuntibus. 13. q. 2. cap. placuit. 13. q. 5. glo. in cap. ex parte. in 1. de sepultur. idem S. Thom. in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2. Cardin. à Turre-Crema. in cap. tempus. 13. q. 2. & hæc est omnium communis sententia.

Ex præmissis apparet, quonam modo intelligendum sit, quod Gabriel asseuerat in canone Missæ, lect. 26. colum. 7. scribens, sacerdotem Ecclesie ministrum non posse speciali oratione pro excommunicato in Missa orare. Etenim non potest sacerdos vt minister Ecclesie nec speciali, nec generali oratione pro excommunicato orare, vt pro membro Ecclesie: poterit tamen in ea parte Missæ, qua sibi licet priuatis orationibus vti, pro excommunicato orare, & erit isthæc oratio priuata, non equidem publica.

Nona conclusio: Poterit quis vt Ecclesie minister, vel vt persona publica, secretè tamen, orare, aut sacrificium applicare illi excommunicato, qui mortalis criminis iam pœnituit, & diligenter absolutionem impetrate curauerit: licet nondum sit absolutus. Hoc colligitur ex Hostienis communiter recepto, in d. cap. cum voluntate. de sent. excomm. notat Martin. Azpilcueta in cap. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 19. num. 68. Nam & huic etiam generalia Ecclesie suffragia vtilia sunt, nec is ab eis excluditur, secundum Card. à Turre-Crema. in cap. si quis Episcopus. 11. q. 3. post Richard. in 4. sent. dist. 18. & Floren. 3. part. tit. 24. cap. 77.

Nonò & principaliter ab ipsius definitionis vero sensu apparet, esse alium excommunicationis effectum, quo satis probatur & efficitur, excommunicatum ꝑ maiori excommunicatione, & priuatum esse passiuæ & actiuæ sacramentorum participatione, text. optimus. in cap. si celebrat. de cler. excomm. ministr. cap. cum illorum. de sentent. excomm. & in cap. Apostolica. de cler. excomm. ministr. quibus in locis hoc ipsum communiter receptum est in hunc sensum, quod malè faciat, & illicitè percipiat excommunicatus sacramenta Ecclesie, peccat etenim & mortaliter, propter grauem iniuriam, quam infert sacramentis Ecclesie, ea percipiens eo statu, quo iuste ab Ecclesie communiōe est segregatus. Idcirco qui ita censura hac affectus percipit sacramenta, graue sacrilegium committit in ipsum Deum, & Ecclesiam, quod probatur ea ratione, quæ dictat, sacramenta non esse percipienda, nec danda ab eo, qui se existimat mortalis culpæ reum esse. text. celebris de recipiente, in cap. illud. 95. distinct. quo in loco Innocentius tractans de sacramento Extremæ Vnctionis, inquit: Non pœnitentibus istud fundi non potest, quia genus est sacramenti. text. item ad idem in cap. per Esaiam. 1. q. 1. vers. hoc penè. ibi, Omnia sacramenta profunt dignè sumentibus. igitur indignè ea accipientibus nocent. Facit & ad hæc ratio elegans: Sacramenta instituta sunt à Christo Iesu, vt per illa, gratiam primam, vel eius augmentum consequamur: is ergo, qui credit, se esse in eo statu, qui gratiæ consequendæ repugnat, scire debet, se in vanum sacramentum accipere: igitur irreuerentiæ crimen erga sacramentum committit. Omne siquidem illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad iniuriam Dei fit: & idè sacrilegium est, secundum S. Thomam 2. 2. quest. 99. art. 1. de dante constat in d. cap. per Esaiam. vers. hoc penè. dum dicitur: Omnia sacramenta indignè tractantibus obfunt: profunt tamen per eos dignè sumentibus. Et in specie de Eucharistia nemo vsquam dubitauit: cum Apost. scripserit 1. ad Corinth. cap. 12. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. ac deinde de illo,

illo, qui indignè sumpserit, inquit, *iudicium sibi manducet & bibit*. De sacramento baptismi probatur in *cap. firmissimè. 15. q. 1. & cap. omnia. cap. agunt. de consecrat. distinct. 4.* docet sanctus Thom. 3. part. *quæst. 68. artic. 6.* ad hoc etiam conducit text. de confirmationis sacramento, in *cap. vt ieiun. de consecrat. distinct. 5.* & pleraque alia, quæ de præmittenda confessione ante sacramentorum susceptionem ex Theologis tradit Martin. Azpilcueta in *princip. de penitent. distinct. 5. in vltima parte gloss. num. 33. & sequentibus.* Qui in *c. 1. §. sacerdos. num. 12. de penitent. distinct. 6.* ex eo text. adnotauit, mortale crimen committere, qui culpa mortali affectus Ecclesiæ sacramentum alteri ministrat, modò id faciat vt Ecclesiæ minister, & actus ad consecrationis ordinem pertinet: quod sanctus Thomas docet in *3. part. quæst. 64. artic. 6.* quòd si ira certum est sacramenta illicitè dari & assumi ab existenti in mortali peccato: idem erit in eo, qui præter mortalem culpam, cuius causa à comunione Ecclesiæ sepositus est, extra fidelium consortium segregatus, minimè censetur membrum esse Ecclesiæ.

Ceterum etiam si excommunicatus grauissimè peccet, sacramenta Ecclesiæ contrectans vel ministrando, vel suscipiendo, constitutissimum est, ipsa sacramenta verè conferri & adsumi: quod manifestissimè probatur, si consideremus, sacramentum baptismi, vel datum, vel acceptum ab eo, qui extra charitatem est, verum esse sacramentum, *cap. tunc valere. de consecrat. dist. 4.* sic et si quis excommunicatus confirmationis sacramentum accipiat, verè confirmatus est, nec erit confirmatio iteranda, quod item verissimum est & de Eucharistiæ sacramento: siquidem dubio procul excommunicatus consecrat, & verum recipit sacramentum, arg. eorum, quæ notantur in *cap. de homine. de celebrat. Miss. cap. inter Catholicam. 1. q. 1.* Nam matrimonium contractum ab excommunicato, verum est matrimonium & sacramentum, vt probauimus in *Epitome, in 4. decret. 2. part. cap. 6. in prin.* vbi etiam asseuerauimus, religionis professionem factam ab excommunicato validam omnino esse.

De ordinis Sacramento illud constanter asseueramus, verè dari ab excommunicato, & excommunicato quoad characterem, licet non quoad executionem: ab illa enim, donec sublequatur dispensatio, suspensus est ipse ordinatus, siue ignorans, siue sciens ipsam, vel ordinis collatorem excommunicatum esse, ordines suscepit. Hoc probatur quoad primam eius assertionis partem, in *cap. præter hoc. §. verum. 32. dist. text. in cap. 1. in verb. irritas. vbi gloss. & in cap. 2. de schismat. cap. cum illorum. de sent. excomm. cap. 1. & vltim. de eo, qui surtiuè ordin. recepit. cap. 1. & 2. de ordinat. ab Episcop. qui renuntiauit Episcop. quibus in locis itidem constat secunda conclusionis pars; nempe ita ordinatos non posse ministrare in ordinibus susceptis, nec eorum executionem habere. & hæc est omnium concors sententia, quæ non potest iure negari: quippe manifestè in præcitatæ locis constat. De dispensatione autem est adnotandum, quoad tertiam partem conclusionis, eam regulariter à Romano Pontifice impetrandam fore in hoc casu, præsertim si detur in recipiente ordines certa scientia, *cap. 1. de ordin. ab Episcop. qui renunt. Episcop. vbi idem apparet, si sit ignorantia crassa, aut lupina. & cap. cum illorum. de sent. excomm. part. 1.* quòd si ignorantia probabilis affectus quis vel excommunicatus vel ab excommunicato suscepit ordines, ab Episcopo proprio, qui in eo actu minimè deliquerit, dispensationem obtinebit. Text. in *cap. vlt. de ordin. ab Episcop. qui renunt. Episcop.* notant DD. præsertim Henr. in *d. cap. 1. de schismat. & in d. cap. cum illorum.* vbi ceteri DD. idem communiter adnotarunt, excipientes religiosos, id est, eos, qui post ordinem ita susceptum religionè profiteantur: etenim his etiam scienter ordinationi, & ordinum susceptioni operæ dantibus, dispensatio concedi poterit ab eorum prælati: & idem, si post religionis ingressum ita fuerint ad ordines promoti, quæ quidem exceptio deducitur ex *d. cap. cum illorum. 2. part. & c. 2. de apostat.* Innocent. tamen in *c. 1. de schismat.* scribit, collationem ordinum factam ab excommunicato, probabiliter tamen ignorantia excommunicationis, ita ratam esse, vt absque vlla dispensatione eius sit executio permessa, ac possit ita ordinem accipiens absque irregularitatis pœna in susceptis ministrare, & ad alios ordines promoueri, huic sententiæ accesserunt Panorm. in *cap. veritatis. de dolo & contum. num. 46.* Colletari. in *d. cap. vltim. de ordin. ab Episcop. qui renunt. Episcop.* idem tenet Huguius relat. à gloss. in *cap. ab excommunicato. 9. q. 1.* Repetit idem Panorm. & ibi Felin. *col. pen. in cap. ad reprobandum. de re iud. idque verius esse censet Alphons. à Castr. lib. 2. de potest. leg. pœn. cap. 15.* Nihilominus contrarium sententiam veriorum esse censimus, semper etenim dispensatio necessaria est, siue adsit probabilis ignoran-*

ria, siue præcesserit scientia, secundum gloss. in *d. cap. ab excommunicato. & in cap. si quis à simoniaco. 1. q. 1. gloss. in d. cap. 1. de ordin. ab Episcop. qui renunt. Episcop. & in cap. 1. de schismat. vbi Henric. post alios ibi. & in d. cap. cum illorum. de sent. excomm. hanc opinionem probat, quæ communis est secundum Abb. in *d. cap. veritatis. de dolo & contum. num. 46.* & hæc est tutior opinio, secundum eundem & Anan. num. 12. in *d. cap. 1. de schismat. Seluam de beneficiis, 2. part. q. 2. col. 3.* idem facit Abb. in *d. c. veritatis.* sæpius enim absque culpa quis executione ordinis sacri suspenditur, & irregularis fit: tamen absque eius culpa non puniatur pœnisiure alioqui statutis aduersus eos, qui prohibitorum actum fecerint, gloss. in *cap. illud. & in cap. Apostolica. de cleric. excomm. ministr. & ibi Card. gloss. in c. 4. 2. q. 5.* Hæc verò quæ diximus, adeo vera sunt, vt cum excommunicato scienter ordines recipiente, nullus præter Papam dispense, etiam si excommunicatio eiusmodi sit, quòd ab ea Episcopus absolueri valeat, secundum Ioan. Andr. Henr. Anton. Abb. & Felin. in *d. cap. cum illorum. text. & ibi Abb. in cap. vlt. de eo qui surtim ordinem recepit. Panorm. in cap. 1. eod. tit. 4. notab. Ang. in verb. irregularitas. §. 22. Syluest. in eod. verb. verific. secundo quaritur. Ioann. Bern. in pract. crim. cap. 13.* Nec quidquam in contrarium urget argumentatio Romani Pontificis, in *dist. cap. cum illorum.* dum asseruit, non posse dispensare cum excommunicato recipiente ordines eum, qui non possit ab excommunicatione absolueri: quasi senserit à contrario, posse eum dispensare, qui possit absolueri. Nam isthæc collectio deficit, quia iure satis probatur, non posse cum irregulari dispensare eum, qui potest à peccato, quo contracta fuit irregularitas, absolueri: siquidem sacerdotes, vel alius homicida absoluitur ab homicidij peccato, per quemcumque sacerdotem, *cap. Deus qui. de penitent. & remiss. Et tamen irregularitatem ex homicidio contractam solus Papa tollit, cap. 1. de re iudic. in 6.* quo fit, vt illud sit satis receptum, posse sacerdotem ordinarium absolueri à peccato, cuius ratione contracta fuerit irregularitas, licet ab ipsa irregularitate minimè possit penitentem eximere: quod expressim notant Caet. in *summa, in verb. irregularitas. Card. in clem. dudum. de sepult. q. 8.* Martin Azpilcueta in *cap. 1. §. caueat. de penitent. distinct. 6. num. 26.* licet contrarium in hoc ipsemet Card. senserit in *clement. 1. de priuileg. q. 37. & Calder. conf. 19. tit. de regularib. quibus potissimum suffragatur text. in extrauag. 1. de priuileg. inter communes. col. 4. ver. obseruet.* quæ tamen, quidquid ibi dixerit gloss. erit intelligenda quoad absolutionem ab irregularitate, non quoad absolutionem à peccato, cuius causa contracta fuit irregularitas: nam ab eo poterit is absolueri, qui ab aliis peccatis poterat absolutionem ministrare. Et ne quis existimet, illam constitutionem esse intelligendam adhuc de absolutione à peccato; in his tamen, qui confessiones audiunt, & absolunt sibi iure ordinario non subditis, ex priuilegio quidem, obseruandum erit, iam hanc dubitationem per eas concessiones, quas Bullas vocant, sublatam esse: præsertim quia per eas datur potestas absoluedi à peccatis multis, quorum causa irregularitas contrahitur: licet non competat ex eis facultas dispensandi in irregularitate. Tamen absque harum litterarum priuilegiis, quod prius communem opinionem secuti probauimus, tenendam fore censem. Ex his colligitur euidenter, quoad effectum istum, de quo in *hoc vers. de ordinu sacramento,* egimus, magis operari maiorem excommunicationem, quam peccatum mortale.*

Superest de hoc sacramento penitentia hæc agere: an absolutio præstita excommunicato, sit iteranda, & teneat? quam quæstionem iam olim tractarunt viri equidem doctissimi: & præceteris Martinus Azpilcueta meus olim, & nunc obseruandissimi præceptor, in *cap. vlt. num. 38. & in cap. 1. §. causus. num. 23. de penit. distinct. 5.* cuius assertiones, vt proposuimus materiam subserviam, breuiter admodum paucis additis exponam.

Prima conclusio: Sacriligium est, vel sacramentalem absolutionem excommunicato scienter exhibere, vel ipsum excommunicatum eam recipere. Hoc probatur ex his, quæ paulò antè tradidimus, vbi ostendimus, excommunicatum maiori excommunicatione priuatum esse sacramentorum perceptione, & hæc est communis opinio.

Secunda conclusio: Excommunicatus maiori excommunicatione affectus, eius tamen iustè quidem ignarus, si à peccatis, absolutionis sacramento fuerit absolutus, non tenetur ad iterandam eam confessionem. Huius conclusionis probatio deducitur à *cap. Apostolica. de cleric. excommuni. ministr. & eam veram esse censet Caet. in summa. in verb. absolutionis impedimentum. vers. vltim. & in verb. confessionis iteratio. & in opusculo, quæst. 1. de qualif. confess.*

confess. quem sequitur Martinus Azpilcueta in d. cap. vlt. num. 45. hanc & præcedentem conclusionem largius probans: tamen Angel. in verb. confessio. §. 10. & in verb. interrogaciones. in fin. existimat, posse iuste sacerdotem pœnitentem, quem ab excommunicatione absolueri non potest, prius à peccatis absolueri, & demum illum ad superiorem pro habenda excommunicationis absolutione dimittere. sic & Angeli opinionem reprobatur Syluest. in verb. confessio. 1. §. 4.

Tertia conclusio: Excommunicatus maiori excommunicatione, qui scit, ac fatetur se excommunicatum, putans iusto quodam iuris, vel facti errore, attenta eius qualitate, se posse prius à peccatis, quam ab excommunicatione absolui, non tenebitur confessionem iterare, si fuerit à peccatis tantum absolutus. Eadem ferè auctoritate probatur hæc conclusio, qua præcedens: eamque Caiet. & Martin. expressim tenent. quamuis Palud. in 4. sent. distinct. 22. quest. 3. & Syluest. in verb. confessio. 1. §. 4. probare velint, confessionem iterandam esse in hac specie, non obstante probabili & iusta excommunicationis ignorantia; idque ea ratione sulcitur conatur, quòd incapax sit excommunicatus sacramentalis absolutionis, quæ quidem ratio falsa est in eo sensu, quo ipsi accipiunt; siquidem sacramenta quoad eorum vim excommunicatus conferuntur: sicut paulò antè probauimus: licet quandoque non operetur proprium effectum propter obicem illis appositum. Et tamen data iusta ignorantia & probabili, nullus obex sacramento absolutionis, quoad effectum apponitur ab ipso excommunicato, qui verè pœnitet, & bona fide, vt Caiet. censet, sacramentum pœnitentiæ accipere curat. Et sanè si Palud. opinio vera est, quam & Adrian. asseuerat in 4. sentent. in tract. de matrim. q. 1. scribens, Rom. Pontif. per excommunicationem latam in aliquem, eum efficere materiam ineptam & incapax sacramentorum: profectò minimè poterit iure probari secunda conclusio, quam hac in questione proponimus. verè tamen hæc Palud. & Adriani assertio nequaquam admittenda est per multa quidem, & per ea, quæ modò de sacramento ordinis adnotauimus.

Quarta conclusio: Excommunicatus, qui scit vel scire debet, se non posse prius à peccatis, quam ab excommunicatione absolui, absolutionem tamen à peccatis petens præmissa confessione sacramentali, & eam accipiens, tenetur eandem confessionem iterare. Huius assertionis auctores citare possumus Syluest. Palud. & Adrian. qui ea ratione vtuntur, quòd excommunicatus sit sacramentorum incapax: & præsertim huius. Eandem conclusionem admittunt, ac veram esse contendunt Martin. Azpilcueta in d. cap. vlt. de pœnit. dist. 5. nu. 48. & Ioan. à Medina de pœnit. tract. 2. cap. de confessione ab excommunicato facta. Aliam tamen rationem in eius probationem inducentes, hac sanè argumentatione: Etenim aut hic pœnitens non confitetur hoc peccatum, quo peccat volens absolutionem sacramentalem excommunicatus accipere, vel ignorantiam ita supinam, vt planè à peccato non exulet, & confessio integra non est: atque ideo omnino iteranda. Aut confitetur culpam istam, à qua minimè discedit, nec discedere proponit, vt patet: quia peccato statim operam dat: & tunc obicem ponit sacramento ex imperfectissima contritione. & ideo se indignum efficit absolutione sacramentali, nec absolutio tenet, & tenetur ea ex causa confessionem iterare. Quemadmodum Ioan. Gerson argumentatur in 2. part. fol. 191. cap. quaritur. colum. 2.

Ceterum Caietan. in dict. verb. absolutionis impedimenta. contrariam sententiam probare nititur, existimans, absolutionem sacramentalem validam esse in hoc casu, etsi illicitè detur, & accipiat, nec eo tempore proprium effectum in pœnitentem & confessorem habeat: atque hac ratione deducitur, confessionem non esse iterandam. Ad cuius opinionis probationem illud est maxime obseruandum, quod verè Ioan. à Medina, & Martinus Azpilcueta fatentur eorum sententiam minimè posse probari ea ratione, quòd excommunicatus sit incapax huius sacramenti. vnde oportet aduersus Caietan. disputantibus, omittere Paludan. Syluest. & Adrian. rationem, quia ea falsa est. idcirco deueniendum est ad eam rationem, qua contenditur, absolutionem sacramentalem inuvalidam & nullam esse propter defectum contritionis, vel attritionis, quæ virtute sacramenti possit fieri contritio: qua de re nos latius egimus superius in §. 4. num. 13. & planè vbi excommunicatus non confitetur, nec manifestat sacerdoti statum suum, & peccatum, quod vel ex scientia iuris, vel ex supina ignorantia cõtraxit, volens absolui à peccatis prius quam ab excommunicatione, dubio procul confessio integra non est,

& hac ratione sacramentalis absolutio minimè confertur, eritque iteranda confessio. Quòd si excommunicatus manifestet sacerdoti excommunicationem, & culpam illam, qua afficitur vel scientia iuris, vel ignorantia supina, volens prius à peccatis, quam ab excommunicatione absolui, & nihilominus absoluetur, dicendum erit, absolutionem sacramentalem esse, non obstante obice, qui eius effectum oppositus est, atque ob id minimè iterandam esse confessionem: si sequamur opinionem, quam ex D. Thoma in d. num. 13. adduximus. At si contrariè ex Adrian. Medina, & aliis probauerimus, satis itidem probari debet & hæc quarta conclusio contra Caietanum, cuius tandem opinio, vt inibi diximus, frequentiori Theologorum iudicio probatur.

Quinta conclusio: Absolutio sacramentalis præstita à sacerdote maiori excommunicatione ligato, eo casu, quo necessariò vitandus non est, valet & tenet, nec est omnino iteranda. Hæc conclusio probatur argumentatione à diuisione deducta. Nam hæc absolutio vel est nulla ex eo, quòd eam suscipiens, obicem peccati absolutionis sacramento opponat: vel quia sacerdos nullam potestatem habet absolutionem istam sacramentalem ministrandi: nullum autem horum in hoc casu impedimentum præstat: igitur absolutio sacramentalis est, & valet. Non primò: siquidem nullam habet culpam suscipiens sacramentum ab eo excommunicato, quem vitare minimè tenetur, vt constat: ergo nequaquam mortaliter peccat: & ideo obicem mortalis peccati non ponit sacramento pœnitentiæ. Nec item vltimum quidquam impedit, quia ea iurisdictio, quæ ad absolutionem est necessaria, adhuc manet penes excommunicatum ex Ecclesiæ Catholicæ permissione, interim, quòd eum non esse vitandum lege lata, aduersus publicam vtilitatem statuit. quam obicem conclusionem istam video probari ab Adrian. in 4. sentent. tract. de confessione. dubio 9. Caietan. in verb. absolutionis impedimenta. Medina in tract. 2. de pœnitentiæ. c. de confessione confessori excommunicato scienter facta. Martin. Azpilcueta in cap. 1. §. labore. de pœnit. dist. 6. num. 10. & seq. Oportet tamen hic memoria repetere, quæ nos supra tetigimus, §. 2. num. 7. vbi expendimus, quando excommunicatus vitandus sit. Etenim exhibi dictis aliquot in proposito controuerfia deducuntur.

Primum, posse licitè absolutionis & pœnitentiæ sacramentum suscipi à sacerdote proprio, alioqui potestatem habente, etiam si is sit excommunicatus, generali tamen excommunicatione, cuius scientiam pœnitens habet: modò nondum fuerit denunciatus: & subinde constat, non esse hanc confessionem iterandam. quod ex Concilio Basiliensi fatentur omnes.

Secundum, confessionem sacramentalem factam, secuta absolutione, sacerdoti proprio, etiam nominatim excommunicato, cuius excommunicationis ipse pœnitens ignarus non est, modò nondum fuerit sacerdos denunciatus, validam & licitam esse, nec eam repetendam fore. Hanc illationem exponimus contra Adrian. & Ioan. à Medina, secuti Caietan. & Martinum in præcatis locis: ea sanè ratione, quòd constitutio, Ad euitanda scandala, etiam sit admittenda in excommunicato nominatim: sicuti & nos probauimus in dict. §. 2. n. 7. quæ quidem sententia vtilis admodum est.

Sexta conclusio: Confessio scienter facta sacerdoti, etiam proprio, excommunicato tamen, quem vitare tenemur, inuvalida quidem est, & omnino iteranda, grauissimoque cum peccato fit. Hæc est omnium concors sententia, quæ manifestè probatur quoad priorem partem ex eo, quòd sacerdos excommunicatus, qui ab Ecclesia non admittitur, & quem vitare tenemur, non habet iurisditionem, quæ cum ordinis potestate necessaria est ad exhibendam absolutionem sacramentalem: quemadmodum statim probabitur: idcirco absolutio ab eo præstita, qui minister huius sacramenti non est, dubio procul erit nulla censenda & inuvalida, atque ex ea causa confessio est repetenda. Vltima pars conclusionis constat, quia tenetur quis excommunicatum vitare sub reatu mortalis culpæ, in diuinis, & sacramentis. quod iam admonuimus. & apparet in cap. sacræ. de hu. qua vt metus causa sunt. qui autem scienter sacramentum pœnitentiæ recipere tentat ab excommunicato, quem vitare tenetur, mortaliter per hanc communionem communicans peccat, obicemque ponit sacramento: igitur ea confessio cum peccato mortali fit. Hinc patet, quòd si quis sacerdoti excommunicato & denunciato cõfiteatur scienter peccata propria integrè, etsi sacerdos proprius sit, non cõsequitur absolutionem sacramentalem, & mortaliter peccat: primum quidem propter defectum iurisditionis apud ipsum sacerdotem, secundum propterea quòd obicem

obicem mortalis culpæ sacramento ipsi opponat.

Septima conclusio: Absolutio ex vi confessionis interioris præstita ignorantem ab excommunicato, iam per Ecclesiam denunciato, inualida est: & idem erit confessio repetenda, cum huius excommunicationis pœnitentiam habuerit: est etenim satis receptum, esse necessariam potestatem ordinis, simul & iurisdictionis ad absolutionem istam sacramentalem impendendam: quod nos adnotauimus lib. 1. *variar. resolut. cap. 10. num. 11.* Iurisdictionis autem potestas per Ecclesiam excommunicato denunciato aufertur, *cap. ad probandum, de re iud. & in specie quoad collationem sacramentorum, & præsertim quoad potestatem ligandi, & absoluedi: hoc probat de maiori excommunicatione, Text. in cap. duobus, de sent. excom. cap. si celebrat, de cler. excom. minist. cap. audiuimus. 2. 4. quæst. 1. cap. 1. §. vltim. de offic. vicar. lib. 6. lic Palud. in 4. sent. dist. 17. quæst. 6. art. 1. conclus. 4. Syluest. in verb. confessor. 1. quæst. 20. Adrian. in dub. 9. & Ioan. à Medina in d. tract. 2. c. de confessione nescienter facta excommunicato. præmittunt, excommunicatum simul, & denunciatum non habere potestatem iurisdictionis ad præstandum sacramentalem absolutionem: quam obrem ipse Ioan. à Medina in specie hanc septimam conclusionem proponit. Oratio verò hæc, quæ à sacerdote ut priuato fit, eam vim habet, quam ex ipsius orantis statu habere potest. At quæ ab eo fit nomine totius Ecclesiæ, quoad imperandum & obtinendum id quod petitur, maiorem dubio procul valorem habet: cum ea totius Ecclesiæ precibus innitatur, quæ apud Deum multò sunt gratiores. vnde facile intelliges, quid sit respondendum, quando & ipse sacerdos peccato sit mortali affectus.*

8 Octaua conclusio: Excommunicatus ꝑ publicè denunciatus, qui que per Ecclesiæ constitutiones vitandus est, non potest sacramentalem absolutionem etiam existenti in articulo mortis ministrare. Hæc conclusio probatur ex eo, quòd hic sacerdos iurisdictione necessaria ad hanc absolutionem, quoad se, & quoad alios priuatus est, vt diximus: ergo absolutio ab eo non potest dari. Deinde est ad hanc cõclusionem auctoritas sancti Thomæ in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 3. q. 1. ad 2. & dist. 19. q. 1. art. 2. ad 3. & 3. part. quæst. 82. art. 7. ad 2. & communis omnium sententia, qua diffinitum à Theologis est, sacramentum baptismi in necessitatis casu licitè posse suscipi ab hæretico, & excommunicato; non sic pœnitentiæ sacramentum, & sacramentalem absolutionem. quæ quidem differentia non aliunde potest contingere, quàm quòd in casu necessitatis etiam hæreticus sit legitimus baptismi minister, & itidem excommunicatus; non tamen sit absolutionis sacramentalis minister adhuc in necessitatis tempore ob defectum iurisdictionis, quæ cum sit necessaria, per excommunicationem, eiusque denuntiationem est omnino extincta. Denique hanc Octauam conclusionem sequitur Ioan. à Medina in cap. proximè citato. & esse communem, Melchior Cano fatetur in relect. de pœnitent. 5. part. fol. 85. qui tamen latè de eius veritate disputans, opinatur satis defendi posse, in extremæ necessitatis casu pœnitentiæ sacramentum posse licitè suscipi ab hæretico & schismatico, secutus eius opinionis auctores gloss. in cap. non est vobis. de sponsal. Palud. in 4. sent. dist. 25. quæst. 1. Syluest. in verb. confessor. 1. §. vlt. in qua questione Panotm. Præpos. & nostri communiter, in d. cap. non est vobis. gloss. sententiam improbant, priorem probantes, quam itidem gloss. asserit in cap. præter. 32. dist. verb. per manus. atque ita tenent, non posse sacramentum pœnitentiæ in necessitatis casu per hæreticum ministrari; ne is in prauam sectam pœnitentem inducat. quæ quidem ratio vitari poterit: siquidem opinio contraria admittenda foret, vbi sine periculo salutis spiritualis verosimili coniectura, posset pœnitentiæ sacramentum ab hæretico suscipi. Nihilominus ipse Melchior Cano existimat, non esse ambigendum, posse licitè suscipi sacramentum pœnitentiæ in casu necessitatis ab excommunicato nominatim denunciato, quasi Ecclesia Catholica eo casu non abstulerit excommunicato iurisdictionem, quam quilibet sacerdos iure diuino habet: non tantum proptius curam exercens animarum: quilibet etenim sacerdos iure diuino auctoritatem habet absoluedi in mortis articulo constitutum, secundum Palud. in 4. sent. dist. 20. quæst. 1. art. 2. Durand. dist. 19. quæst. 2. idque sentit S. Thom. ibid. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. & dist. 20. quæst. 1. art. 1. ad 2. q. qua ratione hæc opinio defendi potest: tamen rursus Ioan. à Medina priorem opinionem, & sic octauam istam conclusionem firmiter tenent, in eod. tract. 2. cap. cui debeat fieri confessio. vers. ad aliud.

Ex his colligitur, qualiter sit accipiendum, quod notat Palud. in 4. sent. dist. 17. quæst. 6. art. 1. concl. 4. quæ sequitur Syluest. in verb. confessor. quæst. vlt. scribens, sacramentalem absolutionem præsti-

tam ab excommunicato etiam occulto, nondum denunciato, ei qui excommunicationis scientiam habet, inualidam esse: atque ideo iterandam fore confessionem. est etenim hæc sententia falsa, vel intelligenda iuxta prænotatas assertiones, & tandem in eo sensu, quo propofita est, non potest iure probari, licet sacerdos sit nominatim excommunicatus, sicuti probauimus in 5. conclus. nec quidquam refert, quòd acta per occultum excommunicatum ratione publici muneris & officij minimè valida sint in fauorem eius, qui sciuit, illum excommunicatum esse: quem admodum Calder. eleganter respondit in disput. incip. excommunicatus quem sequuntur Abb. in cap. veritatis. nu. 43. Roman. in singul. 760. Iason in l. Barbarius. ff. de offic. prator. num. 65. & alij communiter, teste Felino in dict. cap. ad probandum. col. pen. nam hic Calder. sententia minimè obtinet, postquam condita fuit extrauagans constitutio, *Ad euitanda scandala.* quod ipse Felin. optime admonuit.

Hinc subinde constat, quoad istum effectum de pœnitentiæ sacramento, plurimum differre maiorem excommunicationem à peccato mortali. Nam sacerdos vtcumque sit mortali crimine affectus, etiam publico, non est priuatus potestate ordinis, nec iurisdictionis, quæ ad absolutionem sacramentalem necessaria est, licet sit ab Ecclesia denunciatus peccati & culpæ mortalis reus. quod satis probatur ex modò præmissis.

Decimò, vt vim maioris excommunicationis amplius aperiamus, ab eius diffinitione inferitur, excommunicatum ꝑ maiori excommunicatione, ordine sacro præditum, ab eius ordinis executione, quoad se, & quoad alios, iure ipso suspensum esse. & idem si eius ordinis sacri ratione celebrauerit actum eidem conuenientem, irregularem effici. Text. celebris in cap. 1. ad fin. de sentent. & re iud. in 6. & in cap. 1. & in cap. i. cui. de sentent. excom. eod. lib. cap. clericus. cap. latores. cap. illud. cap. fraternitatis. cap. vt lex. de cler. excom. mini. quam equidem pœnam effugiet, qui probabili & iusta ignorantia fretus celebrauerit. Text. in cap. Apostolica. de cleric. excommun. mini. Reg. l. 11. tit. 9. part. 1. denique excommunicatus eo modo irregularis efficitur, quo & per eos actus, per quos à iure vel ab homine suspensus. quam quætionem modò ex professio missam facimus, opportuniore loco eam tractaturi. satis etenim sit, præmississe maioris excommunicationis vim eam esse, vt efficiat ab officio suspensum ipsum excommunicatum. vnde consequitur, his modis effici irregularem excommunicatum, quibus suspensus ab officio efficitur: itidè irregularis: qua in re multum excommunicatio maior differt à peccato mortali, quod regulariter non efficit quem ab officio suspensum: sicuti alibi trademus. His verò illud adiciam, excommunicatum celebrantem irregularem esse, etiam si nondum fuerit denunciatus: siquidem constitutio, *Ad euitanda scandala*, nihil vilitatis affert ipsi excommunicatis, nec quidquam in eorum statum vilitatem: quod iam statuimus §. 2. num. 11.

Qui verò nulla excommunicatione affectus celebrat coram excommunicatis maiori excommunicatione, irregularis non est, etsi grauius peccet. Text. elegans in cap. i. qui. de sentent. excom. in 6. idem si coram interdictis. & tamen conatur quidam hanc conclusionem intelligere de prima celebratione. Nam si quis, postquam coram excommunicatis maiori excommunicatione celebrauerit, demum absque aliqua dispensatione intra Ecclesiam celebrationi operâ dederit, irregularis est, quia eidem erat interdictus Ecclesiæ ingressus propter celebrationem, quam exercuit coram excommunicato, *cap. Episcoporum, de priuileg. in 6.* is verò, cui est interdictus Ecclesiæ ingressus, si saltem intra Ecclesiam celebrauerit, irregularis efficitur, *cap. in qui. de sentent. excommun. lib. 6.* qua denique argumentatione hanc opinionem in specie ista tenent gloss. in d. cap. i. qui. verb. notatus. gloss. in dict. cap. Episcoporum. cuius opinionem ibi sequuntur Ioan. Andr. Archid. Domin. Francus, & Vanchelus, Florent. 3. part. tit. 26. cap. 4. §. 1. Syluest. in verb. interdictum. 6. quæst. 2. Nicol. Plouius in tract. sacerdotalis. tit. de interdictum. 49. quorum opinio mihi non admodum placet ex multis, & primò, quia Text. in d. cap. Episcoporum. procedit in exemptis, in quorum odium statutum est, vt sint interdicti ab ingressu Ecclesiæ, si coram excommunicatis vel interdictis celebrauerint: quæ quidem constitutio, maximè ad constituendam irregularitatis pœnam, non est ad alios casus extendenda. Deinde video, quòd Ioan. Andr. & alij Doctores communiter in d. cap. Episcoporum. ita in prænotata sententiam iuerint, vt nihilominus cupiant contrariam, quam nos hic probamus, potiorum fore ad sedandas multorum sacerdotum conscientias. Postremò Calder. nostram hanc opinionem, licet du-

bis,

bis, tenere videtur in *conf. 4. de sentent. excommunicat. & expressim* Gonfaluus à Villadiego *de irregularit. cap. 2. in fin.* atque ita ipse quæstionem istam in utroque foro definitur: ac iuxta definitionem hanc consultus responderem.

* Sed & præter ista, vltimò est aduertendum, excommunicatum maiori excommunicatione, si auctoritatem præstans celebrationi, quia Episcopus est, audiatur Missarum solemniam, irregularem ex hoc esse. Text. optimus in *cap. illud. de cleric. excommunic. minist. gloss. celebris in clement. 2. in verb. celebrari. de priuileg.* quam sequuntur, eam admodum commendantes Panorm. in *d. cap. illud. Franc. in cap. 1. de re iud. in 6. col. 3.* Gonfaluus à Villadiego *de irregular. cap. 2. col. 3.* Rauen. in *d. clement. 2. vbi Cardin. nu. 11. Imol. num. 9. Gulielm. & Bonifac. num. 9.* eam veram esse præmittunt in hoc casu auctoritatem præstari intelligentes, vbi Episcopus excommunicatus facit & iubet coram ipso Missam celebrari. idem notant Hostiens. & DD. in *cap. tanta. de excess. pralat. Marian. Socin. in cap. ad audientiam. de homicid. num. 25.*

§. S E P T I M V S.

De excommunicatione & eius effectu.

S V M M A R I A.

- 1 Collatio beneficii facta excommunicato, est nulla ipso iure: Et idem de electione & præsentatione.
- 2 Clausula, motu proprio, an efficiat validam collationem beneficii factam excommunicato.
- 3 Ignorantia excommunicationis, an constituat excommunicatum incapax beneficii Ecclesiastici.
- 4 Excommunicatus bene potest acceptare beneficium Ecclesiasticum.
- 5 Excommunicatio nulla, vel iniusta, quem effectum habeat? quod latissime examinatur.
- 6 Contemptus quis verè dicatur, ut culpam mortalem efficiat.
- 7 Peccatum veniale an fiat per consuetudinem mortale.
- 8 Quis possit dispensare cum eo, qui obtinuit beneficium eo tempore, quo erat excommunicatus.
- 9 Excommunicatus non potest beneficium conferre, nec eligere, nec præsentare.
- 10 Excommunicatus per annum persistens in excommunicatione, qua pena sit afficiendus. Et inibi intellect. c. rursus. Et c. quicumque. l. 1. q. 3.
- 11 Intellect. c. cum contumacia. de hæret. in 6.

VND ECIMÒ præter alios excommunicationis maioris effectus, quoad exteriora non minus est, quòd ꝑ collatio beneficii facta excommunicato, est nulla ipso iure. Text. insignis in *cap. postulatus. de cleric. excomm. minist. cuius conclusio* ista est ratio, quòd beneficia Ecclesiastica præcipuè dentur propter officium, *cap. cum secundum. de praben. cap. vlt. de rescript. in 6. cap. concessio. 12. quest. 2. cap. generaliter. 16. q. 1.* notat gloss. in *cap. vlt. de offic. vicar. ipse verò excommunicatus, vt in §. proximo probauimus, à iure suspensus est ab officij executione: ergo beneficium Ecclesiasticum ei conferri non potest. & sanè ratio ista deducitur ex cap. si celebrat. de cler. excomm. minist. & gloss. in cap. Apostolica. de exceptionib. Hæc ratio comprobatur, quia iure canonico obtentum est, beneficium non posse conferri ei, qui tempore collationis sit irregularis: imò collatio huic facta, nulla est, secundum Dyn. in *reg. iur. in 6. Innocent. in cap. cum nostris. de concess. praben. Milis in reperi. in verb. irregularis, vt homicida. & pleròque alios, quorum opinionem ipse retuli in reg. peccatum. de reg. iur. 2. part. §. 8. num. 6.* non alia equidem ratione, nisi quòd irregularis suspensus sit ab officij, cuius causa beneficium datur, executione. & tamen vt hæc à nobis propofita conclusio longius pateat, ad eius intellectum aliquot hoc in loco adnotabimus: est etenim hæc opinio communis, vt asseuerat Ioan. Staphil. *de litter. grat. & iust. fol. 82. colum. 2.**

¶ Primum, quòd excommunicatus eligi ad beneficium Ecclesiasticum non possit: imò electio eiusdem nulla sit, *cap. cum inter. de elect. cap. constitutus. de appell. cap. vlt. de cler. excomm. minist. cap. illa. cap. per inquisitionem. de elect. gloss. in cap. si forte. de elect. in 6. Archid. in cap. nullus. 63. dist. & est omnium communis opinio, quam sequuntur Berach. in tract. de Episcopo. 1. part. 2. lib. quest. 4. Specul. tit. de libelli concept. §. vlt. ad fin. Doct. in cap. cum dilectus. de consuet. tit. de libelli concept. §. vlt. ad fin. Doct. in cap. cum dilectus. de consuet. pralat. gloss. in cap. vlt. de excess. pralat.*

¶ Secundo est ad idem obseruandum, excommunicatum non posse præsentari à patrono laico, vel clerico ad beneficium iuris patronatus. Hoc probatur argumentatione deducta ab electione ad præsentationem, qua vtitur gloss. communiter recepta, in *cap. vlt. vbi est optimus Text. de elect. in 6. sed & in specie hoc*

ipsum adnotare videntur Lapus *allegatione 8. & Archid. in cap. 1. col. 3. de except. lib. 6. expressim* Cæsar Lambert. *de iure patron. 1. part. 2. lib. 9. q. princip. art. 1. Rebuff. in concord. tit. de excomm. non videndus. col. 3. & Rochus Curtius in verb. honorificum. quest. 4. nu. 19.* dum hanc opinionem tenet in excommunicato etiam minori excommunicatione, auctoritate Text. in *cap. si celebrat. de cleric. excomm. minist.*

¶ Tertio constat, eandem principalem opinionem procedere in excommunicato, siue is sit excommunicatus ab homine, siue à iure, Ioan. Imol. in *cap. cum dilectus. col. pen. de consuet. Rota Antiq. 363. Abb. in cap. Apostolica. de except. Nec videtur posse hæc in re iure dubitari; quia eadem ratio, quæ dicitur collationem beneficii factam excommunicato ab homine, esse nullam, probat idem in excommunicato à iure.*

¶ Quarto, hæc ipsa principalis conclusio verè obtinet, ꝑ etiã collatio beneficii facta sit motu proprio, secundum Cardin. in *clement. 1. §. 1. quest. 4. de relig. domib. qui fatentur, hanc opinionem communem esse. quæ probatur ex eo, quòd motus proprius, licet alioqui multa operetur ad tollendam surreptionem, non tamen inducit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quòd patitur quis, & quo impeditur iure obtinere id, quòd sibi conceditur: etenim non inducit dispensationem ad obtinendum duo beneficia, quæ simul non possunt obtineri, iure canonico prohibente, gloss. inibi communiter recepta in *cap. si motu proprio. de prabend. in 6. cui similis in clement. si Romanus. de prabend. quam præter Doct. ibi sequitur & commendat Roman. in singul. 419. Francus in cap. quamuis. de praben. in 6. col. 2. Abb. in cap. cum olim. col. 4. de re iudic. sic rescriptum motu proprio concessum excommunicato, minime valet. Barb. in clem. rub. de rescript. col. 9. deinde nec motus proprius irregularitatem tollit, nec super ea dispensat. Rota in nouis 112. Anch. cons. 20. Felin. in cap. causam qua. col. 2. in 2. de testib. quorum opinio communis est: tamen plures effectus motus proprii tradiderint ex Iunioribus Felin. in *d. cap. causam qua. Ioan. Staph. de lit. grat. & iust. fol. 83. Rebuff. in concordatis. titul. de forma manda. Apost. in verb. motu proprio. ex quibus illud minime negari poterit, Romani Pontificem ex eo dispensatione quadam tacita tollere vitium, quòd quis habet, si scienter illius vitij non ignarus, beneficium illi contulerit, quòd probatur in l. 2. & ibi gloss. C. de crim. sacrileg. l. quidam consulebant. ff. de re iudic. vbi Alexand. post alios, notant Rom. in cons. 327. Bart. & alij in l. Barbarius. col. 5. ff. de offic. prator. Panorm. in cap. innotuit. col. 4. & in cap. cum in cunctis. §. inferiora. 3. col. de elect. & in cap. 2. col. 2. de schismat. Felin. in cap. praterea. num. 9. de testib. cogen. & Ioan. Staph. in d. fol. 83.***

¶ Quinto hinc constat, permutacionem beneficiorum factam per excommunicatum minime valere, cum in ea collatio mutua contingat: atque ita visum est Card. in *clem. 1. §. ipse. de penit. & Cholinæ in pragmat. sanctione. tit. de collat. §. in super. in verb. disponere.*

¶ Sexto, hæc principalis conclusio, quam hoc in loco explicamus, vera est, etiam si ipse excommunicatus nondum fuerat tempore collationis denunciatus. Nam, vt sæpè iam admonuimus, constitutio Martini V. *Ad euitanda scandala*, ipsos excommunicatos nullo beneficio afficit, nec illis aliquam utilitatem confert, idcirco iura vetera quoad eos omnino obseruanda sunt.

¶ Septimò, idem respondendum erit, etiam si postmodum secuta sit legitima absolutio ab excommunicatione: etenim cum collatio beneficii ex eo nulla sit, quòd eo tempore is, cui beneficium confertur, sit excommunicatus, minime hæc collatio ab initio nulla, vires assumet absolute secuta, *cap. non firmatur. de reg. iur. in 6. cum simil. notant Archid. in cap. nullus. 63. dist. & Anchar. in d. cap. postulatus. de cler. excomm. minist. Nec video posse in hoc vllam contingere dubitationem; siquidem hæc illatio manifestè colligitur ex his, quæ communi omnium consensu hac in quæstione traduntur.*

¶ Octauò ad præmissa oportet scire, collationem beneficii factam excommunicato, nullam esse, modò constet, eum excommunicatum fuisse tempore collationis; nec enim satis est probare post collationem ipsam in excommunicatione manere, aut ea censura affectum esse. Text. optimus in *c. proposuit. de cler. excomm. minist. Rota in antiquis 238. sensit Archid. in d. cap. nullus. notat Gofredus, cuius meminit Ægid. à Bellam. in cap. quod sicut. ad fin. de electione.*

¶ Nonò, idem in pensione super beneficio Ecclesiastico respondendum erit: nam ea excommunicato confertur non potest, etiam si pensio non sit beneficium, quòd in specie adnotauit Hieron. Gigas *de pensioib. q. 14. non inficior, huic opinioni minime*

nimè conuenire rationem illam, quam adduximus ex *cap. vlt. de cler. excom. ministr.* ad probationem principalis decisionis *cap. postulat. sicut.* sed tamen propter odium excommunicatorum, & quia quædam rationes reditus Ecclesiastici sunt, non admodum hanc opinionem improbamus.

¶ Decimò, hac in controuersia opinamur, collationem & beneficij factam excommunicato, nullam esse, etiam si ipse sit ignarus & incius huius excommunicationis. gloss. & ibi Abb. & Cardin. in *cap. pen. de cler. excom. ministr.* Doct. in *cap. pastor. alis. §. verum. de appellat. sicut.* cuius opinionis ea est ratio, quòd ignorantia excommunicationis est consideranda ad effugiendas pœnas iuris, statutas quidem aduersus excommunicatos aliquid prohibitum agentes: non tamen quoad valorem ipsius actus, sicuti satis receptum est: notatur in *eo cap. pen. de cler. excom. ministr.* quam ob rem mihi placet opinio prædicta, quam ex ultimo communem esse.

¶ Undecimò, non tantum collatio beneficij Ecclesiastici facta excommunicato est nulla, sed & impetratio litterarum ad beneficia obta ab excommunicato, nulla itidem erit, arg. Text. in *cap. 1. de rescript. in 6. quo nulla censetur impetratio rescripti ad lites*: igitur maiori ratione nulla erit impetratio litterarum ad beneficia: etenim hæc argumentatio probatur ex *ca. ad audientiam in 2. de rescript. & in cap. quamuis. de præbend. in 6.* sic sanè in specie hanc decimam illationem veram esse, censet Card. in *clm. 1. §. 1. quæst. 3. de relig. domi.* & procedit, vt modò explicuimus, etiam si impetrans ipse incius sit excommunicationis: quod expressim notat Abb. in *d. cap. pen. de cler. excom. ministr.* communiter DD. in *d. §. verum. tamen si gloss. in d. c. pen. & in d. §. verum. Card. in conf. 40. Felin. in cap. sicut. 2. col. de simonia. Rota in antiq. 218. Milis in reperi. in verb. excommunicatus maiori. contrarium teneant; & tamen ad effugiendas has Doctorum cœcationes, & que in hac quæstione diximus, solet in Romana Curia, quoties sit alicuius beneficij collatio, aut dantur litteræ ad beneficia, dari itidem absolutio impetranti, & ei, cui confertur beneficium à quacumque excommunicatione, ad eam tantum effectum: cuius praxis & vltus meminit Ioan. Staph. de *litteris gratia & iustit. fol. 82.* Rebuff. in *concordatis. tit. de excom. non vitand.* Hier. Gigas in *tract. de pensib. quæst. 14.* Felin. in *cap. Apostolica. col. 1. de excep.**

¶ Duodecimò admonendum est, omnia, quæ superius diximus, vera esse, quoties agitur de acquisitione iuris & tituli ad beneficium Ecclesiasticum; quasi secus sit, vbi tractetur de beneficij acceptance, quæ potius ad factum, quam ad ius pertinet; atque ita non de beneficio acquirendo agitur, sed de iam acquisiti acceptance, aut de litteris ad beneficia acceptandis. quod notant Rota in *notis 195.* Cardin. *conf. 103. col. 4.* Rota antiquior *vt. de sentent. excomm. & antiqua 126. & 720.* Rebuff. in *d. tit. de excomm. non vitand. ad fin. Ludouic. Gomez. in tract. de expellat. num. 60.* vnde constituitur intellectus ad Text. in *cap. vlt. de consuetud. in 6.* siquidem opinionem illam præbendæ vacantis, quam exequitur antiquior Canonicus, poterit facere, licet sit excommunicatus, cum ea sit facti; sicuti notat in specie Rota in *notis præcitata 195.* & tamen, quia contrarium placuit in hac duodecima illatione Cardin. in *d. cap. postulat. sicut. & Andr. Alciat. in cap. 1. de iudic. numer. 12.* oportet hinc amplius adnotare, quòd optio vel acceptatio ista ab excommunicato fieri non potest, si ad eam necessaria sit beneficij collatio noua; hæc etenim excommunicato facta, nulla est ipso iure; quo quidem modo plerique intellexerunt Text. in *cap. reserente. de præbend.* ex quo non omnino hæc conclusio deducitur; tamen si ea vera sit, & necessaria ad hoc, vt iuxta hunc sensum Cardin. opinionem admittamus. est ergo vera isthæc duodecima adnotatio, vbi de sola facti simplici acceptance tractatur; vt colligitur ex mente omnium, quos citauimus. qua ratione, qui habet litteras ad beneficium vacaturum, poterit, etsi excommunicatus sit tempore, quo vacat, illud acceptare virtute litterarum; & collatio erit suspendenda, donec ab excommunicatione fuerit absolutus, vt tunc iure fiat, ex his, quæ Rota in *antiquis 33.* scribit, & eam securus Martin. Azpilcueta in *cap. si quando. de rescript. col. 3.* Non me latet, hanc duodecimam conclusionem admodum dubiam esse, quia & acceptatio beneficij iam collati, iuris acquisitionem inducere videatur, vt nos explicuimus *lib. 3. variar. resol. cap. 16. nu. 4.* quo in loco conati sumus, hanc dubitationem tollere, quæ tamen & nunc nos admodum vrget, etiam si à recepta frequentiori consensu opinione non dilcedamus.

¶ Decimotertiò hæc sunt accipienda, vbi excommunicatio valida sit: etenim si ea nulla est, minimè afficit excommunicatum aliquo iuris impedimento: & ideo collatio beneficij Ec-

clesiastici facta eidem non ex hoc nulla erit, quòd excommunicato fuerit facta, secundum Abb. in *cap. ita quorundam. de iude. Henric. in cap. dilecti. de appell. post alios inibi, quos sequitur Rebuff. in d. tit. de excom. non vitand.* & in hoc non video, posse vllam contingere grauem dubitationem: nam maior videri potest controuersia de excommunicatione iniusta, valida tamen, id est, ritè à iudice vero lata: cuius quæstionis causa obiter hinc tractandum est illud celebratissimum, an excommunicatio iniusta, alioqui ritè lata, aliquem effectum habeat. huius quæstionis diffinitio exigit, quòd præmittamus, excommunicationem quòdoque nullam esse ipso iure, vel quia non est lata à suo iudice, vel post appellationem: vel contineat intolerabilem errorem, aut alius de causis, quæ tradi solent in *cap. per tuas. de sentent. excom. in cap. sacro. eod. tit.* & hæc quidem excommunicatio nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si constet eam nullam esse: quod omnium cōsensu receptum est. Est alia excommunicatio, quæ nulla non est, inò denique à suo iudice lata ante appellationem, ex causa tamen iniqua, cuius error patens non est in ipsa sententia: & hæc ipso iure valida censetur, atque ideo absolutionem obtinere debet excommunicatus, alioqui vitandus est à sacris, & communione fidelium. De hac verò excommunicatione nostra contingit disputatio, quæ facilius intelligetur, quibusdam propositis conclusionibus, ex quibus poterit quispiam ad disputationem adsumere, quæ vtriusque partis sint potissima fundamenta.

¶ Prima conclusio: Excommunicatio iniusta minimè in animæ iudicio ad culpam obligat. probatur ea ratione: quia nemo potest excommunicari, nisi propter inobedientiam, *e. nemo Episcoporum. 11. quæst. 3. cap. mulci. 2. quæst. 1. Et Matth. 18. Si Ecclesiam, inquit, non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Iudex autem non potest quemquam obligare, nisi per legem & iustitiam, vt constat. igitur vbi iudex quid contra legem præcipit, nulla est præcepti obligatio, nec in subdito peccatum est contumacia vel inobedientia, etiam si is iudici non obtemperauerit. Ad idem optimè conducit Origenis auctoritas *Nomina 14. ad cap. 2. 4. Leuitici, vbi inquit: Si quis non recto iudicio eorum, qui præsum Ecclesie, depellatur, & foras mittatur, si ipse antea non exierit, hoc est, si non egerit, vt mereret exire, nihil latur in eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus, & ita sit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri.* Hæc Origenes. Tamen Gratianus in *cap. si quis non recto. 2. 4. quæst. 3.* id tribuat Hieronymo: sunt & ad hoc pulchra D. Augustini verba in *Sermone 16. secundum Matth. cap. cepisti habere. & Epistol. 137. cap. quid obest homini. 11. quæst. 3.* eandem sententiam probat Text. vbi Abb. & Doct. in *cap. à nobis in 2. de sentent. excomm. & est communis opinio, quam omnes statim in hac quæstione citandi, veram esse præmittunt: præsertim Adrian. in quodlib. 6. conclus. 1. Theologi in 4. sentent. vbi Maior quæst. 2. in dist. 18. & licet Adrian. opinetur, S. Thomam in d. dist. 18. quæst. 2. art. 1. ad 4. quæst. & inibi Palud. & plerisque alios Theologiarum professores contrariam sententiam probare; verè tamen, nec D. Thomas, nec ceteri ab hac prima dissentiant conclusione, quippe qui tantum concedant, iniuste excommunicatum debere patienter pœnas ipsas ferre, & censuræ obedire interim, donec absolutio fuerit præstita: quod non nocet huic primæ conclusioni: nam D. Thomas & alij non admittunt, excommunicatum iniuste obligari in conscientia: foro ad culpam, vt sit culpa non obedire iniusto præcepto, cui excommunicatio accedit, quemadmodum explicat Dominic. à Soto in *relect. de secreto. membro 3. quæst. 1. conclus. 4.* aliqua ex parte Adrianum in hoc incusans, quòd voluerit aduersus istam primam conclusionem adducere D. Thom. & alios: sed tamen Adriani allegatio aliorum tendit: quemadmodum in sequentibus conclusionibus apparebit.*

¶ Secunda conclusio: Excommunicatus iniuste non est priuatus communibus & generalibus suffragiis Ecclesiæ Catholice: etenim Ecclesia non censetur velle quemquam iniuste tantalatione afficere: atque ideo censendum est, sub generali Ecclesiæ intentione includi excommunicatos inique, & sine causa, optimus Text. in *cap. illud planè 11. q. 3.* Prudenti siquidem ratione interpretabimur, communem Ecclesiæ intentionem in publicis precatationibus, & communibus suffragiis esse conformem diuino iudicio, diuinæ voluntati, & dispensationi, secundum veritatem quidem, & non secundum errorem hominum: iniuste autem excommunicatus non priuatur apud Deum suffragiis Ecclesiæ: igitur Ecclesia huic rationi conformis, huiusmodi hominem minimè priuabit, nec excludet ab eius communi intentione.

ne, quam in suffragiis distribuendis habet. sic conclusionem istam probarunt Palud. in 4. sent. dist. 18. quest. 1. conclus. 4. & ibi Ricard. art. 7. quest. 2. Alex. de Hales 4. part. q. 82. membro 1. Adrian. in d. cap. quodlib. 6. quest. 1. vers. sed dubium est. Ioan. Arbor. lib. 5. Theosoph. cap. 21. Cardin. à Turre-Crema. in cap. si quis Episcopus. 11. q. 3. Caiet. in opusculis, in tract. 27. q. cap. 13. Domin. à Soro in d. 3. memb. q. 1. conclus. 4. & est communis opinio, cui minime refragantur verba S. Thomæ in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 4. *Quamuis, inquit, homo gratiam Dei amittere non possit iniuste: potest tamen iniuste amittere illa, qua ex parte nostra sunt, qua ad gratiam Dei disponunt, sicut patet, si subtrahatur alicui doctrina verbum, quod ei debetur: & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur.* Hactenus D. Thomæ, qui palam asseuerat, excommunicationem, præsertim iniustam, non tollere gratiam gratam facientem, cum hæc per peccati mortalis culpam subtrahatur: sed tamen tollit excommunicatio etiam iniusta dispositiones quasdam ad gratiam istam, quæ possent facilius contingere per communionem cum fidelibus, per participationem & perceptionem sacramentorum, per auditionem diuinorum officiorum, quibus omnibus exterius priuare communicatio etiam iniusta: non tamen ex hoc inferitur, eam priuare suffragiis generalibus Ecclesiæ, quoad eius comunem intentionem. Vnde D. Thomæ sententia parum oberit huic secundæ conclusioni.

¶ Tertia conclusio: Excommunicatio utrumque iniuste lata sit, deficiente causa & culpa ipsius excommunicati, non est contemnenda: imò si quis eam contempserit, peccati mortalis culpa afficitur: hanc assertionem exponit S. Thom. in d. art. 1. ad 4. quest. & est communis omnium opinio, quorum in proxima conclusione mentionem fecimus. quo in sensu accipiendum est, quod D. Gregorius scripsit Homil. 26. Euangeliorum, apud Gratianum in cap. 1. 11. quest. 3. sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta timenda est. idem probatur in cap. qui iustus est 11. q. 3. vers. 1. cuius hæc sunt verba: *Qui iustus est, & iniuste maledicitur, premium illi redditur.* Hæc Augustin. super Psalm. 102. addit Gratianus hic: *Ersi, vt dictum est, non teneatur ligatus apud Deum, sententia tamen parere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientie absolutus tenebatur.* Hanc item conclusionem tenent gloss. in cap. nemo Episcoporum. 11. quest. 3. Abb. in cap. ab excommunicato. de rescript. num. 11. idem Abb. in cap. postulat. ad fin. de cler. excom. nisi. Doct. in cap. per tuas. de sent. excom. Marth. ab Afflicto. in constit. de ap. rub. 18. ad fin. quorum idem mentionem fecimus, vt admoneremus lectorem, per hunc contemptum non esse contemnentem in animæ iudicio excommunicatum, sed tantum mortalis criminis culpa affectum, vt explicat S. Thom. in d. q. 4. Etenim contemptus in quacumque præcepti materia mortalem culpam inducit, & vnum orarium. & ibi gloss. 25. dist. cap. 5. & ibi gloss. in verb. contemnat. de sent. excom. lib. 6. obligat siquidem superioris præceptum ad hæc, ne contemnatur. quod passim concessum est à Theologis & Canonistis, in cap. 1. & in cap. nam concupiscentiam. de constitut. & in cap. sacris. de his qua vi metusve causa fiunt.

Obitur tamen, cum & id propositæ disputationi conueniat, adnotandum est, quando verè dicendum sit, excommunicatio nem t vel legem, aut præceptum contemni. non enim sequitur, statim contemptum dari, si quis iudici vel legi non obtemperauerit, etiam sciens quid lex & iudex præceperint. nam multis ex causis potest absque contemptu prætermitti legis vel iudicis obsequium: quod gloss. elegans sentit in cap. si quis autem. 10. dist. non equidem diffiteor, contemptum quandoque assumi pro simplici transgressione præcepti. Leuit. cap. 26. inquit Dominus: *Si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, sed spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea, quæ à me constituta sunt.* Quibus equidem verbis dicit Deus omnes peccatores contemnere leges suas, quia non obediunt eis. quam significationem tradit Altiſiodorensis, 2. lib. sua sum. tract. 20. & tamen hæc interpretatio non tendit in eum sensum, quem hac in parte contendimus inquirere. Est ergo altera contemptus significatio, quæ ex propria vi & natura mortalem culpam præmittit: nempe cum voluntas alicuius renuit subiici ordinationi legis, vel regulæ, vel iudicis: & ea ex causa procedit ad faciendū contra legem, vel præceptum iudicis, vt tandem tunc dicatur quis legem transgredi ex contemptu, quando illius transgressionis causa contemptus est, & ab illo, vt à causa, transgressio procedit; agimus etenim hic de contemptu cum transgressione legis, cuius significationem colligimus ex Altiſiodorensi in d. tract. 20. Gerſo. lect. 5. de vit. a. anima spir. Adrian. in quodlib. 6. art. 2. S. Tho. & ibi Caiet. in 2. q. 136. art. 9. ad 3. eodem S. Thom. & ibi Caiet.

quest. 105. art. 1. ad 1. & art. 2. rursus eodem Caiet. quest. 104. art. 1. & in sum. verb. contemptus. & eleganter Alfonso à Castro hoc ipsum explicat in lib. 1. de pot. leg. penal. cap. 5. doc. 6. ex quibus satis constat, quam ratione accipiendum sit, quod plerumque à nostris traditur, scilicet ex contemptu culpam mortalem deduci, & deinde hæc ex radice inferuntur plura.

Primum hinc constat, non peccare ex contemptu illum, qui propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non autè ea ex causa, quod nolit subiici legis ordinationi. quod apertissimè S. Thom. scribit in d. art. 9. ad 3. & sequuntur alij paulò antè citati, qui post eum scripserunt: dixerat idem ipse S. Thom. quest. 105. art. 1. ad primum.

Secundò apparet, aliud esse quid fieri à contemnente, aliud ex contemptu, potest enim quis contra legem agere contemnens quidem, & nolens subiici legis præcepto: & tamen non ex ipso contemptu, sed ex ira, concupiscentia, vel alia ex causa, quæ etiam secluso contemptu, nihilominus ad transgressionem induxit. hæc illatio à Gerſone exponitur, quem sequuntur Adrian. & Alfonso à Castro. auctoritate Aristot. lib. 3. Ethic. cap. 1. dum dicit is auctor, posse quem peccare ignorantia concomitante, non tamen ex ignorantia, tamquam ex causa. vnde hæc transgressio non haberet mortalis culpæ reatum, ratione contemptus, tamen si contemptus ipse peccatum esset mortale, & ideo, vt mortale confitendum. nam absque mortali culpa non potest quis nolle se submitti legibus, cum eo ipso legislatorem, vt magistratum publicum contemneret. Luca siquidem cap. 10. inquit Saluator: *Qui vos spernit, me spernit.* sic sanè D. Thom. in d. q. 105. art. 1. probat, inobedientiam peccatum esse mortale, & eam propriè contingere, cum quis præceptum contemnit.

Tertiò inde inferitur, an verum sit, quod ex nostris plerique adnotarunt, præsertim Ioan. Andr. in cap. sacris. de his qua vi. Host. in summa. tit. de sentent. excomm. §. necesse. vers. sed numquid. Collect. in cap. 1. de constit. asserentes, frequentiam actuum esse quandam contemptum, adeò quidem, vt si quis frequenter legem transgrediat, id facere dicatur ex contemptu. Etenim hæc opinio est manifestè contraria S. Thomæ, qui in d. art. 9. in hunc modum loquitur: *Quando autem propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram, quis inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiam si frequenter ex eadem causa, vel alia simili peccatum iteret.* Hæc D. Tho. expressim scribens, non esse contemptum, frequentè legis transgressionem. idem notant Adrian. in d. quodlib. 2. art. 2. Alfonso à Castro. in d. documentum 6. Caiet. in d. art. 9. super Tho. quorum opinio manifestè probatur, si consideremus veram rationem contemptus, quæ tunc constituitur, cum quis ex ea causa transgreditur legem, quod nolit ei subiici. Etenim si primus actus ex hac causa fiat, contemptu fit. At si actus etiam contemnitur non ex hac causa, sed ex alia factus fuerit, contemptu caret, ipsa tamen frequentia actus disponit ad contemptum, & ideo maximè periculosa est, quia dispositiuè inducit ad contemptum, vt inquit idem D. Thom. in d. art. 9. auctoritate Proverb. c. 18. *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* sic sanè accipiendum est, quod D. Augustinus scripsit, cap. 8. de vera & falsa penitent. à Gratiano relatus: *n. cap. vnum orarium. 22. distinct. vers. crimini.* dum inquit: *Nullum t peccatum est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.* Inde etenim nota Panormitan. in ap. nam concupiscentiam. ad fin. de constit. & plerique alij, peccatum veniale per consuetudinem & frequentiam esse mortale. Nam si rem ipsam ex distinnem perpendamus, constat, actum quintum vel sextum esse eiusdem speciei in genere mortali, cum actu quarto & tertio, quia sola iteratio actus non variat speciem, si nihil aliud ex parte operantis addatur, quod faciat ex veniali mortale. ergo si primus actus non erat peccatum mortale, nec decimus a actus erit peccatum mortale. nisi aliud vltra iterationem addatur. Et tamen Augustini sententia, & communis adnotatio hunc sensum habet, vt ipsa peccati venialis frequentia viam aperiat latissimam mortali peccato propter contemptum aut quid simile, quod accidere potest ex frequentia actus, sicut gloss. explicat in d. §. crimini. Syueft. in verb. peccatum. q. 4. Almain. in moralib. cap. 9. de circumstantiis temporis. sic & idem Augustin. ait: *Ebrietas si assidua fuerit, inter mortalia deputatur.* fieri siquidem non potest, quin is, qui frequenter inebriatur, aliquando sciens & volens inebrietur. quod cum euenerit, sine dubio erit peccatum mortale: quia cum sæpè expertus fuerit virtutem vini, & suam propriam fragilitatem, noluit à vino abstinere, vt notat S. Thom. 2. 2. q. 50. art. 2. ad 1. 2. que

ita D. Augustini dicta præter alios interpretantur Adrian. in *dist. quodlib. 6. art. 2.* & Alfonso à Cast. in *d. 6. documento.* maxime quia & prior Augustini auctoritas alium sensum habere potest ex D. Thoma in *2. sent. dist. 4. q. vlt.* Adriano, & aliis, tamen Grarianus scripsit in *d. c. vnum orarium. vers. alias ea demum.* veniale peccatum per consuetudinem mortale fieri. quod est intelligendum, vt modo explicuimus.

Quarto, hinc deducitur falsam esse Archidiaconi opinionem, qui in *cap. excellentissimus. 11. q. 3.* voluit, communicantem cum excommunicato sine causa, communicare ex contemptu. est etenim id falsum, vel intelligendum, vbi quis nulla ex causa communicat cum excommunicato, quam quod nolit subici legi prohibenti communionem cum excommunicato: nam tunc ex contemptu contingit ea communicatio.

¶ Quarta conclusio: Excommunicatio iniuste lata ad eum quidem timenda est, vt vim omnino obtineat quoad pœnas iure statutas aduersus non seruantes ipsius excommunicationis censuram. Hæc conclusio probatur, quia hæc excommunicatio ante absolutionem omnino ligat. Text. in *d. c. per tuas. vers. in aliis. de sent. excomm.* idem deducitur ex *c. venerabilis. §. porro. & §. sed si ex causa. supra isto tit. & c. foler.* in quibus absolutio simplex distinguitur ab absolutione ad cautelam, ex eo quod absolutio simplex verè necessaria est, & petitur, ac datur ab ea excommunicatione, quam iniustam esse contendit excommunicatus. datur etenim simpliciter absolutio iuxta formam iuris, quia ea necessaria etiam tunc erit, cum constiterit sententiam excommunicationis iniquam esse; absolutio verò ad cautelam tunc datur, cum excommunicatus allegat, excommunicationem fuisse nullam: & hæc quandoque conceditur, non quia necessaria sit, sed vt tunc se immisceret diuinis & aliis actibus ipse excommunicatus, qui contendit, se non fuisse excommunicatum. dicitur autem hæc absolutio ad cautelam, quia forsitan excommunicatio valuit, & absolutio necessaria est: forsitan nulla fuit, & tunc necessaria non erat. hoc ipsum colligitur ex *d. c. per tuas. vers. nos igitur.* & ibi gloss. & in *d. c. foler.* vbi Ioan. Monach. & Doct. Text. optimus in *c. veniens. in secund. de rescrib. c. Apostolica. de except.* vbi eleganter Abb. ad fin. idem Abb. in *c. capitulum. de rescript.* hinc sanè fit, vt absolutio ad cautelam idem eam appellationem habeat, & indulta fuerit, quod qui allegat excommunicationem fuisse nullam, non faterur se esse excommunicatum, & tamen, quia forsitan verè est excommunicatus, ad cautelam absoluitur, ne aliis ita excommunicatus impediret sit, vel sibi noceat excommunicatio. is verò qui allegat excommunicationem esse iniustam, faterur se excommunicatum, licet iniqua sententia; atque idè datur ei simplex absolutio, quemadmodum Panor. explicat in *d. c. Apostolica. de except.* post Ioan. Andr. & alios in *d. c. foler.* sic denique gloss. vlt. in *c. capitulum.* quam Panor. & Barb. tibi commendauerunt, asserit, appellationem absolutionis contineri absolutionem simplicem, non autem eam, quæ ad cautelam datur: quasi prior proprie sit, & absolute absolutio; posterior non sit simpliciter absolutio, sed secundum quid, id est, in euentum quod contingerit, excommunicationem fuisse validam. idem adnotatur Panor. in *d. c. Apostolica. in fin.* Franc. in *d. c. foler. col. 2.* Dec. in *cap. ad presentiam. de appellat.* qui & præcitatur gloss. eam extollentes meminere. Hæc tandem adduximus, vt ostenderemus, esse necessariam absolutionem ab excommunicatione iniusta, alioqui donec absolutio detur, interim ligatus est, qui iniuste fuit excommunicatus: ea etenim est vniuersalis Ecclesiæ institutio, vt velit, excommunicatum à suo iudice, iniuste tamen, id est, absque eius culpa, interim ligatum esse, ac teneri ante absolutionem seruare canones de excommunicatis statutos, sub pœnis ab eisdem indictis. quod secus est, vbi excommunicatio est nulla; nec enim requiritur absolutio ab eadem, quia excommunicatum minimè ligauerit. gloss. communiter recepta, in *cap. 1. 11. q. 3.* & in *c. foler. in verb. in officis. sup. eo.* Panor. in *d. c. per tuas.* & in *c. cum contingat. de offic. deleg. D. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad q. 4.* & ibi Palud. q. 1. col. 3. Florent. 3. par. tit. 2. c. 73. omnium diligentissimè Martinus Azpilcueta in *c. cum contingat. de rescript. remed. 3.* Textus optimus in *c. cui est illata. 11. q. 3.* qui intelligendus est de iniusta excommunicatione, ea iniustitia, quæ nullam efficiat sententiam.

His equidem probatur, iniuste excommunicatum, si ante absolutionem se diuinis immiscuerit, aliquidve fecerit iure excommunicatis vetitum, irregularem esse, & eis subditum pœnis, quæ statutz fuerint aduersus excommunicatos non seruantes ipsius excommunicationis rigorem. quam opinionem tenent gloss. in *c. postulasii. in verb. spolandi.* & ibi Panor. & Rauem. & ceteris.

Didaci Conar. Tom. I.

excommun. ministr. idem Abb. in *d. c. per tuas. 1. nota.* Syluest. in *verb. correctio. §. 9.* & verb. excommunicatio. 2. 1. notab. casu 8. & 4. notab. dubio 8. S. Thom. & ibidem alij in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 1. ad 4. quæst. præsertim Palud. quæst. 1. ad 3. qui expressim responderunt, in hoc differre excommunicationem nullam ab excommunicatione iniusta, quod qui non seruat nec obtemperat excommunicationi iniustæ ante absolutionem pœnis iuris afficitur, non sic qui excommunicationem nullam minimè obseruauerit: quorum vltimum patet in *cap. non debet. 11. q. 3.* & in *c. ad presentiam. de appell.* vbi Imol. Præp. & Dec. ad hoc illam decisionem adnotarunt. Ex quibus ipse opinor, hanc quartam conclusionem veram esse, etiam in animæ iudicio, quoad pœnas, quæ alioqui nullam exigunt exteriorem executionem, quæ vt alibi adnotauimus, eodem modo obligant in foro conscientie, quo & in iudiciali. Nam & ipsi Theologi paulò antè citati, dum opinionem istam tractauerunt, in animæ iudicio, & quoad forum interius etiam de ea disputarunt. Nec oiberit, si quisquam dixerit, grauissimum esse, & iniquum, quod quis absque culpa iniuste puniatur, & priuetur his, quibus priuat excommunicatio: maxime, quia hæc est spiritualis pœna, qua nemo est absque culpa plectendus: sicuti & nos tradidimus *1. lib. variar. resolut. cap. 8.* Nam, vt inquit D. Thom. in *d. 18. quæst. 2. ad 4. quæst. potest Ecclesia iniuste priuare quemquam his, quæ ad salutem & gratiam disponunt: atque idè in iusta excommunicatione effectum habent. sensu sanè D. Thom. quod licet iniquè non possit quis priuari gratia Dei, nec communione charitatis, nec denique suffragiis Catholicæ Ecclesiæ, etiam quoad intentionem: tamen ex causa poterit innocens quis, & absque culpa priuari auditione & celebratione diuinorum officiorum, & denique sacramentorum perceptione: ita siquidem in Ecclesiastico interdico fit. Nam id ex causa fertur contra innocentes, qui priuantur perceptione sacramentorum, & auditione ac celebratione diuinorum officiorum: quod notauimus in *dist. cap. 8. num. 10.* causa autem, quæ iustificat hanc perceptionem iniuste excommunicatorum, procedit vel ab aliqua eorum culpa in hoc commissa, quod non curent diligenter absolutionem impetrare, vel quia maxime interest totius vniuersalis Ecclesiæ, ad eiusque auctoritatem pertinere, quod excommunicationis censura, quæ gladius est Ecclesiasticus, admodum timeatur, ne alioqui Ecclesiastica disciplina paulatim sit contempta, dum iniustus excommunicationibus à proprio iudice latis ante obtentam absolutionem quispiam reuiet obtemperare. Igitur excommunicatus iniuste obligatur etiam in conscientie foro à diuinis sibi interdictis abstinere, & alios vitare. quam opinionem faterur esse communem Adrian. in *dist. quodlib. 6. art. 1. concl. 1.* licet contrariam defendere conetur. Quibus adde, quæ à nobis tradentur inferius, in *c. 11. de excommunicatione lata ex falsa causa.**

Illud tamen est admonendum, quod si iniuste excommunicatus absque scandalo (potest enim hoc abesse plerumque) diuina officia celebrauerit, præsertim occultè, non peccabit, nec erit in animæ iudicio pœnis canonicis affectus, secundum Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4. Adrian. in *d. conclus. 1.* idem Adrian. in 4. sentent. q. 4. de confessione. vers. si petas. ad fin. Ioan. Driedo. de libris. Christ. pag. 235. & hoc equidem ex mente legis, & canonis. qua ratione elicit fortasse idem dicendum in foro exteriori, vbi scandali circumstantia procul ab eo actu abesset.

Ceterum vbi sententia excommunicationis est nulla ipso iure, etiam si quis cum scandalo celebrauerit, aut se diuinis immiscuerit, non erit irregularis; quia nusquam fuit excommunicatus. quod ex præmissis probatur satis aperte, atque idè irregularitatis pœna minimè obtinet, nec iure locum habet, cum ea in hac specie non ratione scandali, sed excommunicationis inflictæ fuerit. Non diffiteor, peccare grauius eum, qui cum scandalo coram ipsiis, qui excommunicationem nullam fuisse profusus ignorant, celebrauerit, aut diuinis immiscuerit: quemadmodum responderunt Palud. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 1. colum. 3. & ibi Gabriel q. 2. col. 11. & tamen ex his auctoribus ipse quidem percipio, in hac specie mortale crimen committi ratione solius scandali: non tamen iuris pœnas locum obtinere. Plures autem casus, in quibus excommunicatio est nulla ipso iure, ponit gloss. in *c. presens. supra isto tit.* quam commendarunt ad hoc Præp. & Dec. in *c. ad presentiam.* Franc. in *cap. 1. de appell. idem Franc. in cap. 1. §. vlt. de foro compet. in 6. similis gloss. in cap. irreprehensibilis. de appell.* sed gloss. celebris in *c. foler. in verb. in officis. de sent. excomm. isto lib. sentit excommunicatū post appellationem illegitimam, & nullam, non esse irregularem, si ante absolutionem confusus, & existi-*

G g mans

mans eius appellationem validam fuisse celebraverit bona fide, licet postea pronuntiatum fuerit, appellacionem nullam esse, nec suspendisse iurisdictione iudicis, a quo appellatum extitit. Idem notant Franc. & Philip. Probubibi, ac Martinus Azpilcueta in d. c. cum contingat. remed. 3. col. 2.

¶ Hinc decimoquarto ad intellectum vnde decimi effectus constat, collationem beneficii factam excommunicato, etiam iniusta excommunicatione, nullam esse ipso iure, quod satis deducitur ab his, quæ in proxima quæst. tradidimus.

¶ Decimoquinto, et si verum sit, excommunicationem hunc effectum producere, quod efficiat nullam collationem beneficii factam excommunicato: dispensatio tamen Episcopo concessa est, vt is post absolutionem ab excommunicatione permittat beneficium illud obtineri ab eo, cui collatum fuit, hanc conclusionem gloss. tenet in d. c. postulasus. in verb. dispensatum. idem notat inibi Panorm. & communiter DD. modo absolutio ab excommunicatione obtineatur ab eo, qui iure possit illam concedere, etiam si absolutio reservata sit Papæ. Quod ex eisdem colligitur, præsertim Cardin. qui indistinctè communem sequitur: licet Henric. & quidam alij contrarium tenere voluerint. Huius opinionis ea est ratio, quod vbi à Canone dispensatio permittitur, nec ea denegatur Episcopo, poterit is dispensare, quamvis sit constitutio Concilij vniuersalis; sicuti ex Innoc. in cap. dilectis. de tempor. ordin. & regula Text. in cap. nuper. extr. sfo titul. colligunt, & tenent Abb. & Felin. in cap. at scelerici. §. de adulteris. de iudic. & alij per eos citati, quos sequitur Iacobatus de Conciliis lib. 5. art. 19. tamen si Aret. & Dec. in d. §. de adulteris. contrarium defendere conentur. Igitur cum in d. cap. postulasus. permitta sit dispensatio in hoc casu, ne potestas dispensandi negetur Episcopo, expressissimè, tacitè concessa eidem videtur. Addit sanè Panorm. in d. cap. postulasus, hanc decimam quintam assertionem procedere, etiam si eiusdem beneficii collatio ad alium quàm Episcopum pertineret. etenim possit Episcopus dispensare cum ipso beneficii obtinere ex collatione facta eidem, cum erat excommunicatus, quod beneficium illud obtineat: ego verò non admitterem hanc Panorm. sententiam, nisi & is, ad quem spectat beneficii collatio, qua priuatus non est, huic dispensationi consentiret: sicuti & eius consensus necessarius est ad permutationem, quæ auctoritate Episcopi fieri debet: vt notat gloss. & ibi DD. in c. vnicò. de rerum permut. lib. 6. & in Clem. 1. eod. tit. Panorm. in c. quæsitum. de rerum permut. subdit deinde Panorm. in d. cap. postulasus. quod si Romanus Pontifex contulisset excommunicato beneficium, non posset cum eo Episcopus dispensare: quia iam esset beneficium istud affectum auctoritate Rom. Põtificis. & vt nostrum. de appellat. cui opinioni suffragatur, quod si Romanus Pontifex beneficium ad Episcopi collationem pertinens absque aliqua reservatione contulerit alicui, & collatio fuerit nulla, vel inutilis, non potest ipse Episcopus alteri beneficium hoc conferre, nec eidem, secundum Innoc. in cap. inter dilectos. de excess. prelat. Anchar. conf. 38. Domin. conf. 136. Decius in c. 1. col. 2. de confirmat. vtili vel inutili. eundem Decium in d. c. vt nostrum. de appellat. col. 1. quidquid ex gloss. ibidem contrarium notauerit Abb. in d. c. inter dilectos. eamdem Innocentij sententiam probare videtur Rom. in conf. 335. quibus addendus est Lud. Gomez. in reg. de trien. possiff. q. 30. qui in simili quæstione multa tradit eleganter, & decisio Rota in antiquis 39.

¶ Duodecimus excommunicationis effectus proximo similis est: tatenim excommunicatus non potest beneficium conferre, c. quia diuersitatem. de concess. preb. c. 1. in princ. ne sede vacante. lib. 6. gloss. in cap. vlt. de excess. prelat. & ibi DD. communiter: sicut nec eligere potest solus, nec cum alijs. cap. cum inter. de elect. cap. cum dilectis. & ibi DD. de consuetud. notatur in cap. Apostolica. de exception. & in cap. vlt. de cleric. excommunic. ministran. sic nec præsentare potest patronus excommunicatus secundum Abb. & communem in cap. nobis. de iure patronatus. Lapum allegat. 8. Rochum Carr. de iure patronat. in verbo, competens. quæst. 7. Lamber. de iure patronat. 1. parte, 2. lib. quæst. 2. art. 2. Rota 161. & 707. in antiquis. Idem tenet Bertach. in tract. de Episcopo. 1. lib. 3. part. quæst. 31. quibus illud addendum est, quod institutio Episcopi facta ad præsentiam patroni clerici excommunicati, valet omnino: vt distinguit eleganter Rota decis. 2. tit. de iure patron in antiq. & dec. 527. in antiquis. quarum opinionem sequitur Rochus in d. verb. competens. q. 8. num. 22. quasi præsentatio patroni laici sit meri facti, nihilque habeat iuris. Et testatur Lud. Gomez. in tract. expectatiuarum. num. 60. hanc opinionem iudicio Rotæ seruatum fuisse in vna causa Zamorenli anno m. d. c. cxxiii. Ego verò non video congruam in hoc

discriminis huius rationem: atque idè existimo, institutionem factam ab Episcopo ad præsentationem patroni laici excommunicati nullam esse: sequorque in hoc Lambertinum de iure patronat. 3. part. 2. lib. quæst. 3. art. 4.

Quid autem respondendum sit, quoties qui beneficium contulit, elegit, aut præsentauit, erat excommunicatus occultus, plerique dubitarunt. Nam Bertachinus in tract. de Episcopo. 1. lib. 3. parte, q. 32. tenet, in hac specie collationem, electionem, & præsentationem validam esse. citatur & ad hoc decisio Rotæ in antiquis 128. quæ tamen tractat de collatione beneficii facta ab excommunicato Apostolico, excommunicato quidem, ei qui excommunicatus non est, & asserit valere hanc collationem, maxime si ignorans sit is, cui est facta collatio. quæ sanè decisio cum tractet de excommunicato ad conferendum dato, profectò non est omnino admittenda, vt specialis in excommunicato: siquidem hæc executio facti meri non est, sed iuris. idè ipse censet considerandum esse, an collatio fiat, siu illicite actus ab eo, qui publicum officium habet, & eius muneris ratione, atque auctoritate: & tunc valet equidem actus occultè excommunicati, dum toleratur in eo publico munere. c. ad probandum. de re iudic. l. Barbarius. ff. de offic. prat. notant Panorm. & alij in cap. veritatis. de dolo & contum. col. pen. & fin. DD. in d. l. Barbarius. maxime Iaf. & Felin. in d. c. ad probandum. quod si collatio fiat ab aliquo vt priuato, non ratione publici officij, erit nullus hic actus, si fiat ab excommunicato occulto, vel publico, secùdum communem. atque in hoc casu procedit quod Lambertinus adueus Bertach in d. q. 2. art. 2. col. vlt. & quia Lud. Gomez. in d. n. 60. inducit constitutionem, Ad euitanda scandala. ad huius quæstionis definitionem, aduertendum est, quod in his quæ procedunt à publico officio, excommunicatus interim toleratus vitandus non est ante denuntiationem, etiam ab his, qui sciunt cum excommunicatum esse: ab his verò, qui scientiam excommunicationis habent, statim post denuntiationem vitandus est. Et hæc quidem partim procedunt ab his, quæ in d. c. veritatis. notantur, partim à dicta constit. Martini Quinti, Ad euitanda scandala. sed in his quæ procedunt à priuata auctoritate, ratio est admodum diuersa. Nam ea constitutio nihil iuris tribuit excommunicato ipsi: imò iura vetera quoad potestatem ipsius excommunicati manent illæsa, adhuc ante denuntiationem: & id tantum statuitur, quod eidem excommunicato communicantes ante denuntiationem minime afficiantur pœnis statutis à iure contra communicantes cum excommunicatis. vnde ad nostram quæstionem ferè nihil conducit constitutio prædicta, quia seruanda est distinctio Abbatis in d. c. veritatis. cum ea tamen adnotatione, vt in pertinentibus ad officium publicum nequaquam noceat scientia excommunicationis ipsius, in quos publica potestas exercetur. quod memini me non semel in hac relectione adnotasse.

¶ Decimustertius t excommunicationis effectus versatur equidem in intellectu canonum in c. rursus. & c. quicumque. 11. q. 3. à quibus solet in excommunicationis tractatu maxima deduci controuersia, quam nos vnica tantum conclusione diffinitè conabimur.

Conuentus super crimine siue ciuilitè, siue criminalitè, ob contumaciamque excommunicatus, & in eadem excommunicatione per annum perseverans, conuictus censetur de eo crimine, cuius accusatus fuit. gloss. in c. contingit. de dolo. & contum. & ibi Abb. gloss. & inibi Franc. in c. cum contumacia de hares. in 6. Panorm. in c. veritatis. col. 5. de dolo & contum. Rom. in sing. 303. Abb. in c. insinuatum. de simonia. in c. postulasus. de homicid. Abb. in c. 1. n. 27. de iudic. & ibi DD. præsertim Franc. à Ripa n. 77. & Alciat. n. 54. qui eamdem opinionem secuti, fatentur communem esse, & ea probatur in d. c. rursus. & c. quicumque. licet Dec. in d. c. 1. in 2. relectione. & Selua de beneficio. in 3. p. q. 4. cõtrarium teneant. communem item sententiam sequitur Ioan. Lup. in c. per vestras. §. 18. n. 24. vnde aliquot hic proponam, quæ vel deducantur ex hac conclusione, vel ad eius faciorem intellectum necessaria sint.

Primum hinc apparet, contumacem per annum in excommunicatione perseverantem, priuatum esse ipso iure, vel priuandum beneficio Ecclesiastico, si crimen, cuius in iudicium delatus fuerat, ea sit priuatione dignum, quod Abbas & ceteri communiter adnotarunt.

Secundò eadem ratione ex contrario constat, non esse hunc contumacem perseverantem in excommunicatione priuatum, nec priuandum beneficio, si crimen, cuius delatus fuit, ea pœna dignum non est. quod iidem auctores fatentur.

Tertiò si quis vltra annum in excommunicatione perseverauerit,

auerit, poterit beneficiis Ecclesiasticis quæ obtinet priuari ex eo, quod non tantum anno, sed longiori tempore durauerit in ea contumacia. hoc deduxit Abb. & DD. à decisione Text. in c. *am bon. de stat. & qualif.* notat post alios Alciat. in d. c. 1. quamuis Dec. & Selua requirant ad pœnam istam contumaciam in excommunicatione per triennium.

Quartò est considerandum, contumacem in excommunicatione quacumque ex causa reum factum, per anni tempus, suspectum hæresis ex hoc fieri, licet ut hæreticus damnandus non sit. gloss. in d. c. *dingit.* sic intelligenda. Innoc. Host. & DD. expressim post gloss. ibi, in c. *vl. de pœnis.* dicentes, hanc suspicionem sufficere, ut purgatio inducatur. idem Henric. post alios in cap. *excommunicamus. in 1. de heret. Lup. in d. l. 18. num. 24.* & alij quorum meminit eos secutus Iacobus Septimacensis vir doctissimus in *Catholicis institutionibus cap. 27.* est tamen hæc suspicio leuis, ut tradit optimè praxin huius casus exponens Auctor Directorij inquisitionis 2. part. *quest. 47.* poterit præterea per tempus aliquod perseuerans in excommunicatione, puniri etiam ante annum pœna temporali, secundum Anan. & Felin. in c. *postulasti. de homicid. sunt & in hoc Regno Regiæ leges & sæculares, quæ iustissimè puniunt perseuerantes in excommunicatione, nempe l. 1. tit. 5. & l. 9. tit. vl. lib. 8. ordin. quarum & nos obiter meminimus in Epitome ad 4. decret. 2. part. c. 6. §. 8. n. 17.*

Quintò est animaduertendum, quod suspectus de hæresi, & ex ea causa vocatus ab inquisitoribus, iudicium subterfugiens, in excommunicatione in eum ob eam contumaciam lata, ad annum vsque persistens, ut de hæresi conuictus, hæreticus est pronuntiandus. Text. elegans in cap. *cum contumacia.* & ibi gloss. *de heret. in 6. ad idem in simili Text. in cap. excommunicamus. §. qui autem. de heret. & in authent. Gazaros. C. eod. tit. Regia l. 82. tit. 9. part. 1.* quæ quidem decisio nemini dura videri debet, etiam si ex l. *vl. C. de probat.* in criminibus sententia ferri debeat ex certissimis probationibus, non ex coniecturis. Nam huius criminis in hac specie est vrgentissima præsumptio, quæ iuris adminiculo indubitatum iudicium facit, & ita ex c. *1. vl. sufficiens ad condemnationem ordinariam.* deducitur autem hæc probatio ex tribus. Primò quidem ex ipsa suspicione hæresis, cuius causa ab inquisitoribus ad iudicium vocatur. Secundò ex ipsa fuga, & contumacia. c. *nullus. de præsumpt. c. decernitur. 3. q. 9. c. Christianus. 11. quest. 1.* Tertiò ex animo rebellis persistendi per annum in excommunicatione. quæ quidem colliguntur ex gloss. & DD. in d. c. *cum contumacia.* Gofaluo à Villadiego q. 22. *de hæresi.* quo fit hanc præsumptionem à iure censi vrgentissimam & sufficientem ad pœnam ordinariam, sicut & defectus indicæ compurgationis à Pontificibus sufficiens præsumptio iudicari quandoque ad ordinariam condemnationem, iuxta Text. in c. *inter sollicitudines. de purg. Canon.* vbi Host. & alij. Panorm. in c. *accidens. de accusat.* sic denique est intelligenda decisio Text. in d. c. *cum contumacia.* ad cuius vberiore interpretationem libet hoc in loco breuiter aliquot exponere, quæ amplius eius sensum explicent.

Illud etenim constat, non aliter huic decisioni locum fore, quam si contumax suspectus de hæresi, citatus fuerit expressim, ut ad iudicium accedat super rebus fidei, vel super crimine hæresis, cuius accusatur, aut suspectus est, responsurus. gloss. communiter recepta in d. c. *cum contumacia.* & satis erit quod in genere hæresis crimen hoc in edicto exponatur, nec requiritur in specie hæresim significari. quod notant optimè Franc. in d. c. *cum contumacia.* Henr. in d. c. *excommunicans. in 1. in princ. de heret. & Repertorium inquisitorum in verb. contumacia.* idem constat ex instructione inquisitorum Granatæ typis excusa c. 19.

Deinde apparet, non aliter nocere huic absenti hanc vrgentissimam præsumptionem, quam si is verè contumax fuerit; & idè si verè contumax non est, maximè habet locum præfata decisio, ut præter alios notat Gofaluo à Villadiego in *tract. de heret. q. 12.* qua ratione si absens iustum habuerit impedimentum, quo legitimè impeditus non potuit eo tempore ad iudicium accedere super hæresis suspicionem responsurus, non est ut hæreticus condemnandus. Iustas verò absentis causas & legitima impedimenta poterit ipsemet allegare, & probare. l. 2. ff. *si quis causis.* Item procurator eius nomine admittendus est ad allegandas iustas absentis causas, & legitima impedimenta: quod in hac specie Socin. notat in c. *ueniens. de accusat. n. 39.* cuius opinio constat ex alia, quæ dicitur, etiam in causa criminali admittendum esse procuratorem ad allegandas iustas absentis causas & legitima impedimenta facti, vel iuris, modò non concernant allegationes istæ crimen ipsum principale. Text. sic intelligendus in d. c.

Didaci Conar. Tom. I.

ueniens. vbi Panorm. & alij. Felin. in c. meminimus. 3. colum. eodem tit. l. penult. §. ad crimen. vbi Bart. Ang. & Imol. ff. de publ. iudic. l. fernum. §. publicè. ff. de procurat. præsertim hoc explicarunt Bart. in d. §. ad crimen. col. 6. Imol. ibi. n. 26. Arct. in d. c. ueniens. n. 27. & seq. Socin. imbr. 47. & 51. Regia l. 12. tit. 5. part. 3. imò etiam sine mandato admittendus est quilibet ad alleganda iusta facti impedimenta, quæ necessaria sint, nempe captiuitatem, & similes huic causas, secundum Bart. col. 5. & communem in d. §. *ad crimen.* quod si absentis causæ non sint necessariæ, sed probabiles, scilicet, locus non tutus, inimicitia, non esse quempiam admittendum ad eorum allegationem sine mandato, quia forsitan ipse absens nollit eas causas allegari: notant Bart. col. 5. & Ang. in d. §. *ad crimen.* Ant. & Panorm. col. pen. in d. c. ueniens. quæ quidem opinio non admodum placet. Etenim si causæ probabiles sunt, satis præsumendum est, absentem eas allegaturum fuisse, & eas allegari velle. vnde contra Bart. tenuerunt Imola in d. §. *ad crimen. n. 25.* Anan. Socin. n. 47. & Arct. n. 48. in d. c. ueniens. Nec obicit quod Innoc. communiter receptus in d. cap. ueniens, adnotasse videtur, non esse quemquam absque mandato admittendum ad allegandas voluntarias excusationes absentis ex causa iuris. ea siquidem opinio non agit de excusationibus in facto consistentibus; sed de his allegationibus, quæ ex iure deducuntur ad hoc, ut non teneatur absens etiam non impeditus respondere.

Sed & in causa hæresis, quam modò expendimus, contumax excommunicatus non est ut hæreticus damnandus ante annum, nec talis censendus intra tempus id. anno verò finito iudicandus est hæreticus, & ab eo tempore, anni scilicet finiti, bonorum publicatio à iure facta, & alia hæreticorum pœnæ, vim & effectum obtinent, secundum Host. Anan. & DD. in d. c. *excommunicamus. §. qui autem.* Archid. Io. Andr. & Franc. in d. c. *cum contumacia.* vbi est Text. de hoc, & in d. *Auth. Gazaros.* & apparet ex instructione Granatæ impressa, cap. 19. & Directorio Inquisitionis, 2. p. q. 47. Aufterio, & Capella Tholosana 365. ex quibus constat, sententiam in hoc casu ferendam esse declaratoriam hæresis commissæ à contumace: tametsi Cald. *cons. 5. tit. de heret. velit & conetur probare non esse hunc contumacem in specie in cap. cum contumacia, hæreticum, nec ut talem damnandum, sed ut suspectum hæresis.*

Quòd si etiam anno elapso ante condemnationem contumax compareat in iudicio, vel itque propriam innocentiam ostenderit, admittendus est, etiam ut effugiat bonorum confiscationem, quod expressim notat Andr. de Ilermia in d. *Auth. Gazaros. nu. 31.* post ipsam verò condemnationem etiam captus, si velit verè penitens Ecclesiæ reconciliari, non est tradendus curiæ seculari, imò admittendus est ad Ecclesiæ gremium; imò & tunc si ostenderit propter legitima impedimenta se non fuisse contumacem, admitti debet eius defensor; ex integro quidem ad effugiendam omnem pœnam, si eius innocentia constiterit. quia deficit ratio cap. *cum contumacia.* ex eo, quòd contumax non fuerit. sed & si de impedimentis non docuerit, & tamen velit probare & probauerit propriam innocentiam, sententia reuocabitur, quoad pœnas corporis, & infamiae, licet non quoad bonorum confiscationem, l. *pen. ff. de requir. res. l. 2. C. eod. tit.* & hæc quidem procedunt, licet captus fuerit ab inquisitoribus. Nam si se ipsum sponte carceri exhibuerit, multo facilius sunt hæc admittenda, ut in hoc vltimo casu definitum exstat decreto quodam generalem inquisitorum, cuius meminit Iacob. Septimacensis in *suis Catholicis institutionibus. cap. 2. n. 6.*

Hæc sanè de aliquot effectibus excommunicationis maioris, nam ex professo plures misso facio, quippe qui sciam passim eos à iuris diuini & humani professoribus tradi, & existimauerim hos satis probare, quanta sit huius censuræ vis quoad interiorem & exteriorem hominis verè Christiani afflictionem, ut hinc Catholicus pendat, quanta cum cura Ecclesiæ Prælati sit omnino obtemperandum, ne verè ethnicus sit, & publicanus.

§. OCTAVVS.

S V M M A R I A.

- 1 Excommunicatus minori excommunicatione, etiam si se celebret, non est irregularis.
- 2 Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia, & conferendo sacramenta.
- 3 Excommunicatus minori excommunicatione, non potest eligi ad Ecclesiasticum beneficium.
- 4 Existens in mortali peccato, eligi potest ad Ecclesiasticum beneficium.
- 5 Excommunicatio, in dubio, de maiori est intelligenda.

G 2

6 Ana.

- 6 Anathema quid sit & huius dictionis deductio,
 7 Excommunicatus, qua ratione anathema dicatur.
 8 Intellect. c. cum non ab homine de iudic. & eorum, que inibi notat Panorm.
 & quid signum 3. r. & n. Gracè significet.

HACTENUS de maioris excommunicationis effectibus. atque idem de minori excommunicatione nunc tantisper agendum erit, cuius definitionem exposuimus in princ. huius operis, n. 4. ex cap. si celebrat. de Cler. excomm. ni. quo statutum est minorem excommunicationem tantum priuare sacramentorum perceptione. ¶ Quo fit, vt excommunicatus minori excommunicatione, etiam si celebret Missarum solemnia, minimè sit irregularis, quòd in d. c. si celebrat. satis definitum exstat. Idem constat in l. 5. tit. 9. part. 1. & l. penult. eodem tit. Ratio autem huius decisionis est, quia excommunicatus minori excommunicatione non est suspensus ab aliquo actu ordinis Ecclesiastici; siquidem perceptio Sacramentorum non pertinet ad aliquem ordinem: & ideò prohibitus Sacramenta percipere, non est suspensus ab aliquo actu ordinis, & ea ratione nec erit irregularis, tamen si Sacramenta percipiat, secundum Panorm. col. 1. & Henric. col. 5. in dict. c. si celebrat. est etenim necessarium, vt quis efficiatur irregularis, quòd sit suspensus ab aliquo actu, qui ad aliquem ordinem pertineat. iuxta celebrem regulam Innoc. in cap. 1. hoc tit. & lib. quam præter alios probant Henr. in dict. cap. si celebrat. Florent. 3. parte, tit. 26. c. 4. §. 1. & alij quorum alibi mentionem faciemus. modò sit satis adnotare, opinionem istam probari in cap. n. qui. §. ult. ibi, celebrat. & in c. is cui. ibi, in suo officio. isto tit.

2 Peccat tamen ¶ excommunicatus minori excommunicatione si ante absolutionem celebrauerit Missarum solemnia, & quidem grauius, vt asserit Text. in d. cap. si celebrat. id verò peccatum mortale censetur, sicuti explicat Syluest. in verb. excommunicatio. 4. in princ. & notab. 3. Caiet. in verbo, excommunicatio minor. Regia l. 6. tit. 9. part. 1. & sentiunt DD. in d. c. si celebrat. Nam excommunicatus minori excommunicatione celebrans, aut percipiens sacramentum, facit contra speciale præceptum, quo prohibentur excommunicati minori excommunicatione sacramenta percipere. Et sanè hac ratione peccat mortaliter celebrans minori excommunicatione ligatus: Nec admittenda est ratio Hostiens. & Innoc. qui in d. c. si celebrat. existimauerunt excommunicatum minori excommunicatione celebrantem, ideò peccate grauius, quia celebrat in mortali peccato constitutus. Nam ratione minoris excommunicationis non colligitur, nec præmittitur necessariò mortale crimen, cum ea regulariter venialem tantum culpam exigat, quemadmodum superius adnotauimus, & tradit Imol. in cap. sacris. de his, qua vi mes. caus. sunt.

Hinc deducitur, excommunicatum minori excommunicatione posse absque vlla culpa audire diuina officia, & eisdem simul cum alijs Christianis interesse, imò & in choro dicere, modò sacramenta non percipiat, sicuti visum est Palud. in 4. sentent. dist. 18. q. 5. art. 6. Flor. 3. p. tit. 25. c. 2. §. 2. & Syluest. in verb. excommunicatio. 4. ad fin. quidquid contrarium senserit Regia l. 6. paulo ante citata, & Archid. in c. vir cum propria. 33. q. 4.

¶ Sed & si minori excommunicatione excommunicatus non sit prohibitus sacramenta conferre, peccat tamen si ea conferat. Text. in d. c. si celebrat. 2. parte, qui dum omiſſa dictione grauius, simpliciter hunc peccare asserit, sentire videtur, peccatum hoc non esse mortale, sed veniale, quod ita mihi adnotasse videntur Anchar. ibi Caiet. in verbo, excommunicatio minor. Syluest. in dict. 3. notab. licet in verbo, excommunicatio. 4. in princ. idem Syluest. & d. Regia l. 6. etiam in hoc casu mortalem culpam contrahi expressim asseuerent. quorum sententiam memoriæ habere debent, qui minori excommunicatione ligati, à qua facile absolui possunt, sacramenta contrectant.

3 Excommunicatus ¶ autem minori excommunicatione non potest elegi ad Ecclesiasticum beneficium, vt probatur in d. cap. si celebrat. & d. l. Regia 6. tit. 9. part. 1. Nam electio eiusdem facta nulla est ipso iure, secundum Hostiens. in dict. cap. si celebrat. cuius opinio magis communis est, vt inibi asserit Cardin. colum. vlt. & probatur in cap. postulat. eodem tit. quamobrem Text. in d. cap. si celebrat. dum dicit, hanc electionem esse irritandam, est intelligendus, id est, irritam denuntiandam. licet Felin. in cap. dilectæ, colum. 3. de exceptionem. teneat, electionem istam ipso iure validam esse, quamuis rescindi per sententiam possit. Nec ad valorem, & effectum huius electionis quidquam conducit ignorantia excommunicationis; est etenim electio nulla, licet facta fuerit ex ignorantia excommunicationis. gloss. in dict. cap. si celebrat. & ibi Abb. & Card. vltim. colum. in verb. scienter. Quorum opinio com-

munis est, sicuti asserit Syluest. in verb. excommunicatio. 1. colum. 2. etiam si idem Syluest. contrarium teneat in verb. excommunicatio. 4. §. vltim. Eligere tamen potest minori excommunicatione excommunicatus, Text. dict. cap. si celebrat. siue sit excommunicatio minor indicta à iure, siue indicta ab homine, iuxta c. Engeltrudam, 3. q. 4. vtroque siquidem casu eligere poterit excommunicatus, quemadmodum omnium sententia decisum exstat, in eodem cap. si celebrat. post gloss. inibi in verb. nec eligere. qua in re cauendum est à dict. l. 6. quæ expressim responderit, excommunicatum minori excommunicatione ab homine non posse eligere. quæ quidem conclusio minimè procedit, quia minori excommunicatione excommunicatus non est suspensus ab officio, hoc beneficio, sed tantum priuatur sacramentorum perceptione, quod in dict. cap. si celebrat. satis decisum est, & probatur in cap. duobus. de sentent. excommunic. vnde parum refert, quòd excommunicatio sit lata à iure, vel ab homine, modò minor sit, secundum Abb. in dict. cap. si celebrat. & Gonsaluum à Villadiego de irregularit. cap. de suspensione.

¶ Ex his omnibus constat præcipuus minoris excommunicationis effectus, & præsertim ¶ quòd minor excommunicatio differat à mortali peccato, & plus quandoque operetur; siquidem existens in mortali peccato potest eligi ad beneficium Ecclesiasticum, & eius collationem validè consequi, cap. sicut nostris. & ibi gloss. de iure iur. gloss. in dict. cap. si celebrat. in verbo, nec eligere. Felin. in cap. 2. colum. 2. de rescript. & in cap. dilectæ. de exception. colum. 2. Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 18. quest. 4. colum. 2. & in 2. sent. dist. 4. 4. quest. vltima, colum. 3. gloss. optima in cap. definitio. 22. quest. 4. licet contrarium notauerit Panorm. in dict. cap. si celebrat. saltem in mortali peccato, quod graue sit. idem Abb. in c. dudum. el. 2. n. 2. 4. de elect. & d. c. sicut nostris. Adducitur huius sententia auctor Innoc. in d. c. si celebrat. Qui tamen, ni fallor, id nō tenet. Nec item gloss. in c. Florentinum. 85. dist. quæ scribit, non esse eligendum ad beneficium Ecclesiasticum peccatorem mortali crimine affectum, non tamen addit electionem nullam fore, si is electus fuerit. Atque ita priorem opinionem, quam nos probamus, tenet eleganter Martinus Azpilcueta in c. si quando. de rescript. except. 11.

¶ Ceterum post ¶ excommunicationis maioris & minoris, expostam cognitionem, oportet animaduertere, quòd in dubio, quoties mentio excommunicationis fit, est interpretatio ita adhibenda, vt de maiori intelligamus. Text. celebris in cap. penult. de sentent. excommunic. cui responso consenti omnium fit obiectio fortis. Nam in pœnis semper est benignior adsumenda interpretatio. I si pœnes. & l. interpretatione. ff. de pœnis. qua ratione in dubio appellatione excommunicationis, de minori, non de maiori foret adsumenda interpretatio. Huic sanè obiectio conatur DD. variè respondere. quidam enim asserunt, eam esse intelligendam in pœnis, quæ propriè & verè pœnales sunt, vt in his benignior sit adsumenda significatio. non sic in pœnis medicinalibus, quarum præcipua est excommunicatio. cap. 1. supra isto tit. sic denique Panorm. explicat in dict. cap. penult. & in cap. 1. de postul. Prælat. sed hac responso non omnino congruit, cum excommunicatio pœna sit. cap. quoniam frequenter. §. vltim. vt licet non contest. cap. corripiantur. 2. 4. quest. 3. & constat multis à me in hac relectione traditis, grauisimam esse pœnam istam, & maximam omnium, quæ ab Ecclesia infligi pro culpa criminum possunt. idcirco Dec. in l. semper in obscuris. ff. de req. iur. n. 12. hanc rationem refellit, addit tamen eam esse veram rationem, quòd Text. in d. c. penult. de excommunicatione ab homine lata tractet, cum excommunicatio minor ab homine non solet profertur, & ideò de maiori ea sententia intelligenda est. Hæc verò responso nequam placet, quippe quæ duo præmittat, quæ ipse falsa esse censeo; Primum, minorem excommunicationem ab homine ferri non solere, cum cōtrarium probet Text. in d. c. Engeltrudam. 3. q. 4. Secundum, non esse admittendam decisionem Text. in dict. cap. penult. in excommunicatione lata à iure; cum & in ea sit omnino locus illi responso, quod omnium consensu receptum est. Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 18. q. 2. eam rationem asserit, quòd dictio quælibet per se sumpta in potiori sit significatione accipienda. gloss. in l. 1. in princip. ff. de verb. obligat. sed hac consideratione non tollitur obiectio facta ex dict. legis interpretatione. quamobrem, ad decisionem Text. in dict. cap. penult. duo sunt potissimum adnotanda: Primum, quòd communis vsus hanc interpretationem iam diu recepit, vt excommunicatio in dubio maior intelligatur. qui quidem vsus maximum locum obtinet in cuiuslibet sermonis interpretatione. leg. Labeo. ff. de sup. legat. l. libro un. §. quod tamen Cassus. & ibi gloss. ff. de leg. 3. cap. quamquam. 2. quest. 7.

Deinde

Deinde & illud est adnotandum, & inspicendum, quod cum excommunicatione spiritualis poena sit in hoc instituta, ut contumaces animos a peccatis auertat, ad veram obedientiam compellens, rarissime hunc effectum haberet, si de minori foris interpretatio accipienda, minor siquidem excommunicatio parum ultra mortale crimen operatur, id est, parum inducit, quod non inducat mortalis culpa, & aliqua ex parte minus, ut ex proximè dictis apparet. Igitur, ut hæc medicinalis poena in Ecclesia illum effectum habeat, quem eius institutio significat, de maiori, non de minori est interpretanda in dubio, alioqui parum operaretur, qua ratione ad intellectum d. c. penult. vtuntur Anchar. in cap. statum sup. isto tit. 2. col. & Felin. in c. dilect. de except. num. 3. idem Felin. in d. c. penult. huius tit. & Anan. in cap. vnic. de sagittariis. col. penult. His est etiam adiciendum, quamquam sit minoris excommunicationis censura, quamque sit maioris excommunicationis frequens, siue Canones, siue Ecclesiasticos iudices spectes, quibus tandem opinor cautissime statutum esse à Romanis Pontificibus, quod excommunicationis sententia sit in dubio de maiori intelligenda.

Adhuc prænotatis obstat responsio Romani Pontificis in c. 1. de except. isto lib. quæ probat, appellatione excommunicationis non esse maiorem intelligendam; siquidem non est satis ad repellendum actorem à iudicio, quod illi obiciatur excommunicatio simpliciter: sed requiritur obiectio expressa maioris excommunicationis, ergo consequitur, non intelligi maiorem excommunicationem sub hac dictione, *excommunicatio*, simpliciter prolata, idcirco Panorm. in c. 2. de restit. spoliat. in eum sensum accipit Text. in cap. 1. vt existimet, satis esse ad vim & valorem exceptionis opponi actori excommunicationem simplicem, licet quoad probationem huius exceptionis sit omnino necessarium, quod testes non simpliciter, sed de maiori excommunicatione expressim respondeant. Nam licet exceptionis obiectio generalis sufficiat, probatio tamen debet necessariò conuincere, nec dubia quidquam operatur. Hanc Panorm. interpretationem sequitur Felin. in d. c. penult. & in cap. final. col. 3. de exception. & tamen non planè hæc responsio placet. Nam si excommunicatio simpliciter de maiori est intelligenda, cur in testimoniis eandem significationem non habeat; præsertim quia testes ferè ignorant quid sit minor excommunicatio: cum ea in vsum recepta non ita, vt maior, sit. deinde Spec. in tit. de except. §. vfo. r. 21. expressim tenet auctoritate Text. in d. cap. 1. quod non sufficiat proponi excommunicationem in genere, sed sit necessarium in specie concipi exceptionem de maiori excommunicatione, quem in sensum eandem decisionem in d. c. 1. accepit eam asseuerans singularem esse Ant. Burg. in cap. pen. col. 3. de empt. & vend. vnde fortassis speciale est, quod in d. c. 1. decisum fuerit, ne excipiens vagetur, & cum periculo honoris alterius illud actori, iudici, & iudicio.

Præter excommunicationem maiorem & minorem sit frequentissime in canonibus mentio anathematis in eundem ferè sensum quo maior excommunicatio adsumitur, oportet ergo hoc in loco explicare quid sit anathema, & receptum est, anathema ¶ quoad vinculum non differre à maiori excommunicatione, quamuis maximè differat quoad solemnitatem. Textus celebris in c. debent. 11. q. 3. vbi ponitur à Gratiano anathematis solemnitas his equidè verbis: *Debent duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentis in manibus tenere, quas in conclusionem anathematis, vel excommunicationis proicere debent in terram, & conculcare pedibus, deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & causas excommunicationis.* Hæc Gratianus, qua ratione glossa communiter recepta in cap. cum ab Eccles. Prælati. de offic. ordm. assertitius & potestatem anathematizandi solis Episcopis competere. Est enim anathema solemniss, vt arbitror, maledictio, quæ fit per execrationes publicas aduersus excommunicatum, quo fit, vt anathema propriè excommunicationem maiorem præmittat, tamen etiam ex cap. Engiltrudam. 3. quest. 4. constat anathema ab excommunicatione maiori non differre, licet differat à minori: & idcirco frequentissime anathema pro maiori excommunicatione accipitur.

¶ Huius dictionis significatio verè prætermittenda non est, vt inde lector percipiat, qua ex causa ab Ecclesiasticorum Canonum auctoribus in hunc sensum adsumatur, qui excommunicationem maiorem, & solemnem significet. Quidam enim existimant, esse anathema dictionem Hebræam, quæ summam detestationem significet, ita inquit Hieronymus cap. 1. Epistole ad Galatas, *Porro anathema verbum propriè Iudeorum est, & positum tam in Iesu Nave, quam in Numeris, quando omnia que erant in Iericho, &*

Madianitarum, detestationi, & anathemati habenda. Dominus imperauit. Hæc Hieronymus, cuius & Andr. Alciat. meminit in cap. cum non ab homine. de iudic. num. 106. asseuerans, dictionem istam non Græcam, sed Hebræam esse. Ego verò multifaciendam esse censeo D. Hieronymi auctoritatem, præsertim in dictionibus Hebræis interpretandis: & nihilominus opinor, Hieronymum existimasse, sermonem istum, & loquendi modum, quem Septuaginta interpretes, & alij ad dictionem, *anathema*, transtulerunt, propriè Iudeorum esse, quod ipsa dictio *anathema* Hebræa sit, non dixit palàm Hieronymus, qui alioqui sacra Scripturæ nomina Hebræa interpretatus opere quodam peculiari, nullam huius dictionis mentionem fecerit, sed eam Græcam esse testis est & auctor D. Augustinus super Numeros cap. 41. *tomus suorum operum 4. cuius verba ab ipso cap. 40. hic exponam. Hic videndum est, quomodo dicatur anathemabo, quod vouetur, & tamen pro maledicto ponitur: sicut & de isto populo dicitur. vnde illud est, Si quis vobis euangelizauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit.* Hinc vulgò dictum est, vt deuotatio dicatur. Nam deuotare se quemquam nemo ferè dicit, nisi maledicens. & statim cap. 41. super Text. & anathemauit eum, & curiam eius, & vocatum est nomen loci illius anathema. Hinc dictum est anathema, quod detestabile aliquid, & abominabile videatur, vt enim nihil inde victor in suos vsus auferret, sed totum in poenam luendam voueret, hoc erat anathemate, quod vulgò dicitur deuotare. Orig. autem huius verbi est in Græca lingua ab his rebus, quæ vota, & perfoluta, hoc est, promissa, & reddite sursum ponebantur in templis, *ὄντι ἑὸν τὸ θεῶν*, hoc est, *sursum ponere, vel figendo, vel suspendendo.* Hæc Augustinus. Idem in epistola 178. contemnatur, inquit, idem Apollolus Paulus, & in nouissimis partibus ad Corinthios epistola, vbi plebem arguens simul Græco & Syro vtitur verbo, *si quis, inquit, non amat Dominum, sit anathema Marantha, anathema* Græco sermone dixit, *condemnetur, Marantha, donec Dominus redeat.* Hæc tenus ipse Hieronymus prioris Epistole ad Corinth. 16. & in epist. ad Marcellan. 3. tom. Marantha interpretatur, Dominus venit, & dicit dictionem esse magis Syram quam Hebræam, hinc intelligens Text. in cap. Guil. carius. 23. quest. 4. qui his duabus dictionibus simul vtitur, vbi gloss. & Fel. in cap. Rudolphus. n. 33. de rescript. has expositiones tradidere, est verò Text. præcitatus Syluerij Papæ primi in Epistola ad Amatorum Episcopum, qua ratione titulus illius non est tribuendus Syluestro, & legendum est Belisarius, vt admonet Felin. licet de Syluestro Papa loquatur, ut ad Platina in Syluerio primo: anathema autem exponit & idem Hieronymus occasionem, in quest. 9. ad Algafiam. eod. tomo 3. his accedit, D. Athanasius cap. 9. ad Rom. *Anathema, inquit, est sanè seunctio quadam & alienatio, anathema præterea Græcè. Latine potest dici oblatio & sacrificium, quemadmodum que Deo offeruntur, & dantur, atreclare audeat nemo: sic eum qui anathema sit, ratione quadam nullus conuenit, aut cum eo versabitur, nam sacris oblationibus honoris gratiâ, tamquam Deo dicatis appropinquare nulli hominum audebit: ab hoc vero, qui maledictionis fuerit obnoxius non secus ac a prophano, & ab ipsa diuinitate alieno sededunt omnes.* Hæc Athanasius. Diuus autem Chrysostomus in homilia 16. in epistola ad Roman. ita inquit: *Quemadmodum anathema, doming, id quod Deo oblatum dedicatur, nemo est qui temere in manibus contingere audeat, nec ad id propius accedere: sic & eum, qui ab Ecclesia separatur, ab omnibus abscondens, ac tamquam longissime abducens hoc nomine, à contrario scilicet, appellat, magno cum terrore omnibus interminatus ab eo vt separentur, & pedem referant, anathemati enim honoris gratiâ appropinquare nemo audebat, ab eo autem, qui ab Ecclesia abscessus erat, ex opposito omnes sententia separentur. Quapropter separatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo, à vulgo alienatio erat. Separationis verò modus non vnus, sed ille contrarius, ab illo enim abstinebant tamquam Deo dicato, ab hoc autem decedebant tamquam à Deo alienato, & ab Ecclesia abscesso.* hæc Chrysostomus. Sic & S. Thomas, & Caietanus in d. c. 9. ad Rom. scribunt, anathema esse omne separatum à communi vsu, esseque dictione Græcam sensere, quibus & illud concinit quod *ὄντι ἑὸν τὸ θεῶν* dicuntur dona que dicata diis suspenduntur in parietibus, & columnis templi, qualia visuntur quotidie iuxta monumenta diuorum, statue scilicet argenteæ, equi aurei, pocula gemmata, dicta quidem ita ab *ἀνάτι θεῶν*, hoc est, à seponendo, siue suspendendo quemadmodum ex Augustino & Chrysostomo deducitur, & adnotauit Erasmus super Lucam c. 21. etenim in eo cap. dum Latine scriptum est, de templo, quod bonis lapidibus, & donis ornatum esset, pro donis, Græcè legitur, *ὄντι ἑὸν τὸ θεῶν*: qua ratione ornamenta Græcè dicuntur anathemata, nam & Homerus lib. 1. Odys. cantum, & saltationem appellat epularum & conuiuij ornamenta, sic in-

quam *ἀνάθημα*: vbi Didymus eius interpres hunc in modum locum illum exponit: *τῆς ἐνώχιας τὸ ἡρόμενα ἢ μετὰ Φοῶν ὅτι τῶν θεῶν ἀναπνεύματα*, id est, conuiuij, ornamentum, *metaphora*. & *translatio ab his, quæ deus offeruntur*, & in templis honoris gratia suspenduntur. idem repetit Homerus lib. 21. eiusdem *Odyssæ ad finem*. pulchre Budæus in commentariis ad linguam Græcam, pag. 425. ex prælo Ascensiano, huic significationi adiiciens, quod anathema dicitur homo sacer, cuius caput diis inferis fuerit dicatū & consecratum, ac deuorum. veteres enim homines sceleratos, sacros appellabant, quasi infernis diis sacros, ac deuotos. Titus Liuius lib. 2. *prima Decadas* sacrate diis caput alicuius, pro deuouere, accipit. & rursus in 3. lib. sacrate caput alicuius Ioui dixit, pro deuouere, id est, morti illum hominem addicere; siquidem sacratu homo à quolibet occidi poterat, idque pium erat. quod adnotatur Lud. Cælius lib. 7. *lect. Antiq. cap. 11.* & Budæus in l. 2. *ff. de pen.* dicens Ecclesiam Catholicam anathemata appellare, quos maiore execratione multandos Ecclesiastica auctoritas censet, quibus apparet omnium iudicio, templorum donaria, anathemata appellari. de his Petrus Sartyra 2.

Dicite Pontifices, in sacro quid facit aurum?

Nempe hoc quod Veneri donata à virgine puppa.

Solent enim hæc ornamenta suspendi in templis: nempe, quia imagines sunt, aut clypei & similia, idcirco dicuntur anathemata, quæ Deo dicantur, ac consecrantur, & deuouentur.

Huius rei est locus satis celebris in lib. *Iosue cap. 6.* inquit enim Iosue ad omnem Israel: *Vociferamini: tradidit enim Dominus vobis ciuitatem: sitq; ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt, Domino.* ciuitatem igitur, & omnia, quæ in illa erant, præcepit esse anathema Domino, quia omnia volebat Domino seruari, & illi in sacrificium offerri, ita vt ex illis nihil sibi ipsi aliquis seruare auderet. cum autem de spoliis ciuitatis tulisset Acham filius Charmi, & sibi serualet, iratus est Dominus, & dixit filiis Israel: *Anathema in medio tui Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus es scelerè.* anathema hoc loco vocantur spolia, quæ sibi seruaerant Acham filius Charmi, quoniam illa ad hoc destinata erant, vt Deo dicantur. Sic & Chrysostomus in libro de anathemate scribit, apud Catholicos dici anathema id, quod est sepositum, suspensum, & oblatum diabolo ad imitationem eorum, quæ Deo offeruntur, illique sunt seposita, ac suspensa in eius templis. Iustinus item martyr, nisi & illius operis titulus fallit, in *questionibus Christianis à gentibus propositis, quest. 121.* inquit: *Anathema dicitur id quod reconditum, ac secretum est Deo, nec iam ad communem usum sumitur, aut quod vitij culpaq; causa à Deo abalienatum est.* Hæc Iustinus.

Hinc sanè multa poterunt in specie deduci, quoad huius dictionis vulgò notam significationem. dicitur t̄ siquidem excommunicatus anathema, quasi sepositus, & segregatus à consortio fidelium, vt anathemata dicuntur donaria, quæ seponuntur & segregantur à contræctatione humana: item ab eadem radice secunda ratio poterit adnotari, quia sicut anathemata, id est, donaria oblata diis, non possunt causa honoris ab hominibus tractari; ita ex contrario excommunicati sceleris, & odij causa non debent admitti ad fidelium communionem. quæ rationes colliguntur ex Chrysostomo, & aliis super Paulum ad Rom. cap. 9. & D. Augustino in *præcatorijs locis*. vnde anathema, nihil aliud significat, quam à Deo separationem. Textus ex quinta Synodo in *certum. 24. quest. 3.* quo in sensu accipitur à plerisque illud Pauli in d. c. 9. *Optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati me secundum carnem.* quasi Paulus præ nimio charitatis ardore pro fratribus suis secundum carnem, vt hi à Iudaismo ad Christum accederet, separari à Christi præsentis fruitione quam ardentissimè exoptabat, non à Christi charitate: & sic temporariam separationem à gloria citra culpam optabat Paulus pro salute Iudæorum æterna. quod si nolis, Lector candide, hunc sensum Paulo aptare: dicere poteris, illud *optabam*, esse accipiendū pro optarim, id est, optarim ipse si fieri posset. nam ita Græcum *ὄχουλον*, interpretantur Erasimus inibi, & interpres Chrysostomi lib. 3. de sacerdotio. & hæc quidem si admittamus hoc Pauli votum contigisse tempore, quo ipse Christi profitebatur legem. Hieron. etenim & quidam alij, illud Pauli desiderium tunc contigisse existimant, cum is sub Iudaismo Ecclesiam Christi, zelo synagogæ insectabatur.

Dicitur secundum alios anathema excommunicatus, quia sic sacratu homo, & infernis diis deuotus, atque satanæ traditus. Est sanè & alia huius dictionis significatio, secundum quam anathema interpretari possumus maledictionem, aut

maledictum; & anathemare, seu anathematizare, maledicere. quod ex D. Augustino satis constat super Numeros d. cap. 40. & 41. sumpta fuit hæc significatio inde, quod in d. cap. 6. Iosue, spolia hostium dicata fuerunt Deo in pœnam luendam, & dicata sunt anathema ratione illa, cuius superius meminimus: hinc anathemate, Deo hostium res vouere, & consecrare in pœnam ipsorum. quod quidem anathema ita in pœnam, & execrationem hostium oblatum, detestabile quid dicebatur: idcirco anathema maledictionem, & anathematizare maledicere significat. sic apud Marcum Evangelistam, cap. 14. *Petrus cepit anathematizare, & iurare, quia non noui hominem istum.* etenim ibi anathematizare, maledicere, & execrari significat: quasi Petrus iurans sibi malediceret, & maledictiones imprecaretur, vt maior suo iuramento adhereretur fides. nam iurans Petrus non alium, sed seipsum anathematizauit, si nosset hominem. sic D. Hieron. in Zachariam, c. 14. anathema maledictionem interpretatur apud Cant. 2. cap. *Habitabimus in Ierusalem, in qua anathema vltima non erit*, id est, maledictio, & abominatio. & apud Paulum prioris ad Corinth. c. 16. *Si quis non amat Dominum, sit anathema*, id est, maledictus. sic auctore Hier. Paulus pro fratrum salute cupit esse anathema, imitari volens Dominum suum, qui & ipse cum non esset maledictio, pro nobis factus est maledictio: item sanè in d. cap. 14. Ecclesiæ Doctor egregius interpretatur locum Pauli ad Rom. cap. 9. cuius modo expositionem obiter attigimus.

Ex quo inferitur, anathema plerumque maledictionem, & maledictum absque excommunicatione significare, plerumque simplicem maiorem excommunicationem. vt in d. c. *Engeltrudam. 3. quest. 4.* quandoque solemnem quamdam maledictionem, & execrationem, dirarumque imprecationem, quæ sit ab Ecclesia contra excommunicatum maxime pertinacem, quasi ea sit extrema detestatio, & horrenda penitus. hæc verò sit secundum ritum traditum in c. *debeat. 11. q. 3.* aliumve similem moribus & vsu inductum, quemadmodum in pontificali libro traditur, & notat Alphonsus à Castro lib. 2. de iust. hæret. punit. cap. 20. Regia l. 13. & 27. tit. 9. p. 1. tit. 1. Sed & Socrates Græcus auctor, lib. 7. *Eccles. Histor. c. 23.* cum anathematis mentionem fecisset, subdit: *Sic etenim Christiani appellare solemus pronuntiatum contra blasphemos decretum, quando id veluti marmori affixum manifestum cunctis ostendimus.* qua ratione quandoque Græci auctores Ecclesiastici *ἀνάθημα* excommunicare dicunt, quæi excommunicati litteris columnæ affixis publica notentur censura, & ignominia. Nam & olim ethnici hoc verbo utebantur ad notandum aliquem infamia: & inde *ἀνάθημα* dicebant, infamia notatum. qua dictione præter alios vitur Demosthenes in Philip. 3. Iocrates in oratione de iugo, Alcibiadem columna erecta, & inscripta proscriptum fuisse ab Atheniensi populo narrat. Quod & Æmilius Probus in Alcibiade ex Græcis auctoribus in hunc modum Latine tradit: *Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id quod viderat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, vt se deuouerent, cuiq; deuotionis, quo restator esset memoria, exemplum in pala lapidea incisum esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit.* Hæc de anathemate.

Subinde apparet verus t̄ intellectus cap. cum non ab homine de 8 iudic. vbi primum excommunicatio simplex maior indicenda est aduersus contumacem, simplici affectum contumacia. & deinde anathema, solemnis execratio, scilicet, decernendum aduersus proteruum, & maxime in rebellionem pertinacem, sicuti, quidquid glossinibi dixerit, colligitur ex Panorm. communiq; DD. interpretatione.

Ex his etiam pensitandum est, quod in dicit. cap. cum non ab homine. Panorm. n. 23. & Dec. num. 13. adnotarunt, & idem Abb. & Barb. in c. cum ab Ecclesiarum Prælati de offic. ord. asserentes, quoad vim & vinculum non esse maioris potentie anathema, quam excommunicationem maiorem, licet quoad solemnitate & terrore differant. etenim anathema propter diras imprecationes, & maledictiones atque execrationes publicas, aliquid etiam quoad effectum & damnum plus quam excommunicatio maior operatur. Erant & apud Athenienses diræ, ac publicæ execrationes in eum, qui viam erranti non demonstrasset, auctore Cicerone lib. 3. de Officiis. item deuotiones hostium, quarum meminit Macrobius in Saturnalibus. & Horatius in *Odâ* inquit, *dira deprecatio nulla expiatur victima.*

Denique constat in huius dictionis etymologia errasse Panorm. post alios in d. cap. cum non ab homine. dum num. 23. existimat anathema dici ab ana, quod est sursum, & theta, quod est figura quædam ad formam litteræ, quæ olim imprimebatur in frontibus damnatorum; quasi anathema, id est, superna maledictio.

dictio. etenim hæc deriuatio profus est inconcinna, & à vero dictiois etymo satis aliena: tamen si ex auctoribus constet, hæc Græcam litteram, θ quæ θ eta dicitur, litterisque Latinis redditur *th*, & *theta*, in iudicialibus sententiis signum fuisse damnationis. nam & Isidorus in primo etymologiarum lib. scribit, ita militari more solere fieri, vt cæsi, θ , salui, τ , signarentur, fortassis ea ratione quòd θ , sit prima littera dictionis θ eta. & quæ Græcè mortem significat. Alconius etiam Pædianus, vt Erasmus in prouerbio θ , præfigere refert, adnotauit, olim in iudiciis, sortes, quæ mittebantur in vtram, triplicem notam habere solere, ac θ , damnationis fuisse symbolum, τ , absolutionis, π , ampliationis, id est, quoties significabatur sibi parum adhuc lique-re, ac denuo causam agi oportere. Verùm apud Alconium in 3, contra Verrem actione legimus, A, notam esse absolutionis, C, condemnationis, N L, ampliationis, quasi non liqueret. Idem ferè apud eumdem Alconium in 1. contra Verrem actione. fuisse tamen olim θ , *theta*, signum condemnationis manifestè constat apud Persium Satyræ 4.

Et potius es nigrum vitio præfigere theta.

Martialis lib. 7. ad Castricum:

Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum?

Est opera pretium discere theta nouum.

Ausonius in pædagogum liguritore, et

Tuumq; nomen theta scilicet signet.

Quo in loco alij non scilicet, sed seculis, legendum esse putant. atque hæc de anathemate dicta sint, ex quibus intelligenda sunt quæ Syluest. in verb. excommunicatio, 1. quæst. vltim. scribit, tradens, anathema in effectu non differre ab excommunicatione maiori: & probat etymologiam illam, quam ex Panorm. & aliis modò adducebamus.

§. NONVS.

De excommunicatione & eius forma.

S V M M A R I A.

- 1 Excommunicationis sententia ferenda non est, nisi pro graui culpa, qua mortalis sit. & ex hoc multa inferuntur.
- 2 Intellect. cap. peruenit. de sent. excom.
- 3 Contumacia in re leui contingens, an sit digna excommunicatione. & inibi late traditur, quando inobedientia sit speciale peccatum.
- 4 Monitio necessaria est ad excommunicationem infligendam. & ibi an debeat esse perjonalis.
- 5 Monitio ad excommunicationem proferendam debet esse trina.
- 6 Monitio trina, an necessaria sit ad excommunicationem in notoriis.
- 7 Excommunicatio lata a absque trina monitione non est nulla, sed iniusta.
- 8 Excommunicatio lata à iudice delegato, cui in mandatu traditus est trina monitionis ordo, an sit nulla.

QVANTO grauior & acerbior est Christi fidelibus excommunicationis censura, maioraque interius & exterius infert nocumenta: tanto maturius cautiore iudicio Ecclesiarum Prælati, eorumque Vicarij ea vti debent. priùs enim quam aliquis excommunicetur, discutienda, & examinanda est criminis qualitas, & ipsius, qui ab Ecclesia segregandus est, contumacia, quasi sit tantum excommunicandus sit, qui noluerit penitere, nec ad rectum tramitem monitus redire, vt sic confusus, & erubescens resipiscat. Nam etsi Prælati excommunicandi potestatem habeant, non debent hanc acerbissimam punitionem temerè & sine graui causa exercere; siquidem nullus debet ea pleæti pœna, nisi pro crimine mortali, & qui alioqui corrigi non valet. cap. nemo. & c. nullus. 11. quæst. 3. optimè idem admonet Leo Papa huius nominis Primus in epist. 67. ad Episcopos per Vienneensem prouinciam constitutos. sic enim inquit; Nulli Christianorum facile communitio denegetur, nec ad indignantissimam hoc arbitrium sacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus, & dolens quodammodo debet esse animus vindicanti. Hæc & alia ad hanc rem inibi Leo summus Ecclesiæ idemque sanctissimus pastor. Gratianus autem tribuit auctoritatem illius capiti. nemo. Concilio Meldensi, vt arbitror, secutus luonem Carnotensem lib. 5. de sentent. excommun. & cap. nullus. Concilio Aluernensi: cum tamen is Canon sit tribuendus Concilio Wormaciensi. vt constat ex libro Conciliorum, Canone 2. Wormaciensis Concilij. idem probatur multis auctoritatibus, quibus apparet, sententiam excommunicationis non esse infligendam à iure, nec ab homine, nisi pro mortali culpa, sicuti docuerunt Theologi, præsertim S. Thom. in 4. sentent. dist. 18. q. 2. ad 3. q. Felin. post alios in rubr. de sent. excommun. Ioan.

Lup. in cap. per vestras. de don. int. vir. & vx. §. 18. nu. 13. & alij statim in illationibus citandi. est etenim hæc omnium concursus sententia, ex qua plura deduci solent, & nos aliquot causa facillioris cognitionis deducemus.

Primum sanè hinc apparet, lege lata, cui adiecta sit excommunicationis pœna, euidenter colligi, legislatoris intentionem fuisse, obligare transgressorem ad mortalem culpam. nam alioqui si legis conditor talem intentionem non habuisset, iniquissimè talem pœnam contra legis transgressorem statuisset. qua ratione, vel lex est censenda iniusta, vel intentio obligandi ad mortalem culpam, & eius obligatio necessariò deducitur: præsertim quia excommunicatio gladius censetur spiritualis, cap. dilecto. isto tit. cap. venerabilem. qui sit. sint leg. Panorm. in c. de homic. notatur in cap. cum non ab homine. de iudic. cap. corripiantur. 2. 4. q. 3.

Secundò, vt proximam illationem amplius explicemus, infertur excommunicationem à iure, vel ab homine generaliter inflictam, neminem afficere, nec ligare, nisi is transgrediendo legem, vel iudicis præceptum, mortale crimen commiserit. quod in specie respondit Paul. in 4. sent. dist. 13. quæst. 1. art. 2. conclus. 2. cui accedit Adrian. in 4. sent. in tract. de clauib. q. 3. versic. fortassis obuiet. etenim licet propter excommunicationis pœnam sit præsumendum, & colligatur, voluisse legislatorem ad mortalem culpam obligare transgressorem: attamen quoties propter aliquam circumstantiam & qualratem actus constiterit, transgressionis culpam alioqui mortalem, venialem esse; tunc dicendum est, non esse locum excommunicationi Canonis, nec iudicis. idem notat Syluest. in verb. excommunicatio. 1. notat. 3. ferè ad finem.

Tertiò, licet in cap. peruenit. isto titul. satis ab eius interpretibus disputetur, quæ ÷ dicatur leuis percussio, vt possit Episcopus ab soluere percutientem clericum ab excommunicatione, cap. si quis suadente. 17. q. 4. notant Faber & Ang. in §. atrox. Instit. de iur. Syluest. in verb. absolutio. 4. in princ. Floren. in 3. part. tit. 2. 4. cap. 1. §. 3. gloss. in cap. cum illorum. eo. tit. in verb. mutilationem. Text. & ibi DD. in cap. peruenit. in 1. de appell. & in const. Ioan. XXII. quæ incipit, Perleciis luteris. nondum typis excusa, ex quibus ea definitio iudicis arbitrio relinquatur. tamen illud est obseruatione dignum, quòd nusquam percussor clericus, etiam animù vlcifcendi, & iniuriam inferendi habet, ea iuris excommunicatione afficitur, si ea percussio ita leuis sit, vt veniale tantum peccatum, non mortale, percussor commiserit. quemadmodum in specie ista notat Martinus ab Azpilcueta in cap. inter verba. 11. quæst. 3. colum. 139. auctoritate D. Thom. qui in 2. 2. q. 88. art. 5. docet, iniuriam leuem, etiam animo vlcifcendi, & iniuriam inferendi illatam, veniale peccatum esse. quod & de iniustitia in re leui ipse met scripsit in eadem 2. 2. q. 60. art. 4. & nos obiter attingimus lib. 1. var. resol. cap. 1. colum. 3.

Quartò eadem ratione interpretandæ sunt generales quædam excommunicationes à iudicibus contra eos, qui furtum commiserunt, latæ. nam his censuris minimè ligatur qui ita leue furtum commisit, quòd eius causa veniale tantum, non mortale crimen contraxerit. quandoque enim furtum veniale tantum peccatum est, quia in re leui contigerit, vt explicat idem D. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4. & q. 66. art. 6. cuius opinionem & nos examinauimus lib. 1. var. resol. cap. 3. num. 21.

Quintò hinc aperitur interpretatio gloss. in cap. duo 96. dist. quæ asseuerat, quamlibet ÷ contumaciam in re etiam leui contingentem, dignam esse excommunicatione. cuius gloss. meminere Panorm. in cap. 1. de iud. num. 10. & ibi præter alios Ripa, n. 29. idem Abb. in c. sanè. de offic. deleg. in cap. ex parte in 1. de verb. sign. & Corf. in sing. in verb. contumax. Felin. in rub. huius titul. num. 1. cuius assertio-nis ea est ratio, quòd contumacia in non comparendo maior sit, quam in non parendo. gloss. in clem. vnice. de dolo & cont. in gloss. magna in prim. gloss. in l. creditor ff. de appell. notant Abb. Dec. n. 13. Ripa num. 32. & Alciat. num. 17. in d. cap. 1. etenim qui contumax est in non comparendo, etiam simul contumaciam in non parendo committit, vt constat; idcirco hæc contumacia, vt cum-que sit in re leui, digna est excommunicatione: præsertim, quia contumax in non comparendo, peccatum inobedientiæ contrahit, quod non aliter quam ex contemptu conficitur, vt explicat S. Thom. 2. 2. q. 105. art. 1. & Caiet. q. 104. art. 2. contemptus autem, vt superius §. 7. exponebam, mortale peccatum est: igitur contumacia, etiam in re leui, excommunicationem maiorem iustissimè patitur, si contingat in non comparendo coram iudice, quia mortalem culpam præmittit, pro qua iuste maior ex-communicatio infligitur, sicuti hoc in §. probauimus. verùm Aretin. in d. cap. 1. de iud. num. 34. dubitat maximè, an sit vera sententia gloss. in d. cap. duo. eo modo, quem explicauimus, intelle-

Et; nos etiam iridem dubitamus. & interim rationem dubitationis ex eo deducimus, quòd qui contumax est in comparando, verè iudici præcipienti non parer, cui tenebatur sub peccati reatu parere. omnis enim inobedientia & contumacia inde oritur, quòd quis præceptis vel legis vel iudicis non parer, quia cõtraria est præcepto, quo tenemur, & obligamur obedire Prælati, Principibus & superioribus, cap. 2. de maior. & obed. cap. omni anima. de censib. ad Rom. cap. 13. qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. atque item contumacia, & inobedientia contraria est, & adversatur dilectioni proximi: quippe quæ subtrahit obedientiam, quæ proximo debetur lege iustitiæ, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 105. art. 1. is ergo, qui iudici præcipienti, quoad ipsum accedat, minime obtemperare vult, & parere recusat, profectò iudici non parer, & verè contumaciæ in non parendo culpam contrahit, ex ea quidem causa, quia vocatus à iudice iustè vocante, nequaquam ei obedire vult.

Deinde ostenditur id euidentiùs; nam sicuti iussus à iudice centum Titio debita reddere, & restituere, si noluit iussus obtemperare, contumax est, quia non parer præcepto iudicis: ita & is contumax erit in non parendo qui iudici præcipienti, vt ad eum accedat certa de causa responsurus, nolit obedire, & accedere recuset: nec video posse distingui contumaciam in non comparando à contumacia in non parendo, vt distinctam speciem, licet possit discerni vt species à genere: siquidem qui contumax est in non comparando, culpam contrahit non parendo; at non ita cõtrario qui non parer, contumax est in non comparando.

Est verò hac in controuersia adnotandum, tunc demum inobedientiam esse propriè peccati speciem, cum aliquis præceptum contemnit, vt de cõtemptu superius diximus: alioqui si quispiam agat contra præceptum iudicis, vel legis, non propter præcepti contempum, sed alia ex causa, inobediencia est materialiter tantum, & sic in genere contingens, quia contra præceptum agit, & idèò pertinet formaliter ad aliam speciem peccati, nempe ad eam super qua præceptum fuerit constitutum, quod docet optimè S. Thom. 2. 2. quæst. 105. art. 1. ad primum. & Caiet. quæst. 104. art. 2. vbi D. Thomas ad primum idem eleganter docuerat, quod si quis agat contra præceptum ea intentione vt contra insinuatam, & explicitam, vel implicitam voluntatem superioris præcipientis agat, & operetur, speciale peccatum inobedienciæ est à cõtemptu procedens, & aduersum specialem virtutem obedientiæ, quæ in hoc versatur, quòd quis impleat, & exequatur actum iustitiæ, vel alterius virtutis intendens formali intentione præceptum seruare.

* Hinc diffiniri poterit quod à plerisque solet disputari, an cõtumacia sit delictum. nam gloss. in cap. ex litteris. de constit. asserit contumaciam non esse delictum. cuius opinionem communem esse testatur inibi Felin. colum. penultim. Sunt plura Canonum, & Iuriscoñsultorum loca, in quibus contumacia delictum appellatur, ex quibus contumaciam delictum esse notat gloss. in l. si filius. ff. de inter. act. quam dixere singularem esse Socin. in cap. veniens. de accus. num. 17. & Imol. in l. penultim. §. ad crimen. num. 25. ff. de pub. ind. Et enim vt cumque consideremus contumaciam, ea graue delictum est, non tamen constituit semper speciale delicti nomen, & distinctam speciem, siquidem frequentissimè pertinet ad aliam speciem delicti, nempe ad transgressionem illius præcepti, contra quod contumax agit. Tunc autem speciale delictum erit, cum quis ea intentione contra præceptum agit, quòd nolit subiici præcipienti, nec eius voluntati. Idcirco non semper contumacia speciale delictum est, propriam & distinctam delicti speciem constituens. eo verò casu quo specialem delicti speciem habet, peccatum est inobedienciæ speciale, contempum præ se ferens. & sanè tunc quandoque dicitur hæresis: quandoque, scilicet, vt tradit Dom. in summa. 4. quæst. 1.

* Hinc denique & illud apparet, non semper contumaciam, etiam in non comparando, procedere ex cõtemptu. nam quoties quis recusat ad iudicem iustè vocantem accedere ex eo quòd nolit iudici subesse, nec eius exequi voluntatem, cõtemptus datur ad mortalem culpam pertinens. at si non compareat ex aliis causis, & impedimentis iustis, vel iniustis, grauis est excessus, non tamen procedens à cõtemptu. atque idèò nulla contempus ratio hic haberi poterit.

Est tamen obseruandum, ad iustitiam excommunicationis contumaciam requiri: nec esse necessarium, quòd ea ex cõtemptu procedat. si quis enim adulterium non ex cõtemptu, sed ex appetitu libidinis commiserit, nec monitus adulteram dimitte-

re velit: hic dubio procul omnium iudicio iustissimè excommunicatur, vt ab eo crimine recedat propter proteritiam & contumaciam, quæ ex libidine coitus potius quàm ex cõtemptu oritur.

¶ Præsumitur contempus ex contumacia in non comparando faciliùs, quàm in non parendo. tamen & vtraque sine cõtemptu, & vtraque cum cõtemptu dari potest. vnde si contumaciam ex se ipsa consideremus, par est vtriusque ratio. si ex accidentibus, nihilo minus. itaque fit, vt nulla possit inter has contumacias verè constitui differentia: quod ex hoc apertius ostenditur, quia excommunicatio ferri non potest ob contumaciam de re leui in non comparando, quemadmodum nec in non parendo in re leui. nam vel crimen contumaciæ ex se ipso perpendimus, & licet regulariter mortale sit, hic materia ratione est veniale: quippe cum iniustitia, furtum & similia ex leuitate materiæ sint aliquando venialia, vt ex S. Thoma probamus, vel contumaciam à cõtemptu pensamus; qui si quidem aberit, excommunicatio iustè ferri non potest: quia culpa venialis est, non mortalis. quòd si cõtemptus adlit illius, qui super re leui in non cõparendo contumax est, non statim erit peccatum mortale constituendum. nam si quis præceptum superioris super re minima ex cõtemptu transgrediat, aduertens rem esse minimam, & ea ex causa, quòd leuis sit materia præcepti, contemnat illud, veniale peccatum erit: quemadmodum docet Caiet. in summa, in verb. contempus. quali contempus præcepti super re minima, tunc mortalem culpam habeat, cum quis transgreditur, vt voluntatem præcipientis eludat, ei que nolit subiici, non aduertens, quòd res minima sit, nec ea ex causa induxit ad id proprium animum. his accedit, quod Gerl. lectione 4. de vita spiritali, coroll. 7. in hac excommunicationis censura asseruat, multum differre contumaciam à cõtumacia: quem & in hoc refert Alphonsus à Castr. de potest. legis pæn. lib. 1. cap. 6. fol. 49. oportet enim considerare qualis sit contumacia, & quantum illa possit Ecclesiæ nocere, & qualis est etiam res circa quam habetur contumacia. nam multo peior & nocentior est in rebus fidei, & religionis, pacis, ac vnionis Ecclesiasticæ, quàm in parua quaestione super modica re temporali orta: vbi nunquam tantum poterit prodesse obedientia, quantum oberit excommunicatio separans animam à spiritualibus suffragiis, & societate Sancto- rum. si contumacia est magna & pro re magni momenti habita, erit iuxta doctrinam Saluatoris noltri meritò excommunicandus. si verò contumacia sit leuis, aut pro re leui contingens, indigne videtur, vt pro illa sit aliquis excommunicandus.

* Hæc & alia multa præ oculis habere debent iudices Ecclesiastici, nec temerè hac grauissima censura vti. nam & ob id iura Pontificum statuere, neminem pro aliena culpa excommunicandum fore. Text. celebris in cap. si habes. 2. q. 3. ex D. August. in epist. ad Auxilium Episcopum 75. quod nos explicuimus, ac probauimus lib. 2. Variar. Resol. cap. 8. quo in loco num. 9. tradidimus intellectum ad Text. in cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sent. excommun. in 6. quo responsum est, sententiam excommunicationis non posse ferri in vniuersitatem. id etenim non alia ratione obtinuit, quàm ne innocentes ob aliorum culpam excommunicentur.

Ab eadem radice procedit, quòd satis est canonibus institutum quibus decretum est, præmittendam esse monitionem, & citationem ad excommunicationem ferendam: sicuti probatur in cap. sacro. & cap. contingit. in 2. hoc ipso sit. cap. consuluit. de offic. deleg. cap. inter quatuor. de maior. & obed. cap. de illicita. 2. q. 3. hæc verò monitio, licet alioqui ad domum ex lege fieri possit, & ad ipsius citandi habitationem assiduam, vt sic legitime citatus, & monitus quis dicatur. l. scire debemus. §. qui autem. ff. de excus. tut. l. aut qui aliter. §. si forte. & ibi gloss. ff. quod vi aut clam. l. 4. §. prator ait. ff. de dam. inf. notatur in cap. causam. de dolo & cont. & in Clem. causam. vers. quòd si forsitan. de elect. gloss. in cap. caueant. 3. q. 9. Alex. in d. §. prator ait. quod alibi latius tractabitur. personalis esse debet: sicut responderunt Innoc. Collect. & Abb. vlt. colum. in cap. vlt. de eo, qui mit. in pos. Rota in nouis 271. & 316. Paul. Cast. in d. §. prator ait. col. 1. Felin. in cap. cum sit Romana. de appell. num. 13. & seq. Præpof. in d. cap. caueant. contra gloss. inibi. & latissimè Andr. Tiraq. lib. 1. de retrah. §. 9. gloss. 2. num. 4. A qua quidem opinione casus aliquot excipi solent, in quibus etiam ad excommunicationem profertendam in aliquem non est necessaria monitio personalis, sed factis sufficiens erit ad domum habitationis, similive modo facta.

Primus passim constituitur, quoties qui excommunicandus est, dolo latitet, & subterfugiat personalem monitionem: sic etenim

enim notant idem Innoc. & DD. in d. cap. vlt. optimus Textus in cap. i. qui matrim. accus. poss. & in cap. quoniam frequenter. §. i. vlt. lit. non contest. & in cap. perlatum. qui filij sunt leg. Bart. Paul. de Cast. & DD. in d. §. Prator ait. Matthes. nos. 133. Andr. Tiraq. in d. gloss. 2. num. 7.

Secundus est, cum quis legitime fuit iam semel citatus ad causam personali quidem citatione: etenim postmodum poterit citatus ad domum, aut per edicta, vel in ipso tribunali excommunicari: quod visum est Rota in nouis 399. & Felin. in d. cap. cum sit Romana, nu. 14. hunc sanè maximum effectum habet legitima, & personalis citatio ad causam integram discussionem facta.

Tertius casus contingit, quoties citatio, vel monitio ad domum facta peruenit ad ipsius excommunicandi notitiam; hæc enim sufficit, vt legitime excommunicari possit, & excommunicatus censetur. notat Felin. in d. cap. cum sit Romana, num. 15. auctoritate Rote in nouis 402. & reg. cum qui certus est. de regul. iur. in 6. Text. optimus in d. Clem. causam. in fin. de election. ex quo citatio illegitima cum notitia subsecuta ita ligat, sicut citatio ab initio legitima: quem Text. ad hoc induxerit Rom. consil. 410. Hippol. in rubr. C. de probatio. num. 17. idem in singul. 259. Lud. Gom. in regul. Cancellar. de non iudicand. iuxta formam supplicat. quest. 16. nu. 68. notat idem Andreas Tiraquel. in dict. §. 9. gloss. 2. num. 16. Felin. in cap. Gratium. num. 4. de offic. deleg. quorum opinio communis est.

Quartus casus est, cum quis fuerit male absolutus ab excommunicatione, & tractetur de reducendo eum in primam excommunicationem: erit enim tunc satis, quod ad domum citetur, & moneatur, nec requiritur personalis monitio: quemadmodum Rota in nouis censet, num. 399. cui accedit Felin. in dict. cap. cum sit Romana. num. 15.

Monitio ¶ autem legitima in hac specie ad insignendam excommunicationis censuram trina debet esse. quod probatur in dict. cap. contingit. & in dict. cap. de illicita. & in cap. constitutionem. supra isto titul. & est communis omnium sententia gloss. & DD. in ibi. sufficit tamen vnica admonitio in tres distincta terminos, seu in tria diuina interualla, in hunc sanè modum: Te ipsum admonemus, vt intra proinde dies, quos tibi pro tribus distinctis monitionibus constituimus, satisfacias, ad iudicium accedas, aut respicias. hæc etenim est sufficiens admonitio, sicuti probat Text. vbi glossa communiter recepta in dict. cap. constitutionem. Nisi facti necessitas, hæc interualla suaferit moderata fore, quod vltima eiusdem capituli parte expressim permittitur, & id iudices cautè, & diligenter obseruare debent. Quibus non obicit gloss. insignis in Clement. 1. versicul. 3. de vit. & honest. cler. asseuerans non sufficere vnica monitionem in tria distinctam dierum interualla, quoties à iure trina monitio requiritur. cuius gloss. vltra DD. ibi meminere eam secuti Alexand. in l. 2. colum. 5. ff. de re iudic. Abbas in cap. 2. ne cler. vel monach. & in cap. ex tua. de cler. non resident. Felin. in cap. consului. num. 13. de offic. deleg. in cap. contingit. in 2. isto tit. idem in cap. quoniam. §. porro. num. 22. vlt. lit. non contestat. Rom. in singul. 719. Textus iuncta glossa & ibi Bald. in cap. 1. de vasallo, qui contumax est. nam hæc conclusio vera est quoad incurrendam pœnam iuris, & à iure statutam: non tamen quoad pœnam ab homine insignendam: quæ quidem interpretatio ex præcitatæ iuris vtriusque decisionibus colligitur. præsertim non obicit præcitata gloss. quippe quæ tractat de vera pœna, & de punitione legis, quæ propriam pœnam infert. at in hac specie nos agimus de excommunicationis censura, quæ verè ac propriè pœna non est: sed medicina quædam, quæ respicienti, & volenti pœnitere nullum dampnum, nec vllam læsionem infert.

¶ Trina verò monitio, quam ad excommunicationem diximus esse necessariam, requiritur in excommunicatione ab homine ferenda: non tamen in excommunicatione lata à canone, vel statuto ipsa quidem lex, quæ ita maturè & cautè censuram istam indixit, quotidie admonet subditos, ne prohibitum crimen committant, remve lege veritè agant. idcirco alia specialis monitio necessaria non est: sicuti in specie probatur in cap. à nobis. in prin. isto tit. & in cap. si qui suadente. 17. quest. 4. cap. 2. de consuet. in 6. adnotarunt Henr. & alij in d. cap. sacro. Ioan. Lup. in cap. per vestras. de donat. int. vir. & vxor. §. 18. nu. 19. quod adeò verum est, vt semel excommunicatus à lege, vel canone ipso iure possit iterum ab homine causa eiusdem criminis, & contumaciæ excommunicari absque monitione. etenim posse in hoc casu quempiam iterum ab homine sententia excommunicationis ligari, præmittit gloss. in verb. promulgare. ad fin. isto titul. & tunc non exigi monitionem saltem trinam, probat elegans decisio in cap. reprehensibilis. de appell. quem textum ad hoc signanter adnotarunt Abb. & Franc. in ibi. Felin. in cap. 2. col. 2. de sponsalib. tamen polsit ea responsio

intelligi non in excommunicatione noua lata ab homine contra eum, qui iure ipso sit excommunicatus: vt intellexere Panorm. Franc. & Felin. sed in declaratione, & denuntiatione excommunicationis à iure ipso lata. etenim ad hanc declarationem non est necessaria monitio canonica: quia iudex ipse denunciatus non excommunicat, imò ius ipsum excommunicauit. quod satis deducitur ex dicto capitul. reprehensibilis. Sed obseruata diligenter ratione, qua Doctores vtuntur, ex ipsius capituli vero intellectu, non videtur posse planè hoc discrimen iure cõstitui: imò si ipsius canonis prohibitio loco monitionis haberi debet, quamuis non sit per ipsum canonem lata excommunicatio, poterit à iudice ferri vnica saltem monitione præmissa, ne id fiat quod canone prohibitum exstat. quod Ioan. Lup. in d. num. 19. adnotasse videtur: licet auctores ab eo citati id appetè non scripserint: sensere tamen Ioan. Andr. in cap. 2. ne cler. vel monach. & Rota 19. in nouis. de dolo & contum. vt cumque tamen sit, & ille Text. intelligatur, licet monitio canonica non sit necessaria, oportet de facto & crimine, cuius causa excommunicatio indicta est, citata parte prius constare. gloss. in Clement. presenti. in verbo confiteri. de censib. & in element. multorum, de penis notant Rom. consil. 481. colum. vlt. Dec. in d. cap. reprehensibilis. Panorm. in c. parochianos. de sent. excomm. Curt. Sen. conf. 20. dub. 1. late probans declarationem aliter factam nullam esse ipso iure, auctoritate Text. in cap. 1. de caus. poss. & prop. Clem. pastoralis. ad fin. de re iud. l. de vnoquoque ff. de re iud. idem tenent Felin. in cap. Rodolphus. de rescript. vers. citatur etiam pars. Card. & Imol. in cap. extirpanda. 7. col. de preben. Hier. Gig. de pensio. q. 78. num. 5. atque ita est intelligendus Text. in cap. reprehensibilis. cuius etiam meminit Hippol. in l. vnica. C. de rap. virg. num. 66. est & pulcher Text. de hac denuntiatione & declaratione excommunicationis in cap. pastoralis. §. verum. de appell. & in cap. cum secundum leges. de heret. isto lib. est satis expeditum, has declarationes fieri debere audita, & citata parte.

¶ Et hæc quidem adeò vera sunt, vt etiam ¶ in notoriis excommunicationis sententia non sit aliter ferenda, quam monitione canonica præmissa: cum enim ob contumaciam hæc censura feratur, constat, prius monendum fore ipsum delinquentem, vt inde appareat, an verè contumax sit: licet crimen sit manifestum. quod deducitur à gloss. in c. Episcopi 11 q. 3. & gloss. in d. c. cum sit Romana. §. vlt. de appell. quo in loco Host. Abb. Dec. & alij hanc opinionem in specie probant. Innoc. Ioan. Andr. Henr. & alij in d. cap. sacro. non obstat, quod Apostolus Corinthium illum absentem, & irreuerentem excommunicauit: vt meminit Text. in d. §. vlt. nam licet eo tempore, quo illum Apostolus excommunicauit, minimè admonerit, prius tamen, & sæpissimè illum per frequentes admonitiones ad pœnitentiam agendam ducere conatus fuerat, quo ratione euidenter constituit, eius contumaciam notoriam esse: quo casu absque vlla monitione potest quis excommunicari: sic sanè in contumacem notorium ferri potest excommunicatio absque alia monitione. Text. in cap. illud. de cler. excommuni. minist. idem probatur in cap. 1. de iud. vbi Abb. Dec. super gloss. vlt. & Ripa, num. 81. hanc eandem opinionem defendere conantur: tamen Alciat. in ibi. num. 61. aduersus eam disputet. & hæc sunt omnino adnotanda, etiam si Ant. in d. cap. 1. de iud. col. 14. & Felin. in d. cap. sacro. teneant excommunicationem in notoriis posse ferri absque monitione. cap. de manifesta. 2. q. 1. cap. eni-dentia. de accusat. cum aliis, quæ solent adduci ad probandum, non esse necessariam citationem in notoriis.

¶ Hinc deinde examinari poterit, quod quidam in hoc tractatu adnotarunt, asseuerantes excommunicationem posse ferri in aliquem absque canonica monitione, quoties ea pronuntiat ad defensionem proprii iuris à prælato, potius vt priuato, quam vt iudice: nempe contra occupantem res Ecclesiæ iuxta responsum Text. in cap. dilecto. isto tit. hanc opinionem tenuerunt in ibi. Ioan. Andr. Dom. & Franc. Lapus, alleg. 73. Felin. in d. cap. sacro. 2. col. Dec. in d. c. reprehensibilis de appell. item 2. col. Anton. in c. venerabili. col. 2. de censib. hoc tribuètes Innoc. ibidem, qui tamen contrarium sensit, dum subdit, in hoc casu semper monitionem esse necessariam; quam obrem ego non video quid in hac specie contingat, aut contingere possit, quod canonicam monitionem impediat, nisi id referatur ad proximè notatas conclusiones. vnde quamuis tot doctissimorum virorum auctoritas maxima sit, non cenfeo discedendum esse ab ordine instituto in dict. cap. sacro. is etenim qui res, & patrimonium Ecclesiasticum occupauerit, fortassis trina canonicè monitus interpellatione ab offensa & violentia abstinebit.

Quòd si excommunicatio ¶ lata fuerit non præmissa canonica,

nica, & trina monitione, iniusta censenda est, non tamen nulla: imò valet ipso quidem iure, quod eleganter probat Text. vbi gloss. communiter recepta in verb. iniustas. in cap. Romana. sub isto tit. gloss. in d. cap. sacro. & ibi Panorm. Felin. & alij. gloss. in summa. 2. q. 1. gloss. in cap. 1. de excess. pralat. Panorm. in c. qua. fronto. n. 7. & in c. reprehensibilis. num. 13. post gloss. ibi. de appell. Idem Panorm. in cap. ad audientiam. eo. ut. in fin. vbi Decius. quorum opinio communis est, & comprobatur auctoritate gloss. in c. 1. isto tit. in verb. causam qua. ad finem. scribit excommunicationem latam contra ordinem, & formam illius constitutionis, validam esse, non autem nullam, etiamsi iudex puniendus sit pœnis ibidem statutis. quam opinionem sequuntur Ioan. Andr. Dom. & Franc. in d. c. 1. Panorm. in cap. ab excommunicato. colum. 3. de rescript. nec refert, quòd excommunicatio lata sit à iudice ordinario, an à delegato. nam & excommunicatio lata à iudice delegato non præmissa canonica monitione, non est nulla, imò valet, & vim obtinet ipso iure. quod ita visum est Panorm. in cap. vlt. de prebend. idem rursus & Dec. in cap. reprehensibilis. de appellat. Panorm. & Card. in cap. illud. de cleric. excommun. ministr. Rom. cap. 354. Rotæ in antiquis 556. Felin. in cap. cum sit Romana. col. penult. de appellat. Rotæ antiquiori 3. tit. de sent. excommun. quorum sententia frequentiori Doctorum suffragio recepta est: tamen si contrarium conetur defendere Rota in antiquis 139. Felin. in dict. cap. sacro. colum. 1. Nicolaus Milis in verb. citatio. col. pen. quod verò diximus de sententia excommunicationis, & in sententia interdicti, verum esse post alios cenfer Curt. Senior conf. 20. dub. 2.

Sunt tamen qui existiment, excommunicationem latam à iudice delegato tunc nullam esse, si absque trina canonica monitione lata sit, cum in mandatis iudex is habuerit, quòd excommunicationis sententiam ferat canonica præuia monitione: quasi in hac specie lata sit excommunicatio contra mandati formam. cap. cum dilecta. de rescript. cap. Pisanis. de restit. spoliat. sicuti expressim voluit Dom. in cap. Romana. §. sed nec. num. 3. isto tit. sentit Innoc. in dict. cap. Pisanis. dum asserit, excommunicationem latam contra formam datam ab homine, nullam esse, & addit inibi Imola, etiamsi ab homine data sit forma disponens idem quod ius commune: quam sententiam sequitur Albertus Brunus in tract. de forma. & solemnitate. in quest. quando censetur aliquid traditum pro forma. conclus. 12. quibus suffragatur Text. iuxta primum gloss. intellectum in cap. cum dilecta. de rescript. qui probat, censeri formam in mandato dari, & constitui à delegante, etiamsi ordo alioqui iure requisitus inibi exponatur. Hanc etenim interpretationem notat & sequuntur Panorm. Barr. & Felin. vers. primum signum. in dict. cap. cum dilecta. Bald. in l. prolatam. col. 3. C. de sentent. & interloc. omn. iud. idem Bald. in l. 1. C. de appellat. Abb. & Felin. nu. 8. in cap. causam qua. de re iud. nec obstat l. condiciones que extrinsecus. ff. de condit. & demonstrat. l. 3. & ibi notatur ff. de legat. 1. c. significasti. de election. quibus in locis cõmuni omnium sententia adnotatur, minimè inducere formam, nec conditionem, ea quæ iure insunt, etiamsi ab homine expressa fuerint. hoc etenim verum est, cum eo modo, & in eum finem ab homine exprimuntur, quo & in eum iure tradita sunt: alioqui si ea quæ iure insunt ad instructionem causæ, & ad iustitiam ministrandam, ab homine in mandatis tradantur, ex præsumpta hominis mente ad formam & solemnitatem constituendam; tunc forma tradita censetur. sic ordo iuris, in mandato iurisdictionis expressus ad instructionem causæ, & iustitiæ ministerium, formam non inducit, quam tamen constituit, si ab homine speciali quadam cautela ordo iuris modum procedendi concernens fuerit traditus: quemadmodum Panorm. & alij modo citati explicarunt: at latissimè omnium Albertus Brunus in dict. cap. quando censetur aliquid traditum pro forma. conclus. 13. qui optimè expendit Bartoli sententiam huic negotio conuenientem in leg. diem proferre. §. stari. ff. de arb.

Ceterum iudices Ecclesiastici, quibus iure diuino & humano usus huius censuræ competit, cauere debent in ea infligenda, vt seruent iuris Pontificij decreta, & sanctiones, ordinemque ab eis institutum: cum alioqui puniendi sint pœnis statutis in d. cap. sacro. & in cap. 1. huius tit. quorum intellectum præter Doctores ibidem, exponit Lapsus latè in allegat. 73. atque hæc dicta sint de excommunicatione, quoad trinam monitionem, quæ ad eius iustitiam necessariò præmittenda est, tamen si nihilominus absque eo ordine lata ipso iure valeat, & idèd absolutionem exigat, iuxta eam resolutionem, quam in iusta excommunicatione hac in relectione tradidimus. eam etenim maximè obseruandam fore opinamur, pium & verè Catholicum lectorem admonentes, vt huic censuræ morem gerat, eamque reuerent

tineat, sollicitè ac diligenter curans seipsum ab ea absolui potius, quam contumaci animo eius viribus refragari.

§. D E C I M V S.

Ex quibus causis excommunicatio fiat, vel non.

S V M M A R I A.

- 1 Excommunicatio an ferri possit pro futuris culpis. & ibi intellect. cap. à nobis in 1. de sent. excomm. & cap. Romana. §. caueant. eo. tit.
- 2 Excommunicatio lata à iure differt ab ea, qua sententia iudicis lata sit.
- 3 Subditus statuentis delinquitur extra territorium, an ligetur excommunicatione.
- 4 Excommunicatio an ferri possit sub conditione: si intra certum diem non satisfecerit.
- 5 Vjus forensis, quo fertur excommunicatio conditionalis, defenditur.
- 6 Excommunicatio conditionalis, an trahatur retro ad diem, quo lata fuit.
- 7 Excommunicatio nequam afficit, nec ligat ignorantes: Statutum facti est, ideoque facit excuset ignorantes. & ibidem multa de statutis.
- 8 Ignorantia constitutionis excommunicantis pro alicuius alioqui damnato, an excuset quem ab excommunicatione.
- 9 Ignorantia pœna non efficit quem ab ea liberum.
- 10 Obligatio naturalis in delictis non oritur à consensu delinquentis in pœnam.
- 11 Expenditur Text. in cap. 1. §. q. 1. de peccato, quod est pœna peccati.
- 12 Ignorantia iusta, qua ratione excuset à peccato, & eius pœna.
- 13 Ignorantia iusta qualitate excusat à peccato, quod ratione illius alioqui contrahitur.
- 14 Occidens Senpronium errore quodam iusto, putans eum esse Titium, quem volebat occidere, an sit puniendus.
- 15 Traditur intellect. ad sext. in cap. si verò. in 2. de sent. excommun.
- 16 Distinctio dantis operam rei licite, vel illicitæ, an sit admittenda: ubi adest ignorantia probabilis, & iusta.
- 17 Peccatum, an possit contingere per ignorantiam, & an in iud. puniatur, atque imbi: vera interpretatio l. 1. ff. de legibus.

His proximè accedit, quòd excommunicatio, quia temerè & incautè ferenda non est, minimè debet pro futuris culpis in quemquam infligi: cum tanta censura, tamque grauis afflictio præsentem culpam exigat. qua de te extitit pulchra huius Rubricæ constitutio, ab Innocentio Quarto, his equidem constituta verbis: *Caueant etiam, ne tales sententias excommunicationis, siue specialiter siue generaliter in aliquos pro futuris culpis: videlicet, si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma, si de illis infra tale tempus munimè satisfecerint, proferre presument: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensæ præfuerit: quibus merito ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur: aut alia rationabili, quam in ipsis sententiis expriment, causa subsit.* Hactenus Innocentius, à cuius responsio potissimè illud deducitur, excommunicationis sententiam non esse, etiam generaliter pro futuris culpis pronuntiandam.

Huic verò conclusioni obicitur passim Text. in cap. à nobis. in princ. isto tit. quo traditum est, excommunicationem generalem posse in hunc modum ferri: *Quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus.* Etenim pro futuris culpis fertur, & pronuntiat hac generalis excommunicatio, validaque censetur. idem probatur in cap. vt animarum periculis. de constit. in 6. & tamen gloss. communiter recepta in d. cap. Romana. §. caueant. in verb. futuris. ita hanc antinomiam conciliare tentat, vt distinguendum sit inter sententiam hominis, & statutum, vel canonem. Nam ab homine non potest sententia excommunicationis generaliter pro futuris culpis ferri: à canone autem vel statuto fertur, & optimè pro futuris culpis infligitur. vnde & in hac secunda specie cenfer gloss. esse admittendam responsionem Text. in d. cap. à nobis. & verè hæc interpretatio probatur in d. cap. vt animarum periculis. cui maximè conuenit. & tamen an eodem modo conueniat in cap. à nobis. plerique dubitarunt, intelligentes illam constitutionem etiam in sententia hominis, & iudicis. sed ratio differentiarum inter generalem hominis sententiam & legis ea potest esse, quòd lex potest respicere, & frequentissimè omnino respiciat futura: sententia verò hominis potissimè præsentia tantum tractet. gloss. in d. cap. vt animarum periculis. & in hac questione gloss. in d. cap. Romana. §. caueant. quam dixit singulariter esse Barb. in c. P. & G. de offic. deleg. col. 12. notant Card. in Clem. 1. q. 32. de prouil. Henr. post alios in d. cap. à nobis. qui & Franc. in d. §. caueant. octo differentiis tradidit, inter sententiam iudicis generalem, & statutum.

Sunt tamen qui opinentur, posse intelligi decisionem Text. in d. cap. à nobis. in sententia excommunicationis lata ab homine, vt ea generaliter ferri possit pro futuris culpis, non tamen indi-

Imò licet alioqui à sententiis conditionalibus appellandum sit intra diem, & tempus à iure constitutum ab ipso die sententiæ computandum, vt notat in c. quoad consultationem de re iud. tamen à sententiæ censuræ sub conditione lata quoad effectum suspensionis satis est, quòd appelletur ante conditionis, vel diei euentum, etiam si decem dies dati ad appellandum fuerint elapsi: quemadmodum consensu fecit omnium obtentum est in dict. cap. praterea. aduersus Panorm. ibi: cuius opinionem secuti communem, ipsius Panorm. rationibus respondentes improbant in ibi Francus, & Dec idem Francus in d. c. is cui. §. vlt. hoc ipsum sensu subobscure gloss. in d. cap. praterea. requisit. de appellat.

Et esse hanc opinionem communem contra Panorm. asseruat Mart. Azpilcueta in cap. cum contingat. de rescript. 1. 4. causa. quo in loco in 15. causa. doctè tradit, posse quem appellare à sententiâ, qua declarat excommunicatus, aut in excommunicationem incidisse, etiam ad effectum, vt post appellationem non debeat vitari. ex Card. in Clem. 1. §. si quis. q. 11. de sequestr. poss. Felin. in cap. Rodolphus. de rescript. colum. pen. Dec. in c. peruenit. col. 2. in 1. de appell. quamvis excommunicatus possit denunciari ad hoc, vt euitetur non obstante appellatione post excommunicationis sententiam interposita. ex c. pastoralis. §. verum. de appell. vbi Ioan. Andr. ante omnes verb. denunciare. prædictam Card. interpretationem affirmare videtur.

Illud verò non est omittendum, posse sententiam excommunicationis in aliquem ferri sub conditione ista, si intra diem certum non satisfeceris, etiam nulla præcedente mora. modo consensus ipsius excommunicandi accedat in hunc sanè modum, vt quis promittat coram iudice Ecclesiastico soluere centum Titio intra mensem, subiturus alioqui excommunicationis censuram ab eodem iudice statim in eum ferendam ea conditione: tunc etenim tempus illud datum censetur ad canonicam monitionem constituendum. Hanc opinionem tenet Ioan. Andr. in c. P. & G. de offic. deleg. auctoritate gloss. ibidem in verb. promulgare. quam sequitur Barb. in ibi. & idem in cap. vlt. col. 2. de empr. de quo plerique dubitarunt, existimantes hunc consensum non esse sufficientem, vt excommunicatio feratur absque canonica monitione: idcirco cum finito tempore iam constituto excommunicatio ferenda sit, non aliter ferri debet, quàm præuia trina canonica monitione: siquidem tempore sententiæ apparere debet contumacia, vt excommunicatio iusta sit, qua ratione Cardin. Abb. & Felin. post alios in dict. cap. P. & G. non omnino admittunt prædictam gloss. opinionem ita, vt exposuimus, intellectam. & tamen Hostiens. Innoc. Panorm. num. 9. & Imol. 3. colum. rem istam in dict. cap. P. & G. amplius explicantes, duas construerunt species huius questionis. Prima etenim est, quoties quis promittit alteri soluere intra mensem centum, consentiens mense finito, si non soluerit, excommunicari absque vlla monitione: quo in casu ferè Innoc. Hostiens. Card. Panorm. Felin. & omnes communiter asseruerunt, excommunicari hunc debitorem non posse, licet intra mensem non soluerit promissam quantitatem, quali pactum istud iniquum sit, & contrarium canonicis sanctionibus, quæ ad vitilitatem publicam trinam canonicam monitionem exigunt, præuiam equidem iustæ excommunicationi. tamen si alioqui idem Innoc. in cap. sacro. de sentent. excommunic. & Felin. in ibi num. 5. & idem in cap. cum sit Romana. de appell. Ioan. Andreas in dict. cap. P. & G. tenuerit excommunicationem ferri posse absque trina canonica monitione, quoties ea pro futuris culpis ferenda sit. quamobrem in hoc priori casu minimè placet, quod ex Ioan. Andr. in dict. cap. P. & G. adnotauit. Posterior autem species ita constituitur, vt debitor, qui promittit alteri centum intra mensem soluere, consentiat expressim in ipsum statim ferri excommunicationis sententiam sub ea conditione, si intra mensem non soluerit centum: etenim in hoc casu pro futura culpa absque monitione potuit excommunicari: præsertim quia tempore quo debitor consentit huic excommunicationi, tempus illud vnius mensis acceperit pro canonica monitione, & se fore culpa affectum, & dignum excommunicatione feratur, si intra diem præfinitum non soluerit. deinde quamvis excommunicatio hæc conditionalis ferri non debeat in quemquam absque rationabili causa, vt decisum est in dict. §. caueant. tamen rationabilis causa censetur ipse consensus excommunicandi. quo fit, vt in hoc posteriori casu verè accipienda sit Ioan. Andr. & gloss. alioqui obscura, & dubia sententia, sicuti eleganter adnotatur Innoc. Hostiens. Imol. & Panorm. in dict. cap. P. & G. Lapus allegat. 73. Francus in dict. §. caueant. Czpol. in caut. 116. Mart. Azpilcueta in cap. cum contingat. de rescript. §. nullus in causa. & Chosmas in prag-

mat sanct. titul. de pignorantibus cultum diuinum. in verb. abolentes. sic sanè apud Romanam curiam frequentissime qui pensionum constitutioni, & reuerationi consentiunt, à Rom. Pontif. vel ab eo, qui eius vicaria opera ad hoc vtitur, excommunicantur maiori excommunicatione, ea conditione, si pensionem die constituto non soluerint. Hoc etenim fit ex consensu ipsius excommunicandi, quemadmodum tradiderunt Guilielm. Callad. decis. 2. de pension. super regulas cancel. & decis. 12. titul. de rescript. imò & ratione huius consensus non poterit, qui consensus, appellare ab hac sententiâ excommunicationis pendente conditione, nec ante diem, secundum Innocentium Ioan. Andr. Bald. colum. 3. Panormit. & alios in dict. cap. P. & G. eundem Bald. in cap. quod translationem. de offic. deleg. lal. in l. si conuenerit. colum. 4. in 3. lim. ff. de iurisdic. omn. iud. Catel. Cottam in memorab. in verb. appellari. ex quibus satis constat, quoniam modo Curie Romanæ praxis defendi valeat.

¶ Postremò ab eadem decisione, quæ in d. §. caueant. exposita est, inferitur iuri Pontificio ¶ maxime contrarium esse vsum forensium apud Ecclesiastica tribunalia receptissimum. Solent enim iudices præcepta iudicialia, præsertim ea, quæ in id destinantur, vt quis ad iudicium accedat, ab excommunicatione conditionali constituere ita quidem, vt cuilibet præcipiant vel ad iudicium accedere, vel aliquid aliud agere, intra quindecim dies, quibus pro canonica monitione tripartitis designant, sub pœna excommunicationis maioris ipso facto statim ex die præcepti inflectæ, si illud agere omiserint. Nā licet possit vnica monitio tribus distincta dilationibus, pro trina solèni monitione assignari: tamen quod ab initio & principio præcepti statim sub conditione futuræ offensæ, & contumaciæ excommunicatio feratur & pronuntietur, maxime refragatur responsò præcitati §. caueant. & tamen huius praxis iam diu receptæ meminere Ant. Imol. & Panormit. ac Felin. in cap. 2. de testib. cog. Ioan. Vanchel. in d. §. caueant. & Anan. in cap. 1. colum. pen. de sagit. Anchar. verò conf. 60. in specie, licet huius praxis non meminerit, improbat excommunicationis sententiam secundum eam à iudice quodam latam: nec audeat eam censere nullam, sed iniustam esse opinatur: tamen Anan. eam nullam esse censet. & sanè quamvis præcitati auctores asseruerint hunc forensium vsum esse contra Text. in d. §. caueant. respondendum erit cum Anchar. excommunicationem ita sub conditione latam potius iniustam esse, quàm nullam. quod probari videtur in d. cap. Romana. & sententiæ Panorm. & DD. in d. cap. à nobis. in 1. extra. eod. titul.

Ceterùm praxis ista forensis planè defendi poterit, quoties iusta causa iudicem mouerit ad excommunicationem ita ferendam. Nam in d. §. caueant. statim adicitur: aut alia rationabili causa subist. iusta autem causa potest assumi velexeo, quòd ob præcedentem causæ cognitionem, vel aliunde iudex futuram contumaciam coniectura verosimili præsumat: vel vocatus ad iudicium, & is, qui monendus est, ita procul domicilium habeat, aut commoretur, & habitet, quòd maximis dilationibus, & forsitan periculis locus foret, si separatiim præmitteretur monitiones, ac deinde sententia excommunicationis pronuntietur: quemadmodum Panorm. scribit in d. c. 2. de testib. cogen. quin & propter frequentissimam huius temporibus, quoad iudiciales citationes contumaciam, & mille tergiversationes, quibus hominum malitia quotidie crescens locum fecit, admittenda videtur, & probanda hæc forensis consuetudo: modo cautè, non temerè, ea iudices vtantur. Etenim posse consuetudinem hoc inducere, ac derogare iuris responsò in d. §. caueant. exposito, admodum probabile censeri debet: siquidem & forma, aut solemnitas statuta in cap. 1. sub eod. tit. tolli consuetudine forensi potest, sicuti opinantur Egid. à Bella. in decis. 2. 43. & 339. ac Guiliel. Callad. in decis. 2. tit. de pensionib. super reg. cancel. num. 10.

¶ His omnibus adiciendum est, in dict. §. caueant. regulam, & exceptiones constitui in eum modum, quem paulò antè in huius §. initio retulimus. Et tamen hinc apparet, non satis conuenire exceptionem illam, nisi culpa, vel offensa præcesserit, illi regulæ, quæ dictauit, etiam pro commissis culpis non esse quem excommunicandum ea conditione, si intra certum diem non satisfecerit: cui prædicta exceptio adhæret. Siquidem permitteret Text. in exceptione, quem excommunicari pro offensa, vel culpa commissâ ea conditione, si intra diem certum non satisfecerit: quod in regula ipsa negauerat. idcirco ita est explicanda responsò illius capituli, vt duas ex eo constituamus regulas, quarum cuilibet propriam, & deinde communes aptemus exceptiones. Prior regula statuit, non esse ferendam excommunicationem pro futuris culpis. Huic autem exceptio secunda conuenit, scilicet, nisi vel cul-

pa, vel offensa præefferit: tunc enim non tantum pro ipsa præterita culpa, aut offensa excommunicatio poterit pronuntiarī; sed & pro futuris, ut in biteradidit gloss. in verb. culpa. & verb. offensa. Posterior autem regula id habet, quod excommunicatio minimè feratur ea sub conditione, si intra decem dies non satisfecerit. & huic regulæ conuenit exceptio illa, nisi mora in satisfaciendo præefferit. utriusque verò regulæ ea exceptio generalis apta videtur, aut alia rationabilis causa subsit. In hunc sane sensum, nisi fallor, accipienda est prædicta decisio text. in d. §. caueant.

In hac autem sententia excommunicationis conditionali est illud præcipue obseruandum, quod si adueniente die vel conditione ipsa excommunicatio effectum habet ab eius diei tempore, non autem trahitur retro ad diem pronuntiationis. Nam in his spiritualibus, fictionibus locus non est, sed veritas semper attenditur, ut eleganter notat Archid. in c. vnicuique de voto. isto lib. quem refert & sequitur Pan. in c. consilium. de iure patron. & idem in q. incip. Stantestituto, col. 2. atque in sententia excommunicationis est text. celebris in c. licet. isto tit. super cuius decisione disputauerunt gl. & DD. in c. sapè. de appel. idem omnino alleuerantes. idem gloss. cōmunitè probata in cap. ve super. de appel. isto lib. Dom. cons. 99. ex quibus apparet, excommunicationem latam post appellationem, minimè habere effectum, nec vires assumere, licet post appellationem fuerit deserta, vel appellatio non fuerit renūtiata. Quo fit, nequaquam admittendam fore in his censuris iuris civilis fictionem, ut retrò trahantur. Et quamuis à Pan. & Dec. in d. cap. præterea. multa tradantur de extremis idoneis ad fictionem constituendam, profectò in hac questione potissimum est cōsiderandum, non esse fictionem admittendam, nec euentum conditionis trahi retrò, quia æquitas omnino deficiat, quæ causam præbet huic, & aliis fictionibus. l. qui in vtro. ff. de statu hom. l. postlimini. ff. de cap. in princ. tradit Bart. in l. si in qui pro emptore. ff. de v. l. cap. nu. 67. Æquum autem non est, quod excommunicatus sub conditione veræ contumaciæ, & ad iustitiam excommunicationis requisitæ, eo tempore iudicetur excommunicatus, quo nondum eam contumaciam commisit, quam iudex ad excommunicationem necessariò exegerit. deinde qui eo tempore, quo conditio pendebat, admissus est ad Catholicam fidelium communionem, & eorum colloquia, ac familiaritatem, non potest eueniente conditione his habitis suffragiis, & cōmunione præcedenti priuari, qua ratione excommunicatio quoad eius effectus, vel statim ligat, & afficit quempiam, vel nullum ei insert damnum: atque pendere non potest, inò à die, quo infligitur, ligat, si valida est, vel nullum habet effectum, si nulla sit.

Vnde excommunicatio lata sub conditione, vel die, nusquam afficit eum, in quem fertur, donec dies, vel conditio eueniat: nec prius lata censetur: & ab eo die tantum vires habet, quippe quæ antea lata non sit, nec inflicta. Ideo etiam interim appellatum non fuerit ab excommunicando, nequaquam retrahitur: quemadmodum frequentiori Doctorum iudicio adnotat exstat post gloss. inibi subobscuram in dict. c. præterea. tametsi Panormit. ibidem contrarium senserit: sed & communem sententiam sequitur Anch. in cons. 158. num. 33.

Præter hæc quæ de hac excommunicationis censura iuste, ac canonicè ferenda modo adnotauimus, superest, ut eundem intendentes scopum, illud adnotemus: nempe quod excommunicationem vel hominis, vel iuris nusquam, regulariter saltem, ignorantem afficere. Nam excommunicatio, ut diximus, ferenda est in contumacem, cap. nemo. 11. q. 3. quæ quidem contumacia protius abest ab ignorante. l. qui ignorans. ff. locati. cum aliis quæ possent ad hoc induci: præmaximè text. in c. 2. de constit. c. si verò. in 2. isto tit. cap. vlt. qui mat. accus. pos. l. vlt. ff. de decret. ab ord. sac. l. vlt. ff. de lega. 1. l. Methodorum. ff. de pœnis. Ex quibus satis colligitur, constitutionem, vel statutum alicuius prouinciæ minimè ligare ignorantes, ubi ignorantia culpa caret: nec crassa aut supina dici potest, quemadmodum explicat Pan. Fel. & Dec. in d. c. 2. glo. in l. 1. ff. de recept. Rom. cons. 473. Hac tamen in parte missam facimus questionem illam, quando iuris ignorantia excuset quem à pœna, à damno, vel ab aliis, quæ iure sunt à subditis agenda, tractatur tantum de ignorantia quoad excommunicationis censuram, an ea ignorans ligari valeat. Etenim an verè excommunicatus, si huius excommunicationis inficius celebrauerit, sit puniendus vel sit irregularis, & an collatio beneficij ei facta valida sit, scripsimus superius in §. 7. n. 3. & in §. 6. n. 9. obiter etiam de ignorantia culpabili aliquot adnotauimus in reg. poss. §. 2. par. §. 7. nu. 7. de reg. iur. Igitur ad questionem resolutionem distinguere oportet excommunicationem hominis ab excommunicatione iuris.

Didaci Couar. Tom. I.

Nam præmissa canonica monitione iuxta constitutionem c. sacra. eo tit. potest quis absens, & ignorans excommunicari ab homine. Text. in c. cum sit Romana. §. vlt. de appel. gloss. & inibi Pan. & alij in c. Apostolica. de cler. excomm. ministr. notat Paul. Castr. in l. absent. ff. de don. & in l. si absent. ff. de acquir. possess. Quo quidem casu excommunicatio quoad vinculum etiam in ignorantem, & inficium proprium effectum operatur: sicuti cōmuni omnium sententia decisum est post gloss. in d. cap. Apostolica. de excommunicatione lata iure communi, siue tractemus de ipsius excommunicationis effectibus quoad vinculum, siue quoad pœnas iure statutas, tunc profectò ignorantia reddet quem immunem, & liberum, cum iuris communis ignorantia iusta sit, & iure queripiam excusare valeat, non alia: quod ab omnibus his colligitur, quæ solent tradi de ignorantia iuris, atque in specie admovent Lud. Gomez. in reg. de subrog. cohe. quest. 7. Adrian. in 4. sentent. in tractat. de clauib. quest. 3. vers. ex hu. aliter. & vers. sortasus. & statim amplius probabitur. Quibus quidem perpensis apud Romanam curiam forentis vsus obtinuit, excommunicationem ab initio, & die constitutæ pensionis indictam ea conditione, si pensio soluta non fuerit, ligare ipsum, qui ad pensionem soluendam teneret, si per seipsum eidem pensioni consensit, etiam si litteræ, quibus pensio constituitur, nondum fuerint ostense, & per specialem demonstrationem cognitæ. Quod si quis per procuratorem pensionem consenserit, & intra diem præsumtum eam non soluerit, minimè afficitur excommunicationis sententia, donec litteræ, quibus pensio fuit constituta, sibi fuerint cognitæ, & solemniter ad solutionem pensionis ostensæ: quod expressim tenent Guil. Cassad. decis. 2. tit. de pens. super reg. cancel. & decis. 12. de rescript. & Hier. Gigas de pens. quest. 94.

In summa, sententia excommunicationis lata à canone, tunc demum ignorantem non ligabit, cum ea canonis, & iuris ignorantia ipsum legis transgressorem à mortali culpa excusauerit. Quod Adrian. in dicit. q. 3. non semel admonet. tradit optimè Alphonsus à Castro de potest. leg. penalis. lib. 2. cap. 14. vers. prima prepositio. Superius etenim ostendimus, non aliter quam pro mortali culpa censuram istam esse infligendam, vel à iure inflictam censeri. Quod obseruandum est ad huius questionis integram cognitionem ex dictis, & traditis in d. reg. possessor. 2. part. §. 7. num. 7. nihilominus passim iuris vtriusque DD. aliquot in specie tradidere, quæ necessariò sunt explicanda.

Primum etenim queritur, quid de excommunicatione lata per statutum alicuius prouinciæ speciale. & Text. in cap. 2. de consuet. isto lib. decreuit, non ligari ea excommunicatione ignorantem. Statutum enim est quid facti, cuius ignorantia præsumitur, & regulariter absque culpa contingit. Sic etenim obreptum est in dict. cap. 2. & in l. vlt. ff. de decret. ab ord. sac. l. generali. C. de tab. lib. 10. Quæ de re optimè in pulchro casu tractat Matth. de Afflic. in consuet. Neapol. rubr. 10. num. 8. lib. 1. & Henric. Bottæus in tract. de Synodo, 3. part. art. 2. num. 35.

Scribit tamen Bern. in d. cap. à nobis. excommunicationem specialis statuto latam pro actu iam lege diuina damnato, statim afficere, & ligare eius actus auctores, etiam ignorantes. Cum sit satis eos scire actum illum damnatum esse, ut excommunicatione pro eius pœna statuta ligentur. siquidem minimè necessarium est, quod quis habeat scientiam pœnæ lege aliqua statute, ut ipsam incurrat agens actum alioqui reprobum; sed satis est, quod sciat, vel scire teneatur actum illum illicitum esse. & sanè Auct. Abb. & Fel. in d. c. à nobis. hanc opinionem gloss. veram esse censent in aliis pœnis præter excommunicationem, in qua contrarium iure respondendū fore existimant, tenentes, excommunicationem statuto speciali latam pro actu, etiam iure diuino & humano damnato, minimè afficere ignorantem, qui huius pœnæ ab eodem statuto latæ ignorantiam habent. Hanc opinionem gloss. in genere tenent Bar. col. 7. vers. 2. quarto. & ibi Bal. in l. 1. C. de sum. Trim. col. 13. vers. circa maleficium. & alij relati per Lalambi col. 5. vers. secundo subtrilius. & Henr. Bottæus de Synodo, 3. part. art. 2. n. 17. quorum opinioni suffragatur l. yulgaris. §. si quis. ff. de fur. & in l. scientiam. §. si quis. ff. ad l. Aquil. eadem sententiæ quoad quamlibet pœnam accessere Alber. in 1. part. stat. q. 15. & 3. par. q. 1. & Anch. in reper. cap. canonum. 12. q. de consuet. & in d. cap. vt animarum. §. opposit.

Contrariam assertionem probare conatur in vniuersum, quoad pœnam quæcumque Ioan. Andr. Dom. & alij in d. vt animarum periculis. de consuet. in 6. Ant. in c. 2. col. 4. de consuet. & ibi Fel. n. 6. vers. tertia conclus. Rota in nouis. 444. Huic opinionis eius Auctores illud conantur aptare fundamentū, quod ab eodem c. vt animarum periculis. colligitur, nempe statutum pœnale non afficere

H h igno-

ignorantes: & agit ille Text. de statuto prohibere furtum, id est, rem iure diuino & humano prohibitam: illa verò constitutio in prima eius parte dum hanc decisionem exponit, generalis est, nec tantum de excommunicationis sententia tractat: imò generaliter constituit, statutum Episcopi non ligare ignorantem. Idcirco inde constat, Episcopi statutum nequaquam ignorantem quoad pœnam quamcumque afficere. His accedit quod animus & voluntas distinguunt delicta. *c. cum voluntate. de sent. excom. l. qui iniuria ff. de furtu. l. verum. in princ. ff. eo. tit. l. quod reipublica. ff. de iniur. ex quibus & aliis, quæ missa facimus, huic sententiæ subscribere loan. Crocius in d. c. vt animarum periculis in sin. prin. & Iaf. in d. l. 1. n. 31. in 1. lectione. & in 2. lect. n. 70. asseuerans, hanc opinionem in iudiciis pronuntiandis seruandam fore: quod & Cynus ibidem priorem opinionem: secutus asseuerauit: & præter hos Henricus Botteus in d. art. 2. n. 17. itidem profiteretur in iudiciis hanc sententiam tenendam esse, quam & æquiores existimat Panorm. in d. 6. ap. à nobis. Non me latet, hanc cōtrouersiam satis esse difficilem, & tamen liberè quid hac in re sentiam minimè verebor exponere, cōstanti animo professus, errorè esse admodum manifestum, quo iuris vtriusque Doctores in hac disputatione vtuntur, & cententes ¶ non posse puniri pœna legis vel statuti eum, qui huius pœnæ inscius & ignarus sit. etenim aut ipse fallor, aut hæc est maxima, ne dicam pudenda, oscitantia. Quæram equidem libenter ab huius erroris auctoribus, an sit puniendus pœna legis cōmunis speciale pœnam adulteris cōstituentis, aut incestus, aut furibus, qui adulterium, incestum, aut furtum cōmiserit, sciens se id scelus agere, inscius tamen probabili ignorantia, pœnæ statuti, quia rusticus, aut femina, qui non tenetur legis huius pœnalis scitiam habere, nec ad criminis commissionem peritiores cōsulere? & profectò negare nequeunt. nam & ipsi hoc passim fatentur, in hunc ira delinquentem infligendam esse iuris communis pœnam: ergo satis est, ad pœnam legis, quæcumque ea sit, quòd actus alioqui iure diuino vel humano, quod quis scire tenetur, prohibitus sit: nec erit necessarium, quòd ipse delinquens, aut agens contra legem sciat, hanc vel illam pœnam pro eo actu constitutam esse. Quòd si dixeris, in hoc casu, de quo modò interrogauimus, teneri quempiam cōsulere peritiores & scire leges pœnales, quæ à Republica iure communi statutæ sint: idem erit dicendum, & quoad leges municipales, & statuta prouinciarum. Nam licet facilius excuset, aut præsumatur ignorantia iuris municipalis, quàm iuris cōmunis, & generalis: tamen quoties quis cōsulere peritiores tenetur, ita parique ratione cōsulere debet eos, & ab eis facillimè instrui potest super legibus municipalibus, ac super iuris cōmunis constitutionibus. Rufus & ipse quæram, si quis crimen, aut actum sola municipali lege prohibitum commiserit, sciens eum actum lege municipali vetitum esse, & tamen inscius sit pœnæ aduersus agentem statuti: an & hic sit puniendus pœna statuti? & denique opinor, neminè ita obtusæ mentis esse, qui negare sit ausus, hunc pœna legis municipalis puniendum fore. Quòd si necessarium non est, vt delinquens puniatur, quòd is scientiam habeat pœnæ pro ipso delicto statuti, sed erit satis, quòd sciat, vel scire debeat actum, quem agit, malum esse, & illicitum: constat euidenter, quoties municipalis lex prohibet actum alioqui iure diuino vel cōmuni damnatum, & pœnam addit, minimè excusari ab hac pœna eum, qui ignarus huius legis municipalis actum prohibitu egerit: cum is sciens, illum esse damnatum & improbum, nihilominus fecerit eundem: siquidem tantum ei deficit scientia pœnæ statuti, quæ, vt dixi modò, necessaria non est.*

Sed, quòd apertius perstringam, & probem, non esse necessariam scientiam pœnæ legibus statuti pro crimine, vt eius auctor eadem pœna puniri possit, ita quidem argumentor:

Hæc scientia aut exigitur, vt legis transgressor verè dicatur criminis reus; vel vt is pœnæ legis visus sit consentire, quòd rectius puniri valeat, & iustius. Nam ad pœnam tenetur delinquens naturali quadam obligatione, quæ ex consensu delinquentis procedit. *l. Imperatores. ff. de iure iur. l. 1. §. bestias. ff. de postulat. auth. de non alien. §. quia verò Leonia. notant Batt. in l. ex hoc iure. ad fin. & ibi Iaf. ff. de iust. & iur. Text. in l. vit. C. de collas. sum. par. lib. 11. Ang. Paul. & Iaf. in l. scribi. §. quedam. ff. de pact. Quorum omnium sententia eò tendit, vt ¶ obligatio, quæ ex delictis oritur, naturalis sit & à consensu in legalem pœnam procedat. Etenim partim expressè id asseuerat, partim tacitè ex præteritis auctoritatibus, quibus consensus in pœnam significatur, deducentes obligationem ex delictis naturalem esse. Quam opinionem ita intellectam communem esse testatur, eam secutus Gomez. in §. omnium. 1. col. Infit.*

de act. cōtra gloss. in §. ius autem. Inst. de iure natur. gen. & ciuil. quam inibi Angel. & alij reprobant. consensus autem in pœnam legis non potest procedere ab eo, qui eiusdem pœnæ legalis ignorantiam habet: cum nihil consentiri magis aduersetur quàm error. *l. si per errorem. ff. de iuris. omn. iud. l. error. C. de iur. & fact. ignor. sed si nulla ex his rationibus omnino locum obtineat, cum alia verè dari nequeat, facillimè quis colliget, non esse necessariam scientiam pœnæ legalis, vt quispiam legis transgressor ea puniri possit. Ostenditur verò hoc ipsum, quia prior causa satis est impetrens, nec ad rem conducit: cum per ipsius legis prohibitionem simplicem manifesta sit voluntas legislatoris, quæ sibi subditos obligat naturali quadam obligatione, vt eidem legi obtemperent: alioqui culpam & pœnam legum transgressoris subituri, quod fat est ad constituendos ciues, & Reipublicæ subditos in ea mora, quæ veros transgressores legis efficiat.*

Secunda verò causa longius erit repetenda; etenim falsum esse censemus, obligationem naturalem ex delictis à consensu oriri: siquidem præter alia, quæ statim explicabimus, nihil magis alienum est ab ipsius delinquentis animo, quàm in legis pœnam consentire, vel inde aliquam obligationem contrahere: cum nec de hoc cogitauerit, imò existimauerit, se à pœna vel fuga, vel aliter immunem & liberum fore. Nam & S. Thom. in 4. sent. dist. 18. quæst. 5. art. 5. ad 2. quæst. inquit: Pœnæ principium extra nos est. nec requiritur ad pœnam, quòd sit voluntaria: imò magis de ratione pœnæ est, contra voluntatem esse. sed & Bart. in d. l. scribi. §. quedam. expressim asserit, nullum adesse consensum huic obligationi, quæ ex delicto nascitur. Socin. item in l. certi conditio. in princ. nu. 2. ff. si cert. pet. scribit, dubium esse quòd obligatio naturalis in delictis à consensu procedat. Ad hæc D. August. lib. 1. retract. c. 15. cuius ¶ Gratianus meminit in c. 15. q. 1. cum dixisset, peccatum non posse esse nisi voluntarium: secus esse subdit de pœna peccati, quasi ea ab ignorante, & nolente contrahitur. ita quidem induxit hunc locum Fortun. in l. legitima. ff. de pact. num. 19. ad hanc opinionem verba Augustini hæc sunt, vt & obiter intelligamus verum sensum Text. in d. c. 1. item quæ definitionem peccati, de qua diximus: Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Nam quando tale est, vt idem sit & pœna peccati, quantum est quod valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi forte si pia est, vt orat auxilium? Hæc Augustini. qui parum nostræ disputationi suffragatur, cum pœnam peccati appelleret, & intelligat vitium illud nostræ naturæ per peccatum primi parentis corruptæ, & soluta à iustitia illa originali, quam primus homo in sua creatione sortitus fuerat. Hoc enim vitium carnis est cōcupiscentia, quæ pœna dicitur, & est originalis peccati. soluta namque originalis iustitiæ harmonia, concupiscentia, seu leu peccati in membris nostris dominans, effrenes efficit vires sentituias, vt iam sensus, & cogitatio hominis prona sint ad malum ab adolescentia sua, caroque concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, inueniatque homo aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, teste Paulo, qui ad Roman. cap. 7. inquit: Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuam me in lege peccati, quæ est in membris meis. est igitur concupiscentia carnis, peccati originalis pœna, & ea dicitur per tropum & figuram peccatum. Siquidem licet iuxta Catholicam definitionem per baptismum omnino tollatur peccati culpa, nec vllus maneat culpe reatus, & sic tollatur peccatum illud originale, quod voluntate primi parentis voluntarium est, & nobis omnibus hereditariū, manet tamen illius peccati pœna etiam post baptismum; & sic carnis concupiscentia, & fomes ille peccati: quæ quidem concupiscentia carnis, peccatum dicitur modo quodam dicendi, & tropologicè, quia vel facta est peccato, cum carnis concupiscentia à peccato primi parentis in pœnam illius præcesserit: vel quia peccatum ipsa facit, si quis voluntate, & consensu ei succumbat. verè autem ipse fomes, ipsa carnis concupiscentia peccatum non est, vt propriè peccatum dicitur culpa, & Dei offensa, quam voluntas nostra Dei præceptum transgrediendo committit, quemadmodum eleganter Diuus Augustinus explicat libr. 1. ad Bonifacium, contra duas Epistol. Pelagianorum, cap. 13. sic enim ait: Dicunt etiam baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi ratorum in capite capillorum, vnde crescunt refecanda peccata. Quis hoc cum Pelagiano, nisi infidelis asserit? dicimus enim baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere. Nam & istam simili-

similitudinem comperi sunt illos adhibere calumniam, tamquam nos hoc sentiamus, atque dicamus. sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum qua non esse, ut etiam baptizatus, & hoc si diligentissime proficit, & spiritus Dei agitur, pia mente confisat. sed hac etiam si vocatur peccatum, non ideo quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur: sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit. peccata autem sunt, quae secundum carnis concupiscentiam, vel ignorantiam illicitae sunt, dicuntur, cogitantur, quae transacta etiam reos tenent, si non remittantur. & ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, ut quamquam tracta sit a nocentibus, nihil noceat veniensibus. Hactenus Divo Augustinus, ita intelligens illud Pauli ad Romanos cap. 7. Si enim quod nolo malum id ago, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. eiusdem Pauli cap. 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obedienti concupiscenti eius, nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Ecce Paulum praecipere, quod non regnet concupiscentia, & sic peccatum, & quod illi non obediemus: non tamen praecipit, ut non inhabitet peccatum in nobis. nam & ipse cap. 7. statim subiunxit: Scio enim quod non inhabitat in me, id est, in carne mea, bonum. Idem Augustinus in aliis multis locis eandem doctrinam & distinctionem repetit, quemadmodum adversus Lutherum tradidit Ioan. Rosensis art. 2. Ioan. Bunderius in compendio concertationum. tit. 1. art. 6. & sequent. Alphonius a Castro de haeresibus, in verbo, praecipit. Dominicus a Soto de natura & gratia, lib. 1. cap. 11. & seq. & super Epistola Pauli ad Romanos, cap. 6. & 7. probantes multis auctoritatibus contra Lutherum, post Baptismum legitime susceptum, in totum tolli originale peccatum, ita, ut in renato nullum remaneat contagii originalis malum, quod veram habeat rationem culpae, etiam si Lutherani contendunt concupiscentiam illam carnis, quae in sanctis viris, in quo cumque victorio genere consistatur cum ratione, esse veram culpam, morteque aeterna dignam. Quod equidem dogma haereticum est. etenim & Synodus Tridentina sessione 5. canone 5. hanc haereseom omnino damnavit. manet autem baptizatus in Christo Iesu carnis concupiscentia ad agonem, & certamen, atque ut eis in exercitium sit, vincendibulque ad coronam. Nec per illud praecipit, Non concupisces, prohibita est carnis haec concupiscentia, quae in omnibus hominibus etiam post baptismum manet absque eo, quod culpa sit, & eis imputetur in peccatum: sed prohibetur interior voluntatis affectus, & consensus succumbens carnis concupiscentiae, qui verè peccatum est, & propriè ad culpam pertinet. Haec obiter adnotavimus ad verum sensum eorum, quae Gratianus ex D. Augustino scripsit in d. cap. 1. 15. q. 1. nam cum Augustinus tractaverit de poena peccati originalis, quod voluntarium fuit ex primi parentis voluntate, & nobis omnibus hereditarium; eamque distinguit a peccato, propriè, quod voluntarium est, tamen si fateatur, poenam istam quandoque dici peccatum, & id improprie: non potest commodè induci ad propositae conclusionis probationem: siquidem longè alia est ratio eorum, quae D. Augustinus tractat, sicuti ex praenotatis constat.

Sed & haec conclusio quod nullus detur consensus ipsius delinquentis, ad poenam delicti, probatur auctoritate Angeli, Pauli & Iasonis in d. §. quadam. dum asserunt consensum illum, quem ipsi dixere, in delictis contingere ad poenam, non esse verum consensum, sed fictum, quod si verus consensus hic non est, sed fictus quidem, profecto constat, delinquentem nusquam in delicti poenam consensisse: id etenim hi Doctores fatentur, qui ad fictionem consensus confugiunt: fictus autem consensus ipsi legi, quae finxit, tribuendus est, non veritati. atque idè verè consensus non potest constitui, praesertim quia nulla ratio est, quae legem compellat, aut inducat ad fictionem istam constituendam; cum tamen ad fictiones constituendas causa vel aequitatis vel alterius iuris necessaria est, ne quid temerè lex per fictionem fecisse videatur, ut traditum est à iuris vtriusque Doctoribus in tract. de fictione. etenim absque fictione lex ipsa secluso delinquentis consensu potest eum ad poenam delicti & crimine condignam obligare. Rursus & idem Bartol. in l. 1. n. 10. ff. de cond. indeb. expressim asserit, in delictis obligationem ad poenam oriri & naturalem, non ex consensu delinquentis, sed ex legis naturalis auctoritate.

Ex quibus ipse opinor, communi omnium sententia diffinitum esse, obligationem contractam ex delicto, naturalem esse: quemadmodum Bartol. & Doct. notant in d. ex hoc iure. & in d. §. quadam. Bartol. in d. l. 1. ff. de cond. indeb. & tamè haec obligatio à consensu delinquentis minimè procedit: quod praeter Bartol. in d. §. quadam. & in d. nu. 10. & alios quorum modò mentionem fecimus, probat optime Fort. Garlias in l. legitima. ff. de pact. n. 19.

Didaci Couar. Tom. I.

nec inconuenit, obligationem naturalem oriri absque consensu, cum id multis proberetur, & manifestum sit, quae Bartol. in d. l. 1. n. 10. adducit. & idem latius in l. Iulianus ff. de cond. ind. n. 20. cuius exempla sunt in specie consideranda. sed in delictis obligatio ideo naturalis dicitur, quia aequitas, & Reipubl. utilitas, quae ratione naturali consideranda sunt, dicunt, puniendae esse delicta per leges, quibus iure naturali tenemur obtemperare. ubi verò adest aequitas, & naturalis ratio, inibi & naturalis obligatio iure constituitur. l. Stichum. §. naturalis. ff. de solut. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur. atque ita est intelligenda opinio illa, quae dicitur, ex delictis naturalem obligationem oriri: quam communem esse fatetur Fortun. in d. l. legitima. ff. de pact. num. 14.

Non oberunt huic sententiae loci, quorum modò meminimus. & ad id citati sunt, ut ex eis costaret, delinquentem in poenam lege constitutam consentire. nam etsi id ita expressim dictam foret, esset is modus dicendi improprie, ac per quamdam significationem latissimam intelligendus: sicuti dicimus, aliquem seipsum occidisse, quia pericula, unde mors secuta fuit, seipsum obtulit, & tamen absque vilo consensu se occidit, imò nihil magis, quam mortem exhorrescens. Maximè quae in contrarium adducta fuere, ita accipiendae sunt, ut ipso facto, & denique ipsius criminis actu delinquens censetur seipsum poenae subdidisse: non quidem consensu proprio ad poenam, sed consensu ad delictum, quod legum severitate, & cuius disciplina ratione quidem naturali poena sequitur, atque ita in hunc sensum tendit, quod libro primo de finibus scribit Cicero de his, qui debilitati obiecta specie voluptatis tradunt se libidinibus: sepe etiam, inquit, legum iudiciorumque poenis obligantur. Accedit ad hoc optimo Text. in l. 2. reo. §. quod vulgò. ff. de fideiuss. quo in loco huius fit mentio naturalis aequitatis, quae suadet delicta puniri. Si quidem & praeter alia, aequum est, non tantum delinquentem obligari ad poenam legis, sed & ad satisfactionem damni, quod proprio crimine privato, vel Republicae incutit. l. non solum. §. 1. ff. de iniur. l. bona fides. ff. de positi. sic sanè & rationem naturalem obligationis in delictis expendunt Paul. Castrensis in d. l. ex hoc iure. num. 34. & 35. Soc. in Rubr. ff. de verb. oblig. 2. col. Fit igitur ex his, non esse necessariam scientiam poenae legalis, ut delinquens ea puniri iuste possit, eiusque obligationem contrahat, multa verò quae de obligatione ad poenam legalem tradi poterant, hic missa facimus: poterit enim quis ea legere apud Alphonsum à Castro, lib. 2. de potest. legis pen. qui potissimum tractat, obligationem naturalem in ipso delincente constitui ad legis poenam subeundam.

Hinc denique gloss. Bart. & huius opinionis auctores secutus, verum esse cenfeo, posse puniri poena statuti municipalis, vel Episcopalis constitutionis eum, qui inscius, & huius poenae ignarus crimen lege divina prohibitum, vel humana vniuersali commiserit: eum iuris diuini vel humani generalis constitutio specialis poenam addiderit. quam sententiam communè esse fatetur, eam probas Carol. Mol. in consuet. Paris. §. 30. q. 4. col. 1. & haec generaliter dicta sunt. nam & generaliter Scot. in 4. sent. dist. 6. q. 8. hanc vltimam opinionem sequitur, saltem ubi actus est iure diuino damnatus. Ceterum de excommunicatione, etiam indicta ob crimen aliquo iure diuino, vel humano vniuersali damnatum, per speciale alicuius diocesis statutum, aut constitutionem, quod ea minimè ligitur, qui hanc poenam constitutionem ignorauerit, eiusque sit inscius, responderunt Ant. Abb. & Felin. in d. c. a nobis. Syluest. in verbo, excommunicatio. 2. notab. 3. Io. Maioris in 4. sent. dist. 18. q. 4. col. pen. rursus & idem Syluest. in verbo, ignorantia. §. 8. 10. Driedo de liberr. Christi lib. 2. c. ex supra dictis pag. 246. in hoc ipsum declinat Adr. in 4. sent. tract. de clauibus. q. 3. vers. sed magis dubium. & est communis opinio, ut eam secutus asserit Io. Crocius in c. v. animarum periculis, in princ. colum. penult. de constitut. in 6. qui textus pro huius sententiae decisione passim ab omnibus citatur: sed ipse non video, qua ratione possit excommunicationis poena distingui ab aliis: nec enim est necessarium ad excommunicationem, quod qui ea ligandus est, huius poenae scientiam habeat: siquidem absens, & ignorans excommunicari potest: quemadmodum iam hoc in §. admonuimus. idcirco satis est, quod sciam actum istum damnatum esse, ut iuste ligitur poenis iure statutis contra agentem illum, tamen omnino sim incertus, quoniam poena sic iure in eo casu statuta, atque ideo mihi non placet haec opinio Anton. Abb. & aliorum. Denique sequor in hac specie gloss. in d. cap. a nobis. quae etiam de excommunicatione tractat: & huius sententiae auctores itidem sunt hi, qui gloss. indistinctè secuti fuere, quos modò citauimus. Non oberit Text. in d. cap. v. animarum periculis. quippe qui omnino sit distinguendus in duas partes, quarum

H h 2

quarum prior generalis est, & definiuit, statutum Episcopi minime ligare ignorantes, qui probabili & iusta fuerint affecti ignorantia. in hac autem parte nequaquam ponit illa constitutio exemplum in iurato prohibente, & puniente actum iure diuino damnatum. quo fit vt congruè Text. ille admittat distinctionem gloss. in d. cap. à nobis. quia vbi actus alioqui illicitus statuto Episcopi punitur, ligantur statuti pœna omnes, qui sciunt, vel scire debent, actum illum illicitum esse, quamuis ignorent statuti pœnam. At posterior eius constitutionis pars, dum exemplum subiicit de statuto Episcopi puniente furtum, & sic actum iure diuino & naturali illicitum, non de ignorantibus, sed de non subditis loquitur, qui puniendi non sunt, nec ligantur pœna statuti, etiam actum illicitum punientis. Sic sanè illa constitutio intelligenda est, vt minime refragetur opinioni gloss. in d. cap. à nobis.

11 Præter hæc considerandum est, ignorantiam ¶ iustam, inuincibilem & probabilem non alia ratione excusare, quam quòd efficiat actum inuoluntarium quoad eius malitiam, & verè non poterit aliunde assumi vis, & effectus ignorantia: siquidè agitur nunc de peccato, & de pœna, quæ ratione culpæ ac peccati iure infligitur. quod palam probat Text. in c. 2. de constitu. dum illà regulam, Rem qua culpa caret, in damnum vocari non conuenit, ad ignorantes retulit. Nihil autem potest esse peccatum, nisi sit voluntarium: id verò, quod procedit ex ignorantia inuincibili, non est voluntarium; ergo illud non est peccatum, quod ex Augustino superius ostendimus, & constat ex Aristotele 3. Ethicorum, c. 1. D. Thom. 1. 2. q. 76. omnibus eius quæstionis articulis: quibus consentiunt iura, quæ passim ad consensum scientiam exigunt, & ignorantiam ac errorem consensui contrarium esse censent. Dicitur sanè inuoluntarium, quod ab ignorantia procedit, non quidem ex eo quòd illud non processerit à voluntate, & fuerit volitum: nam verè actus is voluntati tribuendus est: sed dicitur actus inuoluntarius, quia est contra volitionem, aut nolitionem, quæ haberetur sine tali ignorantia, quod explicat D. Thom. in d. quæst. 76. ars. 1. & 3. quòd si verum est, ignorantiam non alia excusata à peccato, & deinde ab eius pœna excusare, quam quia ratione actus inuoluntarij nulla sit operationi malitia: consequitur manifestè, tunc solum ignorantiam à pœna excusare, cum fuerit inuincibiliter ignoratum id, à quo peccati, & actus malitia pender. etenim hæc collectio manifesta est ex Aristotele in d. c. 1. & c. 5. D. Thom. in d. art. 3. Nam cum ad ignotum non possit ferri voluntas. l. Labeo. ff. de supel. leg. & voluntas sit actio intellectus cognoscentis; nec quisquam dicatur velle, quod in mente non cogitauit. Bald. in l. de quib. col. 4. ff. de legi. patet ignorantiam excusare à culpa, & à pœna eius ratione iudicata, vbi illud, quod ignotum est, ad malitiam actus perinet: & rursum non excusare, si ignorantia non sit eius, quod ad malitiam actus attinet: quia in hac specie ignorantia non constituit inuoluntarium, nec est causa causalis illicitæ operationis: hoc ipsum & D. Thom. in d. art. 1. eleganter exponit. igitur oportet expendere, an in eo qui furtum committit, sciens illud iure diuino & humano vniuersali damnatum esse, ignorans tamen, pro eo crimine synodica Episcopi constitutione latam esse censuram excommunicationis, ignorantia contingat circa id, quod peccati, & actus malitiam constituit, & à quo malitia tota peccati pender: profectò non possum mihi aliud persuadere, quam quod modo significabo. existimo equidem furtum à constitutione Synodica Episcopi puniri: deinde in hoc exemplo furti malitiam minime propter istam ignorantiam cessare, nec totam, nec eius partem. vnde necesse erit asserere, ignorantiam pœnæ & excommunicationis nequaquam tollere malitiam actus per statutum puniti, id est, furti, atque idè minime à pœna pro eo statuta excusare.

¶ Secundò principaliter hoc in tractatu quæritur, quid de excommunicatione lata per canonem Rom. Pontificis pro actu iure diuino damnato, & gloss. in d. c. vt animarum periculum. in verbo, statuta. sensu ignorantia non excusare ab excommunicationis pœna. eandem opinionem facillimè admittet, qui secuti sunt gloss. in d. cap. à nobis. & expressim tenent Syluest. in verbo, excommunicatione. 2. notab. 3. Ioan. Maior. in 4. sentent. dist. 18. quæst. 4. colum. penult. Ioannes Driedonius de libert. Christian. pag. 246. Adrian. in d. q. 3. de elaub. vers. sed magis dubium. & vers. ex his. qui & hoc ipsum verum esse existimant, etiam vbi ignorantia iuris humani, & Pontificij probabilis sit: vt hinc tandem excludant Angeli distinctionem, qui in verb. excommunicatio. 7. casu vltim. hanc opinionem tenet in quibuscumque canonibus, & constitutionibus Romanorum Pontificum, vel Episcoporum, quæ communiter publicantur, & ita vulgò notæ sunt, vt sit crassa ignorantia, quæ in hoc con-

tingat: secus verò esse dicendum opinatur in constitutionibus, etiam Romani Pontificis, quæ non ita sunt publicæ, nec vulgò notæ, nec passim publicantur: quasi nullam faciat differentiam hic auctor inter constitutiones Rom. Pontificis & Episcoporum. Eadem distinctionem secutus Angelum, tandem probat Syluest. in verb. ignorantia. §. 8. Ipse verò quoties Rom. Pontificum canones pœnam inferunt pro actu alioqui iure diuino minime damnato, sed tantum politico, arbitror ignorantiam iustam & inuincibilem huius prohibitionis excusare à peccato, & pœna, nec in hoc est discrimen aliquod inter iura Rom. Pontificum, & Episcoporum: etenim non ita facilè iusta & inuincibilis ignorantia contingit, nec præsumitur circa Roman. Pontificum canones, sicut in Episcoporum statutis, & constitutionibus: & tamen si detur inuincibilis & iusta canonum & legum iuris communis ignorantia, dubio procul ea excusabit à culpa, peccato, & pœna. Quod omnium consensu receptum est in cap. 2. de constit. tradit optimè Alphons. à Castro, lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 14. vers. prima propositio. Quòd si lex Pontificia pœnam excommunicationis inferat pro actu iure diuino illicito & damnato: tunc aut ignorantia contingit in hoc, an ille actus reprobus sit, & illicitus: quo quidem casu inuincibilis & iusta ignorantia planè à culpa & pœna excusabit, quod negari rectè non potest. supina verò, & crassa ignorantia minime ignorantem constituet immunem à culpa, nec à pœna; etiam in statutis Episcoporum, & prouinciarum. Nam in hoc nulla potest iure constitui differentia: sed si contigerit ignorantia non in eo, an actus prohibitus & illicitus sit, sed in pœna lege statuta: siquidem criminis auctor scit actum prohibitum esse, & tamen ignorat, quæ sit transgressori indicta pœna: tunc siue ea ignorantia probabilis, iustave sit, siue supina, parum ad rem conducit, nec quoad leges, & canones Roman. Pontif. nec quoad Episcoporum statuta: cum isthæc ignorantia nec constituat auctorem criminis inuoluntarium, nec ad actus malitiam pertineat, quæ satis alioqui cognita est ipsi delinquenti. Ex quibus vides lector optime, quam iniquè distinctio fiat inter excommunicationem latam à Rom. Pontif. & eius canonibus, ac excommunicationem illam, quæ constitutionibus Episcoporum indicta fuerit.

¶ Tertium, quod hac in parte commodè potest examinari, vnica tantum conclusione constabit. Inuincibilis ¶ ignorantia, iustave excusat ab illa peccati specie, & grauitate, quæ ratione qualitatis ignorantia reconstituitur. Ad huius assertiois cognitionem, quòd facilius intelligatur, exemplum exponimus in eo, qui patrem occidit, ignorans illum esse parentem eius, ita quòd licet nulla contigerit ignorantia circa simplex homicidium, quod quidem voluntarie commisit; tamen ex ignorantia in qualitate, an ille pater eius esset, patrem occidit inuoluntarius: quia si cognouisset illum esse proprium parentem, minime eum occidisset. Huius etenim conclusionis ea est ratio, quòd ignorantia iusta, & inuincibilis idè excusat à peccato & illius pœna, quia constituit quem inuoluntarij, & excludit ab actu malitiam operis, à qua culpa procedit, sicuti ex Aristotele, D. Thoma, & aliis, satis superius probatum est: igitur quæ ex parte malitia operis causa ignorantia cessauerit, & ratione inuoluntarij, ea quidem & excusabit ignorantia à culpa & pœna, ob culpam indicta: nam quemadmodum ignorantia eius, à quo solo pender tota malitia operationis, excusat à tota peccati malitia; sic ignorantia illius circumstantiæ, & qualitatis, à qua partim malitia operis pender, excusabit non à toto peccato, nec à tota malitia, sed tantum ab ea malitia, & ab ea peccati specie, quæ deducitur, ac constituitur ab illa circumstantia ignorata: ita sanè Patriarcha Iacob dormiens cum Lia, putans illam esse Rachelem, quæ sibi fuerat data in uxorem, excusatur omnino à peccato, Genes. cap. 39. ignorauit etenim Lyam esse alienam à eius coniugio: tota verò malitia peccati ab hoc penderat, idcirco à toto peccato immunis est. Sed si quis cum aliqua moniali coierit, ignorans illam esse monialem, sciens tamen non esse propriam uxorem, non coitus cum ea, si sciret eam esse monialem: quamuis hæc ignorantia inuincibilis sit, non excusabit à peccato fornicationis, sed bene à peccato sacrilegij: denique hanc conclusionem principalem probat eleganter S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 1. & art. 3. & ibi Caiet. idem D. Thom. in quæstio. de malo art. 6. Ioan. Dried. de libert. Christian. lib. 2. cap. ex supradictorum consideratione, pag. 249. Alphons. à Castro de potest. leg. pœnal. lib. 2. cap. 14. vers. secunda propositio. Carol. Mol. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 30. q. 41. & præter hos ex iuris ciuilibus & Pontificij professoribus, nec defunctos auctores, nec legum aut canonum decisiones, quæ ad hanc rem commodè possunt

possint adduci. est sanè Textus hac de re optimus in *cap. si quis cum duob. & c. si quis. & c. quidam. 3. 4. q. 2. cum multis similibus*. Nam gloss. per Textum mihi Bart. Alber. Bald. & Angel. in *leg. si quis ignorans. ff. locat.* scribunt percipientem militem, vel magnatem, si ignorauerit eum esse talem minimè puniendum fore pœna statuta contra percipientem militem, vel magnatem: sed tantum pœna percipientis priuatum. quod satis probat Iuriconsultus in eo responso: idem probatur in *litem apud Labonem. §. si quis virginem. ff. de iniuriis. vbi Alberic.* etenim si quis virginem, aut matronam ancillari vestitam veste interpellauerit, ignorans eam virginem aut matronam esse, non tenebitur ea iniuriarum actione, qua teneretur matronam aut virginem interpellans. hac pertinet quod adnotatur glossa, Bald. & alij in *c. vnico. quibus modis feud. amit. tit. 17. Feudorum, & DD. in cap. 1. quibus modis feud. amit. tit. 6. in princip.* tenentes Vasallum non amittere feudum si dominum offenderit ignorans inuincibili, & iusta ignorantia, eum esse dominum: vel si cum vxore domini adulterium commiserit, ignorans eam domini vxorem esse. sic Donatarius offendens donatorem, ignorans eum donatorem esse, non amittit rem donatam, nec ea priuabitur propter ingratitude, ex *leg. vltim. C. de reuocand. donat.* vbi Franciscus à Ripa hoc ipsum probat expressim, *quasi. 21.* quibus item accedit Textus elegans in *cap. si verd. in 2. sentent. excommunicat.* quo probatur, non incidere in canonem, nec in eius excommunicationem eum, qui percussit clericum iusta & probabili ignorantia, ignorans eum clericum esse. cuius decisionis passim apud vtriusque iuris professores mentio fit, præsertim in *dicta leg. si quis ignorans. & in leg. si quis per calumniam. Cod. de Episcopis & Clericis. & in cap. secundo, de constitut.* ex quibus apparet, prædictam assertionem communem esse.

Hinc multa inferri poterunt: primùm equidem constat, ignorantiam, etiam iustam qualitatis, & circumstantiæ aggravantis delictum non excusare ab ipso communi delicto, nec ab eius pœna, nec à malitia, quæ à voluntate illud committendi deducitur. Hanc etenim minimè excludit qualitatis ignorantia, cum in communi actus vitio minimè contingat. hac verò illatio satis probatur ex prænotatis, & deinde in *l. eum qui nocentem. §. si iniuria. ff. de iniur.* quo in loco probatur Sempronium agere posse iniuriarum aduersus eum, qui existimans Titium esse, iniuriam ei irrogauerit. inquit enim Iuriconsultus: *Certus sum ego, licet ille putet me alium esse, quam sim, & ideo iniuriarum habeo actionem.* idem probat Textus in *l. aut qui aliter. §. si quis dum. ff. quod vi aut clam. l. scientiam. §. sed si defendendi. ff. ad l. Aquil.* qua in parte tractat de eo, qui causa vlciscendi lapidem in Titium emiserit, & Petrum prætereunte percussit. tenebitur siquidem non tantum ad damnum lege Aquilia, sed & alia pœna: tamen si ad damnum tantum lege Aquilia teneretur, si defendendi causa lapidem proiecisset, de quo statim tractabitur in specie.

¶ Secundo patet ex his. nihil ad rem pertinere nec quidquam excusare in delictis ignorantiam eius qualitatis, & circumstantiæ, quæ malitiam specialem non addit delicto: nam cum delictum absque ea qualitate, quæ ignoratur, perfectam eius cumini malitiam habeat, & voluntarium sit, nec de peccato tractetur puniendo ratione qualitatis ignoratæ, constat planè ignorantiam istam nequaquam considerandam fore: probat hoc Text. in *l. doli verbum. §. si quis dolo. ff. de seruo corrupt. l. falsus. §. qui alienum. & l. vulgaris. §. si quis es. ff. de furt.* vbi Bart. scribit in eo, qui aurum furtipuit, & furtipere putans, contingere errorem in qualitate, quæ non facit cessare eundem animum furandij: quasi error contigerit in qualitate, quæ speciem distinctam criminis non constituit, aut saltem non tollit eius defectus malitiam furti, de quo puniendo agitur: vt denique secus esset, si quis vas aureum furtipuerit credens esse proprium, non alienum: etenim hic contingit ignorantia in eo, quod ad malitiam criminis attinet. *§. si quis. & §. sed si quis. sub ea. leg. vulgaris.*

¶ Tertio inferitur, ignorantiam qualitatis & circumstantiæ quæ delictum numero auget, & numero distinctum constituit, excusare à nouo, & alio delicto. Textus optimus in *dict. l. eum qui. §. cum aliquis. ff. de iniur.* Cum aliquis, inquit Paulus, solumfamilias putat patremfamilias, non potest videri iniuriam patri facere, non magis quam viro, si mulierem viduum esse credat. Hæc & similia tradit inibi Iuriconsultus, cuius præter DD. in eo loco meminit Bartol. in *l. diuus. num. 5. ff. de scar.* Henric. post alios in *d. c. si verd. in 2. sent. excommun.* quæ quidem illatio satis probatur, si rationem ignorantiam mature consideremus.

¶ Quarto hinc conuincitur, falsum esse quod Bartol. scribit in *d. l. diuus. num. 1.* his equidem verbis: *& ideo si quis furatus vas Didaci Couat. Tom. 1.*

consecratum, cum putaret non consecratum, tunc inspicitur quod est secutum, non quod putabat. sensu sanè Bartol. hunc turem non tantum furti crimen commisisse, sed & sacrilegium, atque huius pœna puniendum: quod mihi nec placet, nec iure defendi poterit, si constituamus vera esse, quæ paulò ante *versic. tertium*, explicuimus. nec Bart. quidquam ad huius assertionis probationem allegat præter Text. in *d. l. vulgaris. §. si quis es.* qui eius opinionem minimè probat: sicuti apparet ex secunda huius quæstionis illatione. etenim si agimus de puniendo furto simplici, manifestum sit, non esse hunc errorem, vel ignorantiam, etiam inuincibilem considerandam: at si de puniendo sacrilegio tractetur, negari non potest, ignorantiam contigisse in ea qualitate, de cuius punitione agitur: & ideo eam ignorantiam excusare probatissimi iuris est.

¶ Quinto colligitur ex prænotatis, ignorantiam contingentem in eo à quo tota malitia actus pendet, excusare quidem omnino à peccato, & culpa, ac demum à pœna, quæ ratione culpæ pro eo crimine legibus statuta est. Huic illationi suffragatur Text. in *l. si cum seruo meo. ff. de iniur.* Si cum seruo, inquit, meo pugnum ducere vellem, in proximo resistentem inuitus percussim, iniuriarum non tenor. idem constat in *dict. leg. scientiam. §. sed si defendendi. ff. ad leg. Aquil.* vbi Iuriconsultus respondet, proiciemem lapidem causa se defendendi in Titium, teneri tantum lege Aquilia ad damnum: non autem de percussione ad pœnam, si Sempronij prætereunte percussit. etenim actus defensionis à Titio aggressore licitus est: actus verò percussione Sempronij, ipsa percussio quoad Sempronium illicita, quia erat is innocens ab aggressionem. tota igitur huius actus malitia potuit contingere quoad Sempronium, cuius ratione omnino fuit actio inuoluntaria propter iustum errorem, & ignorantiam, quo sit, vt à culpa quam in hac disputatione ex malitia metimur, liber sit in præfata specie, qui lapidem causa defendendi emiserit: siquidem actus defensionis quoad Titium licitus fuerit, percussione autem in Sempronium illicitus, nisi ignorantia probabilis, & iusta quoad hunc contigisset, culpam quæ abesse fecerit: atque ideo tota hæc actio à malitia, culpa, & pœna iustissimè defenditur.

¶ Sexto, inferitur quid dicendum sit in ea quæstione, quam Bart. in *d. l. si cum seruo.* exposuit, & idem diffiniuit in *l. respiciendum. §. delinquent. ad finem. ff. de pœnis.* scilicet, quod si quis dolo volens occidere Titium, occiderit Sempronium, quem putabat esse Titium, damnandus vt homicida erit lege Cornelia de sicar. & sic pœna ordinaria homicidij, idem tenent Andr. de Isern. in *constit. Neap. lib. 1. Rub. 13. de homi. puniend. n. 5.* & ibi Matth. n. 33. quam sententiam probat, & veram esse censet Carol. Molin. in *consuet. Parisien. tit. 1. §. 30 q. 41. m. 153.* tamen Angel. in *d. §. delinquent. Flori. in d. l. scientiam. §. sed si defendendi. lal. in l. 1. n. 18. ff. de leg. Lud. Carterius in præct. crim. tit. de homicid. §. 2. n. 57.* Bart. Cæpolla *conf. 34.* Ripa in *d. l. vlt. q. 21. C. de reuoc. donat.* teneant hunc homicidæ respectu occisi dolo caruisse, & ideo non fore puniendum corporaliter, sed extra ordinem arbitrio iudicis. quorum sententia non potest iure defendi, si mature, quæ prænotata sunt, pensitemus: quis enim non videt hunc homicidam animum habuisse occidendi hominem, & in id crimen consensisse? vt tandem planè compertum sit homicidium istud voluntarium fuisse, atque ideo homicidij pœnâ huic infligendam esse: nec verum est, nec id rectè iudicio congruit, quod hic homicida dolo caruerit: nam & si verum sit, eum ignorasse quis fuerit occisus, & verè si sciret quis is erat, non occidisset: hoc parum refert quoad generalem pœnam homicidij, cum hic non tractetur de puniendo eo, qui occidit Sempronium, aut Titium, sed qui hominem occidit, puniendus est: alioqui sequeretur, esse necessariam scientiam specialem occisi, & eius cognitionem apud homicidam, vt is puniatur pœna communis homicidij: quia si cognouisset occisum, abstinuisset forsitan ab homicidio: quod falsum est omnino: satis equidem est, quod voluerit hominè occidere, & hominè occiderit, quâuis in persona errauerit, vt puniri iustè valeat pœna homicidij cõmunis quod voluntate & actu cõmisit, nec circa id aliquam habuit ignorantiam, quæ actum reddat inuoluntarij: & præterea hic homicida in corpore non errauit, etiâsi errorem habuerit in cognitione personæ: intelligo autem non contigisse in corpore errorem, quia hominem ipsum homicida occidit, in quem telum direxit: quasi fortassis admittenda sit Angeli opinio, vt locus detur pœnæ extraordinariæ, si quis volens occidere Titium, de cuius corpore ac persona minimè habuit errorem, percussit Sempronium, qui se medium obtulit incautus. etenim in hac specie potest dari aliqua discriminis ratio à præcedenti

dentis casu. Quia in re cogitandum esse censeo & omnino pendendam illationem primam, quam superius explicuimus ex *l. eam qui §. si iniuria. ff. de iniuriis. & in l. aut qui aliter §. si quis dum. ff. quod vi aut clam.*

Septimò, hinc erit exquirenda & examinanda vera ratio decidendi ad *Text. in cap. si verò. in 2. de sent. excom.* nam ex eo constat non incidere in excommunicationem latam à canone contra percipientem clericum, eum, qui etiam malo animo Titium percussit, probabili tamen ignorantia existimans clericum non esse. Etenim quidquid alij scripserint, ea est propria ratio, quòd ignorantia contingens in eo, cuius causa excommunicationis pœna iure indicta est, omnino ab eo pœna excuset, quippe quæ actum effecerit quoad illam qualitatem inuoluntarium: tamen si non excuset ab ordinaria pœna percipientis quemlibet priuatum hominem: quæ quidem ratio satis perspicua est ex his, quæ modò latè tradidimus.

Octauò constat ex his intellectus ad *Textum in eodem cap. si verò.* nam si quis volens percutere Titium clericum, cui soli inimicus est, sciens ipsum esse clericum, percussit Petrum clericum existimans Titium esse, erit hic percussor excommunicatus canonis censura. Nulla siquidem in hac specie contingit ignorantia, quæ constituat percussorem inuoluntarium quoad clericum percussorem & iniuriam: quod probatur in *d. l. eum qui nocentem §. si iniuria.* atque expressim admonet Carolus Molinæus in *d. §. 30. quest. 41. num. 152.*

Nonò, ad eiusdem capituli interpretationem deducitur vera resolutio eius quæstionis, quam tradit glossa in *d. cap. si verò. in verb. ignorauerit.* de illo qui percutere volens Martinum laicum, errans in persona, Titium clericum percussit, existimans illum esse Martinum laicum. nam glossa Alanum secuta censet, hunc percussorem in Canonis excommunicationem incidere. idem notant Hostiens. ibi & Syluest. in *verbo excommunicatio. 6. notab. 4.* & tamen ab eadem decisione patet, contrariam sententiam veriorē esse: nec potest constitui congrua ratio differentie inter hanc quæstionem, & eam, quæ in *d. cap. si verò.* per Romanum Pontificem diffinita fuit: hic etenim percussor Titium clericum percussit ignorans illum esse clericum, & deinde credens ipsum esse Martinum laicum: imò idem esset, si fecit Titium clericum esse, sed tempore percussione existimauit, illum esse Martinum laicum: non equidem est excommunicatus, sicut nec ille, qui percussit Titium clericum, cui inimicus erat, ignorans illum esse clericum: vt in *d. cap. si verò.* constat. atque ita contra Alanum tenuerunt ibi Tancredus, Innocent. Ioannes Andr. Anton. Anchar. Abb. & Henric. quorum opinio communis est, & probatur ex his, quæ superius explicuimus in *hoc §. vers. 3.*

Decimò, per pensis omnibus his, ego censeo percipientem clericum, etiam si probabili ignorantia crediderit esse laicum, incidere in excommunicationem Canonis, quoties is eum animum habuit, vt nihilominus percuteret illum, si sciret eum clericum esse: nam ignorantia ista non est in hoc casu causa actus inuoluntarij: & ideo nequaquam excusat à pœnis Canonis: quod eleganter sentit S. Thom. in *d. quest. 76. art. 1.*

Vndecimò planè apparet, responsionem & decisionem *Text. in d. cap. si verò.* minime esse specialem in excommunicationis censura: nam idem erit in quacumque alia pœna, quæ legibus statuta sit propter aliquam qualitatem à delinquire iusto errore ignoratam: quemadmodum probatur ex his, quæ in *disto vers. ficul. tertium.* latius adduximus: licet Bartol. in *d. l. Diuus. ff. de fidei. cuius sententiam censet singularem esse Felin. in d. cap. si verò. ad finem.* teneat in hoc speciale quid esse in excommunicatione, & pœnis spiritualibus: quasi secus sit in pœnis temporalibus, quæ quidem differentia minime procedit, nec iure probatur, si consideremus aliquot Iurisconsultorum responsa paulò antè à nobis citata.

Duodecimò libet hoc in loco ex aduerso quærere, de illo, qui Titium laicum percussit, existimans eum esse clericum; & glossa in *d. cap. si verò.* opinatur, hunc percussorem esse excommunicatum propter animum, quem habuit, & voluntatem percutiendi clericum. addit etiam glossa, hoc ita esse intelligendum vt hæc excommunicatio liget, donec scientiam is habeat veritatis, quæ quidem sibi non constat: nam semel ab ea constituitur excommunicatio, & hæc tollitur absque aliqua absolutione: quod est contra glossam communiter receptam in *Clement. 1. de decimis. in verb. donec.* præsertim, quia nullibi in iure traditur hæc ad tempus excommunicatio. vnde licet glossam secuti fuerint Hostiens. Ant. & Henric. in *d. cap. si verò.* atque Anchar. Abbas,

& Felin. contrarium probant, & Freder. *conf. 13.* glossa itidem communiter recepta in *e. in audientia. de sentent. excommunic.* cuius meminit Felin. in *tract. quando conatus. fallen. 6.* ex ea notans quòd in censuris quoad hoc, vt quis excommunicatione afficiatur, & ligetur, animum, non conscientia læsa nec conatus sufficit. est sanè maximum discrimen inter conscientiam læsam errantem circa obligationem ad culpam, & conscientiam errantem ac læsam circa excommunicationem: siquidem ex errore conscientie de obligatione ad culpam oritur culpa, quæ secluso errore non esset: is etenim qui errore deceptus agit aliquid, putans id esse contra præceptum, vel legem Dei, videtur eo ipso præceptum, & præcipientem contemnere: saltem contemptu quodam interpretatiuo, qui sufficiens est ad obligationem culpæ, vt scribit S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5. in *respons. ad 3.* Hic autem contemptus non est sufficiens, vt quis eo ipso sit excommunicatus, nisi à canone, vel à iudice excommunicetur: sicuti sufficit, vt eo ipso sit culpæ mortalis reus. qua ratione qui actum aliquem fecerit conscientia læsa, existimans pro eo à iure fuisse sententiam excommunicationis inflictam, non erit ex hoc excommunicatus: tamen si teneatur propter suam conscientiam erroneam abstinere ab his, quæ sunt interdicta excommunicatis, vt explicat Alphons. à Castro, *lib. 1. de potest. leg. pœn. c. 5. vers. lex humana iusta.* nec tamen erit irregularis, licet cum hac conscientie læsione & errore celebrauerit.

Decimotertiò, ab his, quæ iam latè probauimus, colligitur, ignorantiam inuincibilem, quæ iusta, & probabilis est, etiam excusare à peccato & illius pœna eum, qui operam dat rei illicitæ. nam ignorantia inuincibilis & iusta excusat omnino à peccato illo inuoluntarium, quod oritur ex re ignorata: hic siquidem est proprius effectus ingnorantiæ inuincibilis, vt ratione inuoluntarij excuset à peccato: hic verò effectus pari ratione datur, & obtinet in eo, qui dat operam rei illicitæ, vt in eo qui dat operam licitæ actioni. quod satis eleganter S. Thom. docet in 1. 2. q. 76. art. 3. vbi expressim hoc ipsum notat Caiet. scribens, iudam illicitè cognoscentem Thamar, nurum suam, non commisisse incestum, etiam si operam dederit rei illicitæ, quia ignorantiam habuit inuincibilem. Sic & Jacob etiam si causa delectationis vacasset à tui cõiugali, atque ira daret operam rei illicitæ, cognoscentem tamen Lyam, credens eius vxorem esse, minime peccato fornicationis foret culpandus. Nam cum vtrobiq; sit eadem causa, putà ignorantiam inuincibilem, iusta & inculpabilis, oportet vt in vtroque casu sit inuoluntarium. & inde omnino sequitur, vt etiam vtrobiq; sit excusatio peccati totius, quod proueniret ab illo ignorato, si cognosceretur: sicuti probare conatur subtili ratiocinatione Alph. à Castro in *d. lib. 1. de potest. leg. pœn. c. 14. vers. 2. propositio.* & probatur his quidem conclusionibus, & auctoritatibus quarum mentionem fecimus in *hoc §. vers. tertium.* præsertim hoc constat in *d. cap. si verò.* vbi dans operam rei illicitæ propter inuincibilem ignorantiam, excusatur ab excommunicatione iure indicta propter delictum, quod à re ignorata procederet, si cognosceretur. Nec quidquam refert, quòd danti operam rei illicitæ imputatur quidquid inde sequitur, etiam præter eius intentionem, etiam casu *cap. continebatur. de homi. & ibi DD.* communiter. & Card. in *d. c. si verò. de sent. excom.* nam id est intelligendum vel quoad pœnam irregularitatis, quæ sæpè iure infligitur absque culpa, quatenus culpa dolum & malitiam significat, quod alibi tractabitur. vel minime procedit, vbi propriè contingit ex ignorantia iusta & inuincibili defectus voluntatis, quæ necessaria est ad culpam & malitiam, eiusque pœnam constituendam. nec denique poterit cuiquam perluaderi distinctio illa operæ illicitæ, & licitæ, vbi ignorantia inuincibilis detur, quæ inuoluntarium efficiat: si quis exactè, ac diligenter obserauerit radicem, & veram huius materie cognitionem ex Aristotele, Iurisconsultis, & ipsis adhuc Canonis decisionibus.

Decimoquarto, ex his deducitur vera interpretatio ad *Text. in d. cap. si verò.* in cuius casu & specie percipientem clericum ex ignorantia, non effugeret canonis excommunicationem, si ea ignorantia foret vincibilis, supina & crassa. quod inibi respondit glossa, communiter recepta in *verbo ignorauerit.* quæ quidem conclusio & præcedentem illationem firmiorem reddit, cum verè sit potius constituenda differentia inter ignorantiam inuincibilem, & crassam, vel supinam, quàm inter operam licitam & illicitam. deinde satis apparet, non ex eo, percipientem clericum, quem probabili ignorantia esse clericum ignorauit, excommunicationem effugere, quòd canon ad hanc excommunicationem exigat dolum, & malitiam, quæ abest ab ignorante,

nec sufficiat culpa lata, quæ datur in eo, qui operam dabit rei illicitæ. Card. equidem & Felin. post alios in *d. c. si verò. Panorm. in c. 2. n. 6. de consit. & Sylvest. in verb. ignorantia. q. 8.* & quidam alij, qui in *d. cap. 2. de consit.* Abb. opinionem secuti fuere, opinantur, id eò in casu *d. c. si verò.* percussorem clerici immunem esse ab excommunicatione canonis, quia canonis dolum requirit, & vbi ad pœnam dolum est necessarius, non sufficit culpa lata: nam quidquid sit de hac opinione, an pœna legis dolum exigentis habeat locum, vbi tantum sit culpa lata, de qua Bart. in *l. quod Nerua. col. 7. ff. deposit.* Dec. in *cap. 2. de consit. DD. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. maxime idem Dec. n. 19.* & Franc. Duaren. n. 33. Zalius lib. 1. *singul. respons. cap. 2.* nihil id pertinet ad casum, quo ignorantia sit iusta, aut inuincibilis: siquidem ea excusat etiam dantem operam rei illicitæ, vt expressim in *dict. cap. si verò.* probatur, nec item quidquam opinio Abb. facit ad illius cap. decisionem, cuius communis interpretatio dicitur, percutientem clericum ex crassa ignorantia, incidere in excommunicationem canonis: & tamen ipse Panorm. & eius sequaces fatentur regulariter, crassam ignorantiam procedere à lata culpa, non à vero dolo. Vnde manifestum sit, non rectè à nostraribus perpenam fuisse rationè Text. in *d. c. si verò.* nos verò de his aliqua diximus in *reg. possessor. de regul. iur. 2. part. §. 7. n. 7.* subinde constat quòd vbi adest inuincibilis, & iusta ignorantia, ea excusat, etiam si det quis operam rei illicitæ, quidquid Doctores hac in re scripserint.

Illud sanè prætermittendum non est, tunc plurimum referre, quòd ignorans dederit operam rei licitæ, an illicitæ, quoties ignorantiam habuit crassam, aut supinam: siquidem quoad maiorem & minorem culpam, & pœnam eius, qui ex ignorantia vincibili & supina fecerit actum, considerandū est, an is dederit operam rei licitæ, vel illicitæ: nam malum, quod quis dans operam illicitæ actioni ex crassa aut supina ignorantia facit, nullam excusationem habet, quia non est ab illo per accidens, sed per se volitum: quia is apertè voluit rem illam illicitam cui operam dabat, & volens illam, censetur eo ipso velle id, quod per se & necessariò sequitur ex illa. Quo fit, vt istius ignorantia crassa non id eò diminuat malitiam operis, vt valeat illud transferre ab vna specie peccati in aliam: imò illud manet in ea specie peccati, in qua collocaretur, si esset ex industria factum: sic sanè si quis dans operam rei illicitæ percussit Petrum, quem ex ignorantia crassa ignorat esse sacerdotem, peccabit peccato sacrilegij, & erit excommunicatus secundum communem in *d. c. si verò.* cuius modò mentionem fecimus. Eadem ratione, si quis accedat ad meretricem, quam ex ignorantia crassa ignorat esse suam consanguineam, aut affinem, peccabit non tantum peccato fornicationis, sed & peccato incestus, sicut peccaret, si sciret illam esse consanguineam, vel affinem: nec effugiet pœnas pro peccato incestus lege statutas. ex quibus poterit intellectus deduci ad Text. in *c. si quis cum duabus. & in c. si quis cum matre. & c. viri. 3. q. 2.* vbi quis nò punitur pœna incestus, si operam fornicationi exhibens cognouerit consanguineam, aut affinem ex ignorantia: id enim procedit, quia ea ignorantia probabilis & inuincibilis fuit: alioqui si foret crassa, & supina, profectò puniendus esset, vt incestus reus ex his, quæ modò diximus, quia operam dabat rei illicitæ, & ignorantiam supinam habuit: non equidè diffidor, imò æquum esse censo, aliquid huic de ordinaria pœna remittendum esse, quippe qui videam, hanc ignorantiam crassam, etsi non valeat peccatum ab vna specie in aliam mutare, aliquantulum malitiam minuere peccati, ex illa quidem quam haberet, si ea actio ex industria facta fuisset: quod omnes fatentur post Panorm. in *d. cap. 2. de consit. n. 6.* S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 4. Sylvest. in verbo, ignorantia. §. 5. & 8. Adrian. quodlib. 4. art. 1. Almain. in memorabil. cap. 4. idcirco & in actibus illicitis supina ignorantia, modò affectata non sit, minorem culpam, & pœnam efficit.

Quòd si quis dederit operam rei illicitæ & iniustæ, atque ita ex ignorantia crassa, ac vincibili malum egerit, multum equidem excusandus est. nam licet in totum à peccato non excusetur, tanta tamen in hac specie constituitur excusatio, vt malum illud ex ignorantia crassa commissum, non permittat manere in eadem specie peccati, in qua fuisset, si ex scientia fieret: quia malum hoc non est per se voluntarium, sed tantum per accidens, cum malum nulloquam ex natura sua oriatur à bono, sed per accidens. Hic verò intelligo per accidens esse malū voluntarium, etiam quantum ad obiectum peccati: nam non fertur voluntas per se, nec directè, sed interpretatiuè in obiectum, vnde peccatum sumitur: siquidem peccatum oritur ex ignorantia, quæ non fuit directè voluntaria, imò indirectè, quia noluit adhibere diligentiam,

quam tenebatur. at vbi quis dat operam rei illicitæ, licet habeat ignorantiam, quæ tamen crassa sit, & vincibilis, voluntas eius directè fertur in obiectum peccati, seu in obiectum, vnde peccatum sumit speciem, & sic in actum, qui est contrarius virtuti: per accidens autem fertur in actum contrarium virtuti, & sic in peccatum: vt S. Thomas tenet in *d. art. 4.* vbi eius sensum explicat optimè Caiet. scribens, quòd qui scienter peccat, voluntarie fertur in actum contrarium virtuti directè & per se: quippe qui sciat, illum esse contrarium virtuti, & nihilominus eum eligit, & agere vult: licet enim directè, & per se fertur eius voluntas in peccatum.

Hinc inferitur, quòd Iacob quando dormiuit cum Lya, quæ non erat sua, si ignorasset crassa ignorantia illam non esse suam: admonuerat enim illum aliqua loceti ancilla de illusione futura, & ex negligentia noluit explorare: tunc dormiens cum Lya non fuisset omnino excusatus à peccato, quia reuera peccauit: fuisset tamen excusatus à peccato, & illius specie, quæ ex certa scientia in eo casu contingeret. Non enim diceretur Iacob commisisse fornicationem, quia non fuit ab eo per se volita, nec in animum eius inducta, & subinde à pœna huius criminis foret excusandus: quemadmodum tradit Alphonsus à Castr. de potest. leg. pœnal. lib. 2. cap. 1. 4. vers. Nec refert. Textus optimus in *cap. in lectum mariti. 1. 4. q. 2.* vbi excusatur à peccato incestus maritus ipse, in cuius lectum soror iuit vxoris; quam quidem putans suam esse vxorem cognouerit: & tamen licet propter ignorantiam excusetur maritus, pœnitentia tamen illi iniungitur. Ex quo deducitur, ignorantiam illam culpam aliquam habuisse, & denique fuisse crassam, aut culpabilem.

Eadem sanè ratione poterit quis defendi à pœna incestus, & ab excommunicatione indicta per Clem. vnicam. de consanguin. si matrimonij contractui dederit operam, & ignorantia crassa vxorem duxerit consanguineam. De quo ipse scripsi in *Epitom. ad quartum decret. 2. part. c. 6. §. 8. n. 21.*

¶ Decimoquintò constat ex his, quanam ratione sit accipiendum quòd traditur à Iuriconsulto in *l. 1. ff. de leg.* dum inibi expressum est, ¶ per leges puniri delicta, quæ etiam per ignorantiam committuntur. idem D. August. docet de natura & gratia scribens, quòd quidam per ignorantiam peccant. notat hoc ipsum Gratianus in *c. 1. 15. q. 1.* & Aristoteles lib. 3. Ethic. c. 1. dum ignorantem prauum & malum appellat, asseuerans eum non excusari. Quæ quidem subsistere non possunt, si vera sunt, quæ iam non semel admonuimus: nempe, non posse absque voluntate peccatum contingere, & voluntatem ex ignorantia abesse. Nihilominus respondendum erit, non semper ignorantiam constituere quem inuoluntarium: atque id eò quoties ignorantia minimè excludat voluntatem, nec constituat agentem inuoluntarium, tunc malum factum ex ignorantia peccatum erit, & punitione dignum. id verò poterit accidere propter ignorantiam affectatam, quæ cum directè volita sit, eandem habet scientiæ conditionem, & idem operatur, quod operatur scientia, si adesset. Nam ex nimia voluntate peccandi oritur hæc ignorantia, quam quis tollere non vult, vt liberius peccet. Idcirco hęc voluntate peccatur, nec ista ignorantia minuit, imò auget peccati culpam, vt S. Thom. explicat 1. 2. q. 76. art. 4. meminit huius ignorantie affectatæ gloss. in *c. eos. de tempor. ord. 6. verb. affectata* & ibid. Ancho. Dom. & DD. Quamobrem in huius ignorantie casu subdico procul obtinet *dist. 1. 1.* & quæ in similibus locis passim traduntur.

Potest item peccatum ex ignorantia commissum culpam voluntariam habere, & id eò legibus puniri ea pœna, quæ ad malitiam reprimendam constitui solet, cum ea ignorantia crassa est, & supina: ignorantia etenim vincibilis peccatū est, si sit eorum, quæ aliquis scire tenetur; & est voluntaria, quia in nostra potestate est eam repellere. Nam ipsa negligentia sciendi, & item vel ipsa temeritas, aut inconsideratio eius, qui actionem aliquam aggreditur, ignorans ea, quæ sunt ad eius rectam operationem necessaria, peccatum est, rationem habens à voluntate, & id eò punibile. *l. culpa. ff. de reg. iur. l. lata culpa. ff. de verb. signific. l. 1. ff. si mentor sal. mod. dixer. l. illicitas. §. securi. ff. de offic. presid. c. Apostolica. de cler. excomm. c. 2. de consit. in 6.* notant Abb. & DD. in 1. ap. 2. de consit. cum his, quorum ipse mentionem feci in *reg. possessor. de reg. iur. 2. part. §. 7. n. 7.* pulchrè S. Thom. 1. 2. quæst. 76. art. 2. Quibus mirè conueniunt Aristotel. verba 3. Ethic. c. 1. *Vnusquisque, inquit, igitur prauus, quid agendum, à quibusq; abstinendum sit ignorat: obq; huiusmodi errorem iniusti, & omnino mali homines efficiuntur: inuitus igitur dicitur debet, non si quis ignorat id quod conducit: non enim ignoratio, quæ in electione consistit, inuitus est causa, sed prauitatis: nec ea quæ est vniversalis:*

quippe cum ob eam homines vituperentur. Hæc Philosophus, sentiens ignorantiam provenientem ex pravitare electionis, non esse involuntarij causam, sed pravitatis. Cum enim quis nesciat ea quæ poterat, & tenebatur discere, sponte nescit: ipsique adscribenda est ignorantia causa: sicut apud Aristot. notat Eulstratus. Rursus idem Aristot. eo. lib. cap. 5. *Eos quoque, inquit, puniunt, qui aliquid eorum ignorant, quæ ad leges pertinent, quæ quidem scire debeant, & difficultia non sunt: simili modo etiam in aliis, quæcumque ignorare per negligentiam videntur, eò quod in ipsis sit non ignorare: quippe qui adhibenda diligentia domini sunt, ac potestatem habeant.* Hæc tenus auctor, in cuius commentariis Eulstratus exempla huius crasse ignorantia iuris, & facti tradit, quæ & à iuris vtriusque professoribus passim traduntur. Sic denique est intelligendum responsum Iuriscofultu in d. l. 1. in loco gloss. Bart. & alij idem expressim adnotarunt.

Longius profectò ab instituto digressi forsàn fuimus, quam par erat huic tractatui: id tamen fecimus, vt responderemus quæstioni difficili de constitutione ob actum iure diuino illicitum excommunicante. Nec quidquam oberit ratio illa, qua traditum est, voluntate delicta distingui: quia, etiam si ea propositio longiorem examinationem exigit, hac in parte satis est, voluntatem per se, & directè ferri in eum actum, qui malitiam habet, saltem eam, cuius ratione excommunicatio indicta est: idcirco voluntas non deficit ad operationem illam, quæ excommunicatio punitur. Quod satis probatum exstat ex his, quæ in hoc §. latè tractauimus.

§. V N D E C I M V S.

De excommunicatione & absolutione, earumque causa efficiente.

S V M M A R I A.

- 1 Quis possit excommunicare: & quòd hac potestas iurisdictionis est, non ordinis.
- 2 Femina an possit excommunicare.
- 3 Laicus non possit excommunicare.
- 4 Excommunicatus, an possit excommunicare.
- 5 Absolutio necessaria est ab excommunicatione, qua lata fuit ad tempus tatum, vel expressum.
- 6 Absolutio ab excommunicatione, an possit dari sub conditione, & ad reuocandum.
- 7 Absolutio præfita absque iuris canonici forma an teneat.
- 8 Excommunicatus in vita, post mortem etiam potest absolui: & quid de absolutione in mortis articulo.
- 9 Laicus in mortis articulo, an possit absolui ab excommunicatione.
- 10 Absolutio ab excommunicatione, an possit dari ab eo qui presbyter non est.
- 11 Absolutio ab excommunicatione, qualiter sit danda: & quibus præmissis.
- 12 Clericus sacerdos ratione tubilai & bullarum Apostolicarum aliquem absolvens, an censetur eum absoluisse à peccato obliuio cuius causa erat excommunicatus.
- 13 Excommunicatus pluribus excommunicationibus, quomodo possit ab omnibus absolui.
- 14 Excommunicatio, & absolutio ex falsa causa obtenta, an vim habeant & effectum.
- 15 Sacerdos electus ad confessionem penitentialem virtute bullarum & tubilai, an possit absolui ab excommunicatione causa hæresis infusa.
- 16 Absolutio ab excommunicatione obtenta in foro conscientia ex potestate tubilai, aut bullarum, an habeat vim in foro exteriori.

SEd etsi multa de hac excommunicationis censura iam tradiderim, nihilominus pauca prædictis addam in ea quæst. quis possit excommunicare. Cui præmittam, excommunicandi potestatem ad clauem iurisdictionis, non ad clauem ordinis pertinere. Nam cum hæc potestas ad forti exterioris disciplinam spectet, vbi causa inter homines agitur: idè ¶ illius propria erit, qui iurisdictionem in foro exteriori habet: etiam si ordinis potestatem is non habeat. hanc assertionem veram esse probant S. Thom. & alij in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 2. ad 1. idem 19. dist. q. 1. ad 3. q. & est communis opinio quam tenent Panor. in cap. ab excommunicato. n. 5. de rescript. & summarum auctores in ver. excomm. idem Panor. in cap. transmissam. de elect. 1. notab. Hostien. in summa. de sent. excomm. 9. quis possit. ver. nedom autem. Felin. in cap. dilecta. de maior. & obed. num. 3. Ex quibus illud constat, quòd non sit necessarius sacer ordo ad potestatem excommunicandi: tamen si aliquis ordo præmittendus sit huic potestati, vt tandem eam possit habere, qui clericus sit & aptus, ac idoneus ad obtinendum beneficium Ecclesiasticum: quod expressim Felinus adnotauit in d. c. dilecta. cuius ea poterit ratio constitui, quòd licet excommunicatio in exteriori iudicio feratur, & pronuntietur, tamen quia aliquo modo pertinet ad auitum regni cælestis, cum

Ecclesia militans præstet viam ad triumphantem, clauis dicitur iurisdictionis, & ad clauem pertinet: vt explicat S. Thom. in d. q. 2. dist. 18. & probatur in cap. vlt. de excess. pralat. qua ratione par est, quòd non possit excommunicatio ferri, nisi ab eo, qui clericus sit, & idoneus ad consequendam Ecclesiasticam dignitatem, cuius ratione excommunicandi potestas iure competet.

Primum igitur ad quæstionem respondentes, & asseruimus excommunicandi potestatem iure competere his, qui iurisdictionem ordinariam Ecclesiasticam in exteriori foro habent; etiam si sint inferiores Episcopis. Text. optimus vbi hoc ipsum omnes adnotarunt, in cap. cum ab Ecclesiarum prelat. de offic. ordin. c. sicut tuus. de sumo. cap. cum in Ecclesia. de maior. & obed. gloss. in dist. cap. cum ab Ecclesiarum. Henric. in cap. si sacerdos. col. 2. de offic. ordin. qui tractat late, an sacerdos curam animarum habens possit excommunicationem in parochianos sibi subditos ferre.

Secundò ex hoc apparet, iudicem etiam delegatum posse vti excommunicationis censura: quod multis in locis probatur: & præsertim in c. praterea. de offic. deleg. notatur in c. 1. co. tit. & est omnium communis opinio, de qua minimè oportet disputare.

Tertiò hinc & illud est colligendum, quòd licet quandoque femina obrinere possit ratione dignitatis quamdam Ecclesiasticam iurisdictionem quoad correctionem & administrationem. c. dilecta. de maior. & obed. c. cum dilecta. de confirm. vii. vel nulli. non tamen potest aliquam iurisdictionem exercere, quæ ad clauis spectet, nec in foro interiori nec exteriori; est enim femina incapax huius potestatis de foro interiori. Textus est satis celebris in c. noua. de penit. & remiss. quo constat, non posse feminis competere vsum clauium respectu ordinis, cuius sunt incapaces. idem late aduersus Lutherum pluribus rationibus, & auctoritatibus ostendunt Io. Rossensis art. 13. contra Luther. & Alphonsus à Castro aduersus hæreses in verb. absolutio. Io. Bunderius in compendio contra Lutheranos, tit. 11. art. 6. Inò femina etiam si ordinetur, non recipit characterem: quemadmodum ex d. cap. noua. omnes deducunt, maxime Abb. gl. in c. diaconissa. 27. q. 1. notat Florent. hæc & alia in 3. p. tit. 16. c. 8. §. 2. Syluest. in verbo, Abbatissa. q. 2. & 3. S. Thom. & alij in 4. sent. dist. 19. q. 1. art. 1. ad 3. q. & imbi ceteri Theologi, optimè Henric. in d. c. dilecta. de maior. & obed.

Quartò inde inferitur, laicum non esse capacem huius iurisdictionis, ad quam excommunicatio pertinet: idque multis comprobari potest, sed permaximè ex eo, quòd laici spiritualia tractare non possunt. c. 2. de iud. c. Ecclesia S. Marie. de constit. & bene quidem. c. si Imperator. c. si duo. 96. dist. potestas autem excommunicandi potissimum ad spirituale iurisdictionem attinet, cum & ad clauis Ecclesie pertineat, vt superius admonuimus: ac notat Panorm. in cap. ab excommunicato. col. 2. de rescript. in specie hanc illationem. Cui & illud accedit, quòd laicus non potest constitui vicarius Episcopi. cap. in noua. 16. q. 7. ex quo hoc ipsum deduxere Panorm. & DD. præsertim Felin. num. 6. & Dec. n. 15. Rip. n. 116. in d. c. 2. de iud. quo in loco hi Doctores idem procedere, ac verum esse censent, etiam in clerico qui sit coniugatus. Quam in idem notant Abb. in cap. sanè. in 1. de cler. coniug. Ioan. And. & Dominic. in c. vnic. vers. in ceteris. de cler. coniug. in 6. idem quoad laicum simplicem tenent gloss. in c. prater. §. verum. in verb. ducibus. 32. dist. & in d. c. bene quidem. in verb. laico. & ibi DD. atque Bertrachinus in tract. de Episcop. in 7. part. 4. lib. quest. 8. Tamen præcitate glossæ velint, ex delegatione Papæ posse laicum excommunicare. c. Mennam. 2. q. 4. quod Panorm. sequitur & probat in d. c. ab excomm. 2. col. & in d. c. Ecclesia S. Marie. col. 3. & in c. canonica. isto tit.

Quintò patet ex his, ¶ posse iudicem occultè excommunicatum, qui ex ratione l. Barbarius. ff. de offic. presid. potest exercere publicam iurisdictionem, excommunicare. quia excommunicatio ad iurisdictionem & officium publicum spectat: sic etenim in hac specie tenuerunt Abb. in d. c. ab excommunicato. 2. col. idem Abb. & Felin. alios allegans in cap. ad probandum. per Text. ibi dere iud. col. 3. idem Felin. in c. si verè, de sent. excomm. huius item sententia auctor esse videtur S. Tho. in 4. dist. 18. q. 2. art. 2. ad 3. dum asserit, non posse excommunicatum excommunicare, quia priuatur iurisdictionis vtu. ergo cum habet eum vsum, poterit excommunicare, & opinio ista mihi verior est, licet contrariè probauerit gloss. in summa. 2. q. 1. Anchar. & Francus in c. pia. col. 3. de except. Ant. & Imol. in c. sicut tuus. de rescript. Paul. Eleazar. in c. ff. celebrat. col. pen. de cler. excomm. Franc. in c. presentis. & c. decernimus. isto tit. Domin. in cap. si is cui. de offic. deleg. lib. 6. quorum sententia magis communis est: de qua quidem dubitat Probus in c. vlt. 3. q. de constit. in 6. licet idem in d. c. presentis. dixerit se scriptum in d. cap. vlt. priorem opinionem securum fuisse.

De absolutione ab excommunicationis sententia obtinenda superest modò aliquot hoc in loco examinare, illud prænotantes, quod ad necessarium fore absolutionem ab excommunicatione, quæ semel quempiam ligauerit, vt etiam si excommunicatio iniusta fuerit, nihilominus ad plures effectus absolutio petenda sit: quemadmodum probare conati sumus in hac relectione. §. 7. n. 7. Etenim postquam semel excommunicatio lata est, & ligat, indiget excommunicatus absolutione, quæ præstanda est iuxta formam iuris, traditam in c. à nobis in 2. sent. de excom. Igitur absque ea solemnè absolutione minimè tollitur excommunicatio. Text. optimus in c. cum desideres. eo. tit. §. vlt. Quæ obrem Panor. in c. 1. de iud. notab. 6. post gloss. in Clem. 1. in verb. donec. de decim. existimat, excommunicatione ab homine latam sub ea conditione, donec satisfeceris, non tolli, nec dissolui absque absolutione, etiam secuta satisfactio: idem Abb. & Anania in cap. cum tu de vsur. idem Abb. in d. Clem. 1. Felin. in cap. ad aures. de simonia. Dom. in cap. 1. §. si verò de elect. isto lib. Dec. in cap. ex literis. 3. col. de const. idem in cap. quasi. de appellat. Innoc. & Ant. in cap. cum bona. de arat. & qualitat. quorum opinio communis est secundum Felin. Dec. & Rip. in d. c. 1. notab. 6. quo in loco And. Alc. in notab. 5. hanc opinionem communem improbat, argumentum adiungens à suspensione Ecclesiastica, quæ nulla indiget absolutione, aut relaxatione, si lata fuerit ea conditione, donec satisfactum fuerit: nam secuta satisfactio, ipso iure remissa, & sublata censetur: quod omnium, quos modò citauimus, communi sensu decisum existat post gloss. in dict. verb. donec. vbi Paulus Eleazar. & Imol. antè Alciat. eius opinionem tenuerunt, quam hic non verehimur latius expandere propter frequentem huius disputationis vtilitatem: tamen si in Epitome ad 4. decret. 2. part. cap. 6. n. 16. communem sententiam obiter secuti fuerimus.

Et sanè præter Panorm. rationem deductam ex d. cap. à nobis, ad communem sententiam probationem accedit, quod notat Florent. in 3. part. tit. 24. c. 77. §. 1. scribens, quod absolutionem ab excommunicatione non posse concedi sub ea conditione, si satisfeceris: debet enim simpliciter, non sub aliqua conditione ministrari, iuxta reg. actus. de reg. iur. lib. 6. Hæc autem excommunicatio, donec satisfeceris, hunc sensum verè habet, vt semel excommunicatus ab eodem excommunicatore absoluitur, ea quidem conditione, si satisfeceris: ergo forma ista sufficiens non est ad absolutionem ab excommunicatione, etiam si conditio fuerit. Huius equidem rationi satis responsum erit, si constituerimus discrimen, & differentiam inter hæc duo: nempe quòd quis excommunicatus semel simpliciter, postmodum absoluitur sub conditione: vel quòd ab initio excommunicetur quiscumque sub conditione, donec satisfeceris. Nam priori casu semel habuit excommunicatio vim absolutè absque aliqua conditione; at in posteriori excommunicatio semper habuit illam conditionem ab initio, donec satisfeceris: & tamen aliter respondendum erit, vt planè falsam fore opinemur Florent. sententiam, asserentis absolutionem ab excommunicatione, posse ea conditione ministrari, si satisfeceris; ex eo quidem, quòd & ipsa excommunicatio ferri possit sub conditione. c. praterea. de appell. vbi Dec. post alios. atque ita Florent. opinionem falsam esse contendit Mart. Azpilcueta in c. 1. n. 26. de pen. dist. 6.

Secundò eandem communem opinionem comprobatur gl. notat. in cap. presenti in verb. declaramus. supra. eo. tit. quæ asserit, excommunicationem suspendi non posse, nec commodè pati suspensionem. Quia vel est omnino per absolutionem in totum tollenda, vel manebit eius vis, & effectus integer, non obstante suspensione. Ergo non poterit excommunicatio tolli absque absolutione, si semel simpliciter lata fuerit: nec item si semel ligauerit adhuc ad tempus lata, ea quidem lege, donec satisfeceris. Parum tamen oberit hæc consideratio, etiam si ex ea velit quis probare, non posse ferri excommunicationem ad tempus, atque ideo ipsa lata, donec satisfeceris, simpliciter, & absolutè latam censeri. Nam licet excommunicatio verè suspendi non possit, nihil impedit, quòd ab ea detur absolutio ad certum actum, vel tempus, quo finito iterum quis sit ipso iure excommunicatus sub eisdem monitionibus, & solemnitatibus, quibus prior excommunicatio inflicta fuit. Atque hæc ipsa absolutio vulgò appellatur, Ad reuincendum, eamque praxiam iam diu admittit. Est etenim huius absolutionis illud peculiare, quòd lapsò termino in absolutione præfinito, vel peracto actu, ad cuius effectum quis absoluitur, statim absque noua sententia excommunicatus, in priorem incidat excommunicationem. Hoc ipsum probatur in c. veniens. in 2. de testib. & in cap. Apostolica. de except. vbi Felin. sol. 1.

idem adnotauit post Host. idem Felin. in cap. ad reprimendam. de offic. ord. col. 2. Io. Andr. Host. Ant. & Abb. col. vlt. in d. cap. veniens. Franc. in c. praterea. col. 2. de appell. Felin. in c. 2. col. 2. de test. cog. Dec. in c. 2. de iudic. 2. lectione. notab. 5. & ibi Franc. de Rip. num. 25. idem Dec. in cons. 165. quorum opinio communis est, & planè procedit in casu, quo expressim absolutio datur ad reuincendum: vel vbi absolutio ab excommunicatione conceditur ad tempus explicitum, vel tacitum, aut ad certum actum, vt fatentur præcitati DD. tamen si Arzet. in d. c. veniens. velit probare necessariam fore nouam excommunicationem.

Quòd si quis fuerit simpliciter absolutus ab excommunicatione, præstita cautione de satisfaciendo, tunc etiam si non satisfecerit, nequaquam incidit in priorem excommunicationem: sed oportet, quòd iterum excommunicetur. Textus celebris in d. c. ad reprimendam. vbi Panor. & Felin. col. 2. ac plerique alij hoc adnotarunt, idem Rota in nouis. 490. Dec. in d. c. 1. de iudic. 2. lectione. notab. 9. ad idem Text. in c. ad nostram. in 1. de iureiur. & in c. questionibus. de appell. est tamen in hoc specialis casus in c. eos. supr. isto tit. vbi excommunicatus ab homine vel à iure, absolutus propter aliquod impedimentum ab eo, qui iure ordinario absoluit non poterat, in eadem priorem excommunicationem incidit ipso iure, si sublato, ac cessante impedimento absolutionem ab eo, cui verè competebar, minimè postulauerit. Hoc siquidem obtinet, quia ex causa periculi mortis, aut alterius iusti impedimenti excommunicatus, absoluitur ab eo, qui alioquin non habebat absoluedi potestatem. Nec in hac specie distinguenda est excommunicatio iuris ab excommunicatione hominis: etiam si Rotæ decisio paulò antè citata velit hæc distinctione vti.

Sed & ratio, qua Panor. & alij tenentes communem sententiam vti fuere, non omnino congruit. Nam etiam si forma illa sit necessaria ad absoluedum ab excommunicatione, tamen absolutio, & absque ea forma, & absque aliis solemnitatibus iure Pontificio requisitis præstita valet, & tenet. gl. vlt. communiter recepta in c. cum desideres. de sent. excom. Francus in cap. qua fronte. col. pen. de appell. Flor. 3. part. tit. 24. c. 77. Syluest. in verb. absolutio. 3. §. 3. quorum opinio communis est, contra Host. cui equidem communis opinioni suffragatur Text. in c. venerabilibus. §. sanè. isto tit. probans, absolutionem ab excommunicatione obtentam ab eo qui potestatem habet absoluedi, validam esse, etiam si iniusta sit, & iniquè præstita: cuius decisionis ad hoc præter DD. ibi meminere Abb. col. vlt. & Card. col. 3. in cap. ex parte. de offic. ord. Franc. & Præpos. in c. questionibus. de appell. Abb. in c. qua fronte. col. 5. eod. tit. vbi ceteri DD. idem probant ipsiusmet Text. auctoritate. Imò licet excommunicatio lata post appellationem nulla sit, absolutio tamen data post appellationem ab aduersario propositam ne absoluitur excommunicatus, valida est, & tenet, quemadmodum ex d. c. qua fronte. expressim adnotarunt Franc. n. 26. & 38. ad Præpos. n. 17. & præmittant alij, quasi hoc sit speciale in animarum fauorem: quamuis Dec. contrarium ibi teneat, nec Text. ille admodum vrgeat, quia friuola fuit appellatio, de qua in eo responso contouertitur, quibus adde Caiet. in verb. Absolutio ab excommunicatione. vers. de iudicialibus. Qui tenet absolutionem ab excommunicatione contra formam iuris præstitam non tenere, sed communem opinionem probatur gloss. in cap. de manifesta. 2. q. 1. in verb. iudicauit. & ea procedit, etiam si à constitutione dante formam in specie dictio, nullatenus, aut similis adiciatur: quasi velit, & præcipiat, nullatenus absolutionem dandam. Etenim nihilominus absolutio absque ea forma præstita ab excommunicatione, valet & tenet. gl. in vltima opinione, in clem. vnic. in ver. nullatenus. de sequestr. possess. & fruct. quam in ea sententia sequitur ibi Card. d. q. 6. Felin. in c. quod super hu. de fid. instr. col. pen. Ial. in l. scriuarios. C. de testam. milit. licet in d. clem. vnic. de hoc dubitauerint Abb. Imol. & Barb. atque contrarium tenuerit Bonifac. secutus priorem opinionem gloss. quam Ial. sequitur in l. vlt. ff. de seriis. n. 25. & plures alij eandem adnotauerint ad hoc, quòd dictio nullatenus, inducit decretum irritans, seu irritum decernens contrarium actum: quod minimè oberit prior sententia: siquidem id intelligendum est, nisi materia subiecta dicitur, actum alioquin absque ea forma validum fore. gl. in cap. pueri. l. q. 1. notat Arzet. in cap. de causis. de testib. col. 4. & traditur in d. l. scriuarios.

Igitur non ita strictè à iure forma, & solemnitas in absolutione ab excommunicatione præstanda requiritur, quin & sine ea præstita ipsum excommunicatum omnino ab excommunicatione liberet: præsertim quia forma iure præscripta tunc seruanda est, cum seruari commodè potest, & sic in absolutione, quæ statim simpliciter absoluit ab excommunicatione simpliciter

lata: quasi aliud dicendum sit in absolutione, quæ tacite deducitur ab excommunicatione ad tempus inflicta, vel in absolutione conditionali: cum in his non possit ita ad summum & strictè forma canonis seruari: siquidem ea forma potius absolutioni absolutæ, & simplici, quam huic tacitæ, & conditionali cõueniat.

Imò & aduersus communem sententiam optimè facit quod notant Richar. in 4. sent. dist. 3. art. 10. q. 5. Flor. 3. p. tit. 24. c. 77. §. 1. qui asserunt in absolutione ab excommunicatione, quæ ad iurisdictionem præcipuè, non ad ordinem pertinet, non esse verba quædam præcisè necessaria: sed satis esse, ac sufficere illa quæ secundum intentionem absolutentis remotionem excommunicationis significant. Sed hæc verba iuxta excommunicantis, & pronuntiantis sensum, sicuti excommunicationem præmittunt & inferunt, ita & absolutionem post tempus præstitam ipso iure significant. verba autem hæc sunt, *Excommunico te donec satisfeceris*. Ex quibus præter Paul. Imol. & Alciat. aduersus communem tenuerunt Card. in d. Clem. 1. q. 30. Dec. in d. cap. 1. de iud. 2. lect. notab. 6. nequaquam permittens hac in specie differentiam aliquam constituit inter suspensionem & excommunicationem.

Hinc denique ipse infero, in interdico Ecclesiastico expressim constituto: donec aliquis satisfaciatur, aut, donec ab vrbe recesserit, secuta satisfactio, vel recessus ab vrbe, non esse necessariam relaxationem: cum ipso iure censetur, & sit interdico relaxatum. Quod tenet gloss. in c. non est vobis. in verb. donec. & ibi Doctores. licet Franc. à Ripa in d. e. 1. de iud. notab. 6. contrarium teneat auctoritate Text. in c. quamquam. de censib. in 6. cuius opinio vera est in hunc sensum, vt declaratio requiratur: non tamen absolutio, nec relaxatio: sicuti apparet ex Abb. Card. & aliis in dist. Clem. 1. quorum meminit sic eos intelligens Paul. Paris. conf. 27. lib. 4. col. pen. & fin.

8 § Secundò principaliter hinc est obseruandum, esse necessariò impetrandam absolutionem ab excommunicatione pro eo, qui mortem obierit excommunicatione ligatus, adhuc cum penitentia & contritionis lignis, non tamen absolutus ab excommunicatione. Nam licet is apud Deum absolutus esse credatur, apud Ecclesiam tamen adhuc ligatus censetur: atque idè ab eo debet impetrari absolutio, qui enim viuum absoluerit iure potuisset. Quod probat Text. celebris in c. à nobis. in 2. de sent. excomm. cui responso potissimum obstat, quòd potestas iurisdictionis, quæ ad excommunicandum, & absolvendum Papæ, & Ecclesiæ prælati concessa est per Redemptorem nostrum, erga solos viuos, & super terram existentes competit, *Matth. 18. Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in celo: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in celo.* ad idem sunt auctoritates plures; quarum Gratianus meminit in c. de communionem. c. sanè. c. legatur. 24. q. 2. solos ergo viuos Ecclesia ligare aut solvere potest: non tamen mortuos. Quod est communi Theologorum & Canonistarum sententia probatissimum. sed nihilominus prædicta decisio Text. in d. c. à nobis. ita est intelligenda, vt verè constet, Ecclesiam militantem nec ligare, nec solvere mortuos, sed potius denuntiare eos decessisse ligatos, vel absolutos. Quæ quidem declaratio quoad Ecclesiam militantem necessaria est, non quoad triumphantem: sicuti Rom. Pontif. fateretur in d. c. à nobis. quamobrem Panorm. inibi, & ceteri sic illum Text. interpretantur: postea tamen & apertius intelligi, Ecclesiam solvere mortuos vel ligare, non quoad ipsos, sed quoad actus, & effectus per viuos erga mortuos agendos: quemadmodum post alios explicat Alphons. à Cast. lib. 2. de iust. bar. pun. cap. 20. idcirco cauendum est à gl. & Panorm. in c. si quis. de bar. & gl. in cap. iuda. 1. in 2. de iuda. Rom. in sing. 735. qui existimauerunt hæreticū posse post mortem excommunicari per Text. in d. c. si quis. atque idè concedunt, posse mortuum ab Ecclesia excommunicari. Quorum opinio falsa omnino est, vt & ipse Cast. cap. 19. latius ostendit. Nam quod in d. c. si quis legitur, *Anathema ei dicatur*: est exponendum in hunc modum, post mortem solennis fiat maledictio, quæ præmittit, illum decessisse excommunicatum: hanc siquidem significationem & hæc dictio anathema habet: sicuti hac in relectione superius probauimus.

Quòd si mortuus in ipso mortis articulo per sacerdotem fuisset ab excommunicatione, etiam à solo Papa alioqui tollenda, absolutus: nulla erit post mortem absolutio necessaria. gl. communiter recepta in d. cap. à nobis. in verb. non poterit. Text. in cap. non dubium. c. quod de his. c. quamuis. c. ea noscitur. vbi DD. de sent. excomm. l. 25. tit. 9. p. 1. notat S. Thom. in 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 1. ad 2. quæst. qua in re distinguere oportet articulum mortis, quoad istam potestatem, quæ sacerdoti cuiuscumque competit, absolvendi scilicet

licet à peccatis & censuris quemcumque in articulo mortis constitutum, etiam si alioqui absolutio sit summo Pontifici, vel Episcopo referuata: est enim periculum mortis in his dumtaxat, vnde mors frequenter solet accidere, vt in bello, in navigatione maris vehementer turbati, in feminis prægnantibus, in morbo graui. Periculum siquidem mortis in his prudentis viri arbitrio agnoscendum est. Mortis autem articulus non dicitur vbiuscumque periculum adest mortis, sed regulariter cum certa morte est verolimiti coniectura, aut à morbo, aut à vulnere, aut exteriori vi, vt cum quis ad mortis pœnam fuerit damnatus. Idcirco quòd vel litteris summi Pontificis, vel canonibus permissum est, nempe, simplicem sacerdotem posse quempiam absolueri ab omnibus peccatis & censuris in articulo mortis, etiam si alioqui soli Romano Pontifici sit eorum absolutio referuata: non ita latè intelligi debet an in periculo mortis ea absolutio fieri valeat: sed tunc solum quando mortis articulus cõtingat. Sunt etenim hæc maximè diuersa ex ipsa quidem propria nominum significatione. Sic sanè censet rem istam definiendam fore Melchior Cano, Episcopus Canariensis in relectione de penitentia. 5. part. f. 144. cuius sententia & illud accedit, quòd iura Pontificia potestatem istam concedentia cuiuslibet sacerdoti, non de periculo mortis, sed de mortis articulo meminerit: vt constat in d. c. non dubium. c. quod de his. c. quamuis. c. pastoralis. §. 1. de offic. ord. c. eos. supra isto tit. & lib. Sed huic opinioni videntur obstat duo vel tria. Primum, quòd Text. in d. c. si quis suadente. 17. q. 4. hanc conclusionem explicans de mortis periculo expressim mentionem fecerit, permittens absolutionem ab illius canonis excommunicatione Episcopis in articulo mortis. Nec erit congrua responsio, quòd ille canon permittat absolutionem Episcopis, non cuiuslibet sacerdoti: quasi voluerit ampliòrè Episcopis, quam sacerdotibus in hac specie delegare potestatem. Nam & in c. ea noscitur. & in c. de cetero. de sent. excomm. expressum est, absolutionem ab excommunicatione illius canonis competere Episcopis, quoties vel propter mortis periculum, vel ob aliud impedimentum à Romano Pont. nequit obtineri: & tamen in præcitis locis, nempe in c. non dubium. cap. quamuis. c. quod de his. c. eos. mentio fit de articulo mortis. vnde ab Episcopo impetranda est, etiam in articulo mortis absolutio, si commodè fieri possit: alioqui & simplex sacerdos absolueri poterit, quòd satis probatur ex eo, quòd iure diuino quilibet sacerdos deficiente proprio presbytero habet potestatem absolvendi à peccatis quibuscumque sacramentali absolutione: vt probauimus superius, §. 6. n. 3. quæ tamen non potest ministrari, nisi & à censuris fiat absolutio: igitur quilibet sacerdos habet in articulo mortis potestatem absolvendi ab excommunicatione: saltem, vt scribit Palud. in 4. sent. dist. 17. q. 3. col. 2. præsumendum est, Papam ea mente esse, vt velit quemlibet in articulo mortis constitutum à quolibet sacerdote absolui posse, etiam à peccatis referuatis. Quod ipse Paludan. iterum asserit dist. 20. q. 1. concl. 2.

Secundò, eidem opinioni aduersatur, quòd in cap. eos. supra isto tit. mortis articulus appellatur in 2. part. c. periculum mortis item in dist. cap. ea noscitur. Quod in articulo mortis planè permissum est, itidem permittitur infirmitatis tẽpore timore mortis. Ergo periculum mortis, aut timor mortis velsimilis, sufficiens est causa, vt sacerdoti cuiuslibet competat absolvendi potestas. vnde constitutus in morbo & infirmitate non tantum poterit absolui ab excommunicatione canonis propter impedimentum, quòd præstat morbus, ne possit accedere Roman. etiam si non sit in articulo mortis articulo, quòd Panorm. & alij per Text. inibi concedunt in d. c. quod de his. sed etiam propter timorem mortis: sicuti apparet in d. c. ea noscitur. quo fit, vt mortis timor, aut periculum, articulo mortis hac in quæstione sit simillimum.

Tertiò, in hac controuersia est omnino aduertendum, quòd gl. in d. c. pastoralis. §. 1. in verb. præterquam. ibid. communiter recepta. Innoc. Io. Andr. Host. Abb. Henric. & alij in d. cap. quod de his. dum quærent, quis dicatur in articulo mortis constitutus, in specie asseuerant, eum dici cõstitutum in articulo mortis, qui prælicum cum hoste commissurus est, vel patitur naufragium periculosum, vel sit nauigaturus tempore, quo solet mare turbulenter esse, aut longa quadã navigatione, vel per loca insidiosa, & periculosa. Textus optimus in l. mortis cum seq. ff. de dona. caus. mort. idem de femina prægnante DD. præcitati tradidere, potissimè Ioan. Andr. in d. c. pastoralis. §. 1. & Henric. in d. cap. quod de his. Item Panorm. & alij in dist. §. 1. ex quibus satis deducitur, communi DD. sententia decilum esse, periculum verisimile mortis in hac quæstione articulo mortis, quipollere: imò idem esse articulum, & periculum mortis, quoad effectum istum. Faterentur equidem

dem hi DD. eamdem potestatem absoluendi, quæ data est cuilibet sacerdoti in articulo mortis, datam item cenferi & in mortis probabilis periculo, quod & Palud. notat in 4. sentent. dist. 20. q. 1. *verf. tertia conclusio.*

Ego verò iuxta propriam dictionum significationem arbitror differre articulum mortis à periculo mortis: ita quidem, ut qui existat in mortis articulo, etiam dicatur & in periculo mortis constitutus: non tamen qui est in periculo mortis, statim censendus erit in mortis articulo esse. Et nihilominus cenfeo communem Canonistarum sententiam admittendam temerè non esse, sed tunc solum, cum mortis periculum prope, & maximo cum timore ipsius mortis contigerit, ac demum mors imminet satis verosimili coniectura: quod colligitur ex his, quæ de prægnantibus tradidit Abb. in cap. quod in te. 2. col. de pœnit. & remiss. & Syluest. *verb. interdictum. §. q. 7.*

¶ Sed & in gl. in d. c. à nobis. in verb. non potuerit. scribitur, & posse laicum in mortis articulo ab excommunicatione absolvere: quemadmodum posset à peccatis. Nam & in articulo mortis posse laicum à peccatis absolvere visum est quibusdam. Et tamen in absolutione à peccatis hoc est manifestè falsum; etenim licet honestum sit, & possit multis ex causis vtile esse, quòd deficiente sacerdote, quis in articulo mortis laico propria confiteatur peccata. *cap. quem pœnit. de pœnit. dist. 1. c. in princ. de pœnit. dist. 6. absolutio tamen à laico ministrari non potest, etiam in mortis articulo, quod manifestissima ratione constat: siquidem absolutio à peccatis ab Ecclesiæ clauibus pender, ac denique ab ordine, & iurisdictione, Extravaq. Quia quorundam. §. quod autem. de verb. sign. idem ipse probauit lib. 1. variat. resol. c. 10. n. 11. Nec posset Papa committere potestatem absoluendi à peccatis laico, aut illi, qui clauem ordinis non haberet: vt est communis in hoc omnium consensus, & tradit in specie Palud. in 4. sentent. dist. 17. q. 3. col. 2. *verf. tertia conclusio.* idcirco non posse laicum quemquam à peccatis absolvere, etiam in articulo mortis, asserit gl. in d. c. pastoralis. §. præterea. quam præter alios sequuntur Abb. ibi, idem Abb. & Henr. in c. à nobis. de sent. excomm. idem in c. 4. de consuet. col. 7. Dec. in c. 2. de iud. n. 23. et similis gl. in c. 2. de pœnit. & remiss. s. fo lib. Syluest. in verb. Absolutio. 1. §. 4. col. 4. & est communis opinio Theologorum in 4. sent. dist. 17. notat optimè Mart. Azpilcueta in c. 1. in princ. n. 7. 4. de pœnit. dist. 6. At in excommunicatione quidam censent, posse laicum ab ea absolvere in articulo mortis existentem, quod notat gl. in d. c. cap. à nobis. quam ibi sequuntur Abb. & Fel. item Syluest. in verb. Absolutio. 3. §. 4. col. 2. Ang. in verb. absolutio. 3. §. 17. Dec. in d. c. 2. de iud. n. 23. quibus suffragatur, quòd Papa potest laico dare potestatem absoluendi ab excommunicatione. gl. in c. præterea. 32. dist. cuius in initio huius §. meminimus. sed in articulo necessitatis hæc potestas absoluendi censetur delegata ex Rom. Pontif. intentione: igitur poterit laicus absolvere ab excommunicatione in articulo mortis constitutum. Nihilominus opinio contraria verior est auctoritate gl. in c. vlt. 2. 4. q. 1. quæ scribit laicum in spiritualibus etiam in articulo mortis nihil agere posse, nisi quod expressim iure cautum fuerit. cuius gloss. meminit Dec. in d. c. 2. n. 23. post Abb. ibi, Innoc. & Abb. in d. c. 4. de consuet. Hanc item opinionem tenet Imol. in l. 1. col. 3. ff. de pub. iud. ad hoc allegans gl. in d. c. pastoralis. §. 1. eam inducens ad absolutionem ab excommunicatione. sed & ipse Panor. in d. c. à nobis. n. 10. palam asserit gl. inibi esse intelligendam iuxta gl. in d. c. pastoralis. §. præterea. vt fortassis Panorm. non ita strictè velit absolutionem ab excommunicatione posse in mortis articulo à laico ministrari: sed vt excommunicatus per propriam confessionem, & contritionem dignus efficiatur absolutione, & remissione excommunicationis. Nam vt rationem quamdam contrariæ opinionis tollamus, est omnino adnotandum quod Palud. scribit in 4. sentent. dist. 17. q. 3. col. 3. *verf. probabile enim est.* asseuerans idè posse in articulo mortis simplicem, & quemcumque sacerdotem absolvere ab excommunicatione: quia eo tempore potest quilibet sacerdos à peccatis absolvere, & hæc absolutio non potest ministrari aliter quam præmissa absolutione à censuris. idem ipse repetit in 18. dist. q. 5. *verf. secunda regula.* idem dist. 29. q. 1. ad fin. 2. *conclusio.* Ergo sentit, & verè asserit Palud. eum qui non possit in articulo mortis absolvere à peccatis, minimè posse ab excommunicatione, cuius absolutio idè permessa tunc videtur, vt possit quis à peccatis absolui. Denique hanc sententiam aduersus gl. in d. c. à nobis. probat Martinus Azpilcueta in d. cap. 1. in princ. n. 83. de pœnit. dist. 6.*

Hinc constat, non excusari heredes defuncti à petenda absolutione ab excommunicatione, etiam si fuerit in mortis arti-

culo per laicum mortuo data absolutio. Quod est verissimum contra Abb. & Felin. in dist. cap. à nobis. & Syluestrum in dist. verb. Absolutio. 1. §. 4. col. 4. quorum opinio iure nec probari nec defendi potest.

Post hæc meritò dubitatur, tan ab excommunicatione absol-
10 uere possit is, qui excommunicatus, & iurisdictionem habet, licet sacerdos non sit. Et Hostiens. in d. c. à nobis. in 2. & in c. ad aures. de simon. quem secuti sunt veteres quidam summarum auctores, duplex vinculum excommunicationis considerat: vnum enim quoad forum iudiciale, aliud quoad pœnitentiale. quoad primum, inquit posse absolutionem ab excommunicatione ministrari ab eo, qui iurisdictionem habet, licet presbyter non sit: cum ea pertineat ad iurisdictionem. *cap. transmissam. de elect.* Sed quoad posterius vinculum asserit, non posse absolui excommunicatū ab excommunicatione ab alio quam à sacerdote. Text. in c. canonica, & c. à nobis. de sent. excomm. cum hæc absolutio ad ordinem spectet. qua ratione moribus obtentum est, vt plerumque indices Ecclesiastici absolventes quempiam ab excommunicatione, quia sacerdotes non sunt, committant solemnem absolutionem sacerdoti alicui. Quemadmodum & ipse Host. sentit in summa hoc rit. de sent. excomm. §. quis possit absolvere. Syluest. in verb. absolutio. 1. not. 3. *verf. quintus.* ac fatentur plerique alij, quorum mentionem hic omittam, eò quòd ab Henrico in specie citentur: & à Botæo in tract. de synodo. 3. part. art. 5. num. 12. qui admodum, hanc opinionem tutiorem esse: & idem fatetur Card. in d. c. à nobis. 2. *opposit.*

Hæc distinctio falsa est omnino, quod Io. Andr. & Henric. optimè in d. c. à nobis. in 3. col. ostendere conantur. & idem tenent Card. 2. *opposit.* & Collecta. ibi. idem Card. in c. vlt. 3. notat. de sepult. & Flor. 3. part. tit. 24. c. 77. in princ. ad finem. Syluest. in verb. Absolutio. 1. in princ. gl. in d. c. canonica. Ex quibus ipse colligo, absolutionem ab excommunicatione omnino, & quoad omne eius vinculum concedi, & ministrari ab habente iurisdictionem & potestatem excommunicandi, etiam si is nec presbyter, nec diaconus sit, nec subdiaconus. Quod multis rationibus euidenter probari poterit: & præsertim, quia quo loco facti Euangelij data fuit potestas iurisdictionis ad excommunicandum, & quibus, eodem pariter & eisdem, data est ad absoluendum: sicuti suprâ latius probatum est ex auctoritate Matth. c. 18. *Quacumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in calo: & quacumque solueritis super terram, erunt soluta & in calo.* Et tamen potestas excommunicandi solius iurisdictionis est, & competit clericis, etiam sacris ordinibus nondum insignitis, c. transmissam. de election. igitur & eisdem competit absoluendi potestas.

Secundò eadem opinio probatur ex eo, quòd regulariter qui potest ligare, poterit & absolvere. *cap. inferior. 21. distinct. 1. qui condemnare ff. de re iud.* notatur in l. nemo. §. qui condemnare. ff. de reg. iur. & inibi constat ex lectione Haloandri. sed clericus nondum presbyter iurisdictionem habens potest excommunicare: igitur poterit & absolvere. nullibi enim contrariū probatur: cum in d. c. canonica. minimè constet, requiri ordinem presbyterij ad absolutionem ab excommunicatione obtinendam. Agitur liquidem ibi de militibus hospitalis Ierosolymitani per eorum Priorem absoluendis ab excommunicatione: & inquit summus Pontifex id permisisse esse Priori, qui presbyter, vt audiuius, esse debet: ne inter milites is Prior fortassis esset laicus, atque ideo absolvere non posset. Non autem exigit Papa illum Priorem esse presbyterum, quia is ordo necessarius sit ad absoluendum ab excommunicatione.

Tertiò, his accedit, quòd absolutio ab excommunicatione sacramentalis non est: sicuti omnium consensu receptissimum esse videtur in 4. sent. dist. 18. dum materiam excommunicationis tractantes post S. Thom. inibi, q. 2. art. 2. tenent, hanc potestatem ad iurisdictionem non ad ordinem pertinere. Idem notatur in d. c. transmissam. & fatetur Hostiens. & alij priorem opinionem secuti, dum concedunt, quoad iudiciale forum exterius clericum nondum sacris initiarum absolvere ab excommunicatione posse. Nec verè dici poterit, absolutionem ab excommunicatione sacramentalem esse, saltem ab his, qui mediocri quadam diligentia expendere velint ex Theologis, quæ sit propriè sacramentalis absolutio. Est enim pars sacramenti pœnitentiæ, quod quidem pœnitentiæ sacramentum ad culpam peccatorum, quæ in iudicio animæ secretè, & integrè sacerdotibus deteguntur, remittendam omnino pertinet: & sic ad vinculum quod propter peccati culpam peccator absque vlla excommunicatione ob solam diuinam offensam contrahit. Iuxta illud: *Quorum remiseritis peccata,*

peccata, remissa erunt: quorum retinueritis, retenta erunt. Non autem pertinet sacramentum pœnitentiæ ad remittendum vinculum contractum ex iudicis exterioris sententia. Sunt & aliæ rationes, quibus satis apparet, absolutionem ab excommunicatione non esse sacramentalem. Quod si hæc absolutio sacramentalis non est, minimè requirit, quod eius minister sit sacerdos: siquidem sacerdotij ordo tantum exigitur, quoad absolutionem sacramentalem, quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, cuius minister lege diuina sacerdos est, quemadmodum ex sacra Scriptura Catholica docet & tenet Ecclesia.

Quartò aduersus Hostiensem à diuisione argumentor. Etenim aut agimus de absoluendo excommunicatum à culpa, & peccato, propter quod iure fuerit excommunicatus: aut de absoluendo ab excommunicationis vinculo. Priori equidem casu, absolutio pertinebit ad iudicem fori interioris, ad quem alioqui spectat iure ordinario, vel reseruationis, sacramentalis pœnitentiæ absolutio: posteriori autem, absolutio verè iurisdictionis est fori exterioris, & ad eum pertinet, qui hanc iurisdictionem habet, & excommunicandi potestatem, nec spectat ad iudicem fori interioris animæ: vbi de peccatorum culpis per absolutionem sacramentalem tollendis, non de censuris agit: nisi ex ea parte, qua censuræ impediunt sacramentum conferri: & tunc ab exteriori iudice absolutio à censuris exigenda est. Idcirco arbitrari, absolutionem ab excommunicatione præstari, & ministrari posse ab eo, qui facidos non sit, modo iurisdictionem habeat ordinariam, vel delegatam, etiam si exhibenda sit cum solemniforma, Text. in d. c. à nobis, in 2.

Verùm ad absolutionem † ab excommunicatione canonicè consequendam multa sunt necessaria, quæ secundum iura Pontificia præmittenda videntur priùs quam absolutio ab excommunicatione concedatur. quæ tradidere Host. in *summa, de sent. excom. §. & qualiter hæc absolutio.* Florent. in 3. p. tit. 2. 4. cap. 77. §. 1. & Syluest. in *verb. absolutio.* 3. §. 3. & alij statim in specie à nobis citandi. primum enim præstare debet excommunicatus iuramentum de obediendo, ac parendo mandatis Ecclesiæ. c. 1. c. ex tenore. cap. de cetero. extra. isto titulo. hæc verò iuratoria cautio ad cautelam futuræ, & præsumptæ contumaciæ exigitur, etiam ab eo, qui iustè excommunicatus absolutionis tempore satisfaciat pro commissa culpa, quod constat ex præcatis locis. & c. cum desideres, eodem tit. vbi gloss. in *verb. ad cautelam.* idem probat. Secundum quod excommunicatus priusquam absoluat, si offensa fuerit manifesta, realem exhibeat satisfactionem: si verò dubia, sufficiens ab eo præstetur cautio datis pignoribus, vel fideiussoribus. Textus optimus in cap. ex parte. in 1. de verb. sign. c. 2. cap. venerabilib. §. 1. sup. isto tit. notatur in d. c. cum desideres. & in cap. ad hoc. c. ea noscitur. eodem tit. & in c. qua fronte. de appell. vbi Præpos. & Franc. quidquid dixerit gloss. in d. c. ad hoc. quod si nec possit satisfacere pro manifesta offensa, nec pro dubia dare cautionem sufficientem; satis erit quod iuratoriæ præstet cautionem: quemadmodum communi omnium consensu diffinitè extat. idem verò respondendum est in excommunicato propter contumaciam: nam si contumacia manifesta sit, non aliter absoluitur, quam præmissa reali satisfactione expensorum, & sufficienti cautione de stando iudicio præstita: sed si contumacia manifesta non sit, absolutio fiet, ac erit concedenda, tantum præstita sufficienti cautione: sicut probat Text. elegans in d. c. qua fronte. & ibi gloss. quam sequuntur Panorm. Franc. & DD. communiter. Rota in nouis 72. Regia l. 28. tit. 9. part. 1. licet Dec. in d. c. qua fronte. teneat in vltimo calu sufficere iuratoriæ cautionem.

Est autem manifesta contumacia, cum ipse citatus fateretur in iudicio se contumacem, vel eum constaret, eum respondisse, nolle ad iudicium, nec ad iudicem accedere. Text. in d. cap. venerabilibus. §. 1. verb. secus. notant Cardin. & DD. in Clem. vnic. de dolo & contu. q. 8. Abb. in cap. cum parati. col. pen. de appell. debet autem hæc citati responsio probari per testes secundum communem, nec sufficeret sola ipsius nuntij publici assertio, vt dicatur contumacia manifesta. gloss. in d. vers. secus part. in iudicio. quam sequuntur ibi Domin. & Franc. Imol. in d. Clem. vnic. col. 8. Bald. in d. cap. cum parati. atque ibidem Imol. Ias. in l. properandum. §. 1. col. 3. C. de iudic. etique in dubia controuersia hæc opinio potius admittenda, tamen si contrarium responderit Card. in d. Clem. vnic. q. 8. Præpos. Abb. & Dgc. col. vlt. in d. c. cum parati. Felin. in cap. ad petitionem, n. 20. de accusat. qui alios huius opinionis auctores allegat: sicut & Iason contrariæ.

Illud verò non est omittendum, excommunicatum ratione contumaciæ iudicialis, eadem censura ligari, & ligatum censeri,

donec absoluat, etiam si constet in iudicio de impedimento, cuius causa non potuit ad iudicem accedere, iusteque valeat excusari: cum tamen nullam contraxerit contumaciæ culpam. probat hoc Text. singularis in d. c. venerabilib. §. 1. quem ad hoc adnotarunt ibi Dom. & Franc. in c. 2. de testib. cogen. col. pen. quorum opinio eam rationem habet, quod iudex secundum processum iuste contumacia per eum præsumpta, excommunicauerit legitime citatum, ad iudicium non accedente: atque idè ligat excommunicatio. idem notant Innoc. & Abb. in cap. P. & G. de offic. delegat. col. 4. Bald. in cap. quod translationem, de offic. delegat. gloss. in c. quisquis. 4. q. 5. in verbo, occurreret. & esse communem hanc opinionem fateretur Anton. in dict. cap. 2. quidquid dixerit Host. & Abb. ibid. nam & si iudex errauerit in excommunicationis censura, eam iniuste pronunians, adhuc excommunicatione ligat, & absolutione indiget: licuti & nos superius explicauimus, §. 7. n. 5.

Sed & si excommunicatus pro manifesta offensa non sit ante realem satisfactionem absoluendus, id procedit, vbi satisfactio potest ab excommunicato exhiberi. Idcirco quoties satisfactio spiritualis est, vel eius conditionis, vt ab excommunicato præstari non possit, nempe collatio beneficij, receptio in canonicum, & his similia; tunc priùs est excommunicatus cum sufficienti cautione absoluendus, quam satisfactio præstetur. quod notat gloss. in *verb. emenda.* in cap. solet. sup. isto titulo. quam DD. inibi sequuntur, Felin. in cap. cum contingat, col. 1. de officio deleg. gloss. Innoc. Abb. col. vlt. & DD. in c. pro illorum. de prebend. Text. in cap. ex publico. de conuers. coniugat. & ibi Panorm. 2. col. dicens hanc opinionem communem esse, quæ est omnino memorie commendanda ad intellectum earum constitutionum, quas modo adduximus de manifesta offensa.

Tertium, quod in absolutione ab excommunicatione seruandum est, palam exponitur in dict. cap. à nobis. in 2. nempe solemniss forma cum psalmo & oratione; quemadmodum dicti auctores explicant. ex quibus & alia petenda sunt, quæ ad hunc articulum attinent.

Priùs verò quam aggrediar, & exponam quis possit iure ordinario ab excommunicatione absolue, aliquot hic adnotabo quoad eos, qui ex iulibet, aut litterarum Apostolicarum priuilegio possunt ab excommunicatione, & aliis peccatis absolui à quocumque per eos eligendo sacerdote, etiam si hi casus sint huiusmodi, vt nullus præter Papam, vel Episcopum absolue ab eis possit.

Primum illud est obseruatio dignum, quod † si quis huic sacerdoti confessio, qui poterat ab omnibus peccatis reseruatis absolue & à censuris, ita peccata confiteatur, vt omittat per obliuionem ei confiteri peccatum aliquod, cuius absolutio sit reseruata, vel cui accesserit excommunicatio: & absolutionem generalem à peccatis, & censuris obtinuerit: absolutus omnino censetur ab excommunicatione, & à peccato illo quod per obliuionem omiserat confiteri. & licet peccatum illud teneatur post eum in memoriam redierit confiteri, poterit absolui à quocumque sacerdote simplici, etiam si non habeat potestatem absoluendi à peccatis, & censuris reseruatis. hanc sententiam asserunt Angel. in *verb. confessio.* 1. q. 12. Syluest. in *verb. confessio.* 1. q. 19. eam tribuentes Paludan. in 4. sent. minimè citantes Paludani locum. idem tenent Gabr. in 4. dist. 17. q. 1. Adrian. de confessione. q. 4. §. si petas, vers. ex hoc sequitur. Mart. ab Azpilcueta in cap. consideret. §. cautus. num. 30. de pœnitent. dist. 5. hoc ipsum deducens ex Palud. in 4. sent. dist. 8. quest. 5. col. penult. opinor ipse doctissimum virum voluisse citare Paludani locum in 4. sentent. dist. 18. quest. 5. art. 3. vers. 4. cuius hæc sunt verba: Si ille qui absoluit, potuit ab omni sententia absolue, & noluit, tunc sufficit: quod si noluit ab omni, sed à quibusdam absolue, tunc nunquam valuit absolutio, quoad sententiam, de qua absoluens non cogitauit, nec absoluit, si cogitasset. de sent. excomm. cap. ex parte, & cap. officij. Si autem absolutus credat, quod si ille sciisset, quod nesciuit, nihilominus absoluit eum, debet se reputare absolutum ab omni. hæc Palud. qui de absolutione à censuris tantum loquitur. Syluest. autem, Angel. & Adrian. atque alij de absolutione à peccatis reseruatis tractant, & in specie dum Syluest. Paludan. refert tractantem de presbytero absolvente in articulo mortis à casibus reseruatis; planè insinuat locum Palud. in 4. sent. dist. 20. quest. 1. art. 2. quo in loco nihil addit de peccatis, aut censuris obliuatis, & à quibus expressim absolutio data non fuerit. Quamobrem ego constituendos esse censeo duos casus. Primum erit de peccatis, atque eorum absolutione. in quo censeo veram esse Syluest. Gabriel. & Angeli, Adriani, & aliorum senten-

sententiam. nam si quis confiteatur peccata sua confessione sacramentali ei qui potuit ab omnibus etiam referuatis absolvere, & per obliuionem omiserit confiteri peccatum vnum, vel duo ex referuatis, obrenta generali absolutione, censetur ita & ab obliuatis referuatis absolutus, vt satis sit ea postmodum memorie repetita cuiusque sacerdoti confiteri, licet is non habeat absoluedi ab illis potestatem. etenim absolutio sacramentalis hanc vim habet, quod & peccata obliuata tollit; hac tamen lege, vt sint demum confitenda, si memorie occurrerint, secundum communem omnium Theologorum sententiam. Huius autem prioris casus decisionem ipse nondum legi, nec potui apud Palud. locum inuenire, etiam si diligenter inquirere curauerim. Secundus casus versabitur circa absolutionem ab excommunicatione. nam in foro animæ si peccator penitens obliuatus fuerit confiteri aliquod peccatum cuius causa est excommunicatus, & absolutio referuata, & nihilominus generalem absolutionem obtinuerit, ab eo, qui potuit ab excommunicatione absolvere: absolutus equidem est a peccato illo, & ab excommunicatione, ea lege, vt id confiteatur cum in memoriam incidit, sacerdoti ordinario, etiam si is non possit ab excommunicatione absolvere. Huius conclusionis ratio ex eo deducitur, quod ab illo peccato per obliuionem omisso sacramentalis absolutio absoluit, & denique sacerdos ab excommunicatione, sine cuius absolutione minimè potuit habere locum absolutio sacramentalis à peccatis exhibitata: atque ita hanc opinionem probare conatur egregius Doctor Azpilcueta in d. n. 30. hoc ipsum explicans ex Ang. Syluest. Adriano, & Gabr. qui in hanc sententiam inclinant. nam Palud. etsi ab eo citeretur, non exponit hanc conclusionem, nec hunc casum explicat. quippe qui loquatur de absolutione tantum ab excommunicatione, que in iudicio exteriori foret cõcedi, de qua statim agendum erit. & sanè vbi in hoc secundo casu quis absoluitur à peccatis, & censuris, non est cur controuertamus de vi absolutionis ab excommunicatione: idem tamen respondendum est, quoties qui potuit absolvere à censuris recta intentione, qua proponit à necessariis absolvere, dixerit super penitentem; *Absoluo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: siquidem ex hoc à peccatis, & censuris absoluisse videtur, auctore Geslone 2 part. fol. 183. col. 1. c. confessio. & fol. eo. col. 3. c. excommunicationum. cuius decisionem ad hoc laudat, & exaltat Azpilcueta in d. n. 30.

Quid autem de illo ¶ dicendum sit, qui pluribus ligatus excommunicationibus absoluitur ab eo, qui potest omnes tollere, nec equidem expressim omnibus nominatis, sed vel indefinitè, vel ab vna earum aliis per obliuionem petentis absolutionem omisit? & questionem istam seclusa peccatorum absolutione tractat Palud. in d. q. 5. post S. Thom. & alios ibi. gl. & DD. in c. cum pro causa isto tit. & in c. ex parte. de offic. ord. cuius capitis titulus apud Palud. vitio librario mutatus est. Nos equidem, vt & obiter difficultatem istam expediamus, distinctè proponemus aliquot conclusiones, quid iure verius sit explicantes.

¶ Prima conclusio: Excommunicatus vnica tantum excommunicatione, pluribus tamen ex causis, non censetur ab excommunicatione absolutus, si in impetratione absolutionis causam aliquam tacuerit. Text. in d. c. cum pro causa. & c. officij. c. ex parte. vbi gloss. & DD. S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 5. & ibi Theologi. Regia l. 29. tit. 9. p. 1. Roman. cons. 326. quorum opinio vera est, quoties causa tacita fuit æque principalis ad excommunicandum: alioqui valet absolutio: secundum Abb. & Henr. in d. c. cum pro causa. DD. in Clem. 2. isto tit. Fel. in c. quod super. de fide instr. ad fin. ex quibus satis manifestè colligitur, etiam absolutionem validam esse in hoc casu, si causa, quæ expressa non fuerit minimè auertisset prælatum ab absolutione, licet expressim ei foret significata. quod & Palud. sentit in d. quasi. 5. col. vlt. tamen si ipse generaliter rem istam definierit.

¶ Secunda conclusio: Pluribus ligatus excommunicationibus, petens ab excommunicatione absolui, vnus tantum mentionem agens, non censetur à reliquis non expressis liber, etiam si indefinitè fuerit ab excommunicationibus absolutus. Refertur etenim hæc absolutio indefinita ad excommunicationem in petitione commemoratam, ex l. si de certa. C. de transact. gloss. in d. cap. ex parte. & in d. cap. cum pro causa. vbi Anton. Abb. Henric. & Felin. Anch. in d. Clem. 2. S. Thom. in d. art. 5. & probatur in eisdem canonibus, quorum in proxima conclusione mentionem fecimus. procedit autem hæc ipsa conclusio, etiam si absolutio ab excommunicatione generalis sit. nam ad expressam, & petitam tantum refertur: propter rationem d. l. si de certa.

¶ Tertia conclusio: Excommunicatus pluribus excommuni-

Dilacti Couar. Tom. I.

cationibus, vnica tantum absolutione ab omnibus absoluitur, si omnes fuerint absoluenti significatæ, & expressæ, arg. l. pluribus. ff. de acceptilat. Et hæc est omnium concors sententia in præcitatæ locis, de qua non est vterius controuertendum.

¶ Quarta conclusio: Qui potest excommunicatum ab omnibus absolvere excommunicationibus, vnica tantum absolutione omnes tollit: non tantum sibi expressam: vbi scientiam habens omnium excommunicationum indefinitè excommunicatum absoluit. Hoc sanè ex ipsius absoluentis mente præsumpta: quemadmodum notat Henr. in d. c. cum pro causa. Ioan. in summa confessor. tit. 33. q. 120.

¶ Quinta conclusio: Pluribus excommunicationibus ligatus, ab omnibus, etiam vnica tantum expressa in petitione, absolutus censetur, quoties qui absoluit, ita generaliter absoluit, vt dixerit: *Absoluo te ab hac excommunicatione, & ab omnibus aliis, quibus ligatus es, quarum nec meminero, nec memoriam habes*. ea enim est absoluentis mens, vt & ad omnes alias excommunicationes vellet absolutionem extendi. ita in specie Henric. & Ioan. in summa confessor. in odò citati adnotarunt.

¶ Sexta conclusio: Absolutio indefinita ab excommunicatione, exhibitæ ei, qui pluribus est excommunicationibus ligatus, vnica tantum in petitione nominatim expressa, etiam quoad alias sufficit, quoties verisimili cõiectura præsumi poterit absoluentem & à tacitis excommunicationibus nihilominus absoluturum, si earum scientiam habuisset. ita visum est Palud. in 4. sentent. distinct. 18. quest. 5. col. penult. vers. quartus. hæc verò conclusio omnino præmittunt in absolvente potestatem absoluedi ab omnibus excommunicationibus: alioqui nulla posset contingere dubitatio. Deinde constat, necessarium esse, quod pluribus excommunicationibus ligatus, pluribus absolutionibus, vel vnica ab omnibus absoluitur. gloss. in d. l. cum pro causa. per Text. ibi. & est communis opinio, quam tenent omnes in hac resolutione citati.

¶ Septima conclusio: ¶ Absolutio ab excommunicatione, 14 obrenta ex falsa causa, est nulla: nec prodest excommunicato, probatur in c. officij. de sent. excom. & in d. c. cum pro causa. gloss. communiter recepta in d. cap. ex parte. de offic. ord. Text. in d. l. 29. tit. 9. part. 1. notant D. Thom. & alij in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 5. nec est in hac conclusione aliqua dubitatio, quæ possit iure eam improbare, aut dubiam reddere, præterquàm quod gl. in d. c. ex parte. conatur cõstituire differentiam inter excommunicationem & absolutionem in specie huius quæst. vt excommunicato lata ex falsa causa valida sit, & ligor: absolutio verò ex falsa causa præstita minimè absoluat: inò nulla sit. Prior huius distinctionis pars probatur in c. 1. 11. q. 3. & in his locis, quibus traditur excommunicationem iniustam ligare, validam esse, & absolutione indigere, quod nos tradidimus hac in relectione, §. 7. n. 7. atque in specie de excommunicatione lata ex falsa causa idem notat gloss. in c. 1. sup. isto tit. in verb. propter. quarum opinio communis est, secundum Curt. conf. 20. dub. 2. col. 3. notant Doctores in d. c. ex parte. Posterior pars constat in d. c. officij, & similib. Sed Panorm. in d. c. ex parte. hanc differentiam reprobatur, asseruans absolutionem ex falsa causa præstitam, validam esse, si absolvens habeat animum absoluedi: non obstante falsa causa: licet iniqua sit absolutio: sicuti constat ex cap. venerabilibus, §. sanè. isto tit. cuius hoc in §. mentionem fecimus: iuribus censet Panor. excommunicationem ex falsa & iniusta causa latam minimè ligare, si excommunicator non habuerit ligandi intentionem: quod præsumi debet, quia is purabat causam veram esse, alioqui non excommunicaturus, si sciret eam falsam fuisse. quod notat & Cardin. in d. c. ex parte. 4. opposit. Curt. in d. conf. 20. Fel. in c. quod super. de fide instrum. col. penult. qui nullam admittunt differentiam inter excommunicationem, & absolutionem. idem Card. in rap. c. perpendimus, extr. eo. tit. num. 22. quo in loco fatetur, priorem partem huius distinctionis ab omnibus receptam esse: tenet tamen contrariam, asseruans, excommunicationem latam ex falsa causa non tenere, sed nullam esse. idem ipse Card. sentit in d. cap. ex parte. tandem Panorm. & Felin. in præcitatæ locis in hanc videntur conuenire opinionem, vt distinguenda sit excommunicatio iniusta ab excommunicatione lata ex falsa causa. nam excommunicatio iniusta ligat, & tenet, donec absoluator ita excommunicatus propter excommunicantis intentionem, non sic excommunicatio ex falsa causa: siquidem hæc nulla est, nec quemquam ligat ob deficientem excommunicatoris intentionem, & consentum ad excommunicandum. qui quidem defectus constat ex l. 1. C. de falsa caus. adiect. legat. l. demonstratio. §. vlt. ff. de cond. & demonstr. hoc

ipsum censere Host. & Abb. in c. 2. de test. cog. quorum meminimus in hoc ipso §. vers. illud verò omittendum non est. idem in absolute respondendum erit secundum horum DD. sententiam.

Ego sanè veram esse cenfeo communem opinionem, quæ asserit, excommunicationem ex falsa causa latam validam esse, & absolute indigere eo quidem modo, quo & excommunicatio iniusta ligat, & absolute indiget: quod superius explicuimus §. 7. n. 5. & seq. eandem opinionem communem tenet Rota in nouis, 399. ad cuius probationem in primis illud animaduerto, ex opinione contraria maximè improbari receptissimam illam sententiam, qua traditum extat, excommunicationem iniustam ligare, & ab ea petendam fore absolute. nam excommunicatio lata ex falsa causa, quæ tamen errore manifestum in ea sententia expressum non contineat, iniusta est, non autem nulla, quemadmodum notatur in c. per tuas. de sent. excomm. vbi est de hac re textus optimus, quem ita intellexit gloss. ibidem communiter approbata. quòd si excommunicatio secundum acta processus manifestè falsam causam haberet, esset notoriè iniusta: & idè nulla, c. inter ceteras. de re iud. vbi Abb. & Fel. n. 5. idem Abb. in c. Odoardus. col. vlt. de solut. idem Abb. in c. ab excommunicato. col. 3. de rescript. Syluest. in verb. excommunicatio. 2. col. 2. & Caietan. 2. 2. q. 70. art. 4. quamuis in hoc gloss. in verb. errorem. & ibi Panormit. in d. c. per tuas. contrarium teneant. igitur sit satis excommunicatio ex falsa causa lata, quæ nec euidenter falsa est, nec errorem expressum continet, iniustam esse, non nullam: & ea ratione ligare, donec detur ab ea absolute.

Secundò est animaduertendum, excommunicationem latam ex causa, quæ falsis testibus probata sit, aut falsis instrumentis, non esse nullam, sed iniustam; hoc enim regulare est, quòd sententia ita lata sit iniusta, licet non sit nulla. Text. in d. l. diuus. ff. de re iudic. vbi gloss. Barr. & Doctores, gloss. in l. qui agnitis ff. de except. quam sequuntur ibi Doctores communiter, vt fatetur Socin. eam approbans. Felin. item post Abb. & alios in c. licet. de probat. n. 35. & ibi gloss. in verb. opponi. Eandem opinionem fatetur communem esse lason in d. l. diuus. col. pen. quam etiam tenent Abb. & alij in cap. cum venerabilis. de except. & licet contrariam sententiam, quòd hæc sententia sit nulla, tenuerint gloss. in d. c. cum venerabilis. in fine. & ibi Hostiens. ac Dec. num. 31. Cuman. in d. l. diuus. & ibi Zasius. idem Zas. lib. 1. singul. respons. cap. 13. Alciatus in l. si falsis. C. de transact. disputat idem Dec. in d. c. licet. n. 21. quibus ad huius questionis resolutionem addenda est Regia l. 2. tit. 26 part. 3. satis est prædictam communem sententiam admissam passim fuisse: præsertim quia potest contingere falsitas testium, aut scripturæ abique dolo producentis eos in iudicium.

Tertiò his accedit, quòd excommunicatio potest ferri ex falsa causa testibus minimè falsis probata: qui quidem memorie lapsu, aliavè ratione decipi potuerunt, & falli: existant tamen se verum dixisse, & verum esse eorum testimonium. quo casu sententia dubio procul nulla non est, licet possit dici iniusta, secundum rei veritatem, non secundum acta causæ.

Quartò ad hæc facit. nam & veris scripturis potest quis falsa ex causa excommunicari, si nondum produxerit, nec probauerit id, ex quo causa illa, quæ alioqui contigisse præsumitur, & digna excommunicatione censetur, vel cessauerit, vel iustissimam excusationem habeat. hæc verò excommunicatio, quod nemo in dubium reuocabit, nulla non est, imò iniusta secundum acta causæ, licet iniusta ex rei veritate; & tamen ex falsa causa lata fuit. est igitur attenda communi resolutione distinguendum, an excommunicatio sit nulla: & tunc non ligat. an sit iniusta: & eo casu ligat, donec absolute ab ea fuerit concessa: etiam si ex falsa causa lata fuerit.

Quintò, si ad vim excommunicationis, vt ea ligare valeat, donec absolute detur, est inspiciendus animus, quem ad excommunicandum iudex haberet, si certus foret de innocentia excommunicati, nusquam ferè locus erit communi opinioni, quæ asserit excommunicationem iniustam, quæ tamen nulla non sit, ligare, & absolute indigere; sæpissimè enim excommunicatio iniusta est, quia iudex vel testibus, vel scripturis, aut falsa præsumptione fallitur, & ad excommunicandum inducitur: alioqui non excommunicaturus, si certus esset de innocentia excommunicati. & profectò tunc tantum excommunicatio iniusta ligaret, cum iudex certus de innocentia rei ipsum excommunicaret animo excommunicandi. & tamen in hac specie Fel. post Abb. in cap. 2. de testib. cogend. n. 6. censet, nullam esse sententiam excommunicationis propter manifestum errorem iudicis. Quorum opinio falsa est, si referatur ad iudicis voluntatem

quoad ipsum manifestè iniquam: procedet tamen vbi error hic esset ex actis causæ admodum manifestus: sicuti ex c. inter ceteras. de re iudic. paulò antè adnotauimus.

Postremò communis opinio maximam rationem habet ex eo, quòd ei contraria plurimum detrahit Ecclesiasticæ disciplinæ: & deinde auctoritati Ecclesiæ admodum esset perniciosum, quòd quibus excommunicatis se liberum ab ea censura existimet ea occasione, quòd falsa causa deceptum iudicem in eum excommunicationem pronuntiasse causetur. quod quàm sit iurisdictioni Ecclesiasticæ aduersum, nemo non viderit.

Quibus equidem ad amissum examinatis deductur, absolute tionem ab excommunicatione obtentam ex falsa causa his modis, quibus diximus, & excommunicationem ex falsa causa quandoque pronuntiatam validam esse: ita quidem vt nulla sit in hoc differentia inter excommunicationem, & absolute tionem, quod præter auctores superius citatos tenet Rota in nouis, 399. sentit Innoc. in cap. sacro. in verb. alioqui. extr. isto titul. pauiter enim procedunt excommunicatio & absolute tio. cap. verbum. de penit. distinct. 1. notat gloss. in cap. inferior. 21. distinct. imò absolute tio ab excommunicatione etiam euidenter, & manifestè iniqua, atque iniusta, non erit nulla, sed tenebit, licet excommunicatio esset in hac specie nulla: quod fortassis poterit probari simili conclusione, quam de absolute tione præfata post appellationem hoc in §. explicuimus.

Igitur hæc septima conclusio tunc vera est, cum excommunicatus aliqua ex causa ea tacita, & alia expressa obtinet absolute tionem; manet enim ex priorè causa excommunicatus: quia ab excommunicatione lata ea ex causa nec bene, nec male fuerit absolute tus. idem erit quoties pluribus ex causis excommunicatus, vnica tantum expressa impetrat absolute tionem: manet enim adhuc excommunicatus ex causa tacita. ita sanè procedunt auctoritates ad septimam conclusionem adductæ, quod colligo ex eisdem locis: item ex Imol. & Felin. in d. c. quod super his. de fide instr. n. 13. qui latè questionem istam examinare conantur.

¶ Secundò illud in controuersiam incidere solet, an confessarius electus ex iubilæi, vel litterarum Apostolicarum, quas bullas dicimus, priuilegio, absolute re valeat penitentem ab excommunicatione contracta ex crimine hæresis? Et quibusdam fortasse videbitur huic sacerdoti hoc permillum esse, nam licet absolute tio ab excommunicatione iure canonico lata contra hæreticum sit Romano Pontifici specialiter reseruata: tamen in his litteris datur potestas absolute ndi ab his casibus, qui sunt Apostolicæ Sedi reseruati, exceptis quibusdam, quorum de numero hæresis crimen non est. idcirco exceptio regulam in contrarium firmat. l. quasitum. §. denique ff. de fundo instruit. l. nam quod liquide. §. vlt. ff. de penult. legat. Secundò ad hanc partem accedit, quòd licet in cap. quamuis. extr. cod. tit. permillum sit inferiori absolute re percussorem clerici ab excommunicatione canonis in quibusdam inibi expressis casibus: in eisdem tamen obtentum est ius absolute ndi permitti inferioribus ab excommunicatione iure Pontifici inscripta aduersus hæreticos, & alios, quorum absolute tio sit summo Pontifici excepta, & præseruata. Sic notat Abb. in cap. de cetero. isto tit. Felin. alios allegans in dist. cap. quamuis. ob eandem rationem: & propter auctoritatem Text. in cap. eos. sup. eodem tit. & est communis opinio, vt fatetur eam securus Syluest. in verb. absolute tio, 4. dub. 4.

Ego sanè contrariam sententiam veriore esse opinor, atque admonendos esse cenfeo sacerdotes, ne hæreticos, etiam penitentes, & magno cum cordis dolore crimen detestantes, ab excommunicatione absolute nt; imhi etenim visum est, eos quidem sacerdotes ex his iubilæis, & bullis non habere potestatem ab hac excommunicatione absolute ndi. quod sequentibus probabitur.

Primum ex eo, quòd commissio generalis absolute ndi ab excommunicatione, minimè comprehendit illam excommunicationem, cuius absolute tionem verisimili coniectura ipse delegans nequaquam in specie commississet. quod notat Florent. 3. part. tit. 24. c. 77. §. 1. cui suffragatur regula iuris, quæ docet, in generali concessione non venire ea, quæ quis non esset in specie verisimiliter concessurus, cap. in generali. de reg. iur. isto lib. vbi gl. allegat Text. optimè ad præsentem quæst. in c. frater noster. 16. q. 1. etiam ibi generalis commissio facta per Papam Legato non extenditur ad causas fidei. sic in hac specie, quam tractamus, non est præsumendum Rom. Pontificem his generalibus commissiõibus absolute tionem ab excommunicatione pro hæresis crimine indicta his delegare, quibus in specie minimè delegasset.

Secundò ad hoc ipsum conducit quod scribit Felin. in cap. *Apostolica. col. 1. de exception. referens, absolutionem ab excommunicatione quacumque, per Romanum Pontificem concessam ei, cui fit alicuius beneficii Ecclesiastici collatio, non habere effectum quoad excommunicationem ex causa hæresis iure Canonico impositam: quia ea non censetur sublata per prædictam absolutionem: & testatur Felin. ita expressim decisum fuisse ab Innocentio VIII. per regulam quamdam Cancellariæ ab eo statutam.*

Tertiò, etiam si in his Iubilæis, & litteris quidam casus excepti sint, & regulam in contrarium firmam efficiant: tamen casus illi excepti ad eis similes extenduntur. Text. celebris in cap. *cum dilectæ. vbi Abb. & Dec. de confirm. vtil. vel inutil. & in cap. ad audientiam de cler. non resid. Bald. per Text. ibi, in c. post translationem. de renuntiat. Abb. in c. cum omnes. col. 6. de constit. gloss. in l. 1. C. de condict. indebit. & in l. vlt. C. de reuoc. don. tradit Alexandr. in cons. 145. col. 2. lib. 7. Felin. in c. quoniam frequenter. in princ. vi lite non contestat. & in c. pastorali. in princ. de rescript. Dec. cons. 284. col. 2. Ioan. Lup. in rub. de donat. inter virum & vxor. §. 16. n. 10. quòd si quis in hac controuersia expenderit casus, qui excipiuntur in his bullis, & Iubilæis, planè competerit ratione maiori, & hunc casum hæresis ex mente Romani Pontificis exceptum censeri. quomobrem cessat prima ratio pro contraria opinione superius adducta.*

Non obicit secunda ratio ex intellectu *c. quamuis.* nam etsi in articulo mortis non possit esse dubitatio, in aliis tamen casibus in eod. cap. expressis, Innoc. Anchar. Card. Abb. & Rauenna contrarium tenent, asserentes, illum Text. non procedere in aliis excommunicationibus, quarum absolutionem Papa sibi excipit, sed tantum in excommunicatione lata in percipientes clericum. si tamen vera communis opinio, profectò minimè potest ad hanc quæstionem adduci: quia illa tractat de extensione facultatis iure communi concessæ: nos verò in præsentī casu agimus de extensione priuilegij extra ius commune dati. quod plurimum refert, vt constat ex notatis per Fortun. in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de liber. & posthum. col. 70. Felin. in c. postulasti. de rescript. num. 13. Oldrad. cons. 9. Panormit. in c. ex parte. de decim. & præterea manifestum est, in d. c. quamuis. tractati de absolutione ab excommunicatione concedenda per Inferiorem à Principe, quoties excommunicatus aliqua ex causa iusta impeditur accedere ad Roman. Pontificem pro absolutione obtinenda. vnde mirum non esset, si decisio illa extenderetur ad omnes casus, in quibus adest eadem ratio, & datur idem impedimentum, at in præsentī quæstione non est excommunicatus impeditus ad summum Pontificem accedere: atque ideo non aequè procedit argumentatio ex illo cap. adsumpta. Quis autem absoluerit valeat ab excommunicatione hæresis causa inflicta, nos explicuimus in reg. peccatum. 2. part. num. 5. de reg. iur.

16 ¶ Tertiò circa idem dubitatur, si an absolutio ab excommunicatione, etiam damno soluto, & præmissa satisfactione, obtenta ex vi Iubilæi, aut bullarum Apostolicarum ab ipso confessario in foro conscientie, obtineat, ac prosit excommunicato in iudiciali, & exteriori foro? & ni fallor, ipse cenfeo, hanc absolutionem minimè in foro exteriori iudiciali admittendam fore, nec eam excommunicato prodesse quoad exterioris iudicij effectus, nisi in litteris Apostolicis dictum sit, quòd ea etiam in iudiciali exteriori foro vim obtineat, ac fit admittenda. plurimum etenim detrahitur auctoritati iurisdictionis Ecclesiasticæ fori exterioris, si publicè excommunicatus, & denuntiatus, secrete per sacerdotem ab eo ad confessionem electum absoluat, & ea is absolutione obtenta ingerat se diuinis quasi in cõtemprium iudicis, qui eum excommunicauit, cui quidem iudice congruè satisfactum non est, etiam si excommunicatus, qui iudici parere recusauit, damnum parti lætæ restituerit.

Hæc deinde opinio probatur, quia in his Apostolicis litteris quibusdam casibus expressum est, absolutionem à confessario datam in foro item exteriori prodesse, & reum innumem efficere. Igitur in aliis casibus ab argumento specialis concessionis absolutio tantum in animæ iudicio proderit: cum manifestè distinguere velit Pontifex summus forum interius ab exteriori.

Ad hæc facit, quòd forum conscientie & animæ plurimum differt à foro exteriori. siquidem plures traduntur passim differentie, maxime in c. quia plerique. de immun. Eccles. s. fil. de rescript. c. que in Ecclesiis. de constit. Bart. in extra. ad reprimendam. ver. denuntiationem. ergo absolutio in conscientie foro obtenta non prodest in exteriori iudiciali foro.

Quartò hoc ipsum constat vel ex eo, quòd absolutus in animæ iudicio, etiam penitentia peracta, potest in exteriori foro accusari & puniri. gloss. in c. de his. de accusat. cuius opinionem ipse probauit latius lib. 2. vartar. Resolutio. c. 10. n. 3. cum prior examinatio in conscientie iudicio præcipue fiat ad penitentiam & satisfactionem diuinæ offensæ: posterior autem ad publicam vindictam, & Reipublicæ satisfactionem.

Quintò his accedit stylus verustissimus Romanæ curiæ, qui obtinet, quòd Romanus Pontifex non consuevit per Iubilæum, aut bullas confessariis sacerdotibus committere ea, quæ forum contentiosum concernunt, sed tantum ea quæ ad penitentiam forum, & conscientie purgationem spectant. huius styli meminit Paulus Parisius in cons. 67. num. 22. lib. 4. & deinde Ludouicus Gomez. in reg. Cancellar. de non iudicando iuxta formam supplicationis, quest. 14. n. 3. commemorans vsum sacre penitentie apud Rom. curiam. Nam quoties petitur quid ad conscientie forum, & iudicium animæ interius pertinens, id negotium confessario committitur, vt id expediat nullis testibus adhibitis, litteris statim post eius perfectam actionem laniandis, & dilacerandis. Nec vlla fit tunc compositio cum Romanæ curiæ Datario, pecuniaria quidem: quæ fieri solet, & fit, quoties quoad iudicium exterioris, & contentiosum aliqua dispensatio, simile ve negotium in Romana curia expeditur. hæc planè Gomez. vt hinc Lector percipiat quid referat, Apostolicas litteras dari quoad forum animæ, vel quoad iudicium exterioris, & forum contentiosum. Huic opinioni plurimum suffragantur ea, quæ in eadem ferè controuersia tradit Anron. Cordubens. in tract. de indulgentiis, quest. 40.

His rationibus animum induxi meum, vt hanc opinionem in hac quæstione probarem, facillimè admissurus cuiuslibet sanioris sententiam, & quæ his probationibus exclusis, fortioribus & melioribus constet. etenim in re dubia nequam decet semel conceptis opinionibus ita contumaci animo adherere, vt doctissimorum virorum iudicia recusare nitamur.

§. D V O D E C I M V S.

De absolutione ab excommunicatione.

S Y M M A R I A.

- 1 Absolutionem simplicem petens, an videatur fateri se excommunicatum esse.
- 2 Absolutio ab excommunicatione hominis, à quo possit concedi.
- 3 Episcopus an possit absolueri excommunicatum à Prælato inferiori.
- 4 Absolutio ab excommunicatione iuris, & canonis, ab Episcopo regulariter dari potest.
- 5 Sacerdos parochialis an possit absolueri ab excommunicatione maiori lata à iure.
- 6 Absolutio ab excommunicatione minori pertinet etiam ad presbyterum parochialem.
- 7 Absolutio ad cautelam, quando sit concedenda.
- 8 Absolutio ad cautelam, à quo iurice dari possit: & an à iudice legato Apostolico.

IN hoc tandem tractatu de absolutione excommunicationis breuiter agendum est, quis possit iure ordinario ab excommunicatione absolueri. qua in re duo sunt examinanda. Primum equidem de excommunicatione maiori: secundum de minori. & ad prioris partis intellectum distinguere oportet absolutionem simplicem ab absolutione, quæ ad cautelam concedi solet, & inde nomen habet: sicuti iam in hac relectione distinximus obiter §. 7. n. 7. vers. quarta conclusio. est enim absolutio simplex ea, quæ petitur & datur ab excommunicatione, quæ vel iuste, vel iniuste vim habuit, & excommunicatum censuræ vinculo affecit, ac ligauit. idcirco necessaria est omnino, & præmittit excommunicationem præcessisse, ac ligasse. qua ratione solet disputari, si an petens absolutionem simplicem, videatur fateri se excommunicatum esse: & idem in eo dubium erit, qui absolutionem excommunicationis postulauit: cum in dubio ea petitio de simplici absolutione sit intelligenda: vt in d. §. 7. diximus, & quibusdam visum est, petentem absolutionem ab excommunicatione non fateri, se excommunicatum esse. quod probatur auctoritate gloss. in c. exhibitæ. de homicid. in verbo. veniam. quæ asserit, petentem veniam alicuius delicti, non fateri se deliquisse. quam sequuntur Abb. Card. & DD. ibi. idem Card. & Abb. n. 22. in c. venerabilem. de elect. dicit esse singularem Alex. in l. 1. in princ. col. 1. ff. de noui operis nuntio. qui & in hac specie absolutionis ab excommunicatione idem sentire: & tenent præterea Innoc. in cap. cum dilectus. col. 3. de ordin. cogniti. Card. in c. perpendimus. col. vlt. s. si sit. Felin. in c. litteras. n. 19. de presumpt. idem Felin. in c. Apostolica. de except. c. penult. Rota in antiquis 330. Iason in l. decem. num. 48. ff. de verborum obligation. quorum opinio eam rationem habet, quòd petens absolutio-

nem istam ex humili corde ad cautelam videatur eam petiisse propter dubium aliquod, quo eius animus vexatur, an sit excommunicationis censura ligatus: atque ideo ex hoc non debet adsumi eiusdem confessio ad probationem, quod verè sit excommunicatus: quemadmodum ex proximè dictis apparet. quidquid autem sit de hac controuersia: minimè probat hanc opinionem gloss. in d. cap. exhibita. cum ea tractet de venia, quæ petitur ad cautelam: quo quidem casu manifestum est petentem hanc veniam non fateri se deliquisse. imò contrariam sententiam, quod petens absolutionem videatur fateri se excommunicatum esse, tenent Bartol. in dict. l. decem. col. vlt. gloss. in verb. postulat. & ibi Hostiens. per eum Textum in d. c. venerabilem. & post eum Imol. idem Imola, Præposit. & Franc. in c. ad præsentiam. de appellatione. Ioan. Faber in §. vlt. Institut. de ingenuis. quorum opinio communem esse fatetur Præposit. in d. cap. ad præsentiam. & his primum suffragatur Text. in d. cap. venerabilem. qui tamen mihi non ita fortis esse videtur, vt quidam existimarunt. nam præter alias responsiones. quæ à Panorm. traduntur, ipse video in illius cap. responso non ceteri probatam excommunicationem esse sola petitione absolutionis, sed ex ipsius facti veritate, quam ipse Romanus Pontifex refert, & in adiniculū, & maiore vim cōmemorat, ipsum reum cognouisse, latam à Sede Apostolica excommunicationem, dum absolutionem petiit per nuntium, quasi minimè negare potuerit, imò cognouerit, quæ contra ipsum acta fuerant, & erant planè manifesta. secundo his accedit, quod liberatio præmittit obligationem d. l. decem. cap. 2. ad dissoluendum. de despons. impub. ergo absolutio supponit excommunicationem: & eam petens fatetur, se excommunicatum esse. sed hæc ratio non omnino probat: siquidem hæc argumentatio procedit à quadam præsumptione, quæ iure deducitur ad id, quod contrarium præcesserat ex eo, quia illud tollitur: non quòd verè semper constet, nisi in naturalibus, & certis naturaliter. etenim si verè abicissa est Petro manus, sequitur omnino, & verè, Petrum habuisse manum. at in his, quæ natura certa non sunt, sed iure inducta, non constat argumentatio ex priuatione ad habitum, nisi præsumptione; liberatio siquidem instituta est ad tollendam obligationem: nec tamen naturali certitudine constat, eam semper fieri obligato: possibile sanè est, quòd facta sit non obligato. verum quia ius præmittit eam quoad tollendam obligationem ad hunc effectum eam inducens; oritur argumentatio præsumptione quadam sufficiens, non autem omnino certa, quòd liberatus prius obligatus fuerit. sic denique non est probata verè & plenè, sed præsumptione quadam iuris excommunicatio ex eo quòd quis fuerit ab ea absolutus. ita ipse colligo ex his, quæ late tradidit Bart. & DD. in d. l. decem.

Tertiò opinioni Bartoli patrocinatur, quòd appellatione absolutionis in dubio de simplici est intelligendum, gl. in c. capitulum. de rescript. cuius non mentionem fecimus in d. §. 7. igitur petens absolutionem ab excommunicatione, simplicem petere videtur: quæ tamen non datur, nec dari solet, nisi his, qui sunt excommunicatione ligati. sed & hæc ratio eandem responsonem habet, quam præcedens, præsertim quia, etsi verum sit, semel excommunicatum, necessariò indigere absolutione (cum aliter excommunicatio tolli nequeat) non tamen ex contrario sequitur, absolutum ab excommunicatione, fuisse excommunicatum, etiam si absolutio fuerit simplex: cum plerumque solet peti ad tutiorem animæ salutem, & in dubio, an sit quisquam excommunicatus, c. illud. de cleric. excomm. ministr. Quamobrem ipse arbitrator, duo vel tria esse omnino hic separatim adnotanda.

Primum illud mihi satis probabile est, quòd per absolutionem, etiam simplicem, minimè probata sit excommunicatio. idque verum esse censeo secutus Rotam in antiquis 330. nam etsi absolutio necessaria sit ad tollendam excommunicationem, cum verè ea præcesserit: non tamen hinc adsumi debet efficax probatio, quòd excommunicatio præcesserit, si de ea non aliter quam ex absolutionis præsumptione constat.

Secundò obseruandum est, minimè fateri se excommunicatum fuisse, qui obicienti excommunicationem responderit, se absolutionem obtinuisse. hoc probatur ex reg. exceptionem. de reg. iur. & c. cum venerabilis. de except. non enim fatetur exceptionem obiciens: maximè, quia hic non fatetur à se petitam fuisse. hoc ipsum in specie notat Bart. communiter receptus in dict. l. decem. deinde idem constat ex eo, quòd per absolutionem excommunicatio probata non sit, vt modo asseuerauimus.

Tertiò, si quis absolutionem simpliciter petat, aut absolutionem simplicem postulet, non videtur verè fateri se excommu-

natum: tamen ex hac petitione præsumi possit quædam excommunicationis confessio, & quandoque vera ipsius excommunicationis, ac legitima probatio ex vi confessionis expressæ. etenim vbi quis asserat, se excommunicatum fuisse, dicat tamen iniustam esse excommunicationem, planè fatetur petens ab ea absolutionem, excommunicatum esse: cum, vt superius respondimus, excommunicatio iusta ipsum excommunicatum ligauerit, & censura vinculo affecerit. at si simpliciter petierit quis absolutionem ab excommunicatione, non poterit inde adsumi certa confessio excommunicationis, sed tantum præsumpta, quæ in rebus maximi præiudicij probationem plenam absque aliis adiniculis non constituet. aque ita contrarias hac in questione sententias conciliandas esse opinamur.

¶ Quis autem possit absolueri ab excommunicatione maiori per simplicem absolutionem, duas continet partes; quarum prior de excommunicatione lata ab homine: posterio de lata à iure tractabit. in priori specie regula est constituenda, vt is possit ab excommunicatione absolueri, qui eam tulit, vel eius superior, vbi superioris ac iudicis partes potest exercere, nõ alius, sic etenim Episcopus absoluit ab excommunicatione per eum lata: vel Archiepiscopus in casibus, quibus iurisdictionem propriam exercere valet inter subditos suffraganeorum: aut denique ipse Papa, Text. in c. per tuas. c. sacro. extra. isto tit. c. venerabilibus. in princip. & in totius cap. rescriptis. eod. tit. notant ibi DD. S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 5. & ibi Palud. q. 5. art. 2. late Syluest. in verb. absolutio. q. 1. notab. 2. Hostiens. in summa huius tit. §. de excommunicationis absolutione.

¶ Imò poterit & Episcopus absolueri ab excommunicatione eum, quem Prælatum inferior excommunicauerit: & licet iniqua sit hæc absolutio data non requisito ipso excommunicatore, valet tamen, & tenet, quia iurisdictionem habet Episcopus ad absoluendum. quod notat gloss. vlt. in c. cum ab Ecclesiarum prælatis. de offic. ordin. quam sequuntur ibi Abb. Imol. & Doctores alieuerantes hanc opinionem communem esse. Eandem sequitur Bald. in l. si vt proponi. in 1. c. quomod. & quand. ind. col. vlt. iurisdictionem etenim cōpetens in aliqua Diocesi Prælati inferiori, ita est accipienda, vt minimè priuet Episcopum ordinaria iurisdictione, quam habet, sed ei accedat, vt aiunt, accumulatiuè, ad hunc effectum, quòd Prælatum inferior possit hac iurisdictione uti, sicut & Episcopus; sique inter eos præuentioni locus, quam opinionem sentit, ac præmittit gloss. in d. c. cum ab Ecclesiarum prælatis. notat Abb. in cap. dilecti. in 3. de appellat. col. 3. & idem Abb. Imol. & Bald. paulò antè citati, quorum opinio communis est: vt constat ex adductis per Felin. in cap. pastoralis. in princip. de offic. ord. & fatetur Carolus Ruin. in consil. 7. n. 6. lib. 4. cui suffragatur Text. in cap. per hoc. de heret. isto lib. & in l. vlt. c. de iurisdic. omnium iudic. Bartol. per Text. ibi, l. 1. c. de offic. presc. vrb. notat Panorm. in cap. ceterum. de iudic. ad idem optimus Text. in authent. de defensor. ciuitat. in princip. tamen aduersus hanc opinionem communem plures teneant, quos refert & sequitur Dec. in dict. c. ceterum. n. 5. & Carol. Ruin. in dict. consil. 7. præcipue opinionem communi contrariam tenet gloss. in dict. cap. pastoralis. in princip. maximè in iurisdictione per præscriptionem acquisita, quidam existimant ex ea gloss. quòd ea competat inferiori Prælati, qui præscripsit in priuationem & exclusionem Episcopi. Quod probari videtur in cap. auditus. de rescript. vbi Panorm. hoc tenet, 2. col. idem Panorm. in c. irrefragabili. §. excessus. col. 1. eum Text. ad hoc inducens. de offic. ordin. eandem sententiam sequuntur idem Abb. & Felin. col. 3. in dict. cap. pastoralis. Franc. Balb. in tract. prescript. 5. part. prin. 1. part. quest. 11. Cald. conf. 2. de prescript. & tamen etiam in iurisdictione per præscriptionem quæ sita, quòd ea priuatiuè non competat, sed accumulatiuè, probare conantur, & verum esse censent Ioan. And. Hostiens. Ant. & Imol. in d. c. pastoralis. quorum opinio propter auctoritatem tantorum virorum seruabitur in praxi, vt testatur Panorm. ibi. & profectò magis communis est, si consideremus ea, quæ tradidit Henric. in eo. c. pastoralis. tamen in dubio procul præcedens, ac prior in hoc sententia sit admittenda; vbi præscriptio ita fuerit inducta, quòd Episcopus exercere volens propriam & ordinariam iurisdictionem, prohibitus sit à Prælati inferiori. Et hæc de inferiori iurisdictione habente, qui tamen Prælati sit secularis. Nam de Prælati regulari alia est obseruanda distinctio iuxta Text. gloss. & Doctores in cap. quarto. de offic. ordin. Abb. in cap. si quis contra clericum. in repet. num. 42. & in cap. cum contingat. n. 21. de foro compet. & in cap. cum ab Ecclesiarum prælatis. 3. col. de offic. ord. Nihilominus ipse dubiam esse opinor opinionem gloss. in d. c. cum ab Ecclesiarum Prælatis. quoad absolutionem excommunicationis,

tionis, tum propter ambiguum huius principalis quæstionis definitionem, tum etiam ex eo, quod præventio cognitionis causam ipsam ita deferat ad inferiorem Prælatum, ut eo cognoscente, nulla sit quoad eam causam apud Episcopum iurisdicção. *l. vbi caputum ff. de iudic.* sic in specie notat Palud. in 4. sentent. dist. 18. q. 5. art. 2. vers. 3. licet opinionem gloss. asserat communem esse secutus eam Sylu. in verb. absolutio. 2. in princ. idem tenet Ioan. in summa confessorum, tit. isto. q. 9. 4. Regia. l. 4. tit. 9. part. 2. & 1.

4. ¶ Absolutio verò ab excommunicatione lata iure ipso Pontificio, aut synodico petenda omnino est apud eum, cui constitutio ipsa eam referuauerit. Quod si ius ipsum nulli absoluteionem referuet: tunc regulatiter Episcopus absoluteuere poterit. Text. celebris in cap. nuper. isto. tit. quem ad hoc præter alios inibi idem ex eo colligentes, dixere singularem esse Card. ibi, Barb. in c. 2. de solut. & in c. 1. col. 5. de offic. deleg. notat Abb. in c. graue. col. vlt. de prebend. latè Felin. in d. c. pastoralis. §. præterea. de offic. ordin. idem Fel. & Dec. post Abb. in c. at sacerdoti. §. vlt. de iudic. notant & alij plures, quorum meminuit Henr. Bottaus de synodo. 3. part. art. 5.

Et procedit hæc communis opinio etiam in excommunicatione lata per constitutionem inferioris, confirmatam tamen per Romanum Pontificem: nam & ab hac poterit Episcopus absoluteuere. quod manifesta ratione deducitur. siquidem potest Episcopus absoluteuere ab excommunicatione lata per canonem Romani Pontificis: ut in d. c. nuper. apparet. Igitur & ab ea, quæ lata sit per constitutionem inferioris alicuius, etiam si ea constitutio fuerit confirmata per Romanum Pontificem. & in specie hanc extensionem probarunt Bald. in proemio, Rex pacificus, las. in l. more. col. 6. ff. de iurisdic. omnium iudic. Henric. in c. ex frequentibus. & ibi Card. 4. opposit. Abb. col. vlt. de instit. idem Card. in Clem. 1. §. si quis. q. 5. de rebus Ecclæs. Felin. in dist. cap. ex frequentibus. Quorum ratio communis est, & in hoc tendit, quòd confirmatio Romani Pontificis non tollat ordinariam iurisdicçãoem. c. 1. & 2. de confirm. vtili vel inutili. Nec obicit gloss. in d. c. ex frequentibus. verb. confirmantes. ut statim apparebit.

Secundo isthæc regula, quæ in d. c. nuper. traditur, etiam obtinet in excommunicatione lata per hominis, & iudicis sententiam, quæ generalis sit. Etenim absolutio potest ab Episcopo dari, si non fuerit alteri referuata. Quod in specie adnotauit Imol. in d. c. graue. col. 4. de prebend. licet sit sententia lata per Romanum Pontificem, quia cum generalis sit, in pluribus æquipollet canoni, & statuto, sicuti explicatur in c. a nobis. in 1. extr. isto. tit. idem quod Imola tenent Henric. in dist. cap. ex frequentibus. Idem Henric. post Hostiens. & Ioan. Andr. in c. excommunicamus. in 1. de hæretic. Quibus suffragatur Text. in d. c. ex frequentibus. quo in loco gloss. vltima sentit contrarium, quasi velit, non posse absoluteionem in hoc casu dari ab Episcopo, nisi specialiter ea sit Episcopo permissa, quemadmodum in eo capite expressim permissa fuit, & præterea Abb. in d. c. graue. Cardin. in d. cap. excommunicamus. & Felin. in dist. §. præterea. hanc opinionem, quam Imola tenuit, falsam esse censent, tenentes, Episcopum non posse absoluteuere ab excommunicatione lata per generalem sententiam hominis. idem notat Caietan. in verb. Absolutio ab excommunicatione. & Ioan. in summa confessorum, lib. 3. tit. 33. quæst. 86. Mihi potius placet prior sententia ob generalem permissiõnem Text. in d. c. nuper. Et quia admodum similis est generalis sententia statuto, aut Episcopali constitutioni. Nec viget auctoritas gl. in d. cap. ex frequentibus. ea etenim procederet, quando excommunicatio fuit lata ab homine, & confirmata per Romanum Pontificem; quia ab ea Episcopus absoluteuere non poterit, nec quisquam alius, quam ipse excommunicator: atque ita intellexere illam gl. Panor. ibi col. vlt. Rom. in conf. 387. & in d. §. præterea. à quibus libenter quæram, an loquantur in excommunicatione lata per hominis sententiam specialem: & huius absoluteio siue sit per Papam confirmata, siue non, ad neminem pertinet præter excommunicatorem. Aut loquantur in excommunicatione lata per generalem sententiam hominis: & tunc parù obicit potestati Episcopi ordinariæ confirmatio Rom. Pontificis. Nam si vera est opinio Imolæ, sicuti potest Episcopus absoluteuere ab excommunicatione lata per statutum confirmatum à Romano Pontifice, ita poterit ab excommunicatione lata per generalem sententiam hominis ab ipso Papa confirmatam: cum hæc simillima sint. Idcirco parum confirmatio Romani Pontificis hac in specie operabitur, siue sequatur opinionem Imolæ, siue contrariam. Qua ratione superest, quòd omissa opinione gl. in d. c. ex frequentibus. ibidem est text. satis vrgens pro Imolæ opinione. Et fortassis confirmatio Papæ in sententia speciali hominis hanc habet effectum, quòd

Didaci Couar. Tom. I.

tunc minimè admitti debeat dubia sententia gloss. in d. c. cum ab Ecclesiarum prælatis. cuius paulò antè meminimus.

Tertiò, hæc regula communis adeò vera est, ut Episcopus tantum possit absoluteuere ab excommunicatione iuris absoluteionem minimè referuantis, quòd sacerdos proprius curam animarum habens nequaquam valeat hanc absoluteionem à maiori excommunicatione cõcedere: sicuti notat gl. communiter inibi recepta in c. 2. de pœnit. & remiss. isto libro. Textus optimus in Clem. 1. de priuileg. in princ. & in extr. ag. 1. §. obseruent. eod. tit. de priuileg. inter communes. Panor. & Felin. in c. 2. & in c. nuper. extra. isto tit. Fel. in d. c. pastor. alus. §. præterea. col. 3. Imol. in c. ab excommunicato. col. 5. de rescript. Quorum opinio plures auctores habet ex iuris Pontificij professoribus, quos præter Fel. refert eos secutus Henr. Bot. in tract. de synodo. 3. part. art. 5. idem ex Theologis tenent Bitteren. in opere de excommunicat. & interdicit. Durandus in 4. sent. dist. 18. quæst. 4. art. 2. & Palud. ibi. quæst. 5. art. 1. Bitterensem secutus, idem tenent in excommunicatione lata per canonem Concilij generalis, aut Romani Pontificis. Huic opinioni adstriplatur, quòd absoluteio excommunicationis ad iurisdicçãoem fori exterioris pertinet, ut constat: quam sacerdos curam animarum habens nequaquam exercere potest: cum ea careat omnino. Nam pati iure censeri debent excommunicatio, & absoluteio. cap. verbum. de pœnitent. dist. 1. igitur & absoluteio non potest competere ab excommunicatione ipsi sacerdoti curam animarum habenti, vbi de maiori excommunicatione agendum est.

Contrariam sententiam in specie tenent Innoc. & Hostiens. in d. c. nuper. S. Thom. 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 5. Syluest. in verbo, Absoluteio. l. q. 5. Ang. eo. verb. §. 2. Ioan. in summa confessorum, lib. 3. tit. 33. q. 87. & est communis opinio, ut fateatur eam secutus Io. Maior in dist. 13. q. 2. dub. 3. quorum ea est resolutio, ut ab excommunicatione ¶ lata iure Pontificio, vel Episcopali, etiam si maior sit, possit sacerdos parochialis absoluteuere, nisi fuerit in specie alteri referuata. idem probat Palud. in excommunicatione lata per Episcoporum, & aliorum quorumcumque inferiorum constitutiones. Huic opinioni plurimum accedit Text. in d. c. nuper. nam etsi ea responsio loquatur in absoluteione ab excommunicatione minori: attamen ratio generalis illius Text. probat, parem esse potestatem absoluteuendi ab excommunicatione iuris, Episcopi scilicet, & presbyteri curam animarum habentis, ut si absoluteio à iure non sit alicui expressim referuata, competat Episcopo, vel presbytero Parochiali. vnde cum par sit ratio, constat presbyterum Parochialem posse, ut Episcopus potest, absoluteuere ab excommunicatione maiori lata per canonem, etiam Pontificium nulli referuantem absoluteionem, præteritum, quòd ab illius cap. responsio deducitur, & non aliunde communis Panor. & aliorum opinio. ideo in rigore disputationis satis defendi poterit hæc posterior Theologorù sententia: tamen cõmunis praxis priorem receperit, & possit contendi Text. in d. c. nuper. intelligendum fore in absoluteione ab excommunicatione minori quoad sacerdotem Parochialem, & quoad Episcopum in absoluteione ab excommunicatione maiori propter distinctionem iurisdicçãois.

¶ Excommunicatio minor regulariter tollitur absoluteione sacerdotis curam animarum habentis, & qui proprius est ipsius excommunicati presbyter. Text. in d. c. nuper. qui est ¶ intelligendus de excommunicatione minori lata à iure ipso, etiam Pontificio Sedis Apostolicæ. Quæ quidem opinio communis est in d. c. nuper. notat post alios summarum auctores Syluest. verb. absoluteio. l. 2. notab. & alij, quorum meminuit Henric. Bottaus in tract. de synodo. 3. part. art. 5. idem responderunt S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. vlt. & ibi ceteri Theologi.

Illud verò est obseruandum, an possit ab excommunicatione minori lata à iure absoluteuere sacerdos quilibet, etiam si non sit proprius ipsius excommunicati parochus: Nam Caiet. in opusculis, quæstione unica, de ministro pœnitentiæ in hanc inclinat sententiam, ut existimet, alium quam sacerdotem Parochialem absoluteuere non posse à minori excommunicatione, etiam ob peccatum veniale iure indicta. quia absoluteio excommunicationis iurisdicçãoem exigit, quam in hunc excommunicatum non habet alienus sacerdos: licet is possit alteri subditum à venialibus peccatis absoluteuere, ut communis docet opinio. deinde, licet concedamus, quemlibet sacerdotem ipso quidem iure diuino, vel humano habere iurisdicçãoem ad præstandam absoluteionem sacramentalem à venialibus peccatis, quod concedendum est: non inde sequitur necessario, eundem habere iurisdicçãoem ad tollendam excommunicationem minorem propter venialia peccata inflictam. Differt etenim multum absoluteio

li 3 solutio

solutio sacramentalis peccatorum venialium ab absoluteione excommunicationis minoris, quæ sacramentalis non est, & vinculum tollit distinctum à peccatorum, etiam venialium, culpa, & nexu, sicuti & absoluteio à peccatis mortalibus satis differt ab absoluteione excommunicationis maioris, cum absoluteio ab excommunicatione requirat iurisdictionem fori exterioris: absoluteio autem à peccatis exigit tantum iurisdictionem fori interioris & animæ. Quibus equidem rationibus communis sententia admittenda videtur adhuc in absoluteione ab excommunicatione minori, quæ peccati venialis ratione ligauit excommunicatum, vt is non possit absolui ab alio sacerdote, quam eo, qui propius sit. quod etiam comprobatur ex eo, quod frequentissimè minor excommunicatio iure indicta est ob veniale culpam: vt notatur in *cap. sacris. de his, quæ vi.* Et tamen hæc regula absoluteio omnium consensu constituta est, quod ab excommunicatione minori lata à iure absolueri non possit quilibet sacerdos: sed tantum is, qui curam animarum habet, & parochus est ipsius excommunicati. Nec me later, Martinum Àzpilcuetam virum qualibet laude dignissimum, Caietani opinionem improbasse in *cap. placuit. de penis. dist. 6. n. 25.* ratione profecto subtili, quam lector perpendat necesse est, vt in hac controuersia iustior, & verior sententiam eligat.

De absoluteione excommunicationis, quæ ad cautelam dari solet, illud est prænotandum, quod allegans, se iniuste fuisse excommunicatum, planè fatetur, excommunicationem eum ligasse: & ideò non est audiendus, donec absoluat: simpliciterque absoluitur seruata iuris Pontificij forma. At qui allegat excommunicationem nullam fuisse, quia lata post appellationem, & tunc errorem manifestum habere, & petat absoluteionem ad cautelam, absoluedus equidem est non simpliciter, sed ad cautelam. hæc probantur in *cap. solet. sup. isto tit.* & notantur in *cap. per tuas. extra eod. & in cap. cum contingat. de offic. delegat. conceditur autem hæc ad cautelam absoluteio ex quadam iuris benignitate, & gratia: cum excommunicatus absoluteionem minimè petat simplicem humiliter confessus, se excommunicatum: imò potius negat excommunicationem: atque ideò rigore quodam non erat absoluedus, sed admittendus ad probationem eius quod allegauerat: sicuti probatur in *d. c. cum contingat. & in d. c. per tuas.* quo in loco asserit summus Pontifex Apostolicam Sedem conficiisse, hunc ad cautelam absolueri. Sed iam hæc benignitas Sedis Apostolicæ ordinaria est, vt constat in dictis constitutionibus. & in *cap. venerabilib. §. sed si ex causa. isto tit.* quomobrem breuiter hoc in loco ad hanc quæstionem aliquot adnotabimus.*

Primum non tantum esse absoluteionem ad cautelam concedendam, cum excommunicatio dicitur nulla ex causa erroris intolerabilis, vel ex eo, quod lata sit post appellationem legitimam: sed & quoties nulla dicitur ex defectu iurisdictionis, aut ex aliis similibus causis, quæ nullam efficiant excommunicationis sententiam: cum eadem sit ratio secundum Ioan. Andream, Domin. 2. col. & Franc. col. 5. in *dist. cap. solet.* & est communis opinio, vt fatetur Abb. in *cap. Apostolica. de exception. colum. penult.* vnde dicens, excommunicationis sententiam nullam, & petens absoluteionem ad cautelam, non tenetur in specie causam nullitatis exponere: quemadmodum norant Domin. & Franc. *colum. 5. in dist. cap. solet.* sentit Rota in *antiquis 60.* quod si excommunicatus allegauerit iurisdictionis defectum in iudice ordinario ratione exemptionis, non est ita facilè danda absoluteio ad cautelam, nisi prius exemptio aliqua ex parte probetur saltem simplena probatione: quod ne iudici ordinario passim illusio fiat, tenent Innoc. Domin. & Franc. *colum. 5. in d. cap. solet.* Rota in *novis, 308.* & in *antiquis, 116.* at tamen licet tempore, quo petitur absoluteio ad cautelam, non sit necessarium causam nullitatis exprimere, oportet tamen eam in specie nominare, vt detur absoluteio: quod Francus notat, & constat: quia nullitatis causa in vniuersum est aliquo modo probanda, vt detur absoluteio hæc ad cautelam saltem, quoties allegatur appellationem præcessisse: debet enim summarè cognosci, an appellatio excommunicationem præcesserit: licet non sit necessaria iustificatio appellationis, secundum Abb. in *dist. cap. per tuas. isto tit.* Ioan. Andr. 2. *colum. Franc. 5. post alios in d. cap. solet.* & Felin. in *cap. Apostolica. penult. col. de except.* Text. ad idem optimus in *d. c. venerabilib. §. sed si ex causa.* & §. *vlr.* vbi est Textus ad hoc elegans; nec enim est absoluteio ista ad cautelam temerè concedenda: imò præmitti debet cognitio illius causæ, quæ ab excommunicato allegatur, vt nulla sit excommunicatio: præsertim vbi dicitur, excommunicationem latam fuisse post appellationem: nec sufficit ad effectum abso-

lutionis ad cautelam, quod vnus testis testimonio probetur appellationem præcessisse ipsam excommunicationem, vt notat Ægid. à Bellamera in *decis. 91.* nec iuramentum ipsius appellantis, nisi eo casu, quo iudex excommunicator asseruerat, se non credere appellationem præcessisse excommunicationem, & tamen paratum esse dare absoluteionem, si ita sit, quod post appellationem excommunicauerit. sic notat Felin. in *d. c. Apostolica. nu. 19. de except.* post Ægid. à Bellamera *decis. 386.*

Sanè quoties appellatio ab interlocutoria fuerit interposita, & per appellantem petatur apud ad quem, absoluteio ad cautelam, erit probandum plenè, quod appellatio excommunicationem præcesserit: licet nondum constet ipsius appellationis iustificatio, quod apparet in *d. c. venerabilibus. §. vlr.* & est communis opinio: quod si appellatum sit à sententia diffinitiva, tunc excommunicatus allegans excommunicationem nullam, quia præcesserit eam appellatio; non tenetur hoc plenè probare ad obtinendam absoluteionem ad cautelam: siquidem ad ipsam excommunicationis nullitatem sufficeret hæc plena probatio: sed erit satis, quod summarè, & semiplenè probetur, appellationem præcessisse. & idem arbitror, vbi tractetur de quacunque alia causa nullitatis, ex cuius ratione petatur absoluteio ad cautelam: atque ideò quod diximus de exemptione, minimè erit speciale, sed planè ordinarium.

Secundò est inquirendum, quis possit ad cautelam absolueri? & Romanus Pontifex in *dist. cap. solet.* hanc absoluteionem respondet dari posse à superiore ipsius excommunicatoris, ad quem delata est causa controuersia per appellationem. Poterit & ipsemet excommunicator absolueri ad cautelam, secundum Hostiens. Ioan. Andr. & alios in *dist. cap. per tuas.* Domin. & Franc. in *d. cap. solet. col. 2.* quod non liceat alicui iudici, etiam iurisdictionem habenti ordinariam, nisi sit ipsemet excommunicator, eiusque superior, cogniturus de appellationis causa: vt ipse Domin. *colum. 5.* & Franc. 3. in specie adnotarunt. qua ratione hoc erit omnino obseruandum ad intellectum *gl. in cap. cum ab Ecclesiarum pralatis. de offic. ordin.* cuius in hoc §. paulò antè meminimus.

Iudex verò delegatus, etsi sit datus à Principe ad appellationis cognitionem & decisionem, non poterit absolueri ad cautelam. hæc enim absoluteio extraordinaria est, & gratia quadam Sedis Apostolicæ inducta, *c. per tuas. isto tit.* igitur non est cuiquamque iudici permittenda, nisi à iure sit in specie permilla. nam absoluteio simplex ab excommunicatione competit delegato: quia tunc excommunicatio non dicitur nulla. at vbi excommunicatus allegat, excommunicationem nullam esse, iure ordinario absoluteio danda non est, nisi prius constet, excommunicationem nullam esse. idcirco cum absoluteio ad cautelam sit extraordinaria, & à iuris Pontificij regulis aliena, permilla que ex gratia; non videtur cuiuslibet iudici data potestas eam concedendi. atque ita hanc opinionem veram esse opinantur gloss. in *d. c. solet. verb. per superiorem.* Ioan. Andr. Dom. Franc. & DD. ibi Dec. in *cap. præterea. n. 6. de offic. delegat.* & ibi Fel. *col. penult.* idem Felin. in *c. causam qua. n. 6. & in cap. cum dilecta. col. 10. de rescript.* idem in *c. 1. n. 11. ff. lit. non contesta. l. 1. m. l. 2. col. 2.* & ibi Dec. ac Curt. Iunior, *col. 1. ff. de iurisdict. omn. iud. quorum opinio communis est;* contraria tamen potius placet Arch. in *d. c. solet.* Abb. & Dec. in *cap. ad præsentiam. de appell.* per text. in ibi. cui respondetur, iudicem delegatū, cuius in eo cap. mentio fit, habuisse specialem commissionem à Romano Pontifice absoluedi ad cautelam. & tamen hæc posterior opinio vsu & praxi recepta est, quoad iudices delegatos extra Romanam curiam de causa cognoscentes: licet datus in Romana curia, vt intra eam cognoscat de causa, specialem indigeat commissione ab absoluteionem ad cautelam adhuc ex communi vsu: quemadmodum Rota tradit in *antiquis 810 & seq.* Felin. in *c. veniens. de testib. col. penult.* vnde secluso communi stilo, prior sententia verior est, & magis communis, quam extendit Oldrad. *conf. 145.* ac Felin. in *d. c. veniens. m. 2. vlr. col.* vt nec iudex delegatus possit absolueri ad cautelam excommunicatum ad effectum dicendi testimonium. Quo in casu ipse potius contrarium tenerem, maximè vbi res non ita bene per alios testes probari possent: arg. Text. in *c. præterea. de offic. delegat.* & in *d. l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic.* sic etenim Io. Monachus in *d. cap. solet.* tenet, iudicem delegatum posse absolueri ad cautelam testes sibi productos ad effectum dicendi testimonium.

Tertiò considerandum est, non posse impediri hanc absoluteionem ad cautelam ex contradictione aduersarij, nisi is dixerit, excommunicationem latam propter manifestam offen-

fam, quod probare debet intra octo dies, & eo probato non est absolendus excommunicatus, nisi prius reale satisfactionem præmiserit. Textus singularis in d. cap. solet. satis tamen erit ad impediendam absolutionem istam, quod manifesta offensa proponatur, & obiciatur in ipsis interrogatoriis articulis: nec est necessarium, quod expressim libello speciali exceptionis hæc manifesta offensa in iudicium deducatur: quemadmodum docet Rota in nouis 326. ita rem istam explicans. idem probat Felin. in d. cap. Apostolica. de except. num. 17. ipsi autem octo dies currunt, & labuntur continuè à momento ad momentum ab ipso die, quo iudex recepit obiectionem manifestæ offensæ, absque alia speciali huius dilationis assignatione: quod notant Dom. & Franc. in d. cap. solet. & Rota in nouis 208.

Hæc tandem prænotare libuit de excommunicationis viribus, vinculo, & effectibus, deque eius absolutione ad huius rubricæ. & cap. quod statim sumus exposituri, apertiohem cognitionem: multa tamen omisimus, quod vel ea cuique facile obuia sint, vel nos breuitati operam dantes ipsa præterierimus: quæ diligens lector pro sui ingenij captu poterit inquirere, ac mente reponere.

SECUNDA HVIVS

RELECTIONIS PARS.

C. BONIFACIUS OCTAVVS.

Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationaliter ordinat, & consultè, quæ suadente subiectorum utilitate, postmodum consultius, ac rationabilius reuocat, in meliusve commutat.

EX HVIVS CAP. INITIO.

De mutatione legum.

S V M M A R I A.

- 1 Alma substantiue & adiectiue, quid significet.
- 2 Lex qualis esse debeat: Mutatio, & correctio veterum legum iustissima est.
- 3 Eadem lex humana non omnibus communitatibus, aut ciuitatibus conuenit.

ALMA hoc in loco summus Pontifex appellat Ecclesiam, sanctam inquam. Alma etenim Hebræa dictio est. & item Latina, auctore D. Hieronymo in *Isaiam* cap. 7. quo in loco adnotauit, quod apud Hebræos *Almam* dici virginem non quamcumque, sed absconditam, ac secretam, quæ nusquam virorum paruerit aspectibus, sed magna parentum diligentia custodita sit, ætatisque iunioris, & in annis adolescentiæ constituta. quod pluribus sacræ Scripturæ auctoritatibus probare idem auctor conatus est ad illius cap. intellectum, & Catholicum Prophetæ sensum. idem Hieron. hanc interpretationem tradit in Hebræicis traditionibus in *Genesim*. & Petrus Galatinus *lib. 7. cap. 15.* Latine autem secundum eundem Hieronymum, *alma, sancta* intelligitur adiectiue. siquidem *alma*, ut inquit Festus, *sancta* siue *pulchra*, vel *alens*, ab *alendo* scilicet. Seruius item *lib. 10. Aeneid.* super illud, *alma parens Idæa Deum*, inquit: *Alma* proprie est *tellus*, ab eo quod nos alat. Abusiue etiam aliis nominibus hoc epitheton datur. idem Seruius apud Virg. *ecloga 8.* diem *almum*, clarissimum interpretatur. nec tantum hæc dictio referenda est ad lucis splendorem, sed & ad honoris, & nominis, & famæ claritatem, & excellentiam. sic Iustinianus in *l. 1. Cod. negotiatores ne miluent. lib. 12.* Constantinopolim urbem *almam* appellat. Martialis de natali Domitiani, *lib. 4.*

*Cæsaris alma dies, & luce sacrationis illa,
Conscia Dictæum, qua tulit Ida Iouem.*

Ut cumque sit, Ecclesia Catholica alma dicitur aptissime, quod mater sit piissima, quippe quæ nos alat uerbis sanctissimis, nobis exhibens Sacramenta, quæ Redemptor noster Iesus in remissionem peccatorum instituit, notque fide ipsius sanctissimi Saluatoris instruat, & muniat: quod sanctissima sit, ac Christi sponsa virgo, & immaculata, abscondita usque ad sponsi incarnationem sub velamine Prophetarum: quod pulchra ac decora sit tot sanctissimorum hominum martyris post sponsi passionem,

tot bonis moribus institutis, ac propter pulchritudinem reformationis: quod clarissima sit lucis splendore, veteris Testamenti, & Mosaicæ legis referatis mysteriis, quæ obscura quidem ad aduentum usque Saluatoris fuere: quod in uniuersum orbem eius institutio & excellentia prædicatione legis Euangelicæ iam propemodum exierit.

¶ Ex huius autem capit. initio illud planè deducitur, quod apud omnes celebratissimum extat: nempe, & in Repub. bene ac sanctè instituta posse iustissime mutari & veteres leges, quæ & iustissime fuerunt conditæ. idem constat in cap. non debet. de consang. & affi. cap. sciendum. 29. dist. c. quia sancta. 5. rerum. 63. dist. & in aliis plerisque locis. quibus duo præter alia potissimum obstat videntur.

Primum: lex debet esse iusta. cap. erit autem lex. 4. dist. cap. 8. Prou. Per merces regnant, & conditores legum iusta decernunt. Etenim lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit, auctore August. *lib. 1. de libero arbit. cap. 5.* sed si lex uetus iusta fuit, & esse debuit, ut legis vim haberet, quod in ea constitutum fuit, iustum itidem erit: eius contrarium iniustum: igitur noua lex veterem iustam contragens, & contrario abrogans, institutio iniqua erit, & idè nulla. Siquidem iustum, & iniustum contraria sunt, ut inde necesse sit, mutationem veteris legis iustæ in contrariam iniquam esse.

Secundò itidem obicitur, & sit argumentario: Aut lex uetus iniqua fuit, aut iusta: si iniqua, lex non fuit, nec est: nec legis nomen, ac vim habere debet: & idè idè absque temporum mutatione tollenda est, & statim fuit abroganda. Si iusta, profectò mutari nequit in contrarium, quæ iniusta non sit. vnde hæc posterior erit omnino ut iniqua extirpanda ab ipsa Rep. cum nequaquam possit utilitatem afferre, imò perniciosam sit.

Tertiò ad idem tendit, quod lex iusta fundamentum habet à naturali ratione: quæ tamen immutabilis est. in prin. 5. dist. 8. sed naturalia. Inst. de iure natu. ergo lex semel iuste statuta mutari non potest.

¶ Nihilominus constituendum est in tractatu de legibus, non tantum permissam esse in qualibet optima Republica legum veterum mutationem, sed & eam admodum utilem fore, & quandoque necessariam, modò facilis non sit. Hoc præter auctoritatem canonum, quorum modò meminimus, probat Aristoteles *lib. 2. Polit. cap. 6.* ita equidem scribens: *In ciuili ratione non posse omnia accuratè scribi, sicut nec in alia qualibet disciplina.* Constat etenim primos legum latores quandoque imprudentes fuisse, rusticos, ac vulgares. sic & in disciplinis crescit hominum vigor: atque docet experientia, plurimas antiquas leges horrendas mutatas fuisse cum maxima Reipublicæ utilitate: quemadmodum latius notat ipse Aristor. in dicto cap. 6. His accedit secundò, quod humanæ rationi naturale est, ut gradatim ab imperfecto ad perfectum perueniat. vnde qui primò philosophari sunt, quædam imperfecta tradiderunt, quæ postea per posteriores perfectius fuerunt discussa, examinata, & tradita: atque idè legum mutatio ex parte rationis ipsius humanæ iustissima est, non tantum ex parte hominum. Tertiò adest diui Augustini auctoritas, *lib. 1. de liber. arbit. cap. 6.* qui asserit legem etiam iustam posse per tempora iuste mutari: siquidem mutata Republica, & eius statu, mutari debet & lex: cum mutata tempora varias exigant leges, ut iuste regatur populus. quod comprobatur euidenter: nam iustæ legis officium est, Reipublicæ utilitatem constituere, & stabilire; hæc verò non aliter potest practicè considerari, nec percipi, quàm prius inspectis, ac per pensis temporibus ipsis, locis, & gentium moribus: quæ quidem omnia non ubique pariter tramite contingere solent: igitur non eadem lex ubique, & semper iusta est, nec omnibus moribus, locis, & temporibus adaptari, & conuenire potest: qua ratione legis mutatio necessaria omnino est. Quartò, sunt ad hanc rem pulchra Platonis verba, *6. dialogo de legibus.* *Quæ quidem omnia, inquit, curent, ornentq; chori Principis, & cum legum custodibus conditores, ut à nobis relicta suppleant: necesse namque, ut diximus, in his præsertim, quæ multa praua sunt, nonnulla in prima positione legum præmitti, quæ magistratus sequentes usu rerum commontis, quotannis mouebunt, & corrigent. donec tempus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa, & approbata sufficienter fuisse videantur.* Hæc Plato, qui eleganter *lib. 16. ciuili*, vel de regno, legislatorem similem facit quoad Reipublicæ regimen medico, & nauis gubernatori; nam ut hi non semper eadem præscribunt agenda esse ad corporis salutem, & ad navigationis tutelam, sed varia præcepta excogitant, iuxta morbi statum, ventorum, locorum, & siderum pericula: ita legislator, qui Reipublicam

administrat, non eisdem semper uti debet legibus, imò varia necesse est præscribere præcepta, & instituta secundum temporum, rerum, & locorum vicissitudines, status, & qualitates: alioqui non rectè rem pro utilitate publica gerere valebit. Hanc item legum mutationem iustam esse probat textus in c. vlt. 14. *distinct.* & in d. cap. erit autem lex. 4. *distinct.* pulcher text. inibi adnotante Baldo, in l. ymca in princ. C. de caduc. tollen. docet eleganter S. Thom. in 1. 2. *quæst.* 97. art. 1. & *quæst.* 104. art. 3. Syluest. in verb. lex. §. 25. & Fran. Patricius de institutione Reipubl. lib. 1. tit. 5. ad rationes in contrarium adductas non est admodum difficilis responsio, quæ magis huius veræ opinionis vires explicabit.

Ad primum igitur respondentes fateamur, legem iustam esse oportere, & item legem veterem, quæ modo mutatur, iustam fuisse: & subinde concedimus nec iustam mutari posse, nec iniustum statui: & tamen negamus ex mutatione veteris legis, quæ tunc iusta fuerit, iniustam nunc constitui: siquidem determinatio eius, quod iustum sit, ac Reipub. conueniens, secundum hominum statum, & conditionem mutari debet, & potest. Etenim, ut docet S. Thom. rectum semper manere debet rectum per se, nec id mutari potest: sed rectitudo, & iustitia legis dicitur, & consideratur quoad communem utilitatem, cui non semper vna, eademque res conuenit: idcirco talis rectitudo mutatur, ut paulò antè dicebamus. & præterea non ita cogit argumentatio in his, quæ legislatoris iudicio, & voluntati liberè commissa videntur: quæ sunt multa, quæ possunt liberè iure humano statui absque diuini & naturalis læsione, & absque Reipublicæ & communitatis iniuria: eò quidem, quòd in his minimè versetur ipsius Reipublicæ status potissima basis rectæ administrationis. Lex enim Regia, quæ permittit parentibus meliorationem erga liberos in tertia & quinta bonorum partibus, iusta est, & fuit: quia non insurgit ex hoc grauis & maxima inter liberos inæqualitas, nec iuri diuino aut naturali præiudicium fit, nec Reipublica læditur. Et tamen etiam si lex ista reuocaretur, & tolleretur, nihil iniustum fieret à legislatore: cum filij equalem partem ex parentum bonis obtinerent, nec iuri naturali derogaretur ex hac veteris legis mutatione, nec Reipubl. damnum aliquod inde pareretur.

Ad secundam rationem satis manifesta est responsio, si concedamus priorum eius partem, & negemus posteriorem. Nam vetus lex potuit tunc iusta esse, modo autem erit iniqua: quippe quæ præsentis Reipubl. statui minimè conueniat, imò perniciosa, & grauis sit: & deinde, ut modo probauimus, quædam sunt ita liberæ legislatoris dispositioni obnoxia, ut vel hoc vel illi contrarium possit statuere absque aliqua Reipubl. iniuria.

Ad tertium ita respondemus, quòd quælibet iusta lex habet, & habuit originem à ratione vniuersali naturali, quæ dicitur, ratione viuendum fore, nihil iniquum agendum, aut statuendum. Quod iuris naturalis principium vniuersale est, & immutabile: sicuti & immutabilia sunt omnia, quæ ex hoc principio necessaria sequuntur: atque ita nulla lex vniquam ferri potuit, nec potest, quæ iniusta sit, & idèò contraria huic principio iuris naturalis. Sed quoad particulares actus, & leges speciales constat, aliquam legem olim Reipublicæ congruam & iustam, modo non conuenire communitati, & idèò iniustam esse, ac reuocari posse. Humana siquidem lex qua ex parte ius habet naturale, scilicet ratione viuendum fore, mutari nequit. Sed quo casu ratione viuamus, ostendit mutatio temporum, hominum, & morum ciuiliū, ut eleganter S. Thom. explicat in dicta questione 97. articulo 1. Vnde quia lex est constans, ac perpetua voluntas, omnes equidem leges, licet pro tempore, locorum, hominumque ratione sint mutabiles, nisi ex ratione dependant immutabilis legis, pro legibus non sunt habendæ. propterea autem immutabilis est voluntas, quoniam dependet ex ratione perfecta, qua nihil est nec certius, nec antiquius.

Ex quibus apparet, non omnibus communitatibus, Reipublicis, aut ciuitatibus easdem leges conuenire, vel viles esse: tamen si omnibus conueniat, & proprium sit, ratione, & iure ad iustitiæ normam, & regulam institutas esse. qua de re sunt pulchra Aristotelis verba, lib. 5. *Ethic. cap. 7.* Simili, inquit, modo non naturalia, sed humana iura, non eadem vbi que sunt. Nam neque Reipublica apud omnes est eadem, sed vna tantum vbi que, ea est secundum naturam, quæ optima est. Hæc Aristoteles, qui vnam esse censet vbi que Reipublicam secundum naturam, quæ optima sit, id est, quæ naturali ratione ad communem utilitatem regitur. Qua tamen ratione perpensa, & obseruata, non eadem conueniunt omnibus Reipubl. ad hunc etenim sensum Michael Ephre-

sius locum Aristotelis ibidem eruditissimè interpretatur.

Qua ratione qui veteres historicos legerit, qui que variarum prouinciarum leges expenderit ab initio orbis conditi vbi que constitutas, dubio procul deprehender, quantum hominibus licuerit variè in còdendis legibus de ipsa communi utilitate decernere: ac planè suo iudicio censebit, leges aliquot rursu dignas esse, quas si illius Reip. statum nouisset, omnino necessarias fuisse illi communitati existimaret. Veteres tamen leges non temerè mutandas esse, nec nouas passim, & absque delectu ferendas, præter alios docuit olim Zaleucus Locrensis legislator, qui eam legem tulit, ut si quis nouam legem laturus esset, eam ad populum circumposito ceruici laqueo ferret: ut nisi ob eximiam eius utilitatem probata foret, laqueo tractus suffocaretur, & morte periret. Quod constat ex Demosthene contra Timocratem & Hieroclem apud Stobæum, *serm. 37.* idem ferè tradit Polybius *libr. 12.* & de Charondæ Thurij lege Diodorus Siculus, *libr. 12. bibliotheca.*

§. PRIMVS.

De interdicto.

S Y M M A R I A.

- 1 Interdicere quid sit?
- 2 Interdictum Ecclesiasticum qualiter defini possit.
- 3 Interdictus ab ingressu Ecclesie, quid possit agere, & quæ sint ei vetita.
- 4 Interdictum Ecclesiasticum decernitur sapissime in locum vel plebem ob vnius culpam.
- 5 Interdictum Ecclesiasticum an possit ferri ob debitum pecuniarium.
- 6 Interdictum hoc quandoque in locum, quandoque in personas pronuntiat: & quid hoc referat?
- 7 Traditur intellectus ad text. in cap. si sententia, hoc tit. & libro.
- 8 Interdicta ciuitate, an suburbia censeri debeant interdicta: & inibi late intellect. cap. si ciuitas, eo. tit.
- 9 Interdictum quoddam est speciale, quoddam generale.
- 10 Excommunicatio quomodo differat ab interdicto Ecclesiastico?

SANE à nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, ut in terris seu locis Ecclesiasticis suppositis interdicto nulla, certis casibus, & sacramentis exceptis, diuina celebrentur officia, vel ministrantur Ecclesiastica sacramenta.

Hinc tandem oportet, materiam interdicti Ecclesiastici exordiamur, quid interdictum sit, prænotantes. Interdicere namque propria significatione est, prohibere, ac vetare, ne quid fiat. vnde apud Iuriconsultos interdicta passim traduntur propriè quidem prohibitoria, ut quidam opinantur: sed obtentum iam est, omnia sine prohibitoria, sine restitutoria, siue exhibitoria interdicta appellari, sicuti auctor est Iustinianus in *princip. Instit. de Interdict.* Quod alibi tractabitur. Nunc enim ad propolitam cognitionem illud erit satis, quòd interdicere sit prohibere, aut vetare: re quidem verita per ablatium frequentius, rarò per accusatiuum; ipsa verò, cù sit prohibitio, per datium ealum expostis, & significatis. Paulus sanè Iuriconsul. in *l. vlt. ff. de pan. dixit, interdicere alicui arte sua.* Suetonius in *Augusto:* Alteri ob ingratum, & malucolum animum domo, & prouincis interdictu. idem Suetonius in *Nerone.* Et cum interdixisset vsu Amethystini & Titij coloris, præcluse cunctos negotiatores. quandoque tamen actiue & passiuè tubaudiuntur hi casus, quod Latine linguæ auctores passim ostendunt. Cicero pro domo sua: *Vestis, subeatis, vt M. Tullio aqua & igni interdicatur.* Plinius in *Epistolis:* Carens enim toga iure, quibus aqua & igni interdictum est. Nam, ut obiter hoc ipsum explicemus, Laetantius Firmianus lib. 2. *Institutionum diuinarum, cap. 10.* inquit, *Ideoque à veteribus institutum est, ut sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sancirentur, quod factus animantium calore & humore corporentur, atque animentur ad vitam. cum enim constet omne animal ex anima & corpore, materia corporis in humore est, anima in calore, quod ex animi sensibus datur esse, quos crassi humoris plenus, nisi opifex calor fouerit, nec humor potest corporari, nec corpus animari. Exulibus quoque igni & aqua interdicti solebat: adhuc enim videbatur nefas, quantum malos tamen homines, supplicio capitis afficere. Interdicto igitur vsu earum rerum, quibus vita constat hominum, perinde habebatur ac si esset, qui eam sententiam exceperat morte multatus. Adèd ista duo elementa prima sunt habita, vt nec ortum hominis, nec sine his vitam crediderim posse constare. Hactenus Laetantius, cuius etiam meminit ad interdictum aquæ & ignis Budæus in *leg. penultim. de donat. inter vir. & vxor.* quo in loco Iuriconsultus mentionem fecit solemnitate nuptialis, quæ aqua & igni fieri solebat. Hac igitur in parte interdi-*

interdictum prohibitio quædam est diuinorum officiorum, cum iudex Ecclesiasticus alicui ciuitati interdicit diuinis officiis. Nam & apud Pontificias constitutiones constat, interdictum prohibitionem esse, *sub tit. de matrimonio contract. contra interdictum Ecclesia. maxime c. 2. & 3. sic Cicero pro Cecinna dixit, Ad que interdictum pertinet, id est prohibitio. sic Regia l. 1. 4. tit. 9. part. 1. interdictum Hispanicè appellat vedamiento.*

¶ Potest autem interdictum hoc Ecclesiasticum decerni quoad personam aliquam specialem, aut singularem: tandem quoad personas, & quoad locum. Idcirco in hunc modum con-
2 grue definitur: Interdictum † Ecclesiasticum est suspensio à diuinorum officiorum, sacramentorumque actiua & passiuua celebratione, respectu alicuius loci, vel personarum facta, Ecclesiastica etiam prohibens sepultura. quòd interdictum hoc sit suspensio, non poterit negari; id etenim passim probatur, maxime in capitul. non est vobis. de spons. capit. quod in te. de pœnit. & remiss. & in præsent. constitutione. quibus in locis etiam constat, non esse simpliciter suspensionem, sed quæ suspendat ab officiorum diuinorum, & sacramentorum celebratione, perceptione & collatione, item ab Ecclesiastica sepultura. *cap. si ciuitas. supra isto tit. quòd personas afficiat hoc interdictum quandoque, & frequentissimè, probatur in cap. si sententia. & cap. u. cui. isto tit. & de loco est satis aperta probatio in præcitat. auctoritatibus.*

3 Sub hac verò diffinitione minimè continetur, is cui † est interdictus Ecclesiæ ingressus; nam is optimè poterit extra Ecclesiam celebrare diuina officia, sicuti notant gloss. communiter recepta in capit. u. cui. sup. isto tit. gloss. in capit. vltim. de offic. ord. isto lib. Innocen. Henric. colum. penult. Abb. & Felin. num. 8. in cap. sacro. extra. ist. tit. quorum opinio communis est, & probatur in cap. present. 5. quest. 2. poterit item iurisdictionem Ecclesiasticam vbiicumque exercere; ea enim suspensus non est. gloss. in d. cap. sacro. in verb. interdictum. quam sequuntur DD. ibi. Abb. in cap. ab excommunicato. col. 4. de rescript. Franc. post alios in cap. 1. §. si quis. supra eod. Ioan. Milis in verbo, suspensus. etenim de hoc, cui interdictus est Ecclesiæ ingressus, vltierus hic minimè disputabimus; quippe qui opinemur, hoc interdictum multum differre ab eo, de quo in huius capit. examinatione acturi sumus, idem est & ad interdictum ingressu Ecclesiæ possit, vt omnia expendamus, & diffinitio prædicta comòde induci: cum in ea de interdictis personis mentio fiat, licet non ita vniuersale sit hoc interdictum ingressus Ecclesiæ. verum siquidem est, cum, cui est Ecclesiæ ingressus interdictus, irregularem esse, si intra Ecclesiam diuina officia celebrauerit, nec posse in Ecclesia sepeliri. *d. cap. u. cui.*

Poterit tamen is, cui est Ecclesiæ ingressus interdictus, Ecclesiam ingredi, & in ea orare tempore, quo diuina officia non celebrantur, secundum Ioan. Cald. in tract. de Eccles. interdict. membro 2. vers. nunc queritur. Anchar. Domin. & Franc. in d. cap. u. cui. sicut & de excommunicato diximus prima huius operis parte. §. 3. num. 7. vnde constat, etiam hunc interdictum ingressu Ecclesiæ non posse diuina officia intra Ecclesiam audire, licet ex ea auditione irregularis non sit. *cap. u. cui. supra eod. tit.*

Hic autem interdictus ingressu Ecclesiæ, si pœnituerit, poterit sepeliri intra Ecclesiam, text. expressus in d. cap. u. cui. vbi Ioan. Andr. Fran. & DD. fatentur, posse in articulo mortis hoc interdictum remitti à quocumque sacerdote, vel sufficere quòd quis decesserit cum signis contritionis, & pœnitentiæ, vt non obstante interdicto sepeliri possit in Ecclesia, absque alia solemnitate interdicti reuocatione aut remissione. Quod maximum exhibit argumentum, prædictam constitutionem loqui de interdicto ingressu Ecclesiæ propter contumaciam: quali dici possit hunc interdictum ingressu Ecclesiæ posse sepeliri intra Ecclesiam, cum id interdictum in criminis pœnam fuerit pronuntiatum, ex eo, quòd morte finiatur pœna delicti, vt in hac specie notat Ioan. Ber. præful Callahor. in practica criminali. capit. 121. ego sanè compertum habeo, etiam in pœnam criminis posse quem priuari Ecclesiastica sepultura, ita vt hæc pœna mortuo sit inferenda, etiam si pœnituerit, quemadmodum ex cap. cum ad monasterium. §. 1. de stat. reg. & cap. quamquam. de vrsu. isto lib. & aliis probare conati sumus lib. 2. variat. resolut. cap. 1. num. 11. idcirco non me cogit prædicta ratio, vt hanc sententiam probem, præsertim quòd propter criminis grauitatem possit corpori mortui pœna iniungi. *cap. mulier. 15. q. 1. l. ff. ad leg. Jul. Maiest. cap. accusatus. §. pen. de heret. ist. lib. atque ided non omnino crimina morte extinguuntur quoad pœnam corporis. fateor tamen, iudicem Ecclesiasticum & canonem alicui interdicens ingressu Ecclesiæ, eam mentem habere, vt si ob contumaciam hanc*

pœnam indixerit, velit Ecclesiastica interdicens sepultura, vbi interdictus huius contumaciæ non pœnituerit: ac si oberimeniam commissum, ac remissum, noluerit hunc interdictum carete sepultura Ecclesiastica, ne tanta ignominia & iactura forsitan ob culpam non ita grauem afficiatur. hunc etenim opinor esse sensum illius responsi in d. cap. u. cui.

Hinc apparet, interdictum Ecclesiasticum in personam posse ferri quoad certum actum, aut quoad certam peculiaremque actionem ordinis, siquidem poterit ferri ad hoc, vt quis interdicitur celebratione Missarum, ingressu Ecclesiæ, aut collatione Sacramenti pœnitentiæ. quod notat per text. ibi Ang. in cap. significauit de corpore vniat. Cald. in tract. de Eccles. interdict. fol. 4. col. 2. Dec. in cap. sanè. num. 4. de offic. delega. nec video in hac re posse quidquam còtrouerti, etsi omnino sit hoc memoriæ còmendandum: quoad ipsius interdicti vim & effectum, ne quis exitimet semper vniuersale constitui, & prætereà, vt consideremus, quæ ratio sit distinguendus sacerdos suspensus simpliciter ab officio, à sacerdote, qui interdictus sit ingressu Ecclesiæ, aut alia particulari ordinis sacerdotalis actione.

Prius tamen quàm distinctionem interdictorum Ecclesiasticorum, & præscriptam diffinitionem exponamus, adnotandum est, interdictum † Ecclesiasticum decerni posse aduersus innocentes, & in eorum damnum, ac præiudicium ob alterius culpam. nam licet hæc censura pœna sit Ecclesiastica, propriè spiritualis non est, quippe quæ animam non afficiat, nec priuet communionem sufragiorum Ecclesiæ, sed tantum suspendat diuinorum officiorum, & sacramentorum celebrationem; quæ quidem suspensio directè animam non ligat, nec afficit. quemadmodum probauimus lib. 2. variat. resolut. cap. 3. nu. 10. posse interdictum ferri còtra innocentes ob alterius culpam, quia hæc pœna spiritualis non est, licet gloss. in d. cap. si sententia. in verb. interdicti, eam spiritualement pœnam appellauerit. est siquidem receptum, posse aliquam ciuitatem interdici celebratione diuinorum officiorum, & sacramentorum collatione ob vnus culpam, nempe illius, qui dominus loci sit, & in eo iurisdictionem habeat temporalem, aut sæcularem, text. in cap. non est vobis. de sponsal. cap. si sententia. isto tit. Regia l. 1. 4. tit. 9. part. 1. & idem erit ob culpam illius, qui in eo loco iurisdictionem spiritualement, & Ecclesiasticam tantum habet, nempe Episcopi, secundum Archid. in dict. cap. si sententia. Domini. ibi. Tancred. Felin. & Dec. in d. cap. sanè in 2. de offic. deleg. vbi est ad hoc textus elegans. quamuis Cardin. Abb. & Barba. in ibi censeant, illum textum procedere, quòties Episcopus temporalis dominus est loci illius, eiusque sæcularem iurisdictionem habens, & tamen opinio prior magis communis est, vt asserit Dec. 7. notab.

Sed ob vnus priuati culpam non posse totam ciuitatem interdici, nec totum populum, obtentum est, vt notat Ioan. Mon. in cap. 1. de vrsu ist. lib. Henri. in c. in quibusdam de pœnis. Chosmas in pragmatica sanctione, tit. de interdictis indifferenter non ponendus. in verb. priuate. nili id fiat speciali commissione R. o. m. Pontificis, quæ magna cum difficultate solet concedi, & in hunc modum, vt primò interdictum decernatur in Ecclesiam parochialem aduersarij, & simul in alterà Ecclesiam parochialem, vel collegiatam; demum crescente còtumacia in duo monasteria, vel Ecclesias collegiatas: deinde non respiciente contumace, tota diocesis supponitur interdicto, & adhuc illius corde indurato cathedralis Ecclesia interdicitur, sicuti testatur Ioan. Staphileus de litteris grat. & iust. fol. 156. colum. 2. scribens, cathedralem Ecclesiam nusquam censi interdiciam, etiam si in totam diocesim, & in omnes ciuitatis Ecclesias sit interdictum decretum ex ratione text. elegantis in cap. quamuis. §. quamquam. de præb. in 6. quasi ille text. probans in litteris ad beneficia Ecclesiastica non contineri Ecclesiam cathedralem appellatione Ecclesiarum ciuitatis, aut diocesis, in qualibet odiosa dispositione iridem locum obtinere, quod præter Doctor. ibi adnotarunt Compostellanus in c. Capitulum. vers. idem queritur. de rescript. Oldra. conf. 185. Rota Antiqua 55. idem Ioan. Staphileus de litteris gratia. fol. 61. col. 1. Felin. in cap. in nostra. corol. 39. de rescript. idem Felin. in cap. postulasti. eo. tit. nu. 4. Io. de Selua de beneficio. 3. part. q. 11. qualitate 21.

Illud verò est omnino inquirendum, an Ecclesiasticum † interdictum possit iure ordinario decerni in aliquam ciuitatem, aut populum ob debitum pecuniarium, nempe ob contumaciam domini vel Episcopi illius loci commissam in detinendo æs alienum, & sic in debito pecuniario non soluendo? Nam text. in cap. ex rescript. de iure iur. vt ibi notant Abb. & alij, probat, posse ciuitatem, & prouinciam interdici diuinis officiis ob contumaciam

maciam ipsius domini, vel rectoris commissam in nummis, alteri debitis non soluendis: nihilominus à Bonifacio Octauo statutum est in constitutione, *Prouidè attendentes*, inter extrauag. communes sub hac rubrica, *quòd interdictum Ecclesiasticum nequaquam decernatur ob debitam pecuniam exigendam.* cuius constitutionis meminere Abbas & Felin. in *dist. cap. ex rescripto.* & plerique alii Itatim citandi. eamque seruari iussit inuicissimus Hispaniarum Rex Carolus Cæsar, Pincæ anno 23. *cap. 11.* & rursus anno 25. Toleti, *cap. 24.* quam ipse intellexerem non solum interdicto generali decreto in aliquam ciuitatem, aut villam, sed & in speciali interdicto in aliquam Ecclesiam è pluribus vniuersis oppidi, aut ciuitatis. sunt etenim iudices seculares, & Regij, quorum ministerio facillimè quouis cogi poterit æs alienum soluere absque innocenti periculo & damno, quod prouenit ex his interdictis: licet Calderi. in *tractat. de Eccles. interdict. col. 8.* Ioan. Andi. Dominic. & Franc. in *cap. present. isto tit. Florent. 3. part. tit. 26. cap. 3. col. 2.* Felin. in *cap. sanè. in 2. de offic. delegat. col. 2.* intellexerint prædictam extrauagantem constitutionem in interdicto generali, vt secus sit in particulari, quod poterit decerni ad exactiorem pecuniæ iure debita, ne obstat textus in *cap. 3. de peni.* Quia in re conuenit Reipublicæ Christianæ, ita moderamen & medelam adhiberi, quòd non temerè hæc interdicta Ecclesiastica, nec pax decernantur. *cap. quæsiuit. de his, quæ sunt à maior. part. Cap. extat memorabilis Basiliensis Concilij constitutio, sessione 20. anno 1435.* cuius hic meminisse libuit, quia illius Concilij decreta de fide, & censuris ac beneficalibus causis fuere post approbata per Nicolauum Quintum summum Romanæ Ecclesiæ Pontificem. quin & in pragmatica sanctione Gallicana, expressim eadem decisio, vt admodum utilis, exponitur in hunc sanè modum.

Statuit hæc sancta Synodus, quòd nulla ciuitas, oppidum, castrum, villa, aut locus Ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris, vel officialium: propter culpam autem seu causam alterius cuiuscumque priuatæ personæ huiusmodi loca interdicti nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria, vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata, aut denunciata, seu in Ecclesia publicata, ac domini, seu rectores, vel officiales ipsorum locorum auctoritate iudicis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfactionem cõpulerint: qua etiam post biduum eiecta recedente, vel satisfaciente, mox diuina restitui possint. Hactenus Basiliensis Synodus præ oculis semper habenda, vt ex ea iudices Ecclesiastici percipiant, quanta cum maturitate consilij sit Ecclesiasticum ferendum interdictum.

His denique elucidatis, oportet ex ipsa definitione colligere, quandoque ex generali interdicto personas, quandoque locum ipsum diuinorum officiorum celebratione interdicti. & hoc ipsum plurimum refert: siquidem vbi locus tantum est interdictus, illius loci habitatores, & incolæ, qui culpabiles non sunt, possunt extra locum illum diuina officia audire, & sacramenta percipere. textus qui hoc apertissimè probat in *dist. cap. si sententia. versic. ceterum.* & eadem ratione poterunt in Ecclesia extra locum interdictum sepeliri, vt asserit Fredericus *consil. 121.* Forfan & hæc Frederici sententia obtinebit, etiam in ipsomet interdicto, vt extra locum interdictum possit is sepeliri; cum & si ob culpam foret Ecclesiæ ingressu interdictus, possit in loco sacro sepeliri, si decesserit peccatorum poenitens iuxta textum in *cap. u cui. eod. tit.* cuius paulò antè intellectum adduximus.

Quòd si personæ fuerint interdictæ, etiam vt ciues alicuius vrbs, non poterunt dum illius habitationis domicilium habent, diuina officia audire, nec sacramenta percipere alicubi, licet locus interdictus non sit, nisi interdicti absque eorum culpa transferantur domicilium habitationis in aliam villam aut ciuitatem. textus sic intelligendus secundum Ancha. Fran. & Doctor. in *d. cap. si sententia. versic. cum verò supra isto tit. quem & nos in hunc sensum explicauimus, lib. 2. variar. resolut. cap. 8. col. vlt.* quo in loco ad eius interpretationem per transennam aliquot tradidimus, quæ lector poterit his adiungere.

Est autem ad hæc animaduertendum, quòd interdicto clero alicuius vrbs, non intelligitur populus ipsius vrbs interdictus, nec interdicto populo, censetur clerus interdictus: vnde vno horum interdicto, alter ad diuina officia & sacramenta est admittendus. *text. in dist. cap. si sententia. in princ.* quamobrem erit cautiſsimè obseruandum ipsum interdictum, quoad eius sensum & verba, quo verè percipiamus siue interdictus locus, an loci

homines & personæ, atque ideo sunt in specie aliquot adnotanda.

Primum, quòd interdicto clero alicuius Ecclesiæ non censetur ipsa Ecclesia, & ipsius locus interdictus; imò poterunt diuina officia intra eamde Ecclesiam celebrari. gloss. cõmuniter recepta in *d. c. si sententia. per text. in c. per exemptionem. de priuileg. isto lib.*

Secundò hic est adnotandum, non censeri locum interdictum, vbi eius communitas, collegium, aut vniuersitas interdicta fuerit. nam personæ in hoc interdicto, non locus comprehenditur. quòd personæ sunt in hac specie interdictæ, probat eleganter text. in *dist. capit. si sententia. §. cum verò.* exemplum ponens in populi interdictioe. quòd locus non sit ex hoc interdictus, probari poterit ea ratione, quia interdicto loco, personæ non censentur interdictæ, vt in *§. ceterum. sub eodem cap. si sententia.* ergo sic à contrario interdictis personis, locus non debet censeri interdictus. sic sanè hanc opinionem tenent Ioan. Andr. & Cald. Ioan. Calderini pater, in *dist. cap. si sententia.* & collector priuilegiorum mendicantium in *verb. interdictum. §. 13.* quibus accedit maxime text. in *cap. 1. de vsuru. isto lib.* vbi distinguitur interdictum collegij, aut vniuersitatis ab interdicto locorum, aut ab interdictis locis. Hæc tamè opinio dubia ex multis cõstituitur. & primò ex eo, quòd si vera esset, facillimè interdicto Ecclesiastico fraus fieret, cum seruari commode non posset interdictis exclusis, qui à loco ob eorum multitudinem excludi non possent. Est præterea aduersus prædictam opinionem textus optimus in *capitulo quod nonnulli. de priuileg. vbi probatur, iure veteri communi considerato non potuisse celebrari diuina officia, etiam interdictis, & excommunicatis exclusis, etiam ianuæ clausis in loco, cuius communitas fuerat interdicta: igitur constat, interdicta cõmunitate alicuius loci, ipsum locum interdictum censeri, alioqui posset in eo loco celebrari ianuæ clausis, saltem interdictis & excommunicatis exclusis. atque ita Frederic. de Senis in *consilio 188.* alleuerat, interdicta communitate alicuius loci, non tantum personas, sed & locum ipsum censeri interdictum, cuius obiter nos meminimus in *dist. cap. 8. lib. 2. variar. resolut. col. vlt.* sic & in hac quæstione tutius esse, quòd in loco feratur interdictum, & quòd locus ipse iudicetur interdictus, responderunt Calderi. de *Eccles. interdict. sel. 4. col. 2.* Franc. in *dist. cap. si sententia. col. 1.* Florent. 3. *part. tit. 26. cap. 3. col. 3.* & Syluest. in *verbo, interdictum. 2. quæst. 3.* quorum opinio propter mentem interdicentis, & præsumptam eius voluntatem mihi magis placet, & tutior videtur in eo casu, quo vniuersitas, quæ interdicitur, generaliter ipsum locum repræsentat, & cum habitat maiori ex parte, nec potest commode inde expelli, vt liber maneat locus ad celebrationem diuinorum officiorum: quæ difficultas, & eius ratio obtinet, quoties secularis vniuersitas interdicatur.*

Tertiò est notandum, populo aut ciuibus interdictis, singulares populi & ciuitatis personas interdictas censeri. quod satis apertè probat textus in *dist. cap. si sententia. §. cum verò.* cui opponitur textus in *l. ciuibus. ff. de rebus dubis. l. si quis. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. cap. Romana. §. vltimo. supra, isto tit.* quibus ex locis apparet, ciues, & populum, vniuersitatem, quamdamque personam fictam repræsentare, non veram. Igitur illa ficta persona, quæcumque ea sit, interdicta est, non autem singulares vniuersitatis personæ. quòd si dixeris, hoc procedere quoad vnius corporis ficti repræsentationem: non tamen ex hoc loci sub eo corpore minimè contineri singulos ipsius vniuersitatis homines, atque ideo eos censeri interdictos; siquidem ciuitas nihil aliud est, quam ipsorum ciuium collectio, ipsosque ciues, ipsam ciuitatem & vniuersitatem efficit, secundum Card. in *cap. requisiti. de testam. tradit Bartol. in l. aut facta. §. vlt. ff. de reu. l. u. douic. Lulica. in dist. l. ciuibus. colum. 6.* probat textus in *l. ciuitas. ff. si certum petat. l. ciuitates. ff. quod cuiusque vniuers. non. l. omnibus ciuitatibus. ff. ad Trebellian. testis & ipse Cicero est de somnio Scipionis: Cætus, inquit, hominum iure sociati, quæ ciuitates appellamur. idem pro Sestio, Conuenticula hominum, quæ postea ciuitates nominatae sunt. Aristot. item *lib. 3. Polit. cap. 1.* dixit, ciuitatem esse ciuium multitudinem. Deducam inde, non posse subsistere eiuſdem *cap. si sententia.* alterum responſum, dum in *§. ceterum.* constituit, interdicta ciuitate, locum ipsum, non ciues censeri interdictos, nisi eos, qui culpabiles sint. qua ratione est in hac controuerſia notandum, ciuitatem, castrum, villam, aut oppidum propriè assumi pro ipso loco ex ratione materię subiectæ, quia interdictum Ecclesiasticum cadere, & decerni potest in locum ipsum, prout materia quædam est continens ædificia, & alia, quæ necessaria sunt ad hominum habitationem. sic & in eadem quæstione populus proptiè non pro ipso loco, nec pro ficta persona, sed pro*

ipsis

ipsis singulis loci habitatoribus in hac eadem parte assumitur. nam licet aliis singuli de vniuersitate non faciant, nec constituent vniuersitatem, nec quod competit vniuersitati, conpetat omnibus vt singulis. *l. sed si hanc. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocando. cap. qui manumittitur. 12. quæst. 2.* tamen ab hac propria vniuersitatis significatione receditur ratione propositæ ac subiectæ materiæ, ne alioqui interdictum in vniuersitatem decretum inane sit, & absque villo effectu, quemadmodum asserit textus in *dict. cap. si sententiam. §. cum vero.* ex quo colligitur secundum Franc. ibi, quod vbi pœnalis constitutio aut dispositio propriè intellecta inutilis foret, erunt verba illius improprie intelligenda. cuius textus ad hoc ipsum meminere Abbas in *cap. pastoralis. 2. col. de appellat. idem Abbas consilio 32. libro 2. & consilio 62. col. 3. eodem libro.* idem Abbas in *cap. veniens. de cognat. spirituali. Corlet. in singul. dictione, verbum.* nam interdictum latum in populum, aut in aliquam vniuersitatem, si esset propriè intelligendum, vt personam fictam & repræsentatam afficeret, profectò nullius foret effectus: idcirco decemur, ita sanè illud Iurisconsulti responsum ibi interpretatur ipse Socin. & Ludouic. Lusita. *col. 6.*

Quartò hinc constat, interdicta p̄ ciuitate, villa, aut castro, ipsum locum, non eius ciues, aut habitatores interdictos censeri, quia ex ipsius actus conditione, quæ dicitur, interdictum plerumque loco conuenire, & in eum decerni, non in personas, deducitur hoc in casu ad locum, non ad eius incolas, esse referendum. notat Calder. in *tract. de Eccles. inter. folio 3. col. 4. post gloss. & Doctor. per textum ibi in d. cap. si sententia. §. ceterum.* notant Cardin. Abbas, & Doctores, in *cap. vlt. contra gloss. ibi. de excess. prelat. idem docet Syluest. in verbo, interdictum, t. in princip. tradit Felinus in cap. Rodolphus de rescriptis. col. 1. & 12. versic. ceterum.* & tamen interdicta ciuitate, interdicti censentur ciues in ipsius interdicti causa culpabiles, quod idem Cald. notat in *d. 4. colum. ceteri ceteri hanc materiam tractantes accedere videntur, auctoritate. text. in d. §. ceterum.*

Quintò his addendum erit, interdicto clero censeri interdictos non tantum clericos sæculares, sed etiam religiosos, & verè conuersos, secundum communem in *d. cap. si sententia. Calder. in d. colum. 4. Floren. in 3. part. tit. 26. cap. 3. & Syluest. in verb. interdictum. 2. quæst. 8.*

Sextò hinc ipse infero, quod interdicta cathedrali Ecclesia, Canonici ipsius non censentur interdicti, adedò vt extra ipsam Ecclesiam possint ipsi canonici, non tantum vt singuli, sed & vt Collegium celebrare alta voce, & cum solemnitate, quemadmodum eleganter notat Cardin. in *cap. vlt. de excess. prelat. cuius opinionem latè probat Paul. Paris. in cons. 27. lib. 4.*

Septimò patet ex iuris Pontificij responsis, interdicta ciuitate, interdicta itidem censeri eius suburbia. *text. in cap. si ciuitas. isto titul. cuius decisionis dubitatio ex eo deducitur, quod appellatio ciuitatis alicuius minimè alioqui suburbia contineantur. l. nam quod liquide. §. si ita ff. de penu. legat. l. 2. ff. de verb. significat. si quidem ciuitas, castrum, villa, & oppidum propriè id significant, quod ambitu murorum continetur. idem præmitit text. in d. c. si ciuitas. vbi DD. communiter hoc adnotarunt, & præter eos Abb. & Felin. in d. cap. Rodolphus. col. 1. ex quibus hæc distinctio colligitur, quod si mentio fiat alicuius ciuitatis nomine proprio, & substantiuo, veniant in eam appellationem suburbia & contentia ædificia, vt Roma, Toletum, Pintia, Hispalis, & his similia: si verò mentio fiat ciuitatis alicuius sub nomine appellatiuo, & adiectiuo in hunc modum, vrbs Toletana; tunc tantum veniat, quod murorum ambitu clauditur. quæ differentia deducitur ex *d. l. 2. & l. vlt. Alphenus. ff. de verbor. significat. d. l. nam quod liquide. §. si ita.* & hæc est communis opinio, quam tenent Ioan. Andr. & Domini in *d. cap. si ciuitas. post gloss. Azon. in d. l. 2. & Felin. in d. cap. Rodolphus. col. 1. duobus tamen additis, quod hæc distinctio in vltima parte minimè procedat in vrbe Romana, quæ etiam his verbis nuncupata contentia ædificia, & suburbia comprehendit. gloss. Accurs. Bartol. & alij in d. l. 2. maxime Barth. Capol. num. 7. quæst. 1. item quod in aliis ciuitatibus procedat prædicta communis distinctio, quoties nomen appellatiuum præcedit: si verò sequatur hoc sanè modo, in Toletana vrbe; tunc etiam contentia ædificia & suburbia contineantur, argumento sumpto ex *l. si communis seruus ff. de stipular. seruo.* sic tenent Azo, Raynerius, & Bartolus in *d. l. 2. idem Bartolus in***

*l. uxorem. §. legauerat. ff. de legat. 3. & in d. l. si seruus communis. & in l. more maiorum. in fine ff. de iurisdictione omnium iudicum. tamen Ol. dra. Dynus, & Alberic. in d. l. 2. ex Accursio ibidem & Baldo in d. cap. Rodolphus. colum. penult. vtroque casu velint, contentia ædificia & suburbia comprehendi. atque hæc solent latius tradi ad multa, quæ in specie contingere possunt in testamentis, & in contractibus, aliisque iuris, & priuilegiarum, ac beneficiorum Principis dispositionibus. Ego tandem vt huius difficultatis in genere rationem exponam, & aperiam sensum *d. cap. si ciuitas.* pauca hoc in loco subiiciam, quibus lector cognoscere valeat, vnde hæc disputatio habuerit originem, quæve sit tutior via ad eius resolutionem.*

Primum equidem, etiam si, auctore Nonio Marcello, vrbs locum, & ædificia significet, ciuitas autem ipsorum omnium collectionem, *l. pupillus. §. vrbs. ff. de verb. significat. l. 2. eod. titul. Archid. in cap. vrbs. 80. distinct.* aduocatis his, quæ de ciuitate paulò antè diximus: quandoque tamen ciuitas dicitur eo sensu, quo locus & ædificia muris circumdata significantur. *text. optimus in d. cap. si ciuitas. l. singulorum. C. de ædific. priuat. l. 3. §. si quis. C. de natur. lib. Bart. & Capol. in d. l. 2. q. 3. num. 11.*

Secundò adnotare libet, vrbs aut ciuitatis appellatione his tantum appellatiuis nominibus expressis, id solum contineri, quod murorum ambitu cingitur, ita quidem, vt contentia ædificia minimè comprehendantur. probatur hoc in *d. l. 2. & in d. cap. si ciuitas.* idque communi omnium iudicio concessum est, & notat Petrus Crinitus, *lib. 4. de honesta disciplina, cap. 9. vbi sequentem subiungit assertionem.*

Tertium his adicitur, quod Romæ appellatione, & sub hoc substantiuo, proprioque nomine etiam suburbia & contentia ædificia contineantur. ita sanè Iurisconsultus assererat in *d. l. 2. & in d. l. vlt. Alphenus. ff. de verb. significat. d. l. nam quod liquide. §. si ita.* quo in loco idem probatur in eo casu, quo vrbs Romæ mentio fiat: quasi idem sit vrbs Romæ, quod Roma. & hoc itidem est apud omnes constitutissimum.

Quartum aduersus vulgò receptam sententiam pronuntiamus, vrbs Romanæ appellatione, id tantum, quod muris cingitur, contineri. quæ de re auctoritas est apertissima in *d. l. vlt. Alphenus.* inquit enim Marcellus *lib. 5. ff. vt Alphenus ait, vrbs est Romana, quæ muro cingeretur: Roma est etiam, quæ contentia essent. sic Andr. Alciat. in d. l. 2. huic opinioni palam consentis, communem improbens.*

Quintum hinc & illud constituam, maximum scilicet esse discrimen inter vrbes Romam, & alias vrbes. Roma etenim & vrbs Roma, contentibus ædificiis ac suburbis finitur, & circumscribitur: reliquæ verò vrbes inuris tantum finiuntur. huius assertionis manifestissimus auctor est Paulus Iurisconsultus in *dict. leg. nam quod liquide. §. si ita legatur. ff. de penu. lega. his verbis, & quidem vrbes ferè omnes muro finiri, Romam contentibus, & vrbes Romanam æque contentibus.* Hæc Iurisconsultus, qui planè probat, Romæ appellatione ob vltimam communem, & excellentiam suburbia, & contentia ædificia contineri, quod speciale esse in vrbs Romæ appellatione tenet Gulielmus de Cuneo in *leg. 1. §. cum vrbes ff. de offic. pref. quem Baldus refert in dict. cap. Rodolphus. num. 8.* & nihilominus probabilis est communis opinio, quæ asserit idem esse in quacumque alia vrbe, quæ tamen contentia ædificia, & suburbia habeat, quasi Iurisconsultus in *dict. §. si ita.* velit, ac sentiat vrbes reliquas non habere contentia ædificia, nec suburbia, & idedò muris finiri: Romam autem & contentibus, ac suburbis limitari, quia illa habeat. sic iuxta sensum istud ad facti, non ad iuris questionem respondet Paulus, & deinde asserit, ferè omnes vrbes contentia ædificia non habere; quod ei non potuit ita certum & cognitum fuisse, vt illud in vniuersum assereret. tandem Andr. Alciat. in *dict. leg. 2.* hac in parte comunem secutus, idem probat in ceteris vrbus, quod de Roma à Iurisconsultis traditum extat. quamobrem sequentem proponimus conclusionem.

Sextum deducitur ex proximè adnotatis, quod appellatione cuiuslibet vrbs expresso nomine substantiuo, & proprio, etiam suburbia, & contentia ædificia contineantur; vt quod de Roma diximus, & in aliis dictum esse intelligamus. hoc enim communi sententia receptum est.

Septimò inferitur, denique appellatione cuiusque vrbs nomine adiectiuo expresso non contineri suburbia, sed tantum id, quod muris cingitur. *textus in dict. l. vlt. Alphenus. ff. de verborum significat.*

Octauò, mihi satis constat, nec aliud potest persuaderi, nihil

hil referre ad propositam questionem, quod nomen appellatum, vel proprium, adiectiuum præcedat, an sequatur. nec enim alium sentum habet hæc oratio. *Toletana ciuitas*, quam illa, *ciuitas Toletana*. siquidem non ita temerè de humanis ingeniis, & iudicis censendum est, vt opinemur, posse cuiquærem istam ferid, & maturè consideranti persuaderi, sub priori conceptione nomenclorum contineri suburbia, & continentia ædificia; at non ita sub posteriori. Vana profectò sunt, & nullius ponderis isthæc interpretamenta, cum adiectiuum illud, *Toletana*, siue sequatur, siue præcedat, substantiuo accesserit demonstrationis loco. sic & communem opinionem in hoc Alecius reprobat in *di. leg. 2. non obstat textus in leg. si communis seruus. quia inibi est admodum distincta ratio, ex eo, quod nomina secundo loco posita, pertinere videantur ad demonstrationem tantum, priori verò parte expressa causæ finali & principali sunt tribuenda. Quamobrem ibi multum refert, quod nomen præcesserit, proprium an appellatum: nec de nomine adiectiuo in eo iurifconsulti responso tractatur. quod satis manifestum est.*

Nonò quidquid sit de hac dispersione, verè illud est tenendum, porissimè considerandam esse subiectam materiam, statum & qualitatem, ac conditionem loquentis, vt inde valeamus liquido percipere, quæ fuerit eius mens, an intellexerit sub ciuitate suburbia, & continentia ædificia, an tantum id, quod muris finitur, & cingitur: hæc enim resolutio colligitur ex his, quæ Panorm. & Felin. tradidere in *d. cap. Rodolphus. col. 1. & 2. Doct. in d. l. 2. vbi Barth. Cæpola. quest. 2. text. ad hoc singul. in d. c. si ciuitas.*

Decimò ex his aperitur vera ratio ad decisionem *d. c. si ciuitas*. nam licet aliqui appellatione ciuitatis tantum contineatur id, quod muris cingitur, nec veniant suburbia, & continentia ædificia; tamen interdicta ciuitate, censentur & suburbia interdicta, ne interdicto Ecclesiastico facillimè fiat illusio, quæ continget, si interdicta ciuitate, possent diuina officia in suburbis celebrari. quam rationem expressim explicat Romanus Pontifex in *d. c. si ciuitas*. cuius ad hoc meminere Abb. & Felin. 2. col. in *d. cap. Rodolphus. Alex. in d. l. 2. ff. de verbor. significat. lal. in l. fin. col. vlt. C. de success. edit. Abb. in cap. vlt. de prob. col. 2. Socin. & Ludou. Lufita. in d. l. ciuibus. ff. de reb. dub. 7. & 8. col.*

Ex quibus patet verus intellectus ad Regiam l. 6. tit. 33. part. 7. quæ probat, appellatione ciuitatis suburbia contineri. nam licet lex illa velit, hoc esse regulare, nihilominus accipienda est eius resolutio in his casibus, quibus iure communi diximus, appellatione ciuitatis suburbia contineri: ne aliqui existimemus per eam constitutionem tolli tot iurifconsultorum responsa.

Hinc etiam constat, qua ratione procedat quod Abb. & Felin. in *d. c. Rodolphus*. scribere, tenentes, in materia odiola & stricta, appellatione ciuitatis suburbia non contineri. hoc nepe à mente disponentis atenta subiecta materia deducitur: quasi aliud dicendum sit in fauorabili materia, vt tunc appellatione ciuitatis contineantur suburbia, imò & ipsius ciuitatis comitatus, & vici omnes eidem ciuitati respondentes. Abb. Imol. & Felin. in *d. cap. Rodolphus. Imol. & Alex. in l. si finita. §. ex hoc edito. ff. de dam. infect. Imol. & idem Alex. in rub. ff. sol. matr. Soc. consil. 86. lib. 4. text. optimus in l. qui ex vico. ff. ad municipal. cui adde Bald. in l. si in aliquam. ff. de offic. procou. & leg. Bart. & ibi Cæpola, num. 20. in d. l. 2. gloss. in cap. ego Ludouicus. 63. distinct.*

¶ Est tamen intelligenda resolutio text. in *d. cap. si ciuitas*. vt interdicta ciuitate, & suburbia interdicta censentur, etiam si suburbia non sint subdita illi domino, cuius causa ciuitas interdicta: etenim & in hoc casu militat ratio eadem, quæ in *d. cap. si ciuitas*. expressa est. neque ita licet ciuitas sit quoad iurisdictionem, & temporale dominium subiecta illi, cuius culpa interdictum decernitur, suburbia autem alteri, profectò & hæc suburbia interdicta erunt secundum Doct. in *d. cap. si ciuitas*. Felin. in *d. cap. Rodolphus. col. 2. post Calder. de Ecclesiast. interdict. 2. membro. versic. circa quod quero*. qui subdit idem esse, vbi in illa suburbia minimè haberet iurisdictionem Ecclesiasticam is, qui interdictum decreuit. Nam ex eadem ratione interdicta ciuitate suburbia erunt interdicta, quod est omnino notandum.

Quæ verò dicantur continentia ædificia & suburbia, vt locus sit huic decisioni, quam de interdicto Ecclesiastico Rom. Pontifex constituit, in *d. c. si ciuitas*. boni viri arbitrio discernendum erit, qui hoc ipsum ex situ loci, ex communi loquendi vsu, & ex aliis æstimabit. gloss. communiter recepta in *d. cap. si ciuitas*.

¶ Interdictum ꝑ Ecclesiasticum, quod in locum fertur, quòque generale est, quandoque speciale. generale etenim dicitur, quocies regnum, prouincia, ciuitas, villa, aut castrum inter-

dicatur; speciale autem, quando in aliquam Ecclesiam, aut parochiam nominarim decernitur, quemadmodum probat text. vbi notat Abb. in *cap. cum in partibus. de verb. signific. Cald. in tract. de Eccles. interdict. 2. membro. col. 5. Syluest. in verbo. interdictum. 1. q. 3. ad idem text. in cap. cum inter. de consuet. tradidere præter alios Nicol. Plouius in tract. de interdict. 1. col. Flor. 3. part. tit. 26. cap. 1. Ioan. in summa confess. lib. 3. tit. 33. q. 22. ex quibus inferitur, speciale, aut particulare interdictum dici, cum omnes Ecclesiæ alicuius ciuitatis interdicuntur, ita vt nihil intersit, singulariter, an generaliter, omnes Ecclesiæ fuerint interdictæ. satis enim est, quòd extra Ecclesias in eodem loco possint diuina officia celebrari, vt interdictum non dicatur generale. sicuti in specie voluit Calder. in *d. 2. membro. fol. 3. col. 1. Florent. in d. l. cap. 2. §. 1. & Syluest. in d. quest. 3. quorum opinio communis est. imò dicitur optimè interdictum generale, si fuerit populus interdictus, villa, ciuitas, vel oppidum: tamen in ea ciuitate, villa, vel oppido vnica tantum sit Ecclesia. quod ipse ex præcæritatis auctoribus, præsertim Calder. adnotauit. hæc verò distinctio interdicti generalis à speciali, admodum vtilis est ad plura, quæ inferius in huius capituli examinatione sunt singularim explicanda pro eius perfectiori interpretatione.**

Histandem, & aliis, quæ hoc in *cap. adnotabuntur*, manifestè deducitur, plurimum ꝑ differre interdictum ab excommunicatione maiori, quia excommunicatio priuat communionem fidelium, tam interiori, quàm exteriori. interdictum autem solum priuat exteriori diuinorum officiorum auditione & celebratione, perceptione sacramentorum, & Ecclesiastica sepultura. quæ quidem priuatio multis est modis limitata, vt denique minimè noceat directè animæ, quemadmodum noceat excommunicatio; quippe quæ damno spirituali eam afficiat. Notat discrimen istud præter alios Ioan. in *summa confess. 3. lib. tit. 33. q. 220. sic & excommunicatio minor ab interdicto differt, cum illa non priuet auditione diuinorum officiorum, nec omnino illorum celebratione, nec sepultura Ecclesiastica, iuxta text. & ibi notata in *cap. si celebrat. de cler. excomm. missi. decem autem in quibus cõueniant interdictum, & excommunicatio, ac totidem, in quibus differant, tradit Iacob. à Canonibus in tract. de iniur. in par. vlt. quorum aliquot & Cald. tradiderat in tract. de Eccles. interdict. Felin. 2. col. 1. & 2. item gloss. Panorm. & Doct. in *cap. ad hæc. in vlt. de appellat. & Doct. in cap. is cui. §. vlt. isto tit. Anania in rubr. de cler. excomm. missi. num. 11. Franc. in cap. 1. §. pen. supr. eod.***

§. SECVNDVS.

De interdicto Ecclesiastico.

S V M M A R I A.

- 1 Cessatio à diuinis quid sit, & an suspendatur per appellationem sequentem?
- 2 Irregularis non est qui tempore cessationis à diuinis celebrat officia diuina. & numer. 3.
- 3 Irregularis ex quibus actibus qui efficiatur tempore interdicti.
- 4 Interdictum Ecclesiasticum an suspendi possit?
- 5 Interdictum Ecclesiasticum an possit ad cautelam remitti?
- 6 Quis possit interdictum, & cessationem à diuinis decernere?
- 7 Quæ sacramenta poterant ante constitutionem istam ministrari tempore interdicti? & inibi de infantibus decedentibus absque baptismo.
- 8 Oblati & Conuersi qualiter differant.

INTERDICTO Ecclesiastico admodum similis est & alia iuris Pontificij censura, quæ Cessatio à diuinis nuncupatur. ita verò est suspensio organorum diuinæ laudis in aliquem locum decreta. quæ quidem definitio colligitur ex *cap. irrefragabili. cap. ceterum. de offic. ordin. cap. si canonici. cap. quamuis. eod. tit. isto lib. cap. dilectum. de appel. Innoc. in d. §. ceterum. & ibi Felin. Franc. in d. cap. si canon. Innoc. & Præp. in cap. non est vobis. de spons. 4. col. Calder. de Eccles. interdict. fol. 2. col. 4. Abb. in d. cap. dilectum. Syluest. in verb. interdictum. 1. quest. 1. ex quibus constat, cessationem à diuinis maximè differre ab interdicto. nam licet cessatio in aliquem locum decernatur: at tamen est quid facti, & tantum inducit suspensionem diuinorum officiorum, nec reddit, aut efficit ipsum locum interdictum: interdictum autem Ecclesiasticum est quid iuris, quod præcæritati Doct. fatentur, præsertim Panorm. & alij in *d. c. dilectum. gloss. in pragm. sancto. tit. de signorans. cultum diuinum. in verb. cessatur.**

Ex quo inferit Panorm. in *cap. dilectum. proximò citato. col. pen. cessatio* nem à diuinis per appellationem sequentem non suspendi, quia

quia sit quid facti; interdictum autem Ecclesiasticum per appellationem subsecutam suspendi. Hanc differentiam probare videntur Doct. in d. cap. dilectus. & Gonsalvus à Villadiego de irregulari. cap. de interdicto. ad fin. est tamen eorum opinio in hunc sensum accipienda, ut cessatio à diuinis post appellationem decreta minimè sit nulla ipso iure: cum ad factum pertineat, & ideo effectum habeat; siquidem non obstante appellatione nihilominus à diuinis cessatur. interdictum autem, cum ad iuris effectus spectet, nullum est ipso iure, si post appellationem decretum fuerit. nec enim potuit Panorm. adnotare, quòd interdictum per appellationem sequentem suspendatur, est etenim in contrarium expressa decisio in cap. ad hac. in vlt. de appellat. & in cap. is cui. §. vlt. supra isto titul. & tamen ego non omnino probarem hanc differentiam inter cessationem à diuinis, & interdictum. nam & si videam facta non posse infecta fieri quoad factum ipsum, & ideo cessationem à diuinis post appellationem executioni traditam iam induxisse suspensionem illam organorum diuinorum; tamen quoad iuris effectus cessatio à diuinis per appellationem præcedentem inanis est, si quos ipsa iuris effectus habet, quod statim tractabitur. sic & in interdicto, imò & in excommunicatione idem erit, quia in his, quæ ad factum pertinet, si executio contingat, effectum habent post appellationem hæc censuræ latæ: in his verò, quæ ad iuris effectus referri possunt, inanes sunt, & nullæ. Igitur hæc erit vera differentia, quòd cessatio à diuinis nullum, vel paucos inducit iuris effectus, interdictum autem aliquot, excommunicatio plures; atque ita est intelligendum, quod communi omnium iudicio post Panorm. & alios de cessatione à diuinis solet adnotari.

¶ Secundò ex præmissa differentia plerisque visum est, quod non ita irregulariter esse celebrantem tempore cessationis à diuinis, sicuti tempore interdicti Ecclesiastici. Ad cuius opinionis intellectum erit examinandum, quam pœnam iura Pontificia statuerint contra violantes Ecclesiasticum interdictum? & profectò licet ante interdicti Ecclesiastici violationem per ipsius interdicti vim, & effectum nemo sit priuatus, nec suspensus à iurisdictione, etiam Ecclesiastica, eo tamen ipso, quòd interdictum infregerit, omnimoda iurisdictionis Ecclesiasticæ potestate priuatur. probat text. sing. ut inibi notat Panorm. Anch. Rauenn. & alij in c. vlt. de excess. pralat. est etenim hic suspensus ipso iure ab officio, c. 1. de re iud. c. 1. hoc tit. supra isto lib. & idcirco ex consequenti, ac denique à iurisdictione ratione beneficii, vel officij competentis. gloss. Abbas & communiter omnes in d. c. vlt. gloss. Panorm. & Card. post alios in c. cum dilectus. de consuet. in verb. à suspensis. quod adeò verum est, ut procedat etiam in eo, qui per dictionem taxatiuam, tantum, ab officio fuerit suspensus; competit enim iurisdictioni Episcopo ratione ordinis post eius assecutionem, atque ideo si sit suspensus ab officio, erit hoc iurisdictionis vsu priuatus. idem notat Card. in d. c. vlt. col. 2. Imol. in d. c. cum dilectus. col. penult. quorum opinio communis est, ut fatentur Abb. in cap. si celebrat. col. vlt. de cler. excomm. minist. contra gloss. ibi, & Syluest. in verb. suspensio. quasi. 5. tametsi Regia l. 17. titul. 9. part. 1. probet, suspensum ab officio non censeri suspensum à iurisdictione. Quæ quidem lex voluit quorundam veterum sententiam probare, qui tenebant, Episcopum suspensum ab officio, non esse suspensum à iurisdictione, & tamen à communi opinione deducitur, quòd suspensus ab officio non potest eligere, quia ius eligendi non tantum competit ratione beneficii, sed & officij, à quo suspensus est. quod in specie tenent Abb. in d. cap. cum dilectus. col. 8. & alij, quorum opinionem asserit communem esse Felin. in cap. Apostolica. de except. num. 6. contra gloss. in cap. presbyterum. 28. dist. hoc verò in loco minimè tractabimus, an suspensus ab officio sit etiam à beneficio iridem suspensus; obiter enim quoad pœnam istam iure statutam aduersus non seruantes interdictum Ecclesiasticum hanc conclusionem attigimus.

Est item is, qui interdictum Ecclesiasticum non seruat irregularis, sicuti constat ex d. cap. 1. de re iud. c. 1. sup. isto tit. & cap. is qui. §. vltim. eod. tit. in quibus ratio expressum ea traditur, quòd propter interdictum decreta est ad tempus, vel in locum suspensio. cap. is cui. sup. eod. suspensus autem celebrans officia diuina irregularis est eo quidem modo, ut nisi per Romani dispensationem Pontificis non possit diuina officia deinde celebrare. Sic denique iure, & communi omnium sententia receptum est, hanc esse præcipuam pœnam aduersus illum statutam, qui Ecclesiastici interdicti censuram infringere non verebitur.

¶ Ceterum, ne quis existimet per quemcūque aetum irregularitatem à suspensio, vel interdicto contrahi, est obseruandum,

Didaci Couar. Tom. I.

hoc vitium irregularitatis non aliter suspensum afficere, quàm si is egerit aetum competentem alicui ordini, quem is habet, & à cuius vsu exercitio suspensus est. & idè erit in quæstione quam tractamus, nempe quoad interdicti violationem, quod notat Innoc. & Doct. & in cap. vltim. de excess. pralat. Cald. de Eccles. interdict. membro 6. idem Innoc. in cap. 1. sup. de sentent. excomm. Ioan. in summa confess. 3. lib. tit. 33. q. 23. Henric. in cap. vltim. de cler. excomm. minist. Nicol. Plouius in tract. de interdict. reg. 29. & in tractat. de irregularitat. reg. 45. & sequentibus. Syluest. in verbo. interdictum 5. qu. 4. Florent. part. 3. tit. 26. cap. 4. gloss. in verbo. presumpserit. & ibi Ioan. Andr. Cardin. Anch. & Abb. in cap. 2. de cler. excomm. minist. Abb. in cap. illud. vbi gloss. in verb. offic. eod. tit. Gonsalvus à Villadiego de irregulari. cap. 2. quorum opinio cõmunis est, cui suffragatur text. in cap. is cui. ibi, in suo offic. & in cap. is qui. §. vlt. ibi, celebrat. sup. isto tit. qua ratione, ut multa missa faciamus, quæ in specie ad exempla poterant adduci, quoties tractabitur, an quis sit irregularis propter diuini officij celebrationem, semper est aduertendū, an actus, quem fecerit, conueniat, & proprius sit alicuius Ordinis Ecclesiastici, & an suspensio circa illius Ordinis vsum contigerit; alioquin non poterit congruè censeri quis irregularis. quod maximè vile videbitur cuiuslibet materiam istam tractaturo.

Hæc autem irregularitas tunc locum obinet, cum quis non seruat interdictum generale, quod in Ecclesia matrice seruatur. text. in clem. 1. isto tit. is etenim, qui celebrauerit tempore interdicti generalis, quod in ipsa matrice Ecclesia minimè seruatur, irregularis non est, ut notat Frederic. consil. 231. quòd si ab ipsa matrice Ecclesia non possit adsumi interdicti cognitio, necessaria erit eius publica denuntiatio, ut irregularis sit, qui eo tempore celebrauerit, sicuti deducitur ex constitutione, Ad euitanda scandala, cuius in priori huius relectionis parte mentionem fecimus. Olim verò ante denuntiationem publicam tenebatur interdictum seruare speciale, qui eius scientiam haberet, modò posset absque scandalo abstinere à celebratione. gloss. in clem. 2. in verb. publice. isto tit. notant in specie Archid. Ioan. Andr. Franc. & alij in c. is qui. §. vlt. sup. eod. tit. quo in loco gloss. cõmuniter recepta scribit, excusari ab irregularitate celebrantem officia diuina tempore interdicti, si habuerit iustam eius ignorantiam. text. optimus in cap. Apostolica. de cler. excomm. minist.

Potest præterea violans interdictum Ecclesiasticum puniri pœna perpetuæ depositionis ab officio. cap. latores. cap. cleric. de cler. excomm. & beneficii Ecclesiastici priuatione. cap. postulatus. §. vlt. eodem titul. de cleric. excomm. minist. vbi Doct. hoc ipsum ex ea decisione colligunt.

¶ Ad quæstionem igitur ex opinione, quæ communiore auctoritatum iudicio recepta videtur, respondemus, celebrantem diuina officia tempore cessationis, etiam generalis, & ab eo decreta, qui poterat interdicti sententiam pronuntiare, non esse irregularem. quod iure defendere, ac probare conantur Ant. Abb. Imol. Præposit. & Franc. col. 3. in cap. dilectus. de appell. Bonifac. in clem. 1. colum. penult. de sent. excomm. Syluest. in verb. interdictum. 1. §. 1. & idem in verbo. cessatio. §. vlt. gloss. in pragmat. sanct. titul. de pignorat. cultum diuinum, in verbo. cessetur. Innoc. in cap. irrefragabili. vlt. col. de offic. ordin. & in dict. cap. dilectus. col. 2. quibus suffragatur text. in c. is qui. in princip. supra eo. vbi expressim cautum extat, non esse quemquam irregularem censendum, nisi in casibus iure ipso Pontificio in specie statutis, qualis hic de celebrante cessationis tempore non debet censeri. sic sanè gloss. in cap. si canonici. de offic. ordin. isto lib. quæst. 3. hæc communiter probata, asseuerans non esse irregularem celebrantem tempore cessationis particularis, erit extendenda ad generalem cessationem, ut tandem nec irregularis sit, qui eius tempore celebrauerit. quam opinionem in cessatione generali ab eo decreta, qui poterat interdicere, sequitur Palud. in 4. sent. dist. 18. quæst. 8. art. 3. vers. 4.

Contrarium in hac principali quæstione verius esse contendunt, quoad cessationem generalem ab eo interdctam, qui poterat interdiceret. Cald. de Eccles. interdict. fol. 2. col. 4. Anchar. & Franc. in d. cap. si Canonici. post Ioan. Andr. ibi, & Innoc. in cap. non est vobis de sponsal. vbi idem tenet Præpos. col. 4. Felin. in d. cap. irrefragabili. §. ceterum. Gonsalvus à Villadiego in tract. de irregul. cap. de interdict. col. vlt. Flor. part. 3. tit. 26. cap. 3. col. 2. quorum sententia potissimā auctoritatem habet à clem. 1. de sent. excomm. vbi cessatio generalis, interdicto quoad eius obseruationem, & violationem comparatur. Palud. in d. art. 3. existimat hanc opinionem procedere in cessatione generali decreta à capitulis cathedralium Ecclesiarum, quasi illa constitutio minimè obineat in cessationibus Prælatorum, quæ interdicta non sunt, quoad pœnam excommu-

.K k

commu-

communicationis ibidem statutam. quod mihi non placet, arbitror enim eam constitutionem etiam admittendam fore contra religioſos non ſeruantes ceſſationem à diuinis generaliter indi- ctam à prælatis, iudicibusque delegatis auctoritatem ad id habentibus. Et tamen quoad irregularitatem prior opinio magis communis eſt, benignior quidem, & quæ in diſputatione defendi optime poſſit; poſterior autè fortassis verior, ſi conſideremus mentem Canonum prohibentium cenſuræ Eccleſiaſticae violationem: maxime eo caſu, quo celebrauerit quis diuina officia publicè, ianuis apertis, tempore ceſſationis generalis. quod magna quidem cura cauendum eſt, nec temerè hac in controuerſia iudicandum propter plura, quæ imminet contracta irregularitate, pericula. Nam & in d. clem. 1. generalis ceſſatio à diuinis non in vniuerſum, ſed quoad pœnam illam excommunicationis generali æquipollet interdicto.

4 ¶ Quæritur tamen, ꝑ an interdicti Eccleſiaſtici cenſura ſuſpendi poſſit, ne interim celebrans iudicandus ſit irregularis? & de interdico lato, & decreto in locum, receptu eſt ſuſpendi ad tempus poſſe per eum, qui id decreuerit. gloſſ. Ioan. Andr. Anton. Cardin. Imol. Franc. & Dec. in cap. ad hac. in vlt. de appell. & eſt communis opinio auctore Dec. ac mihi verior videtur, licet Abbas in eo quosdam veteres ſecutus contrarium probauerit. Communis equidem ſententia maximam rationem habet ex eo, quòd cenſuræ Eccleſiaſticae regulariter ligant ad nutum, & voluntatem iudicis eas decernentis. cap. veniens. in 2. de teſtib. cap. ſignificati. de eo, qui duxit in mar. nos item priori huius reſectionis parte tractauimus, dum de abſolutione ab excommunicatione tradidimus. Conſtat etiam cõmunis opinio auctoritate text. in cap. dilectis. de appellat. §. quia verò. Nec video congruam rationem, ex qua poſſit euerſi cõmunis ſententia, quamuis Dec. maluerit opinionem Abb. defendere. Imò ipſe cenſeo, poſſe ad tempus ſuſpendi interdictum in perſona ob eius propriam culpam latum, tamen ſi Abb. in diſt. cap. ad hac. & in cap. vi priuilegia. de priuileg. quadam leui ratione contrarium, ſaltem in hoc caſu, cenſeat. Nam licet interdictus adhuc in crimine, & contumacia perſeueret, vel de ea fatiſecerit, multa poſſunt accidere, quæ uſiſſimè valeant iudicem inducere ad ſuſpenſionem iſtam interdici temporariam conſtituendam potius, quàm ſimplicem eius relaxationem, vel obſeruationem. Sic denique rationem Abb. Deci. reprobat in diſt. cap. ad hac. quæ notanda ſunt ad intellectum gloſſ. in cap. præſenti. ſupra. iſto titul. quæ aſſeuerat, Eccleſiaſticum interdictum ſuſpendi poſſe ad tempus certum. item ad gloſſ. in diſt. cap. ad hac de appellat. quæ voluit ſolum Romanum Pontif. poſſe permittere, & priuilegium concedere, vt in loco interdico celebraretur, ita quidem quòd Episcopopus minime poterit in hoc diſpenſare, vt liceat tempore interdici celebrare. Hanc ſanè opinionem ſequitur Philippus Franc. in d. cap. ad hac. queſt. vltim. & ſenſim idem tenuerunt Doctores. ibi, quorum opinio vera eſt in hoc ſenſu, quòd Episcopopus non poſſit permittere alicui diuini officij celebrationem in loco ab alio interdico: poterit tamen hanc permiſſionem concedere vbi à ſeipſo, aut eius auctoritate fuerit interdictum decretum. Etenim ſi Episcopopus ſuſpendere ad tempus poſſet interdictum à ſe latum, vt modo dicebã, eadem ratione etiam poterit permittere, vt tempore interdici poſſit diuinum officium celebrari: modò hanc permiſſionem ex cauſa Episcopopus concedat, & ad tempus, ne videatur priuilegium dare aduerſus ius commune celebrandi tempore interdici.

5 ¶ Præter hæc, licet ꝑ interdictum Eccleſiaſticum non poſſit ad cautelam remitti, ac diſſolui, cap. præſenti. iſto titul. quod de interdico generali tractat; nam ſpeciale interdictum bene poſſet ad cautelam laxari, ſecundum gloſſ. & commun. ibi Felin. in cap. Apoſtolica. nu. 3. de excepr. Nicol. Milis in repertorio in verb. interdici. Cald. de Eccleſiaſt. interdici. pag. 8. Rotam in nouis 438. qui omnes expreſſim tractauerunt de interdico particulari decreto in aliquam Eccleſiam, vel locum: atque ita obtinuit uſus Romane curiæ, vt Felin. teſtatur; præſertim quia in ſpeciali interdico nequaquam obtinet huius capitris moderatio in diuinis celebrandis, vt ſtatim explicabitur: at tamen generale interdictum poſſet, ac debet ſimpliciter remitti, & diſſolui ad exemplum ſimplicis abſolutionis, quæ datur ab excommunicatione, præſtita prius cautione iuxta formam text. in cap. cum contingat. de offic. deleg. & cap. 2. ſupra iſto tit. quod in ſpecie notat Rota in antiquis 77. & 435. facit ad idem text. in c. qua fronte. de appellat. idem probat Martin. Azpilcueta in cap. cum contingat. de reſcript. 7. remedio. & licet Felin. in diſt. cap. Apoſtolica. referat prædictas deciſiones ad

interdictum ſpeciale, ipſæ tamen de generali loquuntur.

¶ Hanc verò interdici ꝑ Eccleſiaſtici cenſuram decernere poterit quilibet iudex Eccleſiaſticus, cui competit ius cenſuram Eccleſiaſticam decernendi, cum appellatione cenſuræ Eccleſiaſticae, etiam interdico continetur. cap. quærenti. de verberum ſignificat. ſed in ſpecie in iudice ordinario eſt text. in cap. cum ab Eccleſiarum prælatis. de offic. ordin. cum & plantare. §. 1. de priuileg. c. Episcopopus eodem tit. iſto lib. c. cum inter. de conſuetud. c. 1. ſimiliſſim. de electio. cap. auditis. de præſcript. in delegato. text. in cap. ſanè in 2. de offic. deleg. in ſubdelegato. cap. ex litteris. eod. tit. notant vbi que Doct. Hoſtienſ. & alij in cap. queſiuit. de his quæ ſunt à maiori parte Cap. Cald. in tract. de Eccleſ. interdici. 3. membro. Sylueſt. in verb. interdici. tertia. queſt. 3. Florent 3. part. tit. 26. cap. 2. §. vlt. Ioan. in ſumma conſiſ. lib. 3. tit. 33. q. 228. de ceſſatione à diuinis. hi DD. tradidere, poſſe eam decerni ab Episcopopus, & Prælatis habentibus ordinariam Eccleſiaſticam iuriſdictionem, & præterea à Canoniciſ. ac capitulo cathedralis Eccleſiæ, ſi hoc ius priuilegio, aut conſuetudine acquiſierint, modò ſeruent in ea decernenda formam traditam in cap. ſi Canonici de offic. ordin. iſto libro. & in cap. quamuis. eodem titul. cap. irrefragabili. §. ceterum. eiuſdem titul. in decretalibus. notant Cardin. in clement. 1. iſto tit. §. vltim. qui in §. quod etiam. per textum ibi ſcribit, poſſe Concilium Provinciali, & Episcopopale ceſſationem à diuinis indicare. idem in diſt. clement. 1. num. 48. notat Bonifacius. Sed & quòd ordinarius, Episcopopus inquam, poſſit indicare ceſſationem à diuinis, probat gloſſ. illic recepta in d. cap. ſi Canonici. in verb. ceſſare. quæ aſſerit, Canonicos iure poſſe ceſſationem indicare, ſede vacante, quia ſuccedunt in iuriſdictionem Episcopopi ordinariam. Ergo & ipſe Episcopopus poterit iure proprio iuriſdictionis ordinariæ hæc cenſura vt. Idem manifeſtum ſit ex eo, quòd Episcopopus poſſet concedere Canoniciſ. priuilegium indicendi ceſſationem à diuinis ſecundum Ioan. Andr. Gulielm. Dom. Ancharan. Franc. & Vanchelium in d. cap. ſi Canonici. ſit igitur poſſe Episcopopus ceſſatione à diuinis vt: ſiquidem poſſet dare poteſtatem ceſſandi, & fortassis communis hæc opinio, quæ & Sylueſt. placuit, in verb. ceſſatio, eſt intelligenda in hunc ſenſum, vt Episcopopus poſſit delegare, & committere Canoniciſ. & Capitulo, poteſtatem ceſſandi à diuinis, quia ipſe potuiſſet vt, non tamen quòd poſſit eis dare priuilegiu indicendi ceſſationem à diuinis proprio iure in perpetuum. Hoc enim videtur non poſſe concedi ab alio, quàm à ſummo Pontifice, quæ admodum Archid. ſenſit. Hiſ item accedit, quod ipſe Archid. & omnes, præſertim Francuſ. adnotarunt in c. quamuis. de offic. ordin. in 6. ſuper gloſſ. vltim. reſpondentes, non eſſe ſeruandam formam illius capituli in ceſſationibus, quas Canonici à ſuperiore indiſcretas ſeruare tenentur, ſed in hiſ, quaſi ipſi iure ſpeciali indixerunt. Nam cum Episcopopus ſuperior ſit, nec ab hac propoſitione excipitur, ratio dicat, poſſe ipſum iure proprio ceſſatione à diuinis vt.

¶ Ex quibus deducitur, Episcopopus poſſe iure ordinario ceſſationem à diuinis in aliquem locum decernere, prout ea ab interdico Eccleſiaſtico diſtinguitur. Hoc etenim conſtat ex communi omnium reſolutione: nec contrarium voluit Palud. in 4. ſentent. diſtinct. 18. queſt. 8. art. 3. conſuſ. 4. imò hoc ipſum ſenſit, tamen quidam aliud ex eo adnotauerunt aſſerentes, ceſſationes prælatorum eſſe proprie, & verè interdicta; quod ipſe probarem, vbi ſumus in dubio, an prælatus voluerit indicare ceſſationem à diuinis, vel interdictum; alioqui vbi eſſet manifeſta Episcopopi mens, dubio procul ceſſatio à diuinis ſeruanda foret in modum veræ ac propriæ ceſſationis à diuinis, de qua paulò poſt diſputabitur.

Verum quòd apertius intelligamus, quid hæc conſtitutio nouo iure induxerit circa diuinoſ. officiorum celebrationem tempore interdici Eccleſiaſtici peragendam, oportet hic memoria repetere, quæ fuerint olim hoc tempore permiſſa. & gloſſ. hic in verb. ſacramentis, aliquot veterum conſtitutionum meminit, quæ ꝑ ſacramenta quædam tempore interdici miniſtrari permittebant; in primis etenim Baptiſina paruulorum permiſſum erat, cap. non eſt vobis. de ſponſalibus. nam de adultis baptizandis poterat maxima ratione dubitari, ſiquidem pueri nondum habentes rationis uſum minime iuſtificantur à peccato originali per fidem parentum, aut votum ipſorum quidem parentum, etiam ſi admodum cupientibus hiſ, & exoptantibus, ac procurantibus filiorum baptiſma, filij deceſſerint abſque hoc ſacramento, quia non potuerit eis miniſtrari, ob aliquam cauſam, nempe quòd aquæ copia ad baptiſinum neceſſariæ deſuerit. Hæc ſanè conſuſio palam probatur ab Auguſt. lib. de fide ad Petrum.

tram. cap. firmissimè. de consec. distict. 4. & à D. Thom. pars. 3. quæst. 68. art. 2. & art. 11. quibus in locis manifestè asseuerat, votum baptismi ad salutem sufficere, modò habeat ipse baptizandus vsum rationis, & infans nequam posse in vero matris baptizari. idem probat textus elegans in cap. non vs apponeres. de baptismo. tamen si Caiet. auctèr profectò super D. Thom. in d. art. 2. & 11. probabile censeat, sufficere ad salutem paruulorum, parentum fidem, vt votum præcipuè cum aliquo exteriori signo. Sed & multi ante Vieles, teste Waldensi, & Gerson conati sunt eandem opinionem tenere, quam nostra ætate ipse Caieta. sub correctione tamen, asseuerat. Cuius sententia post legis Euangelicæ promulgationem periculosa est, & omnino improbanda: eamque falsam esse ostendit eruditissimè Dom. à Soto lib. 2. de natura & gratia. cap. 10. Andr. item à Vega in decisione Concilij Tridentini, lib. 5. cap. 16. & idem lib. 15. cap. 3. & veluti errorem manifestum inter eiusdem Caietan. errores commemorat Ambrosius Catharinus lib. 5. aduersus Caietan. eandem sententiam improbare videtur D. August. in Epist. 28. ad Hieronymum. idem August. de baptismo paruulorum. cap. nullus præter. de cons. distict. 4. & Ioan. Papa 30. quæst. 1. cap. ad limina. hoc ipsum & Florentina Synodus de sacramentis ad Armenios insinuat. Idem apertius docet in diffinitione de libris Canonicis. hoc ipsum, quod sancta Synodus tradidit, defendit & probat certum esse, & de fide tenendum Thomas Waldensis lib. de sacramentis. Idcirco ne paruuli beatitudine illa supernaturali, & diuina visione priuaretur, si absque baptismo decederent, iustissimè fuit, quòd tempore interdicti baptismus paruulis ministrari posset. At in adultis ratio non est ita par, cum ad salutem adultorum sufficiat ipsius baptismi votù, si non possit verè & re eis ministrari, quæ admodum Catholica docet Ecclesia in Concilio Tridentino, sessione 6. c. 4. & c. 6. notant Magist. sent. dist. 4. in lib. 4. D. Tho. & alij ibidem. idem D. Tho. in d. q. 68. art. 2. idem plurius auctoritatibus probat Dom. à Soto in d. l. 2. de natura & gratia. cap. 12. Nihilominus in præsentis questione dicendum est, tempore interdicti generalis potuisse olim, & posse nunc baptismi sacramentum ministrari paruulis, & adultis. Nec enim sancta mater Ecclesia tantum respexit ad præciam necessitatem cõsequendæ salutis ex hoc sacramento; nam ea ratione solum permisisset, illud dari paruulis existentibus in periculo mortis, sed & maximam vtilitatem quæ Christi fidem, & religionem professuris accedit ex hoc sacramento re ipsa suscepto. atque idè tempore interdicti voluit, etiam adultis ministrari baptismi sacramentum, & Eucharistia dantur existentibus in mortis articulo. cap. quod in re. de penit. & rem. d. c. non est. c. permittimus. extra. isto tit. idem de confirmationis sacramento probatur in c. responsa. extra. isto tit. & in d. c. quoniam. quo in loco decisum est, quòd eadem ratione Christum confici poterit tempore interdicti in die Iouis sancti. hæc tamen confectio debet fieri, & celebrari ianuus clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, vt notant Archid. & DD. communiter in d. c. quoniam. Ang. in verb. interdictum. 6. q. 28. tamen si Eucharistia, Baptismus, & Confirmatio ministrari possint publicè cum solennitate consueta: sicuti explicat Cald. de Eccles. interdict. fol. 11. Syluest. in verb. interdict. 5. q. 7. Gonsalvus à Villadiego de irregularitat. cap. de interdicto. Extremæ verò Vnctionis sacramentum ministrari non poterat tempore interdicti, etiam existentibus in periculo mortis, aut statim verisimili cõiectura vita decessuris, etiã Clericis, secundum Io. Andr. Card. Abb. & DD. in d. c. quod in re. Calder. de Eccles. interdict. fol. 12. vol. 3. cauendum tamen est à Card. in d. c. quod in re. qui falsò cenfer, Extremam Vnctionem esse iure positiuo humano institutam. quæ quidem opinio falsissima est, & hæretica, cum iuxta Catholicas asseriones iure diuino fuerit instituta, Iacobus 5. Tradunt aduersus Lutherum Catholici DD. ea ratione, quòd Iacobus Apostolus hoc Sacramentum ab ipso Christo institutum promulgauerit; hoc etenim ostendunt aliis rationibus & auctoritatibus contra Magistrù sententiã. in 4. dist. 33. ibi Theologi ferè omnes, Ioannes Eckius in enchiridio c. 12. Alfonso à Castro aduersus hæretes, in verbo, Vnctionis Extremæ Sacramentum. & alij, qui nostra ætate impia Lutheri dogmata euertere diligenter conati sunt. Est etenim Extrema Vnctio Sacramentum nouæ legis. cap. ad abolendam, de hæres. & in Concilio Florentino sub Eugenio Quarto. sed sacramenta nouæ legis non potuerunt ab alio quam à Christo Iesu institui, quod receptissimum est. consequitur igitur, & hoc Sacramentum Vnctionis Extremæ non ab Apostolis, sed ab ipso Christo Iesu institutum fuisse. quòd Sacramentum istud tempore interdicti non possit

Didaci Couar. Tom. I.

ministrari, etiam Clericis, probat optime text. in d. cap. quod in re. Præter hæc olim etiam tempore interdicti recipientibus signum crucis, & peregrinis poterant ministrari Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistia, d. cap. quod in re. in fin. quod obinet in his personis, quamuis nec proficiscantur, nec sint in mortis periculo constitutæ, secundum Abb. & alios ibi contra gloss.

Sed & olim tempore interdicti poterant Clerici in conuentualibus Ecclesiis bini, vel terni, excommunicatis & interdictis exclusis, ianuus clausis horas Canonicas legere, non cantare, sicuti permillum est in d. cap. quod in re. Nec hoc mirum erit; siquidem adhuc extra Ecclesiam clerici soli, aut bini horas Canonicas dicere poterant, modò non audirentur à prohibitis audire, sicuti notat Hostien. in d. cap. quod in re. Nicol. Plouus in tractat. de interdicto. regul. 31. & Syluest. in verb. interdictum. 5. q. 5. qui hoc deducit ex mente Calder. in tract. de Eccles. interdict. fol. 10. col. 1. qui consulit, & admonet, quòd hoc non fiat extra Ecclesiam, ne audiantur horæ Canonicæ à laicis.

Clericis etiam decedentibus, qui interdictum seruauerint, concessum est, vt absque campanarum pulsatione cessantibus solemnitatibus cum silentio in cõmiterio Ecclesiæ sepeliantur. text. est ad hoc in d. cap. quod in re. §. licet. id verò ita intelligendum est, vt præcedat in generali interdicto, vel in speciali quoad Clericos illius Ecclesiæ; nam Clerici alterius Ecclesiæ non possent hoc modo sepeliri in cõmiterio Ecclesiæ, quæ specialiter fuerit interdicta. notat Panorm. in d. cap. quod in re. col. 2. idem Syluest. in verbo, interdictum. §. ad fin. quo in loco hanc opinionem Panor. veram esse cenfer, quoties reliquæ Ecclesiæ hberæ forent ab interdicto: cum enim in illis possent Clerici aliarum Ecclesiarum sepeliri non patitur ratio, quòd hi sepeliantur in Ecclesia specialiter interdicta. sed si reliquæ Ecclesiæ forent interdictæ, tunc non esset locus opinioni Panor. imò possent clerici aliarum Ecclesiarum sepeliri in Ecclesia specialiter interdicta. Quod parù refert, quia etii reliquæ Ecclesiæ fuerint interdictæ, intra easdem poterunt ipsarum Clerici sepeliri: atque idè nusquam ferè poterit contingere quod Syluest. ad quæstionem istam præmitit.

Matrimonij autem Sacramentum quoad eius contractum simplicem prohibitum non est tempore, nec in loco interdicti, quamuis solemnitas benedictionum vetita sit, cum ad diuina pertineat officia secundum communem, quam optime tractat & explicat Cald. de Eccles. interdict. fol. 12. colum. 2. Quòd si nuptiarum solemnitas benedictio celebretur ianuus clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, profectò absque vlla irregularitate, & vitio id fieri poterit: imò cum sit diuinum officium, id planè licebit celebrare. quod in specie notat Syluester, in verb. interdict. 5. quæst. 2. & probatur argumento sumpto ex ea opinione, quam communem esse dicemus §. vlt. huius cap. illat. 12. quo vitium in genere Freder. cons. 111. Imò licet prohibitum foret matrimonium, nihilominus teneret non obstante prohibitione ista contractum, quemadmodum constat ex his, quæ in epistole ad quartum decretalium adnotauimus part. 2. c. 6. n. 6. notat in specie gloss. in hoc cap. in verbo, sacramentis. cuius sententia falsissima est, nec potest defendi absque hæretis labe, dum asseuerat matrimonium, licet sacramentum sit, non conferre gratiam, sicut alia sacramenta. de quo etiam latius egimus in d. part. 2. cap. 1. §. vnic. num. 3. & 3.

Hæc verò sacramenta, quæ tempore interdicti, & in loco interdicto permilla olim fuere, poterunt ministrari, & possunt in Ecclesia, etiam specialiter interdicta, sicuti visum est Calder. de Eccles. interdict. 2. membro fol. 3. col. 1. & Syluest. in verbo, interdictum. 5. quæst. 7. Florent. pars. 3. tit. 26. c. 3. & est communis opinio. tamen si honestum sit alibi ea celebrari, si commodè id fieri possit, quod præterea auctores fatentur.

Poterant & ante istam constitutionem monachi Prædicatores, & Minores in loco interdicto Missarum solemnitas celebrare super altare viaticum ianuus clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, voce submissa. c. in his. de priuileg. idem & Episcopis permillum fuit c. quod nonnulli eo. tit. quibus ob dignitatis auctoritatem cõcessum præterea est, quòd possint alicui sacerdoti hanc cõmittere celebrationem, vt ipsi audiant Missarum solemnitas sacrificium. c. vlt. de priuileg. hoc lib. non tamen obinet hoc Episcoporum & Monachorum priuilegium vim in Ecclesia speciali supposita interdicto, secundum communem sententiam aduersus Host. in c. quæst. de his quæ sunt à maior parte Cap. & Syluest. in verbo, interdictum. 5. q. 5. quibus omnibus ad de l. 15. & 16. tit. 6. part. 1.

Est & Templaris priuilegium concessum, vt si ad Ecclesiam accesserint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum.

K k 2

etorum.

etorum text. in cap. cum & plantare. §. quod si templarij. de priuileg. & in cap. vt priuilegia §. illud. eod. tit. vbi priuilegium istud explicatur, vt intelligatur de templariis, & hospitalariis, qui mittuntur per villas, & ciuitates ad elemosynam colligendam, aut accipiendas fraternitates. Nam & his quidem religiosus permittitur, quod in qualibet ciuitate, villa, aut castro vna tantum Ecclesia constituitur, in qua diuina officia celebrentur, excommunicatis, & specialiter interdictis exclusis, semel in anno, ob eorū iuendum aduentū, etiam publicè apertis ianuis alta voce, & admissio populo generaliter interdicto, vt secundū Innoc. & alios in d. cap. vt priuileg. & Palud. in 4. sent. distict. 18. q. 3. art. 13. Sic denique & eodem priuilegio hi templarij obtinuerunt, vt qui eorum fuerint fraternitati adscripti, possint tempore interdicti in Ecclesia sepeliri. quod in eodem capitulo, vt priuilegia, expressum est, ita tamen est accipiendum, quod huic religioni oblatis si decesserint non electa sepultura, vel ea quidē electa eo in loco, qui iure ipso non electa sepultura, est cuiusque mortui sepulchro destinatus, sepeliantur sanè in Ecclesia, cui corpus illud pertinet, ac competit, etiam si ea interdicta sit. At si ab his Oblatis electa fuerit ad sepulchrum Ecclesia, cui seclusa electione iure Pontificio minime corpus illud competebar, & ea sit interdicta, non sunt admittendi ad Ecclesiasticam sepulturam per eos electam. quod ex vero sensu eiusdem capituli deducere videntur Hostiensis, Panorm. & alij in d. c. vt priuilegia. & Syluest. in verbo. interdictum §. 5. quæst. 8. Oblati verò ¶ dicuntur ad huius priuilegij vsum, qui non tantum propria bona, sed seipso dederunt monasterio, quemadmodum glossa explicat in verbo. tribus denarij. & ibi Abb. in d. c. vt priuilegia. quod facilius intelligi poterit, si prænotemus, maximam differentiam esse inter Conuersos, & Oblatos. Nam Conuersi sunt qui mutato habitu religionem ipsam continentur minime ordine Ecclesiastico præditi, & hi cum ceteris religiosi intra monasterium claustra vitam agunt. Oblati verò sunt qui absque religionis professione seipso perpetuò monasterio obtulerunt; sicuti tradunt Cardinal. in Clem. 1. de decimis. colum. vlt. Abb. in c. non est. de regular. sensu Lopus allegatione 129. est etenim necessaria perpetua oblatio. c. per exemptionem. de priuileg. isto lib. c. cum & plantare. §. vlt. cap. suarum. & ibi Abb. de priuileg. ex quibus constat, Conuersum dici propriè religiosum, & personam Ecclesiasticam. c. non dubium. c. parochianos. extra. isto tit. idemque colligitur ex notatis per Abb. in rubr. de reg. Dec. in cap. Ecclesia S. Maria. de consuet. & ea ratione, quod Religiosus propriè sit qui tria vouerit, nēpe Paupertatē, Obedientiam, & Castitatem, auctore D. Thom. 2. 2. quæst. 186. art. 7. quibus non obstat text. in cap. ex eo. de elect. isto libro, quia inibi Conuersi non habentes Ecclesiasticum ordinem laici dicuntur, quoad electiones, ad differentiam eorum, qui Clerici sunt, id est, ordinem Ecclesiasticum acceperunt; etenim hi tantum ad electionem admittuntur; imò per constitutionem Clem. vt hi qui diuini. de etate & qualit. hi tantum ad eam sunt admittendi qui sacris fuerint ordinibus insigniti. Oblatus verò qui mutato habitu non manet in sæculo, est & propriè persona Ecclesiastica: qui autem in sæculo manet, non propriè, sed largè persona Ecclesiastica dicitur. gloss. in verb. mutato habitu. Card. Abb. & DD. in d. c. vt priuilegia. textus optimus in c. pen. de priuileg. Capella Tholosana 8. vbi Aufier. & Panorm. ac Socin. in c. 2. de foro compet. tractant, an Oblatus sit exemptus à iurisdictione iudicis secularis. sed quod Oblatus, qui habitum non mutauerit, possit matrimonium contrahere, eadem Capella Tholosana asserit, nu. 333. cui ipse libenter accesserim idem constanter opinatus in quocumque Oblato, qui votū castitatis non emisit tacitè vel expresse, etiam si habitum secularem mutauerit. Non enim video quid in hac specie matrimonij vinculum impediatur. Quæ quidem omnia præsentit Archid. in d. c. ex eo. & in cap. vt lex continentia. vbi gloss. optima 27. quæst. 1. Bald. in l. generali. & in Auth. ingressi. n. 8. C. de sacrosanct. Eccles. Ioan. Staphiluz de lit. grat. & iust. fol. 77. inibi explicans, hæc ratione non amittere beneficium Ecclesiasticum eum, qui monasterium fuerit ingressus, vt Oblatus fiat, non Monachus. His sanè præmissis ad intellectum text. in d. c. vt priuilegia. obseruandum est, non esse satis, quod Confratres & Oblati bona sua, etiam omnia monasterio dederint; est enim hæc donatio, quæ per se, ac simpliciter nõ sufficit ad hæc priuilegia: imò est necessarium, quod confratres mutato habitu se ipsos perpetuò dederint monasterio, vel absque habitu mutatione se, & sua monasterio, reseruato vsu fructu tradiderint, & obtulerint. Denique erit satis sufficiens oblatio personarū absque mutatione habitus cum rerum item donatione, aut ipsa mutatio habitus cum personarum oblatione. atque ita est accipiendum

quod in d. cap. vt priuilegia. Doct. adnotarunt, vt inibi explicat eleganter Panorm. sic intelligens illud Rom. Pontificis responsum, cui omnino adiunge text. in d. c. cum & plantare. §. de confratribus.

Quod si quis exactè perpendat decisionem text. in d. cap. vt priuilegia. manifestè deprehendet ex eo, tempore interdicti non potuisse olim quemquam sepeliri in loco interdicto apud aliquam Ecclesiam, aut eius cimiterium. idem apparet in cap. si ciuitas. §. vltim. supra isto titulo.

§. T E R T I V S.

De interdicti Ecclesiastici effectu.

S V M M A R I A.

- 1 Pœnitentiæ sacramentum non tantum ægrotis, sed & sanis tempore interdicti poterit ministrari.
- 2 Euchariſtia sacramentum, an possit ministrari feminis prægnantibus, tempore interdicti?
- 3 Sacramentū Euchariſtiæ poterit tempore interdicti dari damnatis ad mortem.
- 4 Ordinis sacramentum non potest celebrari tempore interdicti, etiam ianuis clausis, etiam in specialibus festiuitatibus.
- 5 Irregulares an sine qui tempora interdicti ordines susceperint?

QVIA verò ex distinctione huiusmodi statutorum exercebitur in deuoio populi, pullantur hærefes, & infinita pericula animarum insurgunt, ac Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur; cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti, concedimus, quod tempore interdicti ab homine, vel à iure prolati non tantum modo morientes, sed etiam viuentes, tam sani etiam quam infirmi ad pœnitentiā, quæ propter pronitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, summè necessaria est, licitè admittantur: dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquam in mortis articulo, nolimus ad eamdem.

Ex hoc responso Romani Pontificis facillimè lector deducere poterit, præter ea, quæ olim permittenda fuere tempore interdicti, illud modò à summo præfule indulgeri, ¶ quod pœnitentiæ sacramentum non tantum ægrotis in periculo mortis constitutis, sed & sanis, atque in vniuersum omnibus tempore interdicti ministrari valeat. quod secus esse de Euchariſtiæ sacramento tenet gloss. hic communi omnium consensu recepta, in verb. admittantur. alleuerans, Euchariſtiæ sacramentum interdicti tempore non posse pœnitentibus ministrari: nisi & hi constituti sint in articulo, aut periculo mortis. idem notat Abb. in cap. quod in te. de pœnit. & remiss. col. 1. idque adeo verum est, vt nec sacramentum istud possit exhiberi ipsis clericis, & religiosi, quibus licitum est per hanc constitutionem ianuis clausis celebrare. non enim poterit minime celebrantibus Missarum solemnia Euchariſtia dari secundum Calder. in tract. de Eccles. interdict. 6. membro. versicul. viso. Flor. part. 3. tit. 26. cap. 4. col. 3. Anch. & Franc. hic. habent tamen ferè omnes religiosi, & religiosæ priuilegium ad hoc sacramentum ab aliis ministrantibus recipiendum tempore interdicti: sicuti patet in compendio priuilegiorum Ordinis mendicantium in verb. communicare. §. 8.

Et præter ¶ alia plerique dubitarunt, an feminis prægnantibus possit tempore interdicti sacramentum Euchariſtiæ ministrari. nam Anch. hic, Ioan. Andr. & Card. in d. cap. quod in te. censent, non posse his sacramentum istud dari: cum non sint prægnantes feminæ in articulo mortis constitutæ: quamuis periculum mortis propter partum sint subituræ. Panorm. tamen in d. c. quod in te. & in cap. pastoralis. §. 1. de offic. ord. ac Syluest. in verb. interdictum §. 7. contrarium verius esse opinantur, quod periculum mortis, inspecta feminæ prægnantis qualitate, maximè timeri potest. quasi hæc in specie par ratio sit mulieris prægnantis, & eius, qui graui ægitudine affectus proximus esse morti censetur. quam sententiam veriore esse arbitror ex his, quæ in prioribus huius relectionis parte tradidimus, §. 11. num. 8.

Sic & damnatis ad mortem, etiam ¶ tempore interdicti dari poterit Euchariſtia: vt Calder. notat in tract. de Eccles. interdict. fol. 11. colam. 4. quem secuti sunt Syluest. in verbo, interdictum. §. quæst. 7. Anchor. & Franc. hic, colum. 2. idemque & nos probauimus lib. 2. variar. resolut. cap. 1. num. 11.

¶ Secundo, ab huius §. decisione argumentari libet, ¶ Ordinis sacramentum non posse celebrari tempore interdicti. Eo etenim tempore speciali iure quadam sacramenta ministrari possunt, inter quæ Ordinis sacramentum minime connumeratur: igitur

igitur & hoc sacramentum tempore interdicti vetitum est, nec poterit absque huius censuræ violatione celebrari. Quod in specie adnotatur Innoc. & Præpos. *col. 3. in d. cap. non est vobis. Florét. part. 3. tit. 26. cap. 4. Palud. in 4. sent. dist. 18. quæst. 1. art. 2. principali conclus. 6. Anchar. hic col. antepen. sentit Calder. de Eccles. interdict. fol. 12. col. 3. tenet idem Syluest. in verb. interdictum. §. 4. 7. ad finem. quorum opinio communis est: ac multa quidem præmittit ex ea expressim deducenda.*

Primum quod Episcopus tempore interdicti ordines celebrans, saltem maiores, & sacros, omnino irregularis est, quod apparet ex eo, quia celebrat Missarum solemniam, & deinde actum exercet certo ordini Ecclesiastico competentem, tempore ipso prohibitum: cum ad Episcopalem ordinem pertineat ministerium factorum Ordinum, saltem præter Episcopalem potestatem est necessarius in ipso Episcopo ordo sacerdotij: quemadmodum ipse tradidi lib. 1. variat. resolut. cap. 9. num. 15.

Secundum, idem esse censeo in Episcopo tempore interdicti conferente minores ordines, aut primam tonsuram: nam & is erit irregularis. siquidem horum ordinum collatio ad Episcopalem potestatem, & ordinem pertinet: ut planè competentem est. Imò etsi quandoque prima tonsura, & minores ordines possint ab Abbatibus ministrari, necessariò præmittendus est in ipsis Abbatibus sacerdotij ordo. *cap. cum contingat. de etate. & qual. in vnde apparet, Episcopum in hoc casu irregularem esse.*

Tertium, apparet hinc, tempore interdicti non posse ordinis sacramentum celebrari, etiam his diebus festiuis, qui hinc in cap. §. in festiuitatibus, excipiuntur, quod notat Paludan. in dict. artic. 2. concl. 6. & sentiunt præcitati DD. qui principalem conclusionem probarunt.

Quartum ex eorumdem auctorum mente constat, non posse ordinis sacramentum ministrari tempore interdicti adhuc ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. Nam permissio huius constitutionis pertinet ad officia diuina: non autem ad ordinum celebrationem.

Quintò infertur, nequamquam esse ordines celebrandos tempore interdicti, etiam si imminet necessitas ordinandi presbyteros, diaconos, aut subdiaconos, aliosve ministros, quemadmodum visum est Syluest. in verb. interdictum §. quæst. 7. contra Panor. in cap. non est vobis. quo in loco vlt. col. censet, posse ordinis sacramentum tempore interdicti ministrari, si imminet necessitas ordinandi ministros diuinarum officiorum, & sacramentorum. Etenim nullibi in iure cautum est, quòd hæc sit vera ac propria necessitas compellens ad interdicti violationem: & idè Panor. opinio non est admodum tuta, licet eam sequatur Gonsaluis à Villadiego in tract. de irregulari. c. de interdict. etiam si videam posse multas rationibus, & auctoritatibus eamdem comprobati.

Sextò, inde constat, tempore interdicti ordinis sacramentum non posse celebrari etiam ab Episcopo, qui ipsum interdictum decreuerit. Is etenim tenetur id seruare, vel illud tollere, aut suspendere: alioqui erit irregularis. *c. vlt. de priuilegio. isto lib. notat Card. de Eccles. interdict. membro 5.*

Septimò, hinc oportet aduertere, an recipiens minores ordines tempore interdicti sit irregularis? & profectò apparet, eum esse irregularem, si agat aliquem actum ea solemnitate, quæ certo conuenit ordini. Idcirco si in ipsamet ordinatione actum egerit quis alicui ex minoribus ordinibus speciali quadam forma competentem, irregularis est; quemadmodum deducitur ex illa Innocentij sententia, quam in hac secunda huius operis parte probauimus, §. 2. num. 3. regulariter tamen qui minores ordines accipit, nullum actum agit eisdem ordinibus proprium iuxta canonicam solemnitatem.

Octauò eadem ratione infertur, irregularem esse eum, qui tempore interdicti fuerit diaconatus, aut subdiaconatus ordine insignitus: etenim non potest quis hos ordines, aut eorum alterum adsumere, quin aliquem actum agat solemniter his ordinibus, aut eorum alteri conuenientem: atque idè irregularitas manifestò iure contrahitur. Nam Epistolam, aut Euangelium legit Ecclesiasticis vestibus indutus, eaque solemnitate, qua solet in Missarum solemnium celebratione legi, quamobrem dubium non est, quin vitium hoc irregularitatis contrahatur.

Nonò, idem respondendum erit quoad recipientem ordinem sacerdotij tempore interdicti. nam is irregularis est, quippe qui simul cum Episcopo concelebrat, atque idè actum exequatur certo conuenientem ordini, id est Eucharistiæ consecrationem: sicuti notat Syluest. in verb. Eucharistia. 2. qu. 3. S. Thom. in 4. sentent. dist. 13. quæst. 1. artic. 2. quæst. 2. & in 3. part. quæst. 82. art. 2. Didaci Couar. Tom. 1.

Palud. in d. 13. dist. quæst. 4. art. 2. quibus visum est, posse simul ordinatos cum Episcopo ordinante conficere Corpus Christi: atque ita vlti apud quasdam Ecclesias obtentum esse. Nec id mirum esse debet, cum & Innocent. III. de officio Missæ, part. 3. cap. 9. asserat, consueuissè presbyteros Cardinales Rom. Pontifici circumstare, & cum eo simul celebrare, & Corpus Christi conficere: ac demum Eucharistiam à summo Pontifice accipere, significantes Apostolos, qui cum Domino Iesu pariter discumbentes, ab eo Eucharistiam acceperunt. Qua ratione satis probatur irregularitatem in hoc casu, quem tractamus, verè contrahi.

Decimò, hinc etiam aperitur, assistentes Episcopo ordinanti irregulares esse, si vt diaconi, vel subdiaconi vestibus induti sacris huic ordinum celebrationi coadiutores extiterint, ea peragentes, quæ in Pontificali libro continentur. Argunt sanè actus tempore interdicti certo conuenientes ordini: nempe diaconatus, vel subdiaconatus: idcirco irregulares esse eos, manifestum est.

Ceterum quæ in hac constitutione continentur in §. illis etiam, vsque ad §. adiciamus. facilia sunt, & per gloss. maxime in verb. relaxatio. explicantur.

§. Q V A R T V S.

S P M M A R I A.

- 1 Interdictum particulare non patitur, nec admittit huius capituli formam in celebrandis officiis diuinis.
- 2 Hospitalia etiam habent huius capituli privilegium: sicut Ecclesia, & monasteria.
- 3 Interdicti tempore seruata forma huius constitutionis, quæ Missarum solemnitas sunt permissa?
- 4 Laici non sunt admittendi ad Missarum solemniam, quæ sub hac forma celebrantur.
- 5 Familiæ, & ministri clericorum, an sint admittendi, si laici sint. & quid de clericis exteris: & quid de conjugatis, & infantibus?
- 6 Irregularitas, an contrahatur, si non seruentur omnia, quæ in forma huius constituti continentur.
- 7 Cessatio à diuinis an admittat celebrationem diuinarum officiorum hac seruata forma?

SED quòd faciliùs percipiamus veram interpretationem huius constitutionis, subiicere libuit litteram §. adiciamus. qui præcipuam huius tractatus partem obtinet.

Adiciamus præterea, quòd singulis diebus in Ecclesiis, & monasteriis Missæ celebrentur. & alia dicantur diuina officia sicut prius: submissa tamen voce, & ianuis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis, & tam canonici quam clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidiane illis, qui horis intersunt canonicis, tribuuntur, si ad officia non venerint supra dicta, distributiones easdem amittent: sicuti interdicto perderent non extante, si diuinis officijs non adessent. Hactenus præsens constitutio permittit, tempore interdicti diuina officia celebrari ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, absque campanarum pulsatione. Cui sanè responso aliquot conabor aptate intellectus, qui constitutionem istam ad praxim, & communem vtilitatem apertiore efficiant.

¶ Primum, hæc permissio non in vniuersum est accipienda: sed ita quidem, quòd in Ecclesia particulari affecta interdicto, minimè locum habeat: quali hæc constitutio in Ecclesiis obtineat, quæ sint intra locum interdictum; non in Ecclesia specialiter interdicta. quod gloss. hic notat in verbo, Ecclesiis. quam sequuntur Anchar. Domin. Francus, & alij cõmuni omnium sententia. Angel. in summa in verbo, interdictum 6. quæst. 1. Syluest. verbo, interdictum. §. 1. Nicol. Milis verbo, interdictum. Rota in nouis 436. Felin. in c. Apostolica. n. 3. de except. Freder. cons. 70. Ioan. And. Anton. Cardin. Ab. & Imol. vlt. col. in c. quæst. de his que fiunt à maior. par. Cap. Florent. 3. part. tit. 26. c. 4. Calder. de Eccles. interdict. 2. membro, fol. 3. col. 1. Gonsaluis à Villadiego in tract. de irregulari. cap. de interdicto. col. 3. quorum opinio cõmunis est: & rationem habet ex eo, quòd hæc constitutio de interdicto generali tractet, non de speciali.

¶ Secundò, tempore interdicti officia diuina, quæ per hanc constitutionem permittuntur celebrari, in ipsis Ecclesiis & monasteriis celebranda sunt: nec poterunt extra Ecclesias, & monasteria, etiam ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, absque cymbalorum pulsatione celebrari. cum hæc permissio ita concessa sit, vt intra ipsas Ecclesias, aut monasteria, non alibi licitam faciat diuinarum officiorum celebrationem: secundum Cald. de Eccles. interdict. 6. memb. Anch. & Franc. hic.

¶ Tertio, dum Romanus Pontifex hic patrem indulgentiam

Ecclesiis & monasteriis concedit, satis ostendit hac in specie, & in plerisque aliis appellatione Ecclesiarum, ipsa etiam in onastia contineri. quod verum est in his, quæ favorem continent, non odium; in his inquam, quæ favorabilia sunt, non in odiosis: quemadmodum responderunt Abb. in cap. 1. colum. 3. de iuram. calum. Domin. in cap. 2. col. 3. de in integr. rest. isto lib.

2. Quarto, erit & hic textus intelligendus ¶ non tantum in Ecclesiis, & monasteriis, sed & in hospitalibus: ut tandem in his tempore interdicti possint diuina officia celebrari iuxta huius §. formam, modo hospitalia fuerint auctoritate Episcopi erecta: in his etenim quæ ad favorem pertinent, sub appellatione Ecclesiarum hæc ipsa hospitalia intelligenda sunt: præsertim ubi mens ipsius constituentis hanc interpretationem ob eandem rationem admittit. quod deducitur ex his, quæ notantur in Clem. par litteras. de prob. & tradidit Fel. in cap. de quarta. de prescri. Curt. lun. conf. 20. Rebuff. in tract. nominationum. quest. 15. num. 12.

¶ Quinto, idem erit dicendum in monasteriis monialium, ut etiam ipsis audientibus possint ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, officia diuina celebrari: sicuti in specie asserit Syluest. in verb. interdictum. §. q. 1. col. 2.

3. Sexto, per hanc constitutionem tempore ¶ interdicti, permittuntur Missarum solemnia, non solum quæ propria sunt illius diei, quo celebrantur iuxta ritum & institutionem Ecclesie, & sic officia diuina ipsius sancti, cuius eo die festiuitatem Ecclesia colit, sed & alia quæcumque diuina officia, Missarum item solemnia diuæ Virginis Mariæ, sancti Iacobi, aut alterius cuiusque Diui. atque ita visum est Ioan. Andr. Domin. & aliis hic. Calder. de Ecclesia. interdict. membro 6. colum. 7. & Syluest. in verb. interdictum §. quest. 1. colum. 2. aduersus Ioan. Monach. qui opinatur, tantum permitti per hanc constitutionem Missarum solemnia propria eius diei, non autem alterius: quod falsum est, ut constat ex hac constitutione, quæ permittit diuina officia secus idem hanc formam tempore interdicti celebrari, sicuti prius celebrabantur.

¶ Septimo, animaduertere oportet, hanc permissionem locum obtinere in interdicto in locum aliquem decreto: quasi secus sit, quoties interdictum pronuntiatum fuerit in personam. Is etenim, qui interdictus est, nequaquam poterit iuxta formam huius textus diuinis officijs operam dare: nec itidem in his diebus solemnibus, quorum mentio fit in §. sequenti, quemadmodum communi omnium sententia obtentum est.

¶ Octauo, hæc ipsa constitutio ita est interpretanda, ut ad officia diuina minime ¶ admittantur laici interdicti: nec item illi, qui sunt incolæ populi interdicti, licet ipsi interdicti non sint: & idem erit de quibuscumque laicis non interdictis: nam hi excludendi sunt ab auditione diuinorum officiorum in loco interdicto: sicuti notat gloss. hic, in verbo, interdictus. quam Anchar. quest. 2. & ceteri Doct. communiter sequuntur. quorum opinioni admodum suffragatur text. in cap. licet. de priuileg. isto lib. in princip. ex quo cessat argumentatio, quæ à sensu contrario poterat ex huius capituli littera deduci aduersus communem: quam probare videntur Calder. & quoruot de hac materia scripserunt. tamen si Fred. in consil. 70. minime concedat, in hac specie irregularem esse eum, qui laicis non interdictis, etiam incolis loci interdicti admissis, diuina officia celebrauerit.

¶ Nono, ad huius decisionis veram cognitionem inquirendum erit, an clerici omnes admittendi sint ad officia diuina, quæ secundum formam huius §. tempore interdicti celebrari possunt? & quidam opinantur, non esse admittendos clericos extraneos, sed tantum illos, qui sint illius Ecclesie, in qua officia diuina dicenda sunt: quod expressim notat Archid. hic ab hoc text. adsumens probationem ex eo, quod canonicos, & clericos earumdem Ecclesiarum admittat. quæ quidem ratio debilis est: cum hæc constitutio, dum mentionem facit canonicorum & clericorum, de quotidianis distributionibus tractet, quæ non debentur clericis exteris: atque ideo iure verius est, tempore interdicti ad officia diuina secundum huius constitutionis institutionem admittendos esse clericos quoscumque, etiam externos ab eo loco, qui interdictus sit: sicuti censent Ioan. Andr. Anc. hic 3. q. Cald. de Eccles. interdicto, membro 6. col. 3. Flor. par. 3. tit. 26. c. 4. Angel. in verb. interdictum. §. 3. & Syluest. in verb. interdictum. §. q. 1. quorum opinio communis est, licet dubitauerint Domin. & Franc. hic, & Freder. conf. 92. quæ quidem dubitatio potuit tolli ea ratione, quod hic paragraphus permittat diuinorum officiorum celebrationem tempore interdicti ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, submissa voce, absque

pulsatione campanarum: sicut prius eo tempore, quo locus non erat interdictus, celebrari poterant: & tunc dubio procul quilibet clericus, etiam exterus, admittendus erat.

¶ Decimo, ex his, quæ in huius paragraphi interpretatione solent adnotari, opinor ipse, clericum coniugatum cum vnicâ, & virgine non esse admittendum ad officia diuina, quæ seruata forma hic statuta permittuntur. Ad hanc verò sententiam inducor ea ratione, qua traditum extat, clericos, & religiosos ad hæc officia diuina fore admittendos, non laicos. Clerici autem coniugati, etiam si cum vnicâ & virgine contraxerint matrimonium, priuilegium obtinent clericorum in duobus tantum, nempe quoad canonem, & forum: in ceteris verò laici censendi sunt, iuxta commune resolutionem Doct. in cap. vnicô. de cler. coniug. isto lib. Igitur non habent hoc priuilegium, ut cum clericis tempore interdicti ad officia diuina admitti possint.

¶ Undecimo, erit nihilominus considerandum, tempore interdicti ad ¶ officia diuina admittendum esse laicum, quem ante interdicti decretum clericus Ecclesie seruiens familiarem habebat, ut sibi in Missarum solemnibus ministraret; modò hic familiaris non sit interdictus in specie, nec generaliter: quod ita explicant Calder. de Eccles. interdict. membro 6. Anchar. q. 3. col. 3. & Franc. hic. quo fit, ut text. in cap. licet. de priuileg. isto lib. §. 1. intelligendus sit de familiaribus non interdictis: cum interdicti semper sint à diuinis excludendi.

¶ Duodecimo, potest & in controuersiam incidere, an sint infantes excludendi ab his diuinis officijs, quæ tempore interdicti seruata huius §. forma celebranda sunt. & Syluest. in verbo, interdictum. 2. quest. 17. existimat pueros nondum doli capaces, qui proprie interdicti minime censentur, etiam populo interdicto, non posse audire diuina officia in loco interdicto, cum eis hoc concessum non sit: atque hoc ipsum verum esse ipse censere in pueris, qui post septennium, etsi non sint doli capaces, percipiunt tamen, & intelligunt aliqua ex parte, & cognitionem habent diuinorum officiorum: cognoscentes equidem Missarum solemnia pertinere ad cultum diuinum, & ad Christianæ religionis professionem. at in infantibus nequaquam hoc potestatem. hi siquidem nihil sentiunt, nec percipiunt, quod officia diuina dicantur, vel cessent, nec eos tangit diuinorum officiorum prohibitio. Sepeliri autem non possunt isti infantes in Ecclesia tempore interdicti: quia sepulture prohibitio aliam rationem habet, quæ non deducitur ab aliqua cognitione prohibitionis eius actus, sed tantum ex eo, quod Ecclesia tempore interdicti nullum corpus admittat, quippe quæ interdicta sit. Officia verò diuina prohibentur ne quis ea audiat, aut celebret: quæ ratio aliquam eius actus cognitionem præmittit. Non me lateat, seruandam esse huius constitutionis formam, ita tamen quod superstitione non accipiantur eius verba.

¶ Decimotertio, intelligenda est prohibitio cymbalorum, & campanarum, quæ hic fit, quoad horas canonicas dicendas, quoad Missarum solemnia celebranda: non tamen quoad alia. Nam & tempore interdicti pulsari possunt campanæ in signum prædicationis dominici verbi, & ut Christiani concionibus facris adsint, item & ad salutationem Angelicam: cuius meminit gloss. in verb. Zabazala. in Clem. 1. de Iude. & imbi Abb. atque ita hunc decimum tertium intellectum in specie omnes DD. probauerunt, præsertim Ioan. Andr. Domin. & Francus hic, Cald. de Eccles. interdict. fol. 11. col. 1. Gonsaluis à Villadiego de irregul. cap. de interdictis. quibus etiam placuit, non posse tempore interdicti pulsari cymbalum in signum eleuationis Eucharistie.

¶ Decimoquarto, non inuulter hoc in loco tractabitur, si ne irregularitas ¶ contracta ex eo, quod in celebrandis officijs diuinis non fuerint omnia seruata, quorum in hoc §. mentio fit. etenim Cald. optimis quibusdam rationibus in tract. de Eccles. interdict. membr. 6. colum. 7. opinatur, celebrantem Missarum solemniam tempore interdicti, non seruatis exactissimè his, quæ in hac constitutione continentur, irregularem esse: in quo ipse nec dubito, nec video posse iustus ex causis dubitari. nam celebrans tempore interdicti ante istam constitutionem, esset dubio procul irregularis, saltem si celebraret non seruatis his, quæ in hoc §. seruanda exponuntur. & tamen per hanc constitutionem hæc diuinorum officiorum celebratio permittitur non est. Igitur euidenter constat, ita celebrantem irregularem esse. idem dicendum erit de eo, qui officia diuina certo ordini Ecclesiastico conuenientia minime seruata forma ista peregerit.

De illo autem qui aliis celebrantibus campanas pulsauerit, vel Ecclesiarum ianuas aperuerit, irregularem esse, quia in cri-

mine cooperetur, notat Cal. in d. membro 6. col. 7. Flor. part. 3. tit. 26. c. 4. col. 1. Io. Andr. hic. Gonsalvus à Villadiego de irregul. c. de interdict. ex c. si concubina. de sent. excom. qua ratione & ipse Gonsalvus col. pen. opinatur, irregularem esse eum, qui cum excommunicato sit, alteri excommunicato, vel interdicto celebranti coadiutor extitit simplex in celebratione Missæ. Sed & eadem ratione idem dicendum foret, si ipse coadiutor ac simplex minister non esset excommunicatus: cum ratio assumatur ex eo, quod in crimine alteri cooperetur, quod falsum est: nam qui ministrat simpliciter celebranti tempore interdicti, non seruata forma huius §. irregularis non est, vt idem Gonsalvus in d. c. interdict. col. pen. tenet post Dom. in cap. u. cui. §. vlt. sup. isto tit. quibus ea ratio suffragatur, quod tantum is sit irregularis, qui tempore interdicti, suspensionis, aut excommunicationis ad eum egerit certo conuenientem ordini Ecclesiastico, vt paulò autè non semel adnotauimus: sed ministrare simpliciter sacerdoti celebranti non tantum conuenit clericis, sed & laicis; nec is actus peculiaris est alicuius certi ordinis, cum & à laicis hoc ministerium exhiberi possit. vnde mihi aduersus Cald. Florent. & alios potius placet, non esse irregularem pulsantem campanas tempore interdicti ad officia diuina, nec item aperientem ianuas: cum hi actus peculiare certi ordinis Ecclesiastici non sint: imò possint per laicos agi, & quotidie agantur. Quamobrem minimè contrahitur ex his irregularitas: sicuti in genere passim idem Cald. fatetur: & nos probauimus hac in parte, §. 2. n. 3. quòd si quis auctoritate publica, vel priuata vsus, vel pulsauerit campanas, aut Ecclesiarum ianuas aperuerit, vt auctoritatem ipse præbeat tempore interdicti diuinorum officiorum celebrationi, profectò erit irregularis, secundum Innoc. & Abb. in c. tanta. de exce. prelat. quorum sententia communis est, vt fatetur eam securus Gonsalvus à Villadiego in d. c. de interdicto. col. 6. textus optimus in cap. illud. de cleric. excom. minis. cuius & nos mentionem fecimus part. 1. huius operis. §. 6. ad fin.

Decimoquintò, non est omittenda frequens illa controuersa, qua solet disputari, si tunc locus huius §. & eius permissio tempore cessationis à diuinis? quam quætionem iam à plebiscitis tractatam breuiter hic exponam, vt vulgari satisfaciatur cõtentioni. & sanè quòd tempore cessationis à diuinis possint ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis absque campanarum pulsatione diuina officia celebrari iuxta formam huius constitutionis, poterit multis rationibus comprobari: præsertim sequentibus.

Prima, quia interdictum generale, & cessatio à diuinis pari iure censentur quoad diuinorum officiorum celebrationem. elem. 1. isto tit. sed in interdicto generali obtinet huius §. permissio. igitur & ea seruari debet tempore cessationis à diuinis, arg. l. illud. ff. ad legem Aquil. l. vlt. ad finem. ff. mand. c. translatio. de consus. cap. si postquam. de elect. in 6.

Secundò ad idem argumentum ab eadem ratione, quæ expressim in hoc cap. §. quia verò, continetur. Nam illa Romanum Pontificem induxit, vt hac præmissa forma, tempore interdicti diuina celebrarentur officia: hancque celebrationem veteri iure veritam permitteret. Eadem verò ratio omnino in cessatione à diuinis obtinet: quod satis manifestum est. Ergo & tempore cessationis à diuinis huius §. decisio seruari debet. liquidem à ratione expressa in aliqua constitutione optime procedit argumentatio ad casum omnium. gloss. in Clem. 1. verbo, eligatur. de elect. notant Bart. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 2. ff. de libera & posthum. etiam in materia correctoria: vt ipsi met adnotarunt: & Francus in c. 1. de temp. ordin. isto lib. limit. 6. Fortun. in d. §. & quid si tantum. super gloss. emancipatus. tradunt Euetard. in loco à ratione cessante. Io. Crot. q. 9. Bart. & Ripa n. 57 in l. ficonstante. ff. solut. matrim. Dec. in c. translatio. de consus. 2. lect. & in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omn. iudic. & in l. factum. §. in penalis. ff. de reg. iur. And. Alciat. de verb. signif. lib. 2. col. 40.

Tertiò, eandem sententiam mirum in modum confirmat ea ratio, quæ dicitur constitutionem, vt cumque correctoriam extendendam fore, si sit animæ, & spirituali saluti fauorabilis: quemadmodum visum est Host. Ioan. Andr. Abbati & Præp. in c. ex tempore. qui sibi sine legit. gloss. in c. sciatur. cuncti. de electione. isto lib. in verb. alios. cuius & nos meminimus in Epitome ad quartum Decretalium, part. 2. c. 6. n. 12. notant Dominicus & Francus in c. 1. limit. 4. de tempore ordin. isto lib. Hæc autem constitutio fauorabilis est animæ, & spirituali saluti: ergo erit extendenda ab interdicto ad cessationem.

Quartò his accedit, quòd maius vinculum habet interdictum

quàm cessatio à diuinis: vt apparet ex illa quæstione, quam superius tractauimus de celebrante tempore cessationis à diuinis, an sit irregularis. sed textus hic permittit sub certa forma, celebrari diuina officia tempore interdicti: igitur fortiori ratione permittendum idem erit tempore cessationis à diuinis: cum ea minus vinculum induxerit.

Quintò ab auctoritate doctissimorum virorum probari videtur hæc opinio. Eam etenim veram esse censent Ioan. in summa confessor. lib. 3. tit. 33. q. 221. Archid. in c. si canonici. de offic. ordin. isto lib. cuius sententiam sensim, & tacite admittere videtur ceteri DD. ibi, Gonsalvus à Villadiego de irregul. c. de interdicto. col. 3. Palud. in 4. sentent. dist. 18. q. 3. art. 3. princ. vers. sed verius.

Contraria sententia plebilque veteri videtur aliquot rationibus, quarum potissimas hac in parte subiiciam: nec enim conuenit multa ad hanc disputationem adducere, quæ solent quacumque in controuersa quæstione verimque proponi, ad maiorem potius verborum cumulum, quàm ipsius definitionis vtilitatem.

Primum enim vrget pro hac opinione ipsa dictionis significatio: quæ planè videtur inducere penitus cessationem à diuinis officijs eam inquam, quæ distinguitur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur. quasi interdictum prohibeat officiorum diuinorum celebrationem penitus quibusdam statutis aduersus ea celebrantes: cessatio verò introducat omnino suspensionem diuinorum officiorum ab interdicto distinctam, & quæ præcipue ad factum, non ad iuris effectus referenda sit. alioquin nulla iusta ratione inducta foret nominum diuersitas, si idem per interdictum & cessationem significaretur, & temerè diuersis nominibus fuissent nuncupata. l. Papiianus exuli. ff. de minori. l. si idem. C. de codicil.

Secundò, ad hæc accedit quod Ioan. Andr. scribit in t. dilectis. de appell. vbi col. 1. illum textum intelligens in cessatione à diuinis adnotauit, non esse permissum eo tempore, quòd Episcopus celebret indistinctè: sed certa forma: nempe ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. c. vlt. de priuileg. isto lib. cap. quod nonnulli. eod. tit. & vol. Igitur si Episcopis iure speciali secundum Ioan. Andr. tempore cessationis hoc permissum extat, reliquis clericis id negatur: atque ita non poterit tempore cessationis à diuinis textus hic obtinere.

Tertiò, eandem opinionem probat textus elegans in d. cap. si canonici. §. si autem. supra. de offic. ordin. in ibi etenim respondetur, eum, cuius culpa cessatio indicta fuerit, teneri canonicis, & clericis ad id quod eorum intersit ex eo, quòd omnino cessantes à celebratione diuinorum officiorum quotidianas distributiones amiserint, aut sanè non acquisierint, iuxta c. vnicam. de clericis non resident. isto lib. quòd si canonici, & clerici tempore cessationis à diuinis possent diuina officia celebrare, seruata forma huius §. profectò nulli dubium poterit contingere, quin & distributiones quotidianas acquirant: sicuti & in hoc §. responsum extat.

Quartò constat, olim ante istam constitutionem tempore cessationis à diuinis penitus interdictam esse, & fuisse diuinorum officiorum celebrationem. c. non est vobis. de spons. secundum communem eius interpretationem. & tamen nullibi huic veteri iuri derogatum est: cum hæc constitutio de interdicto tractet, non de cessatione à diuinis. Fit ergo manifestum, adhuc manere vetera iura illæsa: & idcirco non posse tempore cessationis à diuinis officia diuina celebrari, etiam ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. ex quibus mihi satis euidenter apparet, hanc vltimam opinionem iure veriolem esse. Cui parum oberunt quæ priori loco in contrarium adducta fuere: cum cessatio à diuinis rationè distinctam habeat ab interdicto propter omnimodam, quam inducit suspensionem organorum Ecclesiasticorum: & quia iure ipso Pontificio manifestum est in hac specie discrimen inter cessationem & interdictum, auctoritate textus in d. c. si canonici. §. si autem. de offic. ordin. isto libro.

Vt cumque tamen sit, tempore cessationis à diuinis poterunt ea sacramenta ministrari, quæ tempore interdicti poterat Christi fidelibus ante constitutionem istam dari: imò & sacramentum penitentia ministrari poterit tempore cessationis à diuinis, non tantum existens in mortis periculo, sed & his, qui prospera vrutur valetudine: vt tandem admittenda sit responsio huius c. in §. quia verò. etiam tempore cessationis à diuinis. Etenim licet hæc constitutio de interdicto tractet, nihilominus partim eadem obtinebit in cessatione à diuinis, in his saltem permissionibus, quæ non pertinent ad ordinariam diuinorum officiorum celebrationem. Nam & præter rationem considerandū est, hanc de-

cionem, dum permittit pœnitentiæ sacramentum ministrari non tantum in infirmis, sed sanis, esse iuris extensionem veteris: quod adhuc cessationis tempore seruandum est, secundum vulgò receptam sententiam.

Hinc patet, tempore cessationis à diuinis locum esse decisioni expressim statutz in c. quod in te. de pœnit. & remissione. & tamen dubium erit, an & eodem modo sit admittendum quod indultum Episcopis est, & quibusdam religiosis, in c. quod nonnullis. & in c. 3. de priuil. §. quod sit exemplarij. & c. in his. & c. vt priuilegia. eod. tit. & c. vlt. eiusdem Rubricæ, §. 1. lib. liquidem Ioan. Andr. in d. c. dilectus. de appell. infirmat, has omnes permissiões locum habere, etiam tempore cessationis à diuinis: cum & tempore interdicti fuerint iure veteri olim statutz, & indultz: quo tamen iure omnino diuina cessabant officia ob interdictum: nec vlla sub forma poterant celebrari. Posset sanè ex hoc argumentari, tempore cessationis à diuinis recipiendam fore huius §. formam, & permissionem, quæ iure communi statuta est; cum & eo tempore admittantur ea priuilegia, quibus licitum est iure veteri tempore interdicti diuina officia celebrare aliquot in casibus, ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. hæc etenim priuilegia sunt aduersus ius commune tempore interdicti concessa, & eadem ad tempus cessationis à diuinis extenduntur, vt Io. Andr. sensit, igitur & huius constitutionis ordinariū indultum iuris communis vim habens, etiam si ad interdictum in specie referatur, extendendum foret ad cessationem à diuinis: atque ideò admittenda prior opinio, nisi quis ex aduerso responderit, non posse rationem istam ex æquo probari, quia dicta priuilegia non extinguunt penitus vim, & effectum cessationis à diuinis: quem admodum extingueret huius constitutionis indulgentia, si ea foret admittenda, & maxime hæc extensio esset contraria iuri Pontificio propter textum in d. c. si canonici. §. si autem.

Nec tamen erit in præsentiarum omittendum, quòd habens priuilegium speciale extra iuris constitutionem, audiendi diuina officia tempore interdicti, non poterit ea audire tempore cessationis à diuinis, etià seruata huius capitis forma. Nam licet iure communi æquipolleat cessatio à diuinis interdicto, quoad ea quæ modò dicta fuere, non tamen idem erit de iure speciali, quem admodum deduxere hanc rationem passim iuris vtriusque DD. ex gloss. & in Clem. vnic. de baptismo. Anchar. præsertim in cap. statutum. in 2. de heret. isto lib. Alex. in additionibus ad Bar. in l. in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. tradit latè Felin. in c. in præsentia. de probat. nu. 21. & 22.

Denique etiam si iure verior esset opinio eorum qui censent, tempore cessationis à diuinis obseruandã fore huius §. formam: nihilominus contraria sententia potior est, propterea, quòd fuerit consuetudine recepta. Etenim iam diu obtentum est, penitus cessandum esse ab officiis diuinis tempore cessationis, nec ea posse celebrari iuxta formam huius §. quæ quidem consuetudo non admodum longi temporis vltim exigit: cum ob diuersas hac in controuersia opiniones, tum ex eo, quòd per eam ad ius commune vetus, & Pontificum redeamus: argumento gloss. celebris in c. statutum. de præbend. isto lib. in verb. numerandū. cuius nos obiter meminimus in lib. 3. variar. resol. c. 6. n. 4. post alios: quorum meminuit latè Andr. Tiraq. de primogeniis. q. 2. n. 6. textus optimus in e. ab exordio. 35. distinct. tradunt Ial. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. col. 2. Felin. in c. cum accessissent. de consl. vbi Dec. col. 3.

§. Q V I N T V S.

S V M M A R I A.

- 1 Eucharistia festiuitas vsque in octauam diem interdictum Ecclesiasticum suspendit.
- 2 Festum Conceptionis Virginis Mariæ idem priuilegium habet.
- 3 Cessatio à diuinis an admittat huius §. suspensionem.
- 4 Aduentus Regis habet hoc priuilegium, quòd interdictum suspendatur.
- 5 Officia diuina que sine permissa tempore interdicti in his festiuitatibus.
- 6 Sepultura Ecclesiastica an possit in his festis dari, & quid de sacramentis.

SVBSEQUITVR statim insignis huius constitutionis responsio ad interdicti Ecclesiastici censuram omnino necessaria, cuius examinatio exigit, quòd breuiter exponamus contextum ipsius litteræ ad faciliorem cognitionem.

In festiuitatibus verò Natalis Domini, Pasche, ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosa, campanæ pulsentur, & ianuæ apertæ, alia voce diuina officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admisis: quibus ob reuerentiam dictarum solemnitarum, & vs ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclin-

tur, præfatis diebus participationem permittimus diuinorum: sic tamen quòd illi, propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatum, alteri nullatenus appropinquent.

Hactenus huius §. littera: quæ sequentes intellectus ad eius elucidationem admittere videtur.

¶ Primùm equidem constituendum est, idem esse & permittum in die, quo festiuitas Eucharistiæ, & Corporis Christi solet solemniter celebrari: quod in honorem tanti sacramenti Martinus V. concessit, & Eugenius IV. ad octauam vsque diem extendit; sicuti notat Ang. in verb. interdictum. 6. q. 16. & Syluest. in verb. interdictum. 5. q. 2. post Flor. p. 3. tit. 26. c. 4. cui priuilegio, & concessioni accedunt multa, quæ de hac solemnitate statuta, decisa fuere per Roman Pont. in Clem. 1. de reliq. & venerat. sanct. vbi gl. in verbo, reuelatum, prædixit hanc Martini, & Eugenij concessionem [De huius verò solemnitate origine de quæ multis ad eam pertinentibus latè tractant Claud. Spenceus lib. 2. de Eucharistia. c. 8. Claud. de Sanctis, Episcopus Ebroicensis relect. 9. c. 8. eiusdem tract.]

¶ Secundo, hanc & eandem constitutionem extendendam fore ad festum, & octauam Conceptionis immaculatæ Virginis Mariæ ex priuilegio Leonis X. asseuerat auctor compendij priuilegiorum ordinis mendicantium in verb. conceptio. §. 12. & in verb. interdictum. 2. §. 8. eaque concessio, vt ipse refert, tantum apud Hispanos obtinet. cui priuilegio accedunt multa, quæ de immaculata Cōceptione Virginis Mariæ doctissimi ac sanctissimi viri scripsere, defendentes, eam conceptam fuisse absque labe originalis peccati. quæ opinio probata fuit in Concil. Basil. sess. 36. & multis adductis auctoritatibus defenditur ab Amb. Catharino in speciali huius quæstionis opusculo. exstat & elegans carmen lib. 1. parthenices Mariæ apud Baptist. Mantuan. eamdem opinionem tenent Scotus & ceteri Theologi ibidem in 4. sentent. dist. 3. Abb. col. 2. & Ant. in c. vlt. de ferijs. idem Ambr. Catharin. lib. 4. aduersus Caietan. (& Petrus Galatinus lib. 7. c. 3. & seqq.) licet gloss. in verbo, natiuitas. de consecr. dist. 3. & ibi Cardin. à Turc-Cremata, Archid. in c. firmissimè. de consecr. dist. 4. Ioan. Andr. in d. c. vlt. de ferijs. Spec. eod. tit. de ferijs. Caiet. in peculiari de hac controuersia libello. idem in part. 3. q. 27. art. 2. contrariam sententiam tenere, ac probare conentur. Quia in re illud sit constitutissimum, maxima cum veneratione ex Ecclesiæ instituto festiuitatem istam quolibet anno celebrari, & celebrandum esse, quòd constat in constitutione extrauaganti Sixti IV. quæ incipit, Graue nimis, de reliquijs, & venerat. sanct. inter communes. quo in loco excommunicationi & alijs pœnis subiciuntur asserentes, eos mortaliter peccare, aut hereticos esse, qui Cōceptionem Virginis immaculatæ, vt festum diem celebrauerint, vel dixerint, Virginem Mariam absque labe originalis culpæ cōceptam fuisse. Rursus & eadem constitutione sub eisdem pœnis Rom. Pont. prohibet, damnari per quemquam, vt hereticam opinionem illorum, qui existimant, Virginem Mariam non fuisse in eius Conceptione præseruatam ab originali culpa, aut huius sententiæ auctores mortaliter peccare: cum ab Ecclesiâ Catholica nondum sit hæc controuersia decisa. Hoc ipsū auctoritate Synodi Tridentinae probatur his eisdem verbis sess. 5. Declarat autem hac ipsa sancta Synodus, non esse sue intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed obseruandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Pape IV. sub pœnis in eiusdem constitutionibus contentis, quas innouat. Hactenus Tridentina Synodus, quæ voluit, quæstionem adhuc manere sub controuersia, absque certa Ecclesiæ definitione.

Ad hæc tamen scribit egregius D. Mart. Azpilcueta in c. quando, de consecr. dist. 1. notab. 19. nu. 86. hoc priuilegium datum fuisse festo Conceptionis quoad istius capitis indulgentiam, non in vniuersum, sed tantum in his Ecclesijs, in quibus ipso die Cōceptionis horæ canonicæ, & officia diuina dicantur secundum ordinem, & ritum institutum à protonotario de Nogarolis, restatur quæ vit doctissimus se priuilegium ipsum legisse.

¶ Tertio, hæc constitutio hac in parte intelligenda est in interdicto generali. Nam in Ecclesiâ specialiter interdicta minime est admittenda: imò in ea Ecclesiâ non poterunt publicè, nec secretè diuina officia celebrari etiam in his festiuitatibus. Quod probatur ex his, quæ diximus in §. adicimus supra proximo, n. 1.

¶ Quarto ab his, quæ in præcedentibus tractauimus, quibusdam videbitur, & non esse locū huic constitutioni quoad huius §. 3. decisionem tempore cessationis à diuinis, quorum sententia profectò admodum probabilis est, & poterit in disputatione facillimè defendi. Ipse tamen contrariam potius admitterem ex multis: sed præcipuè, quòd cessationis à diuinis non omnino derogat-

garetur, etiam si in his festiuitatibus diuina officia celebrentur; siquidem hæc celebratio temporaria est ad hos dies festos restricta: quamobrem manet ipsius cessationis vis his diebus transactis. Deinde eadem ratio profus in cessatione à diuinis, sicut in interdicto procedit. Atque præter ista, nulla est iuris Pontificij constitutio, quæ hanc benignam huius cap. interpretationem excludat: idcirco fortassis hæc sententia potior est.

4 Quinto est obseruandum, quod & in aduentu Regis in aliquam ciuitatem, quæ interdicta sit, eadem hæc constitutio admittenda est, vt diuina officia celebrentur publice iuxta formam huius §. quemadmodum tradit Ioan. Scaphil. *de literis gratia & iussu fol. 157. col. 1.* quod ipse non alia ratione probat, quam quod deferendum sit dignitati Regis. *c. soluta. de maior. & obed. & fortassis hoc ipsum obtinebit tantum quoad diem aduentus, vel alterum statim sequentem: non quoad totum ipsum tempus, quo Rex in aliqua vrbe manerit; esset enim id admodum graue, & in dispendium censuræ Ecclesiasticæ.*

5 Sexto ad intellectum huius §. inuestigandum est, quænam horæ canonicæ possint in his diebus celebrari publice. & gloss. *in verb. assumptio* scribit incipit eundem esse diuinum officium, a vespertis dici præcedentis festiuitatem, & finiendum ipso die festiuitatis vespertis iam peractis, ita, vt completorium in ianuis elatus, non publicè dicatur. hanc gloss. sequuntur Io. And. & Anchar. hic, Cald. *in tract. de Eccles. interdict. 6. membro. §. rija. de effectu. col. 8. Flor. part. 3. tit. 26. c. 4.* argumento text. *in c. 2. de feriis.* quo probatur in celebrandis festiuitatibus ab Ecclesia institutis diem esse computandum à vespertis in vespertas: quod DD. ibi communiter adnotantur. Idem deducitur ex text. *in Clem. 1. ad fin. in verb. in primis autem festi. de reliq. & vener. sanct. Felin. in c. consuluit. col. 3. vers. in priuilegiis. de offic. deleg. Paul. & Ia. in l. more. ff. de feriis. Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. de const. col. 18. vers. 5. conclusionis declaratio. cap. 1. ibi gloss. de consec. dist. 3. gl. Anton. & Abb. in cap. 1. de feriis. Leuitis c. 23. notat latè Andr. Tirac. *in tract. de retroque retract. §. 1. gl. 11. n. 13.* contrarium tamen in hac questione quam tractamus tenent Archid. Domin. & Franc. hic, Freder. *conf. 111. colum. 3. Syluest. in verb. interdict. 5. q. 2. Gonfal. à Villadiego de irreg. cap. interdict. col. 5. Angel. in verb. interdict. 6. q. 18. probantes, etiam Completorium harum festiuitatum post secundas vespertas posse dici publicè, quemadmodum & alia diuina officia illius dici: cum adhæreat Completorium istud secundis vespertis, quam opinionem adnotauerunt probauit: & esse veriore nos opinamur.**

7 Septimo hic text. ita intelligendus est, vt his diebus non tantum Missarum solemnia ipsius festiuitatis, sed & Missæ peculiæ, ac votiæ dici, ac celebrari publicè possint. quod præcedens §. adnotauimus n. 3. atque in specie huius §. idem tenuerunt Cald. *de Eccles. interdict. 6. membro. fol. 12. col. 4. Syluest. in verb. interdictum. 3. q. 2. Florent. part. 3. tit. 26. c. 4. col. 2.* quorum opinio satis probari potest. nec restringenda isthæc est constitutio: cum fauorem inducat maximum ad diuini cultus religionem.

8 Octauo quæritur, oportune, an liceat in his festiuitatibus mortuos sepelire intra Ecclesiam. & gl. *in Clem. 1. de sepult. in princ. tenet, quod hoc minimè liceat: cum tantum permittantur officia diuina, & eorum publica celebratio: sepultura verò mortuorum non pertinet ad officia diuina. probat hoc ipsum textus elegans in c. cum & plantare. §. quod si templarij. de priuileg. vbi eo tempore, quo in Ecclesiis interdictis permilla est diuinorum officiorum celebratio propter aliquod priuilegium, non ex hoc censetur permilla mortuorum Ecclesiastica sepultura. sic denique præcitata gloss. sequuntur Card. Imol. Abb. Ioan. Vanchelius, & Bonifac. col. 3. ibidem. Ioan. Andr. Domin. & Franc. hic, Fred. *in d. conf. 111. col. 5. Gonf. à Villadiego de irregularitat. c. de interdict. col. 5. scribens post Imol. in d. Clem. 1. idem esse quoad officium defunctorum, vt hoc his diebus dici non possit, etiam si corpus extra Ecclesiam sepeliatur. in quo Freder. *in dict. conf. 111. & Syluest. in verb. interdictum. 5. q. 2. contrarium tenent, licet prædicta opinio quoad sepulturam, quæ communis est, probaretur, cum & officium defunctorum pertineat ad diuinorum officiorum celebrationem. Quam sententiam ipse veriore esse cenleo. Ino. & posse intra Ecclesiam his diebus corpora defunctorum sepeliri, aduersus magis receptam vulgò opinionem probant Cald. *de Eccles. interdict. 6. membr. vers. item quaritur. Anchar. hic, Angel. in verbo. interdictum. 6. quest. 35. Florent. part. 3. tit. 26. c. 4. ea ratione, quod sepultura ferè ad officium diuinum pertineat: quia funus ipsum ad Ecclesiam deferretur cum officio diuino. cap. quia diuina. 13. quest. 2. & hæc quidem opinio benignior est, iureque defendi, & æquitate poterit.****

Illud tamen est apud omnes in confesso, in his festiuitatibus omnia licere, quæ ad officium pertinent diuinum, & eius celebrationem: ea verò, quæ pertinent ad sacramenta, minimè permitti, nisi ea forma, qua permittuntur aliquo tempore interdicti: vnde plura possent deduci ad huius responsi interpretationem, quorum aliquot exponam.

9 Nonò hinc constat, posse in his diebus hæc connumeratis benedici Abbates, virgines, aquam, vestes, & alia Ecclesiastica ornamenta: quod communi omnium sententia probatum est, præsertim ab Anch. Fred. Cald. Syluest. & aliis: atque ab Angel. *in verb. interdictum. 6. quest. 18.*

10 Decimo, secundum eisdem non poterunt in his festiuitatibus sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis ministrari: prius quidem his, qui nullo mortis articulo afficiuntur: posteriùs nec his, qui mortis articulo, & agone grauantur. quod probatur ex his, quæ & nos adnotauimus *in hac 2. part. §. 2. n. 7.*

11 Vndecimo constat, tempore interdicti posse publicè nuptias benedici ex concessione huius constitutionis in his diebus, quibus speciali priuilegio licet diuina officia celebrare apertis ianuis, & solemniter, modò alia ex causa non fuerint prohibita nuptiarum benedictiones. Est etenim benedictio nuptiarum diuinum officium sicuti Cald. & alij communiter tradidere. Syluest. post Host. *in verbo. interdictum. 5. q. 2. Fred. conf. 111. Anchar. Franc. & alij huius constitutionis interpretes. sic locum obtinebit hæc opinio in die Assumptionis sacratissimæ Virginis Mariæ, & in Eucharistiæ festo: nam in aliis diebus hic expressis interdictæ sunt nuptiarum benedictiones iuxta notata *in cap. Capellanus. de sacra. & in epitome ad 4. lib. decretalium. part. 2. c. 8. §. 11.**

12 Duodecimo inde apparet, in his solemnibus festis, quorum hic mentio fit, etiam ipsis clericis non licere Eucharistiæ sacramentum accipere, nisi simul Missarum celebratione ipsi Eucharistiæ sacrificium consecrantes obrulerint: quod notat Ioan. Andr. Domin. Franc. & DD. hic. Cald. *de Eccles. interdict. 6. membr. tantum enim clericis licet diuina officia celebrare: vt communi omnium iudicio diffinitum est.*

13 Decimotertio ipse infero, etiam in his festiuitatibus non licere fontes baptismatis benedicere: præterquam in ipsomet festo Resurrectionis; nec enim tempore interdicti licet fontem benedicere: cum hæc benedictio non sit necessaria ad baptismi sacramentum: quod notat Palud. *in 4. sentent. dist. 7. quest. 3.* quæ ratione reliquis diebus, quibus solemnitas est fontium benedictio instituta, fontes sacri baptismatis benedicentur eo modo, & forma tempore interdicti, quo cetera diuina officia celebrari possint. Nec oberit quod de christinate decium est *in c. quoniam. isto titul. supra,* quia illud est necessarium omnino ad Confirmationis sacramentum.

14 Postremo, vltima huius capituli pars non erit prætermittenda: siquidem Aret. *in cap. 1. col. 6. de rescript. Felin. in c. nonnulli. col. 7. eod. tit. vers. secundo fallit. & Lud. Gozad. in conf. 14. n. 12. ex ea adnotantur, priorem legem, rescriptum aut priuilegium habens simplicem futuræ concessionis aut constitutionis derogationem, tolli per sequens, in quo hæc fuerit concepta clausula: Non obstantibus quibuscumque priuilegiis, & constitutionibus, atque rescriptis, quavis forma, & expressione verborum conceptis. Quam opinionem ipse latius examinaui *in 2. part. Rub. de testam. n. 19.**

Tandem his explicitis, finem huic relectioni constituimus, Lectorem beneuolum admonentes, nos semper sedulo in his tractatibus operam dedisse, vt breui quodam examine quæ præ ceteris selegimus, adnotarentur.

IVRISPRVDENTIÆ STVDIOSO LECTORI.

*Quæ fuerat quondam variis abscondita libro,
Et dubiis multis obruta materia;
Ordine quæ nullo rudis, & sine luce iacebas,
Atque nouis passim litibus implicita:
Hanc tibi dat Didacus dubiis & luce carentem,
Et claram arte: quæ hoc ante peregit opus?*

Iacob. Bossus,

DIDA-

D I D A C V S
C O V A R R V V I A S
I N R E G V L A M:
P O S S E S S O R M A L Æ F I D E I
V L L O T E M P O R E N O N P R Æ S C R I B I T.

*V*atuor ab hinc annis cum Salmantica titulum de regulis iuris publicè interpretarer, in huiusq; regula interpretationem sese vsucapionis & præscriptionis tractatus obtulisset; plures Iuris utriusque locos eorumq; Commentarios ea, qua potui diligentia relegi, præsertim qua Franciscus Balbus omnium latissimè in tract. de præscript. & in l. Celsus. ff. de vsucap. & ordine eleganti distinxit, ac digessit. Ex quibus aliquot ipse vidi non ita ad amussim fuisse tradita, quod & examen aliorum possent effugere, censuramq; omnino auertere: siquidem ut variis allegationibus, perplexisq; Doctorum nomenclaturis ornate exponuntur: ita quoad eorum perfectam cognitionem quadam desideratur enucleatio, qua radicitus à naturalis, diuini, & humani Iuris principiis rem ipsam explicet. Quamobrem tunc ordinario Lectoris munere quadam exposui, qua modo paulo maturius elaborata in publicum emittere constitui, eo quidem animo, ut publica utilitati consultum esse velim, etq; omni conatu, quem his in rebus semper prestimus, inseruire. Igitur in huius regula breui relectione tres partes constituam. Quarum prima dictionis significationem, eiusq; in hac specie cognitionem habebit. Secunda quæ ad legitimam præscriptionem iure requisita sint, præsertim de bona vsucapientis fide tractabit. Tertia præcipuos vsucapionis effectus, eiusq; comoda explicabit.

H V I V S R E L E C T I O N I S S V M M A.

- P R I M A** pars in principio tractat de dictionum significatione: atque explicat, & distinguit præscriptionem ab exceptione. Quid item verbum hoc, præscribo, significet.
- §. Primus, idemque vnicus agit de definitione Iurisconsulti: de quæ definitione præscriptionis: de vsucapionis, & præscriptionis discrimine: ac deinde iustitiam vsucapionis explicat.
- S E C V N D A** pars, de possessione in genere, & de ea, quæ ad præscriptionem est necessaria.
- §. Primus eandem profequitur materiam: & de probatione possessionis, præsertim an olim possessor, hodie præsumatur possessor, & de possessione ficta.
- §. Secundus agit de possessione & præscriptione aduersus Ecclesiam necessaria: item quæ præscriptio sit aduersus fiscum, ac Principem sæcularem sufficiens.
- §. Tertius de iurisdictionis præscriptione, atque item quid immemorialis à centenaria differat, & quo pacto vtraque proberur.
- §. Quartus latè inquirat, & examinat, quo pacto possint domini, & nobiles habentes vasallos acquirere præscriptione annuas præstationes, aliaque onera à subditis exigenda.
- §. Quintus breuiter expendit titulum præscriptionibus necessarium.
- §. Sextus explicat bonæ fidei significationem tam in tractatu de præscriptionibus quàm in materia de contractibus bonæ fidei.
- §. Septimus continet quid dicendum sit de bonæ fidei possessore in hoc tractatu: & de dubitante, an res sit sua, an aliena: item de errante iuris quidem errore.
- §. Octauus tradit, an mala fides absque titulo contingere valeat: & an bona fides in dubio præsumenda sit. Quid item de immemoriali præscriptione, an possit procedere cum mala fide: & an mala fides respectu vnus impediatur præscriptione respectu alterius.
- §. Nonus tractat, an mala fides successoribus noceat, & an nullus in possessionem ex causa noxali præscribat cum scientia rei alienæ.
- §. Decimus qualiter ius patronatus Ecclesiasticum præscriptione acquiri possit: & de beneficii Ecclesiastici titulo: vbi item explicatur ius Regum Hispaniarum, quoad præsentationem Episcoporum.
- §. Vndecimus de legibus sæcularibus præscriptionem cum mala fide probantibus, & inibi Regiæ constitutiones examinantur.
- §. Duodecimus de interruptione præscriptionum agit, præsertim de ea, quæ ob malam fidem procedit.
- T E R T I A** Relectionis pars in initio expendit rursus iustitiam vsucapionis, & præscriptionis, & an per eam acquiratur dominium directum.
- §. Primus tradit effectus, qui procedunt ab ea controuersia, qua tractatur, an per præscriptionem acquiratur dominium directum, imò eos qui deducuntur à dominio directo, quod manet post præscriptionem penes priorem dominum.
- §. Secundus an præscriptio iuxta leges humanas perfecta & finita reddat quem tutum in animæ iudicio.
- §. Tertius de restitutione in integrum aduersus perfectam præscriptionem concedenda maioribus ex causa iustæ ignorantiz.

D I D A C I
C O V A R R V V I A S
A L E Y V A T O L E T A N I,

RELECTIO REGVLÆ, Possessor mala fidei,
DE REGVL. IVR. LIB. VI.

PRIMA
RELECTIONIS PARS,
EIVSQUE INITIVM.

De præscriptionibus.

S V M M A R I A.

- 1 Præscribere non aliud est quàm excipere: atque idè verbale nomen Præscrip-
tio, exceptionem significat.
- 2 Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur.
- 3 Exceptio & præscriptio una ratione differant.
- 4 Exceptionis definitio non examinatur, & quo pacto differat à defensione.
- 5 Statutum exceptionem includens, excludit eam, quæ competenti actioni po-
test opponi: & an exceptio solutionis sit verè, & proprie exceptio.
- 6 An hic loquendi usus apud nos frequentissimus, præscribo domum, præ-
scriptum domum, Latinitati congruat.

PRÆSCRIBERE idem plerumque ꝑ si-
gnificat quod excipere. l. qui agnitus. ff.
de except. l. 3. ff. de præuaricac. Nā si reus,
inquit Iuriconsultus, accusatori idè
præscribit, quòd dicat se ab alio accu-
satum, & absolutum. Quintil. lib. 7. c. 6.
cùm ex præscriptione lis pendeat,
et ipsa re quæri non est necesse: ignomi-
noso patri filius præscribit: de eo solo
iudicatio est, an liceat. Vnde forsā hęc significatio ex eo de-
ducta est, quòd sicut actionibus proponendis certa forma, ita
etiam exceptionibus præscriberetur, id est, statueretur, vt docet
Alciat. lib. 4. dispu. cap. vlt. nam præscribere, idem est, quod legem po-
nere, ac constituere. Cicero lib. 3. offic. atque si etiam hoc natura præ-
scribit, vt homo homini, quicumque sit, ob eam causam quòd is
homo sit, consultum velit, necesse est secundum eamdem natu-
ram omnium vtilitatem esse cõmunem. Vel præscriptionis no-
men à Græco sermone fuit adsumptum, quo *παρηγορησις* exceptio
dicitur, & *παρηγορησις* excipere. Hinc & verbale nomen præscri-
ptio nihil aliud est, quàm exceptio, qua quis aduersarij intencio-
nem generaliter alioqui veram in eo casu, de quo agitur, non
procedere allegat: secundum Alciat. in l. si quis. C. de pactu. & in re-
per. l. vlt. de quinque pedum præscriptione. C. in regundo. qui censet præ-
scriptionem ab exceptione differre, quòd exceptio generale no-
men sit conueniens cuiuscumque defensionis, quæ aduersus actio-
nem vel intentionem obicitur: præscriptio verò sit exceptio, quæ
et si intentio vera fuerit, nihilominus agentem repellit, vt mora-
toria præscriptio. l. 2. C. de precibus Imperat. offer. quo in loco gloss.
exponit dilatoriam ꝑ exceptionem. Sic & in l. ita demum. C. de pro-
curatorib. dicitur præscriptio militum, qua miles officio procura-
toris fungi prohibetur. optimus text. in l. 2. & in l. si maritus. §. pen.
ff. de adul. vbi præscriptio appellatur exceptio, quæ ante litem con-
testationem obicienda est ad repellendum accusantem. sicuti
& in l. qui agnitus. dicitur præscriptio exceptio litem finitæ: quasi
ea repellat agentem statim in initio litem ante contestationem.
cap. 1. de except. lib. 6. eodem sensu in l. præscriptione. C. si contrarius vel
vtilit. publ. dicitur exceptio mendacij aduersus Principis relectum
præscriptio, textus optimus in l. præscriptionem fori. C. de ex-
cept. sic & Iustinianus in Nouell. 8. *Παρηγορησις*, dixit Fori ex-
ceptionem. nec tantum intelligas præscriptionem dici exceptio-
nem dilatoriam. nam & exceptio peremptoria, præscriptio rectè

dicitur. d. l. 2. C. de precibus Imperat. offer. l. Titia cum testamento. §. Caius.
& l. cum pater. §. pater qui filio. ff. de legat. 2. l. peremptorias. C. sentent. re-
sciend. non posse. l. præscriptionem. C. de except. Hinc & Fortunatianus
Rhetor inquit, Præscriptionem à Translatione differre, ex eo
quòd præscriptio actionem extinguat, translatio verò differat.
eidem subscribit Alciat. in dict. cap. vlt. Sed & Quintil. lib. 3. cap. 8.
non dixit præscriptionem translationem esse, sed videri mani-
festam esse translationem in præscriptionibus, tamen si ex eo ap-
pareat translationem speciem fore præscriptionis. Neque ignoro,
inquit, multa transferri, cum in omnibus serè causis, in quibus cecidisse
quis formula dicitur, hæ sunt quæstiones, an huic, an cum hoc, an hac lege,
an apud hunc, an hoc tempore liceat agere: & si qua sunt talia. Hæc
Quintilianus. Qui planè insinuat translationem esse, quam
vulgò dilatoriam exceptionem dicimus: & hanc præscriptio-
nem etiam appellat, quemadmodum & ex Iuriconsultorum
locis paulò antè præcitaris manifestissimum fit. Præscriptio tan-
dè exceptio est, non tantum dilatoria, sed & peremptoria, quod
modò adnotauimus: & probatur, quia in hac specie, quam tra-
ctatus, præscriptio nihil aliud est quàm exceptio, quæ ex vsu
temporis, & ex vsucapione insurgit, & oritur. l. emptor. C. de præ-
script. longi temporis. l. 3. ff. de diuersis & temporalibus præscript. dum di-
citur longæ possessionis præscriptio. & in l. in vitium. ff. eo tit. dicitur
exceptio longæ possessionis. Quasi domino actione hæc rei ven-
dicationis, vel personali videnti initio præscribitur à reo, qui si
tempore legitimo se possedisse probat, mox absoluitur.

Etenim nemo negare poterit præscriptionem istam, quæ ex
longi temporis possessione deducitur, peremptoriam exceptio-
nem esse. Quo fit, vt præscriptio exceptione dilatoriam, & per-
emptoriam significet. Atque idè penes ꝑ quosdam maximè
controversum est, an sit discrimen aliquod inter exceptionem,
& præscriptionem. Nam nullam esse differentiam inter hæc duo
tenuerunt Faber & Aretin. in princip. Inst. de except. Iuniores, ma-
ximè Dec. in rubr. de except. col. 1. Et probatur in rubr. C. de except. seu
præscript. Et in Pandectarum libris, titulo de exceptionibus & præ-
scriptionibus. Nam sicut exceptio dilatoria, vel peremptoria est,
ita & præscriptio ad vtramque refertur; quemadmodum satis
comperitum est ex his, quæ modò tradidimus. Idem potissimè
probabitur, si examinauerimus quid verè sit exceptio. Et Pa-
normitanus in rubr. de exceptionibus inquit, Exceptio est ꝑ actionis,
vel intentionis exclusio. Si quidem exceptio aliquando actio-
nem excludit: vt si quis contra me actionem habeat exempto:
ego verò non nego emptionis contractu, sed actioni exempto
actori competenti obicitio exceptionem doli, exceptionem metus,
aliãve similem ad actionis exclusionem. Intentionem verò
exceptio excludit, quoties actor agit sine actione petens à me
rem, quam dicit me illi vendidisse: at ipse excipio, venditionem
ipsam negans: quippe qui verè non vendiderim. Vnde cùm
actor egerit sine actione, exceptio aduersus eum propolita inten-
tionem excludit. Vt ut ad definitionis comprobationem
Panorm. auctoritate Iuriconsulti in l. 2. ff. de except. dum inquit:
Exceptio actionis cuiusque rei opponi solet ad excludendum id, quod in in-
tentionem deductum est. Verum contra Panorm. illud in primis ad-
ducitur, quòd actio & exceptio cotrelatiua sint: vt pater & fi-
lius: maritus & vxor. l. siquidem. C. de except. notat expressim Bald.
in l. in rebus. C. de iure dotium, ad finem, igitur et si exceptio sit actio-
nis exclusio, intentionis tamen esse rectè non potest: cùm actio
deficiat, cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Deinde ad
hæc & aduersus Panorm. est gloss. insignis in c. 1. de litu. contestat. in 6.
quæ differentiam constituit inter exceptionem & defensionem,
scribens exceptionem propriè dici actionis exclusionem: defen-
sionem

sionem autem esse intentionis repulsam. quam opinionem sequuntur inibi Dom. & Franc. Fel. in rubr. de except. col. 1. Angel. in princ. Instit. de except. col. 3. Georg. Nata in Clem. sepè. de verb. signific. col. 7. 4. eamque dicit communem esse Socin. in rubr. de except. Quæ quidem sententia in hunc sanè sensum est accipienda, vt quælibet exceptio propriè defensio dici valeat: non tamen quælibet defensio dici exceptio possit: sed tantùm ea quæ actioni opponitur: sicuti Decius adnotauit in d. rub. de except. col. 3. probaturque in l. siquid. & in l. si quis. C. de except. l. 1. C. de iuris & facti ignor. c. signific. auerunt. de except. Sensit eadem gl. in d. c. 1. dum subdit: *Huiusmodi enim defensiones non propriè dicuntur exceptiones.* Quali velit exceptiones propriè dici posse defensiones: non autem è contrario quælibet defensiones exceptiones dici.

Tandem ex antiquioribus Azo in summa. C. de exceptionib. huius est sententia, vt existimet exceptionem propriæ actionis exclusionem esse, non quidem intentionis. Idemque DD. frequentiori calculo probantur: atque ita esse hanc communem opinionem constat: & eam defendit communem esse asseuerans Dec. in d. rubr. de except. col. 2. non obicit textus in d. l. 2. imò huic sententiæ patrocinabitur. Eius etenim sensus est, quòd exceptio opponitur actioni ad excludendum id quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat textus exceptionem dici, cum quid opponitur ad exclusionem intentionis abique actione in iudicium deducit. Hinc sanè plura poterunt inferri: quæ hic explicabimus.

5 Primum apparet interpretatio Statutorum ¶ quæ exceptiones excludunt. Nam ea tantùm exceptio excluditur, quæ actioni alioqui competenti opponitur: non quæ intentioni tantùm agentis sine actione obicitur: ea etenim admittenda erit, nisi ex verbis legis, aut mente legislatoris aliud possit constare, & præsumi, secundum Bald. in l. peremptorias. C. sens. resind. non poss. n. 38. eundem in l. sancimus. col. 3. C. de donationib. & Fel. in d. rub. de exceptionibus.

Secundò deducitur solutionis obiectionem, quæ agenti ex mutuo, vel aliunde ad pecuniam opponitur, non esse verè exceptionem, sed defensionem quidem, quæ intentioni agentis sine actione obicitur. gl. singularis in d. c. 1. de litis contest. verb. defensionis. quæ probatur ex eo quòd solutio actionem ipso iure omnino extinguat. Instit. quib. mod. tollit. oblig. in prin. tamen Soc. in rubr. de except. quoad solutionis obiectionem, velit Panorm. sententiam veram esse, vt tandem solutionis exceptio intentionem agentis excludat: cum ex prænotatis constet, eam non esse propriam exclusionem.

Tertiò, inferitur exclusionem actionis simul & intentionis propriè exceptionem dici: exclusionem verò intentionis tantum, non esse veram exceptionem. quod Dec. in d. rubr. de except. expressim asserit.

Quartò planè deducitur, negationem simplicem petitionis ab actore propositæ non esse, nec propriè posse dici exceptionem, secundum Bald. in d. l. peremptorias. col. 5. Soc. in d. rub. de except. Balb. & Dec. in d. rubr. de except. quo in loco Dec. testatur hanc opinionem communem esse.

Quintò, hinc apparet, declinationem Iurisdictionis non esse propriè exceptionem: quia aduersus actionem ea minimè proponatur, gl. in verb. exceptiones in c. quoniam contra. de probationibus. quam inibi sequitur Panorm. scribens, ab statuto loquente de exceptionibus minimè comprehendì declinatoriam exceptionem, cum ea verè exceptio non sit. Sed huic corollario manifestissimè refragatur text. in l. præscript. C. si contra ius vel vtilit. publ. & in l. vlt. C. de exceptionib. vnde verius est, quòd exceptio sit generale nomen, peremptoriam, & dilatoriam etiam ad iudicis iurisdictionem pertinentem complectens: quod latè disentiunt Ang. Aretin. in princ. Instit. de except. Soc. in l. 2. col. 2. ff. eo. tit. Dec. in d. cap. quoniam contra. n. 26. & seq. vbi gloss. opinionem veram esse censet, quoties ex mente legis aliud possit colligi. Cuius rei varia contingere poterunt exempla.

Sextò colligitur ex his exceptionem, & præscriptionem minimè differre. Nam quemadmodum exceptio ad peremptoriam, & dilatoriam, etiam fori refertur: ita & præscriptio has omnes continet, & significat, sicuti probatum hæc tenus extat.

Septimò inde palàm est, præscriptionem non tantùm dici exceptionem, quæ ex longæ possessionis cursu procedat: sed & omnem aliam, quæ aliunde actionem possit excludere.

Octauò, vt quod modò adnotauimus de solutionis exceptione rectius forsitan intelligatur, omnibus exactè præuisis, inferendum esse opinor, ad veram exceptionis rationem non esse

præcisè necessarium, actionem modò actori competere, per exceptionem tamen excludendam; sed satis esse, quòd actio actori iure, & verè competeret, nisi ex eo, quod deductum est in exceptionem, sublata foret: ita quidem, vt non sit necessarium actionem ipso iure non esse sublata, sed ope exceptionis eam posse submoueri. Nam etsi actio ipso iure sublata fuerit per id, quod excipiens allegat, modò ea prius competierit agenti, verè in hac specie nomen exceptionis aptum, & proprium esse apparet, distinctum profectò ab exclusionem solius intentionis.

Etenim quoties quis agit proponens ea, quæ si vera sint, actionem habet, reus verò propolita negat: tunc excluditur intentio, nec propriè à reo excipitur: siquidem actor planè probans obtinebit, nec vlla exceptione conuincitur: solumque tractatur in iudicio, an sit verum quod actor in propriam intentionem deduxit, nec de alicuius exceptionis vi à reo opposita disputandum erit: atque tunc actore non probante simpliciter reus omnino absoluitur.

At si quis agat actione, quæ etsi vera fuerit, ab eoque probata, excluditur tamen exceptione procedenti ab eo, quod actionem ipsam iam olim veram, & competentem extinxit; de exceptionis iuribus agendum est: alioqui actor obtinebit: & idè verè in hoc casu exceptionis nomen conuenit, & proprium esse censetur. Quo fit, vt exceptio solutionis verè & propriè sit exceptio: quia etsi vera sit intentio actoris mutuum probantis, solutione quidem excluditur, reusque absoluitur. Sic & in præscriptione: cum etsi actor probauerit, quod intendit, nempe rem petitam eius fuisse, & ad eius dominium pertinuisse: tamen longi temporis possessione à reo probata, ipse possessor absoluitur. In summa de intentionis exclusionem tractatur, quoties iudicialis disputatio vertitur super eo, an actor vel in eius petitione iudici enarrauerit. De exceptione autem agitur, cum & si vera sint quæ ab actore proposita fuerint, tamen de his, quæ ex aduerso per reum obiciuntur disputatio est, & controuersia iudicialis, non de his, quæ ab actore fuerint deductæ. Sic sanè non refert, an actio extincta fuerit ipso iure vel non: modò discutienda sunt ea quæ in exceptione per reum fuerint allegata, quod sentit Dec. in d. rubr. de except. n. 4.

Nec tamen diffiteor iam diu receptum esse, vt ipsius tantùm intentionis exclusio exceptio dicatur, saltem ex lata dictionis significatione. Sic etiam obtinuit exceptiones à præscriptionibus distingui: quandoquidem præscriptiones solum ad eas exceptiones referuntur, quæ ex possessione longi temporis oriuntur.

Vltimò illud non est prætermittendum, non satis placere Latinæ linguæ censoribus vsum loquendi apud Pontificias constitutiones & Iuris vtriusque interpretes frequentissimum: ¶ cum rem præscribi dicimus, dicendumque esset rem vsucapi. Nam præscribere hoc in tractatu nihil aliud est quàm excipere, idque verbum datiuo iungitur: quemadmodum & veteres Iurisconsulti loenti sunt adhuc ætate Iustiniani.

Nusquam etenim dixere fundum, agrum, aliamve rem præscribi, sed vsucapi: nec apud Latinæ linguæ sinceros auctores vsquam verbum, præscribo, iuxta hunc loquendi modum reperitur, secundum Alciac. in d. l. quinque pedum. C. fin. regund. in princip. Oldendorpium lib. variarum lectionum, tit. de præscript. col. 3. Eguinat. in §. quod autem. Instit. de vsucap. Cora. in l. seruitutes. 4. ff. de seruit. num. 9. & Iacob. Spiegel. in Lexico Iuris civilis, dictione, vsucap. Nam quod in l. si non conuictus. C. de iniuriis. dictum est, præscriptam esse actionem, exponendum erit, id est, actionem temporis exceptione sublata fuisse. Sic & Iurisconsultus in l. ei à quo. ff. de vsucap. dum dicit: ideoque longi temporis præscriptio non durabit, quia possessionem locator non retinuerit: non appellat ipsam vsucapionem præscriptionem, sed ipsam longi temporis exceptionem. Quali exceptio, quæ ratione longi temporis per ipsum vsum conficitur, interruptione quadam possessionis minimè duret, nec perfectionem accipiat. Eodem ferè sensu intelligendum est Text. in l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. and. cuius intellectum trademus 3. huius Relectionis parte. in princip. Igitur hoc præliudium significationem vocis, de qua hac in Relectione aduersus Iulium, breuiter prænotauimus, vt cumque eam iuxta receptum à Iuris vtriusque interpretibus vsum, ab exceptione distinguentes. Modò in eo paragrafo, qui statim sequitur, definitionem vsucapionis trademus, de quæ eius iustitia tractabimus.

§. V N I C V S.

Præſcriptio & vſucapio quid.

S V M M A R I A.

- 1 Definitio Iuriſconſulti, qua de vſucapione tractat, defenditur. Et inibi an res congrue definiatur per effectus.
- 2 Vſucapio an rebus etiam immobilibus cõueniat iuxta iurii Caſarei reſponſa.
- 3 Præſcriptionis, & vſucapionis diſcrimen conſideratur.
- 4 Definitio præſcripti. expeditur, veraq; traditur ad materia cognitionem.
- 5 Vſucapionis iuſtitia ex ſumma æquitate & rectitudine deducitur.

DEFINITIONEM præſcriptionis tractantes, variis eiſdem deſcriptionibus vtuntur. Sed & eorum quidam eam mutantur à Iuriſconſulto in l. 3. ff. de vſucap. dum is inquit: *Vſucapio eſt acquiſitio domini per continuationem temporis lege definiti.* † Aduerſus quam definitionem illud adducitur, quod in ea effectus vſucapionis deſcribitur. at nihil definiiri debet per effectum, cum cauſatum à cauſa differat: ſecundum Bartolum in l. 1. ff. de appell. Qui definitionem appellationis à quibusdam traditam hac ratione improbat, quod appellationem per effectus definiunt, dicentes, appellationem eſſe, prioris ſententiæ reſiſſionem. Etenim iſthæc definitio falſa omnino eſt: cum etiamſi ex appellatione ſequatur quandoque prioris ſententiæ, à qua prouocatum eſt, reuocatio: non tamen ipſa appellatio eſt illa quidem reuocatio ſententiæ. quod fatiſ patet, & vt diximus, quia cauſatum à cauſa differt. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procurato. l. & an eadem. ff. de except. rei iud. Igitur non rectè Iuriſconſultus definiuit vſucapionem, dum eam per effectum cognoscendam eſſe tradidit: ſiquidem ab vſucapione procedat domini acquiſitio.

Ceterum ad huius definitionis deſenſionem adnotandum eſt ex Dec. in rub. de probato. 4. col. definitionem alicuius rei non rectè per effectus concipi, quando hi effectus remori ſunt à re ipſa, nec inſeparabiliter ei adhærent, nec neceſſariò ex ea ſequuntur: quemadmodum in exemplo appellationis ex Bartol. diximus. Nam tunc incongrua omnino eſt definitio per effectus, qui rem ipſam minimè demonſtrant eſſentiali quadam demonſtratione, quæ neceſſaria eſt ad congruam, & perfectam definitionem. Vnde definiiri quid non debet per accidentales proprietates, ſed per eſſentiales. At effectus, qui adhærent rei inſeparabiliter, ſemper & neceſſariò, proprietates quædam eſſentiales eſſentur eius rei, non accidentales: & ideò per hos effectus congruè res ſæpiſſimè definiuntur. text. optimus in l. bona autem §. bonorum igitur. ff. de bonor. poſſeſſ. quo in loco Iuriſconſultus dixit bonorum poſſeſſionem eſſe ius retinendi. Eſt quidem ius retinendi effectus procedens à bonorum poſſeſſione, ſed ita ei adhærens ſemper ac neceſſariò, vt proprietates eſſentialis potiùs ipſius quam accidentalit eſſe videatur. Sic Bart. cui ceteri frequentiori ſuſfragio acceſſere, in l. 1. ff. de acq. poſſ. ſcribit poſſeſſionem eſſe ius inſiſtendi rei non prohibet poſſideri. Nec enim Bart. definiuit ipſius poſſeſſionis acquiſitionem, necitem ipſius retentionem, aut continuationem: ſed ipſam quidem poſſeſſionem, quatenus ea ius eſt, & effectus habet deductos ab apprehenſione, & retentione: qui denique effectus poſſeſſionis, prout ea ius eſt, adeò adhærent, quod proprietates eius ſunt eſſentiales.

Eadem ratione procedit quod de actione Iuſtinianus tradit ſcribens: *Actio eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur.* Nam etiam ſi actionis effectus in hac definitione contineatur, is tamen eam perfectam efficit, quippe qui adeò actioni cohæreat, vt eius proprietates ſubſtantialis ſit. Vnde deducitur vſucapionis definitionem à Iuriſconſulto traditam, non ex hoc iure improbari, quod vſucapionis effectus, id eſt, acquiſitio domini, eidem adſcripſerit.

Eſt etenim acquiſitio domini adeò propria vſucapionis, quod eius ſubſtantialis proprietates hæc ſit, quoties dominium acquiratur per tempus à lege definitum, atque ideò potiùs ad proprietatem, quam ad effectum pertinet.

Præterea iuxta quorundam interpretationem Iuriſconſultus in d. l. 3. definiuit ipſum actum vſucapionis potiùs, quam ius ex vſucapione procedens: ita quidem, auctore Iuriſconſulto; *Vſucapionis actus eſt acquiſitio domini per continuationem temporis lege definiti.* is ergo vſucapit, qui eſt in continua rei poſſeſſione. Hinc denique dicitur interrupta vſucapio: id eſt, ipſe actus vſucapionis interruptitur: quod fatiſ eſt ad eſſugiendam obiectionem, quam Iuriſconſulti definitioni oppoſuimus. Præſertim quod ſecun-

Didaci Conar. Tom. I.

dum Imol. ibi, & Alciat in rub. de præſcrip. n. 17. inibi definitur à Iuriſconſulto dictio effectum ſignificans, nempe vſucapio: quæ eſt acquiſitio per vſum, id eſt, poſſeſſionem: & ſic quatenus vſucapio ius eſt, non qua ex parte factam continet. Nam & Cicero in Topicis, vſucapionem ius eſſe quoddam incorporeum exiſtimat. Vnde vltima hæc reſpoſio eadem eſt cum prima. Hinc primùm conſtat, præſcriptiones aduerſus actiones perſonales non comprehendi ſub ea definitione, quam ex d. l. 3. explicuimus.

Secundò inferitur iuxta præmiſſam definitionem aliter diſtingui vſucapionem à præſcriptione, quam vulgus Doctorum & interpretum diſtinxerint. Eſt enim vſucapio ipſa acquiſitio domini per vſum, & ſic poſſeſſionem: Præſcriptio autem veie eſt exceptio, quæ oritur ab ipſa vſucapione: ab ipſa, inquam, domini acquiſitione, ac tandem à longa poſſeſſione, vel ab ea quæ legibus definita ſit.

Tertiò patet, Iuriſconſulti definitionem pertinere ad eam acquiſitionem domini, quæ per vſum & poſſeſſionem lege definitam ſit, non ad actiones perſonales; quarum quidem præſcriptiones, vel potiùs exceptiones, quæ eis ex tempore opponuntur, iure Pandectarum non dicuntur vſucapiones: nec de eis tractat titulus ille ſingularis, ff. de vſucapionib.

Quartò hinc deducitur vſucapionem generaliter ſecundum propriam dictionis ſignificationem accipi, & iure accipiendam eſſe, † vt & rerum immobilium acquiſitionem comprehendat: nec id quidem ante Iuſtiniani tempora ſolum, quod omnes fatentur: ſed & ipſius Iuſtiniani ætate vſu receptiſſimū fuit, quod probatur Inſtit. de vſucap. in princ. quo in loco vſucapio non ſemel ad res immobiles refertur. idem conſtat ex l. vnic. C. de vſuc. tranſformanda. vbi vſucapionem rerum quidem Italicarū immobilium transformandam eſſe cenſet Imperator in longi temporis, decem vel viginti annorum item vſucapionem. Nec inibi vſucapio immobilium transformatur in vſucapionem mobilium: ſed temporis anguſtiæ quæ olim ſufficiebant ex lege duodecim Tabularum, excluduntur, longioraque ſpatia requiruntur ad acquirendas res per temporis vſum, & poſſeſſionem. Eadem ſignificatio conſtat & apud Ciceronem in Topicis. Tametſi quandoque apud Iuſtinianum vſucapio, & longi temporis præſcriptio, veluti diuerſa nominentur in §. item nobis. & in §. ex hu. Inſtit. per quas perſonas nobis acqui. quæ quidem loca ipſe ita interpretanda fore cenſeo, vt longi temporis præſcriptio ad exceptionem à longi temporis poſſeſſione ortam referatur: & ita diſtinguatur ab vſucapione, quæ in rebus mobilibus & immobilibus in vniuerſum acquiſitionem domini ſignificat. Ex Pandectis plures auctoritates, vt prædixi, adduci poſſunt, quibus appareat vſucapionem ad immobilia referri: ſed præſertim id conſtat in l. non ſolum. §. ſi dominus. & §. ſi mihi. l. ſurtum. iuncta l. quare. & item l. ſi ſolum. ff. de vſucap. l. qui fundum poſſidebat. §. ſeruus. & §. qui bona fide. ff. pro emptore. & alibi ſæpiſſimè.

Quintò palam eſt, à Iuris vtriuſque Doctoribus propria quidem auctoritate, contemptis Iuriſconſultorum, & adhuc ipſius Iuſtiniani reſponſis, commentum eſſe, quod vſucapio à præſcriptione in hoc differat, † vt vſucapio mobilibus, præſcriptio rebus immobilibus cõueniat. Hæc etenim eſt communis omnium interpretum doctrina, aliena profectò ab ipſis Iuriſconſultis: & denique à Iuſtiniano, qui minimè voluit dictionis ſignificationem propriam, & veram mutare, ſed tantum temporis anguſtias tollere, ne domini rebus propriis ita celeri curſu temporis, & poſſeſſione breui iniquè priuarentur.

Sextò hinc procedit intellectus eius, quod Accuſius ſcripſit in d. l. 3. ff. de vſucap. dicens vſucapionem quandoque largè adſumi, nempe cum ad res immobiles refertur. Nam ſi veram ſignificationem vſucapionis rectè expendamus, propriè vſucapio ad mobiles & immobiles res erit referenda.

Septimò ex his aperitur ſenſus ad ea, quæ Panorm. & Felin. tradidere in rubr. præſcriptionib. dum cenſent vſucapionem genericè ſumptam, etiam ad immobilia referri. Etenim id verum eſt in hunc ſanè modum, vt vſucapio non tantum de mobilibus, ſed & de immobilibus prædicetur: tametſi poſtmodum in vſucapionem immobilium, & vſucapionem mobilium diſtinguatur. differunt ſiquidem hæc vſucapiones tamquam ſpecies diuerſæ ſub eodem contentæ genere.

Oſtaud libet ex his pendere Bart. ſententiam in l. ſeruitutes. in 2. de ſeruitut. & Imolæ in d. l. 3. quibus & alij acceſſere, exiſtimantes vſucapionem commune verbum eſſe mobilibus & immobilibus rebus, ſaltem iure Pandectarum. Nam non ſolum eo tempore, ſed & ætate Iuſtiniani, ac modò quidem apud La-

L I

tina

tinae linguæ censores hæc dictio, *vsucapio*, acquisitionem dominij per vltim & possessionem rerum mobilium, vel immobilium, significat. Postremo ex his, quæ hic & proximo §. adnotauimus, constat quid præscriptio, quid vsucapio sit apud Iuriconsultos, iurisquæ Cæsarei constitutiones. verum quia summi Pontifices, & canonum, ac decretorum iuris canonici conditores, deinde iuris vtriusque interpretes præscriptionem secundum aliam significationem accepere, non equidem, vt tantum exceptionem significet, vel vsucapionem triennalem, aut longi temporis: sed eo planè sensu vt & ad actiones reales, & personales, atque omnia ea, quæ tempore acquiruntur, referenda sit, oportet hac in specie de eius definitione tractare. Illud tamen præfari libet, hac in parte non esse agendum de definitione præscriptionis, quatenus ea dictio exceptionem quamlibet significat, sed quatenus in specie illi ex ratione temporis, aut longæ possessionis quantum accommodatur.

Et Panormitanus post alios in rubr. de præscript. inquit, *Præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, legum auctoritate vim capiens, negligentibus penam inferens, & finem litibus imponens*. quam definitionem communem esse testatur Balb. de præscriptionib. in prim. 2. col. aliqua exponens ad eius probationem. Hæc verò definitio mihi non placet, quippe quæ nimis longa sit, & deinde præmittit præscriptionem esse institutam in penam negligentium: cum plerumque etiam aduersus ignorantem & incertum procedat, ac vim propriam habeat: sicuti inferius disputabitur. Deinde definitio, vt ea congrua sit, breuiter & compendio quodam debet rei substantiam per essentialia explicare, secundum Aristot. lib. 6. Topicorum. Bart. in l. 1. ff. de testam. Card. in ca. perpendimus. de sent. excomm. At illhæc Panorm. definitio nec breuis est, nec explicat rei substantiam per essentialia, sed per effectus longè ab ipsa rei distantiam, ac remotos: quemadmodum ex ea constat. Quamobrem ex pluribus definitionibus, quæ in hoc tractatu traduntur ad huius rei cognitionem, ipse potius probationem definitionem gl. in summa 10. q. 3. Nec enim hinc vsucapionem definimus, cuius Iuriconsulti meminere, siue ea sit triennalis, siue longi temporis: sed tantum præscriptionem. Est enim, inquit gl. præscriptio, exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens. Nam et si gl. omiserit verbum illud, legibus definito: & præterea addiderit, & actioni in rem, vel personali obicitur: ego hanc vltimam partem à definitione tollendam esse censur: quia ad definiti essentialiam & substantiam non pertineat. Addidi illa verba, legibus definito, ex eo quod tempus sufficiens non sit, nisi & id habeat ea, quæ iure sunt ei accessoria, & requisita, vt legitima sit præscriptio. Eandem prædictæ gl. definitionem tradidit Goffredus in summa tit. de præscriptionib. eamque defendit Alciat. in rubr. de præscriptio. numer. 4. & in l. vt sunt. ff. de verborum significat.

Diximus finè in hac definitione præscriptionem exceptionem esse: quia id satis probauimus in præcedent. §. Exceptio autem non tantum ad hanc, quam tractamus, pertinet, sed & ad omnes alias, quarum in iure passim mentio fit: atque ideo exceptio, vt genus ponitur in hac definitione. Item diximus, ex tempore legibus definito, vt ex his verbis manifesta sit tota præscriptionis vis: siquidem tempus necessarium est ad præscriptionem: & id est, quod intrinsecus, & pro rei substantia, ex propria eius natura omnino requiritur: cum absque tempore nulla datur vsucapio, nec denique præscriptio in ea significatione, qua decretorum, & iuris Pontificij auctores vtuntur. Sed tamen tempus quandoque, & regulariter sufficiens non est ad vsucapionem, & præscriptionem: imò à iure canonico, & ciuili statutum est, fore necessarium quandoque titulum, & ferè semper bonam fidem: sicuti statim in 2. huius relectionis parte tractabimus: vnde tempus à legibus definitum, id est, cui extrinsecus accesserint ea, quæ iure requiruntur, præscriptionem perfectam efficit. Nam & iure Pontificio ac Cæsareo tempore hac in specie accedunt titulus, bona fides, ipsorumque mensium, & annorum numerus, vt ex tempore ita quidem instructo, ipsa vsucapio, præscriptiove procedat. Non oberit huic definitioni, quod non tantum exceptio, sed & actio realis quidem ad vindicationem rei vsucapæ ex tempore legitimo frequenter oritur: quia qui rem aliquam vscepit, eam poterit demum actione reali vindicare, & agere veluti dominus: non quidem ex præscriptione, sed ex iure dominij, quod per vsucapionem, & longi temporis possessionem acquiritur: quod mihi probatissimum est ex ipsorum Iuriconsultorum locis, & in vltima huius relectionis parte longius probabitur. Hactenus de definitione, vt saltem hinc videas, Lector candido, quantum referat dictio-

num proprias, & genuinas significationes absque Latinitatis vitio obseruare.

Ceterum vsucapionis iustitia ex pluribus constat: præsertim auctoritate legis iustæ, quæ sufficiens est. Quod autem lex sit iusta, patet: quia per Principem iuste statuitur id, quod est necessarium vel vtile ad pacificum subditorum conuictum, & Republicæ quietem: *erit autem lex. 4. distinct.* Sed vsucapio est huiusmodi, quippe quæ necessaria, vel vtilis Republicæ sit: igitur lex vsucapionem instituens maximè innititur iustitiæ. Consequens, & maior argumentationis pars manifesta sunt. Minor probatur auctoritate Iuriconsulti in l. 1. ff. de vsucapionib. Bono publico, inquit Caius, introducta est vsucapio: ne scilicet quamdam rerum diu, & ferè semper incerta dominia essent, cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. Ex quo illud certum est, quod cessante huiusmodi acquisitione per vsucapionem, incertus semper esset possessor, an res, quam fortè ab alio emit, sua sit necne. Inde & curam illius abiciet, eamque perire linet, veritus, ne quando verus dominus eam sibi auferat: quod maximum inferret damnun Republicæ: sicuti & Theophylus explicat in prim. Instit. de vsucap. Quia & ipsa vsucapio summo opere ad minuendas lites pertinet. l. vlt. ff. pro suo. vsucapio rerum, inquit Neratius, etiam ex aliis causis concessa, interim propter ea, quæ nostra esse existimantes consideremus, constituta est, vt aliquis litium finis esset. Sic & iustitiam Iuris Ciuili hac in re defendit Conrad. de contractib. q. 15. concl. 4. Marcus Cicero in oratione pro Cicerina, vsucapionem scribit esse finem sollicitudinis, ac periculitium. idem lib. 2. de offic. summè laudat Aratum Sicyonium, quod is iniquè esse iurè arbitrat, res olim alienas à possessoribus post quinquaginta possessiones annorum auferri: propterea quod tam longo spatio multa hereditatibus, multa emptionibus, multa dotibus tenebantur. Sed Pausanias in Corinthiacis de hoc ipso Arato scribit hæc verba: *Domus, & prædia, quæ diuendita fuerant, emptoribus pretio dissoluto, exulibus cum reddidisset, disfidiorum, & controuersiarum causas concordia constituta sustulit.* quod & Cicero ipse longè tradiderat. Igitur hanc summam æquitatem conuenientem quidem communi vitæ societati, cuius conseruatio legum omnium, Principum, ac rerum publicarum est finis, & cui lege naturæ omnes submittimur, & seruire tenemur, admittere iustissimè iubemur. Quo fit, vt summi Christiani orbis Præules, & Pontifices, quibus potissima cura est, ne quid fiat animarum spirituali saluti aduersum, vsucapionem legitimo tempore perfectam, iustam esse dominij acquisitionem passim stauerint. Nam & Plato lib. 12. de legib. licet in rebus immobilibus non satis probauerit vsucapionem: eam tamen in mobilibus iustissimam esse, & Republicæ optimè institutæ necessariam, existimat.

SECUNDE PARTIS RELECTIONIS INITIVM.

De possessione in genere.

S Y M M A R I A.

- 1 *Acquisitio possessionis quid sit.*
- 2 *Retentio possessionis definitur.*
- 3 *Possessionis definitio traditur. Et qualiter possessio sit iuris.*
- 4 *Possessio an recte distinguatur in naturalem & ciuilem.*
- 5 *Vsuefructuarius an habeat naturalem. & num. seq.*
- 6 *Quasi possessio quid sit.*
- 7 *Qua possessio sit necessaria, & sufficiens ad præscriptionem.*
- 8 *In præscribendis iuribus incorporalibus, an sit necessaria scientia & pœssessio.*
- 9 *Seruitutes non aliter constituntur quam per traditionem vel pacisiam.*
- 10 *Libertati quomodo aduersus seruitutem præscribatur.*
- 11 *Præscriptio longissimi temporis non requirit scientiam eius contra quem præscribitur.*

E G I M V S in huius relectionis parte prima satis breuiter de præscriptionis, & vsucapionis cognitione: ex qua potissimè deduximus, partem ferè præcipuam præscriptionis tempus esse, cum ex eo semper constituatur: atque ideo tractaturus hac in parte de tempore possessionis, de titulo, deque bona fide ad perfectam præscriptionis vim iure Pontificio & Cæsareo requisiti, illud in primis adnotandum esse censeo, possessionem totè semper necessariam ad vsucapionem: nam sine possessione præscriptio non procedit, quemadmodum regula iuris dicit: cui

præ-

prænotandum est tria esse maximè differentia: Acquisitionem possessionis, eius retentionem, & ipsam possessionem, vt est in esse producta: ita etenim hæc considerat post alios Franc. à Ripa in rub. de caus. poss. & prop. col. 3. ex Bart. & DD. in l. 1. ff. de acquir. poss. quæ quidem obiter explicabimus, & veluti per transennam, ne ieiuna nimis sit in hac specie possessionis ad viuicupatione necessariz resolutio. [Eadem ratione expendi poterit, qua significatione accipiendum sit hoc præscriptionis nomen in l. quinque pedum. C. fin. 22. de cuius intellectu tractauerunt præter alios ibi Andr. Alciat. in eiusd. constit. Franc. Bald. in l. 3. 12. tabular. Lud. Carond. lib. 3. verisimil. c. 17. Cuiac. lib. 10. obseru. cap. 2. Etunt & ad id omnino obseruandæ l. 3. 4. & 5. eiusdem tituli. Cod. Theodos.]

1 **Acquisitio** † possessionis est apprehensio rei vera vel ficta, cum adminiculo animi veri, vel ficti, & iuris.

Apprehensio ponitur loco generis. Rei dicitur, vt comprehendat corporales res, & incorporales: nam sicuti in corporalibus acquiritur possessio, ita in incorporatis quasi possessio acquiritur: quod notatur in l. 3. in princ. ff. de acq. poss. l. si seruus. §. si incorporales. ff. de acquir. rer. dom. glo. in c. cum Ecclesia Surrina. de caus. poss. & propriet. Igitur cum hæc psumitur detur apprehensio quasi possessionis in rebus incorporalibus, oportuit ita acquisitione possessionis definire, vt ea comprehenderet quasi possessionis apprehensionem. Vera quidem apprehensio dicitur, quia frequentissimè apprehensio possessionis fit per actum verum corporis sine fictione. l. 1. ff. de acq. poss. Ficta, quia quandoque possessio acquiritur sine vera apprehensione per actum à lege, canone, vel consuetudine illi adæquatum, vt per constitutum, l. quod meo. ff. de acq. poss. cap. 2. de consuet. l. quisquis. C. de donat. Cum animi adminiculo, dictum est, ex eo, quod absque animo non potest acquiri possessio. l. quem admodum. ff. de acquir. poss. Ficti, quia solet sufficere animus fictus ad acquirendam possessionem: quamuis animus verus deficiat. vt in ea possessione, quam ciuilibissimam Doctores appellant: quæ acquiritur lege Regia, ex l. 45. Tauri. de qua nos aliqua adnotauimus lib. 3. variar. resolut. cap. 5. nu. 6. Item diximus in definitione, & iuris, quasi adminiculum iuris necessarium sit ad acquisitionem possessionis ex eo, quia si ius resistat, quæri possessio non potest. l. qui vniuersas. §. 1. ff. de acq. poss.

Primò hinc deducitur, quòd possessio, dum capitur pro acquisitione, est factum, non ius. l. 1. §. adipsimur. & §. spirit. ff. de acq. poss. l. 1. §. si scauola. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuer. l. 3. in princ. ff. de honor. poss.

Secundò patet, non esse præcisè necessariam pedum, nec manuum positionem ad acquirendam possessionem, sed satis esse eam oculis, & effectu capere: non enim requiritur corporeus tactus ipsius rei. l. 1. §. si iusserim. l. quod meo. §. per venditorem. ff. de acq. poss. l. clauibus. ff. de contrah. emp. & hæc quidem illatio absque vlla iuris fictione procedit: quod ipse explicuit lib. 3. variar. resolut. cap. 16. num. 10. & seq.

Tertiò inde constat, quandoque possessionem acquiri absque aliquo actu corporeo, etiam acquirentis oculorum motu: vt seruum. l. 1. C. de acquir. poss. l. 2. ff. pro solu. & per procuratorem l. 1. §. item acquirimus. Aliquando quidem absque actu corporeo nec acquirentis, nec alterius eius nomine, sicuti apparet in possessione ciuilibissima.

2 **Retentio** † possessionis est legitima detentio corporea & mentalis, vel mentalis tantum, vera vel ficta, gratia rem possidendi. In hac verò definitione dicitur legitima, quia si ius resistat tali detentioni, possessio non retinetur etiam à pupillo, vt in re sacra notat Alex. in l. pupillum. ff. de acq. poss. Item is, qui peregrè, ac longè proficiscitur nemine domi relicto, perdit naturalem, cum illa mentalis detentio non sit sufficiens, nec legitima ad retinendam naturalem possessionem. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poss. Eodem modo habens tunc per ingressum naturalem, etiam si habeat animum possidendi ratione veri dominij, non habet ciuilem, quia ea penes alium sit, nec eam interim potest habere: non enim est legitima detentio ad hunc effectum: siquidem duo non possunt eandem rem in solidum possidere. Dicitur est præterea, mentalis tantum, ex eo quòd ciuilibis possessio solo animo retinetur. d. §. qui ad nundinas. Vera, quia regulariter proprius animus requiritur. l. 1. C. de acq. possess. Ficta, quia quandoque possessio retinetur per seruum, filium aut procuratorem: item & ciuilibissima possessio ipsius fictionis causa. Gratia rem possidendi, diximus, quia detinens rem sine animo possidendi, non possidet: quippe qui nec habeat animum possidendi ciuilitè, nec naturaliter. l. 3. §. in amittenda. ff. de acq. possess. vnde hæc detentio dicitur proprie afinia: secundum communem in

Didaci Couar. Tom. I.

l. 1. in princ. ff. de acq. possess. scribit enim Theophilus Institut. quibus modis tollitur obligatio. quòd tenere est naturaliter detinere, id est, rei corporaliter tantum insistere: possidere autem est animo domini detinere: quòd idem Theophilus adnotauerat Institut. per quas personas nobis acquir. eiusque hac in re adnotationem in laudat Viglius in præfatione Græcarum Institutionum. statim tamen Theophili sententiam interpretabimur. Sed & aliud est detentio naturalis alicuius rei; aliud est ipsius rei custodia: nam custodia animo conseruatur, si quis clausam domum relinquat, iuxta commune sententiam auctore Aretino, in l. si colonus. ff. de acquir. poss. quia etiam absens dicitur custodire, sicuti Bartolus explicat in dict. leg. 1. in princ. questio. vltima.

Hinc apertissimi iuris est, quòd possessio quatenus accipitur pro retentione, factum est, l. demque. ff. ex quib. causis maior. l. pupillum. ff. de acq. possess. quia animo retinetur, & animus est quid facti. l. bona fides. ff. de acq. rer. dom.

Possessio † autem est ius insistendi rei non prohibitz possideri. sic Bart. in dict. l. 1. visum est, cui ceteri magis communiter accesserunt, vt inibi testatur Ripa, num. 26. tradit idem Ripa in rub. de caus. poss. col. 1. & 2. Ius autem dicitur loco generis, non vt Bart. opinatur loco differentiz. Insistendi dictum est; quia possessio principaliter operatur facultatem tenendi ipsam rem: vnde differt ab aliis iuribus, seruitutum scilicet, ac similibus: oportet tamen rem non esse prohibitam possideri. Etenim tunc minimè tractandum est de possessione, quæ in eadem re acquiri non potest.

Ab hac definitione planè deducitur, possessionem, postquam iam est acquisita & perfecta, ius esse, quòd Bartol. & Doctores communiter in d. l. 1. fateantur: & probat elegans sententia Innoc. in c. Episcopi. de reb. Ecclesiast. dicentis ex hoc, quòd delegatus habet à Papa iurisdictionem ad cognoscendum de iure alicuius rei, non tantum poterit sententiam dicere circa illius rei dominium & proprietatem, sed & circa possessionem. Eodem modo si dedit summus Pontifex mandatum alicui, vt cuidam Ecclesiæ faciat restitui bona, quæ iniquè & malè fuerint alienata, ea que cutet vt ad ius, & proprietatem Ecclesiæ reuertantur, poterit hic iudex tractare, & cognoscere de restitutione illarum rerum, quæ non tantum à dominio Ecclesiæ fuerint ablata, sed & earum, quarum sola possessione fuerit Ecclesia priuata & spoliata. Hanc sententiam Innoc. sequuntur Rom. in singulari 600. Alex. conf. 15. lib. 2. Fel. in rub. de rescript. 3. col. Abb. in c. 1. 2. col. de in integr. restituit. idem Abb. in d. cap. Episcopi. Dec. in l. non alienat. ff. de regul. iuris. Lud. Gomez. in reg. de non tollend. iure quasito. q. 5. quorum sententia communis est secundum Iaf. in l. 1. in princ. nu. 31. ff. de acquir. possess. Ripa in rub. de caus. poss. col. 1. & 2. qui eam itidem probant, & veram esse censent. Denique possessionem ius esse probat Text. in l. peregrè. ff. de acquir. possess. & in cap. d. n. de verborum significat. & alibi pluribus in locis quorū iuniorum meminere in d. l. 1. præsertim in ibi Herculanus, n. 38. dicens Bart. opinionem communem esse. idem fateatur eam secutus Corali. in praludis, ad §. nihil commune. col. 2. ff. de acquir. possess. qui & Innoc. decisionem sequitur.

Præter hæc est adnotandum ad faciliorem huius tractatus intellectum, possessionem duplicem esse, † ciuilem & naturalem; quemadmodum Ioan. relatus ab Accursio in d. l. 1. distinxit, cuius distinctio probatur per Dynum in d. reg. sine possessione. n. 16. & per alios magis communiter in d. l. 1. vt fateantur nouiores ibi. præsertim Ripa num. 28. Et idem in rub. de caus. poss. & propriet. num. 18. Est etenim Ciuilibis possessio, possessio apta producere ciuiles effectus respectu veri dominij. Ponitur in definitione possessio loco generis. item Aptæ dicitur, quia non semper per hos effectus producit: quippe quæ sit ciuilibis possessio penes verum dominium. Sic eos non producit in malæ fidei possessore. l. clam. §. quamuis. ff. de acquir. poss. Veri dominij diximus, quia per eam ratione præscriptionis acquiritur verum dominium: quòd statim examinatur. Naturalis autè est possessio apta producere ciuiles effectus respectu alicuius iuris à vero dominio separati. Qualis est emphyteutz, & vassalli: nam & per hanc vile dominium præscribitur. l. compet. C. de prescript. trigint. vel quadragint. annor. Dicitur Aptæ, quia non est præcisè necessarium, quòd actu producat hos effectus: siquidè naturalis obtenta à malæ fidei possessore non producit eos: nec naturalis usufructuarij: cum ipse non præscribat per illam dominium verum, nec ius usufructus: sed per ciuilem quasi possessionem illius iuris. gl. in l. ait prator. §. item ei. ff. ex quib. caus. maior. Bart. in l. naturaliter. ff. de acq. poss. in princ. & ibi DD. maximè Iaf. idem tenent Corlet. in sing. verb. usufr. Alex. in l. 1. nu. 40. ff. de acq. poss. in princ. & ibidem alij Doctores contra Bart. inibi

L I 2

cuius

cuius opinio communiter reprobatur, ut fatetur ibi Ripa n. 54. & idem in d. rub. de caus. poss. num. 21. vnde procedit naturalis possessio, & producit civiles effectus in emphyteuta respectu emphyteutis: quod tradit Alex. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. possess. num. 6. & Felin. in cap. causam. de prescript. tradit Balb. de prescript. in vlt. part. 3. part. principalis. Illud tamen est aduertendum quod ciuile, quæ in usufructuario datur, non est principalis, respectu veri dominij, & ideo secundum communem Doctorum distinctionem propriæ ciuile non est, quia consideratur minus principaliter respectu iuris à vero dominio separati: quale est ius usufructus. Sic & Rogerius dixit feudatarium, & emphyteutam habere ciuilem possessionem ratione iuris, quod habent in re. Et licet frequentissimo interpretum consensu Rogerij opinio in d. §. ex contrario. reprobata fuerit, profecto defendi poterit, si consideremus hanc ciuilem possessionem, cuius meminit Rogerius, esse impropiam, ac minime principalem: cum iuxta communem distinctionem vera & propria ciuile possessio ea sit, quam modo definiuimus. Huc etiam pertinet, quod Theophylus scribit *Instit. per quas personas nobis acquiritur*. §. idem placet. de usufructuario tractans: constituit etenim rationem cur usufructuarius usufructum non possit, dicens: *Primum, quia non possidet. Est autem possessio animo dominantis possidere: hic verò tantum habet ius venditi & fruendi*. Hæc Theophylus, qui distinxit ciuilem possessionem à naturali eo modo, quo Doctores paulò antè citati distinxerunt, ut quibusdam forsitan ita Theophylus sententiam intelligentibus videbitur. At ipse Theophylus inibi, & apertè in §. *item per accipiuntur*. *Instit. quibus modis tollitur obligat. lenit*, si diligenter eius verba examinentur, possessionem in hoc à detentione differre, quòd tenere sit naturaliter detinere, possidere verò sit animo domini detinere. vnde cum in d. §. idem placet. hoc ipsum quoad usufructuarium adnotauerit, planè premitit usufructuarium suo nomine rem ipsam detinere: † non autem possidere, nec ciuiler, nec naturaliter: tamen si Jacob. à Rauenna in l. 1. ff. de acq. poss. ff. Gulielm. de Cun. in l. licet. C. eod. tit. Cuman. Bald. Roman. & Arct. in l. naturaliter. in princ. ff. de acq. poss. non viso, ut opinor, Theophylus, planius asseuerent, usufructuarium rem ipsam naturaliter possidere nomine domini, non autè proprio. Quibus ad stipulatur textus in l. certè. §. à qui rogauit. ff. de precar. quo in loco Iuriconsultus scribit, usufructuarium, colonum, & inquilinū esse in prædio: non tamen id possidere. Parigitur ius est hac in re coloni, & inquilini cum usufructuario: & tamen colonus, & inquilinus dubio procul rem ipsam detinent proprio nomine, possident autem nomine domini. Quo fit, non omnino probari apud Theophylum distinctionem communem possessionis ciuile, & naturalis. Non inficior creberri-
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Innoc. in cap. 1. de caus. poss. & propriet. Barr. in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & vi armat. Decium in conf. 136. contra decisionem Rotæ 11. in antiquo. Dicitur deinde est, esse ius procedens ex sufficienti usu: ad differentiam iurum ipsorum ex quibus competit facultas exercendi suos proprios actus. Vnicuius autem actus sufficiens est ad constituendam. quasi possessionem iuris incorporalis secundum communem quam tradit Ripa in cap. cum Eccles. de caus. poss. & propriet. nu. 52. & seqq. text. opt. in cap. consultationib. gloss. Panor. & alij in cap. si vero. de iure patronat. Cald. conf. 12. eo. tit. Abb. in conf. 54. part. 1. idem Abb. in cap. cum olim. 3. notab. de caus. poss. & propriet. Dec. conf. 129. & conf. 149. col. 2. Ioan. Milis, in verbo. patronus ex vnicap. præsentatio. Socin. conf. 358. col. 1. lib. 1. Alex. conf. 74. col. 3. lib. 4. & ibi Carol. Mol. Abb. in cap. 1. de relig. domib. vers. & hac faciunt. quorum ea est resolutio, quòd ex vnicap. præsentatione acquiritur quasi possessionem iuris patronatus Ecclesiastici, quoad præsentationem. Et est communis opinio, sicuti tateatur Lambertinus de iure patronat. 2. lib. 1. part. 3. qu. princ. art. 11. modò ex ea præsentatione secuta fuerit Episcopum institutio, & institutus beneficij possessionem habuerit: quod explicant Dec. in dictis responsis: Rochus Curt. de iure patronat. in verb. competens. quæst. 14. latè Ripa in dict. cap. cum Ecclesia. num. 91.

His quidem prænotatis patet, possessionem à Barr. in dict. l. 1. dictam corporalem esse verè naturalem, atque ita sub definitione possessionis naturalis comprehendi, si vera sunt, quæ ex communi omnium traditione exposuimus.

Est igitur necessaria possessio ad præscriptionem: & † denique omnium consensu sufficiens ciuile, & naturalis simul: quod negari non potest. Ciuile verò sola erit item sufficiens ad præscriptionem veri dominij: & id probatur ex eius definitione. ad idem l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss. l. ferui. §. vlt. ff. de furti. & in l. in accessionib. ff. de diuer. prescript. notat Ditus, nu. 29. in d. reg. sine possessione. Barr. in l. 1. num. 5. ff. de acq. poss. & post alios Balb. in vlt. part. 3. part. princ. quorum opinio communis est in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poss.

Naturalis autem possessio sola, iuxta definitionem communem, non est sufficiens ad præscribendum verum ipsius rei dominium: cum naturalis possessio non obtineatur animo veri dominij. Quòd si ea veri dominij animo habeatur, contingere non potest. Accipio interim dum absens habet ciuilem. Etenim incipit præscriptio ab eo d. e. quo abiens ciuilem amittit: sicuti adnotatur gl. & omnes in d. §. qui ad nundinas. gl. singularis in l. 1. vers. præscriptionem. C. de seru. fugi. vbi Iaf. & DD. Panor. col. 2. & Felin. nu. 6. & 7. in cap. vigilanti. de prescript. idem Abb. conf. 62. lib. 2. col. 8. Alex. in l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss. col. 2. Ditus optimè in dict. reg. sine possessione. col. vlt. Sufficit tamen hæc sola naturalis possessio ad præscriptionem alicuius iuris à vero dominio separati, nempe ad ius emphyteutis, vel feudi: ut tradunt Alex. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poss. n. 6. Fel. in cap. causam. de prescript. & Franciscus Balb. in d. vlt. part. 3. part. princ. notatur in l. comperit. C. de prescript. 30. vel 40. annorum. At in usufructuario dictum superius est ex frequentiori Doctorum sententia, ipsum non præscribere ius usufructus per naturalem possessionem: sed per ciuilem quasi possessionem illius iuris usufructus. Ego verò, si admittenda est illorū opinio, qui probare conantur, usufructuarium rem possidere naturaliter nomine domini habentis proprietatem, & nomine proprio tantum habere rei detentionem, quantum attinet ad verum & directū rei dominium: profecto non video qua ratione possit usufructuarium distingui in his possessionibus ab emphyteuta, feudatario, & similibus, qui ius habent segregatum à vero dominio, præsertim, quòd iuxta opinionem Rogerij, etiam emphyteuta & similes habent quandam possessionem ciuilem respectu illius iuris à dominio vero distincti: deinde quaeritur quoniam pacto emphyteuta habens naturalem nomine domini, possit præscribere nomine proprio ius illud emphyteutis à vero dominio satis distincti? Etenim licet Alexand. in d. §. ex contrario, & alij, quorum modò meminimus, velint, emphyteutam præscribere ius illud emphyteutis ex naturali rei possessione; id verum esse non potest, cum illa possessio obtineatur nomine dominij veri, & respiciat verum dominium, non ius emphyteutis, nec familia iura separata à dominio directo, veròque.

Quamobrem in usufructuario, emphyteuta, & feudatario facilius doctrinæ causa, forsitan magis cogruè constituitur quamdam quasi possessionem, naturalem quidem & ciuilem respectu illius iuris omnino à vero dominio distincti; quæ quidem quasi possessio est sufficiens ad præscriptionem illius iuris à ve-

ro dominio separati: vnde ad prescriptionem necessaria possessio est, sufficitque quoadque civilis sola. Naturalis autem sola, ac per se subsistens, civilis per alterum obiecta, non sufficit ad prescribendum dominium verum ipsius rei. l. *adquiritur*. ff. *de acquir. rer. dom.* §. *vl.* l. *Celsus*. §. *Tulianus*. ff. *de exhiben.* l. 1. §. *pen. ff. de acquir. possess. tenent* Dynus in *d. reg. sine possess. nu.* 30. DD. præsertim Alex. in *d. §. ex contrario nu.* 6. Et probatur satis vrgenter ex eo, quod civilis possessio sola, naturali per alterum obiecta, est sufficiens ad prescriptionem dominij veri, vt superius traditum est. ergo naturalis hunc effectum habere nõ poterit, ne sequatur absurdum, quod duo in solidum possint eandem rem quoad dominium idem vsucapere. l. *si vi certo*. §. *duob. ff. commodati.* l. *quod contra*. §. *vni duo. ff. de regul. iur.* l. *hereditate*. §. *pater*. ff. *de castrens. specul.* Hæc quidem planè obinent præmissa communi distinctione possessionis civilis à naturali. Etenim si Azonis opinio probanda est, conlatabit euidenter, possessionem naturalem, quæ animo veri dominij obtinetur, ad prescriptionem omnino sufficere. Quasi possessio iurium incorporalium etiam sufficiens est ad prescriptionem ipsorum iurium, l. 1. §. *Cod. de seruit. & aqua.* l. *vl.* *C. de præscript. longi temporis.* l. *si quis diuurno. ff. de seruit. vend.* l. 1. §. *denique*. & l. 2. ff. *de aqua pluuiæ arcend.* in *prin.* à quibus iuribus hoc deduxere Dynus in *dict. reg. sine possessione*, in *prin.* quem ibi Doctores passim sequuntur, & vbi quæque materiam istam tractauerunt.

8 Sed præter hæc in præscribendis iuribus incorporalibus necessaria est scientia, & patientia eius contra quem præscribitur; aut illius qui iura illa tradere potest. cum horum iurium incorporalium quasi possessio non aliter acquiratur, nec retineatur, quam per patientiam eius contra quem acquiritur, vel retinetur. l. *quoties in 1. §. vl.* & l. *quoties in 2. ff. de seruit.* hoc ipsum expressim constat in l. 2. *C. de seruit. & aqua.* quæ apertissimè requirit scientiam eius contra quem seruitus præscribitur. Optimus text. in l. *si à te emero. ff. de seruitus vend.* his accedit, quod seruitutes non aliter constituuntur quam per traditionem, vel patientiam. l. *si ego*. §. 1. ff. *de publiciana.* l. 1. ff. *de seru. rust. præd.* vnde sequitur scientiam necessariam esse, cum absque ea nec contingat traditio, nec patientia. l. *qui patitur. ff. mandati.* nec enim pati propriè dicitur is, qui omnino ignorat. l. 1. §. *scientiam. ff. de tributoria.* atque ita hanc opinionem quod sit necessaria scientia & patientia illius aduersus quem præscribitur, vt præscriptio procedat in iuribus incorporalibus, tenuerunt Innoc. in *c. 2. de in integr. restitut.* idem in *cap. bone. in 2. de post. prælat.* Bart. in l. 1. §. *denique. ff. de aqua pluuiæ arcend.* & Bart. & Doct. in d. l. 2. idem Bart. in l. 1. §. 1. ff. *de itinere actus priuati.* Abb. in *cap. de quarta. ad finem.* & ibi Felin. num. 41. *de præscript.* Alexand. consil. 16. lib. 5. n. 13. Panorm. & ibi latè Ripa in *d. cap. cum Ecclesia. de caus. possess. num.* 64. Anton. in *cap. peruenit. col. 5. de censibus.* Ioan. Lup. in *cap. per vestras. 2. notab. §. sed est pulchra. nu.* 33. *de donat. inter virum & vxorem.* quorum sententia communis est dubio procul. Nam & ipse Panorm. in *dict. cap. de quarta*, eam fatetur communè esse: & eandem sequuntur omnes hi, quos ad huius opinionis intellectus & limitationes statim citabo.

Ceterum Longouallius in *repetitione l. imperium. ff. de iur. omn. iud.* 4. part. artic. 2. licet fateatur, neminem hæcenus huic sententiæ contradixisse, eam falsam fore censet pluribus rationibus: sed præsertim auctoritate textus in l. *vl.* *Cod. de præscript. longi temporis.* vbi Imperator primùm statuens in vsucapione rerum corporalium scientiam non requiri, subiicit idem iuris esse in vsufructu, & ceteris seruitutibus. Igitur in eo responso probatur, scientiam eius contra quem præscribitur non esse necessariam in præscriptioe iurium incorporalium. Saltem illud negari non potest, quasi possessionem iurium incorporalium acquiri per vsum absque scientia eius, cui vsum ille vel præiudicat, vel competit. Item est textus optimus in l. 1. §. 1. ff. *de itinere actus priuati.* quo probatur, vsum seruitutis sufficere, vt quis expetiri possit interdicto illo de itinere, actusque priuati: & vt Bartolus ibi censet, non est quoad istum effectum necessaria scientia illius, cui vsum præiudicat. Et tamen & *vl.* *ead. tit.* vult ita demum interdictum illud competere, si quis ius seruitutis possideat: consequitur ergo etiam iurium incorporalium quasi possessionem acquiri absque scientia illius, in cuius præiudicium quasi possidetur. Denique ad interpretationem communis sententiæ contendit Longouallius, quasi possessionem iurium incorporalium acquiri absque scientia illius qui tradere poterat: respondetque ad omnia loca, quæ videntur patientiam exigere ad constituendam quasi possessionem iurium incorporalium, quod is demum patitur, qui non impedit: quemadmodum is consentit, qui non dissentit, etiam si ignorans sit. l. 2. §. *voluntatem.*

Didaci Gonar. Tom. 1.

ff. *solut. matrim.* Quæ quidem solutio falsa est per ea, quæ inibi Iurisconsultus scribit dicens furiosum, & amentem eò consentire, quòd non dissentiat: & hic consensus est à lege præsumptus: at eum, qui sapiat non aliter consentire, quam si vel expressim consentiat, vel tacite: cum sciens non contraxerit. Sed & responso Longouallij ad l. 2. *Cod. de seruitutibus & aqu.* et si fuerit Hugulini Doctoris antiqui, falsa tamen est, maximamque infert violentiam Imperatoris responso, dum suppendam esse dictionem, maximè, falso tradit. itaque nouissimè Ioan. Coraf. in l. *quoties in 2. ff. de seruit. num.* 1. sententiam communem à Longouallij impugnationibus defendere conatur, eam secutus.

Ego verò, et si breuiter, eandem disputationem resolvere curabo, vt hæc quæstio ad Theoricam, & praxim expeditior sit. Primùm etenim communem opinionem veram esse opinor, & probari omnino in *dict. l. 2. Cod. de seruit. & aqua.* Deinde censeo in his iuribus incorporalibus patientiam illius, qui tradere & constituere ea potest, pro traditione haberi, quod satis cõperum est: & ideo quoties de traditione seruitutis tractatur, patientia illius qui tradere tenetur, sufficit, eamque ipse præstare debet. l. *quoties in 1. §. vl.* l. *quoties in 2. ff. de seruit.* sic seruitutes constituuntur per traditionem vel patientiam. l. 1. ff. *de seruitut. rust. præd.* ad fin. l. *si ego*. §. 1. ff. *de public. l. 3. §. dare. ff. de vsufruct.* non quòd traditio differat in hac specie à patientia, nec patientia à traditione, quoties de constituenda seruitute agitur: sed quòd traditio exponatur per ipsam patientiam, ita quidem, vt dum Iurisconsultus dixit in *d. l. 1.* per traditionem vel patientiam, secundum Accursum inibi exponamus, id est, patientiam. Etenim hæc interpretatio frequentissima est, quoties dictio, *vel*, ponitur inter duo, quæ idem significant, iuxta l. 1. & ibi Accurs. ff. *de pact. traditur in c. 2. de rescriptis.* & in l. *virum. ff. de reb. dub.* l. 2. ibi, *quadripedem vel pecudem.* & ibi Accurs. ff. *ad leg. aquil.* Bart. in l. *vbi pactum in prin.* *C. de transact.* At patientia referenda erit ad dominum verum fundi seruitutis: traditio autem ad eum, qui in alieno fundo, quem tamen possidet, seruitutem alicui constituit. vt docet gloss. in *d. l. si ego in prin.* Igitur l. de constituenda seruitute, vel ea tradenda ex consensu constituentis agatur, tunc necessaria est scientia, & patientia illius ad hanc expressam constitutionem, vel traditionem. At si tractemus de acquirenda seruitute per vsucapionem, & præscriptioem; tunc quasi possessio illius necessaria est, & hæc acquiritur, ac retinetur per vsum seruitutis absque scientia illius, contra quem præscribitur, modò is non impedierit eiudem seruitutis vsum. l. *si forte*. §. 1. ff. *de seruit. vend.* d. l. *quoties in 2.* siquidem quasi possessio iuris incorporalis nihil aliud est, quam vsum seruitutis. Vnde mihi potius placet quasi possessionem iurium incorporalium acquiri per vsum sufficientem absque scientia illius, cui præiudicium fiat. Nam huius sententiæ vel Bart. auctor est in *d. l. 1. §. 1. ff. de itinere, actusque priuati.* dum asserit ad interdictum illud non esse necessarium vsum seruitutis, scientie domino prædij; & tamen necessaria est quasi possessio seruitutis. l. *vl.* *ff. eo. tit.* vel ipse loquitur contra textum in *d. l. vl.* quod magis consonum est, quia Bart. expressim fateatur *num. 10.* quasi possessionem in his iuribus non acquiri per vsum: nisi sciente, & patiente illo, in cuius præiudicium vertitur. tamen si Ripa in *dict. cap. cum Ecclesia. nu.* 64. sequatur Bart. sententiam, quæ dicit ad interdictum de itinere actusque priuati sufficere solum vsum, nec requiri quasi possessionem. Sed & Paul. Cast. dum in *d. l. 2.* assererat seruitutem posse acquiri prescriptione longi temporis decem vel viginti annorum cum titulo, etiam absque scientia illius, contra quem præscribitur, palam fateatur, quasi possessionem seruitutis acquiri posse per vsum absque scientia illius, cui præiudicium fit: cum alioqui absque possessione præscriptio non procedat. l. *sine possessione. ff. de vsucap.* Ergo quasi possessio seruitutis acquiritur, & aliorum iurium incorporalium absque scientia & patientia illius, cuius præiudicium ex vsum tradatur. Nec enim alicubi probatur, ad acquisitionem quasi possessionis iurium incorporalium requiri vel patientiam, & scientiam, vel saltem titulum: cum & sæpissimè absque titulo & patientia procedat horum iurium præscriptio, quæ absque quasi possessione procedere nequit vilo casu. Et ideo ex præmissis apparet, quasi possessionem iurium incorporalium procedere ab vsum illorum, & sufficienti exercitio, etiam absque scientia & patientia illius, in cuius præiudicium possidetur.

Verùm præter hæc opinor, regulariter non sufficere ad prescriptionem iurium incorporalium eorū quasi possessionem, nisi adsit scientia & patientia illius contra quem præscribitur. text.

in d. l. 2. quæ peculiari quadam ratione hanc scientiam exigit, eo quòd iura incorporalia propriè non possideantur, & seruitutes plerumque & frequentius absque titulo præscribantur aduersus còmunem vscapionis, & præscriptionis naturam. Quo fit, vt semper siue ad sit præscriptioni seruitutis titulus, vel non; siue sit tempus ordinariù, siue immemoriale, necessaria sit quasi possessio, quæ separatim ab aliis, quæ ad præscriptionem requiruntur, constituenda est, & perfecta quidem: alioqui nec vllò momento sufficiens est, & præscriptio cessat, aut interruptitur, vel minimè initium quasi possessionis, nec defectum possessionis quasi supplet ipse titulus, nec immemoriale tempus in his, quæ possunt possideri, aut quasi possideri absque titulo: veluti res temporales. Atque ita communis opinio ad interpretationem d. l. 2. C. de seruit. & aqua. in praxi recipienda est, & vbique seruanda, sequentibus tamen intellecta limitationibus.

10 Primò sententia communis non procedit vbi agitur de præscribenda libertate † aduersus olim constitutam seruitutem: etenim tunc sufficit quasi possessio, nec est necessaria scientia, nec patientia illius contra quem præscribitur. Text. elegans in l. si partem. §. si per fundum. ff. quem admo. seruit. amit. quem ita omnes iuris vtriusque DD. interpretantur in fauorem libertatis, quæ vnicuique rei ad eam præsumptio quadam iuris: & præterea quia res ad priorem statum, & communem redit. Ex quo forsitan erit intelligendus text. in cap. si de terra, de priuileg. quo responsum est, priuilegium validum quidem de non soluendis decimis tolli præscriptione triginta annorum, quibus habentes priuilegium decimas exoluerunt. procedit enim ea responsio etiam si solutio facta sit ab ignorantibus se priuilegium habere: cum hæc non sit necessaria scientia illorum, contra quos præscribitur, ea quidem præscriptione, quæ rem constituit, & reducit in pristinum statum, quem habebat iure communi: atque ita etiam si generali quadam ratione vrantur Panor. & Anchar. inibi illum text. intellexere, & Felin. in cap. vigilanti. de præscript. contra Holt. & Cardin. in d. c. si de terra. existimantes ad decisionem illius capitis esse necessarium, quòd solutio fiat ab his, qui sciunt se priuilegium habere, eos exuens à solutione decimarum.

Secundò text. in d. l. 2. eiusque communis interpretatio non obtinet in præscriptione seruitutis cum titulo, iuxta l. si ego. §. 1. & ibi gloss. ff. de publi. Nam in præscriptione seruitutis, quoribus titulus non concurret cum quasi possessione, est necessaria scientia & patientia illius contra quem præscribitur: at si præscribens titulum habeat, nempe constitutionem seruitutis ab eo factam, qui rei dominus non erat; tunc non est necessaria scientia nec patientia domini ad præscriptionem longi temporis decem, vel viginti annorum. l. vltim. C. de præscript. longi temp. quam ita intellexere Paul. Cast. & ibi Alberic. in dict. l. 2. idem Paul. Cast. in l. seruit. la magna. & ibi Ioan. Coral. nu. 40. Ant. in cap. peruenit. §. col. de censib. Felin. in d. cap. de quarta. col. pen. Cæpol. in tract. de seruit. verb. Sadrin. cap. 20. col. 2. Ioan. Andr. Franc. à Ripa in d. cap. cum Ecclesia Sadrina. nu. 46. de caus. possess. & propriat. lat. in l. 3. §. ex contrario, nu. 31. ff. de acquir. poss. idem in l. 1. num. 65. in princ. cod. tit.

11 Tertio, supra scripta Doctorum opinio minimè locò obtinet in præscriptione † tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedit. Nam vbi hæc præscriptio probata fuerit, non est necessaria scientia illius, còtra quem præscribitur. gloss. & ibi Ang. in l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aq. quot. & ali. Bald. in c. 1. col. 2. quæ sint regalia. Imol. in l. si publicanus. §. in omnib. ff. de public. & veltig. Salicet. in l. 2. C. noua veltig. & idem Imol. & Rom. in l. 1. §. denig. ff. de aqua plu. arcend. Ant. in cap. peruenit. de censib. Dec. cons. 85. lat. in l. imperium. ff. de iurisds. omn. iud. col. 9. vers. circa primum dictum: Alex. conf. 16. lib. 5. nu. 15. & ibi Carol. Molin. Iacob. de sancto Georgio in tract. de feudis. vers. cum mero & misto imperio. col. vltim. Curt. Iun. conf. 158. num. 12. Ant. Rub. conf. 21. col. vlt. Franc. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. q. 6. nu. 22. Felin. in o. de quarta. col. pen. latius in c. cum nobis. col. 1. de præscript. Quorum opinionem fatentur communem esse eam secuti Alex. conf. 6. lib. 1. num. 4. & Andr. Tiraq. in epist. de nobilitate. c. 14. n. 4. idem adseuerant Dec. Balb. & plerique ex præcitatæ auctoribus, quorum sententia procedit propter vim huius temporis immemorialis, quod priuilegij vim habet. d. §. ductus aqua. & c. super quibusdam. de verb. signific. tamen si contrarium adnotauerit Bart. in d. §. in omnib. veltigalib. idem in l. 1. §. denig. ff. de aqua plu. arcen. Paul. Cast. in d. l. seruitutes. col. vlt. Rom. cons. 118. Bald. conf. 352. lib. 1. & conf. 340. lib. 5. Alber. Brun. conf. 66. colum. 1. Ripa in d. c. cum Ecclesia. de caus. possess. nu. 67. idem lib. 2. respon. c. 26. Et profectò si ad quasi possessionem iurium incorporalium est necessaria scientia & patientia, ego non video qua ratione it-

hæc posterior sententia improbari possit: siquidem immemorialis præscriptio requirit còtinuum vel numquam interruptam possessionem, aut quasi possessionem. hæc etenim ante omnia probanda est, & præterea immemoriale tempus, quorum prius probari nequit, nisi scientia & patientia probetur secundum communem, quæ exigit pro ratione intrinsecæ qualitatis ad quasi possessionem scientiam, & patientiam: atque idèd vera est hæc vltima opinio, sicuti hac ratione veram esse cenfer Aymon Saul. in tract. de antiq. temp. 4. part. c. absolutus. nu. 15. vel concedendum erit, quòd superius adnotauimus, quasi possessionem iurium incorporalium acquiri absque scientia, & patientia illius contra quem quasi possessio acquirenda est. Qui verò tenent posteriorem sententiam, respondent ad text. & gloss. in d. §. ductus aqua. quòd inibi agitur de consuetudine, quæ perfectè inducitur etià absque scientia Principis vel superioris. text. in d. c. vlt. de consuet. vbi Panor. & DD. còmuniter aduersus gloss. ibi ita adnotantur: & est communis opinio secundum Rochum in dict. cap. vlt. Quarto requisito consuetudinis. fol. 36. col. 1. & Corn. conf. 155. lib. 4. col. penult. scientia etenim tacita Principis, qui ita iur. consuetudine, & moribus posse leges tolli, sufficiens est, vt leges hoc modo tollantur. Sed tamen etiam si scientia necessaria sit in præscriptione, vel foret in consuetudine, sufficeret regulariter scientia magistratuum, qui eo loci exercerent nomine Principis iurisdictionem, secundum Bart. in d. §. in omnib. Abb. in d. cap. cum nobis. Aret. in l. more. 2. col. ff. de acqu. hered. Iacob. in tractat. de feudis. in verb. cum mero & misto imperio. col. 5. Balb. de præscript. 5. part. princ. col. 10. vers. secunda questio est, an requiratur scientia. & Tiraq. in d. cap. 14. n. 3. latè Aymon in tract. de antiq. temp. 4. p. c. absolutus n. 23. quò in loco meminit aliorum, qui contrariam sententiam probare conantur. eum legito. Nam & Ioan. Lup. in c. per vestras. 2. not. §. 1. n. 39. Bart. opinionem improbat. post Salic. in l. veltigalia. C. noua veltigalia institui non posse. & Alex. conf. 84. col. 2. n. 5. lib. 1. [& inter còsilia Baldi Zenobius de Vbaldis conf. 370. lib. 3. col. 1.]

Denique mihi magis placet còmunis opinio, quæ habet scientiam non requiri in præscribendis iuribus incorporalibus, quoties præscriptionis tempus memoriam hominum excedit, siue præscriptionis iure, siue ad priuilegij probationem tempus hoc allegetur; nisi tractetur de acquirendis iuribus incorporalibus, quorù vsui, & exercitio ius resistit: tunc enim exigere ego scientiam Principis, aut eius qui eum vsam permittere potest: quod sentit Carol. Molin. in d. conf. Alex. 6. lib. 1. lit. A. & deducitur ab his, quæ tradidere gloss. in cap. pen. de sil. presbyt. Dominic. in summa, 11. dist. & Rochus Curt. in d. 4. requisito. 3. limitatione. quòd in specie ipse adnotauit, §. secundo huius parti. vers. tertia species. Nec video iustè posse negari, quòd & responso Iurist. in d. §. ductus aqua. habeat locum non tantum in consuetudine, sed & in præscriptione propter tanti temporis vsu, & vim, quam habet immemorialis præscriptio. Imò fortassis etiam si scientia necessaria sit, eadem præsumetur ex tantè temporis vsu, simul & aliquot coniecturis, quæ huic præsumptioni suffragentur: secundum Salycet. in l. auctoritatem. C. vnde ri. vers. quare de questio facti. Decium conf. 185. col. 6. Aymonem in tract. de antiq. temporis. 4. part. c. absolutus. n. 15. Nam & hi qui communem sententiam veram esse cenent, facillimè admittent hanc assertionem: licet contrariæ opinionis auctores præmittant, non tantum fore necessariam scientiæ allegationem, sed etiam eius probationem. vnde vtilis semper erit scientiæ allegatio etiam in his præscriptionibus, quarum tempus memoriam hominum excedit: quòd si ea probari potuerit, controuersia cessat: sin autem non probetur, obseruandum erit, quæ opinio ex his iustiorum habeat causam. P.

§. PRIMVS.

De probatione & præsumptione possessionis.

S V M M A R I A.

- 1 Olim possessor, hodie possessor præsumitur.
- 2 Confessio præterita possessionis, an inducat præsentis possessionis, præsumptionem.
- 3 Olim possessor, an præsumatur hodie post decennium possidere.
- 4 Olim possessor, an præsumatur hodie possidere, quoad interdictum, vnde ri.
- 5 Possessio facta, an sufficiat ad præscriptionem.
- 6 Possessio quandoque habet plurimum iurum, quandoque plurimum facti, & huius distinctionum examinatio.

HACTENVS tractauimus de possessione, quæ ad præscriptionem necessaria est: modo superest de probatione possessionis